

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİNDE
BULUNAN MÛAMELÂT ve EK VESİKALARIN (VÂSSALE)
TRANSKRİPSİYON ve TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRE KABADAYI

BALIKESİR, 2021

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİNDE
BULUNAN MÛAMELÂT ve EK VESİKALARIN (VÂSSALE)
TRANSKRİPSİYON ve TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRE KABADAYI

Tez Danışmanı Prof. Dr. Kenan Ziya Taş

BALIKESİR, 2021

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ONAYI

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı'nda 201912517005 numaralı Emre Kabadayı'nın hazırladığı "19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİNDE BULUNAN MÛAMELÂT ve EK VESİKALARIN (VÂSSALE) TRANSKRİPSİYON ve TAHLİLİ" konulu YÛKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca ..... tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan)..... İmza

Üye (Danışman) ..... İmza

Üye..... İmza

.../.../... Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../20...

İmza

Emre KABADAYI

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti’nde, daha beylik döneminden, XVI. yüzyılın ortalarına kadar, düzenli olarak yapılan tahrirler ve yapılan tahrirlerin nihayetinde hazırlanan defterler, devletin “idarî ve malî” teşkilâtlanmalarının temelini teşkil etmektedir. Yine, bu tahrir defterleri, dönemin “içtimaî ve ekonomik” durumu hakkında, oldukça mühim bilgiler vermektedir. Yine bu defterler, umumî tahrirlerin terki ile, farklı bir mahiyet kazanarak XX. yüzyıla kadar, üzerlerinde yapılan düzeltmeler (tashîh) ve üzerlerine ilave olunan muhtelif belgeler (vassâle) ile, ihtiva ettikleri bölgeler (livâ) için, her daim başvuru, “temel başvuru kütükleri” olarak kullanılmıştır. Bu itibarla, defterler üzerinde bulunan kayıt ve belgeler, hemen her konuda “mutlak delil” olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden, nihai tahrirleri ihtiva eden defterlerin üzerine, XVI. yüzyıl ortalarından, XIX. yüzyıla kadar, muhtelif tarihlerde farklı konu ve durumları bildiren, birçok ilave belge ve kayıt eklenmiştir. Bu ilave belgeler temelde; Arzuhal, berât, hüccet, hududnâme, mülknâme, fermân, kaime vb. bürokratik nitelikte belgeler olup, bir ihtilafın çözümü ve tetkikini, belli bir konu ve duruma dair talep, dilek, hüküm, muafiyet veya hükümdarın icazetini vb. konular bildirmektedir. Defterlere derç olunan düzeltmeler de temelde, defterlerde kayıtlı bulunan veriler ile alakalı, yapılan tahririn akabinde zuhur edebilecek muhtelif konu ve durumları konu almaktadır. Bu düzeltmeler, belli bir kural ve kaide dahilinde yapılmakta olup, yalnız vazifede bulunan tevkiî’lerin (nişancı) kalemi ile, kayıt ve derç olunmaktadır. Çalışmamız, TD 19 ve TD 35 numaralı tapu tahrir defterlerinde bulunan düzeltme (tashîh) örnekleri ve ilave belgeler (vassâle), kaynak alınarak hazırlanmıştır. Çalışmamız özelde mahalli bir tarih olup, XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu dahilinde bulunan “Zonguldak, Bartın, Karabük, Düzce, Bolu” ve çevre iller için mühim kayıt ve belgeler vermektedir. Bölgenin, XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadarki tarihi için, bulunmaz bir kaynak konumunda bulunan bu çalışmamız ile temelde, tahrirlerin terkine bağlı olarak, defterlerin üzerinde yapılan, bürokratik muamelelere ve kaidelerine dair, bilgi vermek amaçlanmaktadır. Özellikle bu amaç ile, bugüne kadar tahrir defterlerine dayalı olarak yapılan çalışmalarda ihmal olunan veya yeteri kadar üzerinde durulmayan bir konuyu, çalışmamızda her yönüyle ele alarak, “TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin özelinde”, aydınlatmaya çalıştık. Çalışmamızda konu ile alakalı verilen bilgi ve kayıtlar tamamen orijinal olup, tahrir defterlerinin, “bürokratik devamlılık”larına dair çok önemli bilgiler vermektedirler.

Öncelikle, çalışma konumu belirlememde, çalışmamda beni büyük bir özveriyle destekleyen ve teşvik eden, çalışmam boyunca ihtiyaç duyduğum her anda bölgeye ait bilgi ve birikimleri ile, her daim yanımda olan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. *Kenan Ziya TAŞ*'a çok teşekkür ederim. Yine, çalışmamızın temel kaynaklarını teşkil eden, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nde bulunan, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler üzerinde incelemelerde bulunmama izin veren, Yurtdışı Kayıt ve Araştırma Hizmetleri Birimi'ne ve Uzman *Hakkı ŞAHİN*'e ilgi, imkân ve alakalarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

BALIKESİR-2021

EMRE KABADAYI

ÖZET

19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİNDE BULUNAN MÛAMELÂT ve EK VESİKALARIN (VÂSSALE) TRANSKRİPSİYON ve TAHLİLİ

KABADAYI, Emre

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ

2021, 407 Sayfa

Bu çalışmada, TD 35 ve TD 19 numaralı Bolu tahrir defterleri üzerinde bulunan ek belgeler ve bu defterler üzerinde yapılan kayıt düzeltmeleri veri olarak kullanılarak, tahrirlerin terkiine bağılı olarak, tahrir defterleri üzerinde yapılan muameleler hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Yine bu çalışmada veri olarak kullanılan kayıt ve belgeler, bugün Batı Karadeniz olarak adlandırılan coğrafyanın büyük bir bölümünü ile Çankırı ve Ankara gibi çevre illerin belli bölümlerini içine alan bir bölgenin, 1572-1869 yılları arasındaki tarihine dair önemli bilgiler vermektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Bolu tahrirleri ve tahrir defterleri özelinde, Osmanlı Devleti'nde yapılan tahrirler ve tutulan tahrir defterleri hakkında teferruatlı bilgiler verilerek, çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur. Tezin üçüncü bölümünde, Bolu Sancağı'nın XVI. yüzyıldaki hudutları hakkında bilgi verilmiştir. Bunun akabinde, Bolu tahrirleri hakkında bilgiler verilmiştir. Özellikle, bu bölümde çalışma konumuzu teşkil eden 1568 yılı tahriri ve defterleri hakkında teferruatlı ve orijinal bilgiler verilmiştir. Tezin dördüncü bölümünde, TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde bulunan düzeltme (tashîh) örnekleri temel alınarak, tahrir defterleri üzerinde yapılan düzeltmelerin, kaideleri, fiziki özellikleri ve yapıldıkları durumlar belirlemeye çalışılmıştır. Bunun akabinde, bu belgelerin tahlili yapılmıştır. Tezin beşinci bölümünde, TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde bulunan ek belgeler temel alınarak, tahrir defterlerine ilave olunan bu ek belgelerin (vassâle) tanımı yapılarak, fiziki özellikleri ve türleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun akabinde bu belgelerin tahlili yapılmıştır. Çalışma sonuç, kaynakça ve ekler bölümleri ile tamamlanmıştır. Tezin

ekler bölümünde, TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterleri üzerinde bulunan düzeltme muamelelerinin ve ek belgelerin transkripsiyonu verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Bolu, Tahrir, Vassâle, Muamelat.

ABSTRACT

TRANSCRIPTION AND ANALYSIS OF PROCEDURES AND ADDITIONAL DOCUMENTS (VÂSSALE) IN BOLU CADASTRAL RECORD BOOKS NUMBERED 19 AND 35

KABADAYI, Emre

M. A. Thesis, Department of History

Advisor: Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ

2021, 407 pages

In this thesis, our aim is to analyse the procedures on cadastral record books depending on the abandonment of records by using the additional records about Bolu cadastral records and the records corrections on these records. The records and documents used in this study gives some important information of the region which is called Western Black Sea including the near territories of Ankara and Cankiri between 1572-1869.

In the very second part of the thesis, some detailed information about these cadastral record books and compositions that were recorded during Ottoman Empire. In the third part of the thesis, you will be able to find information about the borders of Bolu Sanjak during XVI century. Following this, there will be some information given about Bolu recordings (tahrir). Especially in this part, you will be given detailed and original information about the cadastral recordings in 1568 which is the main topic of the thesis. In the fourth part of the thesis, based on the examples of the corrections in the recordings numbered TD35 and TD19, the physical characteristics, the reasons and the main bases of the corrections will be analysed. Following all these findings, these documents will be analysed. In the fifth part of the thesis, based on the additional documents in the books numbered TD35 and TD19, some information about physical characteristics and the genres of these are given by identifying these additional documents. The thesis ends with result, source and appendix. In the appendix part of the thesis, the documents will be analysed. In the sixth part of the thesis, the

transcription of the additional documents and the corrections in these books numbered TD35 and TD19.

Key Words: Ottoman, Bolu, Tahrir, Vassâle, Procedure

*Daima yanımda olan sevgili annem Safiye ve babam Zeynal
Kabadayı'ya...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.1. Amaç	2
1.2. Önem.....	2
1.3. Sınırlılıklar	3
1.3.1. Konu Bakımından Sınırlılıklar.....	3
1.3.2. Zaman Bakımından Sınırlılıklar.....	3
1.3.3. Mekân Bakımından Sınırlılıklar.....	4
1.4. Tanımlar	4
1.5. İlgili Alanyazın	5
1.5.1. İlgili Çalışmalar.....	5
1.6. Yöntem.....	5
1.6.1. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	6
1.6.2. Verilerin Analizi	6
1.7. Bulgular.....	6
2. TAHRİR VE TAHRİR DEFTERLERİ	7
2.1. Tahrir.....	7
2.1.1. Tahririn Tanımı	7
2.1.2. Osmanlı Devleti'nde Tahririn Devirleri.....	7
2.1.2.1. İlk Tahrirler	8
2.1.2.2. Nihai Tahrirler.....	9
2.1.3. Tahririn Yapıldığı Durumlar	12
2.1.4. Tahririn Amacı	14

2.1.4.1. Timar	16
2.2. Tahrir Defterleri	18
2.2.1. Tahrir Defterlerine Dâir Umumî Malûmat.....	18
2.2.2. Defterlerin İhzarı.....	20
2.2.3. Defter Türleri	22
3. BOLU TAHRİRLERİ VE TAHRİR DEFTERLERİ.....	27
3.1. Hudûd-ı Livâ-i Bolu.....	27
3.2. Bolu Tahrirleri.....	35
3.2.1. Bolu Tahrir Defterleri	38
3.2.1.1. 1519 Yılı Tahriri	39
3.2.1.2. 1568 Yılı Tahriri	42
3.2.1.2.1. Tahrir kurulu	43
3.2.1.2.2. 1568 Yılı Tahrir Defterleri.....	51
3.2.1.2.2.1. TD 35 ve TD 19 numaralı Tahrir Defterleri.....	57
3.2.1.2.2.1.1. Defterlerin Fiziki Özellikleri.....	57
3.2.1.2.2.1.2. Defterlerin Muhteviyatı.....	58
3.3. Kanunnâme Tahlili.....	60
4. 19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİ ÜZERİNDE YAPILAN MUÂMELÂTIN TAHLİLİ.....	65
4.1. Muâmelât	65
4.1.1. Derkenar.....	66
4.1.2. Tevkiî Kalemî ile Yapılan Düzeltmeler	67
4.1.2.1. Düzeltmelerin Özellikleri.....	70
4.1.2.2. Düzeltmelerin Yapıldığı Durumlar	75
4.2. Muâmelât Tahlili.....	82
4.2.1. Cinci Hoca Mülkleri.....	82
4.2.1.1. Cinci Hoca.....	83
4.2.1.2. Cinci Hoca Mülklerine Dair Düzeltmeler	88
4.2.2. (Şemsi) Ahmed Paşa Mülkleri	108
4.2.3. (Köprülü) Mehmed Paşa Mülkleri	113
4.2.4. Nakil Düzeltimleri.....	115

4.2.5. Toprakların Nihâî Konum ve Durumunu Tayin Eden Düzeltimler	119
4.2.6. Kanun Hükümüne Haiz Düzeltimler.....	121
5. 19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİNE İLAVEEDİLEN EK VESİKALARIN TAHLİLİ.....	122
5.1. Tahrir Defterlerinde Bulunan Ek Vesikalar	122
5.1.1. Vassâle	126
5.1.1.1. Vassâlelerin Fiziki Özellikleri.....	127
5.1.1.2. Vassâle Türleri	134
5.1.1.2.1. Arzuhal.....	135
5.1.1.2.2. Berât	139
5.1.1.2.3. Hududnâme	141
5.1.1.2.4. Hücet	147
5.1.1.2.5. İlmühaber Kâimeleri	151
5.1.1.2.6. Temliknâme (Mülknâme)	153
5.1.1.2.7. Vakıfnâme (Vakfiye)	161
5.2. Vassâlelerin Tahlili	165
5.2.1. Cinci Hoca Mülklerine Dair Vassâleler	165
5.2.2. Mâden Kömürünün Zuhuru	172
5.2.3. Çeltük Zirâ'ati	175
5.2.4. Muafiyet Berâtına Bir Örnek	179
5.2.5. İkâme-i Bâzâr	179
5.2.6. İhtilaf Durumları	182
6. SONUÇ.....	190
KAYNAKÇA	192
EKLER.....	199
EK A: Vesikalar	199
EK B: Diğer Ekler	356

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan 66.925 Akçelik Mülk Topraklar.....	99
Tablo 2: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan 67.213 Akçelik Mülk Topraklar.....	100
Tablo 3: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan 19.176 Akçelik Mülk Topraklar.....	102
Tablo 4: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Dönüm Topraklar	103
Tablo 5: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Çiftlik Topraklar	104
Tablo 6: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Parça Topraklar	105

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu	27
Şekil 2: Bugünkü İdari Yapıya Göre Livâ-i Bolu'nun Konumu.....	28
Şekil 3: Birim Üzerinde Yapılan Düzeltme	71
Şekil 4: İlave Kâğıt Üzerinde Yapılan Düzeltme.....	72
Şekil 5: Kenar Vassâlelerine Bir Örnek	128
Şekil 6: Müzekkirelik Kâğıda Yazılan Bir Kaime	129
Şekil 7: Deftere Rapt Olunan Bir Vassâle.....	130
Şekil 8: Defterhâne'ye Özel Alamet	138
Şekil 9: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Dağılımı	167

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
İBK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi
İÜİFM	: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası
KKA	: Kuyûd-u Kadime Arşivi
nr.	: Numara
S.	: Sayı
TD	: Tahrir (Defter-i Hâkânî) Defterleri
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TKGM	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.	: Varak
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları

1. GİRİŞ

Tahrir defterlerinin, havi buldukları veriler bakımından, mahallî tarihler için, hayatî önemi bulunmaktadır. Tahrirlerin terki ile, böyle mühim bir kaynaktan mahrum kalınmıştır. Ancak, tahrirlerin terki ile defterler, farklı bir mahiyet kazanıp, üzerlerine ilave olunan kayıt ve belgeler ile, “temel başvuru kütükleri” olarak, XIX. yüzyıla kadar kullanımda kalmıştır. Çalışmamızda veri olarak kullanılan, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler, bu tür tahrir defterlerden olup 1568 tahririnden 1867 yılına kadar Livâ-i Bolu olarak bilinen (bugünkü Zonguldak, Bartın, Karabük, Düzce ve Bolu illerinin tamamı, Çankırı, Adapazarı ve Ankara illerinin belli bir bölümü) oldukça büyük bir bölgenin, “temel başvuru kütükleri” olmuştur. Yani, XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar bölgede vukû bulan muhtelif konu ve durumlar için, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler, daima başvurulan birer kaynak olmuştur. Nitekim, bu bölgedeki, idarî yapılanmanın üzerinde yapılacak olan düzenlemeler, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerde bulunan yapılanma dikkate alınarak yapılırdı. Bolu’nun, 1692’den 1811 tarihine kadarki voyvodalık devri, yapılanma bakımından birtakım yenilik ve farklılıklar barındırmaktadır. Bu dönemde, Viranşehir başta olmak üzere bazı üniteler, Bolu’dan ayrılmıştır. Ancak, bu ünitelerle alakalı bütün kayıt ve belgeler, yine TD 19 ve TD 35 numaralı defterlere kayıt ve derç olunmuştur. Bu kayıt ve belgeler, bize bu bölgenin mahalli tarihi için, oldukça mühim bilgiler vermektedir. Özellikle, defterlere kayıtlı olarak bulunan ünitelerin üzerlerinde vukû bulan ihtilaf durumlarını ve bu ünitelere verilen hak veya muafiyetleri, ünitelerin kullanım biçimlerini ve buralarda kimlerin intifa hakkına haiz bulunduğu, bu ünitelerin üzerinde vukû bulan birçok farklı konu ve durumu, hatta bu ünitelerin üzerinde kurulan vakıfları ve bu vakıflara bağlanan toprakları, bu ünitelerde vakıf yoluyla yapılan hayrat binalarını, TD 19 ve TD 35 numaralı “Bolu tapu tahrir defterleri”nin üzerlerinden takip etmemiz mümkündür.

1.1. Problem

Çalışmamızın iki temel problemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bugüne kadar tahrir defterlerine dayalı yapılan çalışmalarda ihmal olunan veya yeteri kadar üzerinde durulmayan, “vassâle” ve “tashih” kavramlarıdır. Diğer bir problem, “Batı Karadeniz” tarihi için mühim bilgilere havi bulunan birçok farklı kayıt ve belgenin, bugüne kadar tanıtılmamalarıdır. Çalışmamızda, TD 19 ve TD 35 numaralı defterden yola çıkılarak, temel problemlerin üzerinde durulmuştur.

1.1. Amaç

Çalışmamızın temel amacı özelde, XVI. yüzyılda Liva-i Bolu dahilinde bulunan “Zonguldak, Bartın, Karabük, Düzce, Bolu” ve çevre iller için, büyük öneme haiz olan bazı kayıt ve belgelerin tahlillerini yaparak, Batı Karadeniz’in mahalli tarihine katkıda bulunmaktır. Bu çalışmamız ile temelde, bugüne kadar tahrir defterlerine dayalı olarak yapılan çalışmalarda umumiyetle ihmal olunan veya yeteri kadar üzerinde durulmayan “vassâle ve tashîh” kavramlarını, bunların tatbik olunmalarındaki amaçları, kurallarını, fiziki özelliklerini, defterlerdeki konumlarını ve önemlerini, özetle hemen her yönüyle, teferruatlı bir biçimde ele alıp, konuyu aydınlatarak tarih bilimine katkıda bulunmak, amaçlanmaktadır.

1.2. Önem

Çalışmamız özelde mahalli bir tarih olup, XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu biçiminde tabir olunan oldukça büyük bir bölgenin içtimaî ve ekonomik durumu hakkında mühim bilgiler vermektedir. Bu bölgede yapılan, “çeltük zirâ’ati” ile alakalı kayıt ve belgeler, “pirinç üretimi” hakkında bize önemli bilgiler vermektedir. Biz bu kayıt ve belgelerden yola çıkarak bölgede, zer’ olunan (ekilen) tohum miktarını ve üretilen pirinç miktarını belirlemeye çalıştık. Neticede, bu konu ile alakalı bulgularımız, Kıbruz ve Koprapa’da yapılan pirinç üretimini aydınlatacak nitelikte olup bölgenin mahalli tarihi bakımından büyük önem taşımaktadır. Yine, Ereğli ve tevâbi’inde zuhur eden kömür kaynaklarına dair kayıt ve belgeler, bugün faaliyette bulunan kömür madenlerinin tarihi bakımından mühim bilgiler vermektedir. Çalışmamızda tahlil ve tetkikini yaptığımız, ihtilaf konulu belge ve kayıtlar, Livâ-i Bolu’nun “içtimaî vaziyeti” hakkında oldukça mühim bilgiler vermektedir. Bunların yanında, (Köprülü) Mehmed Paşa ve (Şemsi) Ahmed Paşa’nın, Taraklıborlu ve Bolu’da yaptırdığı hayratlara ve vakıflarına dair kayıt ve belgeler, bize yapıtların tarihine dair, mühim bilgiler vermektedir. Çalışmanın önemli bir bölümünü, Cinci Hoca ve Cinci Hoca’ya temlik olunan mülk topraklar ile alakalı kayıt ve belgeler teşkil etmektedir. Osmanlı tarihinde bir döneme damga vuran, hatta padişahı tahakküm altına alarak yönetimde dahi etkili olan Cinci Hoca ve mal varlığının temelini oluşturan mülk topraklara dair bulgularımız, bu konuyu aydınlatacak nitelikte olup, mahalli tarih için olduğu kadar, Osmanlı tarihi için de büyük önem taşımaktadır. Yine, bu çalışmada verilen kayıt ve belgeler, bölgedeki “idarî ve malî” yapılanma hakkında mühim bilgiler vermektedir.

Çalışmamız bugüne kadar tahrir defterlerine dayalı olarak yapılan çalışmalarda ihmal olunan veya yeteri kadar üzerinde durulmayan, bir konunun hemen her yönüyle ele alarak tarih bilimine katkıda bulunmayı amaç edinen çalışmadır. Tahrirlerin terkine bağlı olarak, bölgelerin nihaî tahririne havi bulunan defterlerin üzerlerine ilave olunan vassâleler ve defterlerin üzerlerinde yapılan düzeltimler, bu çalışma ile belli bir tanıma tabi tutulup, TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterlerinin özelinde, hemen her yönüyle ele alınarak, tarih bilimine kazandırılmıştır. Çalışmamızda, bu muamelelerin kimlerce yapıldığı, bu muamelelere konu olan durumlar, bunların fiziki yapıları, muamelelerin “umumî tarih ve bölgenin mahalli tarihi” için ifade ettiği, önem ve mahiyet vb. konular üzerinde dikkatle durulmuştur.

1.3. Sınırlılıklar

Çalışmanın sınırlılıkları “konu”, “zaman” ve “mekân” olmak üzere temel olarak üç bölümde ele alınmıştır.

1.3.1. Konu Bakımından Sınırlılıklar

Çalışmamız, TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan, ilave belgeler (vassâle) ve düzeltim (tashîh) örneklerinin özelinde, tahrir defterlerinin üzerlerinde, tahrirlerin terkine bağlı yapılan muameleleri konu almaktadır. Bu veçhile, çalışmamız, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler üzerinde bulunan kayıt ve belgeler ile, sınırlandırılmıştır.

1.3.2. Zaman Bakımından Sınırlılıklar

Çalışmamız, tahrirlerin terkine bağlı olarak, bölgelerin nihaî tahririni konu alan defterlerin üzerlerinde, XVI. yüzyıldan, XX. yüzyılın başlarına kadar yapılan düzeltme örneklerini ve defterlerin üzerine konulan ilave belgeleri konu almaktadır. Bu veçhile, çalışmamız, tahrirlerin terkine bağlı, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerlerinde yapılan ilk kayıtların tarihi olan, “26 Mart 1572” tarihinden, nihaî kayıtların yapıldığı, “29 Mart 1869” tarihine kadar sınırlandırılmıştır.

1.3.3. Mekân Bakımından Sınırlılıklar

Çalışmamız özelde mahalli bir tarih olup, XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu dahilinde bulunan bütün kazâ ve bunlara tâbi' üniteleri konu almaktadır. Bu veçhile çalışmamız, “Zonguldak, Bartın, Karabük, Düzce ve Bolu illeri”nin tamamı ve “Çankırı, Adapazarı ve Ankara illeri”nin belli bir bölümü ile sınırlandırılmıştır.

1.4. Tanımlar

Defter Tashihî: Bu tahrirlerin terkine bağlı olarak, tahrir defterlerinin üzerlerinde yapılan bütün kayıt düzenleme ve düzeltme muamelelerinin bütününe umumî olarak, “*defter tashihî*” biçiminde tabir olunmaktadır.

Mücellid: teclîdeden, kitap ciltleyen, ciltçi anlamlarına mukabil kullanılmaktadır.

Tashîh: Tahrir defterlerinde, kayıtlı biçimde bulunan verilerin üzerlerinde yapılan düzeltme ve düzenlemeler.

Tevkiî kalemiyle tashih: Tahrir defterlerinin üzerlerinde “düzenleme ve düzeltme” yapabilen yegâne vazifeli olan Tevkiî'ye (*Nişancı*) binaen, tahrir defterlerinin üzerinde yapılan bütün düzeltme ve düzenlemeler, “*Tevkiî kalemiyle tashih*” biçiminde de tabir olunabilmektedir.

Vasl: Lügat anlamı, “ulaştırma, birleştirme” olup tahrir defterlerinin üzerine monte olunan “ilave belgelerin” (vassâlelerin) ve kayıtların, bu defter ile birleştirildiğini ifade etmektedir.

Vassâl: Arapça bir terim olup yazma kitapların kopuk veya bozuk varaklarını tamir ve vasl eden (*birleştiren*) “erbâb-ı ma'rifet” kişilere denir. Tahrir defterlerinde bulunan “kenar vassâleleri”, kuvvetle muhtemeldir ki Mücellidler veya bu Vassâllar tarafından yapılmıştır.

Vassâle: Tahrirlerin terkine bağlı olarak bu tahrir defterlerinin üzerlerine, muhtelif tarihlerde, farklı konu ve durumlar ile alakalı ilave belgeler konulmuştur. Bu belgelerin her biri temelde, farklı bir bürokratik belge olup, umumî olarak vassâle biçiminde tabir olunmaktadır. Defterlerin üzerine, defterden bağımsız biçimde konulan bu vassâlelerin haricinde, defterlerin kenarlarına bir kâğıt tutturulup, kâğıdın üzerine tevkiî kalemi ile, derç olunan vassâlelerde bulunmaktadır. Bu vassâleler, tarafımızca “kenar vassâleleri” olarak tabir olunmaktadır.

1.5. İlgili Alanyazın

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu çalışmamızın temel problemini teşkil eden, “vassâle ve tashîh” kavramlarını her yönüyle ele alan ve tanımlayan teferruatlı bir ilmî çalışma bulunmamaktadır.

1.5.1. İlgili Çalışmalar

Çalışmamızın ana kaynaklarını tahrir defterleri teşkil etmektedir. Burada başta Halil İnalçık ve Ömer Lütfi Barkan olmak üzere birçok ilim adamının çalışmalarından yararlandık. Özellikle, “Bolu tahrir defterleri”nin üzerinde önemli çalışmaları bulunan Prof. Dr. Kenan Ziya Taş’ın 1993 yılında tamamladığı “*Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı*” adlı doktora tezi, çalışmamız için hayatî bir öneme haizdir. Bunun yanında, Kenan Ziya Taş’ın “Livâ-i Bolu” olarak, adlandırılan bölge ile alakalı yaptığı muhtelif çalışmaları da bulunmaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu çalışmamızın temel problemini teşkil eden, “vassâle ve tashîh” kavramları hakkında, bugüne kadar hazırlanan detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Yalnız kavramların umumî bir tanımı, Prof. Dr. Erhan Afyoncu’nun 1997 yılında doktora tezi olarak hazırladığı ve 2014 yılında TTK tarafından yayınlanan *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII. Yüzyıllar)* adlı çalışmada yapılmıştır. Erhan Afyoncu’nun bu konu ile alakalı verdiği kayıtlar, tamamen orijinal olup, bu konuya dair ilk alanyazın olmaları bakımından hayatî öneme haizdir. Bunlara ilave olarak çalışmamızda, bu kavramlar ile alakalı yapılan muhtelif kaynaklardan da faydalandık.

1.6. Yöntem

Çalışmamızın yöntemini, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler üzerinde bulunan, kayıt ve belgeler oluşturmaktadır. Bunların yanında, Arşiv belgeleri, kronikler, yazma kitaplar ve birçok alanyazından (kitap, makale, tez) yararlanılmıştır. Bu çalışmamızın yöntemini, literatür taramaları ve bilgi derlemeleri teşkil etmektedir. Konu bakımından “yeteri kadar üzerinde durulmayan” bir konuyu temel alan bu çalışmamızda, Bolu tapu tahrir defterlerinin üzerinde bulunan birçok kayıt ve belge, bizim temel kaynaklarımızı teşkil etmektedir.

1.6.1. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmamızda tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan muhtelif kayıt ve belgeler kullanılmıştır. TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterleri üzerinde, dikkat ve titizlikle yürütülen tetkikatın nihayetinde belirlenen kayıt ve belgeleri doğrulamak için muhtelif Arşiv belgelerine başvurulmuştur. Özellikle, Mühimme ve vakıf defterlerinde bulunan kayıtlar, çalışmamızda veri olarak kullanılmıştır. Yine, bu tahrir defterlerinde bulunan kayıt ve belgeleri doğrulamak için, türlü kitap, makale, tez vb. kaynaklardan, belirtilen ölçütler dâhilinde veri toplanmıştır.

1.6.2. Verilerin Analizi

Çalışmamızın temel kaynaklarını teşkil eden tahrir defterleri, Kuyûd-i Kadime Arşivi'ne yaptığımız ziyarette bizzat tetkik edilerek, bu defterlerin üzerlerinde bulunan kayıt ve belgeler hakkında notlar alınmıştır. Akabinde toplanan veriler ve alınan notlar, tahlil olunarak yorumlanmıştır. Defterlerde bulunan kayıt ve belgeler, tetkik olunurken Arşiv kaynaklarına da başvurulmuştur. Kaynaklardan alınan veriler, defter kayıtları ile birlikte analiz edilerek, tahlilleri yapılmıştır. Bu kayıtlar özelinde, muhtelif çıkarımlar yapılarak vassâle ve düzeltimlerin, fiziki özellikleri, konuları ve kaideleri belirlenmeye çalışılmıştır.

1.7. Bulgular

Çalışmamızda, bugüne kadar tahrir defterlerinin üzerine yapılan çalışmalarda umumiyetle ihmal olunan veya üzerinde yeteri kadar durulmayan, vassâle (ek belgeler) ve defter muamelelerini ele aldık. Çalışmamızın nihayetinde, tapu tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan kayıt ve belgelerin, Osmanlı bürokratik düzenini ve bir bölgenin mahallî tarihini aydınlatacak nitelikte olduğunu tayin ettik. Yine bunun yanında, tahrir defterlerinin; yalnız XVI. yüzyıla ait kayıt ve bilgi içermediğini, bu tahrir defterlerinin üzerlerinde yapılan bazı düzeltim ve eklemeler ile, XIX. yüzyıl ortalarına kadar daima kullanılan tapu kütükleri olduğunu belirledik. Netice olarak bu çalışmamız bugün Batı Karadeniz olarak bilinen oldukça büyük bir bölgenin XIX yüzyıla kadarki tarihine dair mühim kayıt ve belgelere havi bulunmaktadır. Buna ilaveten, bu çalışmamız tahrirlerin terkine bağlı olarak defterler üzerinde yapılan muamelelere dair oldukça mühim tanım ve tarifler ihtiva etmektedir.

2. TAHRİR VE TAHRİR DEFTERLERİ

2.1. Tahrir

2.1.1. Tahririn Tanımı

Tahrir, köken bakımından Arapça bir kelime olup lügatta “*yazma, kaydetme, deftere geçirme*” anlamlarına mukabil olarak kullanılmaktadır. Tahrir terim olarak, Osmanlı maliye teşkilatında, vergileri ve bu vergileri verenleri tayin etmek amacı ile, muhtelif zaman aralıklarında ve farklı bölgelerde tatbik olunan “*sayım*”lara mukabil kullanılmaktadır (Öz, 2000: 425-426). Bu tanımdan daha etraflı bir biçimde, Osmanlı Devleti, fethettiği memleketler ile kendi elinde bulunan arazilerden, toprağın mülkiyet ve kullanım biçimini ve bu topraklardan toplanacak olan vergi miktarını belirlemek amacı ile, belirli zaman aralıkları ile, “*istatistikî bilgiler*” edinmiştir ki buna da “*tahrir*” denilmektedir (Afyoncu, 1999: 311; Sertoğlu, 1986: 326). Yapılan bu tahrirlere ait verileri ihtiva eden defterler umumiyetle, “*Tahrir Defterleri*” veya “*Defter-i Hakânî*” biçiminde tabir olunmaktadır (Barkan, 1940: 20-22). İnalçık, Osmanlı tahrirlerine dair oldukça net bir tanım yapmaktadır “*genelde yeni fethedilen veya devlet gelirlerinde ve bunları tasarruf edenlerin durumlarında meydana gelen değişiklikleri umumi ve esaslı bir şekilde teftiş ve tespit manasına gelmektedir* (İnalçık, 1954: XVIII).”

Tahrir defterleri¹ ile alakalı önemli çalışmaları bulunan Barkan defterlere dair özel bir tanım yapmaktadır; “*teşkilatlı bir bütün ve mudil bir makine halinde işleyen İmparatorluk Türkiye’sinin milyonlarca rakamın belâgatli lisanı ile tasrih ve tevsik edilmiş canlı bir tablosunu, koskoca bir İmparatorluğun işbaşı manzarasını görmemize imkân tanıyan Tapu Tahrir Defterleridir* (Barkan, 1953: 9).”

2.1.2. Osmanlı Devleti’nde Tahririn Devirleri

Tahrir, Osmanlı Devleti’nden evvel, merkeziyetçi bir yönetimin ihtiyacı olarak, birçok devlet veya imparatorluk tarafından, hakimiyetleri altında bulunan topraklarda yapılmıştır.

---

¹ Tahrir ve tahrir defterlerinin teferruatlı bir biçimde tanımı ve tarifi için ayrıca bkz.; (Barkan & Meriçli, 1988:3).

Osmanlı Devleti'ndeki tahrirler, halef devletlerden alınan tahrir kaideleri ile daha evvelden "Çin, Roma ve İran"da tatbik olunan tahrirlerin, özel durumlar dahilinde belli değişikliklere maruz kalarak tekâmül edip, İmparatorluk ölçeğinde çok büyük bir alana yayılarak, tatbik olunan örnekleri olarak kabul olunabilir. Bu tahrirler, diğer devletlere nazaran, çok daha büyük bir alana yayılan ve merkeziyetçi bir yönetime haiz bulunan İmparatorluk topraklarının hemen her yerinde, bir anda veya yakın tarihlerde ve benzer kaidelerle tatbik olunmuştur. Özellikle, bu tahrirler, uzunca bir müddet düzenli zaman aralıkları ile ve benzer kaidelerle tekrar edilebilmiş olmaları bakımından, bu tahrirlerin bugün elimizde bulunan defterlerine, bu devirler için benzerlerine başka hiçbir devlette tesadüf edemeyeceğimiz, birincil bir tarihi kaynak olma özelliği katmaktadır (Barkan & Meriçli, 1988: 3-13).

2.1.2.1. İlk Tahrirler

Osmanlı Devleti'nde ilk tahririn yapıldığı tarihe dair elimizde katı bir malumat bulunmamaktadır. Fakat, elimizde bulunan kroniklerden² ve tahrir defterlerinde bulunan daha evvelki tahrirlere yapılan atıflardan, bu tahrirler ile alakalı erken tarihlendirmeler yapabilmekteyiz. Barkan'ın yaptığı tetkiklere nazaran, tahrirler ilk devirlerden itibaren yapılmaya başlanmıştır. Barkan, yüzlerce defterin üzerinde yaptığı tetkiklerde, hemen her defterde evvelki tahrirlere atıfta bulunan, "atik, köhne, kadim, akdem vb." ifadeler bulmuştur (Barkan, 1940: 35).

Bu tür kayıtlar, Osmanlı Devleti'nde erken devirlerden itibaren, toprakların her padişah tebeddülünde veya lüzum oldukça, düzenli olarak tahrire tâbi tutulduklarını kanıtlar niteliktedir (Barkan & Meriçli, 1988: 12) Bolu'nun, elimizde bulunan en erken tarihli defteri olan, Fatih devrinde yapılan tahrire ait defter üzerinde bulunan kayıtlar, Bolu'nun ilk tahririnin, Çelebi Mehmed yapıldığını kanıtlar niteliktedir. Ancak, erken devirlere ait tahrirlere havi defterler, muhtelif nedenlerden ötürü elimize ulaşmamıştır (BOA., TD 88: 112).

---

² Neşri, "Çelebi Mehmed" devrinde yapılan tahrirler ile alakalı malumat vermektedir; "... Andan beyler böyle diyicek, heman saat Sultan kalkıp, azm-i Bursa edip, bir nice gün gidip Sakarya suyuna yetti, ittifak Emir Süleyman'ın beylerinden Süleyman Subaşı derlerdi, bir ademisi vardı. İl yazmağa çıkıp, ol yere gelmişti (Mehmed Neşri, 2014: 463)."

Osmanlı tahrirlerini havi tahrir defterlerinin tutulma geleneği, I. Murad devrine kadar inmektedir. Ancak, elimizdeki ilk örnekler II. Murad devrine ait birkaç defterden ibarettir (Afyoncu, 1999: 312-313). Bu defterlerden en erken tarihli olan tahrir defteri, Halil İnalçık'ın neşrettiği 835 (1431) tarihli Arvanid Sancağı Defteri'dir. Fatih devrine bakıldığında, elimizde bulunan tahrir defterlerinin adedi artmakla birlikte, bu dönemde memleketin hemen her yerinde, tahrirlerin yapıldığını bildiren kronikler de mevcuttur. (İnalçık, 1954: XVII-XIV) Bu kronikler, Mehmed Han'ın memleketin birçok yerinde tahrirler yaptırıldığını bildirmektedir. Bu dönemde yapılan tahrirlerden biri de, Bolu'da yapılmıştır. Bolu'nun elimizde bulunan ilk tahrir defteri olan bu defter, 1479-1481 (H. 884-885) tarihinde yapılan tahririne ait olup, 16 varaktan ibâret olan bu *mufassal defter parçası* üzerinde bulunan kayıtlar bize, Bolu'da daha evvelden de tahririn yapıldığını bildirmektedir. II. Mehmed devrinde, dünya çapındaki ilk tapu kanunu olarak da kabul edebileceğimiz, Kanunnâme-i Kitabet-i Vilâyet adında bir kanunnâmenin hazırlandığı bilinmektedir. Bu devrin akabinde hazırlanan bütün tahrir defterleri, 22 maddelik bu kanunnâmede bulunan kaidelere nazaran hazırlanmıştır (Akgündüz, 2006: 367-377). Kanuni devrine bakıldığında, bugün elimizde bulunan defterlerin büyük bir bölümü, Kanuni devrinde tatbik olunan tahrirleri ihtiva etmektedir. Kanuni devrini müteakiben, *II. Selim döneminde*, umumî mahiyetteki bu tahrirlerin devam ettirildiği bilinmektedir. Hatta, bu çalışmamızın temel kaynaklarını teşkil eden, TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterleri de, bu dönemde tatbik olunan bir tahriri havi bulunmaktadır (Taş, 1993: 18). Bu devrin akabinde, III. Murat döneminde de bu tür tahrirlerin tatbiki amaçlanmıştır. Ancak, bu tarihlerde zuhur eden büyük karışıklıklar, umumî nitelikteki bu tahrirlerin tatbikatına imkân vermemiştir (BOA, A. {DVNSMHHM.d..., 70/38: 23). Bunun üzerine dönemin Vezîr-i âzamı Ferhad Paşa, bu dönemde zuhur eden gaile ortamında, birde tahrirlerin neden olabileceği tepkilere mahal vermemek için umumî nitelikteki bu tahrirleri kaldırmıştır (Barkan & Meriçli, 1988: 63). Netice olarak, Osmanlı tahrirleri, *III. Murad devrine kadar hemen her padişah zamanında yapılmış olup, bu tarihten (1574-1595) sonra büyük ölçüde terk edilmiş* ve umumi mahiyette bir daha tahrir yapılmamıştır (Barkan, 1940: 31).

2.1.2.2. Nihai Tahrirler

XVI. yüzyılın ortalarından itibaren, timar düzenindeki bozulmalar ve ahalinin tahrirlere karşı tutumu, tahrirlerin tatbikine imkân vermemiştir. Bunun idrakinde olan Devlet Merkezi, memleketin içinde bulunduğu içtimaî ve ekonomik durum ve vaziyeti

dikkate alarak kadim kaidelere göre “*genel nüfus ve vergi sayımları*” yapmanın imkânı ve lüzumu kalmadığının farkına varmıştır. Bu tarihlerde Merkezden çıkan hükümlerde tahrirlere karşı Merkezin tutumunun değiştiğini açıkça görebilmekteyiz. Bu hükümler, devam eden tahrirlerin muharrirlerine, defterlerini toplayıp acele bir biçimde Merkez’e dönmelerini emretmektedir. Bu fermanlara örnek olarak, çalışma alanımızı teşkil eden Bolu’ya gönderilen “1593 tarihli” fermanı verebiliriz. Bolu beyi ve Semendire Sancak beyine hitaben yazılan, 2 Ocak 1593 tarihli fermanında, “*umûmen tahrir ref’ olunmağın, ol caniplerde tahrir-i vilayet için irsâl olunan eski icmâl ve mufassal defterlerini mu’accelen südde-i saadetime irsâl edesiz...*” biçiminde bir kayıt bulunmaktadır. Yine, fermânda, beylere bu defterleri, “*kiseye koyub ve mühürleyüb*” Merkez’e yollamaları tenbih edilmiştir (BOA., A. {DVNSMHHM.d..., 70/39; Taş, 1993: 18).

Tahrirlerin terk edilme nedenlerinden en mühimi olarak, timar düzeninde zuhur eden bozulmalar verilmektedir. Bu bozulmaların yanında, kuvvetle muhtemel bunlara bağlı olarak zuhur eden bir dizi başkaldırı hareketleri de tahrirlerin terkinde önemli bir etkendir. Osmanlı tarihi literatüründe “Celâlî ayaklanmaları” olarak bilinen hareketler, Osmanlı devlet düzenine karşı, başlıca devlet vazifelileri ve halk tarafından yapılan başkaldırıları bütünü olup, XVI. yüzyıl sonlarından, XVII. yüzyılın ilk on yılına kadar devam etmiştir. Bu hareketlerin zuhuru, XVI. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa’da ve Osmanlı Devleti’nde askeri düzenden, toprak idaresine ve vergi toplama kaidelerine kadar, birçok alanda “değişim ve dönüşüme” neden olan olaylar ile yakından alakalıdır (Acun, 2002: 705). Netice olarak, böyle bir ortamda zuhur eden başkaldırı hareketleri, elbette tahrirlerin tatbikine de imkân vermemiştir. Bu ayaklanmalara paralel olarak, zuhur eden gaile ortamında halkın ve timarlıların maruz kaldığı kötü durum, köylülerin topraklarını terk etmeleri, timarlıların yerine tüfekli piyade kullanma zarureti, merkezî hazine varidatının arttırılma ihtiyacı vb. durumlar ile timar ehemmiyetini kaybetmiştir. Bu minvalde, büyük ölçüde timar toprağını konu alan tahrirlere de ihtiyaç kalmamıştır. Buna ilave olarak, Merkez’in umumî mahiyetteki bu tahrirleri terkinde, büyük ölçüde merkezî maliye nezdinde, ehemmiyet kazanan ve olağan bir hale gelen, timar olarak kullanılan mirî toprakların mukâtaa haline evirildiği bu dönemde avâriz hanelerinden alınan vergilerin tahsili bakımından önem arzeden “avâriz tahrirleri” de etkili olmuştur (Öz, 2000: 427). Bu minvalde, “klasik tahrir usulü” yerini “avâriz tahrirleri”ne, tahrir defterleri yerini büyük ölçüde, avâriz hanelerini havi “avâriz defterleri”ne bırakmıştır (Öz, 1991: 430).

Osmanlı Devleti'nde halkın tahrirlere karşı bir tavrı olduğu da malumumuzdur. Tahrir kurulu ile, timarlılar ve halk beyninde vukû bulan ihtilaflar, bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu tür ihtilafların bazı dönemlerde, Merkezi rahatsız edecek ölçüde büyük ayaklanmalara yol açtığı da bilinmektedir. II. Bayezid devrinde zâhiren dinî özelliğe haiz birtakım ayaklanmaların zuhurunda ve yayılımında tahrir sonuçlarından memnun olmayan timarlıların büyük rolü vardır. Yine, Yavuz ve Kanûnî döneminde çıkan bazı ayaklanmalarda tahrirlerin payı vardır (Öz, 2000: 427). Bu ihtilaf ile, nihayet hükümet tahrir yapamaz bir hale gelmiştir. *Selânikî*'nin de belirttiği üzere; Devlet merkezinde büyük karışıklıkların olduğu bir dönemde (1591 ve 1595 yılları) iki defa vezîriâzamlık mevkiinde bulunan Ferhad Paşa'nın, türlü buhranların içinde birde bu tahrirlerin sebep olacağı muhalefetlere mahal vermemek için, "Vilâyet Tahrirlerini men' ettirüp ihtiyaç olup icap ederse otuz yılda bir ferman oluna, deyû buyurulub Rûûs ve Divan'a kayıt" ettirmiştir (Barkan & Meriçli, 1988: 63). *Selânikî*'nin; Vezîriâzam Ferhad Paşa'nın "vilayet tahririni men" ettirdiğine dair hükmünü ihtiva eden bu kayıtlarını, yukarıda verilen 1593 tarihli ferman doğrulamaktadır. Bu iki kaydın tutarlılığı, bize tahrirlerin Ferhad Paşa döneminde kaldırıldığını kanıtlar niteliktedir (BOA, A. {DVNSMHM.d..., 70/38: 23). Kemankeş Kara Mustafa Paşa, (1638-1644) vezîriâzam olduğu dönemde birtakım tahrirler yaptırarak, devlet bütçesinin mali kaynaklarından haberdar olmayı amaçlamıştır. Ancak, bu tahrirlerin sebep olduğu katı teftiş ve kontroller, mevcut durumdan faydalanmakta olan imtiyazlı zümrelerin menfaatlerine aykırı olduğundan türlü entrikalar ile, Kara Mustafa Paşa vezîriâzamlıktan azil olunup, idam edilmiştir. Naima, Kara Mustafa Paşa'nın tahrirler için tayin ettiği memurların yaptıkları usulsüzlüklerin Paşa'nın idamına sebep olduğunu bildirmektedir (Barkan & Meriçli, 1988: 63). Malum olduğu üzere Mustafa Paşa'nın idamında, Cinci Hoca'nın büyük bir dahili vardır. Bu malumat bizi, Cinci Hoca'nın de Barkan'ın burada belirttiği imtiyazlı zümrenin içinde bulunduğu fikrine itmektedir. Zira, Cinci Hoca'nın, Bolu dahilinde muazzam büyüklükte bir mülk toprağı bulunmaktaydı.

Nihaî olarak, İmparatorluk otorite ve teşkilatının kendine özgü kudretini elinde bulundurduğu devirlerde tatbik edilebilen ve bütün İmparatorluk topraklarında, devletin mutlak emirlerini tatbik eden bu tahrirlerin, tatbiki imkânsız bir hal almıştır (Barkan, 1940: 23-24; Barkan & Meriçli, 1988: 6). Ancak, bilahare fethedilen yerler veya elden çıkan bir yerin tekrar fethedilme durumlarında, yalnız bölgeye özel tahrirler yapılmıştır.

Netice olarak, yapılan nihaî tahrirleri ihtiva eden defterler, bir nevi tapu kütüğü kabul edilerek, bu defterlerin üzerinde bulunan varidat rakamları ve bunların kullanım biçimleri, üzerlerinde yapılan bazı tadilatlar ile, uzunca bir müddet daha kullanılmaya devam edilmiştir. Avârız defterlerinin, ziraâ üretime müteallik veri bulundurmamaları veçhile, tahrir defterlerinde bulunan timar kalemlerinin miktarları da yenilememiştir. Bu itibarla, XVIII. yüzyılda dahi yapılan timar muamelelerinde, nihai tahrirleri ihtiva eden tahrir defterlerinin üzerinde kayıtlı bulunan timar varidat rakamları kullanılmıştır (Afyoncu, 1999: 312-313).

2.1.3. Tahririn Yapıldığı Durumlar

Osmanlı tahrirleri, İmparatorluk dahilinde timara konu olan bölgelerde bulunan *nüfus* ve vergilendirilebilir kaynakları bilmek ve takip edebilmek amacı ile, muntazam olarak yapılmaktaydı. Osmanlı Devleti, muntazam bir biçimde tatbik ettiği bu tahrirler ile, kaynaklarını *ekonomik ve yönetsel* anlamda idare edip, mülkiyetlerin olduğu kadar halkın da durumundan haberdar olabiliyordu. Bu tahrirlerin yapıldığı durumlar, devre veya bölgeye nazaran değişebilmekle beraber, Osmanlı tahrirlerinin düzenli bir aralığı bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti’nde birçok farklı konu ve durumda, bölgede tahrir yapılabilmekteydi (Acun, 2002: 901-902). Osmanlı Devleti’nde ilk olarak bir bölgenin fethinin hemen akabinde ve bunu müteakiben muhtelif zaman aralıkları ile vilayetlerin “*beşerî*” ve “*iktisadi*” kaynaklarını haberdar olmak amacı ile tahrirlere başvurulurdu (Öz, 1999: 5). Osmanlı Devleti’ndeki tahrirler, belirli bir “bölgeye özel” yapılabildiği gibi bütün devlet topraklarını içine alacak biçimde “umumi tahrirler” de yapılabildi (İnalçık, 1954: XVIII). Umumi Tahrir olarak tabir olunan bu “genel tahrirler”, devlet topraklarında timar düzeninin tatbik edildiği her yeri içine alan bir tahriri ifade ederken diğer tahrirler herhangi bir bölgeye özel olarak, tatbik edilebilmekteydi. Bu tahrirlerin yapıldığı durumlar tahririn yapılacağı bölgeye ve devre göre değişebilmekle beraber, belli bir kurala tâbi değildi. Tahrir, ilk olarak bir ülke veya bölgenin fethinin akabinde, orada timar düzeni kurulmak üzere olduğu zaman tatbik olunurdu (İnalçık, 2000: 175). Bu tahrir ile, fethedilen bölgenin teferruatlı envanteri çıkartılarak, bölge İmparatorluk topraklarına dahil edilirdi. Bu toprakların tahriri yapıp, defterleri hazırlanınca, bölge tam anlamı ile Osmanlı hâkimiyetinin bir zarureti olan, düzen ve teşkilatın içine monte edilirdi (Barkan & Meriçli, 1988: 16; Afyoncu, 1999: 313). Bu tahrir için umumiyetle “*iki-üç*” yıl beklenilirdi. Bu topraklar, “*tamam şenlenüp ma’mur olmayınca...*” tahriri yapılmazdı (Barkan & Meriçli, 1988: 17).

Osmanlı Devleti'ne tâbi' olarak bulunan toprakların üzerinde yapılan tahrirlerin tatbikine konu olan durumlar, bölgeye ve döneme bağlı olarak farklılık bildirmektedir. Bunun yanında, İmparatorluk dahilinde yapılan umumî tahrirlerde vâkidir. Buna örnek olarak, yeni bir padişahın “tahta cülûsu” durumunda da umumî mahiyetteki bir tahririn yapıldığı bilinmektedir (İnalçık, 1954: XIII). Bu durumda, türlü hak, dirlik ve makamı ellerinde bulunduran vazifelilerin, berâtları ile vakıfnâme ve mülknâme vb. belgelerini tecdit ettirmeleri ve mutlaka tahta çıkan yeni padişahın “mukarrernâme” almaları icap etmekteydi. Bu minvalde, ilgililerin durumunun mahallinde yapılacak tahrirlerle tetkik edilerek deftere kayıt olunmaları iktiza etmekteydi. Yapılan bu tahrir ile devlet, deftere muhalif ve kanuna hilaf olarak zuhur eden birçok yolsuzluğu mahallinde çözümlenerek, malî ve idarî birtakım düzenlemeler yapabiliyordu (Barkan & Meriçli, 1988: 14). Bu tahririn, padişah'ın ülkedeki hâkimiyetini temin etmek gibi mühim bir yararı da bulunmaktadır (Afyoncu, 1999: 312). Bu *fetih ve cülûs* tahrirlerinden başka her “otuz yılda bir” tahrir yapıldığına dair birtakım kayıtlar da vakidir (Barkan & Meriçli, 1988: 11). Bu kuralın dahilinde tahrirlerin yapılıp yapılmadığı yönünde katî bir malumatımız bulunmamakla birlikte, elimizdeki tahrir defterlerinin üzerinde bulunan tarihlendirmeler, tahrirlerin belirli bir aralığının olmadığını, aralığın bölgenin büyüklüğüne ve özel durumlarına bağlı olarak değişebildiğini kanıtlamaktadır (Öz, 1991: 430). Yine, bu aralık, harp ve tabii afetlerin yol açtığı yıkımlar, içtimaî bozukluklar, üretimdeki ani azalmalar vb. faktörlere bağlı olarak değişebilmekteydi (Öz, 1999: 5). Vilayet katipleri tarafından tahrir defterlerine bir mukaddime olarak derç olunan kayıtlar, bize tahrirlerin yapıldığı durumlar hakkında bilgiler vermektedir. Bu mukaddime kayıtlarına nazaran tahrirler, vakit-vakit veya lüzum oldukça yapılarak, atîk defterlerde kayıtlı olarak bulunan, vergi kalemlerine veya mükelleflerine müteallik kayıt ve veriler yenilenirdi (Barkan & Meriçli, 1988: 15; Barkan, 1940: 36). Yine, bir bölgede zamanla zuhur eden umumî değişiklikler, defter haricinde kalan (hariç ez-defter) verileri deftere dahil etmek, vergi kalemleri ve tutarlarının üzerinde zuhur eden umumî değişiklikler, malî veya idarî alanlarda yapılacak olan yeni düzenlemeler (ıslahat) vb. durumlarda da, yeni tahrirler yapılabilmekteydi (İnalçık, 1954: XIII). Bunlara ilave olarak, “avârız” olarak bilinen, “hane adedine” nazaran tevzi edilen vergiyi toplamak ve bu vergiden muaf olanları ve olmayanları öğrenmek için devlet tahrir yapabiliyordu (Barkan, 1940: 36). Yine, defterler üzerinde yapılan hatalar ve karışıklıklar, toprak sahiplerinin aralarında çıkan ihtilaflar, vakıf, mülk ve timar sahiplerinin aralarında çıkan hudut ihtilafı durumlarında da tahrir yapılabiliyordu (Afyoncu, 1999: 312-313).

Yukarıda belirtildiği üzere, Osmanlı Devleti'nde tahrirler lüzum oldukça tatbik olunmaktadır. Bu tahririn yapıldığı durumlar, döneme ve bölgeye nazaran farklılık arz etmekle beraber, belli bir kaideye oturtulmamıştır. Nitekim, tahrirlerde belli bir zaman aralığı bulunmamaktadır. Bu durum, bu çalışmamıza konu olan bölge için de böyledir. Bolu dahilinde, “1479-1481”, “1515 ve 1568” yıllarında olmak üzere, bugün elimizde defterleri bulunan üç farklı tahrir yapılmıştır. Yine, bölgede “1582 ve 1592” yıllarında olmak üzere iki farklı tahrir teşebbüsünde daha bulunulmuştur. Bolu tahrirleri özelinde verilen bu kayıtlar da bize, ortalama bir tahrir aralığının olmadığını kanıtlar niteliktedir (Taş, 1993: 17-18).

2.1.4. Tahririn Amacı

Osmanlı Devleti'nde tahrirlerin ne amaçla yapıldığına dair elimizde teferruatlı bir kanunnâme, kayıt veya belge bulunmamaktadır. Ancak, vilayet katiplerine verilen talimatlar ve defterde bulunan mukaddimeler, bu konuda temel kaynak hüviyetindedir. Talimatnâme ve defterlerin üzerinde tetkikte bulunan İnalçık, bu tahririn nihaî hedefini bütün vergi kaynaklarını (kalem) kayıt altına almak, vergi kaçırma faaliyetlerini açığa çıkarmak ve her türlü vergi mu'afiyetini tayin ederek, kamu varidatını arttırmak olarak vermektedir. Bu tahrir, vergi mükellefi olan halkı, bölgede bulunan vazifelilerin keyfi hareketlerinden ve dayatmalarından korumak, vazifelileri denetim altında tutmak için, umumî bir teftiş biçiminde yapılırdı. Bu vergi mükellefi olan halkın, Devlet tarafından himaye olunduğunu belirten politika beyanıydı (İnalçık, 2000: 175). Bunlara ilaveten, Merkez, halkın oturduğu yerler ve bütün özelliklerinden, mal ve ürün kaynaklarından, bölgedeki timarlıların kazançlarından, halk ile timarlıların aralarında vukû bulabilecek ihtilaflardan haberdar olmak için tahrire başvurabilirdi. Bunlara ilave olarak, vakıfların durumunu tayin ve nizamı için de tahrire başvurabilirdi (Öz, 2000: 426). Bu tahrirlerin, teşkilatlı devlet düzeninin kuruluşu ve yönetiminde büyük rolü vardı. Devletin elinde, İmparatorluk topraklarının hemen her yerindeki vaziyet ve kaynaklarını, açık rakamlar ile doğru bir biçimde tayin ve tarif eden tahrir defterlerinin varlığı, bu teşkilatlanmanın teşekkülünde ve devamlılığında doğrudan etkiliydi (Barkan, 1940: 22). Bu doğrultuda, Osmanlı hâkimiyetini kabul eden her bölge, tahrire tabi' tutularak, bu idârenin bir icabı olan, düzen ve teşkilatın içine monte edilirdi. Bunun hemen akabinde, belli aralıklarla yapılan tahrirler, bu teşkilatın ve düzenin bölgedeki devamlılığı bakımından oldukça mühimdir.

Osmanlı Devleti'nin, idarî ve malî teşkilâtının temelini teşkil eden tahrirlerin, teşekkülünde ve uzun müddet tatbik olunmalarında, birtakım zaruretler bulunmaktadır (Emecen, 1989: 2). Devlet yaptığı bu tahrirler ile idarî bakımdan, fethedilen bölgelerde nizam ve düzen kurmayı; bu nizam ve düzen dahilinde mahallî idarenin temel ilkelerini tayin etmeyi; bölgeye özel konulan kanunlar ile, kurulan vilâyet düzeninin kontrolünü ve devamlılığını; piyade, derbentçi ve köprücü vb. hizmet erbâbını belirleyip, muafiyet mukabilinde vazifelendirmek ve yeni düzenlemeler ile, bölge ile alakalı bazı konuların çözümünü amaçlamıştır. Yine devlet içtimaî bakımdan, boş bölgelerin ihya ve imarını; toprak ihtilaflarının çözümünü amaçlamıştır. Nihai olarak devlet malî bakımdan, vergi *nüfusu* ve bu vergilerden elde edilecek olan tahmini vergi kazançlarını tayin etmek için yaptırdığı tahrirlerle, özelde bir bölgenin envanterini ve umumî olarak İmparatorluğun malî vaziyetinden haberdar olup, yapacağı düzenlemeleri tahririn neticelerine nazaran yapmayı; defterin haricinde kalan topraklardan kazanç elde etmeyi; Devletin hem malî hem de orduda teşkilatlanmanın temelini teşkil eden, timara müteallik konuları kontrol etmeyi ve düzenlenmeyi amaçlamıştır. Neticede tahrir devlete, ülke topraklarını (taşra) kontrol etmek, hazineden nakit harcamadan büyük bir ordu kurmak, devlet topraklarını malî örgüt kurmadan, buralarda ki vergileri toplayarak tevzi edebilme imkânı vermiştir (Afyoncu, 1999: 312; Öz, 1999: 5). Tahrirdeki temel amaç, teşkilatçılığı bakımından devletin “bir çiftlik” olarak kullandığı mülkünü iyi tanıyarak, doğru biçimde kullanma zaruretidir. Dönemin teknik ve ekonomik durumu, yapılacak olan bu tahrirleri zaruri kılmaktaydı. Buna paralel olarak, vergilerin para halinde (nakdi) toplanmaları ve nakli zahmetli olduğundan, vazifelilere yapılacak olan ödemeler ile diğer bazı harcamaların doğrudan devletin hazinelerinden veya nakden tevzii mümkün değildi. Bu minvalde, vilayetlerde bulunan muhtelif vergi kaynaklarının üzerine çekilen, ödeme emirlerine (havâlenâmeler) başvurulmuştur (Barkan & Meriçli, 1988: 4). Devletin harcamaları, ilgililerin (sipahinin) buldukları bölgelerdeki vergileri kendi adlarına toplamalarına imkân veren “timar berâtları” ile hazineden para çıkmadan tediye olunurdu. Neticede, devlet, bu timar düzeni ile, aldığı hizmete paralel olarak ödemekle yükümlü olduğu “hizmet bedeli”ni tediye ediyor; yine bunun yanında kendine daima hazır biçimde olan büyük bir ordu temin ediyor; ve nihayet, toprakların devamlı biçimde, ekilip-biçimini mümkün kılıyordu. Bu timar düzeninin devamlılığı, devletin vilayetlerde bulunan timar topraklarının üzerinde yapacağı tahrirlere bağlıydı (Barkan, 1940: 23-24; Fekete, 1947: 300).

Yukarıda da belirtildiği üzere, timar düzeninin devamlılığı vilayetlerde bulunan timar topraklarının üzerinde yapılan tahrirlere bağlıydı. Devlet, bu varidat kalemlerini düzenli olarak kayıt altına alınmadığı takdirde yukarıda değindiğimiz havalenâmelerin hiçbir değeri olmayacak, timarlı veya vazifeliler oradan toplayacağı vergilerle üzerine aldığı mükellefiyetleri temin edemezdi. Nitekim, belli bir alandan toplanacak vergileri, hizmetlerine mukabil olarak hizmetkârlarından birine veren devlet, bu bölgede üretim faaliyetlerini takip etmek zorundaydı. Bunun yanında timarlılara verilen haklar yapılan tahrirler ile, kontrol altında tutulurdu. Bunlara ilave olarak, dirlikte zaman içinde zuhur edebilecek fazlalık veya azalmalar, tahrirler ile kontrol altına alınmıştır. Devlet, lüzum dahilinde ifa ettiği yeni tahrirlerle, bu varidat kalemlerini kontrol edebilmekte ve berât yazılarına nazaran yeni dağıtımlar yapabilmekteydi. Bunun yanında, Vilâyet katipleri hîn-i tahrirde, ifrazı bulunan timar topraklarından pay alıp, yeni tevcihâtlar yapabiliyordu. Diğer taraftan, temelde timar toprakları malî bakımdan kapalı bir bütün olarak sipahiye ait olmaktan çok uzaktı. Nitekim, yapılan tahrirlerle topraklar kontrol altında tutulurdu (Afyoncu, 1999: 311; Barkan & Meriçli, 1988: 5). Osmanlı Devleti'nde tatbik olunan tahrirlerde vilayet katipleri, beratların ve defterlerin *yazusu ile* hakiki varidatı birbirine tutturmak zorundaydı. Bu itibarla, İmparatorluk topraklarında, *nüfus, servet ve refahın* mütemadiyen artmakta olduğu devirlerde yapılan tahrirlerin her biri, her tahrirde yeni fazlalıklar çıkarmaları bakımından devlet gelirlerini daima artırmaktaydı. Bu minvalde bu devirlerde muntazam bir biçimde yapılan bu tahrirde, Devletin büyük çıkarları vardı (Barkan, 1940: 23-24).

2.1.4.1. Timar

“Tahrir” ve “timar” birbirinden ayrı mütalâa edilemeyecek iki farklı kavramdır. İmparatorluk topraklarında yalnızca, timara konu olan bölgelerde yapılan tahrirlerin, tek başına bu özelliği dahi bu iki kavramın aralarındaki paralelliği açıklar niteliktedir. Bu iki kavramın tatbikatı ve devamlılığı tamamen birbirine bağlı olup, tahrirlerin terki de timar düzenindeki bozulmalar ile açıklanabilmektedir. Yukarıdaki bölümde, bu iki kavramın birbirine ne denli paralel ve bağlı olduğunu açıklamaya çalıştık, bu bölümde Osmanlı timar düzenine dair umumi bir malumat verilecektir. İncalcık, timar hakkında özel bir tanım tapmaktadır;

“Timar, bir tahsis ve havaledir, muayyen bir arazinin tevcihi veya araziye ait bazı hakların verilmesinden ziyade bazı vergilerin havalesinden ibarettir. Başka deyimle, havale sisteminin bir hususi tatbik şeklidir (İncalcık, 1959: 43).”

Timar ile alakalı en tafsilatlı tanımlarından birini yapan Barkan'a göre timar; "Osmanlı Devleti'nde geçimlerine veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara, muayyen bölgelerden kendi nam ve hesaplarına tahsili salahiyetiyle birlikte tahsis edilmiş olan vergi kaynaklarına ve bu arada defter kayıtlarında senelik geliri 20.000 akçeye kadar olan dirliklere verilen isimdir (Barkan, 1980: 799-872)."

Tabakoğlu'na göre timar; "Devlet mülkiyeti (rakabe) altındaki toprakların yine birer devlet memuru olan ve maaşlarını timarların gelirlerinden bizzat tahsil eden sipahilerin gözetiminde, kullanım (intifa) hakkına sahip köylüler tarafından işletilmesidir (Tabakoğlu, 2015: 314)."

Osmanlı timarı köken bakımından hala tetkike muhtaç bir konu halindedir. Bu konu üzerine yapılan tetkikatlarda, Osmanlı timarının "iktâ"³ ve "pronoia"⁴ kurumları ile benzerliği üzerinde durulmuştur. Bu iki kurumun nitelikleri karşılaştırıldığında, her iki kurumunda Osmanlı timarının kökenini teşkil edebileceği düşünülebilir. Ancak, Osmanlıların daha beylik devri gibi erken bir tarihte, timar sistemini bilmeleri ve tatbik etmeleri, sisteme dair bilgi ve birikimlerinin olduğunu kanıtlamaktadır. Osmanlıların beylik döneminde teşkilatlanma bakımından, Anadolu Selçuklu ve İlhanlı Devletlerini numune olarak alındığı hakikati, Osmanlı timarının, "iktâ"nın devamı olduğuna delalet etmektedir (Köprülü, 1986: 94-131).

Timarların ilk tevcihinde verilen miktar "ibtidâ" biçiminde tabir olunmaktadır. Bu miktar, timarın çekirdek de denilen, umumiyetle kılıç adı verilen kadro bölümünü teşkil ederdi. Timarın mahlûliyeti durumunda, dirliğin tekrar tevcihinde yine bu kılıç bölümü tevcih olunurdu. Bu miktar, timarının devlete olan yararlıklarına bağlı olarak, "hisse", "ifraz" veya "terakki" durumlarında ilaveler alabilirdi. Bu ilaveler, ferağ ve intikal muamelelerine havi ruznamçe defterlerine kaydedilerek yapılırdı. Merkez'den verilen dirlik beratları da buraya kayıt olunarak, bürokratik bir düzen tertip olunmuştur (Barkan, 1980: 799-872).

---

³ İnalçık'a göre; "Osmanlı timar sisteminin gelişiminde Bizans'ın pronoia sisteminin etkisi fark edilebilmektedir". Bunun yanında anlam itibarıyla "timar, Yunancadaki pronoia kelimesinin tam karşılığıdır. (İnalçık, 2012: 168-169)."; Pronoia ile Timar arasındaki ilişki için ayrıca bkz.: Fatma Acun, "Klasik Dönem Eyalet İdare Tarzı Olarak Timar Sistemi ve. Uygulaması", *Türkler*, Cilt 9, Ankara, 2002, s. 899-908.

⁴ İktâ ile Timar arasındaki ilişki için ayrıca bkz.: Mehmed Fuad Köprülü, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1986, s. 94-131.

Osmanlı Devleti'ndeki timarlar, idarî ve malî muhtariyet durumu bakımından, “serbest ve serbest olmayan timarlar”; timar toprağının mülkiyet durumu bakımından, “mülk ve mülk olmayan timarlar”; Timarlıların mükellefiyetine veya ifa etmiş olduğu vazife bakımından “eşkinçi”, “mustahfiz” ve “hademe” timarlar; tevcihât bakımından, tezkireli timarlar (varidatı büyük olup, tayini beylerbeyinden alınan tezkire ile divanca yapılan timarlar) ve tezkiresiz timar (varidatı küçük olup, beylerbeyi beratıyla merkeze haber verilmeden tevcih olunan timarlar) biçiminde, bir bölümlenmeye haizdir (Oflaz, 2002: 697). Osmanlı Devleti'nde kurulan “timar düzeni”, tertibat bakımından temelde, üçlü bir bölümlenmeye haiz olup bunlar da kendi içlerinde alt bölümlere ayrılmaktadır. Bunlardan ilk olarak, “*Has*”, dirliklerin varidatı en büyük olan dilimi ifade etmektedir. Bunların kılıç adı verilen alt limiti “100.000” akçe olup temelde, padişaha ait topraklar (havass-ı hümayun) ve vezirlere (havass-ı vüzerâ) veya vazifelilere (havass-ı ümerâ) ait topraklar olmak üzere iki türü bulunmaktadır. İkinci olarak, “*Ze'âmet*”, dirliklerin “20.000-100.000” akçelik varidatını ifade eden orta dilimini teşkil etmektedir. Bu tür dirlikler umumiyetle orta dereceli devlet vazifelilerine verilmekte olup, bunlara zâim (çoğunluğu zuamâ) veya erbâb-ı ze'âmet denilmektedir. Nihayet, “*Timar*”, Osmanlı dirlik düzeninin temelini ve miktar olarak da ana bölümünü oluşturmaktadır. Bu türden dirliklere sahip olan vazifeliler, “sâhib-i arz”, “sâhib-i raiyyet”, “ehl-i timar” veya bilindik hali ile “timarlı sipahi” vb. unvanlar ile anılmakta idi. Yıllık varidatı “19.999” akçeye kadar olan timarların, kılıç miktarı “2.000-3.000” akçe olup, bu miktar bölgeye ve duruma bağlı olarak değişebilirdi (Barkan, 1980: 799-872; Kurt, 1999: 60-64; Of laz, 2002: 695-708).

2.2. Tahrir Defterleri

2.2.1. Tahrir Defterlerine Dâir Umumî Malûmat

Osmanlı Devleti'nde imparatorluk topraklarında, timara konu olan bölgelerden alınan vergileri, bu vergileri verenlere dair çeşitli malumatı ve toplanan vergilerin kime tevcih olunacağını tayin ve tarif etmek amacı ile tertip olunan defterlere “tahrir defteri” denilmektedir (Öz, 1991: 429). Barkan'ın, “en kıymetli hazine” biçiminde adlandırdığı defterler, devletin kendine özel örgütlenme araçlarından en mühimidir. Devlet tahrirler yaparak kendi hakimiyet ve otorite kuvvetini belgeleyebilmekte ve varlığını muhafaza ettirdiği müddet zarfında, lüzum oldukça bu tahrirleri tekrarlayabilmekteydi (Barkan & Meriçli, 1988: 3).

Tahrir defterlerinde, belirli bir tarihte İmparatorluk dahilinde timara konu olan idarî ünitelerde (kaza, nahiye, köy, mezraa, yaylak, çiftlik vb.) bulunan vergi mükellefi yetişkin erkek *nüfus*, kendi ve babalarının adları ile birlikte verilirken, bunların ellinde bulunan topraklar, (tam bir çiftliği bulunanlar “çift”, yarım çiftliği bulunan “nîm-çift”, yarım çiftlikten az toprağı olanlar “bennâk” veya “ekinlü-bennâk”, toprağı olmayanlar umumiyetle “caba-bennâk” nadiren de “kara” olarak yazılmıştır) çift-hâne sistemi’nin icabı olarak, belli bir tasnife tâbi tutularak belirtilmiştir. Tahrir defterleri ihtiva ettiği veriler bakımından, Çift-hâne sistemi’nin temeli ve kullanım aracı olarak kabul edilebilir (İnalçık, 2000: 182).⁵ Yine, defterler üzerinde vergi mükelleflerinin, medenî durumları (hâne / müzevvec, mücerred vb.) ve devlete vermek ile mükellef oldukları vergiler ve bu vergilerin miktarları da teferruatlı bir biçimde belirtilirdi. Bunlara ilaveten, tahrir konu olan bölgelerde yapılmakta olan ekimlerin tür ve miktarını veren bilgiler ile, her bölgenin tarıma müteallik örf ve âdetleri ile, vergi düzenini tayin eden kanunnâmeler tahrir defterleri üzerinde bulunmaktadır. Bu defterler yardımıyla timar biriminin kimin “vakfı”, “mülkü” veya “timarı” olduğunu, vakıfların varidatları ile hukukî konumunu, idare düzenlerini ve bu tür kullanım bakımından köylerin tek tek durumlarını birer özet halinde olan tarihçeleri ile birlikte öğrenmek mümkün olmaktadır. Bu bakımdan, vakıf veya mülkler için bu defterler, kendi dönemleri için birer tapu kütüğü hüviyetindedir. Yine defterlerde, tahrir konu olan ünitelerde, yapılan ziraatın ve edinilen hayvanların, türlerini ve miktarlarını, öşür ve vergi miktarını belirleyen rakamları bulabilmekteyiz (Barkan & Meriçli, 1988: 3-4) Yukarıda tetkik edip, tarifini yaptığımız vergi mükellefi *nüfus*, vilayet dahilinde bulunan köylerde ikamet eden, umumiyetle tarlada ekim-biçim yapan timarlılara mükellefiyetleri bulunan çiftçi köylülerdir. Bunlardan farklı olarak, “şehirli” olarak kanunnâmelerde belirtilen ve umumiyetle kaza merkezlerinde oturan, ahali bulunmaktadır. Bu ahalinin mükellefiyetleri direkt devlete yönelik olup, bunlar ziraat yapmadıkça çiftçi köylülerin tâbi oldukları mükellefiyetlerden muaf tutulurlardı. Bunlar defter üzerine, “avarız”a temel olan hanelerin tayin edebilmek için yazılmıştır (Emecen, 2011: 327-328).

---

⁵ “Çift-hâne sistemi” dahilinde çift terimi, “iki öküz tarafından sürülebilen ziraat alanlarını” belirtmek üzere kullanılmıştır. Bu terim, “bir çiftçi ailesine yetecek biçimde olan çift veya çiftlik, arazinin verim durumuna göre 60-150 dönüm arasında değişen arazi parçalarını (Emecen, 1993: 309-310).” ifade etmektedir. Tanımını yaptığımız biçimde bir toprağı elinde bulunduran çiftçi, kullandığı bu toprağa karşılık kanunnâmelerde “çift resmi, çift hakkı veya kulluk akçesi” adları ile anılan belirli miktarda bir vergiyi ödemekle yükümlü idi. Bu “çift resmi” toprak tasarruf eden köylülerin temel vergi birimini teşkil etmekte idi. Çift-hâne sistemi ve çift resmi hakkında teferruatlı malumat için bkz.: Feridun Emecen, “Çift Resmi”, *DİA*, VIII., İstanbul, 1993, s. 309-310.

Osmanlı Devleti'nde, ihtiva ettiği kayıt ve veriler bakımından tahrir defterleri, döneminde hiçbir devlette benzerine rastlanılamayan bir tarihi kaynak durumundadır (Barkan & Meriçli, 1988: 3-13). Yine kaynak değeri olarak, elimizde bulunan defterler ihtiva ettiği İmparatorluk toprakları bakımından, Türkiye'nin yanında başta Avrupai devletler olmak üzere, günümüzde müstakil bir devlet hüviyetinde olan birçok devletin "mahalli tarihini, kültürel, ekonomik ve içtimaî durumlarını" aydınlatmak bakımından büyük bir öneme haizdir.⁶

2.2.2. Defterlerin İhzarı

Vilayet tahriri amacı ile teşkil edilen tahrir kurulu, bir emîn ile "ehl-i vukûf" bir kâtipten mürekkepti. Bazı durumlarda kurula kolluk kuvvet de katılabilirdi. Kâtipler, defter-i hakâni, defterhâne, divân ve mâliye katiplerinden olabildiği gibi zaimlerden, sipahi oğlanlarından ve muhtelif kalemlerde vazifede bulunan kâtiplerinden olabilirdi. Vilayet katiplikleri umumiyetle, "muteber ve i'timâd duyulan" ümerâdan birine tevcih olunurdu. Bunlara ilaveten, kadılar ve nüfuzlu beyler de tahrir emanetine atanabilirdi. Tahrir emini, "il yazıcı", "muharrîr-i memleket", "muharrîr-i vilâyet", "vilâyet kâtibi" vb. unvanlar ile de anılabilirdi (Afyoncu, 1999: 313; Emecen, 1989: 3; İnalçık, 1954: XX-XXI).

Tahriri yapılacak bölgeye varılmadan evvel emîn ve kâtipten mürekkep kurula, -eğer varsa- evvelki tahrire ait atik defter, (bu defter, kuvvetle muhtemel icmâl defteri) (Emecen, 1989: 3) ve bir talimatnâme (vazife tâlimatı) verilirdi (Öz, 1999: 6-7). Emîn, tahririne memur olduğu vilayette, bölgenin kadıları ve timarlılarını toplar, teftiş daima birlikte yapılırdı. Kurulda yer alan mahalli kadıların, dikkat çeken bir diğer vazifeleri, vilâyet katiplerini hazine namına kontrol etmeleridir. Tahrire başlanırken tahrir kurulu, bölgede bulunan bütün vazifelileri, zeâmet ve timar, vakıf ve mülk sahiplerini ve muaf kişileri huzuruna çağırarak; her türlü hukuk ve vazifelerini belirten *berat*, *vakıfnâme*, *mülknâme*, *temessük ve mahsulat defteri* vb. belgeleri ve gelir kaynaklarına ait "defter suretleri"ni toplardı (Barkan, 1941: 214; İnalçık, 1954: XIX).

⁶ İnalçık'a göre tahrir defterleri; "kuzeyde Macaristan, Slovakya ve Kamaniçe-Podolyayı (Podolya'da Kamieniec-Podolski); İmparatorluğun çekirdek bölgeleri olarak Balkanları, Anadolu'yu ve Doğu Akdeniz adalarını; doğuda Gürcistan'ı ve Tebriz'i, güneyde ise Suriye, Filistin ve Irak'ı (İnalçık, 2000: 182)." içine alan bir bölgeyi havidir.

Her türlü hizmet erbabına tevcih olunan, varidat kaynaklarının nihai durumunu belirleyen “belge” ve “beyân kağıtlarını” toplayan tahrir kurulu bu verileri, mahallinde teftiş ve tahkik etmeye başlardı. Bu teftişte ilk olarak, timarlılar, önceden kendi üzerine yazılan bütün reyayı emîn huzurunda toplayarak, yalnız vergi mükellefi bulunanları, deftere yazdırırdı. Bunun akabinde, tahrir kurulu kendilerine verilen beyân kağıtlarının yazıları ile atık tahrir defterlerinin kayıtlarını karşılaştırır ve bölgedeki ehl-i vukûf’lara danışarak, dirliklerde vukû bulan değişiklikleri ve nihai durumu büyük bir titizlik ile belirlerdi. Burada tahrir emini yeni deftere yazılacak varidatı, önceki tahriri ihtiva eden defâtir-i atık’den fazla çıkarmaya özellikle dikkat ederdi (Barkan, 1941: 214; İnalçık, 1954: XIX). Bölgede bulunan “idareciler”, “bölgedeki ehl-i vukûflar” ve “timarlılar”ın yeni tahrir defterini (defter-i cedid) oluşturacak malumatın temininde büyük rolleri bulunmaktadır. Özellikle, bölgeden toplanacak vergileri belirlemede temel alınacak, “Livâ kanunnâmeleleri”nin tanziminde, tahrir kurulunun bölgeden topladığı malumat büyük bir öneme haizdi (Öz, 1999: 6).

Tahrir mahallindeki bütün tetkik ve kontrollerini tamamlayan tahrir kurulu, “*defter-i mufassal*” (Mufassal Defter), “*cizye defteri*”, “*zevâyid defteri*” ile bölgeye ait “kanunnâme” müsveddelerini ve “mahallî narh hüccetleri”ni, tetkik olunmak üzere, merkeze getirirdi. Burada ilk olarak narha bakılarak vergiler belirlenir, bunun akabinde varidat kaynaklarının tevziâtı yapılmaktadır. Bu tevziât timarlıların ellerindeki pâdişâh berâtı, emirler ve beylerbeyi yaftası temel alınarak yapılırdı. Tahrir emini bu vesikaları tetkik ederek, dirlik sahiplerine hizmetlerinin bedeli olan gelir miktarını tevzi eder ve yedlerine nihai timarlarını bildiren bir tezkire verirdi. Bu tezkire ile, divân-ı hümâyûna müracaat edilir, buradan alınan berât ile tevziât tamamlanırdı. Bu tevziâtın akabinde, timar vahdetlerini (kılıç) belirtmek üzere bölgedeki timar sahiplerine göre tertip edilen, “defter-i icmâl-i hakâni” adında, “defter-i mufassal-ı hakâni”nin bir nevi özetini teşkil eden ve timârların nihai durumunu belirten defterler oluşturulurdu (Afyoncu, 1999: 313; İnalçık, 1954: XX-XXI). Burada, tahrire dair teferruatlı malumata havi “*defter-i mufassal*” ve özet hüviyetinde olan “*defter-i icmâl*” müsveddeleri temize çekilerek her birinden iki farklı defter tertip olunurdu. Defterler, beyaza çekilerek pâdişâha arz edilir. Bunun akabinde, “*padişah tuğralı*” bir defter, ait olduğu vilayete gönderilir, diğeri bir dahaki tahrire kadar timar muâmelelerinde kullanılmak üzere defterhânedede muhafaza edilirdi (İnalçık, 2000: 178-180).

Defterhâne-i Âmire'ye hıfz olunan bu tahrir defterleri, bir dahaki tahrire kadar toprakların, kişilerin ve grupların toplumsal konumu ile vergi yükümlülüklerini tayin ediyordu. Bu minvalde, bölgede bulunan kişilerin konumunu, vergi yükümlülüklerini, nerede ikamet ettiklerini ve edeceklerini vb. konuları bu defterler belirlerdi (İnalcık, 2000: 178-180). Defterhânedeki hıfz olunan defterlerden, nihai tahriri ihtiva eden deftere “defter-i cedid”, bundan önce yapılan tahrirleri ihtiva eden defterlere de “defteri atık” veya “defter-i köhne” denilirdi (Emecen: 1989: 3).

2.2.3. Defter Türleri

Tahrir nihayetinde tanzim olunan defterler ihtiva ettikleri malumat bakımından umumiyetle “*mufassal*”⁷, “*icmâl*”⁸ ve “*evkaf*” olmak üzere üç türde ele alınmaktadır. Ancak, her bir türün kendi içinde farklılık bildiren örnekleri bulunmaktadır. Buna ilave olarak, aynı bölgeye ait farklı tarihlerde tanzim olunan tahrir defterlerinde de, ihtiva ettikleri malumat bakımından, birtakım farklılıklar bulunabilmektedir (Öz, 1991: 431). Bu defterler hakkında burada belirtmemiz gereken bir konu da bu defter türlerinden nihai tahrirlere ait olan defterlerin, umumi tahrirlerin terki ile uzunca bir müddet daha müracaat edilen bir tapu kütüğü olma durumudur. Bu noktada, ihtiva ettiği malumata paralel olarak, *evkaf defterlerinin* üzerinde vakıf ve mülklere dair, *icmâl defterlerinin* üzerinde dirliklere dair, *mufassal defterlerinin* üzerinde de bölgede bulunan yerleşim birimlerine müteallik muhtelif konulara dair, bazı düzenlemeler yapılmıştır. Defterler üzerinde yapılan bu düzenlemeleri, bizzat defter üzerine tevkiî kalem ile derç olunan düzeltmeler (*tashih*) ve deftere kayıtlı olarak bulunan ünite ve kalemler ile alakalı olup, muhtelif tarihlerde deftere ilave olunan “ek vesikalar” (*vassâle*) olmak üzere ikiye ayırabilmekteyiz.

---

⁷ Tarihi müphem bir mecmuada *defter-i mufassal* şöyle tarif olunur; “*Defter-i mufassal her karyenin, reâyâsı ve 'öşrü ve resmi ve envâ'-i mahsulâtı yazılan defterdir* (İnalcık, 1954: XX).” Bu sebepten bu defterlere “*Mahsulât Defteri*” de denilmektedir. Diğer bir kanunnameye göre; “*rüsûm-i reâyâ ve arâzinin da'vâ ve nizâ'ın defter-i mufassal kat'eder, min ba'd defter-i icmâlê müraca'ât olunmaz* (İnalcık, 1954: XX).”

⁸ XVIII. yüzyıla ait bir mecmuada *defter-i icmal* şöyle tarif olunur: “*hiyn-i tahrirde gerek hâss-i hümayun ve gerek havâss-ı vüzerâ ve ümerâ ve arpalıklar ve gerek zeamet ve timar ve bilcümle her kariye kimin ismine kayıt ve tahrir olunmuş ise onu beyan eder, Mutlaka her icmal defterinin bir mufassalı vardır* (İnalcık, 1954: XX).”; Bu sebepten bu defterlere “*defter-i esâmî*” de denilmektedir.

Mufassal Defterler:

Yapılan tahririn teferruatlı neticelerini ihtiva eden bu defterler, vergi veren erkek *nüfusun* adlarını, hukukî durumlarını, mükellefiyetlerini, muafiyetlerini ve ellerindeki toprakların dökümü ile, verdikleri vergilerin toplamını ihtiva etmektedir. Bu defterler tahrir konu olan alanın büyüklüğüne göre 1-4 cilt kadar olabilmektedir (Afyoncu, 2014: 24, 26). Tahrir defterlerinin başında umumiyetle “tuğra” bulunurdu. Akabinde, defterin ihtiva ettiği tahririn yapılma nedenini, emin ve kâtiplerin kimlikleri ile tahririn tarihini bildiren mukaddime verilirdi. Bu mukaddimenin akabinde umumiyetle tahriri yapılan bölgeye ait kanunnâme bulunurdu (Afyoncu, 2014: 25). Ancak, çalışmamızın temel kaynaklarını teşkil eden defterlerin birinci cildini teşkil eden, TD 35 numaralı tahrir defterinde de olduğu gibi mukaddimenin, kanunnâmenin ardından verildiği de vâkidir (KKA., TD 35: 10a). Akabinde, tahriri yapılan livâ veya vilâyete bağlı bulunan yerler bölgenin idarî taksimâtı dikkate alınarak yazılırdı. Bu sebeple mukaddime ve kanunnâmenin ardından idarî birimde bulunan kaza ve nahiyeleri belirten bir fihrist bulunurdu. XVI. yüzyıldan itibaren bu fihristler çok teferruatlı ve defterlerde aranan bir malumatı hızla bulmaya imkân verecek biçimde düzenlemiştir. Defterlerin içinde bulunan nefis, mahalle, köy, mezraa, zemin ve mukataaların adları numaralandırılarak fihriste yazılmıştır (Afyoncu, 2014: 26). Bu fihristler, umumiyetle tahrir defterlerinin başında bulunup, muhteviyat bakımından defterde bulunan bütün idarî birimleri ihtiva etmektedir. TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde bulunan fihrist bölümleri, bu tanımları tam anlamıyla karşılamamaktadır. Bu defterlerin üzerinde bulunan fihristler, defterin başında verilmemiştir; kazâlara tâbi’ bulunan ünitelerin hangi varakta bulunduğunu ve köylerin kazanç tutarını (hâsıl) bildiren münferit birer fihrist tertip edilip ihtiva ettikleri idarî birime ayrılan bölümün başında verilmiştir (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b). Bu bölümün akabinde idarî birimin merkezi durumundaki “*Nefs*” (şehir) adı verilen merkez kaza kaydedilirdi. *Nefs* olarak nitelenen bu merkezlerin mahalleleri ve buralarda bulunan vergiye konu olan yetişkin erkekler ve baba adları ile umumiyetle “müzevvec” ve “mücerred” yani evli ve bekâr olarak yazılırdı. Akabinde, bu yetişkin erkeklerin kullanımında olan toprak miktarı kaba bir ölçüyle belirtilirdi. Mahalleler yazılırken ilk olarak mahallenin imamı ve ileri gelenleri yazılır, akabinde mahallede oturanlar akrabalık bağlarına göre belirtilirdi. Yine burada çeşitli sebeplerle her türlü vergiden muaf olanlar, imtiyazlı durumları belirtilerek yazılırdı. Merkez kazada oturan “*gayr-i müslimler*” ayrı olarak ve tâbi oldukları cema’atin adı veya “*mahalle-i gebran*” biçiminde verilirdi (Öz, 1991: 431).

Defterler üzerinde vergiye konu olan yetişkin erkeklerin kayıtlarının akabinde, kazâda bulunan vergi üniteleri (pazar, boyahane, bozahane, kapan, limân vb.) tahmini kazanç miktarları (hâsıl) ile birlikte verilirdi. Ardından kazadaki köylere dair malumat verilmektedir. Burada ünite verilirken; kimlikleri, (Karye-i Akkoçlar / bazı durumlarda yerleşim yerinin nitelikleri de verilir, Mezra'a-ı Değirmenözü, altı mud'luk yerdir, hariçden ekilür vb.) varidatın kullanım biçimi, (timar, mülk vb.) bu varidat kaleminin kim veya kimler tarafından kullanıldığı (timâr-ı Mehmed/Mehmed Beg mîrlivâ-i Bolu) ve nihayet ünitenin bağlı bulunduğu kazâ (tâbi'-i Bolu/ tâbi'-i Taraklıborlu) belirtilirdi (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b). Bu başlığın altında ünite de bulunan yetişkin erkekler, baba adları ve konumları ile verilirdi. Yine, kullanımlarında olan toprak miktarı (tam çift, ekinlü-bennâk vb.) ve medenî durumları (hâne / mücerred) verilirdi. Bu kayıtların akabinde çiftlik, yaylak, zemin vb. toprak parçaları, varidatları ile birlikte verilirdi. Nihai olarak, ünitenin toplam varidatı (*yekûn*), varidatı teşkil eden vergiler (resm-i çift, bennâk; bâd-ı hevâ, deşt-bânî vb.) verilirdi (Öz, 2000: 427-428). Tahrire konu olan bölgede bulunan, “Yörükler” de defterlere yazılmıştır. Umumiyetle defterin nihai bölümünde “cemâ'at-i yörükân” başlığı altında, yörükler hakkında teferruatlı bir malumat verilmiştir. Burada ilk, cemâ'atin adı, (Cemâ'at-i Yörükân-ı Keçibeglü vb.) ve cemâ'atin bulunduğu bölge (der-sâkin karye-i Bürnük tâbi'-i Taraklıborlu / Bendereğli nahiyesinde kışlarlar) verilirdi. Bu başlığın altında vergiye konu olan yetişkin erkekler kendi adları ve baba adları ile birlikte yazılmıştır. Bunun akabinde cema'atten toplanacak olan toplam vergi tutarı (*yekûn*) ve bu varidatı teşkil eden vergiler (*resm-i ganem, resm-i kara, resm-i sürsat vb.*) belirtilirdi (KKA., TD 19: 1a-228b).

Mezkûr defterlere, vakıfların az olduğu bölgelerde, bu vakıflarda kayıt ve derç edilirdi. Vakıf miktarının fazla olduğu durumlarda “KK TD 547 numaralı” Bolu evkâf defteri gibi ayrı bir defter tertip olunurdu.

İcmal Defterler:

Özet halindeki bu defterler (*icmal / mücmel*), özellikle XVI. yüzyıldan itibaren, diğer defterlerde bulunmayan dirlik sahiplerinin adlarını ve varidat toplamlarını ihtiva eden defterler olup, üzerlerinde idarî teşkilat ve timar tevcihleri hakkında malumatlar bulunurdu (Öz, 2000: 428).

Tahrir defterlerinin temelini teşkil eden, “karalama defterler”den yararlanılarak hazırlanan bu defterden, biri defterhâne’de, biri de ihtiva ettiği bölgenin beylerbeyinde olmak üzere iki adet tanzim olunurdu. Bu duruma örnek olarak, konumuzu teşkil eden 1568 yılı tahririne ait TD 250 ve TD 257 numaralı “Bolu icmâl defterleri”ni verebiliriz. Mezkûr defterler birbirinin aynı olup TD 257 numaralı defterin cildi üzerinde bulunan, “Defter-i İcmâl-i Mîr-i mîrân-ı Livâ-yı Bolu” biçimindeki ibare, defterin beylerbeyine verilen defter olduğu bildirmektedir (KKA, TD 257). Mezkûr defter defterhâne’de hıfz olunan defterden kullanım tarzı bakımından ayrılmaktadır. Defterhâne’de hıfz olunan defterin üzerinde, timar muameleleri ve defter düzeltmeleri yapılırken, Beylerbeyinde bulunan defter üzerinde hiçbir muamele yapılmamıştır. Umumi bir tabir ile bu defterler *mufassalda* dökümü verilen vergi kalemlerinin kim ve kimler tarafından kullanıldığını bildirmektedir. Yalnız idarî teşkilât ile, varidat kalemlerinin adlarını ve yıllık kazanç tutarlarını ihtiva etmektedir. Bu defterlerde vergi vermeyenlerin adları ve bu vergilerin alındığı topraklar vb. teferruata müteallik bilgiler bulunmamaktadır (Afyoncu, 2014: 26-27). “*Timâr İcmâli*” olarak da anılan bu defterlerde, umumiyetle ilk olarak defterin içindeki *nahiye* ve *kazaları* belirten bir fihrist bulunurdu. Yine, *mufassal* defterlerde bulunan “mukaddime” ve “kanunnâme” bu defterlerde de bulunabilmektedir. Bunların akabinde tahrir konu olan bölgede bulunan, padişah, şehzâde, beylerbeyi, sancakbeyi ve diğer vazifelilere ait haslar belirtilir, bunu müteakiben ze’âmet ve timarlar verilirdi. Bu dirlikleri kullananların adları ve vazifeleri yazılır, altında da varidat kalemlerinin bulunduğu yer, *hasıl* ve *hisse* miktarları belirtilirdi. Bunların en altında da timar veya ze’âmetin toplam kazanç tutarı (*yekûn*) bulunmaktaydı (Afyoncu, 2014: 26-28; Öz, 1991: 431-433). Elimizde bulunan, TD 250 ve TD 257 numaralı defterler de bu tarife benzer bir biçimde tanzim olunmuştur. Bu defterlerde mukaddime ve kanunnâme bulunmamaktadır. Tuğralı bir fihrist bölümü ile başlayan bu defterlerde ilk olarak, padişah ve beylerbeyilerine ait *haslar* toplu bir biçimde verilmiştir. Bunun akabinde, yine toplu bir biçimde ze’âmetler verilmiştir, bunun akabinde nahiyelere göre timârlar yazılmıştır (KKA., TD 250; KKA, TD 257). Yukarıda izah ettiğimiz defterlerden farklı bir icmâl defteri de vardır. Bu defterler Kanunî devrinden itibaren kullanımda pratiklik amacı ile hazırlanmıştır. Bu defterler “*muhasebe-icmâlleri*”dir ki, “*mufassal-icmâller*” biçiminde de adlandırabiliriz (Emecen, 2011: 318). Bu defterlerde dirlikler toplu halde kaydedilirdi. Burada, dirlik sahiplerinin adı verilmeden bölgede bulunan *nüfus* ve *hâsıl* özet olarak verilirdi (Öz, 1991: 432).

Evkaf Defterleri:

Vakıf miktarının fazla olduğu bölgelerde, vakıf ve mülkleri havi evkaf defteri adı verilen özel defterler tutulmuştur. Evkaf defterleri vakıflar, bunların varidatları ve varidatın kullanıldığı harcama kalemleri vb. konuları ihtiva etmektedir. Evkaf defterler umumiyetle *mufassal* ve *icmâl* defterlerini müteakiben hazırlanır ve bu defterler ihtiva ettiği malumat bakımından *mufassal* defterleri tamamlar niteliktedir. Bu defterler, atık tahrir defterleri üzerinde bulunan kayıtlara, vakfiyeler ve hüccet vb. vesikalara nazaran hazırlanılmaktaydı (Afyoncu, 2014: 28; Öz, 1991: 432). Evkaf defterinde ilk olarak, kaza ve nahiyeleri belirten bir fihrist (fihrist-i evkâf-ı livâ-i Bolu) ve bir mukaddime verilirdi (KKA., TD 547). Bu defterlerde vakıf ve mülkler, kazalara göre ayrı başlıklar altında verilirdi. Burada, ilk olarak kaza merkezinde bulunan vakıflar, bunun akabinde köylerdeki vakıflar yazılmıştır. Bazı defterlerde yapıldığı yere nazaran (cami, zaviye, türbe, muallimhâne, mescid, medrese, çeşme, vb.) bir ayrıma tâbi tutulmuştur. Vakıflar belirtilirken ilk olarak, vakfın adı ve bulunduğu yer verilirdi. Bunun akabinde, vakfın gelir ve giderleri teferruatlı bir biçimde verilirdi. Vakfın varidat kaynakları olan köy, mezraa, zemin, ev, dükkân vb. yerler ve varidatları ile birlikte, nakit para miktarları ve kullanım biçimi kaydedilir, bunun hemen akabinde vakıf görevlilerine verilen paralar ile, bu vakfın bağlandığı harcama kalemleri verilmiştir. Evkaf defterlerinde, mülkler umumiyetle vakıfların hemen akabinde, defterin nihai bölümünde verilirdi (Afyoncu, 2014: 28).

3. BOLU TAHRİRLERİ VE TAHRİR DEFTERLERİ

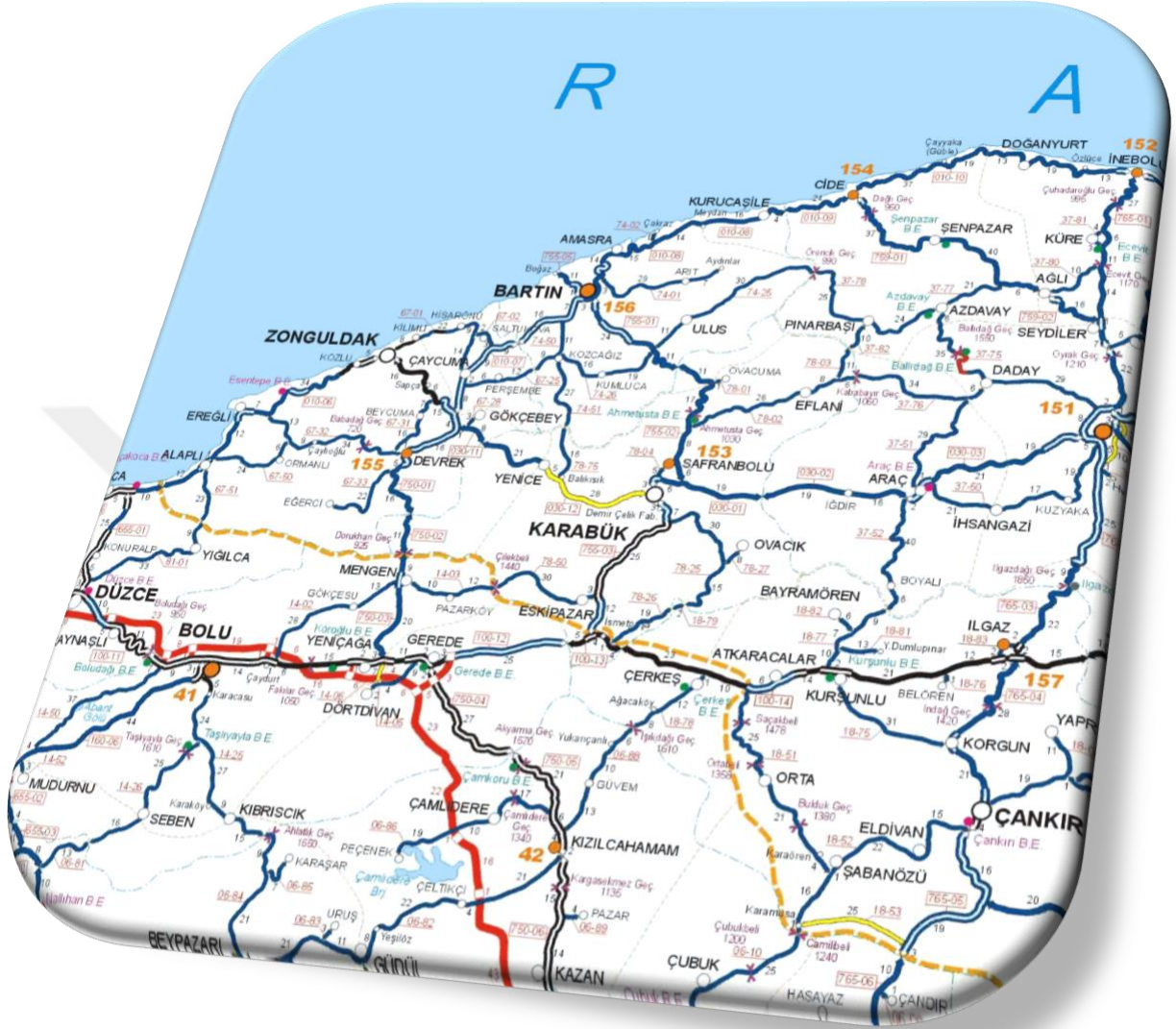
3.1. Hudûd-ı Livâ-i Bolu

TD 19 ve TD 35 numaralı defterler, XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu'ya tâbi' bulunan Merkez kazâ dahil olmak üzere, “16 adet” kazâyı içine alan oldukça büyük bir bölgeye havi bulunmaktadır. Fakat, bu yapılanma, zaman içinde bazı tadilatlarla maruz kalarak, bozulmuştur. Yani, Livâ-i Bolu'ya tâbi' olarak bulunan birçok ünite buradan koparak, farklı bir yapılanmaya tâbi' olmuştur. Ancak, defterlerin üzerinde, XIX. yüzyıla kadar yapılan bütün “bürokratik muameleler”, XVI. yüzyıldaki “Livâ düzeni” temel alınarak yapılmıştır. Altta verilen haritada, XVI. yüzyılda Bolu'ya bağlı kazâlar (nahiye olarak) verilmiştir.

Şekil 1: XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu

Yukarıda verilen haritaya nazaran, Livâ-i Bolu olarak tabir olunan bölge bugün, “Batı Karadeniz” biçiminde tabir olunan bölgenin, büyük bölümünü içine almaktadır. Bu durum, böyle büyük bir alana havi bulunan, Bolu tapu tahrir defterlerine bölge için, vazgeçilmez bir kaynak olma özelliği katmaktadır.

Şekil 2: Bugünkü İdari Yapıya Göre Livâ-i Bolu'nun Konumu

Kaynak: (<http-1>, 10.09.2021).

Livâ-i Bolu'nun, XVI. yüzyıldaki hudutları, haritalardan da anlaşılacağı üzere, “Zonguldak, Bartın, Karabük, Düzce, Bolu illeri”nin tamamını, “Nallıhan, Beypazarı, Çamlıdere, Kızılcahamam (Ankara); Hendek, Akyazı, Kocaali (Adapazarı), Daday ve Araç; Ilgaz, Bayramviran (ören) ve Çerkeş (Çankırı)” ilçelerinin belli başlı bölümlerini içine almaktadır.

Tahrirlerin terkine bağılı olarak, nihâf tahrire havi bulunan defterlerin üzerlerine konulan ek belgeler ve üzerlerine derç olunan düzeltimler, yukarıda izah olunan alanın, mahallî tarihine dair önemli bilgiler vermektedir. TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin, “Zonguldak, Bartın, Karabük, Düzce ve Bolu; Çankırı, Adapazarı ve Ankara” illerinin, “içtimaî” ve “mahallî” tarihi için hayatî önemi bulunmaktadır. Çalışmamızda, bu bölge ile alakalı birçok kayıt ve belge kaynak olarak kullanılarak, bölgenin tarihine katkıda bulunulmuştur.

Yukarıda belirtildiği üzere, Livâ-i Bolu olarak tabir olunan bölge, temel olarak, “16 farklı kazâ”ya bölünmektedir;

Kâza-i Nefs-i Bolu: Bugünkü Bolu il merkezi olup, “1519 tahririnde 103 köy ve 7 mezraa”, “1568 tahririnde 131 köy ve 5 mezraa” olarak kayıt olunmuştur. Bolu, “12 mahalle” olarak yazılmıştır (Taş, 1993:39).

Nefs-i Bolu ile alakalı, TD 35 numaralı tahrir defterinin üzerinde, 27 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır.

Kâza-i Çağa: Bolu’ya tâbi’ bulunan bir ilçe olup, bugün “Yeniçağa” biçiminde tabir olunmaktadır. Bu kazânın merkezi, bugünkü ilçe merkezinden farklı bir konumda olup, “Eskiçağa” olarak bilinen bölgedir. Çağa, her iki tahrirde de, “19 köy, 4 mahalle” olarak yazılmıştır (Taş, 1993:43-44).

Kâza-i Çağa ile alakalı, TD 35 numaralı tahrir defterinin üzerinde, 2 farklı kayıt bulunmaktadır.

Kâza-i Mudurnu: Bolu’ya bağılı bulunan bir ilçe olup, bugün dahi “Mudurnu”, biçiminde tabir olunmaktadır. “1519 tahririnde, 86 köy ve 4 mezraa” “1568 tahririnde, 95 köy ve 3 mezraa” olarak verilmiştir. 1519 tahririnde 11; 1568 tahririnde 10 mahalle biçiminde yazılmıştır (Taş, 1993: 45).

TD 547 numaralı evkâf defterinde Mudurnu, “Kazâ-i Mudurnu ma’a Dirgene”, olarak verilmiştir. Dirgene’yi, Kâtip Çelebi de “kazâ-i Dirgene” biçiminde vermiştir (Kâtip Çelebi, 2009: 651-653).

Kâza-i Mudurnu ile alakalı, TD 19 numaralı defterin üzerinde, 5 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır.

Kâza-i Taraklıborlu: Bugün Karabük iline bağlı biçimde bulunan bir ilçe olup, “*Safranbolu*” biçiminde tabir olunmaktadır. Kazâ-i Taraklıborlu defterde birçok yerde, “*Zaferânî Borlu/ Za’ferânî/Za’ferânborlu*” vb. biçimlerde yazılmaktadır. Taraklıborlu, “1519 tahririnde 111 köy ve 10 mezraa”, “1568 tahririnde 122 köy ve 1 mezraa” olarak verilmiştir. *Nefs-i Taraklıborlu*, 1519 tahririnde 11; 1568 tahririnde 10 mahalle, olarak yazılmıştır. Taraklıborlu’ya tâbi’ bulunan Eflani ve Kızılbel, TD 35 numaralı defterde birçok yerde kazâ olarak verilmiştir. Yine, 1519 tahririnde yazılan, 111 köyden 25 köy “*kazâ-i Eflani*”nin üzerine yazılmıştır. “1644 tarihli” kayıtlarda, Cinci Hoca’ya temlik olunan mülk topraklar verilirken, yine Eflani ve Kızılbel, kazâ olarak tabir olunmuştur. “Aralık 1705” ve “Ekim 1765” tarihli bir belgelerin üzerinde, “Eflani ve Kızılbel” yine kazâ olarak verilmektedir. Burada dikkat çeken bir konu, Eflani’den ayrı bir kazâ olan, “*Eflani-i Tatay*”ın varlığıdır (Taş, 1993: 48).

Eflani-i Tatay: bugün Bolu ilinden farklı bir ilçe olup, “*Daday*” biçiminde tabir olunmaktadır.

Kızılbel: bugün Zonguldak’a bağlı bir köy.

Eflani: Karabük iline bağlı bulunan bir ilçe olup bugün dahi “Eflani” biçiminde tabir olunmaktadır.

Kâza-i Taraklıborlu ile alakalı, TD 19 numaralı defter üzerinde, 31 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır. Bu kayıt ve belgelerin büyük bölümü, Cinci Hoca’ya temlik olunan mülk topraklara havi olup, bölgede bulunan köylerin hakkında mühim bilgiler vermektedir. Bunların yanında, bu kayıt ve belgeler, bölgede kurulan vakıflar ve vakıf yoluyla yapılan hayratlar hakkında mühim bilgiler vermektedir. Yine, bu bölgede vukû bulan birçok ihtilaf durumlarına dair, TD 35 numaralı defterde bulunan kayıtlar mühim bilgiler vermektedir.

Kâza-i Gerede: Bolu iline bağlı bir ilçe olup, bugün dahi, “*Gerede*” biçiminde, tabir olunmaktadır. “1519 tahririnde, 119 köy ve 3 mezraa” “1568 tahririnde, 127 köy ve 2 mezraa” olarak verilmiştir. *Nefs-i Gerede*’de mahalleler bütün bir halde verilmiştir (Taş, 1993: 45).

Dörtdivan, TD 35, TD 250 ve TD 547 numaralı tahrir defterlerinde birçok yerde Gerede ile birlikte verilmiştir. XVI. yüzyılda Gerede'ye tâbi olarak bulunan Dörtdivan, Kâtip Çelebi'nin kayıtlarına nazaran "XVII. yüzyılda" kazâ olmuştur. Yine Dörtdivan, "1857 yılında Bolu'ya tâbi 19 kazâdan", biri olarak verilmektedir. Ancak 1864 yılında, "Gerede Kazâ Müdürlüğü"ne bağlanan Dörtdivan, 200 yıllık bir aranın ardından tekrar Gerede'ye tâbi' olmuştur. Akabinde, Cumhuriyet devrinde de devam eden bu tabiiyet, "1990 yılında" bitmiştir. Dörtdivan hala Bolu iline bağlı bulunan bir ilçe durumundadır (Kâtip Çelebi, 2009: 651-653).

Kâza-i Gerede ile alakalı TD 35 numaralı defter üzerinde 4 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır

Kâza-i Mengen: Bolu iline bağlı bir ilçe olup, bugün dahi "Mengen" biçiminde tabir olunmaktadır. "1519 tahririnde 27 köy, 1568 tahririnde 22 köy" olarak verilmiştir (Taş, 1993: 52).

Kâza-i Mengen ile alakalı, TD 35 numaralı defterde 1 adet kayıt (Küpçü divanı) bulunmaktadır.

Kâza-i Ereğli (Bendereğli): Zonguldak'a bağlı bir ilçe olup, bugün dahi Ereğli biçiminde tabir olunmaktadır. "1519 tahririnde 27 köy, 1568 tahririnde 27 köy" olarak, verilmiştir. TD 547 numaralı defterin üzerinde Ereğli, Alaplı ve Akçaşehir ile birlikte, verilmiştir (Taş, 1993: 53).

Alaplı: Zonguldak iline bağlı bir ilçe olup, bugün dahi "Alaplı" biçiminde tabir olunmaktadır.

Akçaşehir: Düzece iline bağlı bir ilçe olup, bugün "Akçakoca" biçiminde tabir olunmaktadır.

Kâza-i Ereğli ile alakalı, TD 19 numaralı defterin üzerinde, 10 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır. Burada maden kömürü ile alakalı kayıtlar oldukça dikkat çekicidir.

Kâza-i Kıbrus/Kıbruz (bugünkü Kıbrısçık): Bolu iline bağlı bulunan bir ilçedir. "1519 tahririnde 21 köy, 1 mezraa; 1568 tahririnde 35 köy" olarak, verilmiştir. Kıbruz, defterlerde, Pavlu ile birlikte verilmiştir (Taş, 1993: 54).

Pavlu nâm-ı diğêr Susuz (bugünkü Seben): bugün, Bolu'ya bağılı bir ilçe olan, “Seben”e bağılı bir köy. Pavlu, “Ekim 1811” tarihli defter kayıtlarında, kazâ biçiminde verilmektedir.

Kâza-i Kıbrus(z) ile alakalı, TD 19 numaralı defterin üzerinde, 5 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır. Bu kayıt ve belgeler bize, bölgede yürütölen çeltik üretimine dair mühim bilgiler vermektedir.

Kâza-i Konrapa (Konuralp): bugünkü, Düzce il merkezine tekaböl etmektedir. “1519 tahririnde, 56 köy ve 1568 tahririnde, 63 köy” biçiminde yazılmıştır. Konrapa, Akçakoca hariç bugünkü Düzce ilini içine almaktadır. 547 numaralı defterde Konrapa, “Kazâ-i Konrapa nâm-ı diğêr Düzce (Tüzce) ma'a Üskübü” biçiminde, verilmektedir (Taş, 1993: 55).

Düzce: Konrapa'nın bugünkü adı. XVI. yüzyılda defterlerin üzerlerinde Düzce, “Pazar-ı Tuzca/Tüzce/Düzce, Tuzca/Düzce Pazarı” imlaları ile verilmiştir. Defterlerde “Düzce Pazarı” biçiminde, verilen 1.200 akçelik pazar, bugünkü Düzce ilinin temelini teşkil etmektedir.

Üskübü: Konuralp/Konrapa'nın diğêr adı. Düzce'nin bir önceki merkezini ifade etmektedir.

Kâza-i Konrapa ile alakalı, TD 19 numaralı defterin üzerinde, 4 farklı kayıt ve belge bulunmaktadır. Bu kayıt ve belgeler bize, bölgede yürütölen çeltik üretimine dair mühim bilgiler vermektedir

Kâza-i Dodurga: Akyazı ve Geyve ilçelerinin Bolu ilinin hududuna bağılandığı noktaya tekaböl eden bölge, XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu'ya tâbi bir kazâ olarak bulunan Dodurga'yı ifade etmektedir. “1519 tahririnde 29 köy; 1568 tahririnde 30 köy” olarak, verilen Dodurga kazâi idarede, Göynük'e bağılı olup, defterlerde, “Torbalı” ile birlikte, verilmektedir (Taş, 1993: 55).

Torbalı: Bugün Bolu iline bağılı olarak bulunan, bir ilçe olan “Göynük”ü ifade etmektedir.

Kâza-i Dodurga ile alakalı, TD 19 numaralı defterde, “Ahmed Paşa”nın mülk topraklarını havi 2 kayıt bulunmaktadır.

Kâza-i Yenice: Karabük iline bağlı bir ilçe olup, bugün dahi Yenice biçiminde, tabir olunmaktadır. “1519 tahririnde 31 köy, 1568 tahririnde 29 köy” olarak verilmiştir (Taş, 1993: 52).

Kâza-i Yenice ile alakalı, TD 19 numaralı defter üzerinde, hiçbir kayıt ve belge bulunmamaktadır.

Kâza-i Hızırbeğeli: Zonguldak iline bağlı “Devrek” ve “Çaycuma” ilçeleri ile, Merkez ilçenin bulunduğu alana tekabül etmektedir. XVI. yüzyılda kaza-i Hızırbeğeli, “1519 tahririnde 52 köy, 1568 tahririnde 49 köy” olarak verilmiştir. kaza-i Hızırbeğeli, “Devrek, Çarşamba ve Yılanlı” kazalarını da içine almaktadır. Kazâ merkezi Devrek’te bulunmaktadır (Taş, 1993: 57).

Devrek: Zonguldak iline bağlı bir ilçe olup, bugün dahi Devrek biçiminde tabir olunmaktadır.

Çarşamba: Zonguldak iline bağlı bir ilçe olup, bugün Çaycuma biçiminde tabir olunmaktadır.

Yılanlı: bugün, Devrek’e tâbi bulunan bir köy.

Kâza-i Hızırbeğeli ile alakalı, TD 19 numaralı defter üzerinde, 7 farklı kayıt ve belge bulunmamaktadır.

Kâza-i Ulus: Bartın iline bağlı bir ilçe olup, bugün dahi, “Ulus” biçiminde tabir olunmaktadır. Kaza, Karabük ve Bartın hududunda kalan bölümleri ve Bartın’ın bütün illerini içine almaktadır. Burada dikkat çeken konu, bugün Karabük iline bağlı bulunan “Ovayüzü köyü” (Ovacuma), XVI. yüzyılda nahiye olup, kazânın merkezlerinden biri olarak verilmektedir. “1519 tahririnde 188 köy ve 1568 tahririnde 181 köy” olarak verilmiştir (Taş, 1993: 59).

Kâza-i Yedidivan (Perşembe): Zonguldak iline bağlı olan, Çaycuma ve Devrek ilçelerinin belli bölümlerine tekabül etmektedir. Bu kaza’nın, merkezlerinden biri olan Perşembe, bugün Çaycuma’ya bağlı beldedir. Kazanın merkezi, bugün Devrek’e tâbi Gökçebey (Tefen) bucağıdır. “1519 tahririnde 41 köy; 1568 tahririnde 42 köy” olarak, verilmiştir (Taş, 2017: 51).

Kâza-i Onikidivan: Bartın ilinin merkezi ve “Çaycuma”nın belli bir bölümünü, içine alan bölgedir. Kazâ, “1519 tahririnde, 188 köy; 1568 tahririnde, 181 köy” olarak verilmiştir. Kazâ, TD 547 numaralı defterin üzerinde “Küçnoy ve Zerzene” ile birlikte, verilmiştir (Taş, 2017: 52).

Küçnoy: Bartın iline bağlı ilçe olan “Ulus”un, Karabük iline bağlandığı bölgede bulunan Kumluca, Kıyıklar ve Zafer köylerine tekabül etmektedir. Küçnoy defterlerde “Güçnos, Gücnoz, Geçanoz ve Gecenoz” vb. biçimlerde verilmektedir. Küçnoy adını, “Kocanaz (bugün Kozcağız Çayı) Çayı”ndan almakta olup, bugün bölgede bu telaffuz kullanılmamaktadır. Defterde bulunan belgelere nazaran; Küçnoy, “661-1662 yılında, “Onikidivan”dan ayrılarak kazâ olmuştur.

Zerzene: Bartın iline bağlı bulunan bir belde olan, Kozcağız’ın bulunduğu alana tekabül etmektedir.

Kâza-i Onikidivan ile alakalı, TD 19 numaralı defter üzerinde 10 farklı kayıt ve belge bulunmamaktadır.

Kâza-i Viranşehir: Çankırı’nın hemen hemen bütün ilçelerini içine almaktadır. “1519 tahririnde, 265 köy; 5 mezraa ve 1568 tahririnde, 255 köy; 7 mezraa” biçiminde, verilmiştir. Viranşehir nüfus bakımından, Livâ-i Bolu’nun dahilinde bulunan en büyük kazadır. Bu itibarla, Viranşehir; XVII. yüzyılda (livâ lağvedildiğinde) Liva-i Bolu’dan, ayrılmıştır (Taş, 1993: 59-60).

Eskipazar: Çankırı’ya bağlı bir ilçedir. XVI. yüzyılda, Gerede’ye bağlı bir köy olarak yazılmıştır.

Ilgaz: Çankırı’ya bağlı bir ilçe olup, adını “Ilgaz” dağından almaktadır. İlçenin bulunduğu bölge, TD 35 numaralı defterde, XVIII. yüzyılda Gerede’ye bağlı biçimde, verilmektedir.

Kâza-i Viranşehir ile alakalı, TD 19 numaralı defter üzerinde 10 farklı kayıt ve belge bulunmamaktadır.

Burada tetkik ve tahlili verilen kazâlar, XVI. yüzyılda Livâ-i Bolu’nun temelini oluşturmaktadır. Bu kazaların büyük bölümü, XIX. yüzyıla kadar Bolu’ya bağlı olarak kalmıştır. Yine, XVI. yüzyılda Bolu’ya tâbi’ bazı kazâlar, bugün ilçe olarak Bolu iline bağlı bulunmaktadır.

TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterlerinin üzerlerinde vaki' bulunan muhtelif kayıt ve belgeler bize, yukarıda izahı verilen kazalar hakkında oldukça mühim bilgiler vermektedir. Mezkûr kayıt ve belgeler, yukarıda tarif ve tahlili yapılan bütün kazâların, “mahallî”, “idarî” ve “içtimai” tarihini aydınlatacak türden olup, bu bölgeler hakkında orijinal bilgiler vermektedir.

3.2. Bolu Tahrirleri

Bolu Sancağına ait elimizde mevcut bulunan tahrir defterleri, 1519 ve 1568 tarihlerine ait tahrirleri ihtiva etmektedir. Ancak, bu tahrirlerden evvel de bölgenin birtakım tahrirlere tâbi' tutulduğu muhakkaktır. Bu ilk tahrirlere ait defterler elimizde bulunmamakla beraber, malum olduğumuz bir takım belge ve mevcut defterlerde bulunan evvelki tahrirlere yapılan atıflardan, bu konu ile alakalı birtakım çıkarımlar yapabilmekteyiz. Bu konu ile alakalı elimizde mevcut bulunan ilk kayıt, II. Mehmed devrine aittir. 1479-1481 (H. 884-885) yılında yapılan tahrire ait verileri ihtiva eden ve 16 varaktan ibâret olan *mufassal defter parçası* (AE.SMMD.II, 1/3: 1-16), bize ilk tahrirlere dair birtakım ip uçları vermektedir. Bu konu ile alakalı *ip uçlarını* vermeden önce, delilleri ihtiva eden belgeye dair umumî bir malumat vermekte fâide mülâhaza etmekteyiz. Elimizdeki belge, “*Bolu Sancağına ait bir mufassal defter parçası*”dır. Tahrir defterlerin tertip tarzına bakarak, parçanın tahrir defterlerinin nihai bölümünde bulunan “nev-yâfte ve mevkuf”lar için boş bırakılan ve bilahare doldurulan bir bölüm olduğu belli olmaktadır. Defter, Borlu, Viranşehir, Onikidivan, Ulus, Hızırbeğli kaza ve nahiyelerinde bulunan köy ve mezraalardan timâr tasarruf edenlerin adlarını ve rûsûmâtını ihtiva etmektedir. Bu toprakların, Osmanlı hakimiyetine katıldığı tarih, tam olarak 1461-1462 yıllarına tekabül etmektedir. Bu malumat bize, *defter parçasının* ait olduğu defterin, bu bölgenin fethini hemen akabinde hazırlanan tahrir defteri olduğunu kanıtlamaktadır. Bu belge üzerinde bulunan “*İskenderiye seferinden berât-ı hümayûn bile getirüb*” biçiminde verilen ibare defterin, 1466-1468 yıllarında Arnavutluk Beyi İskender Bey'in üzerine yapılan seferin akabinde, tanzim olduğunu bildirmektedir. Buna ilaveten, mezkûr *defter parçası* üzerinde bulunan der-kenarlarda tesadüf edilen en erken tarih de “1480”dir. Bu derkenarların, tahrirleri müteakiben yapıldığı hakikati, bize bu tahririn, “1468-1480 yılları” beyninde tatbik olduğunu kanıtlar niteliktedir. (Taş, 1996: 427-471).

Yukarıda da belirtildiği üzere, bu belgenin üzerinde bulunan birtakım kayıtlar, Bolu dahilinde, II. Mehmed döneminden evvel bölgede birtakım tahrirlerin yapıldığını bildirmektedir;

“Karye-i Ağaçkilise Divân’ında Borlu tevâibi’inde Buryacı Çiftliği demekle meşhur mezra’a eva’ilden Tanrıvermiş nâm kimesne mutasarrıf olup Borlu’da Buryaçlık hizmetin edermiş. Şimdi ki halde oğlu Dede dahi Katamoniye Kal’asında buryâcılık hizmetin edüb bu çiftliği tasarruf eder, kendi çifti yürür ammâ **defterlerde mezkûr değildir** (AE. SMMD.II, 1/3: 4; Taş, 1993: 17).”

Bu konu ile alakalı ikinci bir delil, elimizde mevcut bulunan 1519 tarihli tahrir defterinin üzerinde bulunmaktadır. (BOA, TD 88: 112). Bu defterde bulunan;

“Karye-i Karaağaç, Şarâbdâr Abdullah Beg’in mülkü imiş evvelden **-eski defter sûreti bu-** Şimdi oğulları Mehmed Beg ve Yusuf ve İbrahim mülkiyet üzere mu’âf ve müsellemlerle merhûm sa’id ve şehîd Murad Hân -nevverallâhu merkadehu-hükmüyle pâdişâh-ı cihân-sitân Mehmed Hân -e’azzellâhu ensârehû- tefrîkiyle mutasarrıflardır. **-eski defter sûreti bu-** şimdiki halde mezbûrûn müteveffâ olup oğullarından Ali ve Mustafa mülkiyet üzere berât-ı cedîd arz eyledikleri ecilden defter-i âmireye mülkiyet üzere kaydolundu. Hâliyen tuğrâ-yı hakâni ile Ali Çelebi b. Mehmed Çelebi’ye mukarrer kılınub defter-i sultânîye kaydolundu. **-eski defter sûreti bu-** Mezkûr Ali Çelebi fevt olduktan sonra oğullarından Hamza Çelebi ve Mahmud Çelebi ve Zülfikâr Mehmed Çelebi merhûm Sultân Bâyezid Hân -aleyhir’r-rahmetü ve’l-gufrân- mülkiyet ve cihet üzere mukarrer kılup berât sadaka etmişler. Ol hükm-i şerîf mücebince Pâdişâhımız -e’azzellâhu ensârehû- hazretlerine arz olunub mezkûrun Hamza Çelebi ve Zülfikâr Mehmed Çelebi’ye sadaka edüb berât-ı cedîde erzânî buyurmuşlar görülüb deftere kaydolundu (BOA, TD 88: 112; (Taş, 1993: 16).”

biçimindeki kayıt bize, Bolu’nun daha önce üç kere daha tahrir konu olduğunu bildirmektedir. Bu ifadelerden (*eski defter sûreti bu*) de anlaşılacağı üzere, ilk tahrir II. Murad’dan önceki devirlere, muhtemelen Çelebi Mehmed (1413-1421) dönemine denk gelmektedir.

Netice itibari ile tetkik ettiğimiz, *defter parçası* ve *mevcut defterlerde* bulunan evvelki tahrirlere yapılan atıflardan, Bolu’nun ilk tahrirlerini Çelebi Mehmed devrine kadar götürebilmekteyiz. Ancak, tetkik ettiğimiz dönem olan XVI. yüzyıl hudutları ile *Bolu Sancağı*, Fatih devrinde Osmanlı hakimiyetine katılmıştır. Bu itibar ile bölgenin tamamını ihtiva eden ilk tahrir, Fatih devrinde yapılan ve bir *parçası* da elimizde bulunan tahrir defterine konu olan tahrirdir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere elimizde mevcut bulunan Bolu tahrir defterleri, 1519 ve 1568 yıllarına ait tahrirleri ihtiva etmektedir. Bu tahrirlere ve bu tahrirlere ait verileri ihtiva eden defterlere dair ileriki bölümlerde tafsilatlı bir malumat verilecek olup, bölgede bu tahrirlerin müteakiben iki defa daha tahrir teşebbüsü bulunmaktadır.

Bunlardan ilki 1582 (H. 990) tarihli olup, bu tahrir *Anadolu Defter Kethüdası Behram muharrir tayin* olunmuştur⁹. Ancak bu tahririn akıbeti meçhuldür. Diğer tahrir teşebbüsü 1593 (H. 1001) tarihli olup, bu tahrirde kullanılmak üzere, *irsâl olunan icmâl ve mufassal defterleri*, tahrirlerin umûmen ref' olduğuna dair çıkan bir emirle, Merkeze gönderilmiştir.¹⁰ Bu tahrirlerin akıbeti de meçhul olmakla beraber, bu tahririn 1582 tarihinde teşebbüs edilen tahrir ile bağlantılı olma ihtimali de bulunmaktadır. Zira bu tahrir teşebbüsünün tesadüf ettiği tarih, Bolu'yu uzunca bir vakit tahakküm altında tutan “*Köroğlu*”nun zuhur ettiği tarih ile örtüşmektedir (Sümer, 1987: 9-46). Bu durum bizi iki farklı tarihin, aynı tahrirde ait olduğu fikrine itmektedir. Zaten, tahrirler, olağan durumlarda bir iki yıl kadar sürmekle birlikte, *tahrir edilen alanın büyüklüğü, tahrir sürecinde zuhur edebilecek problemler, tahrir heyetinin halkın talebi ile değiştirilmesi* vb. durumlar tahrir müddetini uzatabilmekte idi (Öz, 2000: 427). Bu durumu idrak edebilmemiz için, ilk olarak devrin umumî karakterini bilmemiz gerekmektedir. Şöyle ki, 1582 tarihli tahrir teşebbüsü Osmanlı'nın “*içtimai karışıklıklar*” geçirdiği bir döneme denk gelmektedir. Bu karışıklıklar literatürde “*celâlî isyanları*” olarak geçmekte olup, Bolu dahil İmparatorluğun hemen her yerinde yayılmıştır. Özellikle Bolu Sancağında, Mustafa Akdağ'ın “*Celali isyanlarının ilk bayraktarı*” (Akdağ, 1995: 299) olarak adlandırdığı “*Köroğlu*”nun varlığı, Bolu'daki durumun ne denli vahim olduğunu kanıtlar niteliktedir. Elimizde bulunan vesikalardan da anlaşılacağı üzere, Bolu'da “*beş altı pâre kaadılığın âdemlerin dâi'ma rencide ve remîde*” eden *Köroğlu*'nun bu tahakkümü ile “*ehâli-i vilâyetden nicesi terk-i diyâr*” (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 42/75; BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 46/315) etmiştir. Bolu'daki durumun bu denli vahim olduğu bir ortamda, alınan tahrir kararı kuvvetle muhtelen tatbik edilememiştir. Bunu müteakiben tahrirlerin umûmen ref' olduğuna dair gelen fermân ile de tahrir yapılamamıştır.

⁹ “*Livâ-i Kastamonu ve Kengiri ve Bolu Sancaklarında vâki' olan kâdılara hüküm ki, hâlâ zikr olunan sancakların tahrîri fermân olunub Anadolu Defter Kethüdâsı olan Behram - dâme mecduhû-ya mu'âvenet için kifâyet mikdârî âdem lâzım olmağın buyurdum ki, vusul buldukda mukaddemâ biz imkân veçhile mukayyed edüb eger müşârün-ileyh tarafına mu'âvenet lâzım olub taleb eylediği mümkün olduğu üzere mu'âvenet edüb muzâyaka cekdirmeyesin. Fî 28 Şevvâl sene 990; BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 48/265, s. 99.*

¹⁰ “*Bolu Beğine hüküm ki,*

Umûmen tahrîr ref' olunmağın ol câniblere tahrîr-i vilâyet için irsâl olunan icmâl ve mufassal defterleri mu'accelen sūdde-i sa'âdetime irsâl olunmak emr edüb buyurdum ki, vardukda emrim üzere te'hîr etmeyüb icmâl ve mufassal defterlerini bir kiseye koyub ve mühürleyüb mu'accelen sūdde-i sa'âdetime irsâl eyleyesin avk ve te'hîrden hazer eyleyesin. Fî 28 Rebî'ü'l-evvel 1001; BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 70/39, s. 23.

Bolu tahrirleri ile alakalı dikkatimizi çeken ilk nokta, bu tahrirlerin normalden daha uzun bir zaman zarfında tamamlanma durumudur. Yukarıda da belirtildiği üzere, tahrirlerin bitimi, muhtelif durumlara bağlı olarak uzun zaman alabilirdi. Bu durumu, bölgenin ve devrin karakteri belirlemekle beraber, temel olarak bu tahrirlere konu olan bölgenin büyüklüğü ile açıklayabiliriz. Zira, hudutları bugünkü Bolu, Düzce, Karabük, Bartın ve Zonguldak vilayetlerinin tamamı ile çevre vilayetlerin belli bölümlerini içine alan oldukça büyük bir livânın tahririnin, 1-2 yıl gibi kısa bir zamanda tatbiki elbette beklenemez (Taş, 2017: 10-11). Bu durumu, tahririn tatbiki devam ederken tanzim olunan defterlerde bulunan farklı tarihlendirmeler de kanıtlar niteliktedir. Bu defterlerden, merkez kazâ konumunda olan *Bolu*'nun tahririni ihtiva eden TD 463 numaralı defter 1567 tarihinde tanzim edilirken, Kâza-i Yenice ve Hızırbeğeli ve Yedidivan ve Bendereğli'nin tahririni ihtiva eden TD 504 numaralı defter 1568 tarihinde tanzim edilmiştir. Yine bu durumu, mezkûr kazâların aralarındaki uzaklık ve tahrir alanlarının haiz oldukları boyut ile izah edebiliriz. Bizim burada verdiğimiz tarif, 1515 tarihinde başlayıp 1519'da tamamlanan tahrir ile 1567 tarihinde başlayıp 1570'de tamamlanan tahririn uzunluğu hakkında bize önemli ipuçları verebilmektedir (BOA, TD 463; BOA, TD 504).

3.2.1. Bolu Tahrir Defterleri

Yukarıda da belirttiğimiz üzere elimizde mevcut bulunan tahrir defterleri, 1519 ve 1568 tarihlerine ait tahrirleri ihtiva etmektedir. Bu tahrirlerin her birinin nihayetinde, *mufassal*, *icmâl* ve *evkâf* türünden defterler hazırlanmıştır. Bu defterlere dair tafsilatlı bir malumat vermeden önce, kuvvetle muhtemel bu defterler temel alınarak hazırlanan ve tertip bakımından bu defterlere nazaran farklılıklar arz eden TD 425 ve TD 438 numaralı defterler hakkında umumî bir malumat vermekte fâide mülâhaza etmekteyiz.

TD 425: Başbakanlık Arşivi'nde bulunmakta olup, Bolu ve Kocaeli livalarının icmâlidir. Bu defter, hemen hemen yazıldığı gün gibi tertemiz muhafaza olunmuştur. Defterin hazırlanma tarihine dair elimizde net bir malumat bulunmamaktadır. Ancak, yapılan tetkikatlar bu defterin, TD 438 ile beraber hazırlandığı kanaatini uyandırmıştır. Nitekim, bu defterin tanziminde 1519 yılı tahriri temel alınmıştır. Bu defterin üzerinde verilen tarihlendirmelere (7 Ramazan 937) bakılarak, defterin “1531 tarihinde” tanzim

olduğu düşünülebilir. Defter 260 sahife olup, 1-172. sayfeler Bolu'ya, ikinci bölüm, Kocaeli'ne aittir (BOA, TD 425; Taş, 1993: 23; Taş, 2017: 20-21).

TD 438: Başbakanlık Arşivi'nde bulunan defter, Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu defterlerinden olup, havi bulunduğu bölgelere ait olan, “*mufassal*” defterlerin bir özeti hüviyetindedir (Özkılınç vd., 1995). Anadolu eyaletinde bağlı bulunan “Ankara, Bolu, Hamid, Çankırı, Kocaeli ve Kütahya” başta olmak üzere, birçok bölgenin özet halinde, *nüfus* ve *hasılatı* ile birlikte, “timârlarına, evkâf ve emlâkine” havi bulunan, *mufassal* tahrir defterlerinden hareketle hazırlanmıştır. Ancak, “*icmâl ve mufassal*” defterlerden farklı bir biçimde tertip edilmiştir. Defterde, ziraat edilen ürünler ile kullanılan toprak miktarına dair bilgiler bulunmamakla birlikte, hâne, mücerred ve muâflar yazılmıştır ve *köylerin hasılı* toplam olarak verilmiştir. Bu itibarla, defter kayıtlarda, umumiyetle *icmâl* olarak zikredilmektedir. Ancak, ihtiva itibarıyla, oldukça teferruatlı bir biçimde yazılan ve tahlil olunan bilgiler vâkidir. 815 sayfalık bu defterin, 417-584. sayfeleri, Livâ-i Bolu'ya aittir (BOA, TD 438: 417-584). Bu bölümde ilk olarak, Livâ-i Bolu'ya ait kanunnâme verilmiştir. Defterde bütün nahiyeler, kaza adı ile zikredilmiştir. Fakat, bütün nahiyeler, adlî taksimatta (*Mengen, Çağa kadılığına bağlıdır*) kaza hüviyetine haiz değildir (Taş, 1993: 22). Bu defterin tarihi hakkında, farklı tarihler verilmektedir. *Barkan*, defteri “1528” olarak (Barkan, 1943: 28), *Varlık*, “1530” olarak kabul etmiştir. *Arıkan*, bu defterin “Kanuni devrinde” yapılan umumi tahrirlerin neticelerine nazaran tanzim edildiğini belirtmiştir. *Taş*'ın defter üzerinde yaptığı incelemeler bize defterin, farklı bir tahrire dayanılarak hazırlanmadığını, evvelki tahrirlere ait defterlere nazaran, tanzim olduğunu kanıtlamaktadır. Mezkûr defterde, Yavuz devri tahririnde tanzim olunan defterlerin üzerlerinde bulunan veriler, bazı küçük eklemeler haricinde birebir muhafaza edilmiştir (Taş, 1993: 22-23).

3.2.1.1. 1519 Yılı Tahriri

Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) yapılan bu tahriri; tarihlendirmede, birtakım problemler bulunmaktadır. *Taş*'ın defterlerdeki tetkiklerine nazaran bu tahrir, 1515 yılında başlayıp, 1519'da tamamlanmıştır. Ancak bu tahrire, *Mısır seferi* vechile ara verilme ihtimali de bulunmaktadır (Taş, 1993: 19-20). Tahririn nihayetinde tutulan defterlerde mukaddime bölümü bulunmadığından ötürü, bu tahririn tarihi ile emin ve kâtibini buradan tayin etmek zordur. Ancak TD 51 numaralı defterde bulunan bir kayıt,

tahririn tarihini 1515, eminini Hamza, kâtibini de Hacı Murad olarak vermektedir¹¹. Buna ilave olarak, bu tahririn nihayetinde tertip olunan defterlerin üzerinde bulunan, “*karye-i...timâr-ı...der-Mısır...*” biçimindeki kayıtlar, bu tahririn tarihini, “1517”lere çıkarmaktadır. Yine bu tahririn nihayetinde tertip edilen evkâf defterinin mukaddime bölümündeki tarihlendirmeler, tahrir tarihini; 1519 yılına (H. 925) kadar çıkmaktadır. Netice olarak verdiğimiz delillerden de anlaşılacağı üzere, bu tahrir 1515-1519 yılları beyninde tatbik edilmiştir. Ve bu tahrir nihayetinde, *mufassal*, *icmâl* ve *evkâf* türünden, defterler hazırlanmıştır (Taş, 1993: 19-20).

TD 88 ve TD 51: Liva-i Bolu'nun elimizde mevcut bulunan, *en eski mufassal* defterleridir. TD 88 birinci cilt olup 671 sahife, TD 51 ikinci cilt olup, 392 sahifeden ibarettir. Her iki defterde de yıpranmadan mütevellit yerler hariç, yazılar okunaklıdır. Defterlerde *siyakat* yazı hattı kullanılmakla birlikte, rakamlar umumiyetle arabî olup, yer yer *siyakat* rakamları da kullanılmıştır. Bu defterler üzerinde, nihai tahrire konu olmamaları veçhile vassâle bulunmamaktadır. Ancak, defterlerde yer alan kayıtlardan, TD 88 ve TD 51 numaralı defterlerin üzerinde, 1568 tahririne kadar *tashih* (düzeltim) yapıldığı anlaşılmaktadır (Taş, 1993: 19).

TD 88 numaralı *Mufassal* defter, 44 X 16 ebadında ve ciltlidir. Defterin 28-29, 113-114, 137, 263-264, 349-351. sayfeleri boş olmakla birlikte, tahribata maruz kalan yapraklar da bulunmaktadır. Defterde, mukaddime, kanunnâme ve fihristlerin olduğu bir bölüm bulunmamaktadır. Kuvvetle muhtemel zaman içinde koparak kaybolmuştur. Defter, tahririn akabinde eklenen, “(Bolu) Defter-i Mufassal” biçimindeki bir ibare ile başlamaktadır. Bunun hemen akabinde, “*Nefs-i Bolu*” ve buraya bağlı olan mahalleler verilmiştir. Muhteva bakımından defter, Livâ-i Bolu'ya tâbi' olarak bulunan köylerin, *nüfus*, *hâsılâtı* ve timarlarını havidir. Defterde *nefs-i* Gerede bölümü bulunmamaktadır (BOA., TD 88: Taş, 1993: 19).

¹¹ TD 51 numaralı defterdeki kayıt: “*Defter-i çayırcıyân ve şahıncıyân ve zağonosciyân-ı der-livâ-yı Bolu, be-fermân-ı hazret-i alâ Sultân bin Sultân Selim Hân bin Sultân Bâyezîd Hân- halledilahu mülkehu ve saltanehu- tahrir-kerd şod, be-kânûn-ı kadîm ve 'izz ve 'izz-i müstakîm be-mübâşeret-i akli'l-abîdîn Hamza el -emîn ve Hacı Murad el-kâtib fî târîh-i gurre-i muharremi'l-harâm sene ihdâ ve 'ısrîn ve tis'ami'e* (Taş, 1993: 19; KKA. TD 51: 318).”; (Şubat 1515).

TD 51 numaralı *Mufassal* defter, 47 X 16 ebadında ve ciltlidir. Defterin 73-74, 113, 173, 199, 273-274, 295-296, 317-318. sayfeleri boş olmakla birlikte, tahribata maruz kalan sayfalar bulunmaktadır. TD 88 numaralı tahrir defterinden farklı olarak, defterde fihrist bölümü vardır. Ancak, bu bölümde yalnız nahiye adları verilmiş, sayfa numaraları ihmal edilmiştir (BOA., TD 51). Bu bölümde “Livâ-i Bolu” başlığı altında, nahiyeler ve bölgede bulunan yörük cemaatleri verilmiştir; “Nahiye-i Yedidivan, Nahiye-i Hızırbeğeli ma’a Devrek Çarşamba dahî derler, Nahiye-i Ereğli, Nahiye-i Konrapa, Nahiye-i Dodurga, Nahiye-i Mudurnu, Nahiye-i Kıbrus, Cemâ’at-i Yörükân-ı Livâ-i Bolu, Cemâ’at-i Çakırcıyân ve Şâhinciyân ve Zağanosçuyân (BOA, TD 51).”

TD 86: Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan bu defter, TD 88 ve TD 51 numaralı *mufassal* tahrir defterlerin icmâlidir. Defter, 42,5 X 15,5 ebadında ve ciltlidir. Defter, 152 sayfeden ibaret olup, defterin 42, 66, 94, 102, 114, 133. sayfeleri boş olmakla birlikte, büyük çaplı bir tahribata maruz kalmıştır. 36-39. sayfeler, 23 ve 24 numaralı sayfalara yanlışlıkla iliştilmiştir. Bu defterde, mukaddime, kanunnâme ve fihristlerin olduğu ilk bölüm bulunmamaktadır. Bu bölüm, kuvvetle muhtemel zaman içinde kopup kaybolmuştur. Bu defterde tahribata maruz kalan bölümler hariç, yazılar okunaklıdır. Defterde *siyakat* yazı hattı kullanılmakla birlikte, rakamlar yer yer arabî olup, idarî birimlerin varidat miktarları *siyakat* rakamları ile verilmiştir. Defterde ilk olarak, padişah ve beylerbeyi *hasları* verilmiştir. Bunun hemen akabinde, yekûn halde zeâmetler ve bunun akabinde, “ol altı” nahiyeye nazaran, bölgedeki timârlar verilmiştir (BOA, TD 86).

İBK. MC. B/15: Defter, İBB Atatürk Kitaplığı’nda, Muallim Cevdet Yazmaları bölümünde bulunmakta olup, Yavuz Sultan Selim devri tahririne ait, Livâ-i Bolu evkâf defteridir. Defter 48,5 X 17 ebadında ve ciltlidir. TD 88 ve TD 51 numaralı *mufassal* defterlere nazaran hazırlanmıştır. Bu defterin hemen başında bulunan mukaddimeden, defterin, “1519 tarihli tahrir”e ait olup, tahrir emîninin Hamza ve kâtibinin Hacı Murad olduğu anlaşılmaktadır. Defterde sayfa temel alınarak 408 sayfa, varak temel alınarak 200 varak olarak iki ayrı numaralandırma bulunmaktadır. Defter oldukça temiz olup, iyi muhafaza edilmiştir. Defter üzerinde pek muamele yapılmamıştır. Defter muhteva bakımından, “1250’li yıllardan 1500’lü yıllara kadarki 250 yıllık vakıf kayıtlarına havi bulunmaktadır (İBK. MC. B/15; Taş, 1993: 19-20).

3.2.1.2. 1568 Yılı Tahriri

Sultan II. Selim devrinde (1566-1574) ifâ olunan bu tahrir, kuvvetle muhtemel, padişahların tahta çıkmalarının hemen akabinde tatbik olunan, *cülûs* tahriridir. Ancak, tahriri tarihlendirmede birtakım problemler mevcuttur. Bu tahririn nihayetinde tutulan defterlerde bulunan mukaddime bölümlerinde tarihlendirme yapılmadığından ötürü, tahririn, tarihini buradan tespit etmek mümkün değildir. Defterde bu konu ile alakalı mutlak bir malumat bulunmamaktadır. Ancak, bu tahririn “1567-1570 tarihinde” tatbik olduğuna dair mutlak deliller bulunmaktadır. İlk olarak, hin-i tahrirde tanzim olunan “müsvedde defterleri”nin üzerinde bulunan kayıt ve deliller, bize bu tahririn başlangıç tarihi ile alakalı fikir vermektedir. TD 463 numaralı karalama defter üzerinde bulunan, “Rebî’ü’l-evvel 975” biçimindeki tarihlendirme, bu tahririn 1567 yılında başladığına, delalet etmektedir (BOA, TD 463: 3). Taş, TD 547 numaralı evkâf defterinin üzerinde yaptığı tetkiklere nazaran, bu tahririn 1566 tarihinde başladığını ifade etmektedir. 1568 tarihinde Merkezden verilen bir dizi hüküm tahririn hala devam ettiğini bildirmektedir. Yine, bu hükmün hemen akabinde, “5 Ekim 1568” (H. 13 Rebî’ü’l-âhir 976) tarihinde, Merkezden, Livâ-i Bolu’yu yazan muharrire hitaben, tanzim olunan hükmün üzerinde bulunan kayıtlar¹² bizi, tahririn bu hükmün akabinde bittiği fikrine itmektedir. Ancak, 504 numaralı defterde bulunan, “*Sûret-i defter-i cedîd-i sultânî budur ki tafsil olundu, tahriren fî evâ’il-i Şabani’l mu’azzam sene 977*” biçimindeki kayıtlar, nihai kayıtların, “Ocak 1570”de tamamlandığını bildirmektedir (BOA., TD 504: 9a). Buna ilave olarak, TD 35 numaralı defterin üzerinde bulunan, “26 Mart 1572” (11 Zi’l-kâde 979) tarihli “*defter tashihi*”, 1567-1568 yılında başlayan tahririn, 1572’den evvel tamamlandığını kanıtlar niteliktedir (KKA., TD 35: 115a).

Neticede, II. Selim’in tahta cülusu ile, 1567-1568 yılında başlayan Bolu tahriri, “Ocak 1570” yılında, ancak tamamlanabilmiştir. Livâ’nın büyüklüğü, bu durumda bir etkindir.

¹² “Yazıldı. Defter emîni efendiye virildi.

Fî 13 Rebî’u’l-âhir, sene: 976;

Kütâhiyye sancağın tahrîr eden Rahîmî Mehmed -dâme mecduhu-ya ve kâtibe hüküm ki: Livâ-i mezbûr sür’at üzere kitâbet olunub defteri mu’accelen Südde-i Sa’âdetüm’e gönderilmesin emr edüb buyurdum ki: Vusûl buldukda, emrüm üzere livâ-i mezkûrî sür’at üzere kitâbet edüb Südde-i Sa’âdetüm’e gönderesiz ve hâne akçasın berâtınızda ta’yîn olduğu üzere alup ziyâde almakdan hazer edesiz;

Yazıldı, Bir sûreti, Bolı muharririne;

Yazıldı, Bir sûreti, Karesi muharririne; “Mihalıç Kâdîsı Kemâl emîn, defter kâtiblerinden Piyâle kâtib”; BOA, A. {DVNSMHM.d..., 7/2192, v. 801.

3.2.1.2.1. Tahrir kurulu

Osmanlı Devleti'nde bir vazife olarak verilen tahrir tutma görevi, devlet için oldukça büyük bir öneme haizdir. Bu itibarla, bu mühim vazifeye atanan, muharrir ve kâtiblerin “liyakatli kişilerden seçilmesine” çok dikkat edilirdi. 1567-1570 tarihli Bolu tahririni tatbik eden tahrir kuruluna dair elimizde bulunan malumatlar, Merkezden gönderilen muharrirlere ve defter mukaddimelerine dayanmaktadır. “26 Mayıs 1572” tarihinde, Merkezden *Bâlî Çavuşa* verilen hükümde, “1567-1568” tahririnin muharriri, “Câmesb”, kâtibi “Hızır” biçiminde belirtilmiştir (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 19:67). Elimizde bulunan TD 35 ve TD 547 numaralı tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan mukaddimeler, bu hükmü doğrular niteliktedir. Mukaddimelerde tahrir emîni *Câmesb* olarak verilirken, kâtibin adı ihmal olunmuştur. Görüldüğü üzere belgelere nazaran, tahrir kurulu, emîn ve kâtipten ibarettir. Bunlara ilave olarak, mahalli kadılar da bu kurulda faal bir rol almakta idi. Bu konu ile alakalı olarak, 6 Eylül 1568 tarihinde Merkezden gönderilen hükümde bulunan, “*Bolu Sancağın(ı) tahrîr iden kâdîsına hüküm ki...*” biçimindeki ibare, bu tahrirde mahalli kadıların kurulda faal rol aldıklarını kanıtlamaktadır (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 7:2028). Bu talimatnâmelerde Kadı'nın, “tahrir bitene kadar hazır bulunmak, yazılmadık ve malûm olmadık şey kodurmamak” biçiminde bir rolü olduğu açıkça belirtilmektedir (Barkan, 1941: 220). Yine, kadıların vilayet muharriri olarak atandığı da bilinmektedir.

Devlet merkezinden uzaklarda “*gezgin bir mahkeme*” hüviyetinde, fevkalâde yetkilerle doğrudan Padişah Divânının emrinde teftişler yapan, bu tahrir kurulları'nın azaları, devlet memurları ve halkla ilgili birçok hukuk ve kanun ile alakalı konuları ve toprak davalarını mahallinde hâl ve karara bağlayabilmekteydiler. Bir teftiş heyeti halinde faaliyette bulunan tahrir kurulu, tahrir yaptıkları livalar için özel kanunnâmeler tertip etmek, mevcut kanun ve nizamların tatbikat biçimlerini kontrol etmek ve lüzum olan tâdillere ait teklifleri merkeze bildirmek ile mükellefti. Bu itibarla, bu tahrirlerin, “*Osmanlı'nın içtimâî ve iktisadî düzeninin ayarlayıcı ve koruyucusu rolünde*” olduğu anlaşılmaktadır (Barkan & Meriçli, 1988: 37).

Devlet Merkezi, hin-i tahrirde adaletli, dikkatli ve titiz olmaları cihetinde tahrir kuruluna türlü talimatlar vermekteydi. Devletin bu konudaki tutumu, 1568 tahriri ifâ olunurken Merkezden, Bolu tahririne memur olan tahrir kuruluna verilen hükümlerde

açıkça belirtilmektedir. Bu konu ile alakalı ilk hüküm, “14 Nisan 1568” tarihli olup, Bolu’yu “tahrîr eyleyen emîn ve kâtibe” hitaben hazırlanmıştır¹³. Bu hüküm ile merkez “bahâne ile kimesneye himâyet olunmayub zulm ü hayf olmakdan hazer” etmemeleri, yani “adam kayırmamaları ve halka zulümden kaçınmaları” yönünde, tahrir kurulunu ikaz etmektedir. Bu hükmün devamı olan, ikinci hüküm, “6 Eylül 1568” tarihli olup, “*Bolu Sancağını tahrîr iden kâdîsına*” hitaben, tanzim olunmuştur. 6 Eylül 1568 tarihli hüküm;

“... defterde resm-i dönüm kayd olunup mesâhati lâzım olan bâğların üzerine bi'z-zât varub tûlen ve arzan dikkat ü ihtimâmla ma'lûmun olduğu üzere sâhibleri muvâcehesinde mesâhat edüb her kişünün bâğı ne mikdâr dönüm olduğu zâhir olursa hakîkati ile ma'lûm edinüb dahi ana göre deftere kayd edesin. Ammâ; hîn-i mesâhatde kimesneye meyl ü muhâbâ etmeyüb hakîkati üzere yazasın. Şöyle ki; sonra gelüb, “Benüm bâğum az idi; ziyâde yazdılar” deyü şikâyet edeler, mu'âteb olursun. (BOA, A. {DVNSMHM.d..., 7: 2028})”

biçiminde olup, buda ilk kayıt gibi arazi ölçümü ile alakalıdır. Bu kayıta dikkat çeken ilk konu, *kadının bizzat iştiraki ile ölçünün yapılması* durumudur. Bu durum tahrir tatbikatındaki titizliği açıklar niteliktedir. Yine burada belirtildiği üzere ölçümün dikkatli bir biçimde, *toprak sahiplerinin huzurunda, kuşkuya mahal vermeden* tatbiki emredilmiştir.

Görüldüğü üzere Devlet, kuruldan tahririn *titizlik ile re'âyâ'nın hakkını gözetecek bir biçimde* tatbikini beklemekteydi. Buna benzer bir tutumu, Hz. Ömer dönemine ait olan bir tahrir talimatında da görebilmekteyiz. Bu talimatta,

“şen ve mamur olan yerlerin alanlarını ölçünüz, tahririni yapınız, bilfiil ziraat edilen veya edilebilecek olan araziye tespit ediniz. Verimsiz ve çorak yerleri; çift sürülmesi kabil olmayan höyükleri, tepeleri, ormanları, bataklıkları ve sazlıkları ve benzeri araziye vergide esas alınacak arazi esasına katmayınız. (Akgündüz, 2006: 10)”

biçimindeki ibare bize, Osmanlı Devleti'nin tahrir tatbikatındaki tutumunun temeli hakkında fikir vermektedir.

¹³ [Yev]mü'l-Erbi'â, fi 16 Şevvâl, sene: 975, der-Edirne, Yazıldı;

“Bolu sancağında müceddeden tahrîr eyleyen emîn ve kâtibe hüküm ki: *Dergâh-ı Mu'allâm'a âdem gönderüb; "livâ-i mezbûrda müceddeden tahrîr olunan yerlerde ba'zı çiftlik tasarruf edenlerin çiftlikleri ziyâde olup ölçülüp kânûn üzere çiftlikleri ta'yîn olması bâbında mühürlü urgan verilmesin" bildürdüğü ecilden ihrâc olup âdemüne teslim olunup irsâl olundu. Buyurdum ki: Livâ-i mezbûrda müceddeden tahrîr olunan yerlerde anun gibi ziyâde çiftlik tasarruf eyleyüb mühürlü urgan ile mesâhat olunub kânûn-ı kadîm muktezâsınca a'lâ yerden seksen dönüm ve evsat yerden yüz dönüm ve ednâ yerlerden yüz otuz ve yüz elli dönüm birer çiftlikdür; ana göre ta'yîn edüb defter-i cedîd-i hâkânîye kaydidesiz. Ammâ; bu bahâne ile kimesneye himâyet olunmayub zulm ü hayf olmakdan hazer edesiz...* (BOA, A. {DVNSMHM.d..., 7/1279})”

Tahrir Emîni Câmesb: Bir livâyı yazmak üzere atanan vazifeliler umumiyetle, “kalemiyyeden” veya “ümerâdan” kalemi kuvvetli olan memurlardır. Tahrir eminliği, umumiyetle deneyimli, adaletli ve itimat duyulan bürokratlardan birine tevdi olunurdu. Vazifeyi alan bu bürokratlar Merkez tarafından büyük yetkilerle donatılırdı. Merkezde bulunan bürokratların yanında, kadı ve nüfuzlu beyler de tahrir emanetine atanabilirdi. Bu vazifeye atanan memurlar, umumiyetle “tahrir emini” olarak anılmaktadır. Emin; “bir konu ile alakalı padişahın berâtı ile, mâlî tasarruf ve kontrol hakkı alan vazifeliler” için kullanılmaktadır (İnalçık, 1954: XX-XXI). Tahrir eminleri, “mübâşir”, “il yazıcı”, “muharrîr-i memleket/memalik”, “muharrîr-i vilâyet”, “vilâyet kâtibi” vb. unvanlar ile anılırdı. Livâ-i Bolu’yu yazan Câmesb için, umumiyetle muharrir unvanı kullanılmıştır (Afyoncu, 1999: 312-313; Emecen, 1989: 3).

Elimizde mevcut olan defter mukaddimleri ve Mühimme kayıtlarına nazaran, 1567 tarihinde Bolu Sancağı tahrir vazifesi Câmesb’e havale edilmiştir. Câmesb’e dair elimizde bulunan malumatları ihtiva eden kayıtlar, vazife olarak üzerine aldığı tahrir tatbikatını müteakiben tanzim olunmuştur. Câmesb; bu kayıtlarda umumiyetle, “Bolu Sancağı muharriri”, “Vilâyet muharriri”, “el-kâtib-i Vilâyet” biçimindeki unvanlar ile anılmıştır (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 19: 67, 187; KKA. TD 35: 10). TD 35 numaralı tahrir defterinde bulunan mukaddimenin tertip tarzına bakarak, Câmesb’in Farsça ve Arapçaya vâkıf hayli donanımlı biri olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu mukaddimelerde, kendini “el-fakîr za’îm Câmesb el-emîn veya el-fakîr Câmesb za’îmü'l-emîn” biçiminde tanıtan eminin, önceki vazifeleri hakkında burada hiçbir bir malumat verilmemiştir (KKA., TD 35: 10; KKA., TD 547: v. 2). Ancak, tahririn akabinde tutulan kayıtlarda, Câmesb’in, “Vilâyet-i Anadolu tezkere emîni” (Anadolu timârlarının tezkere emîni) olduğu belirtilmektedir. 1572 tarihinde bu memuriyeti ifa etmekte olan Câmesb’in, bu memuriyette ne kadar kaldığını bilmiyoruz. Ancak bu tarihte kendi ve tahrirde kâtibi olan Hızır üzerine açılan bir tahkikat sebebi ile “yerin âhere verüb”, bu memuriyetten ayrılmıştır. Bu tahkikatın akabinde, tekrar bu vazifeye dönüp dönmediği hakkında bir malumat bulunmamaktadır (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 19: 67). Ancak, 5 Haziran 1579 tarihine gelindiğinde, Câmesb’in; Bolu Sancağı muhâfazasına memur edildiğini görmekteyiz. Bu nihai kaydı müteakiben Câmesb’e dair bir malumat bulunmamaktadır (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 36: 924).

Yukarıda verilen örneklerde belirtildiği üzere, Câmesb kayıtlarda umumiyetle, “Za’îm” olarak geçmektedir. Bu ibare, Kâtip Câmesb’in dirlik olarak ze’âmet tasarruf ettiğine delalet etmektedir. 1519 yılının tahrir kayıtlarında Bolu’da Câmesb adında bir za’îme tesadüf edememiş olmamız, Câmesb’e yapılan ze’âmet tevcihâtının tahririn akabinde ve tahrir hizmetine mukabil böyle bir tevcihât yapıldığını kanıtlamaktadır. Bu tevcihât,¹⁴ “12 farklı kalemden ibaret olup, yekûnu 36.140 akçe” biçiminde, verilmektedir. Ancak, varidat kalemlerinin toplamı 31.200 akçe yapmaktadır (KKA., TD 250: 8b). Buradaki çelişki, zikir olunan kalemlerin haricindeki varidatın yekûna yazılmama durumu ile alakalıdır. Bunlara ilaveten, 8 Haziran 1572 tarihli bir hükümde Câmesb’e tevcih edilen ze’âmet miktarı, 32.315 akçe olarak verilmektedir. Yine bu kayıтта, ze’âmetin baş kalemi olarak da “Güzerenç” nâm karye verilmektedir (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 19: 176). TD 250 ve TD 257 numaralı tahrir defterlerini tetkik ettiğimizde dikkatimizi çeken bir konu da Muharrir Câmesb’e tevcih olunan ze’âmetin üzerindeki muamelelerdir. Defterlerdeki ilk muamele, 15 Ağustos 1572 tarihli olup, burada bulunan, “ze’âmet-i mezbûrenin hâsıl-ı kurâları hesâb olundukda dört bin akçe ziyâde olunub” biçiminde verilen bir izahatın akabinde, bu ze’âmetten defter-i hakâni kâtiplerinden Ömer’e, “ilki 4230 diğeri 6230 akçe” olmak üzere iki farklı tevcihât yapılmıştır. Yapılan bu derdest muamelelerinin, Câmesb’in maruz kaldığı tahkikat ile alakalı olup olmadığını bilmemekle beraber, Câmesb’e farklı bir bölgeden yeni bir tevcihâtın yapılıp yapılmadığını da bilmiyoruz (KKA., TD 250: 8b). Ancak, 5 Haziran 1579 tarihli bir kayıтта bulunan, “Bolu zu'emâsından za’îm Camesb” biçimindeki ibare bize, Vilayet muharriri Câmesb’in hala ze’âmet tasarruf ettiğini bildirmektedir (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 36: 924). Bu ze’âmete dair nihai muamele 1644 tarihinde olup, bu ze’âmetin bazı kalemlerinin Cinci Hoca’ya tevcihi ile alakalıdır. Bu mülk tevcihâtı, 1648’de Cinci Hoca’nın idamını müteakiben iptal edilerek, bu ze’âmet timâra tahsis edilmiştir. Bu dirlik üzerinde bu tarihin akabinde yapılan bir muamele bulunmamakla birlikte, elimizde bulunan TD 250 numaralı defterde de gördüğümüz üzere, dirliğin üzeri kapatılmıştır.

¹⁴ Câmesb’e tevcih olunan ze’âmet topraklar; Karye-i Güzerenç: 7200, karye-i Berk ve Çanşa: 1833, karye-i İlmet: 3185, karye-i Gökpınar: 4000 tâbi’-i Bolu/ karye-i Güvenç: 60 tâbi’-i Hızırbeğeli/karye-i Pınarcıközü: 2355, karye-i Bedil: 5899, Bazar-ı Eflâni ma’a ihtisab: 2038, karye-i Akçakilise: 300, karye-i Susandüğü: 325 tâbi’-i Borlu/karye-i Kadani: 2505 tâbi’-i Konrapa/Livâ-i mezbûrda kayd olan bâd-i hevâ-yı piyadegân: 1500, Yekûn 36.140; KKA, TD 250, v. 8.; Taş, Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı, s. 72.

Câmesb'in üzerinde bulunan ze'âmet, kuvvetle muhtemel tahrir hizmetindeki muvaffakiyetine karşılık verilmiştir. Nitekim, eminlere hizmetleri mukabilinde dirlik tevcihâtı yapılmamaktadır. Bunun yerine eminlere hizmetleri mukabili tahrir yaptıkları bölgelerde her haneden "2 akçe" toplayabilme hakkı verilmekteydi (Barkan & Meriçli, 1988: 40).

Deftere kayıt olunmanın halk ve hükümet nezdinde mühim bir konu olduğunun idrakinde olan padişah, eminlere nihai derecede, dikkatli ve titiz bir biçimde, hareket ederek, hiçbir zaman tarafsızlıktan ayrılmamaları yönünde ihtarlarda bulunurdu. Emin, vergilendirme, toprak kullanımı, muafiyetlerin kanuniliği, vergi ile alakalı muafiyetler vb. durumlar hakkında her türlü tahkikata yetkiliydi. Bu minvalde emîn, hin-i tahrirde, zuhur eden her türlü durumu tetkik edip, bunların üzerinde karar verme hakkına haizdi. Eminlerin, defterlere kayıt olunan hükümleri, kanun hüviyetine haizdir. Bu hükümlere ilaveten emîn, tahririni ifa ettiği idari birim ölçeğinde geçerli olan bir kanunnâme tertip ederdi (İnalçık, 2000: 179-180). Devletin, "mahallî, idarî ve adlî teşkilâtları" eminlerin talebine bağlı olarak, her türlü yardımı yapmakla mükellefti. Buna ilave olarak, tahriri yapılan bölgede kadı dâhil bütün yerel makamlar, hin-i tahrirde muharrir itaat edip yardım etmekle mükellefti. Barkan, muharrirleri, İmparatorluk düzeninin zuhurunda, inkişafına ve memleket ölçeğinde yayılıp güçlenmesinde büyük rolleri olan vazifeliler olarak tarif etmektedir. Vilayet muharrirlerinin, düzene hilaf olan bid'atları düzeltmek, kanun ve defter haricinde kalan konuları düzeltmek ve üzerlerinde birtakım tadilatlar yapmak vb. konularda yetkiliydi. Tahrir eminlerinin üzerinde bulunan diğer bir mühim vazife de tahriri müteakip ifa olunan dirlik tevziatıdır. (Barkan, 1941: 224-225; Barkan & Meriçli, 1988: 21-29). Bu tevziat umumiyetle, sipahilerin ve muharrirlerin beyinde ihtilafa yol açmaktadır. Buna örnek, "*Bolu sipâhilerinin tahrîr emîni Câmesb hakkında yaptıkları şikâyet*" verilebilir.

Bolu sipahileri ile tahrir kurulunun aralarında vukû bulan ihtilafa dair elimizde birçok kayıt bulunmaktadır. Bunlardan ilki "13 Mayıs 1572" tarihli olup buna nazaran, Anadolu tîmarlarının tezkere emîni olan *Câmesb* ile defter-i hakâni kâtiplerinden olup, tahrîr kâtibi olan Hızır, konu ile alakalı yapılacak olan tetkik ve tahkikat için, Merkeze davet olunmuştur (BOA, A. {DVNSMHM.d..., 16/419). Ancak bu hükmü müteakiben verilen hükümler, Vilayet kâtibi *Câmesb* ve kâtip *Hızır*'ın, bu davete icabet etmediğini bildirmektedir.

Merkezden çıkarılan hükmün hemen akabinde, bu konu ile alakalı Merkezden, “26 Mayıs 1572¹⁵ ve 9 Haziran 1572”¹⁶ tarihlerinde, iki farklı hüküm daha verilmiştir. Anadolu kadılarına hitaben hazırlanan hükümlerden, mezkûr Muharrir ve Kâtibin hala yakalanamadığı anlaşılmaktadır. Merkez, bunun üzerine, “8 Haziran 1572” tarihinde, “Bolu ve Ereğli kâdılarına” hitaben verdiği bir hükümle, Câmesb ve Hızır’ın timârları varidatlarına el konularak, bir nevi ödeneklerini dondurmıştır¹⁷. Bu tetkikatın yapılp yapılmadığını bilmiyoruz. Ancak, elimizde tetkik ve tahkikatın tatbik olunduğuna dair birtakım deliller bulunmaktadır. Yine, bu delillere nazaran, bu tahkikatın nihayetinde Câmesb ve Hızır -kuvvetle muhtemel- hiçbir ceza almadan beraat etmişlerdir. Konu ile alakalı ilk delil, “Haziran 1579” tarihli olup, Câmesb’e dair mühim bilgiler ihtiva etmektedir. 36 numaralı Mühimme defterinin üzerinde bulunan bu kayıt,¹⁸ Câmesb’in bu tarihlerde zuhur eden celâllilere karşı, Livâ-i Bolu’yu korumak ve muhafaza etmekle görevlendirildiğini kanıtlamaktadır. Bu denli mühim bir vazifeyi üzerinde bulunduran Câmesb’in, yukarıda tetkik ettiğimiz tahkikatın nihayetinde ceza aldığı düşünülemez. Câmesb ve Hızır’ın beraatına dair diğer bir delil de, Kâtip Hızır’a tahriri müteakiben yapılan timâr tevcihâtıdır.

¹⁵ Bâlf Çavuş’a virildi. Fî 13 Muharrem;

Vilâyet-i Anadolu’da tezkere emîni olub mukaddemâ vilâyet muharriri olan Câmesb’in yerin âhere verüb kendüsün sūdde-i sa’âdetime göndermek için mukaddemâ hükm irsâl olunmuş idi ol emri şerîfüm alâ mâ-kâne mukarrer olmağın buyurdum ki; Vardukda mezbûru ve kâtibi olan Hızır’ı mezkûr çavuşuma koşub sūdde-i sa’âdetime gönderesin.; BOA, A.{DVNSMHH.d..., 19/67.

¹⁶ Ali Çavuş’a virildi. Fî 27 Muharrem 980;

Anadolu kâdılarına hüküm ki, Bundan akdem Bolu Sancağı muharriri olan za’îm Câmesb her kanda bulunursa gönderilen Sūdde-i Sa’âdeüm çavuşlarından Ali’ye koşub Sūdde-i Sa’âdeüm’e göndermek emir edüb buyurdum ki; Vardukda mezbûr her kankınuzun taht-ı kazâsında bulunursa mezbûr çavuşa koşub Sūdde-i Sa’âdeüm’e gönderesin.; BOA, A.{DVNSMHH.d..., 19/187.

¹⁷ Bolu Sancağında Bolu ve Ereğli kâdılarına hüküm ki;

Bolu Sancağında Güzerenç nâm karyeden otuz iki bin üç yüz on beş akçelik ze’âmeti olan Camesb’in ve livâ-i mezbûrda Ereğli Nahiyesinde Soğanlı(k) nâm karye ve gayrıdan altı bin akçe timârı olan Kâtib Hızır’ın timârları mahsûllerin âdemlerine zabt etdirmeyüb vâki’ olan mahsûllerin her ne ise yerlü yerinde kalmak emr edüb buyurdum ki; Vusûl buldukda mezkûrların timârları hâsîlâtını mezkûrlara ve âdemlerine zabt etdirmeyüb emrim üzere vâki’ olan mahsûlleri her ne ise yerlü yerinde alıkoyup kimesneyi mahsûllerinden bir akçe ve bir habbe aldurmayasın ve ne veçhile tedârik olduğun yazub bildüresin; BOA, A.{DVNSMHH.d..., 19/176.

¹⁸ Bolu zu’emâsından za’îm Camesb -zîde kadruhû-ya hüküm ki:

Hâlâ Bolu Sancağı muhâfazası için seninle muhâfazada kalan sipâhîlere serdâr olub zuhûr eden sûhte ve sâir fesâd(ları)ı ele götürmek emr edüb buyurdum ki; hükm-i şerîfim vusûl buldukda Bolu Sancağı muhâfazası için alikonulan sipâhîlere emrim üzere sen serdâr olub anun gibi livâ-i mezbûrda sûhte ve sâir ehl-i fesâdlar bir mahalle fesâd ve şenâ’at-i kasdiye zuhûr eyledüklerinde muhâfaza kalan sipâhîler ile cem’iyet edüb kifâyet eylemez ise il-eri cem’iyeti ile kuzât ma’rifeti ile üzerlerine varulub ele götürmek bâbında envâ-i sa’y ve ikdâm eyleyüb bâb-ı muhâfazadan dakîka fevt eylemeyüb ikâb ile sûhteden ve sâir ehl-i fesâddan kimesneye zarar u güzend erişdirmekden ziyâde hazer eyleyesin; BOA, A.{DVNSMHH.d..., 36/924.

Kâtip Hızır: TD 19 ve TD 35 numaralı defterler, “Kâtip Hızır” tarafından tertip olunmuştur. Burada ilk olarak, tahrir defterlerini tanzim eden, katiplere dair umumî bir malumat verilecektir. Vilâyet tahririne tayin olunan muharriri müteakiben, bir de kâtip tayin olunurdu. Talimatnâmelerde kâtiplerin adı zikrolunur, kendilerine hizmetleri için her haneden emin kadar meblağ (1 akçe) toplamaya yetki verilirdi. Defterin yazım ve tanzimini üzerine alan kâtiplerin, teknik bakımından donanımlı ve defter kaidelerine vakıf olmaları beklenirdi (İnalcık, 1954: XVII-XVIII). Barkan defterlerin tertip tarzını ve kâtiplerin titizliğine dair;

“...Binlerce ciltlik mevzubahis istatistik kütüklerini tanzim eden ellerin maharet ve ihtimamı ile yazı ve rakam şeklinin intihabı, sahifeleri doldurmak ve bağlamak işlerinde hâkim olan zevkin asaleti ve kullanılan malzemenin ve cildin nefaseti ise, bize bu eski istatistik defterlerini canlı bir dekor ve resim seyrederek gibi iç açarak ve hayranlık duyarak tetkik etmemizi mümkün kılmaktadır (Barkan, 1940: 21).”

biçiminde bir tanım yapmaktadır. Görüleceği üzere, bu tahrir kurulunda bulunan kâtipler, defter tutmada ehil (tahrir tutma tekniğini iyi bilen) memurlardı. Bu kâtipler, umumiyetle Devlet merkezinde idarî ve malî teşkilâtın beyin merkezi olan Defterhâne bürolarında bulunan Tahrir Defterleri üzerinde yıllarca çalışmak ve defterdarlık dairelerindeki hizmetleri ile, devletin *kanun ve hesap işlerine vâkıf memurlardan* tayin olunurdu. Kâtipler, tahrir ile alakalı bütün konularda emîn ile birlikte karar verme ve belgeleri mühürleme vb. konularda yetkiliydi (Barkan & Meriçli, 1988: 21). Kâtipler umumiyetle, “*zaîmlerden*”, “*defter-i hakânî*” veya “*divân*” kâtiplerinden olabilirdi. Elimizdeki defterin kâtibi Hızır’ında *defter-i hakânî kâtibi* olduğunu bilmekteyiz. Bunlara ilaveten, özellikle ilk fetih devirlerinde bu kâtiplerin defter kaidelerine vakıf olmakla beraber o bölgenin dilini ve âdetlerini bilen yerlilerden tayin olunduğu anlaşılmaktadır. Bu kâtiplere umumiyetle timâr ve ze’âmet tevcih olunurdu (İnalcık, 1954: XVII-XVIII). Elimizdeki defter mukaddimelerinde adına tesadüf edemediğimiz Kâtip Hızır’ın, bu tahrir kurulundaki memuriyetini Mühimme defterlerinde bulunan kayıtlardan öğrenmekteyiz. Kayıtlarda Kâtip Hızır, kâtibi olduğu emin Câmesb ile birlikte anılmaktadır. Yukarıda tafsilatlı bir biçimde tetkik ettiğimiz bu kayıtlara nazaran, *bölge sipahilerinin şikayetleri* üzerine bir tahkikat geçiren Kâtip Hızır, kuvvetle muhtemel bu tahkikatta haklı bulunmuştur. Bu çıkarımı elimizde bulunan Mühimme kayıtlarına nazaran yapabilmekteyiz. Bu kayıtlarda Kâtibe, Bolu’dan timâr tevcihâtı yapıldığını görmekteyiz. Bu malumat bize kâtibin hizmetindeki muvafakatini bildirmektedir.

Kâtip Hızır'a dair elimizde bulunan ilk Mühimme kaydı, 8 Haziran 1572 (*H. 26 Muharrem 980*) tarihlidir. Bu kayıt kâtip Hızır'ın, “*Ereğli Nahiyesinde Soğanlı(k) nâm karye ve gayrıdan altı bin akçe*”lik bir timarı olduğu bildirmektedir (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 19: 176). Bu timâr tevcihinin, 1568 tahririni müteakiben Hızır'ın hizmetine mukabil olarak yapıldığı muhakkaktır. TD 250 ve TD 257 numaralı defterler üzerinde yaptığımız tetkikatlarda, Hızır'a tevcih olunan timârlara dair mutlak bir delil bulamadık. Bu defterler üzerinde, Hızır adında birçok timar tevcihâtının varlığı ve bu tevcihatlarda *delil niteliğinde bir unvana rastlanılmaması*, bize bu konu ile alakalı mutlak bir netice vermemektedir. Bu durum *kâtibin tasarruf ettiği timârların baş kaleminin başka bir bölgede bulunması*, çıkarımı ile açıklanabilir. Zira defter-i hakâni katiplerine umumiyetle timâr ve ze'âmet tevcih olunurdu (Afyoncu, 2014: 120). Bu minvalde, Kâtip Hızır'ın tahrir kurulunda memur olmadan evvel, *bir timara sahip olduğunu ve tahriri müteakiben bu timara Bolu Sancağından*, hizmeti mukabili birtakım eklemelerin (*terakki*) yapıldığı kuvvetle muhtemeldir. Zira katiplerin hizmetindeki muvaffakiyete nazaran, ellerinde bulunan dirliklerine *zam ve terakki ile nakdi mükafat* türünden mükafatların verildiği malumdur (Barkan, 1941: 220). Yine, 41 numaralı Mühimme defterlerinde bulunan iki farklı kayıta, *Soğanlı nâm karyenin iki bin dört yüz on beş akçelik kısmının* Kâtip Hızır'a tevcih edildiğini, Hızır'ın *bu hisse ile yetinmeyerek bu gelir kaleminde arta kalan yedi bin üç yüz akçelik kısmı dahi emirsiz tasarruf ettiğini* açıkça görebilmekteyiz (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 41:304). Yine bu kayıtlarda Kâtip Hızır'ın *timârından fazla olan bütün hâsılâtı alup dokuz seneden beri miriye (devlet) bir şey vermediği* belirtilmektedir. Buna ilaveten kayıta yer alan, “*dokuz seneden beri*” şeklindeki ibare bize, bu tevcihâtın tahriri müteakiben yapıldığını da kanıtlamaktadır. Kâtip Hızır'ın takındığı bu tutum üzerine Merkez kâtime, *fazla aldığı paranın kendisinden tahsil olunacağını* ve bu miktar ödenene kadar *bu timara müdahale edemeyeceğini* bildirmişti (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 41: 702). Kâtip Hızır'a ait nihaî kayıtlar 45 numaralı Mühimme defterinde bulunmaktadır. Bu kayıtlar da ilk olarak, *Bolu Sancağında timârı olup ve üç senedir sefer-i hümayûna iştirak etmeyen Rıdvan'dan* bu timârın alınıp, Kâtip Hızır'a tevcih olunduğu belirtilmektedir (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 45: 666). Bu kaydın akabinde, bu timârın *Çukurviran karyesinden iki bin akçelik* bir timâr olduğunu bildiren başka bir kayıt bulunmaktadır. Yine burada Kâtip Hızır kendine tevcih edilen timârı, *tasarruf eden olan Rıdvan'ın hayatta olup olmadığı belli değil iken timarın kendine verildiğini* ve bunun akabinde *Hasan nâm kimesnenin çıkup Rıdvan benim diyerek timarı almak*

istediğini bildirmektedir (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 45: 1015). Bu konu ile alakalı diğer bir kayıta, bu timarın *yedi bin üç yüz akçe* olduğu ve bu timâr ile alakalı ihtilafın, *Beğlerbeği tarafından çözümlenmesi* buyurulmuştur¹⁹. Mühimme defterlerinde Kâtip Hızır ile alakalı nihâi kayıta, bu timâr ihtilafın bir özeti verilmiştir. 1581 tarihli kayıta konu şöyle tarif olunur;

“Kâtip Hızır gelüb Bolu Sancağı'nda iki bin akçe hisse-i timâra mutasarrıf olan Rıdvan'ın mukaddeme hayâtı ve memâtı ma'lûm olmamağla seferde eksiği için kendüye tevcih olunub berât etdirmeğın, mezkûr Rıdvan'ın timâr berâtı Hasan nâm kimesnede olmağla merkûm Rıdvan bana ferâgat etmedi deyû berâtına ferâgat kaydı düşürüb beğlerbeğinden tezkere alub berât ettirüb kendünün berât târihi dört beş ay önce olduğunu bildirüb inâyet recâ etmeğın arz eylediğü gibi ise Hızır'a verilmesi” biçiminde olup, Kâtip Hızır'a dair nihai kayıttır (BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 45: 3615).

3.2.1.2.2. 1568 Yılı Tahrir Defterleri

Bolu'nun nihai tahririni ihtiva eden bu tahrir defterleri bu özellikleri ile, umumi tahrirlerin terki ile uzunca bir müddet daha kullanılmaya devam etmiştir. Elimizde bulunan defterler üzerlerinde yapılan düzenlemeler (*tashih*) ve bu defterin terbini müteakiben ilave olunan belgeler (vassâle), bu defterlerin XIX. yüzyıl ortalarına kadar devamlı bir biçimde müracaat edilen bir kütük defteri olarak kullanıldığını kanıtlar niteliktedir. Bu tür kayıtlar, Livâ-i Bolu dair sonraki yüzyıllara ait idarî yapılanma ve diğer alanlar ile alakalı değişiklikleri takip etmemizi mümkün kılmaktadır. Bu haliyle 1568 tahriri nihayetinde hazırlanan defterler, daha geç devirler için vazgeçilmez bir kaynak olma özelliğine haizlerdir (Taş, 2017: 19-20).

Bu bölümde, tetkikat konumuzu teşkil eden *TD 35 ve TD 19 numaralı mufassal defterleri* hariç tutarak, 1567-1570 tahriri ifa edilirken tertip edilen *TD 460, TD 463 ve TD 504 numaralı müsvedde* defterler ve tahriri müteakiben tertip edilen *TD 250, TD 257 numaralı icmâl ve TD 547 numaralı evkâf* defterleri hakkında teferruatlı bir malumat verilecektir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, Livâ-i Bolu tahririne memur olan tahrir kurulu Vilâyet katibi Câmesb ve Katip Hızır'dan müteşekkildir. Yine, tahrir kurulunda bölge kadılarının da faal bir rol aldıkları malumumuzdur. Bu tahrire ait elimizde bulunan karalama defterler üzerinde yaptığımız tetkikat, bizi bu tahririn 1567 yılında başlayıp, 1570 başlarında nihayete erdiği fikrine itmektedir.

¹⁹ Hızır gelüb Bolu Sancağında olan yedi bin üç yüz akçe timârı husûsunda Hasan nâm kimesne ile nizâ'i olduğun bildirüb inâyet recâ etmeğın Beğlerbeği ikisini dahi ihzâr edüb hak ne ise icrâ ede deyû buyuruldu. (11-08-989); BOA, A.{DVNSMHHM.d..., 45/2118.

Tahriri tamamlayan kurul, bu tahrire ait teferruatlı bir malumata havi bulunan karalama (*müsvedde*) defterlerle, Merkeze dönen kurul tarafından, kaideler dahilinde ilk olarak narha göre vergiler belirlenmiştir, akabinde bu varidat kaynaklarının tevziâtı yapılmıştır. Bu tevziâtın hemen akabinde, timar vahdetlerini (kılıç) belirtmek üzere, timarlar baza alınarak, tertip olunan “*defter-i icmâl-i hakânî*” adında, timârların nihai durumunu belirten defterler oluşturulmuştur, akabinde “*mufassal*” ve “*evkâf*” türünden defterler hazırlanmıştır. Bu tahrir defterleri, daha hin-i tahrirde tertip olunan karalama defterler temel alınarak hazırlanırdı. “*Müsvedde defterler*”ni, haddizatında “*Mufassal defterler*”in temeli olarak tanımlayabiliriz. Nitekim, bu defterlerin başlarında bulunan etiketler, “*Defter-i Mufassal-ı Livâ-i...*” biçiminde tertip edilirdi. Bu defterler ihtiva bakımından *mufassal*, *icmâl* ve *evkâf* defterlerinin temelini teşkil etmekle beraber, temelini teşkil ettiği defterlerde bulunmayan detay bilgileri de bu defterlerde bulabilmekteyiz. Ancak, bu denli bir ehemmiyete haiz olan bu defterler hakkında kâfi derecede bir tetkikat yapılmamıştır. Bu itibarla, TD 460, TD 463 ve TD 504 numaralı *Bolu Müsvedde defterleri* özelinde, bu defterlere dair umumî bir malumat vermekte lüzum görmekteyiz.

TD 460, TD 463, TD 504: Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan defterler, “1568 yılı tahriri”ni havi karalama defterleridir. Bu defterler, daha hin-i tahrirde tertip edilmiş olup, 1568 yılında ifa olunan tahrire dair teferruatlı bir malumat vermektedir. Bu defterler temelde, TD 35 ve TD 19 numaralı defterler’in bir taslağı durumundadır. Defterlerde, “*Defter-i Mufassal-ı Kâza-i Gerede*”, “*Defter-i Mufassal-ı Kâza-i Yenice ve Hızırbegeli ve Yedidivan ve Bendereğli*” vb. etiketlerin varlığı bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu defterlerin daha hin-i tahrirde hazırlanmaları, bize tahririn merhaleleri hakkında mühim bilgiler vermektedir. Biz, bu defterlerde bulunan tarihlendirmelerden yola çıkarak 1568 yılı tahririnin başladığı (Sûret-i defter-i cedîd-i sultânî budur ki tafsil olundu, tahriren fî evâ’il-i şehri Cumâ’de’l-ahir sene 975) ve bittiği (Sûret-i defter-i cedîd-i sultânî budur ki tafsil olundu, tahriren fî evâ’il-i Şabani’l mu’azzam 977) tarihi ve bu defterler temel alınarak hazırlanan “*mufassal*, *icmâl* ve *evkâf*” defterlerin tanzim olunduğu tarihleri (Sûret-i defter-i cedîd-i sultânî beyâz olundu, tahriren fî gurre-i Cemâziyelevvel sene 978) tayin edebiliyoruz (BOA, TD 460: 45a; BOA, TD 504: 97a, 117b).

Yine, bu karalama defterler, bölgedeki timar tevcihâtı hakkında mühim bilgiler vermektedir. Bu karalama defterlerde bulunan, hemen her ünitenin başına derç olunan, “derdest” tabiri, o üniteye kayıtlı olan timarların kime veya kimlere tevcih olunduğunu (derdest-i Ali Bey vb.) belirtmek amacı ile kullanılmıştır. Yine, bu defterlerde normal tevcihât (Mezkûr yaylalar Mehmed Çavuşa virildi, deftere kayd olundu) ile birlikte, tevcihâta konu olanlar, (Mezkûr, Gerede nahiyesinde karye-i Alparda mütemekkindir, Yörük taifesindedir mezkûr karye Mustafa timârıdır vb.) ve tevcih olunan üniteler (Mezkûr yaylak hâric ez-defterdir, inşaâllah birilere virile vb.) hakkında teferruatlı bir malumatı bu defterlerde bulabilmekteyiz (BOA, TD 460: 3b, 45a). Defterlerde dikkat çeken bir diğer konu da, birimlere ait olan hâsılların altındaki vergi tutarını hesaplama işlemidir. Katiplerin bu konuda ne denli titiz olduğunu, defterlerin üzerinde bulunan *düzeltilmeler ve sayısal işlemler*, kanıtlar niteliktedir. Yine bu defterlerde mütemadiyen tesadüf ettiğimiz, “beyâz olundu/olunmuşdur”, “beyâz şûd” vb. ibareler, bu defterdeki her malumatın kademe kademe temize çekilerek, *mufasssal*, *icmâl* ve *evkâf* türünden defterlerin tertip edildiğine delalet etmektedir. Elimizdeki defterlerin üzerinde bulunan tarihlendirmeler, bize bu tertibatın 1-2 yıl kadar devam edebileceğini kanıtlamaktadır. *Müsvedde defterler* fiziki özellikleri bakımından da dikkat çekmektedir. Bu defterlerde umumiyetle cilt kapağı bulunmamaktadır. Bu itibarla, defter etiketleri de ilk sahifelere konulmuştur. Bu defterlerin oldukça karışık bir imla ile tanzim edildiği görünmektedir. Buna paralel olarak, dağınık yapraklar umumiyetle birbirini takip etmemektedir ve bu dağınık yapraklar birleştirilerek, *müsvedde* defterlerin oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Yine, karalama defterlerde havi buldukları idari birime nazaran, muhtelif bölümler bulunmaktadır. Bu defterlerde, “Gerede ber-eczâ-i üçüncü”, “Bolu ber-eczâ-i ikinci”, “eczâ-i evvel” vb. ibareler ile bu bölümler belirtilmektedir. Defterler temize çekilirken de bu biçimde bir bölümlemeye (Mezkûr eczâ beyâz olmuştur/ Mezkûr defter-i eczâ timâra yazılmışdır/ Mezkûr eczâ beyâz olmuştur) başvurulmuştur (BOA, TD 460: 45a; BOA, TD 463: 23b, 105a). Bu defterlerin üzerinde yaptığımız tetkikat, bu bölümlerin muhtelif tarihlerde tanzim olunduğunu ve bu tahririn hemen bitiminde birleştirildiğini göstermektedir. Elimizdeki üç defterin üzerlerinde bulunan tarihlendirmelere nazaran, tahrirde ilk olarak *Nefs-i Bolu*’nun akabinde, kaza-i Gerede’nin ve akabinde Yenice, Hızırbeğeli, Yedidivan ve Bendereğli’nin tahrir edildiğini öğrenebilmekteyiz. Diğer kazalara dair verileri ihtiva eden defterler, bugün elimizde bulunmamaktadır. Ancak, mevkileri itibari ile bu kazaların Gerede’den önce tahrire tâbi tutuldukları kuvvetle muhtemeldir.

Bu defterlerin üzerinde dikkatimizi çeken diğer bir konu da, defterler üzerinde yapılan karalamalardır. Bu karalamalar, umumiyetle temrin biçiminde olup, defterlerin tertibinin akabinde yapıldığı kuvvetle muhtemeldir. Bu temrinlerin benzer biçimde birçok defa tekrar edilmeleri, Defterhânedede bulunan katiplerin, defterler üzerinde talim yaptıkları izlenimini vermektedir.

TD 460: Başbakanlık Arşivi'nde bulunan bu defter, 1568 tahririni havi bulunan *Müsvedde* defteridir. Defterin başındaki etikette, (Defter-i Mufassal-ı Kâza-i Gerede) belirtildiği üzere, defter Gerede'ye tâbi birimlerin *nüfusunu*, *hâsılatını* ve *timârlarını* ihtiva etmektedir. Defter 46,5 X 17 ebadında ve ciltlidir. Defter, 92 sahifeden ibaret olup, defterin 26, 33. sahifeleri boş olmakla birlikte, defterde büyük çaplı bir tahribat bulunmamaktadır. Ancak, defter bozuk bir imla ile yazılmıştır. Defterin üzerinde yukarıda verdiğimiz malumata paralel olarak, birçok karalama mevcuttur. Defterin üzerindeki tarihlendirmeler, bu defterin 1567'de hazırlandığını ve 1569'da temize çekildiğini bildirmektedir (BOA, TD 460).

TD 463: Başbakanlık Arşivi'nde bulunan bu defter, 1568 tahririni havi bulunan *Müsvedde* defteridir. Defterde bir etiket bulunmamakla birlikte, birçok yerde tesadüf ettiğimiz “Defter-i müfredât-ı nâhiye-i Bolu der-livâ-i mezbûr” tabiri, bize bu defterin Merkez kazâ durumunda olan Bolu'ya ve tevabiine ait olduğunu bildirmektedir. Defter üç temel bölümden ibaret olup, merkez kazâ durumunda olan Bolu'ya tâbi birimlerin *nüfusunu*, *hâsılatını* ve *timârlarını* ihtiva etmektedir. Defter 46 X 16,5 ebadında ve ciltlidir. Defter, 108 sahifeden ibaret olup, defterin 1, 2, 53, 54, 107, 108. sahifeleri boş olmakla birlikte, defterde büyük çaplı bir tahribat bulunmamaktadır. Ancak, bu defter de bozuk bir imla ile yazılmıştır. Bu defterin üzerinde de yukarıda verdiğimiz malumata paralel olarak, birçok karalama mevcuttur. Defter üzerinde bulunan tarihlendirmeler, bu defterin de 1567'de tertip edildiğini ve 1569'da temize çekildiğini bildirmektedir (BOA, TD 463).

TD 504: Başbakanlık Arşivi'nde bulunan bu defter, 1568 tahririni havi bulunan *Müsvedde* defteridir. Defter etikette (Defter-i Mufassal-ı Kâza-i Yenice ve Hızırbeğeli ve Yedidivan ve Bendereğli) belirtildiği üzere defter, mezkûr bölgelere tâbi' birimlerin *nüfusunu*, *hâsılatını* ve *timârlarını* ihtiva etmektedir. “*defter-i müfredât-ı Yenice...*”, “*defter-i müfredât-ı nâhiye-i Hızırbeğeli ma'a Devrek*”, “*Defter-i müfredât-ı nâhiye-*

i Yedidivan”, “*Defter-i müfredât-ı nâhiye-i Ereğli*” biçiminde dört farklı bölümden ibarettir. Defter 47 X 17,5 ebadında ve ciltlidir. Defter, 154 sahifeden ibaret olup, defterin 18, 116, 133, 134. sahifeleri boş olmakla birlikte, defterde büyük çaplı bir tahribat bulunmamaktadır. Ancak, defter diğerleri gibi bozuk bir imla ile yazılmıştır. Bu defterin üzerinde, birçok karalama mevcuttur. Defterde bulunan tarihlendirmeler, bize bu defterin 1568’de tertip edildiğini ve 1570’de temize çekildiğini bildirmektedir (BOA, TD 504).

TD 250 ve TD 257: Kuyûd-ı Kadîme Arşivi’nde bulunan bu tahrir defterleri, TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerin icmâlleridir. İki defter de birbirinin benzeri olup, TD 257’nin cildinin üzerinde bulunan “*Defter-i İcmâl-i mîr-i mîrân-ı Livâ-yı Bolu*” biçimindeki ibareden, bu defterin “*beylerbeyine ait nüsha*” olduğu anlaşılmaktadır. Bu defterlerden TD 250 numaralı defter, Defterhânedede hıfz olunan ve timâr ile alakalı konularda başvuru defter olma hüviyeti ile, devamlı bir biçimde muâmelâta maruz kalmıştır. Yine, timar ile alakalı konuları havi vassâleler, bu deftere rapt olunmuştur. TD 257 numaralı defter üzerinde bu neviden belgeler bulunmamaktadır. Bu defterlerde “mukaddime” ve “kanunnâme” bulunmamakla beraber, her iki icmal defterin başında, *II. Selim’e ait tuğra* bulunmaktadır. Defterlerin fihrist bölümleri²⁰ benzer bir biçimde tertip edilmekle beraber, TD 250 numaralı defterin üzerinde bulunan, “*Müstahfızân-ı kal'a-ı Amasri*” başlığı, TD 257 numaralı icmal defterde bulunmamaktadır. Her iki defterin ilk bölümünde bulunan “*Defter-i icmâl hâshâ-i hazret-i pâdişâh-ı âlempenâh ve hâshâ-i mîrlivâ ve zu'emâ ve erbâb-ı timâr ve merdân-ı kal'a der-livâ-i Bolu*” biçimindeki ibarede belirtildiği üzere defter, Liva-i Bolu dahilinde bulunan kalelerde vazifeli olan muhafızların dirlikleri, Liva dahilinde bulunan timâr, ze’âmet ve pâdişâh ve mîrlivâ haslarına dair malumatı ihtiva etmektedir.

TD 250 numaralı defter, 50 X 18 ebadında, ebrulu ve ciltlidir. Defter, 139 varaktan ibaret olmakla birlikte, bu defterde timâr ile alakalı 12 adet ek belge (vassâle) mevcuttur. Defterde muhtelif tarihlere ait birçok “tashih” mevcut olup, bu düzeltmeler büyük ölçüde, TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerin üzerinde bulunan düzeltmeler ile,

²⁰ *Fihrist: Nahiye-i Bolu, Nahiye Çağa, Nahiye-i Mengen, Nahiye-i Gerede, Nahiye-i Viranşehir, Nahiye-i Borlu, Nahiye-i Ulus ma’a Amasri, Nahiye-i Onikidivan, Nahiye-i Yedidivan, Nahiye-i Yenice, Nahiye-i Hızırbeğeli ma’a Devrek, Nahiye-i Bendereğli, Nahiye-i Konrapa, Nahiye-i Mudurnu, Nahiye-i Dodurga, Nahiye-i Kıbrus.*; KKA, TD 250, v. 4.

paralellik arz etmektedir. Defterde numaralandırma hataları bulunmaktadır; 4'den 7'ye 10'dan 15'e 48'den 51'e atlanmıştır. Bu defterde umumî olarak yıpranma, bantlama, mürekkebe bağlı lekelenme ve rutubete bağlı lekelenmeler vardır. Özellikle dirliklerde zuhur eden değişikliklerde bantlama tekniğinin kullanımı dikkat çekmektedir (KKA., TD 250).

TD 257 numaralı defter, 51 X 19 ebadında, ebrulu ve ciltlidir. Defter, 153 varaktan ibaret olmakla birlikte, defterde timâr ile alakalı 1 adet ek belge mevcuttur. Defter 48. sahife dahil sahife düzeni ile, 49. varaktan itibaren de varak düzeni ile numaralandırılmıştır. Defterde numaralandırma hataları bulunmaktadır; 103'den 105'e, 108'den 1090'a, 1090'dan 110'a, 1013'den 104'e, 104'den 1014'e, 1031'den 132'e, 140'dan 146'a atlanmıştır. 149 numaralı varak iki kez verilmiştir. Defterde umumî olarak yıpranma, bantlama, mürekkebe bağlı lekelenme ve rutubete bağlı lekelenmeler mevcuttur (KKA, TD 257).

TD 547: Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde bulunan bu defter, 1567-1570 tahririni ihtiva eden evkâf defteridir. Defterde kanunnâme bulunmamaktadır; ancak, Arapça bir mukaddime ve fihristi mevcuttur. Mukaddime, “*Defter-i livâ-i Bolu be-fermân-ı fermân-ı fermâ-yı pâdişâh-ı celîlü'l-kadr refî'ü's-şân ve emr-i zî-bâl vâcibü'l-imitisâl sultân-ı sâhibü'l-adl ve'l-ihsân ki, cümle-i ashâb-ı emlâk ve evkâfdır sâye-i adâlet...*” biçiminde bir klişe ile başlamakta olup, muharriri belirten, “*...ibâdullâhi'l-melikü'l-mu'ayyen el-fakîr Camasb za'îmü'l-emin*” biçiminde bir ifade ile bitmektedir. Burada tahririn tarihine ve katibine dair malumat verilmemiştir. Defterin tertibini müteakiben bazı eklemelerin de yapıldığını tespit ettiğimiz fihrist bölümünün²¹ hemen akabinde, *II. Selim'e ait bir tuğra* bulunmaktadır. Defter 40,5 X 14 ebadında, ebrulu ve ciltlidir. Defter, 259 varaktan ibaret olup, defterde vakıf konularını havi, numaralı bir biçimde 65 adet ek belge mevcuttur. Defterde numaralandırma hataları bulunmaktadır; 128, 195, 275 numaraları iki kez kullanılmıştır. Buna ilaveten, 128'den 128'e, 170'den 180'e, 230'dan 232'ye atlanmıştır. Defterde umumî olarak yıpranma, mürekkep ve rutubete bağlı lekelenmeler mevcuttur.

²¹ *Fihrist-i Evkâf-ı Livâ-i Bolu: Kazâ-i Bolu, Kazâ-i Çağa, Kazâ-i Gerede ma'a Dörtdivan, Kazâ-i Mengen, Kazâ-i Kıbrıs ma'a Pavlu, Kazâ-i Viranşehir, Kazâ-i Taraklıborlu ma'a Eflani ve Kızılbel, Kazâ-i Yenice, Kazâ-i Yedidivan nâm-ı diğeri Perşembe, Kazâ-i Ulus ma'a Amasri ve Ovayüzü, Kazâ-i Onikidivan ma'a Güçnos ve Zerzene, Kazâ-i Hızırbeğeli ma'a Devrek ve Çarşamba ve Yılanlı, Kazâ-i Bendereğli ma'a Samako ve Alaplı ma'a Akçaşehir, Kazâ-i Konrapa nâm-ı diğeri Düzce ma'a Üskübü ma'a Gümüşâbâd, Kazâ-i Mudurnu ma'a Dirgene, Kazâ-i Doduga ma'a Torbalı; KKA, TD 547, v. 1.*

3.2.1.2.2.1. TD 35 ve TD 19 numaralı Tahrir Defterleri

Kuyûd-ı Kadîme Arşiv’inde bulunan bu defterler, 1568 tahririni havi bulunan, *mufassal* defterleridir. TD 35 numaralı defter, birinci cilt (*Defter-i Mufassal-ı Livâ-i Bolu el-cildü'l-evvel*) olup 444 varak, TD 19 ikinci cilt (*Defter-i Mufassal-ı Livâ-i Bolu el-cildü'l-sânî*) olup 228 varaktan ibarettir. Defterlerin tertip tarzı daha öncekiler ile benzer olup, ilk olarak idarî birimin adı, akabinde bunların kimin timarı olduğu belirtilmiştir. Her iki defterde de yıpranmadan mütevellit yerler hariç, yazılar okunaklıdır. Defterlerde umumiyetle *siyakat yazı hattı* kullanılmakla birlikte, *rakamlar arabî* olup, yer yer *siyakat rakamları* da kullanılmıştır. Defterler üzerinde nihai tahriri ihtiva etmeleri veçhile, vassâle de denilen birçok ek belge bulunmaktadır. Belgeler, umumiyetle havi buldukları birimin, tâbi’ olduğu kazâyâ ayrılan bölümün bitimine, bazen de *-alanın müsait olmasına bağlı olarak-* idarî birimin kaydedildiği alana iliştilmiştir. Bu ek belgelere ilave olarak, yine bu defterin tertibini müteakiben yapılan, *defter veya tevkîî tashihi* olarak da denilen birçok düzeltme ve derkenar bulunmaktadır. Bu düzeltimler, umumiyetle alakalı olduğu idarî birimin başlığı altında derç edilmiştir.

3.2.1.2.2.1.1. Defterlerin Fiziki Özellikleri

KK TD 35 numaralı defter, 49 X 18 ebadında, ebrulu ve ciltlidir. Defter, 444 varaktan ibaret olmakla birlikte, defterde muhtelif konular ile alakalı numaralı bir biçimde 13 adet ek belge bulunmaktadır. Defterde numaralandırma hataları bulunmaktadır; 124 ve 256 numaralı varaklar iki kez verilmiştir. Buna ilaveten, 62’den 65’e 65’den 63’e 64’den 66’ya 159’dan 200’e 295’den 298’e 339’dan 344’e 415’den 417’ye atlanmıştır. Defterde umumî olarak yıpranma, bantlama, mürekkep ve rutubete bağlı lekelenmeler ve ciltten kopukluk mevcuttur (KKA., TD 35).

KK TD 19 numaralı defter, 52 X 19 ebadında, ebrulu ve ciltlidir. Defter, 228 varaktan ibaret olmakla birlikte, defterde muhtelif konular ile alakalı numaralı bir biçimde 17 adet ek belge bulunmaktadır. Defterde muhtelif varaklarda numaralandırma hataları bulunmaktadır. Defterde umumî yıpranmadan mütevellit, 34, 71, 134, 148, 151, 152, 166, 167, 188, 196, 197, 198, 216, 217, 223, 224 numaralı varaklarda kopukluklar bulunmaktadır. Buna ilaveten, bantlama, mürekkep ve

rutubete bağı lekelenmeler ve ciltten kopukluk bu defterde de mevcuttur (KKA., TD 19).

3.2.1.2.2.1.2. Defterlerin Muhteviyatı

Malum olduğu üzere tahrir defterleri umumiyetle ait oldukları idarî birime ait bir kanunnâme ile başlamaktadır. Elimizde bulunan TD 35 numaralı defterin 2-5 numaralı varaklarında da bu tanıma paralel olarak, defterin tertibini müteakiben eklenen bir kanunnâme bulunmaktadır. Bu kanunnâme TD 438 numaralı defterde bulunan kanunnâmenin bir benzeri olup, bölgeye dair elimizde bulunan tek kanunnâmedir (Taş, 1993: 20). Bu bölümün akabinde “der-livâ-i Bolu” başlığı altında; fihriste benzer bir biçimde tertip edilen ve livâ dahilinde bulunan kazâlardan ve muhtelif gelir kalemlerinden (‘öşür-i havâs/mahsûl-i koyun hakkı/mahsûl-i bâc-ı bâzâr vb.) toplanacak olan akçe miktarı (meblağ) belirtilmiştir. Burada kazâ terkipleri normalden farklı bir biçimde verilmiştir. Buna örnek olarak, “Kazâ-i Devrek ve Yılanluca ve tevâbi'hâ” biçiminde verilen idarî birimler, temelde “Hızırbeğeli kazâsı” dahilindedir. Ancak, burada Hızırbeğeli tabiri kullanılmamıştır. Yine bu bölümde “Kazâ-i Za’ferânî Borlu ve Eflani ve Kızılbel” biçiminde verilen idarî birimler temelde “Taraklıborlu kazâsı” dahilindedir (KKA., TD 35: 7a).

Bu bölümün akabinde “*Fihrist-i Nahiye-i Bolu der-Livâ-i Bolu*” başlığı altında merkez kazaya tâbi bulunan, *mahalle ve köylerin varak numaraları ve bu köylerin tek tek hâsılları* verilmiştir. Bu fihristte belirtildiği üzere, “*nefs-i Bolu*” başlığı altında *12 mahalle* ve kazâ dahilinde *124 köy* bulunmaktadır. Kazâ dahilinde bulunan mezra’a ve çiftlikleri bildiren alanlar okunamamaktadır (KKA., TD 35: 9b).

Bu bölümün hemen akabinde, Arapça bir mukaddime bölümü bulunmaktadır. Mukaddimedede, bu tahririn “...*Sultân Süleyman Hân bin Sultân Selim Hân*...” ın emri ile başladığı; her kazânın, “...*ve’l-kalem ve keşf*” üzere tahrir olduğu belirtilmektedir. Akabinde, mukaddimedede belirtildiği üzere tahrir eminine bu tahriri tatbik ederken tahrire konu olan bölge halkına “...*zulm ve’l-cevr*...”de bulunmamak emir olunmuştur (KKA., TD 35: 10a). Bu mukaddime bölümü, defterin tertibinin akabinde eklenmiş olup, bazı bölümleri okunamamaktadır.

Bu bölümün akabinde, fihristte belirtildiği üzere mahalleler *hâne*, *imâm*, *duâcı*, *mücerred* vb. belirtilerek; köyler *hâne*, *çift*, *nîm*, *mücerred*, *bennâk*, *kara*, *pîr-i fânî* vb. belirtilerek verilmiştir. Bunlara ilaveten, kazâ dahilinde bulunan ve vergiye konu olan bütün vergi kalemleri kazânın bitiminde verilmiştir. Livâ dahilinde bulunan diğer kazâların (*defterde nahiye kazânın yerine kullanılmıştır*) fihristleri de bu tertip üzere tanzim edilmiştir. Bu fihristlerde belirtildiği üzere, **Nahiye-i Çağa**'da 4 mahalle, 14 köy ve bir adet de değirmen; **Nahiye-i Mengen**'de mahalleler *nefs-i Mengen* biçiminde bütün halde verilmekle birlikte, 23 köy, 2 mezra'a ve 16 çiftlik; **Nahiye-i Gerede**'de mahalleler *nefs-i Gerede* biçiminde bütün halde verilmekle birlikte, 127 köy, 1 mezra'a, 8 çiftlik, 1 yaylak ve muhtelif zamanlarda kurulan 5 pazar (*bâzâr-ı Cum'a*, *bâzâr-ı Aladağ* vb.); **Nahiye-i Viranşehir**'de mahalleler *nefs-i Viranşehir* biçiminde bütün halde verilmekle birlikte, 254 köy, 19 mezra'a ve 1 çiftlik; **Nahiye-i Taraklıborlu**'da 12 mahalle, 114 köy, 9 mezra'a ve 1 çiftlik; **Nahiye-i Ulus ve Amasra**'da 104 köy, 1 mezra'a ve 1 iskele; **Nahiye-i Onikidivan**'da 172 köy ve 13 mezra'a bulunmaktadır. TD 19 numaralı defterde ilk olarak, defterde bulunan kazâlara dair umumî mahiyette bir fihrist²² ve *II. Selim'e ait bir tuğra* verilmiştir. Bu umumî fihristin hemen akabinde, her idarî birimin münferit bir fihristi verilmiştir. Bu fihristlerde belirtildiği üzere, **Nahiye-i Yedidivan**'da 42 köy, 1 mezra'a, 1 çeltik alanı (*enhâr-ı çeltük*) ve 1 pazar; **Nahiye-i Yenice**'de 33 köy; **Nahiye-i Hızırbegeli ve Nahiye-i Çarşamba**'da 49 köy, 1 mezra'a ve 4 çiftlik; **Nahiye-i Bendereğli**'de 24 köy ve 11 mezra'a; **Nahiye-i Konrapa**'da 57 köy; **Nahiye-i Dodurga**'da 29 köy ve 1 mezra'a; **Nahiye-i Mudurnu**'da mahalleler *nefs-i Mudurnu* biçiminde bütün halde verilmekle birlikte, 82 köy, 12 mezra'a, 3 çiftlik, 2 yaylak ve 1 göl; **Nahiye-i Kıbrus**'da 34 köy, 2 mezra'a, 3 çiftlik, 1 yaylak ve 1 çeltik alanı bulunmaktadır. Defterin başında bulunan fihristte "*Cema'ât-i Yörükân*" biçiminde belirtilen "*konar-göçer*" teşekküllere ait müstakil bir fihrist verilmemekle beraber, Livâ dahilinde 21 adet *cema'âtin* bulunduğu malumumuzdur. Burada tetkik ettiğimiz fihristler, kuvvetle muhtemel defterin tertibini müteakiben, defter kullanımında aranan bir malumatı hızla bulmak amacı ile tanzim edilerek defterlere monte edilmiştir.

²² *Nahiye-i Yedidivan, Nahiye-i Yenice, Nahiye-i Hızırbegeli ve Çarşamba ve Devrek, Nahiye-i Bendereğli ma'a Samako, Nahiye-i Konrapa ma'a Üskübü, Nahiye-i Dodurga, Nahiye-i Mudurnu, Nahiye-i Kıbrus, Cema'ât-i Yörükân*; BOA. TD 19, v. 2.

TD numaralı defterin ikinci cildi olan, TD 19 numaralı defterde nihai olarak, “Cem'an hânehâ-yı avâriz ve muâf-ı kasabât ve re'âyâ-yı kurâ ve yörükân der-livâ-yı Bolu gayr-ı ez re'âyâ-yı müselle mân-ı livâ-yı mezbûre” başlığı altında, Liva dahilinde bulunan kazâlarda mütemekkin halkın ve yörüklerin avâriz vermekle yükümlü olanları ve bu vergiden muâf tutulanlar hâne birimi temel alınarak verilmiştir. Bu bölümde belirtildiği üzere, Livâ dahilinde 54.945 adet hâne bulunmaktadır; bu hânelerden 1.314'ü bu vergiden muâf iken, 53.631'i bu vergiyi vermekle yükümlüdür. Bu bölümde verilen hâne miktarı, bize bu tarihlerde (1567-1570) Livâ dahilinde bulunan *tahmini nüfus*'tan haberdar olmamızı da mümkün kılmaktadır. Burada biz de umumi kanaate riayet ederek, her hâneyi 5 kişi olarak kabul edeceğiz. Yukarıda da belirtildiği üzere, Bolu dahilinde toplam 54.945 adet hâne bulunmakta ve bu hânelerde toplam “274.725 kişi” ikamet etmektedir²³.

3.3. Kanunnâme Tahlili

Osmanlı kanunnâmeleri, şer'i hukuka ilaveten idarî, malî, cezâî vb. muhtelif hukuk alanları ile ilgili olarak verilen padişah hükümleri idi. Örfî hukukun neticeleri olarak biçimlenen kanunnâmeler, vergi kaidelerine ve idarî düzene nazaran tanzim edilirdi (Barkan, 1977: 185). Osmanlı Devleti kanunnâmeleri tanzim olunma tarzlarına nazaran, belli bir tasnife tâbi' tutulmaktadırlar (İnalcık, 2001: 333-337). Bunlardan ilk olarak, Tahrir defterlerinde, umumiyetle defterin başında veya içinde ilgili bölümlerin başına padişaha ait bir tuğra ile onaylanan bölgeye havi kanunnâmeler konulmaktaydı. “Livâ (Sancak) kanunnameleri” olarak adlandırılan bu kanunnameler, vilayet katipleri ve vilayet katipleri tarafından “Kanûn-ı Osmanî'nin, tahrir konu olan idarî ünitelere nazaran tanzim olunan biçimleridir. Bu biçimlendirmede, o bölgede evvelden tatbik olunan ziraî ve malî kurallar da dikkate alınırdı. Yine bu tür kanunnâmeler, bir bölgede vergiye konu olabilecek bütün kaynaklara havi hükümler taşımaktadır. Buna ilaveten, kamu ve ceza hukuku, örfî vergi düzenlemeleri, pazar vergilerinin miktarı vb. konuları ihtiva eden bu kanunnâmeler, resmî nitelikte olup, hüküm biçimindeki kanunnâmeler ile paraleldir. Bu itibarla, beylerbeyi divanları ve kadı mahkemeleri bu kanunnâmelere nazaran karar vermek zorunda idi (İnalcık, 2001: 333-337). Neticede bu kanunnâmeler özellikle Osmanlı Devleti ziraî üretimini, düzenleyen ve konumunu tayin eden temel kanunlardı (İnalcık, 2000: 180).

²³ Taş, “Bolu nüfusunu 1568-1580 yılları arasında 278.384 kişi” olarak vermektedir (Taş, 1993: 120)”.

Bu bölümde, “Kanunnâme-i Livâ-i Bolu”nun özelinde, bu tür kanunnâmelerin muhteviyâtına dair umumî mahiyette bir malumat vermekte fâide mülâhaza etmekteyiz. Bu doğrultuda, burada değineceğimiz ilk konu, TD 35 numaralı defterde mevcut bulunan kanunnâmenin, TD 438 numaralı defterde bulunan kanunnâmenin bir *sureti* olma durumudur. Barkan’ın 1528 olarak tarihlendiği bu kanunnâme, üzerinde hiçbir düzenleme yapılmadan “Vilayet kâtibi Câmesb” tarafından TD 35 numaralı deftere derç olunmuştur (Barkan, 1943: 28). Bu durum bize, her bölgenin *kendine özel bir kanunnâmesinin olduğunu* ve bu kanunnâmelerin her tahrirde değil, lüzum oldukça üzerinde düzenleme ve düzeltmelerin yapıldığını kanıtlar niteliktedir. Buna ilaveten, elimizdeki kanunnâmede bulunan, evvelden, kadîmden vb. ibareler, Bolu’ya ait daha evvel tarihli bir kanunnâmenin varlığını kanıtlar niteliktedir. Bu kanunnâmenin hemen başında bulunan “*Tefsîl-i kavânîn-i şer’iyye-i müteâmele ve kavâ'id-i rûsûm-ı örfiye-i müte'arefe fi vilâyet-i livâ-yı Bolu ki mebânî-yi defâtir-i Osmâniye ve me'âhiz-i ahkâm-ı sultaniyedir*” biçimindeki ibareden, kanunnâmede hem “*şer’î*”, hem de “*örfi*” hükümlerin yer aldığı anlaşılmaktadır.

Elimizde bulunan kanunnâmede, muhteviyat bakımından zikredebileceğimiz ilk konu, Livâ-i Bolu’dan toplanan vergilerdir. Bu vergilerin tutarı, kimlere verileceği, muafiyetler²⁴, vergi alınamayacak yerler (defterde boz kayd olunan yerlerden ve harâb değirmenler vb.) vergiler ile alakalı konular kanunnâmede önemli bir yer tutmaktadır. Bu kanunnâmede ilk olarak, üretim yapan köylülerin temel vergi birimini teşkil eden, “*çift resmi*”nin kimlere verileceğini bildiren hükümler verilmektedir. Bu kanunnâmede bulunan hükümlere nazaran, Livâ-i Bolu dahilinde bulunan *serbest* timârlardan alınan, “*çift resmi*”, idarî amirler ve timarlıların aralarında pay olunurken, bu kanunnâme ile, verginin tamamı timarlılar bırakılmıştır.

Kanunnâmede, “*çift resmi*”nin miktar, “kazâlara” temel alınarak belirlenmiştir. Kanunnâmeye nazaran, Livâ-i Bolu’ya tâbi bulunan Bolu, Gerede, Çağa kazâlarından, “46 akçe”; Hızırbeğeli dahilinden, “42 akçe”; Ereğli dahilinden, “34 akçe”; Mudurnu, Onikidivan, Yedidivan, Konrapa, Dodurga kazâları ve bunlara tabi’ olan bölgelerden, “33 akçe”; Yenice ve tevabiinden, “29 akçe”; Kıbruz ve tevabiinden, “23 akçe” miktarı “*çift resmi*” alınmaktadır.

²⁴ *Sancak dahilinde seydidler, hatipler, imamlar, müezzinler, emekli sipâhîler, yaşlılar, divâne, mecnun* vb. “hâne-i avâriz”dan muaf tutulmuştur. Bunlardan “yeri olmayanlardan” vergi alınmamaktadır.

Kanunnâme-i Livâ-yı Bolu'nun, üzerinde dikkat çeken bir diğer vergi kalemi, “*bennâk resmi*” olarak bilinen ve defterlerde bennâk (elinde çok az toprağı olan veya hiç toprağı olmayan evli kişi) olarak kayıt olunanlardan alınan vergidir. Defterlerde, “mücerred” kayıt olunan bekârlar evlendiğı takdirde derhal bennâk olarak düzeltilir, alınan vergi de buna nazaran düzenlenirdi. Bennâklar ellerinde bulundurdukları toprak miktarına nazaran, “ekinlü” ve “caba” olarak ikiye ayrılmaktaydı (Emecen, 1992: 458-459). Elimizde bulunan kanunnâmede bu kaide üzere Livâ-yı Bolu'da, çiftlü (ekinlü) bennâkdan “12 akçe”, caba bennâkdan “6 akçe” vergi alınmaktadır. Kanunnâme üzere, defterlerde “mücerred” biçiminde kayıt olunan ahali, bu vergiden muaf tutulmuştur. Ancak, bennâklar evlendiklerinde (*te'ehhül etse*) ve yahut bir kazanç elde ettiklerinde, (*ehl-i kisb olsa*) bu vergiyi verirdi. Yine bennâklar, tarıma başladıklarında, toprakların dönümüne nazaran vergi öderdi. Yine, Bolu dahilindeki timârlardan toplanacak olan, “ağnâm” ve “cerâ'im” vergileri, Mudurnu hariç tutularak, Mîrlivâya tevdi olunmuştur. Kazâ-i Mudurnu dahilinde bulunan timârlardan toplanacak olan, “cerâ'im ve ağnâm”, “Piyâde Beyi”ne (Mudurnu'da mütemekkin bulunan) tevdi olunmuştur. Kanunnâmede Ağnâm, “yerlüde ve yörükde iki koyuna bir akçe” olarak belirlenmiştir. Bu vergilerin, Mâh-ı Abril'de toplanmaları yönünde hüküm verilmiştir. Yine, kanunnameye nazaran, “gerdek ve tapu” vergileri, timarlılara tevdi olunmuştur. Yine, Liva-i Bolu'da bulunan, vakıf, mülk ve doğancı timârı topraklarından toplanılacak olan koyun, gerdek, cerâ'im, yâveye, Mîrlivâ ve idarî amirlerin dokunmamaları yönünde bu kanunnâmede, hüküm (dahl etmeyeler) bulunmaktadır. Ancak, normal timârlarda bulunan “yâve”nin tamamı “Mîrlivâ”ya tevdi olunmuştur. Yine, kanunnâmede, Liva-i Bolu'da bulunan, pâdişâha ait topraklardan toplanacak olan vergilere, Mîrlivâ ve idarî amirlerinin dokunmamaları bildirilmiştir.

Kanunnâmeye nazaran, Livâ-yı Bolu dahilinde faaliyette olan değirmenlerden, “bir müd buğday ve bir müd arpanın bahâsı” alınmaktadır. Yine Bolu'da kovan başına, “1 akçe” alınmaktadır. Bunlara ilaveten, Bolu dahilindeki timar topraklarında bulunan “yâve” (başıboş hayvan), “abd-i âbık” (kaçak köle) ve “kenizek” (cariyeler) ücretlerini Mîrlivâ toplamaktadır. Ancak bunlar piyâde topraklarında (Mudurnu) tutulduklarında, bunların üzerinden alınacak olan ücretler, “kazâ-i Mudurnu”da mütemekkin bulunan, “Piyade Beyi”ne tevdi olunmuştur.

Kanunnâmede pazarlardan toplanan vergiler ve bunların tutarı hakkında bilgiler verilmiştir. Bu tutarlar, kazalara nazaran farklı olabilirdi. Bolu’da, pazarlanan köleden, “Hızırbegeli ve dahilinde vâki’, Devrek ve Çarşamba kazâlarında, kurulan pazarlardan “8 akçe” alınırken, Onikidivan dahilinde kurulan pazarlardan, “8,5 akçe” alınmaktadır. Yine, Liva-yı Bolu’nun dahilinde bulunan penbe (pamuk) dükkânlarından, yarım akçe (*nısf dirhem akçe*) alınmaktadır.

Kanunnâmede, Livâ dahilinde bulunan toprakların konum ve hüviyetlerine dair bilgiler de verilmiştir. Bu kanunnâme mücebinde, Livâ-i Bolu dahilinde bulunan timar topraklardan fazlalıklar çıkarılarak, (*ifraz*) oluşturulan timârlar, “*serbest*” hüviyetinde olamazdı.

Kanunnâmede, çiftçi-köylü ve timarlılar ile alakalı birtakım özel hükümler de bulunmaktadır. Burada ilk olarak, ra’iyyetin intikali durumu dikkatimizi çekmektedir. Ra’iyyetin intikali ile alakalı hükümler, “ra’iyyetin babadan oğula” biçiminde, devam ettiğine delalet etmektedir. Bu kanunnâmede ra’iyyetin akrabalara intikalinin mümkün olmadığı, yani ra’iyyetin intikal etmediği durumlarda, timarlı ra’iyyeti dilediği birine verebilmekle yetkiliydi. Yine, bu kanunnâmeye nazaran, kanûn-ı kadîm üzere defterde kayıtlı olmayan “ra’iyyet oğulları ve karındaşlarının” üzerinde de belli mükellefiyetler bulunmaktadır. Bu durumu, bu kanunnâmenin üzerinde bulunan, “âhara yazılmadığı takdirde ra’iyyet oğlu ra’iyyettir” biçimindeki hüküm ile açıklayabiliriz. Merkez, her daim çiftçiden, tarıma kâbil toprakların devamlı olarak kullanımını beklerdi. Merkezin konu ile alakalı beklentileri hakkında, kanunnâmenin üzerinde bulunan kayıtlar bize fikir vermektedir. Bunlara nazaran, “bu zirâ’ate kâbil toprakların bilâ mâni’ üç yıl boz” kaldığı durumlarda ref’-i zarar için, topraklar çiftçinin elinden alınırdı. Yine, konu ile alakalı çiftçi, zirâ’ate kâbil yeri terk edip başka yerde ziraat ettiği takdirde, bu çiftçiden “tekrar ‘öşür’ alınmakta idi. Yine, kanunnâmede, çiftçi ve timarlıları alakadar eden kanuna muhalif konular da açıkça verilmektedir. Bunlara örnek olarak, Liva dahilinde ahalinin davarları için ayrılan toprakların ekimi, ra’iyyet toprakların alımı vb. konular, kanuna muhalif olarak verilmiştir. Kanunnâmede Liva-i Bolu’da dikkate alınacak olan ölçü birimi, kazâlara nazaran verilmiştir. Buna nazaran, Livâ’ya tâbi bulunan kazaların belli bir bölümünde, “müdde üçer ölçek” (iki avuç dolumu kadar), belli bir bölümünde, “müdde dörder ölçek” pay alınmaktadır.

Bolu, malum olduğu üzere eltik üretim alanıdır. Bu doğrultuda, kanunnâmede eltikilere dair hükümler de bulunmaktadır. Bu hükümlerde ilk olarak bu çeltikçilerin tanımı yapılmaktadır. Burada; “1 müd ve yahut 15 kile veya 10 kile tohum zirâ’at eder” biçiminde tarif olunan eltiküler, defterde üzerlerine, “eltükü” biçiminde bir ibare konularak belirlenirdi. Yine kanunnameye nazaran, “10 kileden az tohum zer edenler”, “rençber” olarak kayıt olunmuştur.

Kanunnâmedeki mühim hükümlerden biri de, kadınlar ile alakalı hükümlerdir. Bu hükümlerde, timarı bulunan bir hatun, “toprağını boz komayub” vermekle mükellef olduğu vergileri düzenli verdiği müddetçe, kanun üzere timarlı toprağı hatunun elinden “*hâtûn kişiye yer yokdûr deyû...*” alamazdı. Bu hüküm, kanunnâme ile kadın haklarının teminat altına alındığını kanıtlar niteliktedir. Ancak, kadınlar mahlûl olan toprağa talip olamazdı. Buna ilave olarak, müteveffâ olan ra’iyyetin kızlarına babalarının toprakları verilmezdi.

4. 19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİ ÜZERİNDE YAPILAN MUÂMELÂTIN TAHLİLİ

4.1. Muâmelât

Yukarıda da belirtildiği üzere her tahririn nihayetinde, tatbik olunan tahrire ait kayıt ve verileri ihtiva eden, *mufassal*, *icmâl* ve *evkâf* biçiminde, tertibat bakımından farklı, muhteviyât bakımından birbirine bütünlük teşkil eden üç adet münferit defter tertip olunurdu. Defterhânedeki muhafaza edilen bu defterlerin üzerinde bulunan varidat rakamları ve bunların kullanım biçimlerini belirten kayıtlar, bir dahaki tahrire kadar bölgede ikamet eden halkın içtimaî konumu ile birlikte, bunların üzerlerinde bulunan vergi mükellefiyetlerini de belirlemekteydi. Bu durumda, defterlerdeki kayıtlar birçok konuda mutlak delil olarak kabul edilmekteydi (İnalçık, 2000: 175-178). Tahrir defterlerinin bu özellikleri, daima aktüel bir biçimde kalmalarını zarurî kılmaktadır. Bu itibarla defterlerde bulunan kayıtların üzerinde, lüzum oldukça veya bu kayıtlar ile alakalı zuhur eden muhtelif konu ve durumlarda, birtakım “düzenleme ve düzeltmeler” (tashihler) yapılmaktaydı. Tahrir defterleri üzerinde bulunan timar, mülk ve vakıfların statülerinde yapılan değişiklikler, umumiyetle ilgili birim veya kalemin kenarına derç olunurdu. Yapılan her tahrirde tutulan tahrir defterlerinin üzerinde, bölgede yapılacak olan bir dahaki tahrire kadar, muhtelif konularda muamele (düzenleme ve düzeltme) yapılabilmekteydi. Özellikle, liva ve kazaların nihai tahrirlerini havi bulunan defterler, üzerlerinde yapılan bazı düzenleme ve düzeltmeler ile birlikte, uzunca bir müddet daha kullanılmaya devam edilerek, bölge için daima başvurulmuş temel başvuru kaynakları olmuştur.

Defterlerin, ihtiva ettiği malumata paralel olarak, “*evkaf defterleri*” üzerinde vakıf ve mülklere, “*icmâl defterleri*” üzerinde dirliklere, “*mufassal defterleri*” üzerinde tahrire konu olan idarî birime tâbi’ bulunan, bütün alt birimler ve bu birimler dahilinde bulunan varidat kalemlerine müteallik muhtelif konularda türlü düzenlemeler (tanzim) ve muhtelif düzeltmeler (tashih) yapılabilmekteydi. Defterhânedeki hıfz olunan defterler üzerinde tatbik edilen bu düzenleme ve düzeltmeler, umumiyetle muamelât biçiminde tabir olunmaktadır.

Muamelât terimi, köken itibari ile Arapça bir kelime olup, bürokratik bakımdan “dâirelerde yapılan kayıt, tâkip vb.” muhtelif muamelelere (*işlemlere*) mukabil olarak kullanılmaktadır (Devellioğlu, 2015: 766). Tahrir defterleri üzerinde yapılan bu kayıt düzenleme ve düzeltme muamelelerinin bütününe umumî olarak “*defter tashihi*”; terim olarak özelde, defter üzerindeki düzeltmelerin bizzat Tevkî (Nişancı) kalemî ile tatbikinden ötürü “*Tevkî kalemîyle tashih*” denilmekteydi (Afyoncu, 2014: ...). Bu tabire, tetkik ettiğimiz defterlerde, “*Bâ-hatt-ı tevkî’i tashîh olunmak*”, “*Nişancı kalemîyle tashîh olunmak*” vb. biçimlerinde tesadüf edebilmekteyiz (KKA., TD 35: 115a, 286a).

4.1.1. Derkenar

Osmanlı Devleti’nde umumiyetle bürokratik nitelikte olan bir belgenin üzerine, bu belgenin tertibinin akabinde, ihtiva ettiği konu ile alakalı zuhur edebilecek muhtelif konu ve durumlarda tatbik edilen muamelelere mukabil olarak veyahut bu anlamından farklı bir biçimde münferit bir belge türüne mukabil olarak da kullanılabilen derkenar (der-kenâr) terimi, kökeni itibari ile Farsça bir kelime olup, lügatta “*kenara veya alta yazılan yazı, not vb.*” anlamlarına mukabil olarak kullanılmaktadır. Bu türden kayıtlar, umumiyetle bürokratik evrakların kenarlarına kayıt ve derç edildikleri için, bu biçimde tabir olunmaktadır (Çetin, 1994: 179-180; Pakalın, I., 1993: 427). Derkenar biçiminde tabir olunan bu kayıtlar, özellikle devlet merkezi dahilinde bulunan, idarî ve malî başta olmak üzere bütün büro ve kalemlerde, muamele görececek olan evrakların tertibi ve takibi bakımından bürokratik birtakım kolaylıklar yaratmak amacı ile devamlı bir biçimde kullanılmaktaydı. Derkenar türünden kayıtların, bürokratik evrak üzerindeki kullanımları benzerlik bildirmekle beraber, belli bir kaide dahilinde tatbik edilmekteydi. Bu kaidelere nazaran ilk olarak, müteallik evrakın kenarına “*kaydı kaleminden derkenar*”, “*mahallinden derkenar oluna*” vb. biçimde bir ibare yazılır; akabinde müteallik kalem dahilinde derç edilecek olan derkenar, *belgenin sağ üst köşesine*, evrakta mevcut bulunan *yazıdan daha ince bir yazıyla yazılır* ve nihai olarak, evrak konu ile alakalı zuhur edebilecek tadil durumlarda başvurulmak üzere müteallik kalemde muhafaza edilirdi (Çetin, 1994: 180).

Derkenarlar, üzerlerinde yer aldıkları evrakların ihtiva ettiği konu ile alakalı yapılacak olan müteakip muameleler için hukukî, idarî veya malî bakımlardan temel

olarak kabul edilmekle beraber, bu muameleler derkenarların ihtiva ettiği malumata nazaran tatbik edilmekteydi (Çetin, 1994: 180).

Derkenar biçimindeki kayıtların, tahrir defterlerindeki kullanımları da bu konu ile alakalıdır. Bu kayıtların tahrir defterlerindeki tatbikat alanı, tahrir defteri üzerinde yapılacak olan defter düzeltmeleri ile alakalı olup, düzeltmeler umumiyetle derkenar biçiminde yapılmaktaydı. Ancak, bu derkenarların dercine müteallik yukarıda verilen merhaleler, tahrir defterleri üzerinde bulunan derkenarların dercindeki merhalelerden oldukça farklıdır. Tahrir defterleri üzerinde, derkenar biçiminde yapılacak olan defter düzeltimleri, bizzat Vezîriâzam tarafından hazırlanan bir hüküm ile, düzeltmeye konu olan idarî birim veya varidat kalemi üzerinde, lüzum oldukça veya zuhur edebilecek tadil durumlarda müteallik idarî birim ve birimlere tâbi' bulunan varidat kalemlerinin hemen başına, umumiyetle kenarlara denk gelecek bir biçimde yapılmaktaydı (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

İnalcık, muhtelif tahrir defterleri üzerinde yaptığı tetkikler nihayetinde, bu tür kayıtlar hakkında, oldukça mühim bir tanım yapmaktadır;

“derkenarlar, timarların bütününe veya köy ve hisselerine ait olabilir. Bu derkenarların başı, ait olduğu yere mümkün mertebe yakın yazılmıştır. Maamafih bazan ayırd edilmeyecek kadar giriftir. O takdirde derkenarın muhtevasına göre nereye ait olduğu ekseriya tayin edilebilir (İnalcık, 1954: XII-XIII).

4.1.2. Tevkiî Kalemi ile Yapılan Düzeltmeler

Osmanlı Devleti'nin idarî ve malî teşkilatında en çok dikkat edilen konulardan biri, devletin “idarî, malî ve askerî” teşkilatının temelini teşkil eden tahrir defterlerinin “*tashih*”iydi (Afyoncu, 2014: 44-47). *Defter tashîhi* (deftere eklenecek yeni kayıtlar), Vezîriâzam'ın emri ile, bizzat tevkiî kalemi ile yapılırdı. Arazi ve timar ihtilaflarında Defterhâne-i Amire kayıtları nazarında hüküm verildiğinden ve tahrir defterlerindeki kayıtlar mutlak delil kabul edildiğinden bunlar titizlikle muhafaza edilirdi. Hatta, idare bu defterlere bakmadan hiçbir kararı veremezdi. Defterlerin üzerinde yapılacak olan düzeltmeler de, defterlerin ehemmiyetine paralel olarak, ancak Tevkiî kalemi ile tatbik edilirdi (Afyoncu, 1994: 102; Afyoncu, 2007: 157; İnalcık, 1980: 5). Defter emini ve defterhâne memurlarının defterler üzerinde kalem dahi oynatmaya yetkileri yoktu. Bu defterlerin üzerinde, “Tevkiî”ye ilave olarak, “Vezîriâzam”ların da türlü düzeltmeler yaptığı vâkidir (Afyoncu, 2014: 44-47).

Vezîriâzamların, tatbik ettikleri düzeltmeler umumiyetle kendilerine özel bir “*buyuruldu*” ile nihayet bulurdu. XVII. yüzyıldan itibaren, devamlı bir biçimde ehemmiyetini yitiren tevkiîlerin, ifa etmekte olduğu birçok vazife de üzerlerinden alınmıştır. Ancak, Tevkiî’nin en mühim vazifelerinden birini teşkil eden *defter tashihi*, Osmanlı Devleti’nin nihaî devirlerine kadar, Tevkiî’nin denetiminde kalmıştır. Hatta umumî mahiyetteki tahrirlerin terki ile, XVII. yüzyıldan itibaren timar varidatlarında zuhur etmeye başlayan azalmaya paralel olarak, timarlıların iki üç kılıcı birden kullanabilme durumu ile, tevkiî’nin defterler üzerinde tatbik ettiği düzeltme adedinde de bir terakki vukû bulmuştur (Afyoncu, 1994: 102; Afyoncu, 2007: 157; Afyoncu, 2014: 44).

Tevkiî tarafından bizzat tatbik olunan ve tahrir defterlerinde bulunan hatalı verilerin düzeltimleri veya bu veriler üzerinde zuhur edebilecek tadil durumları konu alan düzeltimleri ifade eden bu vazifenin tatbik kaideleri, kanunnâmelerde tevkiî’ye hitaben;

“Ve defter tashih olunmak lâzım gelse, kendüye hitâben vârid olan fermân mücibince, defterhânedan getürdüb kendi kalemiyle tashih eder. Tashih fermânı vârid oldukda, kanun budur ki, evvelâ ol fermân-ı şerîfin tuğrâsını bizzât Vezir-i a'zam hazretleri çeker. Ba'dehû fermân kendüye geldikde zahrının bir köşesine “defteri gele” deyû kalemiyle işâret edüb defter eminine gönderir. Ol saat defterhâne kesedârı defteri ve ol fermân-ı şerîfi bile götürür. Pes ber müceb-i fermân-ı hümâyûn mahallini bulup tahrir ve tashih eyledikten sonra fermân-ı şerîfi kendi hıfzeder... (Tevkiî Abdurrahman Paşa, 1331: 515-516).”

biçiminde verilmektedir. Tevkiî Abdurrahman tarafından nakledilen kanunnâme hükmü; defterler üzerinde tatbik edilen düzeltme muameleleri ile alakalı olup, bize bu vazifenin alelade bir biçimde değil de belli kaideler dahilinde, dikkate haiz mühim bir vazife olduğunu bildirmektedir.

Yukarıda verdiğimiz kanunnâme ve elimizdeki defterlerde bulunan kayıtlara nazaran düzeltme tatbikatında ilk merhale olarak, Defterhâne-i Amire’de hıfz olunan, (*Defterhâne-i Âmire’de olan kaydı mahâllî*) “*Ve defter tashih olunmak lâzım gelse...*”; Tevkiî’ye hitaben, bizzat vezîriâzam tarafından, “tuğralı bir fermân” tanzim olunurdu (Afyoncu, 1994: 102; Afyoncu, 2007: 157). Tevkiî için yazılan bu fermân literatürde, “*tashih fermânı*” biçiminde tabir olunup, defterlerin üzerinde bulunan tapu kayıtlarını, düzeltirmek (tashih etmek) amacı ile yazılan hükme mukabil olarak kullanılan umumî bir tabirdir (Pakalın, III., 1993: 418).

Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterler üzerinde bulunan düzeltmeler, bize tevkîî'nin bizzat kendine hitaben yazılan bir hükmün akabinde, kendi kalemî ile kayıt ve düzeltme yaptığını bildirmektedir. Tetkik ettiğimiz defterler üzerinde bulunan kayıtlar umumiyetle; "...*tashîh için bu hakire emr-i şerîf vârid olmağın...*", "...*tashîh olunmak fermân buyurulmağın...*", "*bu fakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın...*" vb. biçiminde ibareler ihtiva etmekte olup, bu kayıtlar bize defter üzerinde yapılacak olan defter düzeltmelerinin (defter tashihi), bizzat tevkîî'ye hitaben hazırlanan bir hükümle tatbik olduğunu kanıtlar niteliktedir (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Bu kayıtlara ilave olarak, defter üzerinde yapılacak olan düzeltmelerin, hükme nazaran ifa edildiği bildiren kayıtlar da bulunmaktadır. Bu kayıtlar da umumi olarak; "...*emr-i âlî mücebince tashîh olundu...*", "*bu fakîre hitâben sâdır olan fermân-ı âlîye imtisâlen...*", "*emr-i şerîf sâdır olmağın mücebince tashîh olunmuşdur*", "*fermân-ı âlîleri üzere tashîh olunmuşdur*", "*emr-i şerîf mücebince zam ve tashîh olunmuşdur*" biçiminde tertip olunmaktadır. Bunlara ilave olarak, bu hükmün muhteviyatını bildiren (*mahâlline ifade-i hâli mutazammın başka iki kıt'a emr-i şerîf ısdârı*) bazı kayıtlarda mevcuttur. Burada verdiğimiz kayıtlar, Tevkîî'nin bu fermânlar nazarında düzeltmeler yaptığını kanıtlar niteliktedir. Bu tür defter düzeltimleri, müteallik evrakların üzerine "*buyuruldu*" yazılarak da yapılabilirdi. Yine TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bulunan "...*nakl olunmak buyuruldu*" biçimindeki kayıtlar, Tevkîî'nin kendine hitaben yazılan bir "*buyuruldu*"ya nazaran düzeltmeler yaptığını kanıtlar niteliktedir. (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Tahrir defteri üzerinde tevkîî kalemî ile yapılacak olan düzeltmelerin *nitelik ve gerekçelerini* ihtiva eden bu hükmü alan tevkîî, hükmü tetkik eder ve düzeltmeye konu olan defteri belirterek hükmün arka bölümüne "...*defteri gele*" biçiminde bir ibare derç eder ve defter eminine yollar. Defter eminin talimatı ile "*defterhâne kesedârı defteri ve ol fermân-ı şerîfi*" tekrar tevkîî'nin önüne bırakır ve hükme konu olan düzeltmeler, müteallik alana derç olunurdu. Nihai olarak, tevkîî bu "*fermân-ı şerîfi kendi hıfz eder*" ve düzeltmeler ile alakalı zuhur edebilecek muhtemel ihtilaf durumlarında mutlak delil olarak kullanırdı (Tevkîî Abdurrahman Paşa, 1331: 515-516; Afyoncu, 1994: 102; Afyoncu, 2007: 157).

Tevkiî bu tür muameleleri tatbik ederken, hükümde bulunan malumata paralel olarak, konu ile alakalı muhtelif defter ve belgelerden de yararlanabilirdi; bu durum düzeltme yapılırken, “*Defâtir-i kadîme üzere tashîh olundu*” vb. biçimde belirtilirdi (KKA., TD 35: 80b) Yine tetkik ettiğimiz defterler üzerinde bulunan “*mufassal-ı atîkde...*”, “*mezkûrların sâbık defter-i atîkde...*” vb. ibareler, bize tahrir defterleri üzerinde yapılacak olan düzeltmelerde, umumiyetle önceki tahrirleri ihtiva eden atîk veya köhne defterlerden yararlanıldığını bildirmektedir.

4.1.2.1. Düzeltmelerin Özellikleri

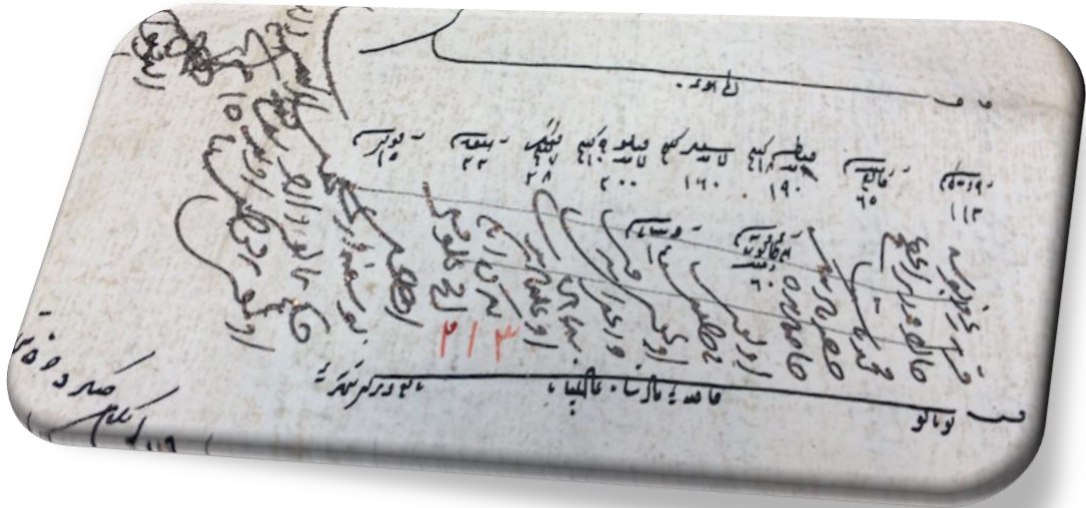
Defter üzerinde tevkiî kalemi ile ifa edilecek olan düzeltmeler, yukarıda da belirtildiği üzere *tashih işleminin nitelik ve gerekçelerini* bildiren hükümlere nazaran yapılmaktaydı. Bu hükümlere konu olan idarî birim veya varidat kaleminin üzerinde zuhur edebilecek olan tadil durumun mutlak delil olarak kabulü, ancak defter üzerinde yapılacak olan düzeltme muameleleri ile mümkün olurdu. Defterler üzerinde hükmün ihtiva ettiği kayıt düzeltiminin yapılmadığı durumlarda, mezkûr durum kabul edilmez ve o idarî birim veya varidat kalemi üzerinde birkaç kişi birden hak iddia edebilirdi. Bu hükümlere konu olan düzeltmelerin niteliğine bağlı olarak, muhtelif defterler üzerinde de muamele yapıldığı da vâkidir. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bulunan muhtelif kayıtlar bunu kanıtlar niteliktedir. Buna örnek olarak, “*...defter-i icmâl ve mufassala kayd ve tashîh olunmuşdur*” ve “*...vakfiyeti kayd-ı tashîh olundu*” biçimindeki ibareler bize, aynı tahrire ait defterler üzerinde konu ve tarih bakımından benzer düzeltmelerin tatbik edildiğini bildirmektedir. Zira, tahrir defterleri ihtiva ettikleri veriler bakımından bir bütünlük teşkil etmekteydi. Bu itibarla, bazı konuların çözümü muadil defterler üzerinde yapılacak olan tetkikler ile mümkün olabilmekteydi. Ancak, bu tür düzeltmelerde defterlerin tertibatına bağlı olarak birtakım farklılıklar tekevvün etmektedir. (Afyoncu, 2014: 46; KKA., TD 35: 48b, 331a).

Defter tertibatı bakımından idarî birimleri temel alan defterlerde (*mufassal ve evkâf*) düzeltmeler, bu tertibat üzere yapılırdı. Ancak, bu durum tertibat bakımından, dirlikleri temel alan defterlerde (*icmâl*) oldukça farklıdır. Bu defterler üzerinde tatbik olunan düzeltmeler defterin tertibatına nazaran, *dirlik sahibinin adının* hemen altına düzeltmeye konu olan idarî birimin adı belirtilerek tatbik edilirdi. Bu birliklerle alakalı

muameleleri ihtiva eden bu defterlerde, düzeltmeler umumiyetle teferruatlı bir biçimde tatbik edilirdi (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b; KKA., TD 250: 1a-149; KKA., TD 547: 1a-382b).

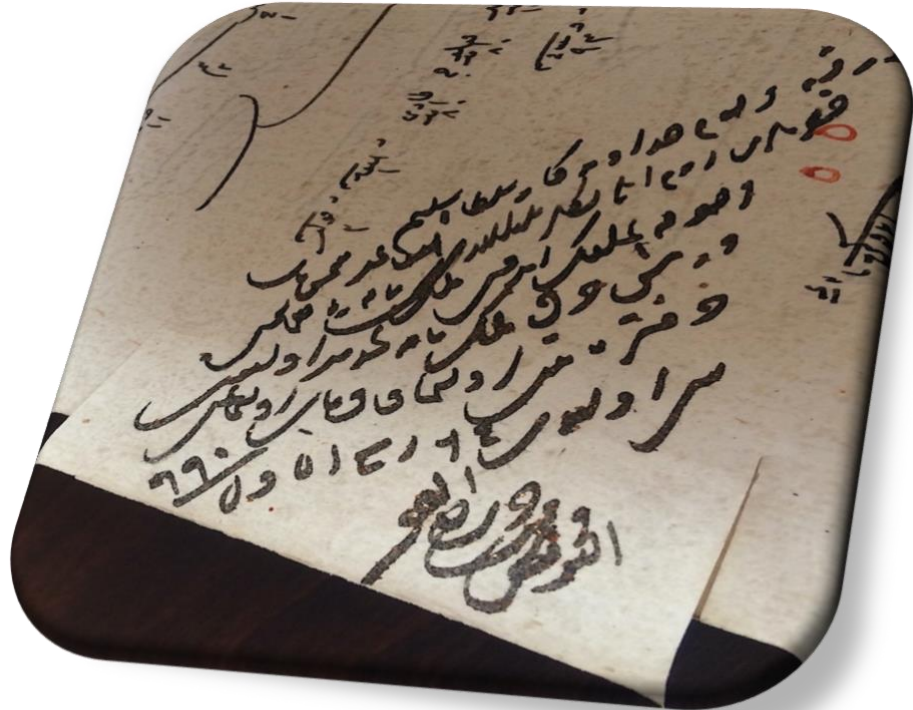
Bazı durumlarda, bu defter üzerinde yapılan düzeltmelerin *özet mahiyetinde bir kopyası da mufassal deftere*, düzeltme tatbikatına konu olan idarî birimin hemen altına kayıt edilir ve “...defter-i icmâlde tafsîline şerh verilmişdir”, “Defter-i icmâlde tefahhus olduğu üzere tashih olundu” vb. biçimde bir ibare ile bu durum belirtilirdi. Yine evkaf defterinde teferruatlı bir biçimde tatbik edilen bazı düzeltmelerin, “Defter-i evkâfda tafsîlen şerf olunduğu üzere”, “defter-i evkâfdan mahâlle tashîh olunmak...” vb. biçiminde bir ibare ile bu defterler üzerinde yapıldığı vakidir (KKA., TD 35: 315a) Bolu'nun nihai tahririne ait verileri ihtiva eden *mufassal, icmal ve evkaf* defterleri özelinde yaptığımız tetkikatlar ile, tahrir defterleri üzerinde tatbik olunan düzeltmelere dair teferruatlı bir malumata haiz bulunmaktayız. Bu itibarla, TD 35, TD 19, TD 250 ve TD 547 numaralı Bolu tahrir defterleri özelinde, bu düzeltme tatbikatına dair umumî bir malumat vermek yerinde olacaktır.

Şekil 3: Birim Üzerinde Yapılan Düzeltme

Yukarıda verilen örnek defter üzerinde yapılan düzeltimlerin en bilindik halidir. Görüleceği üzere, kayıtlar ilgili birim veya kalemin “baş tarafına gelecek şekilde” derç olunmuştur (bkz. Ek B.12).

Bolu tahrir defterleri özelinde yaptığımız tetkikler bize, bizzat tevkî kalemî ile ifâ olunan düzeltme tatbikatının, bütün tahrir defterlerinde belli bir kaideye nazaran tatbik edildiğini kanıtlar niteliktedir. Ancak, elimizde bu kaideleri ihtiva eden bir belge bulunmamaktadır. Elimizde bulunan kanunnâme ve defterler, bizim bu kaideleri belirlememize imkân vermektedir. Bu belgelerde belirtildiği üzere, defter üzerinde yapılacak olan düzeltmeler ile alakalı hükmü eline alan tevkî, ilk olarak bu hükme konu olan idarî birimi veya varidat kalemini defter üzerinde bulur; hükmün muhteviyatına bağlı olarak muhtelif defter veya belgeleri tetkik eder ve nihai olarak düzeltmeye konu olan idarî birim, dirlik veya varidat kaleminin bulunduğu bölüme, kayıt muamelelerini tatbik ederdi. Düzeltmeler umumiyetle yukarıda verdiğimiz örnekte belirtilen tertibat üzere, muameleye konu olan idarî birim, dirlik veya varidat kaleminin adına denk gelecek biçimde yapılırdı. Hatta, düzeltme yapılacak alanın durumuna bağlı olarak, düzeltme yapılacak olan alana ek bir kâğıt eklenerek muamele tamamlanabilirdi. Bu ek kağıtlar (*vassâle*), umumiyetle birden fazla düzeltmeye maruz kalan alanlara konulmaktaydı. Bu durumu idrak etmemize, alt tarafta örnek olarak verdiğimiz *vassâle* biçimindeki düzeltme yardımcı olacaktır (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Şekil 4: İlave Kâğıt Üzerinde Yapılan Düzeltme

Defterler üzerinde tevkîî kalemi ile tatbik edilen düzeltme tatbikatı umumiyetle, düzeltmelere konu olan idarî birim (*zîkr olunan karye, mezkûr mezra'a, mezbûr çiftlik, işbu zemîn vb.*) veya varidat kaleminin (*zîkr olunan ihtisâb ve ihzariye vb.*) adları belirtilerek, bazı durumlarda tatbik edilecek olan düzeltmeye ait malumatın, farklı bir defterden aktarıldığını bildiren (*andan şerh olunduğu üzere...*) bir ibare ile başlardı (KKA., TD 35: 10b). Bu bölümün hemen akabinde, düzeltmeye konu olan idarî birim veya varidat kalemine ait “*Kadîmi hâss iken sonradan bir târik ile timâr olub/Zîkr olunan ihtisâb kadîmden timâr olmayub*” vb. biçiminde umumiyetle özet, bazı durumlarda teferruatlı biçimde tertip edilen bir tarihçe verilebilmekteydi. Bu bölümün akabinde, mezkûr düzeltmenin tatbikindeki amaç, “*üslûb-ı sâbık üzere hâss olmak...*”, “*defter-i cedîde dahi ihrâc için...*”, “*mülknâme tecdîd olunub deftere sebt olunmak...*” vb. biçiminde verilmektedir. Bu bölümde düzeltimdeki amaç belirtilirken, muhakkak bu mezkûr düzeltmenin bir hükme nazaran tatbikini bildiren, “*ber-mûceb-i emr-i şerîf..., ber mûceb-i emr-i şerîf-i fermân ile..., emr-i şerîf mûcebince...*” vb. biçiminde bir ibare kullanılırdı. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterlerde tesadüf ettiğimiz bazı düzeltmelerde, “*bi-ma'rifet-i mefâhirü'l-vüzerâ ve'l-hükkâm*” vb. biçiminde bir ibare kullanılarak, bu düzeltmenin kimler tarafından tatbik ettirildiği bildirilmiştir (KKA., TD 35: 286a). Nihai olarak düzeltmeler tatbik edilen düzeltmenin tamamlandığını bildiren, “*...müdâhele olunmamak üzere tashîh olunmuştur.*”, “*...sebt-i defter olundu.*”, “*...mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuştur.*”, “*...timâra tashîh olunmuştur*”, “*...ilhâk olunmak üzere sebt-i defter olunmuştur.*”, “*...vakfiyyeti kayd-ı tashîh olundu*”, “*bu hakîrin kalemiyle kayd ve tashîh olunmuştur*”, “*mîrlivâya tashîh olunmuştur*” vb. biçiminde tertip edilen ibareler ile nihayet bulurdu. TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bulunan bazı düzeltmeler, “*...bu mahâlle şerh verildi*” vb. biçiminde, düzeltmenin temelde başka bir defterde yapıldığını ve bu deftere özet mahiyetinde düzeltme yapıldığını bildiren bir ibare ile bitmektedir. Bu biçimde bir ibare ihtiva eden düzeltmelerin, muadil birkaç defter üzerine birden tatbik edilmeleri, ihtiyaç halinde bürokratik nitelikte bir kolaylık yaratmak amacı ile yapılmaktaydı (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Defterler üzerinde bulunan hemen her düzeltmede, bu düzeltmelerin yapıldığı tarihi bildiren bir tarih bulunmaktadır. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterlerinde bulunan ilk düzeltme “26 Mart 1572” tarihli olup, bizzat tevkîî Mehmed tarafından tatbik edilmiştir. Yine bu mezkûr defterler üzerinde bulunan nihai düzeltme,

“29 Mart 1869” tarihli olup, bizzat tevkiî el-Hâc Mehmed Raif’in kalemi ile tatbik olunmuştur. Özellikle bu düzeltme, defterlerin tedavül tarihinden haberdar olmamız bakımından dikkate haizdir (KKA., TD 35: 115a).

Tarih bölümünün hemen akabinde, umumiyetle bu tür düzeltmeleri tatbik eden tevkiîlerin adlarını bildiren bir nevi imza bölümü bulunmaktadır. Buna ilaveten, bazı düzeltmelerde tevkiîlerin lakabına (El-Hakîr el-Hâc Ahmed Keşşâf et-tevki’î) tesadüf edilirken, bazılarında “ba-hatt-ı et-tevki’î” biçiminde, yalnız düzeltmenin bir tevkiî tarafından tatbik edildiği belirtilirdi. Bizzat tevkiîlerin kalemi ile atılan bu imzalar, umumiyetle benzer bir tertibata haiz bulunmakla birlikte, umumi olarak “el-hakîr ... et-tevki’î”, “el-fakîr...et-tevki’î” vb. biçiminde imzalar tertip edilmiştir. Yine tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı tahrir defterleri üzerinde “harrere’l-hakîr...et-tevki’î”, “harrerehü’l-fakîr...et-tevki’î” biçiminde imzalar da vâkidir (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterlerde çoğu idarî birimin üzerinde, farklı konu ve tarihleri ihtiva eden birçok düzeltme bulunmaktadır. Yani, defterlerde kayıtlı bulunan bir idarî biriminin üzerine, zaman içinde zuhur edebilecek durumlara bağlı olarak birkaç tane düzeltme yapılabilmekteydi. Defterlerde bu duruma tesadüf ettiğimiz düzeltmelerin büyük bir yekûnu, *Cinci Hoca*’ya tevcih olunan idarî birimler üzerinde yapılmıştır. Bu birimlerin üzerinde, 1644 ve 1648 yıllarında olmak üzere iki defa düzeltme tatbik edilmiştir. 1645 tarihli düzeltimlerde, düzeltmeye konu olan idari birimler, “*Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunmuştur*”; kuvvetle muhtemel *Cinci Hoca*’nın idamını müteakiben tatbik olunan, 1648 tarihli kayıtlarda, bu idari birimler “*üslûb-ı sâbık üzere timara tashih olunmuştur...*” (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Bu konu ile alakalı olarak, 42 numaralı vesika özelinde bu tür düzeltmelere dair teferruatlı bir izahat vermekte fâide mülâhaza etmekteyiz. Bu belge, 1568 tahririnde, “hâssa-i pâdişâh” biçiminde kayıt olunan ve tahririn akabinde muhtelif tarihlerde üç farklı düzeltme konu olan Viranşehir’e tâbi olarak bulunan “karye-i Boyalu”ya aittir. Mezkûr düzeltmelerin ilki, 18 Ağustos 1598 tarihinde olup burada bulunan “...vezîr-i a’zam Mehmed Paşa hâslarından olup... sipâhi oğullarından yirmi iki bin akçe ulûfesi olan Yusuf’a verilmeğın...” biçimindeki kayıt bize, bu idari birimin tahririn akabinde,

iki farklı tevcihâta maruz kaldığını bildirmektedir. TD 250 numaralı tahrir defteri üzerinde bulunan düzeltmeler, mezkûr idarî birimin *sipâhi oğullarından Yusuf* a timar biçiminde tevcihini bildirmektedir. Akabinde, Şubat 1635 tarihli düzeltme, bu idarî birimin “...gerû hâss olmak üzere kayd ve tashîh” edildiğini bildirmektedir. 15 Haziran 1650 tarihli nihai düzeltmenin ihtiva ettiği malumat, mezkûr idari birimin tekrar timar olarak tevcihâtını bildirmektedir (KKA., TD 19: 71b; KKA., TD 35: 13b, 212b; KKA., TD 250: 35a).

Tahrir defterlerinde tevkî kalem ile yapılan düzeltmelerin, müteallik idarî birim veya varidat kalemine ayrılan yerin haricinde bir yere yapıldığı durumunda, düzeltmeye konu olan müteallik yere bir “*pusula*” konularak, düzeltmenin “*sehven*” (*yanlışlıkla*) başka yerde yapıldığı belirtilir ve lüzum oldukça oradaki kayıt mutlak delil olarak kabul edilirdi. Buna paralel olarak, hatanın yapıldığı yere de konu ile alakalı bir karışıklığa mahal vermemek için bu durum bildiren bir not konulurdu. Defterlerdeki bazı kayıtların düzeltimleri farkına varılmadan kanuna hilaf bir biçimde de yapılabilmekteydi. Bu tür durumlarda yapılan önceki düzeltme iptal edilerek, hatalı düzeltmenin yanına da bu durum izahat veren bir not yazılırdı (Afyoncu, 2014: 44-47; KKA., TD 35: 1a-444b).

Yapılacak olan düzeltmelerin izahatlarının fazla olduğu durumlarda, düzeltme yapılacak olan müteallik alanlara “*vassâle*” biçiminde tabir olunan ek kâğıt konulurdu. Bunun akabinde, düzeltmeye konu olan idarî birim veya varidat kaleminin bulunduğu alana da bu düzeltmenin “*Vassâlede tafsilen şerh olunduğu...*” belirtilir ve konunun bir özeti verilirdi. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bu konu ile alakalı düzeltmeler, XVIII. yüzyıl ortalarında ve öncekilere nazaran farklı bir tertibat ile tatbik edilmiştir. Bu örnekler, bize tahrir defterleri üzerinde yapılan düzeltmelerin, XVI. yüzyıl ortalarından XVIII. yüzyıl ortalarına kadar zamanla belli değişikliklere maruz kaldıklarını bildirmektedir (Afyoncu, 2014: 46).

4.1.2.2. Düzeltmelerin Yapıldığı Durumlar

Tahrir defterleri üzerinde bulunan mutlak deliller, bize bu defterlerin tertibinin hemen akabinde, umumî mahiyette bir tetkikata tâbi tutulduklarını bildirmektedir. Defterler üzerinde yapılacak olan ilk düzeltmeler, bu kontrollerin nihayetinde tatbik olunurdu. Yapılan umumî nitelikteki bu tetkikattaki ilk merhale olarak, bölgenin evvel

tahrirlerini ihtiva eden atik ve köhne defterlere başvurulurdu. Yukarıdaki bölümlerde de ifade ettiğimiz üzere, vilâyet katipleri tahriri ifâ ederken yanlarında bulundurdukları -tahrire konu olan bölgeye ait evvelki tahriri ihtiva eden atik defteri- (*defter-i icmâldir*) dikkate alarak kayıt yaparlardı. Bu atik defterde bulunmayan veya bulunduğu halde kâtiblerin ihmali ile *defter-i cedid*'e yazılmayan kayıtlar, tahrir nihayetinde yapılan bu tetkikler ile, defter üzerinde derkenar biçiminde düzeltilirdi. Bu türden düzeltmelerde ilk olarak, "*defter-i atîkde mevcûd ve mukayyed olub*", "*defter-i atîkden yer olub*" veya "*der-defter-i atîk...*" vb. biçimde bir ibare ile, bu düzeltmeye konu olan malumatı ihtiva eden, evvelki tahrire ait defterlere atıfta bulunulurdu. Bu atıflar, "Defâtir-i kadîmeden" biçiminde bölgeye ait bütün tahrir defterlerini belirten bir ibare ile yapılabildiği gibi, "*icmâl-i atîkde*" biçiminde defterin hüviyeti belirtilerek de yapılabilmekteydi. Nihai olarak bu düzeltmeler, "*Defâtir-i kadîme üzere tashîh olundu*", "*mahâlle ihrâc olunub sebt-i defter olunmuşdur*" vb. biçimde, müteallik düzeltmenin defter üzerinde dercini bildiren bir ibare ile bitirilebilirdi (KKA., TD 35: 1a-444b). Defterler üzerinde yapılan kontroller nihayetinde, defterlere derç olunan bu düzeltmelerin büyük bir bölümünü, Vilâyet katipleri tarafından hatalı verilen "verilerin düzeltimleri" teşkil etmektedir. Defterlerin üzerinde tesadüf ettiğimiz ilk hata düzeltimleri bu defterlerde hatalı verilen "*hâsil rakamları*" üzerinde vukû bulmaktadır. Bu hata düzeltimlerinde ilk olarak, ilk verilen *hâsil rakamının üstü çizilir*, bunun akabinde düzeltme konu olan idarî birimin hemen altına *hakiki hâsil yazılır* ve belirtilen rakamların hakiki olduğunu bildiren bir "*sahh*" konurdu. Nihai olarak, düzeltmeye konu olan idari birimin üzerine "*rakamda sehv olub tashîh olundu*" biçimde bir ibarenin derci ile bu mezkûr düzeltme tatbikatı tamamlanırdı (KKA., TD 35: 313b). Bu biçimde yapılan düzeltmelerin altında, umumiyetle bu düzeltmeyi kimin yaptığına ve tarihine dair bir ibare bulunmamaktadır. Ancak, bu konu ile alakalı teferruatlı bir düzeltmenin yapıldığı durumlarda, tevkiî'ye ait bir imza ve tarih bölümü verilmiştir (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Tetkik ettiğimiz 35 ve 19 numaralı defterlerde, vilâyet kâtiplerinin ihmallerine bağlı olarak, tatbik olunan birçok hata düzeltimi bulunmaktadır. Defterlerde konu ile alakalı ilk düzeltme, defterin tertibinin hemen akabinde 26 Mart 1572 (*11 Zilkade 979*) tarihinde tatbik edilmiştir. Bu türden hata düzeltimlerinin tatbikine konu olan durumlar umumiyetle, vilâyet kâtiplerinin *defter-i icmâlden* veya başka bir defterden birine veya birilerine tevcih ederek, bazı durumlarda "*sûret-i defter*" verdiği bir idari birimi veya

varidat kalemini “*sehven mufassala*” veya başka bir deftere kayıt etmeme durumudur. Bu biçimde tertip olunan bu düzeltmeler bizzat tevkiî kalemi ile tatbik edilmekteydi. Yine defterler üzerinde bu konu ile alakalı *mufassal* defterlerde olup *icmâl* defterlerde bulunmayan veriler, hin-i tahrirde sehven kaydedilmeyen timarlar, tahrir harici kalan varidatlar (hâric ez-defter) ile alakalı kayıtlar, “*şerh düşülerek*” tevkiî kalemi ile düzeltilmekteydi (Afyoncu, 2014: 44-46; KKA., TD 19: 71b; KKA., TD 35: 62b, 113a, 327b;).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere tahrir defterleri, daha tahrir ifa edilirken tanzim olunan ve yapılan tahrire ait karalama defterleri biçiminde de telaffuz edebileceğimiz defterlere nazaran tertip edilmekteydi. Ancak, bazı durumlarda bu defterler temize çekilirken nakil ihmalî vukû bulabilmekteydi. Nakil ihmalini konu alan düzeltmelerde, umumiyetle tarih ve imza bölümü bulunmamaktadır. Ancak, birtakım deliller, bize bu düzeltmelerin defter tertibin hemen akabinde yapılan tetkikat nihayetinde tatbik edildiğini bildirmektedir. Nakil ihmalini konu alan bu mezkûr düzeltmeler defterlerde umumiyetle, “...*müsvedde defterinde kalmış nakl olunmak buyrulmağın sebt olundu.*” vb. biçimde müteallik defterlere atıf yaparak veya bazı durumlarda, “...*sehven beyâza geçmemiş müsveddeden nakl olundu*” vb. biçiminde bu düzeltmelerin nedeni verilerek tatbik edilebilirdi (KKA., TD 35: 94a, 334b). Tetkik ettiğimiz defterlerde vâki hata düzeltimleri, umumiyetle “*Mahmud Çelebi müsveddesi*” biçiminde nitelendirilen bir karalama defteri temel alınarak tatbik edilmiştir (KKA., TD 35: 229). Mezkûr defter, kuvvetle muhtemeldir ki yukarıda tetkik ettiğimiz *TD 460*, *TD 463* ve *TD 504* numaralı defterlerden biridir. Ancak, bu defterler üzerinde yaptığımız tetkiklerde, konu ile alakalı bir malumat bulamadık.

Tahrir defterleri üzerinde dikkatimizi celb eden ilk düzeltme örnekleri, mezkûr defterlere konu olan bölgeler için bir nevi kanun hükmünde olan düzeltim örnekleridir. Bu tür düzeltmeler, deftere konu olan idarî birimin tamamına veya belli bir bölümüne tekabül edebilirdi. Yukarıda da belirtildiği üzere, hemen her tahrir defterinin üzerinde, deftere konu olan bölgelere ait bir kanunnâme bölümü bulunurdu. Yeni tahrirler tatbik olundukça mevcut kanunnâme üzerinde birtakım tadilatlar yapılarak, cedid defterlere aktüel bir kanunnâme konurdu. Ancak, tahrirlerin terki ile bu kanunnâmelerin üzerinde tadilat ve eklemeler yapılamamıştır. Bu minvalde, bölgelere müteallik çıkarılan kanun hükümleri, derkenar biçiminde defterlere derç edilmiştir.

Bu mezkûr kanun hükümleri, defterlere derç olunma biçimleri bakımından, tashih türü olarak kabul edilebilir. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı tahrir defterlerinde, bu türden düzeltmelerin büyük bir bölümü, TD 35 numaralı defterin hemen başında, konu aldıkları idarî birimlerin altına derç edilmiştir. Bunlara örnek olarak, ihtiva ettiği konular bakımından, “*Dîvân ağırlığı ve subaşılığı ref’ olunmak...*”, “*...bâd-ı hevâ nâmıyla her kazâdan ziyâde akçe alınmağla fukarâya gadr ve te’addî olunmağın...*” vb. biçiminde hükümler ihtiva eden düzeltmeleri verebiliriz (KKA., TD 35: 10a-10b).

Tahrir defterlerinde kayıtlı olarak bulunan bazı birim veya kalemlerin üzerinde, bunların mevcut konuları ve kullanım biçimleri ile alakalı zuhur edebilecek muhtelif durumları bildiren birtakım düzeltimler de yapılmaktaydı. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bu konu ile alakalı ilk düzeltmeler, tahririn hemen akabinde *Rebî’ü’l-evvel 990* tarihinde bizzat tevkiî Feridun’un kalemî ile yapılan, “*mülk tecdidî*” ile alakalı düzeltmelerdir. Bu mezkûr düzeltmeler, aynı zamanda 1568 tahririnin cülûs tahriri olduğunu da kanıtlar niteliktedir. Nitekim, cülûs durumlarında *türlü hak, dirlik ve makam sahipleri* ellerindeki berâtlar ile vakıfnâme veya mülknâme vb. belgelerini “*tecdîd*” ettirmeleri lazımdı. Mezkûr düzeltmelerde bu doğrultuda, “*mülknâme tecdîd olunub deftere sebt...*” olunmuştur (KKA., TD 19: 126b) Tetkik ettiğimiz tahrir defteri üzerinde, bu konu ile alakalı düzeltmelerin büyük bir yekunu, farklı tarihlerde olmak üzere, “*Cinci Hoca*”ya tevcih olunan dirlik toprakları üzerine derç edilmiştir. Bu düzeltmelerde, tahrir nihayetinde timar olarak belirlenen bazı topraklar; 1645’de toplu bir biçimde mülk, 1648’de yine toplu bir biçimde “*üslûb-ı sâbık üzere...*” tekrar timar olarak düzeltilmiştir (KKA., TD 35: 54b).

Yine dirlik topraklarınının vakıf, vakıf topraklarınının dirlik biçiminde düzeltildiği durumlar da vâkidir. Bu tür düzeltmelerde umumiyetle, “*Çiftlik-i mezkûr hâssa'ya edâ olub defâtir-i atik mücebince hâlâ vâkıf yazılmak buyurulub...*” vb. biçimde teferruatlı bir izahat verilmektedir. Bunlara ilave olarak defterlerde, “*...nisfi hâss ve nisfi timâr tarafından zabt olmak*” üzere yapılan düzeltmeler ile, bir dirlik birimi ikiye bölünerek, iki farklı dirlik teşkil edilebilmekteydi (KKA., TD 35: 55a). Bu biçimde yapılan kayıt düzeltmelerinde, konunun birkaç bölgeyi birden alakadar ettiği durumlarda, düzeltim bir yerde tafsilatlı bir biçimde verilir, diğer düzeltmeye konu olan bölgelerde buna atıf yapılırdı (Afyoncu, 2014: 45).

Timar ile alakalı en fazla dikkat edilen konulardan biri de timarlıların üzerinde birden fazla kılıç timarın toplanma durumuydu. İki kılıç timarın bir dirlikliye tevcihâtı kanuna hilaf bir durumdu. Devlet dahilinde bulunan timar toprağında belirlenen kılıç timar miktarı, her bölgeden toplanacak olan cebelü miktarını belirlerdi. Bu kılıç timar miktarında zuhur edecek bir azalma durumu orduda zafiyet demektir. Bu nedenle bir timarlı üzerinde birden fazla kılıç timar bulunmamaktaydı. Ancak, tahrirlerin terki ile XVII. yüzyıldan itibaren timar varidatlarında zuhur eden azalmalara da paralel olarak, timarlıların iki üç kılıç timarı birden ellerinde bulundurma durumları vukû bulmuştur. Bu durumlarda, timarlıların fazla olan bu kılıç timarlarının tahrir defterlerindeki yeri *hisse* olarak (hisse an-timar) tevkiî tarafından düzeltilirdi (Afyoncu, 2014: 44-45). Bu türden düzeltmeler “*hisse tashihi*” biçiminde adlandırılmakta ve dirliklerle alakalı olduklarına binâen, *umumiyetle icmal defterlerinde* tatbik olunurdu (KKA., TD 250: 1a-149). Bu türden düzeltmelerin birkaç bölgeyi alakadar ettiği durumlarda, bir yerde teferruatlı bir biçimde malumat verilir, diğer düzeltmeye konu olan alanlarda da buna atıf yapılırdı. Kılıç timar kanuna hilaf olarak, hüküm yazılmadan *hisse* olarak verildiği durumlarda, icmal üzerinde tevkiî kalemi ile kılıç olarak düzeltilirdi (Afyoncu, 2014: 44-45)

Yine timarların hakiki varidatları ile defterdeki varidatların birbirini tutmadığı durumlarda, timar kayıtlarındaki varidat miktarında indirim yapılarak tevkiî tarafından düzeltilirdi (Afyoncu, 2014: 45). Bu konu ile alakalı düzeltmelerde ilk olarak, defterde bulunan rakam karalanarak hakiki varidat yazılır, bunun akabinde rakamın hakiki olduğunu bildiren “*sahh*” ibaresi rakamın hemen yanına konur ve umumiyetle “...*ecilden altı bin üzere deftere sebt olunmak fermân olundu...*” vb. biçiminde bir izahat ile bu muameleler tamamlanırdı (KKA., TD 19: 142a). Yine timarların hizmet biçimleri üzerinde zuhur edebilecek muhtelif durumlarda, bu kayıtlar mevcut hizmet biçimine nazaran tevkiî kalemi ile düzeltilirdi. Bu minvalde, defterlerde derya hizmetinde mükellef olan timarın *kara seferindeki bir hizmete*, cebelü vermek ile mükellef olan timarın *eşküncülü timara*, belirli vazifelere (*defter kethüdâsı vb.*) özel timarların *eşküncülü timara tahvili vb.* konuları ihtiva eden defter düzeltimleri de bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak, halkın hukukî durumlarında ve vergilerin toplanma biçimleri ile alakalı zuhur edebilecek muhtelif durumlarda ve bazı vergilerin tanzimi veya ref'i gibi, bütün bölgeyi alakadar eden umumî konularda da tevkiî kalemi ile tashîh yapılabilmekteydi (Afyoncu, 2014: 46-47).

Tahrir defterleri üzerinde yapılan düzeltmeler, umumiyetle ihtiva ettikleri konu ve durumlara bağılı olarak, bölgede vâki olan vazifeliler veya erbâb-ı hizmet tarafından tanzim olunan belgelere (Arz-Arzuâhâl ve i'lâm) nazaran yapılırdı. Bu mezkûr belgeler, tanzim edenlerin dilek ve taleplerini bildirmekle beraber, defter kayıtlarının üzerinde zuhur eden muhtelif konu ve durumları Merkeze bildirerek, bunları belli bir hükme bağlatmak için tertip olunurdu. Mezkûr belgeler, umumiyetle bölge kadıları tarafından tanzim olunurdu. Bu belgeler, muhtelif büro ve kalemlerde tetkike tâbi tutularak, ihtiva ettikleri konu bir hükme bağlanırdı. Bunun akabinde, bu hüküm bizzat Vezîriâzamlar tarafından, bu düzeltmeleri yapacak olan tevkiîlere hitaben tanzim olunan tuğralı bir fermân veya buyuruldu ile, defterhâne'ye bildirilirdi. Defterhâne'de tahkik ve tetkik olunan bu hükmün ihtiva ettiği malumat, tahrir defterleri üzerindeki müteallik alanlara derç olunurdu. Yine bazı durumlarda, düzeltmelere konu olan durumlar bizzat mahallinde tetkik olunabilirdi. Bu tetkik muamelelerinde, umumiyetle “*ehl-i vukûf ve ihtiyâr kimesneler*”in fikirlerine başvurulurdu.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, birçok farklı durumda tahrir defterleri üzerinde düzeltme muameleleri tatbik olunabilirdi. Ancak, düzeltim durumlarını belli bir tasnife tâbi tutmak oldukça zordur. Zira, defter kayıtları üzerinde zuhur edebilecek çok farklı konu ve durumlar *tashih*'e neden olabilirdi. Tetkik ettiğimiz defterler üzerinde bulunan düzeltme örnekleri üzerinden, burada bu farklı konu veya durumlara müteallik birkaç örnek vermekte fâide mülâhaza etmekteyiz.

“Yekûn-ı Borlu Nikola veled-i Yorgi ve Murad veled-i Rumpaşa (ve) Nikola-i diğeri
veled-i Yahşi ve Bahşayış veled-i Murad ve Güstere veled-i Süleyman.

Mezkûrların sâbık defter-i atıkde olan nîm çift yerleri hîn-i tahrirde mevrâ'a olub der-i devletden emr-i şerîf ibrâz etmeğın vilâyet kadıları ile üzerlerine varlub ölçülüb yedi buçuk evlek zemîn bulunub bir evleği boz kayd olunub altı buçuk evleği evvelden tasarrufları olunmağın defter-i cedîde kayd olundu. (KKA, TD 35, v. 334.)”

Yukarıda örnek olarak verilen düzeltme, temelde bölgede tatbik olunan evvelki tahrirlere ait tahrir defterlerde “*nîm çift*” olarak belirlenen bir toprağın, bölgenin nihaî tahririnde farklı bir hüviyet kazanma durumu ile alakalıdır. Vilayet kâtibi tarafından merkeze bildirilen bu durum, bölgede vazifeli bulunan kadılar tarafından mahallinde tetkik olunarak, mezkûr toprak ölçülüb “*yedi buçuk evlek bulunub bir evleği boz*” tayin olunmuştur. Bunun akabinde, mevcut durum müteallik defterlere kayıt olunmak üzere, tekrar merkeze bildirilmiştir.

“Çiftlik-i Sevindik der-zemîn-i Pîrî hâsıl: 95; Çiftlik-i Sevindik Ahmed oğlu Pîrî, hâsıl: 45; Çiftlik-i Defa Sevindik Osman yeri, hâsıl: 85; Yekûn: 1000.

Zikr olunan çiftlikler defter-i atfıkde mevcûd ve mukayyed olub lâkin defter-i cedîd'den sehven kayd olunmayub hâric kalmağın Dergâh-ı Âlî çavuşlarından Hâcî Mehmed bin akçalık üzere kabûl edüb recâ etmeğın Nişâncı kalemiyle tashîh edüb kayd eylesesin deyû Sene selâse 'aşere ve elf Şa'bânı'nın evâili târihiyle hükûm-i şerîf ibrâz etmeğın kayd olundu. (KKA, TD 35, v. 286).”

Yukarıdaki düzeltme, Ocak 1605 tarihinde bizzat tevkîf Mustafa'nın kalemi ile, kaza-i Viranşehir'in hemen bitimine derç olunmuştur. Vilayet katibinin ihmeline bağlı olarak yapılan bu düzeltme, temel olarak bölgeye ait evvel tahrir defterlerinde bulunan mezkûr çiftliklerin, bölgenin nihaî tahririnde deftere kayıt olunmamaları ile alakalıdır. Bu düzeltme, çiftliklerin kullanım haklarını üzerine alan Dergâh-ı Âlî çavuşlarından Hâcî Mehmed'in talebi ve Aralık 1604 tarihinde Vezîriâzamın fermanına binaen tatbik olunmuştur.

“Zikr olunan karye icmâle kayd olunub lâkin mufassalda yazılmayub kadı arz etdikde icmâlde bulunub mufassalda sehven yazılmayub vilâyet kâtibinin sual olunan müsveddesinde bulunmağın kayd olunmak fermân olmağın bi-ma'rifet-i mefâhirü'l-vüzerâ ve'l-hükkâm müsvedden sebt olundu. (KKA, TD 35, v. 286).”

Bu örnek düzeltme, Haziran 1577 tarihinde bizzat tevkîf Mahmud'un kalemi ile, kaza-i Dodurga'nın hemen bitimine derç olunmuştur. Vilayet katibinin ihmeline bağlı olarak yapılan bu düzeltme, temel olarak “*Gelmür nâm karyenin mufassal deftere kayıt edilmeme*” durumu ile alakalıdır. Bu düzeltme, mahallî kadı tarafından tanzim olunan Arzuhalin akabinde, Merkezde bulunan 1568 tahririne ait muhtelif defterlere nazaran yapılmıştır. Vezîriâzamın fermânı ile tatbik olunan düzeltme, bize tahririne ait verilerin defterlere dercindeki titizliği bildirmektedir.

Görüldüğü üzere tahrir defterlerinin üzerinde birçok konu ve durumda düzeltme, ekleme ve düzenlemeler, tevkîf kalemi ile ilgili kalem ve birimin üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Bu defterlerin, her konuda “başvurulan bir merci” olma durumuna binaen devlet ve halk, menfaatleri yönünde kendilerini alakadar eden birçok konu ve durumu, defterlere kayıt ettirerek kazançlarını, intifa haklarını, muafiyetlerini, mükellefiyetleri, koruma altına alıyordu. Bu itibarla devlet merkezi mükellefiyet ve kazançları için, halk muafiyet ve intifa hakları için, defterlerin üzerinde bulunan kayıtların düzeltimini talep edebiliyordu.

4.2. Muâmelât Tahlili

Çalışmanın bu bölümünde, bu çalışmada veri olarak kullanılan “defter düzeltim” (defter tashihi) örneklerinin bir tahlili yapılacaktır. Bu çalışmada temel olarak 154 adet örnek düzeltim kullanılmıştır. Bu düzeltmeler tahrir defterleri üzerine farklı tarihlerde, farklı tevkiîlerin kalemleri ile derç olunmakla birlikte her biri müteallik tahrir defterleri üzerinde zuhur eden muhtelif durum ve konuları bildirmektedir. TD 35 ve 19 numaralı defterler üzerinde yapılan ilk düzeltme, ilk düzeltme “26 Mart 1572” tarihli olup bizzat tevkiî Mehmed tarafından tatbik edilmiştir. Yine bu mezkûr defterler üzerinde bulunan nihai düzeltme örnekleri, “29 Mart 1869” tarihli olup, tevkiî Mehmed Raif tarafından tatbik edilmiştir. Defterler üzerinde tatbik olunan düzeltmelerin büyük bir bölümünü, Cinci Hoca mülklerine müteallik yapılan mülk tashihleri teşkil etmektedir. Bu itibarla, ilk olarak bu düzeltme örneklerinin tahlili yapılacaktır.

4.2.1. Cinci Hoca Mülkleri

TD 35 ve 19 numaralı tahrir defterlerinin üzerinde, Cinci Hoca’ya temlik olunan mülkler ile alakalı olarak, 107 farklı düzeltme tatbik edilmiştir. Bu düzeltmelerin kimi teferruatlı bir biçimde yapılmışken, kimi özet halinde tatbik edilmiştir. Cinci’nin mülk topraklarına müteallik defter düzeltmeleri, temel olarak iki biçimdedir. Bunlardan ilki, “29 Ağustos 1644” tarihinde başlayarak, “26 Eylül 1645” tarihine kadar devam eden düzeltmelerdir. Bu düzeltmeler, üzerlerine derç olunduğu ünitelerin, Cinci’ye temlik olunduğunu bildirmekle beraber, bizzat Tevkiî Ahmed’in kalemi ile tatbik edilmiştir. İkinci düzeltme örnekleri, temelde mülklerin iptali ile alakalıdır. IV. Mehmed’in tahta cülûsunun hemen akabinde, Cinci’nin elinden mülkleri ihtiva eden “temliknâmeler”in alındığını biliyoruz. Bu doğrultuda, tatbik olunan düzeltmeler “Aralık 1648” tarihinde, Cinci Hoca’nın katlinin (Kasım 1648) hemen akabinde, Tevkiî Mehmed’in kalemi ile tatbik edilmiştir (KKA., TD 250: 22b).

Bu bölümde, ilk olarak Cinci Hoca’ya temlik olunan mülk topraklara müteallik malumat vermeden önce, Cinci Hoca’nın hayatı, kişiliği ve Sultan İbrahim’in üzerinde kurduğu nüfûz hakkında umumî bir malumat verilecektir. Zira, Cinci Hoca’ya yapılan bu temlik, Cinci Hoca’nın padişahın üzerinde kurduğu nüfûz ve hakimiyet ile mümkün olmuştur. Bu nüfûzu idrak edebilmemiz için Cinci’ye dair teferruatlı bir malumata haiz olmamız iktiza etmektedir.

4.2.1.1. Cinci Hoca

Osmanlı belgelerinde ve devrin kaynaklarında, Cinci Hoca olarak tabir olunan “*Hüseyin Efendi*”nin doğum tarihi kati olarak bilinmemekle beraber, belgelere nazaran memleketi kati bir biçimde, o devirde “Taraklıborlu” olarak bilinen bölgedir. Bu bölge, bugün Karabük ili dahilinde bulunmakla beraber, XVII. yüzyılda “Livâ-i Bolu”ya tabi olarak bulunmaktadır. Mezkûr bölge bugün “Za’ferânî borlu/ Za’ferânî/Za’ferânborlu” terkiplerine paralel olarak “*Safranbolu*” biçiminde tabir olunmaktadır (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1581).

Cinci Hoca, Sultan İbrahim üzerindeki nüfûzu ile devrinin belli bir bölümünde oldukça etkili olan, din ve devlet adamıdır. Cinci Hoca, I. İbrahim üzerindeki nüfûzunu üfürükçülüğüyle elde etmiştir. Cinci Hoca bu “nüfuza ve üfürükçülükteki” kabiliyetine binaen devrinde ve bu devrin akabinde umumiyetle, “Cinci Hoca” lâkabı ile anılmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere, Cinci Taraklıborlu’da doğmuştur. Nâima’nın aktardığı bilgilere nazaran, Cinci Hoca Karabaş İbrahim Efendi’nin torunu, Mehmed Efendi’nin oğludur. Yine, Mustafa Nâima’nın aktardığı bilgilere nazaran, Cinci Hoca kendilerinin “*Şeyh Sadreddin Konevi*”nin torunlarından olduklarını bildirmektedir (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1582). Evliya Çelebi, talebelik döneminde bizzat tanıdığı Cinci Hoca’ya dair;

“Za’afânborlu nâm şehirde Şeyhzâde nâm bir suhte idi. Bi-emrillah İbrâhîm Hân hoş-hâl olup Şeyh- zâde’nin ismi Cinci Hoca olup iştiâr buldu (Evliya Çelebi, 2005: 170).” biçiminde malumat vermektedir.

Cinci Hoca, bu lakabına ilave olarak pederinin lakabına binaen, “Karabaşzâde” olarak da bilinmektedir (Katgı, 2012: 208). Cinci, ilk eğitimi babadan Taraklıborlu’da “ed’iye-i müessire ve azâim-i garibe” üzerine alarak, “*üfürükçülük*” ile alakalı bilgiler edindi. Bunun akabinde, Cinci okumak için İstanbul’a varıp, Şeyh Mehmed Çelebi’ye talebe oldu. Ancak, burada, “şer’î” bilimlerden daha çok, “*sihir*” ve “*efsun*”a müteallik bilimlerde etkin olduğu için ulemâ çevrelerince hep dışlandı. Nitekim Mehmed Çelebi İzmir’e kadı olarak tâyin olununca, Cinci Hoca’yı mülâzim yani mezun dahi etmeden, İstanbul’da bıraktı. Mehmed Çelebi, Cinci’nin lehine kendine telkinde bulunan birine, şu şekilde katı bir cevap vermiştir;

“*Behey Efendi! bizim ırzımız (haysiyetimiz) vardır. Avret ve oğlana efsun okuyan bir sehâr-ı nâbekârı bile (beraber) götürüp mansıbımıza bednâm mı olalım* (Katgı, 2012: 208).”

Yalnız kalan Cinci Hoca, kendini tam anlamı ile üfürükçülüğe vererek kuvvetli *nefesi*'yle tanındı ve okuduğu birtakım dualar dertlilere deva olduğu haberleri kulaktan kulağa yayılmaya başladı. Yukarıda da belirtildiği üzere ulemâ çevrelerince arka plana atılan Cinci, mezun olamadan okuldan atıldı. Ancak bu üfürükçülük, bilahare ona daha büyük kapılar açtı (Katgı, 2012: 209; Özcan, 1998: 541). Mustafa Naîmâ, bu durumu şu şekilde açıklamaktadır;

“Cenâb-ı Rabbü'l Âlemîn hazretlerinin hükm-ü hafîsine akıl erişmez. Efendisinin ar eylediği efsunkârlık san'atı ol fakire (Cinci'ye) sebab-i mâye-i izzet olup bir sene mürur etmezden mukarreb-i pâdişâh ve nâil-i câh” (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1583)”

Yukarıda da belirtildiği üzere, Cinci Hoca'nın talihi Sultan İbrahim'in üzerinde tatbik ettiği tedaviyle dönmüştür. İbrahim daha şehzâdeliğinde, maruz kaldığı birtakım “hafakan ve bazı sevdavî illeti” yani buhranları atlatabilmek için, çareyi çevredekilerin telkinleri ile kendini okutmakta bulmuştur (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1581-1583). Bu minvalde, birileri çıkıp “*falân medresede suhtecik vardır, cem'-i ecinneye kâdir ve günâ-gün emrâzun ilâcına mâhir eli sebebli bir kimesnedir...*” diyerek, Cinci Hoca'yı Valide'ye tavsiye etmiştir (Şimşek, 2005: 59)

Cinci Hoca, okuduğu bazı dualar ile Sultan İbrahim'in derdine ve buhranlarına deva olmuştur. İbrahim, “*kuvvet-i vâhime ve te'sîr-i itikat ile*” toparlanınca Cinci'ye büyük iltifat ve inayette bulunmuştur. Bu buhran durumlarının yanında, İbrahim henüz kendine halef olacak veliaht vermeye de muvaffak olamamıştı. Yine, Cinci Hoca'nın okuduğu birtakım dualar ile, İbrahim kudret bulup, “*bir iki hâsekî hâmile olmağla...*”, Cinci Hoca'ya “*semmûr kürkler ve kîse kîse meskûk altun ve gurusu...*” i'tâ' olunmuştur (Şimşek, 2005: 61).

Sultan İbrahim, Cinci Hoca'ya “*ta'yîn-i vezâ'if*” ile, mülâzim defterine kayıtlı değilken hariç medresesi müderrisi olmak için fermân buyurmuştur. Yahya Efendi'nin kanuna hilaf bulduğu bu tayinin hemen akabinde Haziran 1642 tarihli ikinci bir fermân ile “*Sahn-ı Semân*” ve bunun hemen akabinde, “*Süleymaniye*”nin hocalıkları Cinci'ye verildi. Bunun akabinde, çıkan bir fermân ile, “*İstanbul payesiyle Galata Kadılığı*” ve “*Pâdişâh hocalığı*”, kendilerine tevcih olundu. Nâima bu tevcihâtı, “*Galata kazasıyla Hocalık hattı sâdır olup, Cinci lakabıyla meşhur-ı enâm ve asitane-i devleti merci'-i has u amm oldu*” biçiminde vermektedir (Katgı, 2012: 210; Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1582; Özcan, 1998: 542).

Yukarıda da belirtildiği üzere, Cinci Hoca hiç ehliyeti olmadığı halde normalden hızlı bir biçimde, büyük makam ve mevkiler kazanmıştır. Padişah'ın nezdinde oldukça muteber bir konumda bulunan Cinci Hoca, bütün telkin ve taleplerini kabul ettirmiştir. Bu minvalde, halkın nezdinde ünü ve itibarı artan Cinci Hoca, bunu lehine kullanarak, halktan mal ve para toplamaya dahi başlamıştır (Şimşek, 2005: 60-61). Hatta, Mehmed Halife'nin aktardığı malumata nazaran, belli konuların kabulü veya çözümü hakkında, Vezîriâzam bile ona başvurmaya başlamıştır (Katgı, 2012: 214-215). Bunun akabinde, Cinci Hoca, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye damat olmuştur. Buna paralel olarak ulema çevrelerinde kendine taraftar bulmuştur (Katgı, 2012: 215). Nâima, bu durumun akabinde Cinci'ye dair, “*Giderek ta'ayyün kesb edip nice mesalih-i umura karışmağla mülteca-i cumhur olup cem'-i emvale başladı...*” biçiminde bir malumat vermektedir (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1582).

Cinci Hoca'nın hızla artan nüfuzunun önündeki tek pürüz, dönemin Vezîriâzama Kemankeş Mustafa Paşa idi. Cinci'nin, “Silahdar Yusuf Paşa”yla birlikte hareket edip, padişah üzerindeki nüfuzları ile birlikte devlette tayin ve azillerde müdahil olmaları ve makamları para mukabilinde vermeleri vb. hareketlerine vezîriâzam mâni olamamıştır. Hatta, yaptıkları bu faaliyetleri Vezîriâzam Mustafa Paşa'nın aleyhine kullanmışlardır. Mustafa Paşa, ocağı kullanarak Yusuf Paşa'yı bertaraf etmeyi planlamış, ancak ihanet üzerine bu durum padişaha bildirilerek, Kemankeş Kara Mustafa Paşa katlettirilmiştir (Gökpınar, 2020: 10; Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1589). Cinci, Kemankeş Mustafa Paşa'nın katilinin akabinde, tamamen rahatlamıştır. Mehmed Halife, Cinci'ye hitaben “*Kara Vezîr'in korkusundan Sultan'a yakınlaşabilmiş değildi*” biçiminde malumat ile Vezîriâzamin idamının hemen akabinde, Cinci'nin padişah üzerinde kazandığı nüfuzun değerini vermektedir (Katgı, 2012: 220-221).

1644 yılında rakibi Kemankeş Kara Mustafa Paşa'yı katlettiren Cinci Hoca'nın, padişah üzerindeki nüfuzu daha çok artmıştır. Paşa'nın katlinin (31 Ocak 1644) hemen akabinde, daha bir ay bile olmadan “26 Şubat 1645” tarihinde, bir Arz tanzim ederek, “Anadolu kâdı'askerliği”ni talep etmiştir²⁵. Pâdişâh'a hitaben tanzim olunan bu belge

²⁵ “*Verdim olsun;*

1054, Cinci Hoca Hüseyin Efendi;

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki, sa'âdetlü ve merhametlü Pâdişâhım, hâlâ Galata kâdısı olan Hüseyin Efendi dâ'ilerine Anadolu kâdı'askerliği sadaka ve inâyet buyurulmak bâbında emr ü fermân devletlü ve şevketlü pâdişâhımındır”; BOA, TS.MA.e, 794/29, 29-12-1054

üzerinde bulunan “*virdim olsun*” biçimindeki icazet üzerine, Cinci talep ettiği vazifeye tayin olunmuştur (BOA, TS.MA.e, 794/29). Bu tevcihâta ilave olarak, Arpalık olarak Galata da üzerinde kalmıştır. Yine, Cinci Hoca üzerine aldığı bu vazifeye ilave olarak, pâdişâh hocalığı memuriyetini de idame ettirmiştir. Şemdanizâde, “Hâce-i Sultanî”lik makamı bakımından, Cinci’nin “Rumeli kâdi’askeri”nin üzerinde tutularak daha fazla itibar bulduğunu bildirmektedir (Katgı, 2012: 211). 30 Temmuz 1644 tarihli düzeltme örneklerinde, Cinci Hoca’yı nitelendirmek için kullanılan “*Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdi’askeri*” biçimindeki ibare, teşrifat²⁶ ile alakalı bu durumu açıklamaktadır. (KKA, TD 35: 245a) Nâima, Cinci Hoca’nın üzerine yapılan tevcihât hakkında şu malumatı vermektedir;

“*Cinci Hoca Anadolu kâdi’askeri olup Galata, arpalık sûretiyle elinde kalıp, pâdişâh hocalığı mansıbı da diğer memuriyetlerine ilâve oldu. Bu sûretle pâdişâhın tam iltifatına nail olmakla müşârün bil’benân oldu* (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1622).”

Cinci Hoca “26 Şubat 1645” tarihli talebi üzerine atandığı bu vazifede, ancak iki yıl kadar kalabilmiştir. Cinci Hoca, bulunduğu vazifeyi kötüye kullandığına dair çıkan bazı iddia ve dedikodularla “Nisan 1646” tarihinde bu vazifeden azledilmiştir. Ancak, nüfûzunu kullanarak “Ramzan”da (Ekim) ikinci defa bu vazifeye atama almıştır. Yine, hakkında çıkan benzer iddia ve dedikodular ile “Haziran 1647”de azledilerek, birkaç gün içinde tekrar atanmıştır. Bunun hemen akabinde tekrar azledilip, “2 Ağustos 1647” tarihinde dördüncü defa vazifeye atama almıştır. Nihai olarak, vazifede çok duramayan Cinci Hoca yine hakkında çıkan vazifeyi kötüye kullandığına dair iddia ve dedikodular ile azledilip, ikametine verilen saraydan çıkartılarak, “Şevval” (Kasım) ayında İzmit’e gönderilmiştir. Cinci, bilahare affedilerek İstanbul’a dönmüştür. Ancak pâdişâhın emri ile bu defa da Gelibolu’ya sürgün edilmiştir. Gelibolu’da birkaç gün kalan Cinci Hoca, İbrahim’in izni ile İstanbul’a dönmüştür. Ancak, bu dönüşün hemen akabinde, İbrahim tahttan indirilip, katledilince hepten hâmîsiz kalmıştır (Katgı, 2012: 210-211; Özcan, 1998: 242).

Yukarıda da belirtildiği üzere, Cinci Hoca’nın kaderi hepten İbrahim’e bağlıydı. Nitekim, Mehmed daha tahta çıkar çıkmaz, hazinede “cülûs bahşîşi” problemi patlak vermiştir. Bu itibarla ilk olarak İbrahim’in üzerinde kurduğu nüfuzla önemli vazifelere atanan ve bu vazifelerini kötüye kullanarak, büyük kazançlar elde eden Cinci Hoca’ya

²⁶ Cinci Hoca’nın teşrifattaki yerini bildiren örnek olay için ayrıca bkz.; Naîmâ Mustafa Efendi, Naîmâ Tarihi, çev. Zuhuri Danişman, Zuhuri Danişman Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 1759-1761.

başvurulmuştur. Naîmâ'nın belirttiği üzere, "17 Ağustos 1648" tarihinde Vezîr-i âzam Mehmed Paşa, bu problemi çözmek için Cinci'den para talep etmiştir (Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1868). Ancak, Cinci bu talebe mukabil olarak, "...*bende bir akça yokdur ve imdâda kâdir değülüm...*" biçiminde bir cevap vermiştir (Şimşek, 2005: 62). Bunun akabinde, Mehmed Paşa Karaçelebizâde'den bir haber yollayarak lazım olan bu parayı verdiği takdirde, kendilerine arpalık verilip kılına bile dokunulmayacağını bildirmiştir. Ancak, Cinci Hoca lazım olan bu parayı vermemiştir. Akabinde, Vezîriâzâmın emriyle Çavuşbaşı Abdülfettah ve adamları üzerine gönderilmiştir. Cinci, bu durumun üzerine, paniğe kapılıp, kaçmaya çalışmıştır. Ancak, zorla yakalanarak Vezîriâzâmın huzuruna getirilmiştir. Cinci, burada da kendinden talep olunan parayı vermeyince Paşakapısı'na hapsedilmiştir. Bu arada Vezîriâzama, kendilerinin Mehmed'e Hoca yapıldığı takdirde, bir miktar altın verebileceğini bildirmiştir. Ancak bu teklif kabul edilmemiştir. Yapılan tetkik ve tahkikat ile, "200 kese kuruş hazineden başka denkler, bohçalar ve sandıklar dolusu altın ve mücevheratı, elliden fazla samur kürkünün olduğu" deftere yazılmıştır. Bu para ve mallar Paşakapısı'na taşınarak, bizzat Cinci'nin önünde bunlara el koyuldu. Yine, bazı hayır kurumlarına kaynak teşkil etmek için kendine temlik ettirdiği tarla ve köylere müteallik mülknâmeleri elinden alınarak, Cinci'nin üzerinde dirlik hüviyetine haiz topraklar bırakıldı. Cellât Kara Ali tarafından dövülerek ve ölümle tehdit edilerek, diğer hazinelerin bulunduğu yerler öğrenilerek, tek tek çıkarıldı. Bu minvalde "bahşiş" olarak verilecek olan "1. 958. 400" duka altın tutarındaki paranın, "1. 920. 000" kadarı Cinci'den zorla alınan paralarla ödenmiştir²⁷. Neticede toplanan ve dağıtılan bu paralar uzun bir müddet tedavülde kalarak "Cinci Akçesi" olarak tabir olunmuştur. Bir müddet tutulan Cinci, kuvvetle muhtemel manevi kuvvetinden çekinilerek, "İbrim mirlivâlîği" verilerek, Merkezden yollandı. Ancak, Mihaliç (Karacabey) dolaylarında kötüleşince, orada ikametine izin verilmiştir. Akabinde, Kırım hanının talepleri üzerine, İstanbul'a dönmelerine izin verilmiştir. Ancak hem kendi hem de adamlarının çıkarttığı birtakım dedikodular, Devlet merkezinde tedirginlik yaratmıştır. Bunun akabinde, Şevval 1058 (Ekim/Kasım 1648) tarihinde, Merkezden çıkarılan bir emir ile katledilmiştir (Katgı, 2012: 228-231; Naîmâ Mustafa Efendi, 1968: 1869-1875; Özcan, 1998: 542; Şimşek, 2005: 61-62). Katip Çelebi, Cinci Hoca'nın katledilme tarihini "4 Kasım 1648" olarak vermektedir (Katip Çelebi, 2007: 1041).

²⁷ Cinci Hoca'nın mal varlığı hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.; Naîmâ Mustafa Efendi, Naîmâ Tarihi, çev. Zuhuri Danışman, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 1870-1875.

Cinci Hoca, bu malı ve mülkü İbrahim'in üzerindeki nüfuzu ve üfürükçülüğüyle kazanmıştır. Cinci devrin kaynaklarında umumiyetle cahil olarak nitelendirilmektedir. Yine bu kaynaklarda, tamamen talihi ile bu nüfuzu ve büyük vazifeleri elde ettiği ifade edilmektedir. Mehmed b. Ahmed bu durumu;

“Hocanın bildüğü yoğiken sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin ilâcına mübâşeret ve bildüğü kadar okumağa müdâvim olur... (Şimşek, 2005: 60-61).” biçiminde verdiği bir ifadeyle açıklarken, Evliya Çelebi talebelikten bizzat tanıdığı Cinci Hoca hakkında, şu ifadeleri kullanmaktadır;

“Şerikimiz (ders arkadaşımız) olması cihetiyle keyfiyyet-i hâli ma'lûmumuzdur. İlm-i da'vetten (dua biliminden) bir hurûf bilmezdi... (Evliya Çelebi, 2005: 233).”

Cinci Hoca, İbrahim'in üzerinde kurduğu nüfuz ile büyük vazifeler elde ederek, devlete müteallik hemen her konuda aktif rol almıştır. Merkez'den yapılan birçok tayin ve azillerde etkili olmuştur. Bu minvalde, bazı kadılıkları veya ilmiye kadrolarını para mukabilinde vererek büyük kazanç elde etmiştir. Yine, padişaha telkinlerde bulunarak, başta Kemankeş Mustafa Paşa olmak üzere, rakibi olan bazı devlet adamlarını ortadan kaldırmıştır (Özcan, 1998: 542). Evliya Çelebi, Cinci'nin bulunduğu vazifelere binaen, *“umûr-ı devletde bir iş görmüş değil idi...”* biçiminde bir ifade kullanmaktadır (Evliya Çelebi, 2005: 233).

Cinci, İbrahim'in üzerindeki nüfuzu ile elde ettiği vazifeleri kötüye kullanarak, daima daha çok mal ve mülk edinmek için çabalamıştır. Hoca'nın bu amaçla elde ettiği mülklerden biri de konumuzu teşkil eden mülk topraklarıdır. Cinci'nin, hayratı bahane ederek, kendine temlik ettirdiği dirlik toprakları toplamda “66.925 akçe”lik bir miktara haizdir. İleriki bölümlerde tafsilatlı olarak tetkik edeceğimiz bu mülkler kaidelere hilaf bir biçimde Cinci'ye temlik olunmuştur. Cinci'nin dört yıl kadar üzerinde kalan mülk toprakları 1648 yılında İbrahim'in katlinin akabinde, Cinci'nin elinden alınarak önceki sahiplerine tekrar verilmiştir.

4.2.1.2. Cinci Hoca Mülklerine Dair Düzeltmeler

Çalışmamızın büyük bir bölümünü teşkil eden bu düzeltmeler, Cinci'nin üzerine yapılan temlikin akabinde, bu toprakların nihai konumunu bildirmek üzere, defterlerde müteallik alanların üzerinde tatbik edilmiştir. Burada ilk olarak, dönemin kaynaklarına bakarak, düzeltmelere konu olan mülk toprakların, temlik'indeki nedenler ve bunların akibetleri üzerinde durulacaktır.

Cinci Hoca ve devrine ait mühim bilgiler bulunduran, Pecevî tarihi zeyl bölümü, Cinci Hoca'ya temlik edilen mülkler hakkında da oldukça mühim bilgiler vermektedir. Peçevi'nin vefatının hemen akabinde, hazırladığı tarihin üzerine, Belgrâdî Mustafa b. Ahmed, 1635-1651 yıllarında vukû bulan olayları zeyl biçiminde eklemiştir. Elimizde bulunan zeyl, Osmanlı Devleti'ndeki 1651 tarihine kadar, vukû bulan olayları bildiren Belgrâdî Mustafa b. Ahmed'in zeylidir. Müellifin, 1635-1651 tarihlerinde, vukû bulan olaylara bizzat tanıklık etme durumu, bu zeyl bölümün önemini daha da arttırmaktadır. (Şimşek, 2005: 1-537) Mustafa b. Ahmed, Cinci Hoca'ya temlik olunan mülk topraklar hakkında oldukça dikkat çeken bilgiler vermektedir. Kitapta bulunan bilgilere nazaran, Cinci, hayrata başladığını bahane ederek, memleketi olan Taraklıborlu (*Za'ferânborlu*) dahilinde yaptırdığı imâret vakfı için, Taraklıborlu'nun da tâbi' bulunduğu Livâ-i Bolu dahilinde vâki olan verimli toprakları nüfuzu altına aldığı padişahın hükmü ile kendine hibe ve temlik ettirmiştir. Bunun akabinde, toprakları öteden beri üzerinde bulunduran "kurâ-yı mezbûre sâhibleri merhamet ümidiyle" Merkeze vararak bu toprakların tekrar kendilerine tevcihi için talepte bulunmuşlardır. Ancak kendilerini ve meramlarını ifade edecek bir kapı bulamamışlardır. Bunun üzerine bu durumu, hazret-i hakka havâle edip mezkûr topraklardan ferâgat etmişlerdir. Netice olarak, İbrahim'in hâli ile tahta çıkan IV. Mehmed, Cinci Hoca'ya temlik olunan, mülk toprakların bulunduğu köyleri tekrar sahiplerine tevcih ederek, bu kötü durumu ortadan kaldırmıştır.²⁸ Tahrir defterlerinde bulunan birtakım belge ve kayıtlar Mustafa b. Ahmed tarafından aktarılan bu malumatı doğrulamaktadır. Bu kayıtlara nazaran Cinci'ye yalnız varidatları büyük olan topraklar temlik olunmuştur. Bu toprakların kullanım haklarını üzerinde bulunduran kişilere de, muhtelif bölgelerden timarlar verilmiştir. Bu kişilerin rızaları alınmadan yapılan böyle bir tevcihat, Mustafa b. Ahmed'in de belirttiği üzere, büyük bir ihtilafa neden olacaktır. Mustafa b. Ahmed'in bildirdiği bu malumat, çalışmamızın önemli bir bölümünü teşkil eden, Cinci Hoca mülkleri için oldukça mühim olup, bu mülklerin ne biçimde ve niçin verildiği vb. konularda bize yardımcı olmaktadır.

²⁸ "Ve ke'ennehu hayrâta mübâşeret idüp sılâsı olan Za'ferânborlusunda imâret ve medrese binâsı sevâsına düşüp ve ol sancakta her kimün timar ve ze'âmetinde eyüce ma'mûr karye var ise ol imâret vakfı için sa'âdetlü pâdişâh hazretleri tarafından hatt-ı hümayûn ile temlik itdürdiler. Eben an-cedd ol timar ve ze'âmetlere mutasarrif olup sefer ve meşakkatler çeken kurâ-yı mezbûre sâhibleri merhamet ümidiyle âsitâneye gelüp feryâd ü figân nâle vü efgân eylediler. Ammâ zerre denlü müfid olmayup ve her kangı kapuya vardılarsa yüz bulamadılar. Âkıbet hazret-i hakka havâle idüp ferâgat ve -men sabera zafera- mefhûmuyla âmil oldılar. Ve fi nefsi'l-emr Sultan İbrahim hâl ve Sultan Mehmed hazretleri cülûs buyurduktan sonra cümle ol kurâ girü ashâbına redd olunup, hakkı müstahikkına îsâl eylediler..."; Hamdi Şimşek, Pecevî Târîhi, (355b-364b, Zeyl 365a-393a Metin, Dizin, Özel Adlar Sözlüğü, s. 61.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, Cinci'ye temlik olunan bu mülk topraklar kanun ve kaidelere hilaf bir biçimde temlik olunmuştur. Mustafa b. Ahmed'in belirttiği üzere, Cinci bu toprakları, Taraklıborlu'da dahilinde yaptırdığı imâret vakfı için, İbrahim'den talep etmiştir. Mustafa b. Ahmed'in aktardığı imâret vakfı, TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterinde bulunan, Rebî' ilevvel 1057 (1647) tarihli vassâle kayıtlarına nazaran, "câmi", medrese, imâret, tavnâne ve mekteb"ten tekevvün etmektedir (KKA., TD 35: 332b). Ancak, bu mezkûr binaların akıbetleri hakkında bir malumat bulunmamaktadır. Günümüzde, bölgede bu mezkûr binalar ve kalıntıları hakkında da bir iz veya malumat bulunmamaktadır. Ancak bugün bölgede, "Cinci Hanı" ve "Cinci Hamamı" biçiminde tabir olunan ve bizzat Cinci Hoca tarafından yaptırıldığı bilinen, birtakım tarihi binalar bulunmaktadır. Bu tarihi binalar ve bu binalar ile birlikte mütalâa olunan "dükkanlar", Cinci'nin valideleri olarak bilinen, "Şeyh İshak kızı Hamide Hatun"un vakfı dahilinde bulunmaktadır. Bu malumatlar, bizi bu tarihi binaların Cinci'nin imâret vakfı dahilinde olduğu fikrine itmektir. Ancak elimizde bu konu hakkında mutlak bir delil veya bilgi bulunmamaktadır (Canbulat & Asar, 2020: 194-220).

Halime Hatun Vakfı, 1645 yılında Taraklıborlu'da kurulmuştur. Bu vakfiyenin orijinal hali, 601 numaralı Vakıf defterinde bulunmaktadır. Bu vakıf defterine nazaran, bu vakıf bir hayrat vakfindan daha çok temel amacı, kazanç elde etmek ve bu bağlamda binaların evlatları tarafından kullanımını teminat altına almak olan, "evlatlık" vakıftır. Bu vakfın, Cinci'ye yapılan temlik'e konu olan imaret vakfı ile alakalı olup olmadığına dair mutlak bir delil de bulunmamaktadır (Güngör, 2014: 22-23). Ancak Halime Hatun Vakfına müteallik "4-13 Şubat 1649" tarihli belge, bize bu vakfın kurulumunda, bizzat Cinci Hoca'nın dahili olduğunu bildirmektedir. Bu mezkûr belgenin üzerinde bulunan, "*Medine-i Taraklıborlu'da vâki, bundan akdem Hoca Hüseyin Efendi'nin binâ olunan hanın yeri galle pazarı olup*" biçimindeki ibareler, vakfın Cinci'nin eliyle kurulduğunu kanıtlar niteliktedir. Yine belge üzerinde bulunan "*Hüseyin Efendi han binâ ettirmekle tagallüben icâresin vermeyip*" biçimindeki ibare, Cinci'nin vakfa ait hanın bulunduğu alanı zorbalıkla aldığını bildirmektedir (Canbulat & Asar, 2020: 203; TS.MA.e., 819-3). Bu malumatlar, han, hamam ve dükkanları ihtiva eden vakfın Cinci Hoca'nın eliyle kurulduğunu kanıtlar niteliktedir. Ancak, bu vakfın temlik'e konu olan imâret vakfıyla bağlantılı olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak bu imâret vakfının ihtiva ettiği binaların, Halime Hatun Vakfı'nda bulunmaması, mezkûr vakıfların iki farklı vakıf olduğunu kanıtlar niteliktedir (bkz. Ek B.15).

Cinci'nin bizzat kendi malı ile Taraklıborlu'da yaptırdığı imâret vakfına kaynak oluşturmak için, kendine temlik ettirdiği mülk topraklar, temel olarak bir malikanenin bütünlüğünü bozacak biçimde dağınık olarak bulunmaktadır. Bu toprakların dağınıklık durumu; Cinci Hoca'nın, yalnız verimli ve varidatları büyük toprak ve kalemleri talep etme durumu alakalıdır. Bunu, defterlerde bulunan düzeltmeler de kanıtlar niteliktedir. 406 numaralı Vakıf defterine nazaran, Cinci Hoca kendine temlik olunacak toprakları, “divân-ı hümâyûnuma i'lâm edüb” bizzat kendi belirlemiştir. TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir ve TD 406 numaralı vakıf defterlerine nazaran, “Livâ-i Bolu” dahilinde bulunan “kazâ-i Bolu”, “kazâ-i Onikidivan”, “kazâ-i Taraklıborlu” ve “kazâ-i Viranşehir”e tâbi olarak bulunan bazı üniteler Cinci'ye hibe ve temlik olunmuştur. Bunlara ilave olarak, 250 numaralı tahrir ve 406 numaralı Vakıf defterlerine nazaran “kazâ-i Gerede”ye tâbi bulunan bazı topraklar da Cinci'ye temlik olunmuştur. Bu minvalde, temlike konu olan mülklerin büyük bir bölümünü, bugünkü Bartın (Onikidivan), Çankırı (Viranşehir) ve Karabük (Taraklıborlu) dahilinde bulunan topraklar teşkil etmektedir. Cinci Hoca'ya bu mezkûr kazâlara tâbi olarak bulunan köylerin yanında, “mezrâ'a”, “çiftlik”, “zemîn” veya hiçbir hüviyete haiz bulunmayan, “dönüm biçiminde topraklarda” hibe ve temlik olunmuştur. Yine, burada dikkat çeken bir konu da, Cinci Hoca'ya yalnız bu kazâların dahilinde bulunan “dirlik”, “vakıf” veya “mülk” konumundaki tarım toprakları temlik olunmamıştır. Bu topraklara ilave olarak, bazı yörük cemâ'atlerinden toplanacak olan vergiler, Taraklıborlu'dan alınan bazı vergiler ve bu temlike konu olan bütün ünitelerin “hâne-i avarızları”, Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunmuştur (KKA., TD 19; KKA., TD 35; KKA., TD 250; BOA., TD 406). Cinci Hoca'nın üzerine “mülkiyyet üzere” temlik olunan bu topraklar verilirken, 1568 yılı tahririnde, kazâ-i Taraklıborlu'ya tâbi olarak bulunan “Eflani”, “Kızılbel”; Onikidivan'a tâbi olan “Küçnoy”; Viranşehir'e tâbi biçimde bulunan “Şahabeddin”, 406 numaralı Vakıf defterinde ve Mülknâmenin belirli yerlerinde, Taraklıborlu, Onikidivan ve Viranşehir'den, farklı birer kazâ olarak verilmişlerdir. Ancak, TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde, Cinci Hoca'nın mülk topraklarına müteallik yapılan düzeltmeler, 1568 yılı tahririnden kalan teşkilatlanma tertibine nazaran yapılmıştır. TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde, bulunmayan ünite ve topraklara müteallik defter düzeltimleri, TD 250 numaralı tahrir defterinin üzerine kayıt ve derç olunmuştur (KKA., TD 19; KKA., TD 35; KKA., TD 250; BOA., TD 406).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu mülklerin akıbeti hakkında devrin kaynakları önemli bilgiler vermektedir. Mustafa b. Ahmed'in de belirttiği üzere, Cinci'nin üzerine yapılan bu temlik, temlike konu olan toprakları ellerinde bulunduranların muhalefetine sebep olmuştur. Zira, Cinci Hoca'ya temlik olunan topraklar, belli bir hizmete mukabil olarak tevcih olunan dirlik, mülk veya vakıf topraklarıdır. Bu minvalde, bu toprakların durduk yere birinden alınıp başka birine tevcihi veya temliki, kanun ve kaidelere hilaf bir durumdur. Ancak Mustafa b. Ahmed'in de belirttiği üzere, alınan temlik kararından dönülmemiştir (Şimşek, 2005: 61). Netice olarak, Cinci'ye temlik olunan bu topraklar, 1644 yılından 1648 yılına, yani IV. Mehmed tahta çıkana kadar, Cinci Hoca'nın elinde kalmıştır. Bu tarihte bütün malına ve mülküne el konulan Cinci'nin, hayır kurumlarına vakıf diye kendine hibe ve temlik ettirdiği mülk topraklarını ihtiva eden temliknâmeler de elinden alınarak, Cinci'nin üzerinde yalnız ze'âmet ve timarlar bırakılmıştır (Özcan, 1998: 542). Görüldüğü üzere çalışmamızın büyük bir bölümünü teşkil eden Cinci Hoca mülklerini ihtiva eden "mülknâmeler", 1648 yılında Cinci Hoca'nın elinden alınmıştır. Yine bu yıl içinde, kuvvetle muhtemel Cinci'nin katlinin hemen akabinde, bu mülklere müteallik bütün defterhâne kayıtları, iptal edilerek defterlerden ref' olunmuştur. Nihai olarak, Mustafa b. Ahmed'in de belirttiği üzere, bu temlike konu olan topraklar evvelki sahiplerine tekrar tevcih olunmuştur (Şimşek, 2005: 61). Müellif Mustafa b. Ahmed'in aktardığı bu durum, tevkîi kalem ile tahrir defterleri üzerindeki müteallik alanlara derç olunmuştur. 1648 yılında, TD 19, TD 35 ve TD 250 numaralı defterler üzerinde Tevkiî Mehmed'in kalemiyle tatbik olunan bu defter düzeltimleri, "*üslûb-ı sâbık üzere timâra tashîh olunmuştur*" biçiminde olup, üzerine derç edildikleri toprakların, tekrar evvelki sahiplerine tevcih olduğunu bildirmektedir (KKA, TD 19; KKA., TD 35; KKA., TD 250). Tevkiî Abdi Paşa tarafından bizzat hazırlanan ve 1648-1678 yıllarını ihtiva eden "Vekâyi'nâme" de bu durum şu şekilde verilmektedir;

"...Mukaddemâ kendüye temlik itdirüp zu'munca vücûh-ı hayrâta vakf eyledüğü karyelerin ve mezra'aların emr-i şerifle mülkiyyet ve vakfiyyetleri ref' olunup üslûb-ı sâbıkları üzre ba'zısı timar ve ze'âmet ve ba'zısı mîrî tarafından zabt olundu... (Derin, 1993: 6)."

Devrin kaynaklarının Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan bu mülkler hakkında bilgiler vermeleri, bu temlikin ehemmiyetini kanıtlar niteliktedir. Zira, Cinci Hoca'nın üzerine yapılan bu temlik, devrinde dahi oldukça dikkat çeken bir vakıdır. Barkan'ın, "*emsali arasında en mükemmeli*" biçiminde tanıttığı bu temliki ihtiva eden mülknâme, bu bağlamda tetkike muhtaçtır (Barkan, 1941: 925).

Cinci Hoca'nın mülklerini ihtiva eden "temliknâme"ler, tetkik ettiğimiz defterler üzerindeki bu mezkûr mülklere müteallik kayıtlar ve bu kayıtları teferruatlı bir biçimde ihtiva eden "406 numaralı Vakıf defteri", bize Cinci Hoca'ya temlik olunan bu mülkler ve bu temlikin merhaleleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu bölümde, burada verdiğimiz kaynakların nazarında, Cinci üzerine yapılan temlik'in merhalelerini tetkik edeceğiz. Bu bağlamda, ilk olarak Cinci'nin mülklerini ihtiva eden, mezkûr kaynakları tanıtmakta fâide mülâhaza etmekteyiz. Çalışmamızın büyük bir bölümünü, Cinci Hoca ile alakalı kayıtlar teşkil etmektedir. Bu kayıtları da TD 35 ve TD 19 numaralı defterler üzerinde yapılan "defter düzeltimleri" (tashih) ve bu defterlerin üzerlerine ilave olunan "ek vesikalar" (vassâle) teşkil etmektedir. İleriki bölümlerde, teferruatlı biçimde tetkik olunacak olan bu vassâleleri, mülk topraklarının hudutlarını bildiren "hududnâme"ler, bu mülkleri ihtiva eden "temliknâmelerin özetleri" ve bu mülklerin Cinci'nin kurduğu imâret vakfına bağlandığını bildiren "vakıfnâme özetleri" olmak üzere üçe ayırabiliriz. Bu ilave belgeler ile düzeltmeler, temelde Cinci Hoca'nın eline verilen temliknâmenin belli bölümlerini ihtiva etmekte olup, bu temlikin merhaleleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. TD 406 numaralı Vakıf defteri, TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterleri üzerinde yapılan düzeltmelerin hemen akabinde 1055/1645 yılında tanzim olunmuştur. Defter, 86 sahifeden ibaret olup Cinci'ye temlik olunan mülkleri teferruatlı bir biçimde ihtiva etmektedir²⁹. Zira, temlikin büyüklüğüne bağlı olarak, böyle bir deftere ihtiyaç duyulmuştur. Nihai olarak, Rebiülevvel 1054 (Haziran 1644) tarihinde tanzim edilerek Cinci'nin eline verilen "mülknâme"ler³⁰, I. İbrahim'e ait birer tuğra taşımakla beraber, bu temlike ait orijinal belgelerdir. Cinci'nin üzerine temlik olunan mülkleri ihtiva eden bu kaynakların nazarında yapacağımız bu tetkikat, temel olarak iki bölümden tekevvün etmektedir. Bu bölümde, bu temlikin ilk merhalelerini teşkil eden, defter düzeltmeleri tetkik edilecektir. Çalışmamızın, vassâlelerin tahlilini yaptığımız dördüncü bölümünde bulunan Cinci Hoca'nın mülklerine müteallik vassâlelerin tahlili, bu bölümün bir nevi devamı olup bu temlikin nihaî merhalelerini ihtiva etmektedir. Cinci'ye temlik olunan mülk toprakların "konum ve durumunu bildiren" defter düzeltmeleri temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, 1644 yılında bizzat "Tevkiî Ahmed" in kalemi ile, tatbik edilmiştir. İkinci düzeltme türü de, 1648 yılında "Tevkiî Mehmed" in kalemi ile, tatbik edilmiştir.

²⁹ TD 406 numaralı defter için bkz.; Ek-16.

³⁰ Temliknâmelerin orijinal nüshaları için bkz.; Ek-17.

Cinci Hoca'nın 26 Şubat 1645 tarihli talebi, İbrahim'in bu talebi kabulü üzerine atandığı "Anadolu kâdı' askerliği"nin hemen akabinde, "Haziran 1644" tarihinde tertip olunan temliknâme'ye konu olan temlik, kuvvetle muhtemeldir ki bu vazifenin hemen akabinde tevcih olunmuştur. Bu temlike konu olan toprakların, buldukları bölgelerin büyüklüğü ve bu bölgelerin hudutlarının temliknâme'nin tanziminden önce belirlenme durumu, Cinci'nin üzerine yapılan bu temlikin, 26 Şubat 1645 tarihli atama ile birlikte yapıldığını kanıtlamaktadır. Cinci'ye temlik kabul olunan topraklar, bir malikânenin bütünlüğünü bozacak biçimde, dağınık olarak bulunmaktadır. Bu minvalde, bu temlike konu olan bölgeler dahilinde bulunan timar, vakıf ve mülk hüviyetine haiz toprakların, bu özellikleri ref' olunarak, temlike konu olan toprak ve varidat kalemlerine müteallik Defterhâne-i Âmire'de bulunan defter kayıtlarının, bu doğrultuda düzeltilmeleri iktiza etmektedir (Barkan 1941: 929). Yine, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan bu toprak ve kalemlerin büyük bir bölümü, türlü vazifelilerin kullanımı altında bulunmakta olup, bu vazifelilerin mezkûr toprak ve kalemler üzerinde hak talebinde bulunmamaları için, müteallik tahrir defterlerinin üzerinde bulunan bu kayıtların, tek tek düzeltimleri iktiza etmektedir. Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği üzere, Defterhâne'de hıfz olunan tahrir defterlerinin üzerinde yapılacak olan düzeltmeler, tevkiî'ye hitâben hazırlanan hükme nazaran yapıldı. Bu doğrultuda, Cinci'nin mülklerine müteallik yapılacak olan defter düzeltmeleri, Tevkiî Ahmed'e hitâben tanzim olunan bir hükmün akabinde, bu hükme nazaran tatbik olunmuştur. Bu düzeltmelere müteallik tanzim olunan hükmü eline alan Tevkiî Ahmed, TD 19, TD 35 ve TD 250 numaralı tahrir defterleri üzerinde, bu temlike konu olan bütün ünite ve kalemlerin, Cinci Hoca'nın üzerine "mülkiyyet üzere" temlik olunduklarını bildiren müteallik düzeltimleri tatbik etmiştir. TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir ve TD 406 numaralı vakıf defterlerinde, bu düzeltmelerin tevkiî'ye hitâben tertip olunan bir hükmün akabinde ve mezkûr hükme nazaran, tatbik olunduğu açıkça ifade edilmektedir.³¹

Tevkiî Ahmed'in defterler üzerinde, bu temlike müteallik yaptığı ilk düzeltme, "29 Ağustos 1644" tarihinde TD 35 numaralı tahrir defterinin üzerine derç olunmuştur. Ancak, TD 35 numaralı defterin üzerinde, bu tarihte tatbik olunan düzeltimde bulunan,

---

³¹ "Defter-i icmâl ve mufassal'da mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.../Defterhâne-i Âmire'mde mahfûz olan İcmâl ve Mufassal ve sâir defterlerinde Nişâncım kalemiyle kendülere mülkiyyet üzere tashîh olunmağın.../Tashîh olunmak için defter-i icmâl ve mufassalı getürdüb bu hakîrin kalemiyle tashîh olunmak için hükm-i şerîf vârid olmağın"; YTYTTYTYTTYTY

“karye-i mezbûre defter-i icmâlden tashih olunduğu üzere” biçimindeki ibare, mülkler ile alakalı tatbik olunan ilk düzeltimlerin, TD 250 numaralı *“icmâl defteri”* nin üzerinde yapıldığını kanıtlar niteliktedir (KKA, TD 35: 17b). TD 19 ve TD 35 numaralı defterler üzerinde, Cinci Hoca'nın mülk topraklarına müteallik ilk düzeltimler, TD 35 numaralı defterin üzerine kayıt ve derç olunmuştur. TD 19 numaralı defterin üzerinde bulunan, *“Cild-i evvelde tashih olunduğu üzere...”* biçimindeki ibare, bunu kanıtlar niteliktedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Cinci Hoca'nın üzerine hibe ve temlik olunan bu mezkûr ünite ve kalemlere müteallik, TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterleri üzerinde tatbik olunan düzeltimler, bu defterler üzerine iki farklı tarzda derç edilmiştir. Bunlardan ilki, mezkûr ünite ve kalemlerin; Cinci Hoca üzerine, *“mülkiyyet üzere”* temlikini bildiren, *“29 Ağustos 1644”* den *“26 Eylül 1645”* tarihine kadar, TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterleri üzerine derç olunan düzeltmelerdir. Defterler üzerindeki ikinci düzeltme tipi, temlik olunan *“mülklerin ref”* olduklarını bildirmekte olup, *“Aralık 1648”* tarihinde derç olunmuştur. Mezkûr tahrir defterlerinin üzerlerinde, *“29 Ağustos 1644”* tarihinde yapılan ilk düzeltmeler, ünite ve kalemlerin bütün bir biçimde Cinci Hoca'ya temlikini bildirmektedir. Tahrir defterleri üzerinde yapılan bu düzeltmelerin büyük bir bölümü *“18 Ocak 1645”* te tatbik olunmuştur. Bu defter düzeltmeleri, muhteviyat bakımından, dönüm olarak birtakım toprakların, Cinci Hoca üzerine temlikini bildirmektedir. Yine, Tevkiî Ahmed'in kalemi ile *“Mart 1645”* tarihinde tatbik olunan düzeltmeler, yalnız *“Alpviran”* ve *“Kızılcaviran”* köylerinin üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Bu köyler, Cinci Hoca üzerine temlik olunan ünitelerle hemhudut bir biçimde olmaları itibari ile, *“sâhiplerine düşenden buna bedel-i timâr verilmek üzere”*, Cinci'ye temlik olunmuştur (KKA., TD 35: 315a-337a). Yine, Tevkiî Ahmed tarafından *“Ağustos 1645”* tarihinde, defterlerin üzerinde, birtakım düzeltmeler daha yapılmıştır. Bu düzeltmeler, bir önceki *“tashih fermânı”* nda açıkça belirtilmeyen ve bu itibarla, defterler üzerinde düzeltimleri yapılmayan bazı toprakların, Tevkiî Ahmed'e hitaben tanzim olunan yeni bir hükümle, *“mülkiyyet üzere”* Cinci'ye temliki ile alakalıdır (KKA., TD 35: 348a). Cinci Hoca'ya temlik olunan ünite ve kalemlere müteallik nihaî mülkiyyet düzeltmeleri, *“Ekim 1645”* tarihinde yapılmıştır. Düzeltmeler, Mülknâme üzerinde kayıtlı bulunan bazı ünitelerin, *“sehven defter-i icmâl ve mufassala tashih”* olunmamaları ile alakalı olup bu ünitelerin *“mülkiyyet üzere”* Cinci Hoca'ya temlikini bildirmektedir (KKA., TD 35: 340a-387a). Cinci Hoca'ya temlik olunan toprakların, mülk olarak tahavvülünü bildiren, mülkiyyet düzeltimlerine müteallik yapılacak olan kayıtlar *“1645 yılı”* nin içinde tamamlanmıştır. Cinci Hoca üzerine temlik olunan, mülk topraklara müteallik nihaî defter düzeltmeleri,

mülkiyet düzeltmelerine konu olan bütün defterler üzerinde, “Aralık 1648” tarihinde, Cinci Hoca’nın katlinin (Kasım 1648) hemen akabinde, Tevkiî Mehmed’in kalemi ile tatbik olunmuştur (KKA., TD 250: 22b). TD 19, TD 35 ve TD 250 numaralı defterlerin üzerinde tatbik edilen bu düzeltmeler, daha evvel yapılan defter düzeltimlerinde mülke çevrilen bütün kalem ve ünitelerin, “tekrar evvelki hüviyetlerine” (üslûb-ı sâbık üzere) çevrildiklerini bildirmektedir. Cinci’ye temlik olunan mülk toprakların üzerine, tek tek derç olunan bu düzeltmeler; konu aldıkları kalem ve ünitelerin, mülk olmaktan çıkarak tekrar evvelki sahiplerine tevcih olunduklarını bildirmektedir (KKA., TD 35: 54a, 54b; KKA., TD 250: 22b).

Tahrir defterleri üzerinde, Cinci’nin mülk topraklarına müteallik tatbik olunan düzeltmeler, mezkûr temlike konu olan ünite ve kalemlerin, nihaî durum ve konumunu belirlemek üzere tatbik edilmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere, Cinci Hoca’ya temlik olunmaları kabul edilen topraklar, temelde malikânenin bütünlüğünü bozacak biçimde dağınık olarak bulunmaktadır (Barkan, 1941: 929). Bu itibarla, Cinci Hoca’nın üzerine temliki kabul olunan topraklardan, “tam ve bütün bir mâlikâne” teşkil etmek çok kolay olmamıştır. Bu durumu temin etmek için, tayin olunan hudutlar dahilinde bulunan bazı “vakıf”, “mülk”, “çiftlik” topraklar ve nihayet birçok “kılıç timar”ın, bu konumları ref’ olunarak, bu topraklardan Cinci Hoca üzerine temlik olunmak üzere, “mülk topraklar” teşkil olunmuştur (Barkan, 1941: 927-928). Çalışmamızda veri olarak kullanılan tahrir defterlerinin üzerinde bulunan düzeltmeler, bu toprakların kimlerin elinden ne biçimde parça parça toplanıp alınarak, “hudutları muayyen” bir bütün biçiminde Cinci Hoca’ya takdim olunduğunu bildirmektedir. Tahrir defterleri ve TD 406 numaralı vakıf defteri, “sipahi timar”, “piyâde çiftliği”, “eşkücülü mülk” ve “vakıf” vb. muhtelif hüviyetlere haiz toprakların, belirli bir alanın dahilinde ne biçimde dağıldığı hakkında, bize mühim bilgiler vermektedir³². TD 406 numaralı Vakıf defteri, bütün timar, mülk ve vakıfların, ref’ olunarak, Cinci mülküne ne biçimde ilhak olunduğu hakkında da mühim bilgiler vermektedir (Barkan, 1941: 927).

³² TD 406 numaralı Vakıf defteri üzerinde Cinci mülklerine müteallik hudutlar için bkz.; BOA, TD 406, s. 34-85. Yine, Cinci’nin mülklerine müteallik hudutlar için bkz.: [5.2.], [6.2.], [11.1.2.], [13.2.2.], [35.1.2.], [35.2.2.], [37.2.], [38.1.2.], [38.2.2.], [38.3.2.], [39.2.], [41.2.], [44.2.], [53.2.], [57.2.], [59.2.], [61.2.], [62.1.2.], [62.2.2.], [63.1.2.], [63.2.2.], [64.2.], [66.2.], [67.1.2.], [68.2.], [74.2.], [77.1.2.], [77.2.2.], [78.2.] ve [86.2.] numaralı vesika örnekleri.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Cinci'ye mülk olarak temlik olunan toprakların büyük bir bölümünü, kullanım (intifa) hakkı belli vazifelilerin üzerinde bulunan vakıf, timar ve mülk toprakları teşkil etmektedir. Vazifelilerin elinden alınarak, Cinci üzerine temlik olunan vakıf, timar ve mülk topraklarına mukabil olarak, vazifelilerin her birine “bedel-i timâr” verilmiştir.

Cinci Hoca üzerine temlik olunan topraklar mukabilinde verilen timar bedelinin miktarı, temlik olunmak için toplanan toprakların kazanç miktarına paralel bir biçimde tayin olunmuştur. Hatta, bazı durumlarda alınan topraklar mukabilinde verilen bedeller Cinci Hoca'nın temlikine konu olan toprakların, kazanç miktarından çok daha fazladır (KKA., TD 35: 340a, 387a).

Cinci Hoca'nın üzerine, yalnız bu kullanım (intifa) hakları başkalarının elinde bulunan topraklar temlik olunmamıştır. Bu topraklara ilaveten, “hâric ez-defter” olarak bulunan birtakım ünite ve kalemler de, belli bir bedel belirlenerek (ber-vech-i tahmîn), temlik olunmuştur. Bunlara müteallik defter düzeltmelerinde, ilk merhale olarak ünite ve kalemler tahrir defterine ilave edilmiştir. Bunların deftere eklenmelerinin akabinde, ünite ve kalemlerin, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunduklarını bildiren, düzeltmeler derç edilmiştir.

Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunan mülk toprakların nihaî konumunu bildiren düzeltmeler, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerde bulunan veya bilahare ilave olunan, “55 farklı ünite ve varidat kalemi” üzerine derç edilmiştir. Bunların her birinin üzerine, “55 adet mülkiyyet”³³ ve “52 adet ref”³⁴, düzeltimi olmak üzere, toplamda; “107 adet” düzeltme derç edilmiştir.

³³ TD 19 ve 35 numaralı tahrir defterleri üzerinde bulunan ünite ve varidat kalemlerinin, Cinci Hoca'nın üzerine mülkiyyet üzere temlikini bildiren düzeltmeler için ayrıca bkz.; [4.1.], [5.1.], [6.1.], [7.1.], [8.1.], [9.1.], [11.1.1.], [11.2.1.], [13.1.1.], [13.2.1.], [17.1.], [23.1.], [25.1.], [35.1.1.], [35.2.1.], [37.1.], [38.1.1.], [38.2.1.], [38.3.1.], [39.1.], [40.1.], [41.1.], [44.1.], [46.1.], [47.1.], [53.1.], [54.1.], [56.1.], [57.1.], [58.1.], [59.1.], [61.1.], [62.1.1.], [62.2.1.], [63.1.1.], [63.2.1.], [64.1.], [66.1.], [67.1.1.], [67.2.1.], [67.3.1.], [68.1.], [69.1.], [73.1.], [74.1.], [75.1.], [76.1.3.], [77.1.1.], [77.2.1.], [78.1.], [79.1.], [80.1.], [86.1.], [119.1.] ve [120.1.] numaralı vesika örnekleri.

³⁴ Cinci Hoca'ya mülkiyyet üzere hibe ve temlik olunan ünite ve varidat kalemlerinin, mülk hüviyetinden çıkartılarak, ref' olunduklarını bildiren düzeltmeler için ayrıca bkz.; [4.2.], [5.4.], [6.3.], [7.2.], [8.2.], [9.2.], [11.1.4.], [11.2.2.], [13.1.2.], [13.2.3.], [17.2.], [23.2.], [25.2.], [35.1.4.], [35.2.4.], [37.3.], [38.1.3.], [38.2.4.], [38.3.4.], [39.3.], [40.2.], [41.3.], [44.4.], [46.2.], [47.3.], [53.3.], [54.4.], [56.2.], [57.4.], [58.3.], [59.4.], [61.5.], [62.1.4.], [62.2.4.], [63.1.4.], [63.2.4.], [64.4.], [66.4.], [67.1.4.], [67.2.4.], [67.3.4.], [68.3.], [69.4.], [73.4.], [74.4.], [75.4.], [77.1.4.], [77.2.3.], [78.4.], [79.2.], [80.2.] ve [86.3.] numaralı vesika örnekleri.

Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan mülk topraklara müteallik tetkike muhtaç bulunan ilk konu bunların kazanç miktarı ile alakalıdır. Barkan, TD 406 numaralı vakıf defterindeki³⁵ kayıtlara nazaran, Cinci Hoca'nın temlik olunan topraklardan toplamda, "66.925 akçe"lik bir kazanç elde ettiğini ifade etmektedir (Barkan, 1941: 925). Ancak, Cinci Hoca'nın mülklerden elde ettiği kazanç, bu miktardan çok daha fazladır. Nitekim TD 406 numaralı vakıf defteri üzerinde bulunan birçok kayıt; bu miktarın yalnız temlik olunan mülk toprakların, belli bir bölümüne mukabil olarak kullanıldığını bize kanıtlar niteliktedir (BOA, TD 406).

Çalışmamızda veri olarak kullanılan, TD 406 numaralı vakıf defterine nazaran, Cinci Hoca'nın üzerine, bu miktara ilave olarak, Livâ-i Bolu dahilinde bulunan birçok ünite ve parça topraklar (dönüm ve mud biçiminde), Taraklıborlu'da bulunan muhtelif varidat kalemleri ve bazı vergiler, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan bütün bu mülk topraklarının toplanacak olan avâızları, Cinci'ya temlik olunmuştur ki bunların yalnız belli bir bölümünden toplanacak olan miktar, "66.925 akçe"dir. TD 406 numaralı vakıf defterinde, Cinci Hoca'ya temlik olunan mülk topraklar verilirken, ilk olarak toplamda "66.225" akçelik miktara haiz olan topraklar verilmiştir. Bu bölümün hemen akabinde, "bundan mâ'ada" (bundan başka) başlığı altında Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan bütün toprak ve kalemler tek tek verilmiştir. Bazı durumlarda, temlik olunan topraklar, "*Bâyezid-i Hüdâvendigâr vakfı imiş...*" vb. bir izahat ile verilmiştir. Cinci'nin üzerine, umumiyetle muhtelif ünitelerin dahilinde bulunan topraklar "kılıç timar" olarak temlik olunmuştur. Bu minvalde, aynı ünite dahilinde bulunan "kılıç timar"lar bütün bir halde değil, tek tek verilmiştir. Yine, bazı durumlarda, ünite ve kalemlerin bütün bir biçimde temliki de vâkidir. Bu temlik tarzlarının farklılığı, mezkûr toprakların evvelki konumu ile alakalı olup, temlik olununan bu topraklardan, bir "bütün malikane" teşkil edilmeye çalışılmıştır (BOA, TD 406).

Cinci Hoca'ya mülk olarak temlik olunan toprak ve kalemler, TD 406 numaralı vakıf defteri üzerinde, bölüm bölüm verilmiştir. Bu bölümde, vakıf defterinin üzerinde kullanılan tertibat temel alınarak, Cinci'ye temlik olunan topraklara müteallik tablolar tertip olunmuştur.

---

³⁵ "...cem'an altmış altı bin dokuz yüz yigirmi beş akçe ze'âmet ve timârlar(dır) Mevlânâ-yı mûmâ-ileyh -edâmallâhu te'âlâ fezâilehû-ya hatt-ı hümâyûn-ı saâdet-makrûnumla hibe ve temlik olunub..."

Tablo 1: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan 66.925 Akçelik Mülk Topraklar

No	Tâbi' Bulunduğu Kazâ	Türü	Birim/Birimlerin Adı	Tutarı
1	Bolu	Köy	Berk ve Çanşa	1.833
2	Bolu	Köy	İlmet	3.185
3	Bolu	Mezrâ'a	Mezrâ'a-i İbrahim tâbi'-i Zaimüddin	150
4	Onikidivan	Köy	Anahtra	7.375
5	Onikidivan	Köy	Ulugeçid	2.000
6	Onikidivan	Köy	Ulugeçid	2.224
7	Taraklıborlu	Köy	Akviran, Çerçin, Konarı, Kozyaka, Körpe ve Safraalanı	18.500
8	Taraklıborlu	Köy	Bürnik	5.849
9	Taraklıborlu	Köy	Kulağuz	1.800
10	Taraklıborlu (Kızılbel)	Köy	Öküzviran (Yeniköy)	5.000
11	Taraklıborlu	Köy	Pınarcıközü	2.355
12	Taraklıborlu	Köy	Yazı	9.150
13	Taraklıborlu	Yörükân	Cemâ'at-i Keçibeglü	3.227
14	Viranşehir	Köy	Çomaklar	1.476
15	Viranşehir	Köy	Dodan	216
16	Viranşehir	Köy	Dodaş	259
17	Viranşehir	Köy	Kökez	526
18	Viranşehir	Köy	Semail (Simeil)	1.800
Yekûn				66.925

Kaynak: BOA, TD 406, s. 3.

Yukarıda verilen Tablo 1'de belirtildiği üzere, Cinci'nin üzerine temlik olunan bütün mülk topraklarına mukabil olarak kullanılan "66.925" akçe, bu mülk toprakların yalnız belli bir bölümünü ihtiva etmektedir. Cinci Hoca'ya temlik olunan bu köylerden Pınarcıközü, İlmet ve Berk, 1568 tahririnde vilâyet kâtibi olan Câmesb'e tevcih olunan ze'âmet topraklarından olup, varidatları dahi değişmemiştir. Yukarıda verilen tabloda, bu toprakların haricinde kalan bütün topraklar, temelde birer kılıç timar olup bunlardan yalnız "karye-i Kulağuz", hâric ez-defter yani defter üzerinde kayıtlı bulunmamaktadır (BOA., TD 406: 2). Bunları havi düzeltimler, TD 19 numaralı defterde kayıtlı bulunan, "Cemâ'at-i Keçibeglü" nün haricinde, TD 35 numaralı defter üzerinde tatbik edilmiştir. TD 406 numaralı defterde Cinci Hoca'ya temlik olunan mülk toprakların bir bölümünü teşkil eden bu toprakların hemen akabinde "bundan mâ'ada" başlığı altında, öbür mülk toprakları verilmiştir.

Tablo 2: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan 67.213 Akçelik Mülk Topraklar

No	Tâbi' bulunduğu kazâ	Türü	Birim/Kalemin Adı	Tutarı
	Bolu	Köy	İzzet nâm-ı diğer Kuğum	6.166
	Bolu	Mukâta'â	Cinci Hoca'ya temlik olunan köylerde oturanlardan alınan "hariç re'âyâ" ve "resm-i âsiyâb" ve Tahta nâm-ı diğer Keçideresine tâbi' olarak bulunan İçmeler	12.868
	Onikidivan	Köy	Ulugeçid	5.000
	Taraklıborlu	Köy	Bulak	16.292
	Taraklıborlu	Köy	Alpviran	6.924
	Taraklıborlu	Vergi	Niyâbet-i Nefs-i Borlu ve bâc u bazâr ve bozahâne ve resm-i ağnâm ve resm-i kovan ve bağ ve bağçe ve resm-i arûsâne ve niyâbet-i şehürliyân-ı kend ve hâsıl-ı zemîn-i bağ-ı kend ve yâve ve kaçgun müddet-i örfiyesi tamâm olan abd-i âbık ve müjde-i abd-i âbık müzevvec ve ispençe-i gebrân-ı nefis-i Borlu ve meyhane.	19.963
Yekûn				67.213

Kaynak: BOA, TD 406, s. 14-15.

Yukarıda verilen Tablo 2'de bulunan ünite ve kalemler, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan mülklerin, ikinci bölümünü teşkil etmektedir. 406 numaralı vakıf defteri üzerinde, varidatları belirtilerek verilen mezkûr ünite ve kalemlerden, toplanacak olan varidat toplamı "67.213" akçedir. Bunlardan, kazâ-i Taraklıborlu'dan toplanacak olan birtakım vergilerle teşkil edilen "19.963" akçelik miktara haiz varidat kalemi, önceden Bolu Beyi'nin kullanımı altında olup, bu temlik ile Cinci Hoca'nın üzerine verilmiştir. Yine, Bolu Nâzırı'nın kullanımına verilmek için, muhtelif varidat kalemlerinden teşkil edilen "12.868" akçelik bir miktara haiz mukâta'â, Cinci için teşkil edilen malikânenin "dâhilinde olmağla mukâta'adan ihrâc" edilip, Cinci'nin "emlâkine idhâl" olunmuştur (BOA, TD 406: 10-12).

Bu bölümde, miktarı belirtilen varidat kalemlerine ilave olarak, üzerinden elde edilecek olan ortalama kazanç belirtilmeyen birçok varidat kalemi de, Cinci'ye temlik olunmuştur. Buna örnek, Cinci Hoca'ya kazâ-i Taraklıborlu dahilinde toplanacak olan, "salb ve siyâset ve cürm ü cinâyet ve bâd-ı hevâ ve gayrı ebvâb-ı mahsûlâtı kendülere kendüye temlik" olunmuştur.

Yine TD 406 numaralı vakıf defterine nazaran, Cinci'nin üzerine temlik olunan “*kurâ-i mevhibe-i mezkûreden Yazı ve Bulak nâm karyeler*” ve kazâ-i Taraklıborlu'da ikamet eden keferen'in “*cizyeleri dahi defter-i Muhâsebe mûcebince*”, Cinci'ye temlik olunmuştur.

TD 406 numaralı vakıf defteri'nin bu bölümünde, ilk dikkatimizi çeken durum, Cinci Hoca'ya mülk biçiminde temlik olunan bu “*kurâ-i mezbûrenin defter-i mevkufât mûcebince hâne-i avâızları*”; toplatmak üzere, Cinci Hoca üzerine temlik olunmuştur. Ancak, TD 406 numaralı vakıf defterinde bu varidat kaleminden, elde edilecek kazanç toplamı, tam olarak belirlenmemiştir. Kanun ve kaidelere nazaran, avâız hânelerinden 70 akçe alınırken, buralarda ikamet eden muafılardan 30 akçe toplanırdı. Kazâ'ya tâbi köylerin halkı avâız bedelini “300 akçe” olarak ödemekte idi (Sahillioğlu, 1991: 108). Cinci Hoca üzerine, temlik olunan mülk topraklar dahilinde bulunan avâız hânelerinin miktarı hakkında mutlak hiçbir malumatımız bulunmamaktadır. Ancak Cinci Hoca'nın üzerine mülk olarak temlik olunan mezkûr toprakların büyük bir bölümünü ihtiva eden kazâ-i Taraklıborlu dahilinde 90'ı muaf olmak üzere toplam “2.072 adet hâne-i avâız” bulunmaktadır (KKA., TD 19: 228b). Bu verilen malumat dahi tek başına, bu mezkûr varidat kaleminden, elde edilecek olan kazancın ne denli büyük olduğunu, bize kanıtlar niteliktedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Devlet nezdinde büyük öneme haiz olan mezkûr varidat kalemleri, Cinci Hoca'ya mülk toprakları ile birlikte temlik olunmuştur. Tahrir defterleri üzerinde bu varidat kalemlerine müteallik yapılan düzeltmelerde dikkatimizi çeken ilk konu; bu defter düzeltmeleri, Cinci Hoca'nın “mülk-i mahzı” biçiminde ifade edilen mezkûr varidat kalemlerine, “Mîrlivâ olanlar tarafından müdâhele olunmamak” üzere tatbik edilmiştir. Bu doğrultuda, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan, muhtelif toprak ve varidat kalemleri bölge için temel başvuru kaynakları konumunda olan tahrir defterleri üzerinde yapılan defter düzeltmeleri ile, Devlet tarafından tam koruma altına alınmıştır.

TD 406 numaralı Vakıf defterinde, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan mülk toprakların ikinci bölümünü teşkil eden, mezkûr toprak ve varidat kalemlerinin hemen akabinde, küçük varidata haiz parça topraklar verilmiştir. Bu parça topraklar verilirken önceden kimin kullanımında olduğu ve bazı durumlarda topraklara müteallik bir izahat verilmiştir.

Tablo 3: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan 19.176 Akçelik Mülk Topraklar

No	Tâbi' bulunduğu kazâ	Türü	Birim Adı	Evvelki Sahipleri	Toprak Miktarı
1	Taraklıborlu	Köy	Kızılçaviran	İbrahim Çavuş ve Alaybeği Osman	6.077
3	Taraklıborlu	Mezrâ'a	Mezra'a-i Oylu Mülkü	Fethullah ve Hüseyin ve diğer Hüseyin ve Hasan	6.000
2	Taraklıborlu	Yörükân	Cemâ'at-i Yörükân-ı Kapaklu sâkin-i Bürnük		500
	Taraklıborlu	Yörükân	Cemâ'at-i Yörükân-ı Safralanı sâkin-i Safralanı		500
5	Viranşehir	Köy	Kartak ve Semail	Ahmed ve Abdülkadir ve Mehmed ve Hasan ve Ali ve Yahya	4.999
4	Viranşehir	Köy	Yalak	Sofî Kenan	1.100
Yekûn					19.176

Kaynak: BOA, TD 406, s. 6-12.

Yukarıda verilen Tablo 3'de bulunan ünite ve kalemler, Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunan mülklerin, üçüncü bölümünü teşkil etmektedir. TD 406 numaralı vakıf defterinde, varidatları belirtilerek verilen mezkûr ünite ve kalemlerden toplanacak olan varidat toplamı, "19.176" akçedir. Bu bölümde dikkatimizi çeken ilk konu, defterlerde kayıtlı bulunmayan yani "hâric ez-defter" durumunda olan iki farklı yörük cemâ'atinin ortalama bir bedel belirlenerek (ber-vech-i tahmîn) Cinci Hoca'ya temliki ile alakalıdır (BOA, TD 406: 6-10). Bu cemâ'atlerin, her birine "500 akçelik" bir bedel belirlenerek, Cinci'ye temlik olunmuştur.

Bu temlikte, ilk merhale olarak "hâric ez-defter" durumunda olan cemâ'atlerin, müteallik defterlerin üzerine derç olunmaları iktiza etmektedir. Bu minvalde, tevkiî'ye hitâben bir hüküm tanzim olunarak, mezkûr cemâ'atlere müteallik ekleme biçimindeki düzeltmeler tahrir defterleri üzerine derç olunmuştur. TD 35 numaralı tahrir defterinde, kazâ-i Taraklıborlu'nun hemen bitiminde bulunan bu kayıtlar "Mülk-i hazret-i Hüseyin Efendi pâye-i Rumeli Kâdîaskeri Anadolu" biçiminde tertip olunan, bir başlığın altında verilmiştir (KKA., TD 35: 349a).

Tablo 4: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Dönüm Topraklar

No	Tâbi' bulunduğu kazâ	Türü	Birim/Kalemin Adı	Evvelki Sahipleri	Toprak Miktarı
1	Bolu	Köy	İlmet	Dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Mehmed Çavuş, Anadolu çavuşlarından Ömer Çavuş, Mustafa ve Ali	10 dönüm
2	Bolu	Köy	Gökçesu	Dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Müteferrika Ömer, Osman, İhsan, Serasker Hasan ve Mustafa ve Ali	13 dönüm
3	Bolu	Köy	İlmet	Mehmed Çavuş, diğer Mehmed Çavuş ve Müteferrika Çâker	7 dönüm
4	Bolu	Köy	Dadıç ve Yozgat	Mehmed Çavuş, diğer Mehmed Çavuş ve Müteferrika Çâker	52,5 dönüm
5	Bolu	Köy	İzzet nâm-ı diğer Kuğum	Mehmed, Süleyman ve Mustafa	Tamamı
6	Bolu	Köy	Veled-i Sofihızır	Mehmed Çavuş ve Hüseyin	27 dönüm
7	Bolu	Köy	İzzet (Kuğum)	Mehmed ve Abdulkadir	2 dönüm
8	Bolu	Köy	Kiraz Divan-ı Gökpınar	Ferhad ve İbrahim	8 dönüm
9	Bolu	Köy	Gökpınar	Mehmed ve Mustafa	14 dönüm
10	Bolu	Köy	Çömlekçi	Âişe nâm hâtun	15 dönüm
17	Bolu	Mezrâ'a	Mezrâ'a-i Gökçesu der-Divan-ı Gökçesu	Mehmed	Tamamı
18	Bolu	Köy	Akkoçlar		17 dönüm
19	Bolu	Yörükân	Cemâ'at-i Yörükân-ı Horasanlu		Tamamı
20	Gerede	Köy	Karaağaç	Mehmed	46 dönüm
16	Onikidivan	Köy	Ulugeçid	Abdulkadir ve Mehmed ve Mustafa	2 çiftlik
12	Taraklıborlu	Zemîn	Zemîn-i açma-i Memekli tâbi'-i Değirmencik	Mustafa ve Ahmed ve Hasan ve Ali ve İsmail	1,5 çiftlik toprak
13	Taraklıborlu	Köy	Dodaş	Abdülcilil ve Alihan ve İbrahim Çavuş	17 dönüm
14	Taraklıborlu	Köy	Gökviran	Hasan ve Ali ve Halil ve Hüseyin	30 dönüm
15	Taraklıborlu	Köy	Karut	Mehmed ve İbrahim ve Mustafa	2 çiftlik
11	Viranşehir	Köy	Semâil (Simeil)	Mehmed ve Muslu	Tamamı

Kaynak: BOA, TD 406, s. 6-12.

Yukarıda verilen Tablo 4'de bulunan parça topraklar, Cinci'nin üzerine temlik edilen mülklerin dördüncü bölümünü teşkil etmektedir. Bu bölüme konu olan, bu parça topraklar; temel olarak, Cinci Hoca'nın üzerine hibe ve temlik olunan mülk topraklara "bitişik" olarak bulunmaktadır. Bu doğrultuda, malikânedeki bütünlük temin etmek için

bu parça toprakların; “Cinci Hoca’nın emlakı”na, tahrir ve vakıf defterlerinin üzerinde kullanılan ifade ile “zam ve ilhâk” olunmaları iktiza etmektedir. Bu minvalde, bu parça topraklar, “mülkiyyet üzere” Cinci Hoca’ya hibe ve temlik olunmuştur (KKA., TD 35: 29b; BOA., TD 406: 10). Yukarıda verilen malumata nazaran, Cinci Hoca’nın üzerine, bütün bir biçimde temlik edilen ünite ve kalemlerden “7.081 akçe”, parça olarak temlik olunan “258,5 dönüm” toprak ve “5,5 çiftlik yer” temlik olunmuştur. TD 250 numaralı defterde bulunan malumata nazaran, bu parça toprakların bir bölümü “doğancı timârî”, “eşkıncülü mülk-i timâr” vb. hüviyetlere haiz iken, bir bölümü “mîr-i mîrân ve mîrlivâ hâssalarından” olup Cinci Hoca’ya temlik olunmuştur. Yine, TD 406 numaralı defterin üzerinde bulunan malumata nazaran, bu topraklara ilave olarak, “Kemine ve Karakoz” nâm açmalar ve “Kulağuzlar çayırı” demekle ma’rûf mezra’a da, Cinci Hoca emlakına ilhâk olunmuştur.

Tablo 5: Cinci Hoca’ya Temlik Olunan Çiftlik Topraklar

No	Tâbi’ bulunduğu kazâ	Türü	Birim Adı	İzahat	Toprak Miktarı
1	Eflani	Çiftlik	Çiftlik-i Pınarcık	Mansur yerine tâbi’	Tamamı
2	Eflani	Çiftlik	Çiftlik-i Pınarcık	İshak yerine tâbi’	Tamamı
3	Kızılbel	Çiftlik	Çiftlik-i Eyne Hacı der-karye-i Bürnüük	Kâtib Mehmed ze’âmetinden	Tamamı
4	Kızılbel	Çiftlik	Çiftlik-i Sevindik der-karye-i Bürnüük	Piyâde beğlerinden Muslihiddin Ağa’nın ze’âmetinden	Tamamı
5	Onikidivan	Çiftlik	Çiftlik-i Efcî der-divan-ı Ulugeçüd	İlyas yeri dahi derler	Tamamı
6	Onikidivan	Çiftlik	Çiftlik-i Ulugeçüd’de Şâhnây ocağı	Ali yeri dahi derler	Tamamı
7	Onikidivan	Çiftlik	Çiftlik-i Mehmed Usta ocağı	Armağan oğlu Yahya yerine tâbi’	Tamamı

Kaynak: BOA, TD 406, s. 6-12.

Yukarıda verilen Tablo 5’de bulunan çiftlik topraklar, Cinci’nin üzerine temlik olunan mülklerin, beşinci bölümünü teşkil etmektedir. Bu bölüme konu olan, bu çiftlik topraklar; toplamda 7 adet olup, bu çiftlikler TD 35 ve 406 numaralı defterin üzerinde, hâsıl rakamları belirtilmeden verilmiştir. Bu çiftlik topraklar da, Cinci Hoca’ya temlik olunmak üzere teşkil edilen malikânede bütünlük temin etmek için, temlik olunmuştur. Bu bölüm ile alakalı dikkatimizi çeken ilk konu, 1568 tahririnde kazâ-i Taraklıborlu’ya

tâbi' olarak bulunan "Eflani ve Kızılbel" in, burada kazâ olarak telaffuzudur. Bu durum idarî bölümlenme ile alakalı olup, Bolu'ya ait defterler üzerinde kayıtlı bulunan birçok yer, muhtelif tarihlerde farklı hüviyetlerde verilebilmektedir (KKA., TD 35: 10; BOA, TD 406: 12).

Tablo 6: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Parça Topraklar

No	Tâbi' bulunduğu kazâ	Türü	Birim Adı	İzahat	Toprak Miktarı
1	Bolu	Mezrâ'a	İmâm Yunus tâbi'-i Gökçesu		5 mudluk
2	Bolu	Mezrâ'a	Alpagun-ı Şahinbeg		Tamamı
3	Onikidivan	Mezrâ'a	Şam yeri tâbi'-i Ulugeçüd	Bâyezid-i Hüdâvendigâr vakfı imiş	15 mudluk
4	Taraklıborlu	Mezrâ'a	Mezrâ'a-i Doğan der-karye-i Konarı		4 mudluk
5	Taraklıborlu	Köy	Kurukuzu		5 mudluk
6	Taraklıborlu	Mezrâ'a	Bürnük-i Karaağaç		2 çiftlik
7	Taraklıborlu	Mezrâ'a	Pınarcık üzerinde İsa'nın mülkü	Vakıf imiş	Tamamı
8	Taraklıborlu	Mezrâ'a	Anbardâr Ağa'nın Elekci yeri tâbi'-i Bürnük	Vakıf imiş	10 dönüm

Kaynak: BOA, TD 406, s. 6-12.

Yukarıda verilen Tablo 6'da bulunan çiftlik topraklar, Cinci'nin üzerine temlik olunan mülklerin, altıncı bölümünü teşkil etmektedir. Cinci Hoca mülklerine müteallik bölümlenmenin nihaî bölümünü teşkil eden mezkûr topraklardan, elde edilecek kazanç miktarı, vakıf defterleri üzerinde belirtilmemiştir. Yukarıdaki tabloda bulunan verilere nazaran, Cinci Hoca'nın üzerine; "10 dönüm", "2 çiftlik" ve "29 mudluk" olmak üzere, birtakım parça topraklar temlik olunmuştur. Mezkûr toprakların hiçbiri tahrir defterleri üzerinde kayıtlı bulunmamaktadır. Bu topraklar, kuvvetle muhtemel bu temlike müteallik yapılan keşifte, malikâne dahilinde bulunup, TD 406 numaralı vakıf defterinin üzerine kayıt edilmiştir.

Yukarıda bulunan tablolara nazaran, Cinci Hoca'nın üzerine bütün bir biçimde temlik olunan timar, vakıf veya mülk topraklardan ve varidat kalemlerinden toplamda, "160. 395 akçe"lik oldukça büyük bir miktar, Cinci Hoca'nın üzerine temlik edilmiştir. Yıllık kazanç tutarı belirli olan bu topraklara ilaveten, Cinci Hoca'nın üzerine muhtelif bölgelerden birtakım parça topraklar da hibe ve temlik olunmuştur. Parça olarak temlik

olunan bu topraklar toplamda, tahrir defterleri üzerinde kazanç tutarları belirtilmeden, “268,5 dönüm” biçiminde verilmiştir. Bu topraklara ilaveten, Cinci üzerine toplamda; “7,5 çiftlik” ve “29 mudluk” olmak üzere, Livâ dahilinde bulunan birtakım parça toprak daha temlik olunmuştur. Yıllık kazanç tutarları ve toprak miktarları belirtilerek verilen ünite ve kalemlere ilave olarak, kazanç tutarı ve toprak miktarı belirtilmeden toplamda; “7 adet çiftlik” ve muhtelif hüviyetlere haiz birçok toprak ve kalem, “mülkiyyet üzere” Cinci’ye temlik olunmuştur. Özellikle Cinci emlakı dahilinde bulunan bütün ünitelerin “hâne-i avarızları” başta olmak üzere, kazâ-i Taraklıborlu dahilinde bulunan birtakım varidat kalemi toplamak üzere, Cinci Hoca’ya temlik olunmuştur. Bu kalemlerden elde edilecek olan kazancın miktarı kati olarak bilinmemekle beraber bunlar oldukça büyük varidat kalemleridir. TD 406 numaralı vakıf defterine nazaran hazırlanan bu tablolarda verilen bu toprak miktarları ve rakamlar, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerinde yapılan düzeltmeler birbirini tutmamaktadır. Bu defterlerin üzerine derç olunan, defter düzeltmelerine nazaran, Cinci’nin üzerine bütün bir biçimde temlik olunan timar, vakıf veya mülk topraklardan ve Taraklıborlu’ya tâbi’ olan varidat kalemlerinden toplamda, “67.696 akçe”; Cinci Hoca üzerine, parça olarak temlik olunan topraklardan toplamda, “437 dönüm” bağ veya tarla ve “5,5 çiftlik” parça toprak, Cinci Hoca’ya hibe ve temlik olunmuştur. Bu iki defter üzerindeki farklılık, TD 406 numaralı vakıf defteri üzerinde kazanç tutarı verilen birçok ünite ve kalemin, TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterleri üzerinde dönüm olarak temliki ile alakalıdır. Buna ilave olarak, TD 406 numaralı vakıf defterinde bulunan birçok kalem ve ünitenin, (Çömlekçi vd.) TD 19 ve TD 35 numaralı defterlere, bu defterlerde kayıtlı olan birçok ünitenin (Yunbend vd.) TD 406 numaralı defterde kayıt olunmama durumu da bu konuda bir büyük bir etkidir. Bu durum, kâtip ihmali veya idarî bölümlenmeyle alakalı olup, mezkûr defterlerde bu duruma müteallik hiçbir izahat verilmemiştir. Konunun idraki için, konuyu birkaç örnek üzerinden tetkik etmekte fâide mülâhaza vardır.

Bu duruma örnek olarak, TD 406 numaralı defterde “karye-i Bulak”ın üzerinde bulunan “16.292 akçelik” varidat, TD 35 numaralı defterde vâki düzeltmelere nazaran, “*Bulak-ı Diğer, Bulak-ı Diğer, Karaca-ı Bulak, Bulak ve Ulugeçid*” köylerinin kazanç toplamıdır. Bu durum ile alakalı diğer bir örnek, İzzet (Kuğum) köyü TD 406 numaralı defter üzerinde “6.166” akçelik köy olarak verilirken, TD 35 numaralı tahrir defterinde

bu köy “220 dönüm” olarak verilmektedir. Bu iki örnek, bu konuyu idrak etmemiz için yeterli olacaktır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bu kadar büyük miktara haiz bulunan toprakların toplanıp, Cinci Hoca'nın üzerine temlik hiç kolay olmamıştır. Zira, temlike konu olan toprakların büyük bölümü, timar, mülk veya vakıf olarak bulunmaktadır. Bu minvalde, toprakların Cinci Hoca'ya temlik için, hüviyetlerinin ref' olunarak temlike hazırlamak iktiza etmektedir. TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterleri üzerinde bulunan kayıtlar, toprakların temlike hazırlanma merhalelerine dair, bize fikir vermektedir. Bu konunun idraki için, karye-i Bulak'ın temlik merhaleleri özelinde bu toprakların Cinci Hoca'nın üzerine temlik olunmalarındaki merhaleler tayin olunacaktır. Bulak, TD 406 numaralı vakıf defterinde tek kalem biçiminde toplam “16.292 akçe” verilirken, TD 35 numaralı defterde, Bulak'ın da içinde olduğu beş ünitenin kazanç toplamı, “16.292 akçe” olarak verilmektedir. Bu ünitelerden teşkil olunan, varidat kaleminin “4.441 akçe”lik bölümü “Mustafa nâm kimesnenin” üzerinde olup temlik için bu bölümü, bu vazifeli üzerinden belli bir bedel verilerek, almak iktiza etmektedir. Bu itibarla, “*Mustafa nâm kimesneye kendünün Kastamonu'dan temlikî olan kurâdan beş bin akçe bedel*” verilip, bu mezkûr varidat kalemi, bütün bir halde Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunmuştur (KKA., TD 35: 340a, 387a). Yine, bu konuya ikinci bir örnek olarak, karye-i Alpviran'ın temlikini verebiliriz. Alpviran köyü, toplam “6.924 akçe”lik kazanç miktarına haiz olup, Mîrlivâ Mehmed Bey'in hizmetkarları Mehmed üzerinde timar olarak bulunmakta olup, köyün temlik için, bu vazifelinin bu köyden feragati iktiza etmektedir. Bu itibarla, Mehmed'e “bedel-i timâr verilmek üzere”, bu köy elinden alınarak Cinci Hoca'nın emlâkına dahil olunmuştur (KKA., TD 35: 315a-337a). Görüldüğü üzere, Cinci'ye hudutları muayyen bir malikane teşkil etmek amacı ile, birçok kişiye “bedel-i timar” ve “başka bir toprak” verilerek, bu timar toprakları Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunmak için, hazır bir hale getirilmiştir. Mustafa b. Ahmed'in de belirttiği üzere, bu konu büyük muhalefete sebep olmuştur.

Çalışmamızın temel kaynakları olan, TD 19 ve TD 35 numaralı tahrir defterleri ve çalışmamızda veri olarak kullanılan, TD 250 ve TD 406 numaralı defterler üzerinde bulunan bilgilere nazaran; Livâ-i Bolu dahilinde bulunan kazâ-i Bolu'ya tâbi' bulunan, “13 köy”, “4 mezrâ'a”, “1 çiftlik” ve “1 cemâ'at”; kazâ-i Gerede'nin dahilinde bulunan “1 köy”; kazâ-i Onikidivan'a tabi' olarak bulunan, “6 köy”, “1 mezrâ'a” ve “3 çiftlik”;

kazâ-i Taraklıborlu'ya tabi' bulunan "24 köy", "6 mezrâ'a", "1 zemîn" ve "3 cemâ'at"; kazâ-i Eflani ve Kızılbil'e tâbi' olarak bulunan "4 çiftlik"; kazâ-i Viranşehir dahilinde bulunan "9 köy", Cinci Hoca'nın üzerine, parça parça veya bütün olarak hibe ve temlik olunmuştur. Bu mülkler, "53 köy", "11 mezrâ'a", "8 çiftlik", "1 zemîn" ve "4 cemâ'at" olmak üzere toplamda, "73 adet farklı ünite" ve "4 yörük cemâ'ati" olup, bu üniteler, "hâne-i avarızları"yla beraber Cinci Hoca'ya temlik olunmuştur. Yine, Cinci Hoca'nın üzerine bu cemâ'at ve ünitelerin yanında, kazâ-i Taraklıborlu dahilinde bulunan birçok varidat kalemi, toplamak üzere Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunmuştur (KKA., TD 19: 216b, 224b; KKA., TD 35: 1a-444b; KKA., TD 250: 1-129b; BOA, TD 406: 1-85) (bkz. Tablo. 1., 2., 3., 4., 5., 6.).

Yukarıda verilen tablolarda bulunan parça topraklar, ünite ve varidat kalemleri, çalışmamızda veri olarak kullanılan tahrir defterlerinin üzerinde yapılan düzeltmelerin temelini teşkil etmektedir. Tablolar üzerinde verilen ünite, kalem ve toprakların büyük bölümü, defterler üzerinde kayıtlı olarak bulunmakta olup, bunların her birinin üzerine mülkiyyet üzere, Cinci Hoca'nın üzerine hibe ve temlik olunduklarını bildiren kayıtlar derç edilmiştir.

Yine, "hâric ez-defter" durumunda olan bazı ünite, kalem ve topraklar, bunların Cinci Hoca'ya temlik olunduğunu bildiren kayıtlar ile birlikte, tahrir defterleri üzerine eklenmiştir. TD 19, TD 35 ve 250 numaralı defterlerin üzerinde, düzeltimi yapılmayan veya defterlere eklenmeyen, TD 406 numaralı vakıf defteri üzerinde kalan ünite, kalem ve topraklar da vâkidir.

4.2.2. (Şemsi) Ahmed Paşa Mülkleri

Ahmed Paşa, köken itibari ile Candaroğullarına bağlı olup, beyliğin hükümdarı "Kızıl Ahmed Bey"nin torunu, "Mirza Mehmed Paşa"nın mahdumudur. Buna ilaveten, Osmanlı hanedanına, anne tarafından bağlı bulunmaktadır. Devrin kaynaklarına nazaran, "valideleri II. Bayezid'in kızı veya torunu"dur. Bolu doğumlu olduğu bilinen Ahmed Paşa'nın doğum tarihi hakkında kaynaklarda hiçbir malumat bulunmamaktadır (Afyoncu, 2010: 527). Belgelere nazaran, Ahmed Paşa kendilerinin, "Hâlid b. Velîd"nin

torunlarından olduklarını iddia etmektedir. Ancak, bu konu hakkında katî bir malumat bulunmamaktadır. Peçevi tarihinde de bu konuya tereddüt ile bakılmaktadır (Afyoncu, 2010: 528). Ahmed Paşa, devletin içinde ve devlet erkanında muhtelif vazifeler alarak, Kanunî döneminden III. Murad dönemine kadar, daima bu hükümdarların mahiyetinde bulunarak, bu hükümdarların büyük iltifatına mazhar olmuştur. Enderun'dan başlayan, Ahmed Paşa'nın, ilk vazifeleri katî biçimde bilinmemekle beraber, Merkezde muhtelif vazifeler aldığı muhakkaktır. Bu merkezde aldığı vazifelerin akabinde, 1555 tarihinde, "Şam Beylerbeyliği", akabinde "Anadolu Beylerbeyliği" ve "Rumeli Beylerbeyliği"ne tayin olunmuştur (Afyoncu, 2010: 528). Ancak, Ahmed Paşa "2 Şubat 1569" tarihinde, Lala Mustafa Paşa'nın altıncı vezir olarak, tayininin hemen akabinde emekli olmuştur. Mustafa Âlî bu durumu, Ahmed Paşa'nın kendinden mevkiî olarak alt rütbede bulunan Lala Mustafa Paşa'nın, kendileri dururken vezarete tayinini kabullenememe durumuna bağlamaktadır (Afyoncu, 2010: 528-529). TD 19 numaralı defterin üzerinde bulunan, "Rumeli beylerbeyliğinden mütekâ'id Şemsi Paşa" vb. kayıtlar, Paşa'nın bu vazifeden emekli olduğunu doğrulamaktadır (KKA., TD 19: 104b, 126b). Bu durumun akabinde, "II. Selim'e, vezâret payesi ile musâhib" olarak, tayin olunan Ahmed Paşa, bu vazifede hükümdarın vefatına kadar kalmıştır. Hükümdarın vefatının akabinde Ahmed Paşa'nın Bolu'ya döndüğü tahmin edilmektedir. Nitekim, Ahmed Paşa, tahta çıkan III. Murad'a danışman (musâhib) olarak vazifelendirildiğinde, Bolu'da ikamet ettiğini, Mustafa Âlî bildirmektedir;

"Vakta ki Sultan Murad Han ihdâ oldu mezbûr tekâüd ile Bolu'da fâriğ bulundu. Hele bir emekdârdır diye istediler, rikâb-ı hümâyûnlarına musâhib olmasını ta'yîn etdiler (Bayraktar, 2011: 101)."

Ahmed Paşa bu vazifede bulunduğu zaman zarfında III. Murad üzerinde büyük bir nüfuz kurmuştur. Âlî, Ahmed Paşa'nın atalarının intikamını almak için III. Murad'ı "rüşvet almaya alıştırdığını" bildirmektedir. Ancak malumatın doğruluğu kati biçimde bilinmemektedir. Buna ilaveten, Mustafa Âlî, Ahmed Paşa'ya muhalif olarak bulunan Lala Mustafa tarafında bulunmaktadır. Bu itibarla, bu konuya tereddüt ile bakılmalıdır (Afyoncu, 2010: 529).

Ahmed Paşa, 5 Mart 1580 tarihinde, kuvvetle muhtemel bu vazifede iken vefât ederek, kendi yaptırdığı türbeye defnedilmiştir. Ahmed Paşa'nın, Mustafa ve Mahmud olmak üzere, iki oğlu vardır. Bunlardan, Mahmud Paşa, Bolu'da valilik dahi yapmıştır. "Şemsi Paşa-zâde" biçiminde tabir olunan, Ahmed Paşa'nın mahdumları ve torunları,

memleketleri Bolu'ya büyük hizmetlerde bulunmuştur. Özellikle, yaptırdıkları hayrat veya vakıf binaları ile, Bolu ve buraya tâbi' bulunan muhtelif kazâları ihya etmişlerdir. Ahmed Paşa'nın mahdumu Mustafa Paşa'nın da Bolu'da vakfı olduğu malumumuzdur (Afyoncu, 2010: 528; Bayraktar, 2011: 105).

Ahmed Paşa'nın, Merkez'de vazifeli olarak bulunduğu müddet zarfında, burada büyük bir külliye ve İmparatorluk dahilinde bulunan, birçok bölgede vakıf veya hayrat binaları yaptırmıştır (Afyoncu, 2010: 529). Ahmed Paşa'nın memleketi Bolu dahilinde yaptırdığı hayrat binaları, bu bölümün temelini teşkil etmektedir. Bu hayratlar temelde, kazâ-i Bolu dahilinde bir "câmi'-i şerîf" ve kazâ-i Gerede dahilinde bir adet "hân"dan, tekevvün etmektedir.

Ahmed Paşa'nın, Livâ-i Bolu'da yaptırdığı hayrat binalarına müteallik vakfiye, elimizde bulunmamaktadır. Ancak İnbaşı'nın bu vakfiye üzerinde yaptığı tetkikat, bize vakfin nitelik ve muhteviyatı hakkında mühim bilgiler vermektedir.³⁶ Mezkûr vakfiye, 25 sahife olup, kuvvetle muhtemel "1570/71 yılında", Ahmed Paşa hayatta iken tanzim olunmuştur. Bu mezkûr hayrat vakfı için, muhtelif mülk toprakların temlikini bildiren, "13 Aralık 1573" tarihli Mühimme defteri kayıtları hayrat binalarının bu tarihten evvel binâ edildiklerini bildirmektedir. İnbaşı'nın tetkikleri ve Mühimme kayıtlarına nazaran bu binalar "1570-1573" yılı içinde tamamlanmıştır (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 19/67; İnbaşı, 2005: 258). Bu vakfiyenin üzerinde Bolu ve Gerede teferruatlı bir biçimde tarif olunmuştur. Ahmed Paşa'nın, hayrat binalarının yapıldığı Bolu ve Gerede'ye duyduğu ilgi ve alakayı, vakfiye üzerinde Bolu ve Gerede için kullanılan tertip ve betimlemeler, kanıtlar niteliktedir.

Bu vakfiye üzerinde, Ahmet Paşa'nın hayrat binaları teferruatlı bir biçimde tarif olunmaktadır. Mühimme defterindeki kayıtlara ve vakfiyeye nazaran ilk olarak, bugün "İmâret Cami" biçiminde tabir olunan ve maruz kaldığı birkaç tadilat ile orijinal halini hala muhafaza eden cami binâ olunmuştur. Bu câmi'-i şerîf, hemen yanına bina olunan imârete binaen bu biçimde tabir olunmaktadır. Vakfiyede kayıtlı olarak bulunan imaret "13 Aralık 1573" tarihli, mühimme kayıtlarında bulunmamaktadır. Vakfiyede bulunan

³⁶ Mehmet İnbaşı, "Şemsi Paşa Vakfiyesi", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S: 27, Erzurum, 2005, s. 257-270.

“hân”, Gerede’de vâki ticaret yolunun hemen kenarına bina olunmuştur. Ancak, bugün hâna müteallik hiçbir bir kalıntı bulunmamaktadır. Nihai olarak, vakfiyyenin üzerinde, bu mezkûr hayrat binalarına bağlanan varidat kalemleri ve bunların kullanım biçimleri verilmiştir (İnbaşı, 2005: 257-270).

Ahmed Paşa’nın bizzat kendi malı ile Bolu’da yaptırdığı hayrat vakfına kaynak oluşturmak için, kendine hibe ve temlik ettirdiği mülk toprakların toplam kazanç tutarı, “18.362 akçe” olup bu miktarın belli bir bölümü, Paşa’nın kerimelerine verilmek üzere ayrılmıştır. Temlik olunan topraklardan, Ahmed Paşa’nın kerimelerine verilecek tutar, “yevmî otuz akçe”dir. Ahmed Paşa’nın kerimleri, temlik edilen bu mülk topraklardan yıllık “10.950 akçe” kazanç elde etmektedir. Bu miktar, toplam kazanç tutarının büyük bölümü teşkil etmektedir. Bu minvalde, bu vakıf, kazancı teminata almak için kurulan, “evlatlık” vakıftır (İnbaşı, 2005: 264-265). 19 numaralı Mühimme defterinde bulunan “13 Aralık 1573” tarihli divân kayıtlarında Ahmed Paşa’nın “Bolu’da bir câmi’-i şerîf, Gerede nâhiyesinde bir hân binâ edüb evkâfi için” kendilerine, biri çayır olmak üzere, toplamda altı adet ünite temlik olunmuştur. Bunların büyük bir bölümü, Livâ-i Bolu’ya tâbi’ bulunan Konrapa ve Dodurga kazâlarına bağlı köyler olup, bu bölüme konu olan, “mülk tecdidi” biçimindeki düzeltmeler, bu köylerin üzerine derç edilmiştir. Bunların, Ahmed Paşa’nın üzerine mülk biçiminde hibe ve temlik olunduklarını bildiren kayıtlar “13 Aralık 1573” tarihinde, müteallik defterlerin üzerine derç olunmuştur. Bu durumu, “*Defter-i cedîd-i hâkânî mücebince tashîh olunup*” biçiminde verilen kayıtlar, kanıtlar niteliktedir. “13 Aralık 1573” tarihli bu buyuruldunun akabinde, TD 19 numaralı defter üzerine eklenen bu köylerin üzerine, Şemsi Ahmed Paşa’nın vefatının hemen akabinde “3 Nisan 1582” tarihinde, bu köylerin mülk biçiminde tecditlerini bildiren düzeltimler derç edilmiştir³⁷.

---

³⁷ “Fî 18 Şabân sene 981,

Hâshâ-i hazret-i Şemsi Ahmed Paşa, -yessera’llâhü mâ-yeşâ’-

Nahiye-i Konrapa der-Livâ-i Bolu, Karye-i Karapınar tâbi’-i Konrapa: 5.648, Karye-i Eğerciler tâbi’-i Konrapa: 2.566, Karye-i Basdık nâm-ı diğêr Paçik tâbi’-i Konrapa: 3.391.

Karye Tarakçı tâbi’-i Dodurga: 1.117, Karye-i Yeni tâbi’-i Seferihisar der-Livâ-i Hüdâvendigâr: 4.440, Çayır tâbi’-i Murtazaabad der-Livâ-i Ankara: 1200;

Cem’an: 18.362 (defter-i cedîd)

Müşârünileyh Hazretleri Bolu’da bir câmi’-i şerîf Gerede nâhiyesinde bir hân binâ edüb evkâfi için mezkûrun kurâ ve çayır temlik olunmak bâbında İstidâ-yı âtîfet etmeğın temlik olunmak buyuruldı.

Defter-i cedîd-i hâkânî mücebince tashîh olunup, mülknâme verilmek buyuruldı.”; BOA., A. {DVNSMHHM.d..., 19/67.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Ahmed Paşa'ya bu hayrat binaları için toplamda, "18.362 akçe" tutarında mülk toprak temlik edilerek, Ahmed Paşa'nın eline mülknâme verilmiştir. Vakfiyede bu konu, teferruatlı bir biçimde belirtilerek, temlik edilen köyler vakıfnâme zeylinde verilmiştir. Vakfiyede mütevellî ve kâtibin bu topraklara müteallik bütün kayıtları, düzenli tutmaları ve ünîtelere varidatını dikkatlice kullanmaları tenbih olunmuştur (İnbaşı, 2005: 264).

Ahmed Paşa'ya hibe ve temlik olunan mülk topraklarına müteallik ilk düzeltim, "13 Aralık 1573" tarihinde temlik olunan toprakların, TD 19 numaralı defterin üzerine, derç olunmaları ile tatbik edilmiştir. Tahrir kayıtlarına benzer bir tertibatla umumiyetle "timâr-ı Ahmed Paşa ber vech-i tekâ'üd" vb. biçiminde verilen bir ibarenin altına derç olunan bu düzeltimlerde, tarih ve imza bölümü bulunmamaktadır. Ahmed Paşa üzerine temlik olunan bu topraklara müteallik ikinci düzeltmeler, Paşa'nın vefatının akabinde, "3 Nisan 1582" tarihinde, bizzat Tevkîf Feridun'un kalemi ile tatbik edilmiştir. Bunlar, toplamda dört adet olup her biri benzer tertibata haizdir. Düzeltimler, Konrapa'dan üç, Dodurga'dan bir köyün üzerine derç edilmiştir. Bu düzeltimler, temel olarak üzerlerine derç olundukları mezkûr köylerin, tekrar mülk olarak tecditlerini bildirmektedir. Mülk tecdidleri malum olduğu üzere, yeni tahrirlerde ve cülûs durumlarında, türlü hak, dirlik sahipleri ve vazifelilerin, ellerindeki berâtlar ile vakıfnâme, temliknâme vb. belgelerini "tecdîd" ettirmeleri iktiza etmektedir. Ancak, bu mezkûr düzeltimlerin yapıldığı tarihte böyle bir durum bulunmamaktadır. Mülk toprakları ihtiva eden temliknâmenin tecdidini, kuvvetle muhtemel, Ahmed Paşa'nın mahdumları veya kerimelerinin talepleri üzerine yapılmıştır. Düzeltimlerde, konu ile alakalı hiçbir malumat bulunmamaktadır. Yalnız, "*Mülknâme tecdîd olunub deftere sebt olunmak fermân olmağın*" biçimindeki kayıtlar, defter üzerinde yapılan düzeltmelerin, temliknâme'nin tecdidinin akabinde yapıldığını kanıtlamaktadır.³⁸ TD 19 numaralı defter üzerinde yapılan bu düzeltmeler ile, bu mülk topraklar, mülknâme'yi elinde bulunduranlara temlik olunmuştur. Bu mülk toprakların intikaline müteallik kayıtları ihtiva eden mülknâme elimizde bulunmamaktadır. Ancak kural ve kaideler dahilinde, bu temliknâmenin babadan evlatlarına intikal etme durumu kuvvetle muhtemeldir. Ahmet Paşa'nın kerimelerinin topraklardaki hakkı, bu durumu doğrulamaktadır.

³⁸ Ahmed Paşa'nın mülk toprakların tecdidine müteallik düzeltmeler için bkz.; [104.], [105.], [106.], [108.] numaralı vesika örnekleri

4.2.3. (Köprülü) Mehmed Paşa Mülkleri

Köprülü Mehmed, köken olarak Arnavut olup, burada *Rudnik/Ruznik* köyünde doğmuştur. Paşa, hanımının memleketi olan Köprü'ye (Vezirköprü) binaen kayıtlarda, "Köprülü Mehmed Paşa" olarak tabir olunmaktadır. Merkez'de Enderun'nun akabinde Matbah-ı Âmire ve Hazîne-i Âmire'de, muhtelif vazifelerde bulunan Köprülü, vezirlik verilerek Trabzon'a vali tayin edilmiştir. Bunun akabinde, birçok vazife alan Köprülü, "5 Eylül 1657" tarihinde, vezîriâzam olarak tayin olunmuştur. Köprülü, bu vazife için, Valide Turhan ve IV. Mehmed'den, bazı taleplerde bulunmuştur. Köprülü, bu vazifeyi "verdiği hiçbir karara ve yaptığı hiçbir tayine" müdahale olunmamak üzere kabul edip, vefatına (31 Ekim 1661) kadar vazifede kalmıştır. Köprülü, devleti içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarıp devlet kademelerini tekrar tanzim etmiştir. Köprülü Mehmed, müellifler tarafından, "devlet kontrolünde uzman ve kurnaz" olarak tarif olunmaktadır. Köprülü Mehmed, özellikle yaptığı hayratlar ve kurduğu vakıflarla dikkat çekmektedir (İlgürel, 2002: 258-260). Nitekim, 118 varaklık Köprülü vakıflarına havi vakıf defteri, bunu kanıtlamaktadır. Köprülü'nün, bizi alakadar eden hayratı, Taraklıborlu dahilinde, "*binâ ve ihyâ buyurdıkları câmi'-i şerîf*" olup, bu bina bugün hala hizmet vermektedir. "Köprülü Mehmed Paşa Cami" biçiminde tabir olunan bu hayrat, Karabük ili dahilinde bulunmakla beraber, caminin yapım tarihi kati olarak bilinmemektedir. Kaynaklarda, "1661-1662" yıllarında yapıldığı hakkında bilgi verilmektedir. Ancak, TD 35 numaralı defter üzerinde bulunan kayıtlar, caminin Ocak 1660 tarihinden evvel, tamamlandığını kanıtlamaktadır. Defter üzerinde, Köprülü'nün Taraklıborlu'da yaptırdığı hayrat vakfı ile alakalı dört adet belge ve kayıt bulunmaktadır. Bu vakfa müteallik belge ve kayıtlar, "Ocak-Mart 1660" tarihinde, Tevkîî Mustafa'nın kalemi ile yapılan iki farklı düzeltim, "Mart 1660 ve Ocak 1662" tarihli, iki farklı belgeden tekevvün etmektedir. Bunlardan, "Ocak-Mart 1660" tarihli düzeltimler, temelde kazâ-i Onikidivan'ın dahilinde bulunan "Kalınevlü ve Kalınevlü-i Diğer", Köprülü'nün vakfı (câmi-i şerîf vakfı) için, Köprülü üzerine hibe ve temlik olunmuştur. Mezkûr düzeltimlere nazaran, Köprülü'nün üzerine yalnız bu köyler temlik olunmamıştır. Bunlara ilave olarak, bu kazâ dahilinde bulunan, "Helküm(e) nâm karye"nin yanında, kazâ-i Gölpazarı dahilinde kayıtlı olarak bulunan, "Karakoç ve Diğer Karakoç" da, Köprülü Mehmed Paşa'ya hibe ve temlik olunmuştur. Kayıtlara nazaran, Bolu'daki köylerin toplam kazanç tutarı yıllık, "6.000 akçe" olarak verilmiştir (bkz. Vesika. [81.] [84.2.]).

Vassâle biçiminde deftere ilave olunan belgeler temel olarak, Köprülü'ye temlik olunan mezkûr köylerin hudutlarını tayin ve tarif eden, hüccet biçiminde tertip olunan, “Hududnâme” türü belgelerdir. TD 35 numaralı deftere ilave olunan bu belgelerin ilki, “28 Şubat 1660” tarihli olup, Köprülü'ye kazâ-i Gölpazarı'ndan vakf ve temlik olunan, “Karakoç ve Diğer Karakoç”un hudutlarını tayin ve tarif etmektedir. Bu mezkûr belge, yapılan teftiş ve tetkik nihayetinde, kazâ-i Gölpazarı'nda kadı olarak vazifede bulunan, “İbrahim ibn-i Receb” tarafından tanzim olunmuştur. Mezkûr belgeye konu olan keşif, “Dergâh-ı âli çavuşlarından Memi Ağa” ve karye-i Karakoç ahalilerinin katılımları ile, yapılmıştır (bkz. Vesika [84.1.]).³⁹ TD 35 numaralı deftere ilave olunan bir diğer belge, “6 Ocak 1662” tarihli olup, Köprülü'ye “kazâ-i Onikidivan”dan vakf ve temlik olunan, “Kalınevli ve Diğer Kalınevlü”nün hudutlarını tayin ve tarif etmektedir. Burada dikkat çeken ilk konu, evvelden Onikidivan'a tâbi' olan Kalınev köyü, 1662 yılı kayıtlarında, “*Onikidivan kazâsından müfriz Gücnoz kazâsında vâki Kalınev*” biçiminde verilmiştir. Bu kayıt bize, Gücnoz'un 1661-1662 yılında, Onikidivan'dan ayrılarak kazâ olduğunu bildirmektedir. Bu mezkûr belge, “kazâ-i Onikidivan”da kadı olarak vazifede bulunan, “Kemaleddin” tarafından tertip olunmuştur. Mezkûr belgeye konu olan keşif ve tetkik, “Mehmed Ağa” ve bölgede bulunan “bî-garaz ve ehl-i vukûf”un, bizzat katılımları ile, yapılmıştır (bkz. Vesika [82.]).⁴⁰ Her iki belge üzerinde, “mahâlle kayd ola buyruldu” biçiminde, belgelerin müteallik tahrir defterlerinin üzerine, ilave olunmalarını bildiren kayıtlar bulunmaktadır. Yine her iki belgenin üzerinde, belgenin hüviyetlerini bildiren, “*Evkâf-ı hazret-i Vezîriâzam Mehmed Paşa Sıurnâmedir*” biçiminde, bir verilen ibare bulunmaktadır (bkz. Vesika [83.]).

Vassâle biçiminde tahrir defterinin üzerine ilave olunan bu iki belgenin altında, teftiş ve tetkikte hazır bulunanlar verilmiştir. Bu belgeler, Merkezden vazifelendirilen, “Dergâh-ı âli çavuşlarından Memi ve Mehmed Ağa” tarafından, merkeze bildirilmiştir. Bu belgelerin orijinal halleri, TD 35 numaralı defterler üzerinde bulunan belgeler olup, Köprülü'nün vakıf defteri üzerine, bu belgelerde bulunan hudutlar birebir aynı biçimde derç olunmuştur (bkz. Ek B.18).

³⁹ Karakoç ve Diğer Karakoç'un hudutları ve teftişte hazır bulunan kişiler için bkz.; [84.1.] numaralı vesika.

⁴⁰ Kalınevlü ve Diğer Kalınevlü'nün hudutları ve teftişte hazır bulunan kişiler için bkz.; [83.] numaralı vesika.

4.2.4. Nakil Düzeltimleri

Yukarıda da belirtildiği üzere, tahrir nihayetinde hazırlanan defterler, tedavüle konulmadan evvel, umumî mahiyette bir kontrole tâbi tutulurdu. Bu kontroller bölgeye müteallik, evvelki tahrirleri ihtiva eden defterler ve mezkûr deftere konu olan karalama (müsvedde) defterlere bakılarak yapılırdı. Yine, aynı tahririn nihayetinde tertip olunan muhtelif defterler de tetkike tâbi tutulurdu. Bu kontrollerin nihayetinde tahrir defterine kayıt olunmaları unutulmuş veriler, mezkûr tahrir defterinin üzerine düzeltme biçiminde nakil olunurdu. Bu itibarla, muhtelif defterlerin tetkiki üzerine, yapılan bu düzeltmeler, “nakil düzeltimleri” biçiminde tabir olunabilir. Bu düzeltmeler, defter tertibinin hemen akabinde yapılan kontrollerin nihayetinde tatbik olunmaları bakımından, bu defterlerin üzerinde yapılan ilk düzeltimlerdir. Bu düzeltmelerin üzerine atılan tarihler bu durumu kanıtlamaktadır. Yine, bu umumî mahiyetteki tetkikatın nihayetinde yapılan nakillerin yanında tetkikatın akabinde de veri nakilleri yapıldığı vâkidir. Bu nakiller, umumiyetle talep üzerine, bölgeye müteallik bütün tahrir defterlerinin tekrardan kontrolü ile tatbik olunurdu. Bu düzeltmelere konu olan nakil durumları, temel olarak vilâyet katiplerinin ihmaline dayanmaktadır. Bu durum, TD 19 ve 35 numaralı defterler üzerinde bulunan, “*sehven mufassala kayd etmeyüb*”, “*Müsvedde defterinde olub sehven kayd olunmayub kayd olundu...*” vb. biçimlerde tertip olunan düzeltmelerde belirtilmektedir (KKA, TD 35: 112a, 334b). Bu düzeltmeler, verilerin nakil olunduğu tahrir defterlerine nazaran, farklılık bildirmektedir. Bu nakillerin büyük bölümü, atik ve köhne defterler üzerinden yapılmakta olup bunlara ilave olarak tahrir ait karalama defterlerinden de birçok nakil yapılmaktadır. Nakil düzeltimlerinin ilk örneklerini, hîn-i tahrir tertip olunan karalama (müsvedde) defterlerin üzerinden yapılan veri nakilleri teşkil etmektedir. Bu nakillerin üzerinde, umumiyetle imza ve tarih bölümü bulunmamaktadır. Ancak, Tevkiî Feridun tarafından tatbik olunan, tarihli ve imzalı nakiller de bulunmaktadır. Tevkiî Feridun’un “30 Nisan 1575” tarihinde yaptığı bu düzeltmeler, defterlere kayıt olunmaları unutulmuş bazı ünitelerin, karalama defterler üzerinde bulunarak, müteallik defterler üzerine derç olunmaları ile alakalıdır. Tevkiî Feridun’un kalem ile nakil olunan üniteler, üzerlerine kayıtlı biçimde bulunan muhtelif vergi kalemleri, bu vergilerin miktarı ve bütün vergi mükellefleriyle birlikte, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerine nakil olunmuştur (bkz. Vesika. [89.], [90.2]).

Mezkûr karalama defterlerden yapılan bu nakil düzeltimlerinin belli bir bölümü üzerinde, tarih ve imza bölümü bulunmamaktadır. Bu düzeltimlerin büyük bir bölümü, Mahmud Çelebi'nin tuttuğu defterden nakil olunmuştur. Bu defterin hüviyeti hakkında hiçbir malumat bulunmamaktadır. Mezkûr defter kuvvetle muhtemel elimizde bulunan TD 460, TD 463 veya TD 504 numaralı defterlerden biridir. Bu defterlerin üzerlerinde, yaptığımız tetkiklerde konu ile alakalı katî bir delil bulamadık. Yukarıda da belirtildiği üzere, mezkûr düzeltmelerde tarih ihmal edilmiştir. Ancak, bunlar tertibat bakımından, Tevkiî Feridun'un hattına birebir benzer olup, kuvvetle muhtemeldir ki 1575 tarihinde, diğer nakil düzeltmeleri ile birlikte derç olunmuştur. Bunlardan ilki, kazâ-i Viranşehir ile alakalı olup, bu düzeltme nazaran, "*Viranşehir bazarında nebâtât'dan beş akçe...*" toplamak iktiza etmektedir. Bu konu, Mahmut Çelebi'nin tuttuğu defterin yanında, atîk defterler üzerinde de kayıtlı bulunmaktadır (bkz. Vesika. [36.]). Viranşehir'e müteallik diğer bir düzeltim Viranşehir'in dahilinde bulunan ancak, TD 35 numaralı deftere nakli unutulmuş bir değirmen ile alakalı olup, mezkûr değirmen vergi mükellefleriyle birlikte, kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [43.]). TD 35 numaralı defter üzerinde dikkat çeken bir diğer nakil düzeltimi, bölgeye ait karalama ve atîk defterlerden yapılan nakil ile tatbik olunmuştur. Mezkûr düzeltme, bölgenin evvelki tahrirlerini ihtiva eden atîk defterlerde "nîm çift" olarak verilen toprağın, bölgenin nihaî tahririnde farklı bir hüviyet kazanma durumu ile alakalıdır. Vilayet kâtibi tarafından merkeze bildirilen bu konu, bu bölgede vazifeli bulunan kadılar tarafından mahallinde tetkik olunarak, mezkûr toprak ölçülüb "*yedi buçuk evlek bulunub bir evleği boz...*" tayin olunmuştur. Bu tahkikatın akabinde, bu konu müteallik tahrir defterlerine kayıt olunmak üzere, tekrar Merkeze bildirilmiştir (bkz. Vesika. [65.]). Karalama defterlerin üzerinden, yapılan bir diğer nakil düzeltimi, "12 Haziran 1576" tarihinde, Tevkiî Mahmud'un kalemi ile yapılmıştır. Buna nazaran, Vilayet katibinin hîn-i tahrirde birine verdiği karye, deftere kayıt olunmamıştır. Bölge kadılarının bildirdiği "1.442 akçe" üzere köy, TD 35 numaralı deftere kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [85.]). Bu karalama defterlerin üzerinden, yapılan nakil düzeltmelerine müteallik dikkatimizi çeken bir konu da, bu defterlerin üzerinden, yalnız üniteler nakil olunmamıştır. Buna örnek, TD 35 numaralı defterde bulunan, [60.] numaralı düzeltimi verebiliriz. Mezkûr düzeltme nazaran, deftere kayıt olunmaları unutulmuş "iki nefer", Mahmud Çelebi'nin karalama defterinde bulunup TD 35 numaralı deftere kayıt ve derç olunmuştur (bkz. Vesika. [60.]).

TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerdeki nakil düzeltimlerinin belli bir bölümünü icmâllerin üzerinden yapılan, nakiller teşkil etmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, “TD 250 ve TD 257 numaralı defterler”, Bolu’nun timar düzenine müteallik teferruatlı malumat vermekle beraber bu defterlerden, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler üzerine birçok veri nakil olunmuştur. Bu nakil düzeltimlerinin ilki, Tevkiî Mehmed kalemi ile, “26 Mart 1572” tarihinde, TD 35 numaralı defter üzerinde tatbik olunmuştur. Bu nakil, aynı zamanda, defterler üzerinde yapılan ilk düzeltmedir. Bu nakil düzeltimine nazaran “Divan-ı Küpçü” nâm karye, daha tahrir tatbik edilirken vilâyet kâtibi tarafından birine tevcih olunmuştur. Bu durum, TD 250 numaralı deftere dahi kayıt olunmuştur. Ancak, Vilâyet katibinin ihmeline paralel olarak, TD 35 numaralı deftere nakil olunmamıştır. Bu minvalde, Tevkiî Mehmed’e hitaben tanzim olunan bir hükmü müteakiben, mezkûr karye, üzerine kayıtlı vergi kalemleri, bunların miktarı ve bütün vergi mükellefleriyle birlikte, TD 35 numaralı tahrir defterinin üzerine düzeltme biçiminde kayıt olunmuştur (bkz. Vesika [30.]). TD 250 numaralı defterden, TD 19 numaralı defter üzerine yapılan diğer bir nakil düzeltimi, Tevkiî Feridun’un kalemi ile “14 Ocak 1576” tarihinde tatbik olunmuştur. Bu mezkûr nakil düzeltimine nazaran, kazâ-i Mudurnu dahilinde bulunan, “karye-i Elmacık”, TD 250 numaralı defter üzerinde, “6.000 akçe”lik kazanç miktarına haizdir. Ancak, bu miktar, TD 19 numaralı defterin üzerinde farklı biçimde verilmiştir. Merkez tarafından, bu durumun mahallinde tetkiki talep olunmuştur. Bunun akabinde, “*Bolu Beği ve Mudurnu kâdısı arzuhâl gönderüb*”, bu miktarı doğrulamışlardır. Bunun akabinde, tanzim olunan hükmü müteakiben bu köy, TD 19 numaralı defterin üzerinde, “6.000 akçe” biçiminde düzeltilmiştir (bkz. Vesika [110.]). TD 250 numaralı defterden yapılan nihai veri nakli, bizzat Tevkiî Mahmud tarafından, “5 Haziran 1577” tarihinde tatbik olunmuştur. Bu düzeltmeye nazaran, TD 250 numaralı defterde kayıtlı bulunan, “karye-i Gelmür”, Vilâyet katibinin ihmali ile TD 19 numaralı tahrir defterinin üzerine kayıt edilmemiştir. Bu durum kadının arzı ile fark edilip mezkûr köy, TD 250 numaralı defter ve tahrir ait karalama defterlerde bulunup, TD 19 numaralı defter üzerine kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [109.]).

Yukarıda belirtildiği üzere, nakil düzeltimlerinin büyük bölümünü defâtir-i atık üzerinden yapılan, nakiller teşkil etmektedir. Bu düzeltimler, temel olarak tahrir kurulu tarafından defter-i cedîde kayıt olunmaları unutulmuş verilerin, atık ve köhne defterlerin üzerlerinde bulunup, defter-i cedîd üzerine düzeltme biçiminde, kayıt ve derç olunarak yapılmaktadır.

Bu bölümde tetkik olunacak nihai nakil düzeltimlerini, atfık ve köhne defterlerin üzerinden yapılan, veri nakilleri teşkil etmektedir. Defterler üzerinde yapılan tetkiklere nazaran, bu tarz nakil düzeltmeleri umumiyetle talep üzerine, bölgeye ait atfık ve köhne defterlerin tetkikinin akabinde, tatbik olunmuştur. Bu düzeltimlerin büyük bir bölümü, nakil olundukları defterlerin hüviyetleri belirtilerek yapılırken, belli bir bölümü deftere atfık yapılarak, tatbik olunmuştur. Bu düzeltimlerin ilki, Tevkiî Mahmud'un kalemi ile, "24 Eylül 1576" tarihinde tatbik olunmuştur. Bu düzeltmeye nazaran, Taraklıborlu'ya tâbi' olarak bulunan, "karye-i Zora"dan, defter-i atfık üzerinde mukayyed olduğu üzere, "Öşr-i bağdan 10 akçe" alınmak iktiza etmektedir (bkz. Vesika. [55.]). Tevkiî Mahmud tarafından yapılan diğerk bir nakil düzeltimi, "6 Nisan 1579" tarihinde, TD 35 numaralı defter üzerinde, kazâ-i Bolu'ya tâbi olan karye-i Yağluca'nın üzerine derç olunmuştur. Bu düzeltime nazaran, defter-i atfık üzerinde de mukayyed olduğu üzere mezkûr karye, "6.420 akçe"lik bir varidata haizdir. Ancak, bu köy; TD 35 numaralı defterin üzerinde, "3.220 akçe" olarak kayıt olunmuştur. Bu itibarla mezkûr köy, TD 35 numaralı deftere, defter-i atfık temel alınarak, bu biçimde düzeltilmiştir (bkz. Vesika. [16.]). Yine, Tevkiî Mahmud'un kalemi ile tatbik olunan diğerk bir düzeltme, "19 Temmuz 1579" tarihinde, kayıt ve derç olunmuştur. Bu düzeltmeye nazaran, kazâ-i Ereğli'ye tâbi olarak bulunan "karye-i Soğanlu ve Diğerk Soğanlu", defter-i atfık üzerinde de mukayyed olduğu üzere, "9.715 akçe"lik bir varidata haiz olup, iki karye olarak kayıt edilmiştir. TD 35 numaralı defter üzerinde, bu karyeler defâtir-i atfık mûcebince düzeltilmiştir (bkz. Vesika. [97.]). Defâtir-i atfık üzerinden yapılan diğerk bir nakil düzeltimi Tevkiî Mehmed'in kalemi ile "31 Aralık 1589" tarihinde tatbik edilmiştir. Düzeltime nazaran, Bolu'ya tâbi bulunan, "Karye-i Gökpınar" üzerinden alınan "50 akçelik âdet-i ağnâm", defâtir-i atfık üzerinde "*vakfa hâsıl kayd olunmuş bulunub cedîde yazılmayub*", bu minvalde, TD 35 numaralı defterin üzerine kayıt olunmuştur (bkz. Vesika [27.]). Yine, Tevkiî Mehmed tarafından "31 Aralık 1589" tarihinde yapılan diğerk bir nakil düzeltimi, Divan-ı Yurtan tâbi' olan, "Sofioğlu Çiftliği" üzerinde tatbik edilmiştir. Bu düzeltime nazaran, bu mezkûr çiftlik, "defâtir-i atfık mûcebince hâlâ vâkıf yazılmak buyurulub", bu itibarla, TD 19 numaralı defterin üzerine kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [87.]). Defâtir-i atfık üzerinden yapılan diğerk bir nakil düzeltimi, "2 Ocak 1605" tarihinde, Tevkiî Mustafa'nın kalemi ile tatbik edilmiştir. Bu düzeltime nazaran, Viranşehir dahilinde bulunan ancak, TD 35 numaralı deftere, ihmal bağılı kayıt olunmaları unutulmuş üç çiftlik, defter-i atfık üzerinde bulunup, "*1.000 akçalık üzere kabûl*" olunarak Tevkiî Mustafa tarafından, TD 35 numaralı tahrir defterine kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [45.1.]).

Defâtir-i atîk ve köhne üzerinden yapılan veri nakillerine müteallik diğere örnek, “17 Temmuz 1647” tarihinde kazâ-i Viranşehir’in hemen bitimine, Tevkiî Mustafa’nın kalemi ile tatbik olunmuştur. Bu düzeltim nazaran, evvelden Hâcî Ahmed’in üzerine, “Çayırözü der-Divân-ı Çift ez-Divân-ı Dodaş” hibe ve temlik olup, eline mülknâme verilerek, defter-i atîk üzerine kayıt edilmiştir. Ancak, muharrir-i vilâyet hîn-i tahrirde, bu temlik defterin üzerine kayıt etmemiştir. Bunun üzerine, Hâcî Ahmed’in mahdumu veya torunu olan Ömer, Merkeze bu konuyu bildirerek temlikin, TD 35 numaralı defter üzerine kayıt ve dercini talep etmiştir. Bu talep üzerine, atîk defterler üzerinde bulunan kayıtlar, tevkiî’ye hitaben hazırlanan hükmün akabinde, TD 35 numaralı defter üzerine derç edilmiştir (bkz. Vesika. [45.2.]). Nihâî nakil düzeltimi, vilâyet katibinin ihmeline bağlı olarak, bizzat Tevkiî Mahmud tarafından, kazâ-i Viranşehir’in hemen bitimine, “22 Nisan 1577” tarihinde derç edilmiştir. Bu düzeltim nazaran, defter-i atîk üzerinde kayıtlı bulunan hark, buryaçlık hizmetine mukabil olarak II. Mehmed döneminden beri “Tanrıvirmiş nâm kimesneye” ve onun vefatının akabinde torunlarının kullanımı altına verilmiştir. Bu doğrultuda, vilâyet kâtibi hîn-i tahrirde, defter-i atîk mücebine bunlara “mühürlü sûret-i defter” dahi vermiştir. Ancak, mezkûr harkı deftere kayıt etmemiştir. Bu itibarla, bu mezkûrların buryaçlık yaptıkları kalenin dizdarı Hacı Mehmed, bunlar “*hizmet-i lâzımelerini edâ ederler deyû...*”, bir Arz tanzim ederek, bu durumu Merkeze bildirmiştir. Bunun akabinde, “312 akçe”lik bir varidata haiz olan bu hark, bütün vergi kalemleri ve bütün mükellefleriyle birlikte TD 35 numaralı defter üzerine kayıt ve derç olunmuştur. (bkz. Vesika. [76.2.]). Atîk defterler üzerinden yapılan diğere bir düzeltim, “Mart 1617” tarihli olup, Tevkiî Ahmed’in kalemi ile tatbik olunmuştur. Buna nazaran, defter-i atîk üzere, Ümmî Kemal Hazretleri’nin evlatlarının türbelerine hizmet etmekte olan köy ahalileri, bu hizmetlerine mukabil olarak vergiden muaf tutulmuştur. Mezkûr kayıtlar defter-i atîk üzerinden alınarak, TD 35 numaralı tahrir defterinin üzerine nakil olunmuştur (bkz. Vesika. [26.]).

4.2.5. Toprakların Nihâî Konum ve Durumunu Tayin Eden Düzeltimler

Yukarıda da belirtildiği üzere, umumî mahiyetteki tahrirlerin terkinin akabinde, defterlerde kayıtlı olarak bulunan, veriler üzerinde zuhur eden durumlar, defter üzerine düzeltim biçiminde kayıt ve derç edilmiştir. Nitekim, tahrirlerin terki veçhile, defterler üzerinde bulunan verilerin nihâî konum ve durumunu tayin ve tarif eden, bir kaynaktan mahrum kalınmıştır. Bu doğrultuda, bu ihtiyaç defterlerin üzerinde muhtelif tarihlerde yapılan düzeltimler ile kapatılmıştır.

Tahrir defterlerinde kayıtlı bulunan verilerin nihaî konum ve durumunu bildiren düzeltim örneklerinden ilki, TD 19 ve TD 35 numaralı defterler üzerine, hîn-i tahrirde, “hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh” olarak kayıt olunan bazı ünitelerin, muhtelif tarihlerde, “nısfî hâss ve nısfî timâr” biçiminde kayıt olunmaları ile alakalı olup, TD 250 numaralı defterden nakil olunmuştur. Bu düzeltimler, umumiyetle benzer bir tertibata haiz olup, “Karye-i İlmet”, “Karye-i Göynük” ve “Karye-i Yamanlar”ın, üzerine derç olunmuştur (bkz. Vesika. [14.], [24.], [28]).

Tahrir defterlerinde kayıtlı olarak bulunan verilerin nihaî konum ve durumunu bildiren diğer bir düzeltim, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerlerinde toplamda, “17.484 akçe” olarak kayıt olunan, ünite ve kalemler üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Mezkûr ünite ve kalemleri konu alan bu düzeltmeler, hîn-i tahrirde tutulan defterlerde, “hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh” olarak kayıt olunan, Karye-i Boyalu ve Ereğli limanları, Mirlivâ'nın üzerine yazılan Karye-i Çepni'nin üzerine derç olunmuştur. Bu kalemlerin nihaî konum ve durumunu bildiren bu düzeltimlerin ilki, Tevkiî Mehmed'in kalemi ile “18 Ağustos 1598” tarihinde derç olunmuştur. Düzeltmelere nazaran tahririn akabinde, Vezîriâzam Mehmed Paşa'ya verilen bu üç kalem, “17.484 akçe”lik bir zeâmet olarak, “Yusuf Bey”in üzerine tevcih olunmuştur (KKA, TD 250: 48b). Bu mezkûr kalemlerin üzerine kayıt ve derç olunan bir diğer düzeltme, bizzat Tevkiî Mustafa'nın kalemi ile, “3 Şubat 1635” tarihinde tatbik olunmuştur. Bu düzeltimlere nazaran mezkûr kalemler, “üslûb-ı sâbık üzere hâss olmak fermân” olunmuştur. Bu fermân dahilinde, kalemlerin nihaî konumu kayıt ve derç olunmuştur. Nihaî düzeltim, Tevkiî Mustafa'nın kalemi ile “15 Haziran 1650” tarihinde kayıt ve derç olunmuştur. Bu düzeltime nazaran kalemler, “defter-i icmâlden timâra tashîh olunub...” lakin, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerine kayıt ve derç olunmamıştır. Bu minvalde, TD 250 numaralı defterin üzerinden nakil olunmuştur. Bu düzeltimler, bir toprağın tevcihât aralığı ve akibeti hakkında fikir vermektedir (bkz. Vesika. [3.], [42.], [96.]). Verilen bu düzeltme örnekleri, toprakların timar düzeni dahilinde maruz kaldığı tadilatlarla müteallik olup, TD 19 ve 35 numaralı defterlerde, timar düzeni haricinde yapılan düzeltmeler de vâkidir. Yukarıda teferruatlı biçimde tetkik olunan Cinci mülkleri, timardan mülke, hemen akabinde tekrar mülkten timara ilhak olunmuştur. Bunlara ilaveten, Cinci mülklerinden olan karye-i Alpviran, “28 Temmuz 1743” tarihinde vakıf olarak kayıt olunmuştur. Yine, karye-i Kuldan, vakfa ilhak olunan diğer bir köy olup, bunlar ile alakalı kayıtlar defter-i evkâfdan nakil olunmuştur (bkz. Vesika. [29.], [54.5.]).

4.2.6. Kanun Hükümüne Haiz Düzeltimler

Burada tetkik olunacak düzeltme örnekleri, bütün bir bölgeye veya bu bölgenin belli bir bölümüne havi kanun hükmünde düzeltimlerdir. Yukarıda da belirtildiği üzere Yukarıda belirtildiği üzere, Livâ-i Bolu'ya müteallik bir kanunnâme defterler üzerinde bulunmaktadır. Bu kanunname, yapılan her tahrirde, üzerinde belli tadilatlar yapılarak, yeni deftere kayıt ve derç olunmuştur. Ancak umumî mahiyette yapılan tahrirlerin terki veçhile, bu kanunname üzerinde tadilat yapılamamıştır. Bu itibarla, muhtelif tarihlerde yapılan kanun hükmündeki düzeltimler ile, Livâ-i Bolu'ya müteallik kanunlar, deftere ilave olunmuştur. Bu konu ile alakalı ilk düzeltimler, TD 35 numaralı defterin üzerinde tatbik edilmiştir. Bu tür düzeltmelerin ilki, Vezîriâzam'a ait bir buyurulduya haiz olup, "Şubat 1642" tarihinde deftere derç olunmuştur (bkz. Vesika. [1.1.]). Yine, aynı tarihte yapılan diğer bir düzeltmeye nazaran, Livâ-i Bolu dahilinde bulunan kazâlardan alınan "bâd-ı hevâ"nın fazla alındığı ve ahaliye zulm edildiği yönünde, bölgedeki ehl-i vukûf ihbarda bulunmuştur. Bu itibarla, Merkez'den bu vergilerin fazla alınmamalarına dair, Mirlivâ'ya ve kazâlarda bulunan kadılara hüküm vârid olunmuştur. Akabinde, bu konu düzeltim biçiminde deftere derç olunmuştur (bkz. Vesika [1.4.]). Konu ile alakalı diğer düzeltim, Cinci'ye temlik olunan mülk topraklar ile olup, Tevkiî Ahmed'in kalemi ile, "Ocak 1645" tarihinde, tatbik olunmuştur. Kazâ-i Taraklıborlu, Kızılbil ve Eflani'nin, "cürm ü cinâyeti ve bâd-ı hevâsı ve subaşılığı"nın, Cinci Hoca üzerine, hibe ve temlik olunduklarını bildiren bu düzeltmede, Mirlivâ'nın bu vergilere dokunmamaları tembih olunmuştur. Konu ile alakalı diğer bir defter düzeltimi, Tevkiî Mustafa'nın kalemi ile, "Nisan 1648" tarihinde derç olunmuştur. Bu düzeltime nazaran, Bolu dahilinde alınan, "Dîvân ağırlığı ve subaşılığı" vergileri, vârid olan fermân mücebince ref' olunmuştur (bkz. Vesika. [1.3.], [1.5.]). Konu ile alakalı diğer düzeltim, Tevkiî Mustafa kalemi ile, Mudurnu üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Buna nazaran, Mudurnu dahilinde bulunan "evkâf ve serbest zeameti ve piyâde beği zeameti" köyleri ve yine Mudurnu'da bulunan otuz yedi pare köy, Mirlivâ'ya kayıt olunmuştur (bkz. Vesika [1.2]). Mirlivâ'ya verilen karyelerin toplam kazanç tutarı, yine Mudurnu üzerine derç olunan kayıtların üzerinde, "53.300 akçe" olarak verilmektedir (bkz. Vesika. [1.]). Konu ile alakalı nihaî düzeltim, "14 Ocak 1761" tarihli olup buna nazaran, Devrek pazarında "20 metre bezden 1 akçe" alınmak üzere hüküm verilmiştir.

5. 19 ve 35 NUMARALI BOLU TAHRİR DEFTERLERİNE İLAVEEDİLEN EK VESİKALARIN TAHLİLİ

5.1. Tahrir Defterlerinde Bulunan Ek Vesikalar

Osmanlı Devleti'nde muntazam bir biçimde tatbik edilen umumî mahiyetteki tahrirlerin terkiyle, nihai tahrirlere ait bulunan tahrir defterleri, XX. yüzyılın başlarına kadar üzerlerinde yapılan kayıt düzeltmeleri ve ilaveler ile birlikte uzunca bir müddet kullanıma devam edilmiştir. Bu tahrir defterlerindeki kayıtlar bir ihtilaf vukuunda, müteallik ihtilaf ile alakalı mutlak delil olarak kabul edilmekteydi. Bu itibarla, evvelki kayıtlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif durumlarda defterler üzerinde, konu ile alakalı kayıt düzeltimleri yapılmaktaydı. Bu kayıt düzeltimlerine yanında, defterlerde bulunmayan yeni kayıtları ihtiva eden veya defterlerde bulunan kayıtlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif durumları bildiren birçok ilave vesika, defterlerde ihtiva ettikleri konu ile alakalı müteallik alana konulmaktaydı. “Vassâle” biçiminde tabir olunan bu vesikaların defterler üzerindeki varlığı, bu defterlerin bürokratik bakımdan devamlı bir biçimde muameleye maruz kalarak, ihtiva ettikleri veriler üzerinde muhtelif tarihlerde yapılan tadilatlarla uzunca bir müddet daha kullanıldığını kanıtlamaktadır. Bu itibarla, nihai tahrire ait bulunan tahrir defterlerini bu özellikleri itibariyle, ihtiva ettikleri idarî birim ve birimler için bir tür “*temel başvuru kütükleri*” olarak da nitelendirebiliriz (Afyoncu, 2014: 47; Bülbül, 1999: 171).

Tahrirlerin terkine bağlı olarak, nihaî tahrirlere havi bulunan defterlerin üzerine ilave olunan (vasl) melfûf kağıtlar, bu tahrir defterlerin, XX. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin merkez kalem ve bürolarında temel başvuru kütükleri olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır. Nihaî tahrirlere havi bulunan defterler, hemen her konuda karar merci olarak kullanılmaktaydı. Hatta bir kadı bir davayı çözüme kavuşturabilmek için deftere başvurabilir ve bu defter mücebince karar verebilmekteydi. Tahrir defterinde bulunan kayıtlar, birçok hallerde kanundan da yukarıda tutulurdu. Bir dava ve ihtilafın çözümü için yapılan başvurularda, ilk olarak bu davaya ve ihtilafa konu olan toprakların kayıtlı bulunduğu deftere bakılırdı (İnalçık, 1980: 5-12). Bu durum, defterlere ayrı bir önem katmaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, defterler hemen her konuda mutlak delil olarak kullanılmaktaydı. Bunun idrakinde olan halk, elde ettiği muafiyeti ve hakkı, kazandığı bir davaya ait belgeyi, bu defterler üzerine kayıt ettirerek, kendini teminat altına alırdı. Arzuhal ile merkeze bildirilen durum, Merkez’de tetkik olunur ve tetkikat nihayetinde belgeler ilgili defterlerin üzerine rapt olunurdu. Kazanılan bir davanın neticelerini havi bulunan bir belgenin taraflardan birinin (umumiyetle kazanan tarafların) talebi üzerine tahrir defterine raptı bize, bu tahrir defterlerinin dava ve ihtilaflarda mutlak delil olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır. Belgeler umumiyetle, belli bir tahkikata tabi’ tutularak, “*defter-i hakânîde hıfz*” olunurdu.

Defterhâne’ye tahrir defterlerine rapt olunmak üzere verilen belgeler, ilk olarak umumî bir tahkikata tâbi’ tutulurdu. Bu tahkikat, defterhâne’de bulunan atık defterlere bakılarak yapılırdı. Bu belgeler ile birlikte, yararlanılan bu defter kayıtları da defterlere derç olunurdu. Nihâî olarak, deftere rapt olunan belgelerin birer kopyaları çıkartılarak, “*sâhib-i arzuhale*” verilirdi.

Vassâle olarak tabir olunan muhtelif belgelerin deftere raptı kadar, defterden ref’ olunmaları da dikkat çeken bir konudur. Bir “kazanımı, hakkı veya muafiyeti” bildiren belgeler, hükümlerini kaybettiklerinde defterlerden alınırdı. Bizzat, defter üzerine derç olunan kayıtlar, üzerleri çizilerek ref’ olunurdu (bkz. EK B.29). Bu durum olası hak talepleri için alınan bir önlemdi. Özellikle, bir davanın neticelerini ihtiva eden belgeler, taraflardan birinin talebi ve bu talep üzerine yapılan tahkikatın nihayetinde defterden çıkartılabılırdı.

Temel başvuru kütükleri biçiminde tabir ettiğimiz, nihaî tahrirleri ihtiva eden defterlerin, XVI. yüzyıl ortalarından XX. yüzyıl başlarına kadar uzunca bir müddet tedavülde kalarak, muhtelif konularda muamelelere maruz kalma durumları, bu defterlerin haiz oldukları önemi büyük ölçüde arttırmaktadır. Tahrir defterlerinde bulunan mezkûr ilave belgeler bize, Osmanlı Devleti’ndeki bürokratik zihniyet ve kaideler hakkında büyük ölçüde fikir vermektedir. Özellikle, bu belgelerin üzerlerinde bulunan hemen her devre ait muhtelif kayıtlar, Merkezde bulunan büro veya daireler vasıtasıyla yürütülen ve takip edilen, “Osmanlı bürokratik düzeni” hakkında mühim bilgiler vermektedir.

Nihai tahririne konu olan bölgede zuhur eden muhtelif durumlarda veya buralarda vuku bulan ihtilaf durumunda, ilk merhale olarak bölgenin nihai tahririni havi bulunan defterlere başvurulmaktaydı. Bu itibarla, tahririne konu olan bölge ile alakalı, bürokratik nitelikteki hemen her belge, umumiyetle de bu belgelerin orijinalleri lüzum oldukça başvurulmak üzere tahrir defterlerine eklenirdi. Defterlerde bulunan kayıtlar ile alakalı olan, ancak defterlerde yer almayan belgeler de vâkidir. Defterlerde bulunan, “*fermân kisesinde/sandüğünde*” vb. ibareler, bu belgelerin konumunu bildirmektedir. Tetkik ettiğimiz, TD 35 ve 19 numaralı defterlerin üzerlerinde orijinal belgelerin yanında, “*Sûret-i berât-ı şerîf-i âlişân budur ki*” vb. biçimde bir ibareye haiz, kopya belgeler de bulunmaktadır (KKA, TD 35: 293) Vassâle biçiminde tabir olunan bu ilave vesikaların her biri temel olarak, farklı bir belge türünü ifade etmektedir. Bu tür belgeler, defterlere kayıtlı bulunan ünite ve kalemlerin üzerinde zuhur edebilecek durumlara bağlı olarak, vakıfnâme, mülknâme, hüccet, berât vb. kimliklere, haiz olabilmekteydi. Bunlara ilave olarak bölgede yapılan küçük çaplı tahrirleri havi belgeler, bazı düzenlemeleri muhtevî emirler, bölgede mütemekkin halka verilen muafiyetler ile alakalı muhtelif belgeler de defterlere ilave olunabilirdi. Yine defterlerde mevcut bulunan kayıtlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif durumlara bağlı olarak, bu kayıtlar ile alakalı müteallik alana, farklı konu ve niteliklerde birden fazla belge de konulabilmekteydi. Buna örnek olarak, bir timar üzerinde vuku bulabilecek muhtemel ihtilaf durumunda, ilk olarak bu davayı teferruatlı bir biçimde anlatan bir hüccet; buna ilaveten hüccetteki karara bağlı olarak, bir mülknâme veya bir berat; davaya konu olan mezkûr timarı ihtiva eden idarî birimin bulunduğu müteallik alana konulmaktaydı. Özellikle, defterlere kayıtlı bulunan toprak ve timarlar ile alakalı zuhur edebilecek muhtemel ihtilafalarda, ihtilafa konu olan birim veya kalemin bulunduğu müteallik alana, bu davanın durumuna bağlı olarak muhtelif zaman aralıkları ile birden fazla ilave belge konulabilmekteydi. Bu belgelerin ihtiva ettiği ihtilafa konu olan yaylak, mülk, toprak vb. üzerinde tekrar zuhur edebilecek bir niza durumunda, mutlak delil olarak kabul edildikleri için, ilk olarak bu mezkûr belgelere başvurulur (Afyoncu, 2014: 47-55). Bu ihtilaf durumlarını ihtiva eden belgelere ilave olarak, defterlerde kayıtlı bulunan idarî birimlerin veya bunlara tâbi olan kalemlerin mevcut konum ve durumlarını bildiren, berât, hududnâme, vakfiye, mülknâme vb. belgelerde, defterlerde büyük bir yekûn tutmaktadır. Yine bu birimler dahilinde teşkil edilecek olan pazarları, belli bir bölgeye verilen muafiyetleri veya Merkeze muhtelif konularda yapılan arzları konu alan birçok belge, defterlerde konu ile alakalı müteallik alana konulurdu.

Vassâle biçiminde telaffuz olunan bu tabirin, bu bürokratik belgeleri bütünüyle içine alma durumu, bu belgelerin tahrir defterlerinin üzerine ile adeta rapt olunmaları (*vasl olması*) ile alakalıdır. Mezkûr belgelerin defterler üzerindeki konumlarını ifade eden bu tabir, yalnızca nihaî tahrirleri ihtiva eden defterlere eklenen ilave kâğıtlara mukabil kullanılmamaktadır (Devellioğlu, 2015: 1326). Vassâle konulacak olan alanın malûllük durumuna bağlı olarak, vassâle biçiminde tabir olunan bu belgeler, bizzat defterlerin üzerlerine de derç olunabilmekteydi. Bu duruma örnek olarak, bir fermânın üzerinden çıkarılacak bir kopya, alanın durumuna bağlı olarak, bizzat defterin üzerine veyahut ilgili sayfanın kenarlarına bir kâğıt eklenip, vasl olunan kâğıdın üzerine derç olunabilirdi. Tahrir defterlerinin üzerine bu tarzda derç olunan kayıtlar da, ilave belge olma durumlarına bağlı olarak, vassâle olarak tabir olunmaktadır (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Vassâle biçiminde tabir olunan bu ilave belgeler ile alakalı dikkat çeken diğer bir mühim konu da bu belgeleri tanzimi ile alakalıdır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, tahrir defterleri üzerinde yapılacak olan düzeltmeler, umumiyetle bizzat tevkîi kalemi ile yapılmaktaydı. Ancak, vassâle biçiminde tabir olunan mezkûr belgeler için böyle bir kural bulunmamaktadır. Vassâlelerin üzerinde, bu belgenin hüviyetine bağlı olarak muhtelif imzalar kullanılabilir. Bu mezkûr belgelerin üzerlerinde, umumiyetle *Tevkiî veya Reisülküttâb* 'a ait bulunan imzalar bulunmaktadır (İpşirli, 2005: 824-825). Yine, vassâle türü belgelerin üzerinde, Vezîriâzama ait “buyuruldu”, Defterdarlara ait, “*kuyruklu imza*”lara da tesadüf edebilmekteyiz. Arzuhal ve hüccet türünden, defterlere bizzat orijinal olarak konulan vassâlelerde, kadı, nâib, muvellâ, vb. mahalli memurlara ait mühürler bulunmakla beraber, bu belgeler umumiyetle katiplerce tanzim olunurdu. Arzuhal biçimindeki belgelerin, ihtiva ettikleri imza ve mühür miktarı diğer belgelere nazaran oldukça fazladır. Bu durum, bu mezkûr belgelerin muhtelif büro ve dairelerde birçok muameleye maruz kalma durumu ile açıklayabilir (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b)

Vassâle olarak tabir olunan belgelerin tanzimdeki temel nedenlerden biri, timar düzenindeki bozulmalardır. Gerçekten de, TD 35 ve 19 numaralı defterlerin üzerinde bulunan birçok vassâle temelde, nihai tahrirler ile kurulan timar düzenine karşı yapılan müdahaleleri veya bu düzenin devamlılığı için alınan birtakım önlemler ile alakalıdır. Bu müdahaleler, bazen toplu bir biçimde köy halkı, bazen bir timarlı veya bir müteveli

tarafından yapılabilmekteydi. Timar toprakları ile alakalı bu müdahaleleri ihtiva eden arzuhal ve hüccet türü belgelerin üzerlerinde yaptığımız tetkikler bize, bu tür konuların etraflı bir tetkikat ve büyük bir titizlik ile karara bağlandıklarını bildirmektedir (Alandağlı, 2014: 157).

5.1.1. Vassâle

Tahrir defterlerinin tertibinin akabinde, özellikle nihai tahrirleri konu alan defterlere, ihtiva ettikleri birimler veya bu birimler dahilinde bulunan varidat kalemleri ile alakalı zuhur edebilecek muhtelif durum ve konuları bildiren birtakım ilave kâğıtlar konulmaktaydı ki, bu türden belgeler defterlerdeki konumları itibariyle umumiyetle “vassâle” (وصاله) biçiminde tabir olunmaktaydı. Bu tabir, tahrir defterleri üzerinde tetkiklerde bulunan muhtelif tarihçiler tarafından, telaffuz tarzlarına bağlı olarak “visâle”, “vasâle” biçimlerinde de kullanılabilmektedir (Afyoncu, 2014: 46).

Tahrir defterlerine bulunan mezkûr ilave kâğıtlara mukabil olarak kullanılan bu tabirler, haiz oldukları imlâ ve ifade ettikleri anlam itibariyle, tam bir tutarlılık bildirmektedir. Bu mezkûr tabirlerin her biri, köken itibariyle Arapça bir kelime olan “vasl” (وصل) fiilinden türemektedir (Devellioğlu, 2015: 1326). Tahrir defterlerinde bu ifade verilirken, telaffuz ile alakalı bir hareke (وصاله) kullanılmamaktadır. Bu itibarla, tabirlerde telaffuz bakımından birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ilk olarak vassâle biçiminde yapılan telaffuz literatürdeki anlamı itibariyle, ilave belgelerin defterlerdeki kullanım biçimleri ile büyük ölçüde paralellik bildirmektedir. Şöyle ki, Vassâle umumî bir terim olarak, “yazma kitapların kenar bölümüne kâğıt ilave edilerek yapılan tamir şekli hakkında” kullanılan bir tabirdir (Pakalın, 1993: 585). TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bulunan “kenar vassâleleri”, bu terimi tam olarak karşılamaktadır. Visâle biçiminde bir telaffuz ile mezkûr ilave kâğıtları ifade eden Barkan, bu belgelerin tanımını yaparken bunları “soysuzlaşma ve zevksizliğin örnekleri” olarak tanımlamaktadır (Barkan & Meriçli, 1988: 6).

Barkan ve takipçileri tarafından kabul olunan bu tabir, “ulaşma ve birleşme” anlamlarına mukabil olarak kullanılmaktadır. Tabir bu anlamı itibariyle mezkûr ilave belgelerin, tahrir defterler ile bir bütünlük teşkil ettiğini ifade etmektedir (Barkan & Meriçli, 1988: 6). Ancak, bu tabir, tahrir defterleri üzerinde tetkiklerde bulunan birçok tarihçi tarafından tercih edilmemektedir. Bu durumu mezkûr ilave vesikalara mukabil

olan, Vassâle teriminin varlığı ile açıklayabiliriz. Vassâle tâbiri belirttiğimiz üzere, köken itibariyle Arapça “*vasl*” fiilinden türemekte olup, *birleştirici* anlamına mukabil olarak kullanılmaktadır.

Vassâle terim olarak, kitapların kenar bölümüne kâğıt ilave edilerek tatbik edilen bir tür tamir biçimi hakkında kullanılan umumî bir tâbirdir. Buna ilave olarak bu tanımdaki tarife paralel bir biçimde, “*iki vakfi birleştirmek amacı ile yazılan*” vesikalar da vassâle biçiminde ifade edilebilmekteydi. Nihai olarak, *yazma kitaplarda bulunan, cetvel kesikliği tamiri usulüne* karşılık olarak da bu tabir kullanılmaktadır (Pakalın, 1993: 585). Bu konu ile alakalı önemli tetkiklerde bulunan Özen, bu tabir ile alakalı üç farklı tarif yapmaktadır; bu tarifler anlam itibariyle, Zeki Pakalın’ın tariflerine büyük ölçüde benzerlik bildirmektedir.⁴¹

5.1.1.1. Vassâlelerin Fiziki Özellikleri

Bizim burada tetkik edeceğimiz vassâle örnekleri, yukarıda verdiğimiz tanımlardan farklı olarak, bir tamir biçiminden daha çok defterlere nihaî tahririn akabinde eklenen ilave vesikaları ifade etmektedir. Bu vesikalar müteallik alanın malûllük durumuna bağlı olarak, defterlerin kenar bölümlerine veya belgeleri alakadar eden müteallik bölümlere tutturulurdu. Bizzat TD 35 ve 19 numaralı tahrir defterleri üzerinde yaptığımız tetkikler bize, bu belgelerin tutturulma biçimleri hakkında fikir vermektedir. Bu minvalde, defterler üzerindeki birleştirme (*vasl etme*) muameleleri, umumiyetle belgelerin defterlere bir ip yardımıyla dikilerek veya tutkal kullanılarak yapılmaktaydı.

Bolu’nun nihai tahririne ait verileri ihtiva eden *mufassal, icmal ve evkaf* defterleri özelinde yaptığımız tetkikler ile, defterler üzerinde bulunan bu vassâlelere dair teferruatlı bir malumata haiz bulunmaktayız. Bu minvalde, TD 35, TD 19, TD 250 ve TD 547 numaralı Bolu tahrir defterleri özelinde, bu tür belgelere dair umumî bir malumat vermek yerinde olacaktır. Burada dikkatimizi çeken ilk konu, bu mezkûr belgelerin defterler üzerindeki konumları ile alakalıdır.

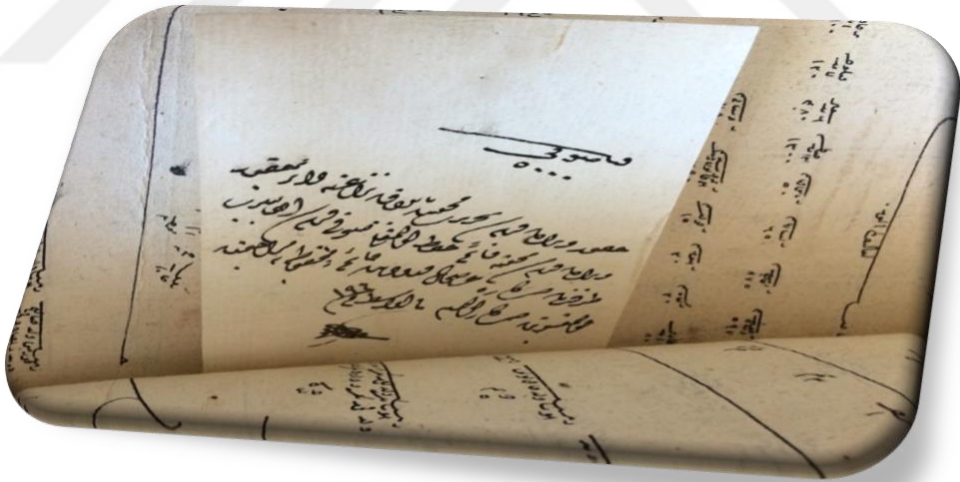
⁴¹ Vassâle: “1. bozulup yırtılmış yazma eserlerde bu kısımlara kâğıt eklenerek yapılan tamir biçimi, Her iki kâğıt tıraş edilip birbiri üzerine bindirilmek sureti ile tamir yapılır ve ek yeri belli olmaz. 2. Yazma kitaplarda kırılmış cedvellerin tamirine denir. 3. Metnin yazıldığı kâğıt ile yazı dışında kalan bölümü meydana getiren kâğıdın ayrı cinslerden olması durumu.”; Mine Esiner Özen, Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü, İstanbul Üniversitesi Yayınları (Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi), İstanbul, 1985, s. 76.

Şekil 5: Kenar Vassâlelerine Bir Örnek

Yukarıda örnek olarak verdiğimiz vassâle, bu tür belgelerin defterler üzerine tutturulma tarzları bakımından, tanımını yaptığımız vassâle terimine büyük ölçüde paralellik bildirmektedir. Terim olarak, yazma kitaplar üzerinde tatbik olunan bir tür tamir biçimini ifade eden vassâle tabiri; tahrir defterlerinde, defterlerde bulunan birim veya kalemler ile alakalı zuhur edebilecek muhtelif durumları bildiren mütenevvi “belge suretlerini”, varakların malûllük durumuna bağlı olarak, defterlerin kenarlarına rapt olunan bir “ilave kâğıt” yardımıyla müteallik alana derç etme durumuna karşılık kullanılmıştır.

Yukarıda kenar vassâleleri biçiminde telaffuz ettiğimiz bu vassâle örnekleri, defterler üzerindeki konumları itibariyle dikkat çekmektedir. Bir ek kâğıt yardımıyla defterlere derç olunan belgeleri ifade eden bu vassâleler, defterler üzerine belli yöntemler dahilinde monte edilmekteydi. Bu tamir ifa edilirken, “her iki kâğıt tıraş edilmek ve birbiri üzerine bindirilmek suretiyle” yapılırdı. Bu biçimde defterlere ilave olunan kenar bölümlerinin, defterin tertibinin akabinde ilave olunduğunun idraki mümkün değildir (Pakalın, III., 1993: 585) TD 35 ve 19 numaralı üzerinde yaptığımız tetkikler, bu durumu doğrulamaktadır. Şöyle ki, bu defterlerde vassâlelerin konulduğu varaklarda, ilave kâğıtlar ile varakların birleştiği bölümlerde herhangi bir muameleye tesadüf etmedik, ancak müteallik varakların arka bölümlerinde tutkal kalıntıları bulunmaktadır. Burada müteallik varak tamir edilirken, umumî olarak iyi kalitede orijinaline benzer renkteki kağıtlar kullanılırdı. Bunun akabinde; kağıtların lif yönleri dikkate alınarak onarım için kullanılacak olan kâğıt, onarılacak yüzeye, nişasta kolası yardımıyla yapıştırılmaktadır. Bu teknik, oldukça zahmetli olup, tatbikatın nihayetinde tamirat yapılan bölgede eğer kağıtlar arasında renk farkı yoksa ilave olunan kâğıt hiç fark edilmemektedir (İlden, 2009: 78-80).

Şekil 6: Müzekkirelik Kâğıda Yazılan Bir Kaime

Yukarıda örnek olarak verdiğimiz vassâle, deftere tutturulma tarzı bakımından, diğer vassâlelere nazaran oldukça dikkat çekicidir. Bu vassâleler umumiyetle, konu aldıkları idarî birim veya varidat kalemlerinin hemen yanına, varakların birleştiği noktaya tutkal yardımıyla tutturulurdu. Bu vassâleler temelde, ifade ettikleri belgelerin özeti durumunda olup, hakiki belgelerin nerede muhafaza olduğunu bildirmektedirler.

Bu tarzda hazırlanan bu müzekkirelik kağıtlar, hakiki belgelere ihtiyaç halinde kolayca ulaşabilmek için defterlere eklenmekteydi. Bürokratik ivedilik yaratmak için tanzim olunan bu tür vassâleler, umumiyetle toprak veya timar ihtilafları ile alakalı olup, özeti durumunda oldukları, ilmühaberlere konu olan ihtilafların, neden ve neticelerini ihtiva etmektedirler (KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

Şekil 7: Deftere Rapt Olunan Bir Vassâle

Yukarıda örnek olarak verdiğimiz vassâle, mezkûr kağıtların defterler üzerine tutturulma tarzı bakımından, en bilindik vassâle türüdür. Bu biçimde birleştirilen (*vassâle olunan*) ilave belgeler umumiyetle, konu aldıkları idarî birim veya varidat kalemlerinin bulunduğu müteallik alana, alanın malûllük durumuna bağlı olarak bir ip veya tutkal yardımıyla monte edilmekteydi. Bazı durumlarda, bu belgeler bütün bir halde, konu

aldıkları nahiye veya kazaların hemen bitimine de konulabilmekteydi. Aynı birim veya kalemleri konu alan ilave belgeler, tertip edilme tarihlerine nazaran katlanarak iç içe konulmaktaydı (bkz. EK B.7).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu vassâlelerin tanzimindeki kalem, belgelerin ihtiva ettiği konuya veya hüviyetine paralel olarak değişebilmekteydi. Ancak, vassâle türü bu belgelerin, tahrir defterlerine kim tarafından ilave (vasl) olunduğu meçhuldür. Bu konu ile alakalı bir kayıt bulunmamakla birlikte, tahrir defterlerinin üzerinde yalnız defter eminlerinin tasarrufu olduğu da malumumuzdur. Bu malumat bizi, vassâlelerin, “defter emini”nin eliyle, defterlere eklendiği yönünde bir fikre itmektir. Bu çıkarım, normal vassâleler için doğru olabilir, çünkü zaten hazır olan bir belge, defterin üzerine kolaylıkla tutturulabilirdi. Ancak, “kenar vassâleleri” olarak tabir olunan, deftere kâğıt eklenerek rapt olunan vassâleler, belli bir maharete ve tecrübeye haiz olan bir vazifeli tarafından defterlere rapt olunmuştur. Bu erbâb-ı maharetin kimliği hakkında katî bir malumat bulunmakla birlikte, bilindiği üzere Defterhâne'nin kadrolu memurları olan “mücellitler”,⁴² tahrir defterlerinin üzerinde lüzum oldukça ve iktiza ettikçe cilt tamiri yapabilmekteydi. (Yıldırım & Kadioğlu, 2010: 71) Bu bilgi, bizi tetkik konumuz olan, “vassâle” türü belgelerin, bu vazifelilerin eliyle tahrir defterlerine eklendiği fikrine itmektir.

Afyoncu⁴³, orijinal nitelikte olan vassâle türü belgelerin bizzat defter eminleri tarafından müteallik defterlere konularak, hıfz olunduğunu ifade etmektedir (Afyoncu, 2014: 78). Vassâle türü belgelerin büyük bir bölümünü teşkil eden münferit kağıtların, Afyoncu'nun da belirttiği üzere, defterlere bizzat defter eminleri tarafından konulma durumları kuvvetle muhtemeldir. Ancak, kenar vassâleleri biçiminde telaffuz ettiğimiz vassâleler için, böyle bir çıkarımda bulunmak hatalı olacaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere, kenarlarına ek bir kâğıt ilave edilerek monte edilen bu türden vassâlelerin, tahrir defterlerinin üzerine tutturulma biçimleri, bu ilave kağıtları defterler ile birleştiren yani “vasl eden” ellerin belli bir maharete haiz olduğunu kanıtlar niteliktedir (KKA, TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

⁴² “Mücellid/Mücellit; köken itibariyle Arapça “cild”den türeyen Mücellid, yine Arapça bir fiil olan “teclîd”den (ciltlemek) türemekte olup, teclîdeden, kitap ciltleyen, ciltçi anlamlarına mukabil olarak kullanılmaktadır. (Devellioğlu, 2015: 822).”

⁴³ Afyoncu'ya göre, “Tahrir defterlerinin hazırlanmasından sonraki yıllarda meydana gelen değişiklikler ile ilgili yapılmış kısmî sayımlar, yeni düzenlemeleri muhtevî emirler, mülknâme ve sınırnâmeler, defter emini vasıtasıyla deftere eklenerek defterhâne muamelelerinde kullanılırdı”; (Afyoncu, 2014: 78).

Mücellitlerin bu biçimde bir maharete haiz olup olmadıklarına dair, elimizde mutlak bir malumat bulunmamaktadır. Ancak, Defterhâne görevlilerine baktığımızda, bu tarz vassâlelerin tatbikine yatkın memuriyet olarak, mücellitleri zikredebiliriz. Zira, kendilerinin defterler üzerinde lüzum oldukça, tamirat yaptıkları malumumuzdur. (Yıldırım & Kadioğlu, 2010: 71). Bu durumu alttaki dipnotta teferruatlı olarak verilen, “22 Ocak 1849” tarihli belge kanıtlar niteliktedir. Bu belge, Defterhâne-i Âmire’de bulunan defâtir-i atikeden fersûde olanların”, yani zamanla yıpranan bu defterlerin *defter emîni*’nin takriri ve *defterhâne-i âmire kisedârı*’nın nezareti altında, mezkûr mücellitler tarafından tamir edileceklerini bildirilmektedir.⁴⁴ Tahrir defterlerinin üzerinde tamir, bakım ve onarım muamelelerini tatbik eden mücellitler kuvvetle muhtemeldir ki, defterlerin kenarlarına kâğıt ilave edilerek, ifa olunan bu muameleleri de yapabiliyordu. Bu konu ile alakalı bir başka telakki de mezkûr tamir biçiminin, Vassâl olarak tabir olunan “*erbâb-ı ma’rifet*” tarafından tatbiki ile alakalıdır. Bunlar, yazma kitapların kopuk veya bozuk varaklarını tamir ve vasl (*birleştirme*) ettiklerinden, birleştirici anlamına karşılık olarak kullanılan, Vassâl tabiri ile ifade olunmaktaydı (Binark, 1968: 148). Vassâl, Arapça bir terim olarak, “*bozulmuş ve dağılmış el yazması kitapları tamir ve kâğıtlarını yenileyerek bu sahifeleri birbirine birleştiren (vasl eden) sanatkarları*” ifade etmektedir. (Pakalın, III., 1993: 585).

⁴⁴ Atûfetlü efendim hazretleri;

Defterhâne-i âmire’de mevcûd defâtir-i atikeden fersûde olanların mehmâ-emken ta’mîrine bakılmakda ise de kesret-i isti’mâlleri el-haletü hâzihî haylice defâtirin cildleri bozularak evrakı perişan olduğu acilden ta’mîr ve tesviyesi lâzım geleceği Defter Emîni sa’âdetlü efendi hazretleri tarafından bâ-takrîr-i inhâ olunarak tedkîkât-ı îcâbiyyenin icrâsıyla Meclis-i Muhâsebeye lede’l-havâle muhtâc-ı ta’mîr olan defâtirin masârif-i ta’mîriyyesi on iki bin guruş tahmîn olunmuş ise de böyle götürü virmekden ise bi-mennihi te’âlâ mevsim-i sayf duhulünde beytü’l-mâl müdürü izzetlü beğ ma’rifetiyle lüzûmu olan sahtiyân ve sâir eşyâ mübâya’a ve münâsib mikdâr Mücellid tedârik olunub Defterhâne-i âmire kisedarı izzetlü efendi nezaretiyle defâtir-i merkûmenin kemâ yenbağî ihtimâm üzere ta’mîr ve tesviyelerine yevmiye ile işletirilüb masârif-i vâkı’asının verilecek defter mücebince cânib-i hazîne-i celîleden verilmesi münâsib olacağı ifâdesini mutazammın terkîm olunan mazbata ile buna dâir Mâlîye Nâzırı devletlü paşa hazretlerinin bir kıt’a takrîri manzûr-ı âlî buyurulmak için sûy-ı vâlâları kılınmış olmağla ber-mûceb-i mazbata icrâ-yı îcâbı muvafık irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne buyurulur ise nâzır-ı müşârûn-ileyh hazretlerine hâvale olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 27 Safer sene 1265.

Ma’rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki;

Enâmîl-zîb-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle takrîr-i mezkûr manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i şâhâne buyurulmuş ve iş’âr ve istizân olduğu veçhile defâtir-i merkûmenin ber-minvâl-i muharrer icrâ-yı ta’mirat-ı lâzimesiyle masârif-i vâkı’asının verilecek defter mücebince cânib-i hazîne-i celîleden ifâsı şeref-sünûh buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî muktezâ- yı âlîsinden bulunmuş ve mezkûr takrîrine savb-ı sâmiye-i vekâlet-penâhîlerine ba’s ve tesyîr kılınmış olmağla ol-bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü’l-emrindir.

Fî 28 Safer sene 1265.; BOA, İ..DH., 187-10417

Defterhâne’de bulunan müteallik kayıtlara nazaran, burada Vassâl biçiminde tabir olunan, kadrolu bir memuriyet bulunmamaktadır. Ancak, bu tarz muamelelerin muvakkat bir vazife olarak kendilerine tevcihi de mümkündür. Zira, Devlet muhtelif durumlarda bu tür görevlendirmelere başvurabilmekteydi. Bu mezkûr duruma, tetkik konumuzla da alakalı olan Vassâl Kalender Paşa’yı örnek olarak verebiliriz. Vassâl Kalender’e bu vazife, I. Ahmed tarafından tevcih olunup, Vassâl tertip ve tanzim ettiği albümün başında bulunan mukaddime bölümünde bu mezkûr vazifenin niteliklerini verilmiştir (Değirmenci, 2007: 5). Vassâl Kalender, bu mukaddimedeki kâğıtları birleştirme (*vasl etme*) tarzını da tarif etmiştir.⁴⁵ Bu tarif bize, aynı zamanda tahrir defterleri üzerinde bulunan vassâlelerin de tatbikini bildirmektedir. Kalender, müteallik defterlerdeki boş kenar bölümlerine küçük kâğıtlar ilave ederek, bu tamiri tatbik etmekteydi. Kalender, bu küçük kâğıtları öyle mükemmel biçimde birbirine vasl etmiştir ki ancak çok dikkatli bakıldığında, varakların her dört kenarı ve karşılıklarının birbirine mutabık bir biçimde birleştirildiği fark edilebilir.⁴⁶ Kalender, titizlikle hareket ettiği bu muamelelerde kâğıtların türlerini, boyutlarını ve çeşitli fiziki özellikleri bakımından birbirleri ile alakalarını göz önünde bulundurduğunu ve birleştirme tatbik edilirken küçük kâğıtları iki veya üç kat halinde kullandığını belirtmiştir. Gelibolulu Âlî, Kalender’e hitaben; “*Bir sâhib-i hünerdür o vassâl-ı mu’teber, Erbâb-ı ma’rifetde bulunmaz ana misâl.*” biçiminde yaptığı tarif ile, Vassâl Kalender’i övmektedir.⁴⁷ Gelibolulu Âlî, bunun devamında; “*Vasl itdügi yirün iremezler hayâline, Yekpâre zann ider anı hep dîde-i hayâl.*” biçiminde verdiği ifade ile, Kalender’in bu tarz muamelelerdeki maharetini belirtmektedir (Baydar, 2017: 10-12). Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterde bulunan vassâlelere baktığımızda, bu vassâlelerinde alanında uzman erbâb-ı ma’rifet tarafından, titizlikle yapıldığı açıktır. Ancak, bunları tatbik eden erbâb-ı ma’rifetin kimlikleri hakkında mutlak bir malumat bulunmamaktadır.

⁴⁵ “...eğer san’at-ı vassâlîde her bir kît’anun kenârlarına fereskûrî alaca kumâş tarzında ikişer ve üçer kat hurde evrakdur hurde-bînân ve hurde-dân ehl-i ‘irfâna hafî vü pûşîde değildü.”; Nil Baydar, Kâğıt Sanatları ve Kalender Paşa: I. Ahmed Albümü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 2017, s. 31.

⁴⁶ “...Her birisine im’ân-ı nazarla iltifât müte’allik olsa inşâ’allâhu te’âlâ çâr-gûşeleri ve mukâbelesi cem’ân biribirisine eğer renginde ve eğer cirminde ve tûl[ü] ‘arzında muvâfık ve mutâbık vakî’ olmuşdur”; Nil Baydar, Kâğıt Sanatları ve Kalender Paşa: I. Ahmed Albümü, s. 31.

⁴⁷ Gelibolulu Mustafa Âlî’nin Kalender Paşa’nın mahareti hakkında verdiği teferruatlı malumat için ayrıca bkz.; Nil Baydar, Kâğıt Sanatları ve Kalender Paşa: I. Ahmed Albümü, s. 10-12.

Vassâle biçiminde tabir olunan, bu ilave kağıtların üzerlerinde bulunan yazılar, belge türlerine ve yazıldıkları tarihe bağlı olarak değişebilirdi. Vassâle türü belgeleri, bu özellikleri itibariyle, defterlerin ihtiva ettiği müteallik devirler için bir tür bürokratik imlâ kılavuzu olarak da nitelendirebiliriz. Barkan, vassâleler üzerinde yaptığı tetkikat nihayetinde, bu vassâlelerin haiz oldukları yazı karakteri ve tertibatına bakarak, bu tür belgeleri tanzim eden elleri tenkit etmektedir.⁴⁸ Barkan, belgelerin fiziki özelliklerine bakarak yaptığı tenkit ile, defterlerin orijinal hali ile vassâleleri karşılaştırmaktadır. Alttaki dipnotta teferruatlı olarak verilen bu tenkit yerindedir. Ancak, bu vassâlelerin tamamen ihtiyaç dahilinde, *-estetik bir amaç gütmeyen-* bürokratik ivedilik yaratmak amacı ile tertip oldukları da unutulmamalıdır.

5.1.1.2. Vassâle Türleri

Vassâle biçiminde telaffuz olunan bu tabir, temelde tahrir defterlerinin tertibini müteakiben, defterlere ilave olunan ek belgeler bütünü ifade etmektedir. Defterlere muhtelif zaman aralıkları ile ilave olunan bu belgeler, müteallik kayıtlar üzerinde zuhur edebilecek durumlara bağlı olarak, *vakıfnâme (vakfiye), hududnâme, mülknâme, hüccet, berât, arzuhal vb.* kimliklere de haiz olabilmekteydi. Bunlara ilave olarak, bir toprağın kullanım biçimi ile alakalı verilen *fermân veya hatt-ı hümayûnlar* ile muhtelif devlet erkanı tarafından yapılan buyuruldulara haiz arzuhaller, panayır ve hafta pazarı ikameleri için tanzim olunan vassâleler de defterlere ilave olunabilmekteydi. Defterler uzunca bir müddet kullanıldıkları için çok fazla yıpranmışlardır. Bu minvalde, bazı yıpranan kayıtlar, tekrar bir vassâle biçiminde deftere ilave olunurdu. Defterler üzerine ilave olunan bu belgelerin bir bölümünü “*orijinal belgeler*”, diğer bir bölümünü de orijinal belgelere ait bulunan “*sûret-i defter-i hakanî*”ler teşkil etmektedir. Bu tür belgeler umumiyetle, “*Sûret-i berât-ı şerîf-i âlişân budur kî*” vb. biçimde tertip olunan bir ibareye haiz olup, hakiki belgelerin birebir kopyalarıdır. Bu belgelerin orijinalleri ile birebir kopya olma durumlarını, belgelerin müteallik bölgeler için bir nevi temel başvuru kütükleri olma durumu ile açıklayabiliriz (Afyoncu, 2014; KKA., TD 19: 1a-228b; KKA., TD 35: 1a-444b).

⁴⁸ Barkan’a göre; “XVII. yüzyıldan sonra Sayım Defterleri’nin her çeşidini yazan veya kullanan el, artık hayrat ve zevksizdir. Yazılar eski güzelliğini kaybetmiş, çirkin ve imlâsı bozuktur, rakamlar karışık ve toplamalar hatalıdır. Nitekim, eski sayım defterlerine sonradan yazılan der-kenarlar ve “visâle” denilen ek-belgeler bu soysuzlaşma ve zevksizliğin örneklerini vermektedir. Bu suretle, Defterlere sonradan ilâve edilmiş olan kâğıtlar sararmış, yazılar soysuzlaşmış ve mürekkebin rengi uçmuştur. Eski defterleri son zamanlarda kullanmış olanlar da onları yer-yer kirletmişler, bâzan da züğürt bir zevk ve varlık ile ciltleyip yamamışlardır.”; Barkan ve Meriçli, *Hüdâvendigar Livası Tahrir Defterleri I*, s. 6.

5.1.1.2.1. Arzuhal

Arzuhal (*Arz-ı hâl*) olarak bilinen belgeler, Osmanlı Devleti'nde en tabii bir hak olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktaydı. Arşivlerde bulunan arzuhal örnekleri, Osmanlı Devleti'nde böyle bir hakkın daha başlangıçtan itibaren kullanıldığını kanıtlar niteliktedir. Osmanlı Devleti'nde arzuhaller, haksızlıkların çözümü, belli bir vazifenin veya ücretin talebi, bir hatanın düzeltimi vb. durumlarda verilebilirdi. Arzuhalleri, bu özellikleri bakımından, devrin dilekçeleri olarak nitelendirebiliriz. Bu tür belgeler temelde, Arz türü belgeler ile aynı vazifeyi görmekle beraber, takdim oldukları mevkiler ve haiz oldukları belge tertibatları bakımından, bunların aralarında birtakım farklılıklar bulunmaktadır (İpşirli, 1991: 447; Kütükoğlu, 2018: 303).

Nihai tahrirleri ihtiva eden deftere ilave olunan Arzuhaller, tahrir defterlerinde kayıtlı bulunan idarî birimler veya varidat kalemleri ile alakalı olup, bunlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif konu ve durumları, Merkeze bildirerek mutlak bir hükme bağlatmak amacı ile tanzim olunurdu. Arzuhaller, ihtiva ettikleri konu ve durumlara bağlı olarak, bölgedeki mahalli idâreciler, vakıf ve mülklerin idârecileri veya timarlılar tarafından tanzim olunabilirdi. Bu defterde kayıtlı olan birim veya kalemler üzerinde kullanım hakkı bulunan idâreciler veya erbâb-ı hizmetin dilek ve taleplerini bildiren arzuhaller, Merkeze tabi bulunan büro ve kalemler tarafından etraflı bir biçimde tetkik edilerek, mutlak bir hükme bağlanır ve lüzum oldukça başvurulmak üzere müteallik tahrir defterlerine ilave olunurdu. Arzuhallerin üzerinde yapılan tetkikat nihayetinde, başlatılan tahkikat ve muhakeme devam ederken, bu belgeler ihtiva ettikleri konulara ve tetkikatın durumuna bağlı olarak, havale olunduğu kalem ve bürolar tarafından muhtelif muamelelere tâbi tutulabilirdi. Yine bu tetkikatların durumuna bağlı olarak, Arzuhaller ile birlikte, *defter sûreti*, *tahvil hükmü*, *berat*, *hüccet*, *fermân vb.* belgeler de defterlere eklenebilirdi (Afyoncu, 2014).

Defterhâne-i Âmire, timarlar ile alakalı olan tevcih, nâkil, tecdid, terfi, terakki, mukarrer, mübâdele vb. konulara ait bürokratik muameleleri, Merkeze tâbi olan büro ve kalemlerle birlikte yürütürdü. Bu muamelelerin büyük bir bölümünü, timar tevcihâtı teşkil etmektedir (Afyoncu, 2014: 51). Bu belgeler, tahrir defterlerinde bulunan timar kayıtları üzerinde yapılacak olan teftiş, tetkik ve tahkikatın temelini teşkil etmektedir. Bu itibarla, vassâle biçimindeki bu mezkûr belgelerin, defterlere ilave olunmalarındaki

ilk adımı, bizzat Merkeze takdim olunan bu Arzuhaller teşkil etmektedir. Arzuhal türü belgeler tertibat bakımından, belli kaidelere tâbi tutularak dikkatle ve titizlikle tanzim olunurdu.⁴⁹

Arzuhallerin takdiminin akabinde, defterlerin ihtiva ettiği kayıtlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif durumları ve mezkûr durumları bir arzuhal tanzim ederek Merkeze bildiren erbâb-ı hizmetin veya idârecilerin durumunu teferruatlı bir biçimde tetkik etmek için, bürokratik muameleler başlatılırdı (Afyoncu, 2014: 47). Burada ilk olarak, bu mezkûr arzuhalleri verenlerin, belgeler üzerinde bulunan mühürleri belli bir tetkikata tâbi tutulurdu. Bu tetkikatın nihayetinde, mührün hemen altına “mührü mutâbıktır” veya “mutâbıktır” biçiminde, mührün hakiki olduğunu bildiren bir ibare konurdu (İnalcık, 1980: 4).

Arzuhaller tanzim olunurken, kâğıdın büyük bir bölümü boş bırakılırdı. Bu mahlül alan, belgeler üzerinde yapılacak olan muameleler için bırakılırdı. Gerçekten de bütün muameleler, aynı kâğıt üzerine derç olunurdu. Arzuhallere müteallik bulunan bütün vesika ve kayıtların bir arada bulunma durumları, bürokratik bakımdan oldukça önemlidir. Arzuhallere, tâbi tutuldukları muamelelerin uzunluğuna bağlı olarak, *melfûf kâğıtlar* ilave olunurdu (İnalcık, 1980: 5). Bunlar üzerinde yapılan tetkikatın akabinde, bu belgelerin ihtiva ettiği durumlar, “*defterhânesi görüle..., defterhaneden derkenâr oluna... vb.*” biçiminde, belgelerin üzerlerine derç olunan bir ibare ile, belli bir hükme bağlanmak üzere defterhâne’ye havale olunurdu. Arzuhallerin üzerlerine yapılacak muamelelerle alakalı olarak, Vezîriâzamlar, müteallik makamlara (*İzzetlû Defterdâr Efendi görüb ilâm eylesin deyû buyruldu...vb.*) veya kalemlere (*İ’lâmları mücebince mahâlline kayd olunub sûret verilmek buyuruldu...vb.*) hitaben, bu belgelerin üzerine “*buyuruldu*” çekebilirdi (Afyoncu, 2014: 47).

Arzuhaller, ihtiva ettikleri konu ile müteallik, daha önce defterhâne’ye hıfz olunan hüccet, i’lâm, fermân vb. vesikalar ile birlikte tetkike tâbi tutulurdu. Bu türden vesikalar, Arzuhallerin üzerine derkenâr olunurdu. Bu durum, Arzuhallerin üzerinde “*Verilen fermân derkenâr*” vb. biçiminde belirtilirdi. Yapılan tahkikatın durumuna

---

⁴⁹ Arzuhal türü belgelerin tertibatı için ayrıca bkz.; Halil İnalcık, “Osmanlı Bürokrasisinde Aklam ve Muamelat”, Osmanlı Araştırmaları, I, İstanbul, 1980, s.1-14.

bağlı olarak, tahvil, divân, mevkufât vb. kalemlerin de derkenârına ihtiyaç duyulabilirdi. Bu durum, “*mâlikâne kaydı derkenâr oluna...vb.*” biçimde belirtilirdi (bkz. Vesika. [92.4.]).

Arzuhallerin ihtiva ettikleri durumlara bağlı olarak, “*Defterdâr Efendi görüb i'lâm eylesin deyû buyruldu...vb.*” biçiminde, Vezîriâzamlar tarafından çekilen bir “*buyruldu*” ile, bürokratik otoritelerin fikirlerine başvurulabilirdi. Bazı durumlarda, muhtelif kalem veya bürolardan, bunların denetimlerinde bulunan defterlerden kayıt talep olunabilirdi. Arzuhalin üzerinde bu kayıtlar “*icmâldir*”, “*vakıfdır*” vb. biçimlerde belirtilirdi. Ruznâmçe defterinden çıkarılan kayıt, “*vech-i meşrûh üzre mukayyedir*”, biçimlerde belirtilirdi (Afyoncu, 2014: 53; KKA., TD 19: 295a).

Arzuhaller, havale olundukları makam ve kalemler tarafından, tekrar tetkike tâbi tutulurdu. Defterhâne-i Âmire, Arzuhallerin ihtiva ettiği konu ve durumlara bağlı olarak, bu durumların bizzat mahallinde tahrir olunarak, bu tahrirlere ait kayıtların “*defter-i hakânîde hıfz...*” olunmalarını talep edilebilirdi. Timar düzenine matûf olan tahrirlerin terki ile, nihaî tahrirleri konu alan defterler uzunca bir müddet daha kullanıma devam edilmiştir. Bu durum mezkûr defterlerin, daima aktüel biçimde kalmalarını zarurî kılmaktadır. Defterhâne-i Âmire bu nedenle, türlü vesilelerle tahrir ve teftiş gibi yöntemlere başvurmuştur (Afyoncu, 2014: 47-58).

Buna ilave olarak, bazı vakıf, mülk veya timar topraklarının kullanım haklarını ellerinde bulunduran erbâb-ı hizmet, mezkûr topraklar üzerinde küçük ölçekli tahrirler yaptırarak, bunlar ile müteallik bulunan kayıtların aktüel bir biçimde kalmalarını temin etmişlerdir. Bu vakıf, mülk veya timar topraklarına ait tahrirlerin neticeleri ile amel olunmak için bu tahrirlerin, defterhâne’de bulunan müteallik tahrir defterlerine ilave olunmaları iktiza etmekte idi. Bu itibarla, mezkûr toprakların idârecileri veya bunların üzerlerinde kullanım hakları bulunan erbâb-ı hizmet, mezkûr tahrirlerin neticelerinin defterhâne’ye kayıt olunmaları için bir arzuhal tanzim ederler ve bunların üzerlerinde yapılan tetkiklerin nihayetinde, muvafık ve mutabık bulunan tahrirler, Merkeze tâbi bulunan büro ve kalemlerce yapılan muhtelif muameleleri ihtiva eden arzuhalleri ile birlikte defterlere ilave olunurdu (Afyoncu, 2014: 47-58).

Şekil 8: Defterhâne’ye Özel Alamet

Defterhâne defterlerinden çıkarılan kayıtların altına “*derkenâr şüid*” yazılarak, bu kayıtları çıkaran kâtibin parafı, tarihi ve defterhâne’ye özel bir alamet (*kalem gülü*) konulurdu. XVII. yüzyılın ortalarına kadar, Arzuhallerin üzerinde bu türden kayıtlar bulunmamaktadır. Ancak, bu yüzyıldan itibaren, timar düzeninin üzerinde vuku bulan bozulmalara mukabil olarak, böyle bir önleme başvurulmuştur. Bazı durumlarda, kâtip parafları ile birlikte derkenârın çıkarıldığı tarihin ihmal edildiği de vâkidir. Yine bazı durumlarda, paraf atılarak derkenâr tarihi belirtilmemiştir (Afyoncu, 2014: 54)

Afyoncu, 1675’li yıllarda bu kayıtlara ilave olarak, derkenâr olunan kayıtların belli kontrollere tâbi tutulduklarını bildiren, defterhâne’ye özel mezkûr alametlerin, Arzuhallerin kâtip paraflarının hemen altına konulduğunu bildirmektedir (Afyoncu, 2014: 53). Bizim tetkik ettiğimiz TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde bulunan arzuhal örneklerinin hemen her biri bu kayıtlara haizdir. Yukarıda verdiğimiz örnek, 22 Ekim 1765 tarihli olup, üzerinde kâtip parafı, tarih ve defterhâne’ye özel olan bu alamet (*kalem gülü*) bulunmaktadır. Bu alametlerin (*kalem gülü*) kimler tarafından, yapıldığı hakkında mutlak bir malumat bulunmamakla beraber, bu mezkûr alametler, *defterhâne kisedârları veya kıdemli kâtipler tarafından yapılmış olmalıdır* (Afyoncu, 2014: 53-54).

Tetkik ettiğimiz tahrir defterlerinin üzerinde bulunan “vassâle” örnekleri, bize Arzuhaller hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu minvalde, dikkat çeken ilk konu, Arzuhaller ile birlikte, *defter sûreti, tahvil hükmü, berât, hüccet, fermân vb.* belgelerin de defterlere eklenebilme durumudur. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu belgeler defter kayıtları üzerinde zuhur edebilecek çeşitli konu ve durumları Merkeze bildirmek veya bunları belli bir hükme bağlatmak için tanzim olunurdu. Mezkûr belgeler, Merkezde bulunan büro ve kalemlerde tetkike tâbi tutularak, bu belgelerin ihtiva ettikleri konular belli bir hükme bağlanırdı. Bazı durumlarda, bu konu ve durumlar ile alakalı mutlak bir hüküm verebilmek için başka belgelere başvurulabilir veya bu konunun mahallinde tetkiki gerekebilirdi. Akabinde, bu başvuru belgeler ve mahalde yapılan tetkiklerin neticelerini bildiren belgelere nazaran, mutlak hüküm verilirdi. Nihai olarak, bu tetkik ve tahkikat muamelelerinde kullanılan bütün belgeler, Arzuhaller ile birlikte defterlere *vasl* olunurdu. Bu doğrultuda, Arzuhaller, tahrir defterlerine “vassâle” biçiminde ilave olunan birçok belgenin temelini teşkil etmektedir. Tetkik ettiğimiz tahrir defterlerinde bulunan Arzuhallerin hemen her biri ihtiva ettikleri konulara ve durumlara bağlı olarak, yanlarına muhtelif belgeler almıştır. Defterlerde bulunan kayıtlar ile alakalı zuhur eden bir ihtilaf durumunu bildiren Arzuhallerin yanına, duruma bağlı olarak bir *hüccet* veya *hududnâme*; muafiyet talep eden bir Arzuhalin yanına, *berât sûreti* veya *fermân sûreti*; bir toprağın kullanımına müteallik talepleri ihtiva eden Arzuhallerin yanına, *vakıfnâme* veya *mülknâme vb.* çeşitli belgeler konulabilirdi. Bazı durumlarda, Arzuhale konu olan konu veya durumların çözümü için, muhtelif defterlerde bulunan kayıtlarda Arzuhaller ile birlikte müteallik alana konurdu. Alanın malûllük durumuna bağlı olarak, bu kayıtlar defter üzerine de derç olunabilirdi (bkz. Ek B.19).

5.1.1.2.2. Berât

Berât, temelde Arapça bir kelime olup “*yazılı kâğıt*” demektir. Terim olarak, Osmanlı Devleti teşkilâtında bazı vazife, hizmet ve memuriyetlere, tâyin olunanlara vazifelerinin icra yetkilerini tedvi etmek üzere tanzim olunan belgelere mukabil olarak kullanılmaktadır (Pakalın, 1993: 205; Kütükoğlu, 1992: 124). Bu tanıma paralel olarak Osmanlı diplomatiğinde Berât; “*bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanılma hakkı, bir imtiyaz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve veren padişahın tuğrasını taşıyan...*” (Kütükoğlu, 1992: 124).”

bürokratik niteliklere haiz bulunan özel belgelerdir. Berâtların birbirinden farklı türleri bulunmaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, berât türü belgelerin tanzimine muhtelif konu ve durumlar neden olabilirdi. Berâtların, türlerine nazaran verildikleri büro ve kalemler de farklıdır. Bunların büyük bir bölümünü, maliyeye tâbi kalemlerden verilenler teşkil etmektedir. Buradan, vakıflara müteallik vazifeler için muhtelif beratlar verilebildiği gibi iltizam, mâlikâne, dizdarlık, tekaüdlük vb. konulara müteallik muhtelif beratlar da verilebilirdi. Divân kalemleri tarafından, vezâret, timar ve ze'âmet tevcihi vb. konulara müteallik berâtlar verilebilirdi. Bunlara ilave olarak, kadılık, muallimlik, muvakkıtlık vakıflardan vazifelendirilenlere dair vb. verilen berâtlar da vâkidir. Bu türden beratlar, “*askerî berâtlar*”⁵⁰ biçiminde (kazaskerler tarafından verildiği için) tabir olunmaktadır (Kütükoğlu, 2018: 132-139).

Tanzimat'tan evvel hiçbir vazife, muafiyet ve memuriyet, divân kalemlerinden berât verilmedikçe müteber ve makbûl tutulmazdı. Bu durumu, mezkûr belgelerin üzerinde bulunan tuğralar ile açıklayabiliriz. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, berâtlar muhtelif konular hakkında verilebilirdi. Ancak, ilk merhale olarak, berâtlara konu olan vazife veya birine kullanım hakkı verilecek olan, varidat kaleminin mevcut durumuna bakılırdı. Yani bir beratın tanzimi için müteallik vazife ve varidat kalemlerinin mahlûl bir biçimde olmaları iktiza etmektedir. Yeni teşkil olunacak bir varidat kalemine veya vazifeye müteallik berâtların tanzimi de tabii ki mümkündü (Pakalın, I., 1993: 295-296).

Berât türünden belgelerin, tanzimindeki ilk merhale berâtları talep edenlerin “Arzuhalleri” veya “Arzları” ile olurdu. Bu durum, “*kadıları -zîde fazluhum- südde-i sa'âdetime arzlar gönderüb...vb.*” biçiminde berâtın hemen başında belirtilir. Bu talep üzerine müteallik kalemlerde bulunan kayıtlar, Arz veya arzuhale derkenar edilir; talep olunan konu tetkike tâbi tutulur, tetkiklerin nihayetinde, muvafık ve mutabık bulunan arzuhal üzerine, Vezîriâzâmın nihaî kararı olan “*buyruldu*” çekilir, bir tezkire tanzim olunarak berâtın hazırlanacağı kaleme havale olunurdu. Burada, tanzim olunan berât, talep edenlere verilmek üzere, kâğıt eminine yollanırdı. Berâtlar, “*kubur*” veya “*kese*” içine konularak verilirdi (Kütükoğlu, 1992: 473).

---

⁵⁰ Berat türleri hakkında teferruatlı malumat için bkz.; Mübahat Kütükoğlu, Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2018, s. 132-139.

Tahrir defterlerinde bulunan kayıtlara müteallik berâtlar, bu defterlerin ihtiva ettikleri bölgeler için temel başvuru kütükleri olma durumlarından ötürü, defterlere ilave (*vasl*) olunurdu. Zira, berâtların ihtiva ettiği hizmet veya muafiyetlere müteallik zuhur edebilecek muhtemel ihtilaf durumlarında, bu mezkûr hizmet veya muafiyetleri bildiren beratlar mutlak delil olarak kullanırdı. Tetkik ettiğimiz TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bulunan berât örnekleri özelinde, belgelerin defterler üzerindeki tertibatına dair umumî bir malumat vermekte fayda vardır. Defterlerde bulunan berât örneklerinin büyük bir bölümü, belli konularda verilen muafiyetleri ihtiva etmektedir. Bu belgeler, umumiyetle orijinal belgelerin birebir benzerleri durumunda olup, bu durum defterde “*Sûret-i berât-ı şerîf-i âlişân budur ki, aynıyle nakl olundu*” biçiminde verilen bir ifade ile açıklanırdı.

Tetkik ettiğimiz TD 35 ve TD 19 numaralı defterler üzerinde bulunan berât örneklerine müteallik dikkatimizi çeken ilk konu, defterlere orijinal berâtın tanziminin akabinde, ihtilaf veya tevcihât durumlarında başvurulmak üzere defterlere ilave olunan “*berât sûretleri*” üzerinde tuğra bölümü bulunmamaktadır. Bu tür berât örneklerinde orijinal berât örneklerinden farklı olarak, bürokratik kayıtlar ve bu kayıtları tatbik eden memurlara ait mühürler bulunmaktadır. Tetkik ettiğimiz berât örneklerinde, elkâb ve unvan bölümleri hariç, orijinal berât örneklerinde bulunan bütün rükün ve bölümler bulunmaktadır (KKA., TD 35: 1a-444b)

5.1.1.2.3. Hududnâme

“Hudûdnâme”, temel olarak “hudûd” (*sınırlar, uçlar*) ve “nâme” (*yazılmış şey*) kelimelerinden tekevvün etmektedir. Bu terkipli biçimi ile memleket hudutlarını tarif ve tâyin eden belgelere mukabil olarak kullanılmaktadır (Devellioğlu, 2015: 434).

Bu belgeler, Osmanlı Devleti dahilinde bulunan mahalle, köy, kazâ, vilayet vb. idarî ünitelerin ile timar, mülk ve vakıf vb. toprakların hudutlarını belirlemek ve tarif etmek üzere kaleme alınan bürokratik kayıtlardır. Bu belgeler, “sınırnâme” biçiminde de tabir olunabilmekteydi. Mezkûr belgeler, ileriki tarihlerde haritalara atıf yapılmakla beraber çizimden çok teferruatlı yer ve yön tariflerini ihtiva etmektedir (Kütükoğlu, 1998: 303).

Yukarıda da belirtildiği üzere, mezkûr terimin iki farklı anlamı bulunmaktadır. Bu bölümde, Osmanlı Devleti dahilinde bulunan idarî üniteler ve topraklara müteallik, tanzim olunan belge türleri tetkik olunacaktır. Bu türden belgelere konu olan, ünite ve toprakların temelini köyler teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti'nde idarî teşkilatlanma vilâyet, livâ, kazâ, nahiye ve köy olmak üzere beşli bir bölünme biçiminde olup, bunlar içinde köy ve haliyle “köylerin hudutları temel hücre/idarî ünite”yi teşkil etmektedir (Gümüştü, 2010: 91).

Köy, Osmanlı döneminde tarlaları, otağı ve çayırı belirli olan idarî bir ünite dir. Mezkûr birimlerin, defterlerde ve kadı hüccetlerinde toprak varlıkları da belirlenmiştir. Bu ünitelerde yapılan hemen hemen bütün etkinliklerin temelini, tarım ve buna bağlı faaliyetler teşkil etmektedir. Buralarda oturan halk, kendi kullanımları altında bulunan toprakları ihtiva eden hudutlara dikkat etmek zorunda idi. Zira, bu birimlerin kullanım alanları hudutlarla belirlenirdi. Bu konu ile alakalı kayıtlar, bize bu köy hudutlarının önemini açıkça bildirmektedir (İnalçık, 1954: XXVIII). Bu tür hudutlar, belli olmadığı veya doğru bir biçimde verilmediği takdirde, timarlılar ve halkın münâzaaları kuvvetle muhtemeldir. Bundan ötürü, Osmanlı Devleti'nde hudut tarif ve tayinine büyük önem verilmiştir (Demirtaş & Yiğit, 2019: 568-569)

Köylerdeki hudut kavramı, timar düzeni ve devletin ekonomik politikaları için, oldukça önemlidir. Çünkü, Devlet topraklarının önemli bir bölümünü, belli bir hizmet mukabilinde birilerine tevcih ederek, bu mezkûr topraklarda devamlı bir biçimde tarım yaptırmaktaydı. Timarlıların gözetiminde, bölge halkı tarafından tarıma tâbi tutulan bu topraklar temel olarak,

“çift, nim çift, ekinlü, bennâk, zemin, dönüm şeklinde tasnif edildiğinden yerine göre büyüklüğü değişse de mutlaka sınırları belli idi. Toplanan vergiler toprak miktarına göre alındığından toprağın büyüklüğü, geliri toplayan sipahiler arasında karışıklık olmaması için de köylerin sınırları belli olmak zorundaydı (Gümüştü, 2010: 93).”

Timarlı kendi kullanımını altına verilen toprakların hudutlarını doğru bir biçimde bilmeli ve Devlet tarafından belirlenen bütün kullanım haklarını, bu hudutlar dahilinde tatbik edebilirdi. Timarlıların vazife alanlarını tayin ve tarif eden hudutların önemini, “*Sipahinin sınuru bozulup sınırları belirsüz olsa ol karye ahalisi ile üzerine varılıp vaz-ı alaim olan taşları dikmek kanundur*” biçimindeki, hüküm de kanıtlar niteliktedir. Timarlı, kullanımına verilen topraklardan bazı vergileri, belirlenen hudutlar dahilinde toplayabilirdi (İnalçık, 1954: XXIX).

Mezkûr belgelerde, hudutlar belirlenirken, hudutların uzun ömürlü ve bariz bir biçimde tarifi için, temel olarak tabii (*doğal*) faktörler baz alınmaktadır. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nde, köy hudutları da dahil olmak üzere bütün idarî bölümlenme, halk tarafından bugün bile hala kullanılan “akar-bakar” tabirine mutabık bir biçimde, tarif edilmiştir (Yiğit & Demirtaş, 2019: 569). Bu “akar-bakar” tabiri, XVI. yüzyıl Osmanlı belgelerinde ve tapu tahrir defterlerinde dağların, yaylakların ve vadilerin hangi idari bölgeye, hangi yüzünün ait olduğunu belirtmek için kullanılmaktadır (Kırzioğlu, 1975: 112). Bu hudutlar çizilirken, ilk olarak hudut hattı üzerinde bulunan belli başlı noktalar belirtilirdi. Bunlar günümüzde de olduğu gibi nehir, dağ, tepe gibi savunulabilir yerler, köy ve varoş gibi yerleşme yerleriyle palankalar, toprak veya taşlardan yapılan hudut alâmetleridir (Kütükoğlu, 1998: 303). Bu belgelerde, “akar-bakar” a nazaran belirlenen köy hudutları, çoğunlukla nehir ve yol çizgilerini takip etmiştir. Bazen, tabii faktörlerin olmadığı bölgelerde hudut tarifini devam ettirmek için “dikilitaş/deliktaş/dikmetaş” lar kullanılmıştır (Gümüüşçü, 2010: 94). Tetkik ettiğimiz TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterlerinde bulunan “hududnâme”⁵¹ örnekleri, bize bu belgelerin tertibatı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Belgelerde hudutlar, betimleyici bir anlatım kullanılarak, teferruatlı bir biçimde verilmektedir. Bu belgelerde hudutlar verilirken ilk olarak, belli bir nokta belirlenir, bu noktalardan itibaren tarife başlanan hudutlar, yine bu noktalara getirilerek nihayet bulurdu. Bu minvalde, bu belgelerde hudut tarifleri umumiyetle, “*İşbu karye-i İlmet ve Kozkebir ve Yunuslar nâm karyelerin hudûdu Büyük Çalica nâm depeden ...*”, “*İşbu karye-i Akviran hudûd ve sınuru Gökler pınarından ...*” vb. ibareler ile başlamaktadır. Akabinde, betimleyici bir anlatım ile hudut çizgileri çizilir ve nihai olarak, “*...andan sınır sıra bâlâda zikr olunan Çalica depe nâm mevzi'e varıncadır*”, “*...bâlâda zikr olunan Gökler pınarına varıncadır*” vb. biçimlerde bir ibare ile, hudut tarifine başlanan noktaya tekrar dönülürdü (KKA., TD 35). Hudut tarifleri yapılırken, yön değişiklikleri belirtilir; “*... 'a gider yolu kat' edip*”, “*şarka teveccüh edip*”, “*şimal canibinde*” ifadeler kullanılırdı (Kütükoğlu, 1998: 304). Tetkik ettiğimiz defterlerdeki “hudutnâme” lerde de hudut tarifleri yapılırken, tabii/doğal faktörler dikkate alınmıştır.

⁵¹ TD 35 ve 19 numaralı defterlerde bulunan hududnâme örnekleri için bkz.; [5.2.], [6.2.], [11.1.2.], [13.2.2.], [19.], [35.1.2.], [35.2.2.], [37.2.], [38.1.2.], [38.2.2.], [38.3.2.], [39.2.], [41.2.], [44.2.], [49.], [53.2.], [54.2.], [57.2.], [58.2.], [59.2.], [61.2.], [62.1.2.], [62.2.2.], [63.1.2.], [63.2.2.], [64.2.], [66.2.], [67.1.2.], [67.2.2.], [67.3.2.], [68.2.], [69.2.], [73.2.], [74.2.], [75.2.], [76.1.4.], [77.1.2.], [77.2.2.], [78.2.], [82.], [84.1.] [95.] [86.2.], [103.], [119.2.], [120.2.] numaralı vesikalar.

Özellikle, “*su sıra*”, “*tarîk-i âmm sıra*”, “*yol sıra*”, “*hendek sıra*” veya “*geriş sıra*” vb. biçimde ibareler ile hudut çizgileri çizilerek, tarifler yapılmıştır. Bu hudut tariflerinde yön değişiklikleri umumiyetle, “*andan vâdi çatına*”, “*kibleye doğru*”, “*andan iki ırmak kavuşduğuna*”, “*andan gün doğusuna doğru*”, “*köyün batusu tarafından gün doğusuna doğru*” vb. biçimlerde verilmiştir.

Mezkûr belgelerde, hudutlar tarif olunurken kullanılan “coğrafi adlandırmalar” oldukça dikkat çekicidir. Bunlar, bugün kullanılan yer adlarının temelini teşkil etmekle beraber, o bölgenin fiziki özellikleri hakkında da fikir vermektedir. Bu minvalde örnek olarak verilecek ilk terim, “Geriş” terimidir. Bu terim, “*Dağların ve tepelerin üst kısmı, sırt*”, anlamlarına mukabil olarak kullanılmaktadır. Tetkik ettiğimiz belgeler üzerinde bu terime, “*Kulfallı Gerişi, Kanalçık Gerişi, Kenanlar Gerişi, Çıkrıcak Gerişi*” vb. biçimlerde tesadüf etmekteyiz. Dikkat çeken bir terim de belgeler üzerinde, “*Yazıbüknük, Çelen Yazısı*” vb. terkipler ile kullanılan “Yazı”, temelde “ova, düz yer” anlamlarına karşılık kullanılmaktadır. XVI. yüzyılda Bolu hudutları dahilinde bulunan ve bugün dahi adını muhafaza eden Akyazı’nın varlığı bu terimin bölgedeki kullanımı hakkında bize fikir vermektedir. Yine belgeler üzerinde “Yörükmenât” vb. biçimlerde, terkipli olarak verilen “Menât”, Arapça bir kelime olup “bağ yeri” anlamına mukabil kullanılmaktadır (Devellioğlu, 2015: 711). Dikkatimizi çeken bir tabir de bölgede hâlâ kullanılan “Çörtlen” tabiridir. Mezkûr tabir, “kütük veya tenekeden yapılan oluk”ların bulunduğu bölgeleri ifade ederken kullanılmaktadır. Belgelerde çok fazla kullanılan “Eyne” tabiri, “*Davud Eyneciği, Mürsel Eyneciği, Eyne Hatun Geçidi*” vb. biçimlerde terkipli olarak verilmiştir. Yine bu belgelerde, “*Fındıcak*” (*findık ziraata yapılan yer*) ve “*Seng-istân*” (*taşı çok olan yer*) vb. birçok farklı coğrafi adlandırma bulunmaktadır. Nihai olarak, bu belgelerde hudutlar tarif olunurken nehirler, “*mâ-i cârî*” (*akarsu*) veya “*nehr-i cârî*” (*suyu devamlı akan nehir*) vb. biçimlerde telaffuz edilmektedir.

Osmanlı Devleti’nde büyük bir öneme haiz olan bu belgeler, bugün hemen her köy muhtarlığında mevcut bulunan, “hudutnameler”in temelini teşkil etmektedir. 1924 yılında, “Köy kanunu”nu takiben hazırlanan bu belgeler temelde, Osmanlı döneminde tanzim olunan “hudûdnâmeler”in bir tür devamı niteliğindedirler. Bunların aralarında, tertibat bakımından birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Ancak, bunlarda da hudutlar verilirken, umumiyetle benzer ifade ve kaideler kullanılmıştır (Gümüşçü & Küçükaşçı, 2019: 87).

Tahrir defterlerinde kayıtlı olarak bulunan köy, yayla, yaylak, çiftlik, tarla vb. üniteler, umumiyetle hudutları belirtilmeden verilmiştir. Ancak, bunlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif hudut ihtilaflarında, bu birimlerin hudutlarını tarif ve tayin eden belgeler tanzim olunarak, tahrir defterlerine ilave olunurdu. (Afyoncu, 2015: 50). Yine bu belgeler, belli bir hizmete mukabil tevcih olunan timar toprakları ile temlik ve vakıf biçiminde birilerine verilen toprakların, hudutlarını bilmek ve belirlemek amacı ile de tanzim olunabilirdi. Alkan, kazâ hudutlarının tayini için, Merkez tarafından bir heyetin vazifelendirilerek, hududnâme türü bir belgenin tanzim olunduğunu ifade etmektedir. (Alkan, 2014: 103). Özellikle, Arazi tahrirlerinin terki ile, bu tür belgelere daha fazla başvurulmuştur. Çünkü, belli bir bölgenin tahririni yapmakla vazifelendirilen bir tahrir kurulu, bu bölgede vukû bulan hudut ihtilaflarını, bizzat mahallinde tetkik ederek bu ihtilafın çözümüne dair hüküm verebiliyordu (Barkan & Meriçli, 1988: 21-42). İncalık, yeni tahrirlerin başlıca vazifelerinden biri olarak, köy topraklarının, tarla, yaylak, yayla ve ormanların tayin etmek biçiminde vermektedir (İncalık, 1987: XXVIII). Afyoncu, İncalık'ın verdiği malumata paralel bir biçimde, Devletin halkın yaptığı ekonomik faaliyetlerin türlerini, ölçeklerini ve bu faaliyetlerini yürüttüğü toprakların miktarını belirlemek amacı ile, tahrir ifâ ettiğini bildirmektedir (Afyoncu, 1999: 312). Yine, bazı durumlarda, timar, mülk veya vakıf toprakları üzerinde zuhur eden hudut ihtilafları, bu bölgede yeni bir tahririn tatbikine de neden olabilirdi (Afyoncu, 2014: 50). Bu tür denetim ve teftiş vazifelerini üzerinde bulunduran bu tahrirlerin terkiyle, bu ihtilafların çözümü zorlaşmıştır. Bu doğrultuda, taraflardan biri bir Arzuhal tanzim ederek, ihtilaf durumunun çözümü için merkeze başvururdu. Bu başvurunun akabinde, Merkezden bu durumu mahallinde tetkik etmek üzere bir Muvellâ vazifelendirilebilir veya bölge kadılarına hitaben bir hüküm tanzim olunurdu (KKA., TD 35). Pakalın, hudut ihtilafı durumunda, bu hudutları tayin ve tarif etmek üzere “*toprak kadıları*”nın vazife aldıklarını bildirmektedir (Pakalın, 1993: 520). Bu durumu, belgeler üzerinde bulunan; “*toprak kâdularına hitâben emr-i celilü'l-kadrim irsâl olunmağın..., Toprak kadısı Mustafa Efendi'ye hitâben fermân-ı şerîf sâdır olmağla...*” biçimindeki kayıtlar da kanıtlar niteliktedir. Bu vazifelilerce, bu ihtilaflar mahallinde tetkik edilerek, hudutlar belirlenir ve akabinde tarafların ellerine “*hudûdnâme*” verilirdi. Bunun akabinde, bu belgeler Merkeze yollanarak defterhânedeki bulunan müteallik tahrir defterine ilave olunurdu (Kütükoğlu, 1998: 304).

İnalcık bu konu ile alakalı, yukarıda izahına çalıştığımız merhalelere paralel bir tanım yapmaktadır;

“Tahrirden sonra çıkan sınır ihtilâfları kadı tarafından mahallinde, reâyâ ve dirlik sahiplerinin ellerindeki berat ve defter suretlerine göre, tahkik olunur ve padişahın hükmüyle, alâkalılara bir sınırnâme verilir. Kadının hükmü, kadıaskerin tasdiğiyle defterhâneye gönderilerek orada ilgili defterde yerine iliştilirdi. (İnalcık 1987: XXVIII)”

Arazilerin hudutları belirlenirken, mezkûr bölgede bulunan “bî-garaz” ve “ehl-i vukûf”lara başvurulurdu. Bu tür belgelerde, bilgilerine başvuru olanların adları tek tek belirtilir, akabinde bölgenin hudutları verilir. Mezkûr belgeler, mahallinde ilk olarak hüccet biçiminde hazırlanır, Merkezde nihaî halini alırdı (Kütükoğlu, 1998: 304). Bu durum, belgeler üzerinde; “...mahâllinde hudûd ve sınırları bî-garaz ve ehl-i vukûf kimesneler ile tahrîr ve tescil ve vukû'u ve sıhhati üzere hüccet olunub sınırları keşf ve tebyîn olunmak” biçiminde tarif olunmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bu belgeler mahallinde hüccet biçiminde tanzim olunurdu. Akabinde, Merkez’de “hududnâme-i hümâyun”lar (sınırnâme-i hümâyun), bunlar temize çekilerek hazırlanırdı. Bu belgelerin üzerinde, umumiyetle Hükümdarın icazetini bildiren bir tuğra bulunurdu. TD 406 numaralı Vakıf defteri üzerinde bulunan “Tuğrâlu Sınırnâme-i Hümâyûn” biçimindeki ibare, bunu kanıtlar niteliktedir (BOA, TD 406: 2-15).

Elimizde bulunan “hududnâme”lerin büyük bir bölümü, “Cinci Hoca”ya temlik olunan mülk topraklarının hudutlarını bildirmektedir. Bunlara ilave olarak, defterlerde hudut ihtilâflarına müteallik tanzim olunan belgeler ile, vakıf topraklarının hudutlarını tayin ve tarif eden birkaç belge mevcuttur. Hudut ihtilâflarını konu alan belgeler, birer hüccet biçiminde defterlere konulurken, “Cinci Hoca”ya temlik olunan toprakları tayin ve tarif eden belgeler, “kenar vassâleleri” biçiminde defterlerde müteallik alanlara derç edilmiştir. Haddizatında, Cinci Hoca’nın mülklerini ve bu mülk toprakların hudutlarını bildiren bir Vakıf defteri bulunmaktadır. Ancak tahrir defterlerinin bölgeler için, temel başvuru kütüğü olma durumları itibariyle, belgeler defterlere eklenmiştir. Bu bölümde, elimizde bulunan belge örneklerinden faydalanarak, “hududnâme”ler hakkında umumî bir malumat vermeye çalıştık. İleriki bölümlerde, 406 numaralı Vakıf defteri ve çalışma konumuzu teşkil eden TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterleri üzerine derç olunan belgeler özelinde, bu “hududnâme”ler hakkında daha teferruatlı bir malumat verilecektir.

5.1.1.2.4. Hücçet

Hücçet, Arapça kökenli bir kelime olarak, “*delil, vesika, belge vb.*” anlamlara mukabil olarak kullanılmakta olup, temelde “*bir davanın sıhhatine delâlet eden şey*” demektir. Mezkûr kelimenin, terim olarak birçok farklı anlamı bulunmaktadır. İlk olarak hukukî bakımdan; “*şahitlik, ikrar, yemin ve bu yeminden nükûl gibi bir davayı ispata yarayan hukukî delillerdir*” (Akgündüz & Oğuz, 1998: 446; Devellioğlu, 2015: 445)

Osmanlı diplomatiğinde, mahkemelerde bizzat hâkimlerin (kadılar) huzurunda taraflardan birinin ikrarını, öteki tarafın da bu ikrarı kabul ettiğini bildiren ve îlâmdan farklı olarak, belli bir hüküm ihtiva etmeyen konular hakkında tanzim olunan belgelere mukabil olarak kullanılmaktadır. Bu mezkûr tabir temelde bu belgeler için terim olarak kullanılmaktadır. Bu türden belgeleri, bizzat mahallî kadılar tarafından tanzim olunan “*bir tür noterlik vesikaları*” olarak da kabul edebiliriz (Kütükoğlu, 2018: 350).

Mahkemelerden verilen hücçetler tâlik yazı ile yazılırdı (Pakalın, I. 1993: 865). Bu tür belgelerde, davacı (mukır), davalı (makarrun leh) ve bunların aralarında davaya konu olan durum olmak üzere üç temel faktör bulunmaktadır. Bu belgelerin orijinalleri üzerlerinde, umumiyetle davalarda hazır olarak bulunan kadıların mühür ve imzaları bulunmaktadır. Bu orijinal belgeler, davaya konu olan taraflara verilirdi ve bu orijinal belgelerden bir kopya çıkartılarak, kadı defterlerine konurdu. Bu kopyaların üzerinde, kadının mührü bulunmazdı (Akgündüz & Oğuz, 1998: 446). Tahrir defterleri üzerinde bulunan hücçetlerin her biri orijinal belgeler olmakla birlikte, üzerlerinde kadılara ait mühür ve imza bölümü bulunmaktadır. Nihai tahrirleri ihtiva eden tahrir defterlerinin üzerine orijinal belgelerin konulma durumunu, defterlere konulan belgelerin muhtemel bir ihtilaf vukû bulduğunda, bu belgelerin mutlak delil olarak kabul edilme durumları ile açıklayabiliriz. Zira bu defterler, ihtiva ettikleri bölgeler için temel başvuru kütüğü konumundadır. Tahrir defterlerine ilave olunan bu belgeler, defterlerde kayıtlı olarak bulunan birimler veya kalemler ile alakalı olup, bunların üzerinde vukû bulan ihtilaf durumlarını bildirmektedir. Bu belgeler, mahkeme tarafından taraflara verilen orijinal belgelerdir. Tekrar vukû bulabilecek muhtemel bir ihtilaf durumunun önüne geçmek için defterlere konulmuşlardır. Bu ihtilaf durumları, hudutlar ile alakalı olup bu hücçet, “*hududnâme*” biçiminde hazırlanırdı. Tetkik ettiğimiz defterlerde bulunan hücçetlerin büyük bir bölümü bu biçimde tanzim olunmuştur.

Mezkûr belgeler, ilk olarak davalarda hazır bulunan kadıların icâzetini bildiren, bir imza ve mühür bölümü ile başlardı. Bu bölümde, kadıların ait imzaların beraberinde, kadının adı ve vazifede buldukları kazanın adı birlikte verilirdi. Kadılar umumiyetle kendilerine özel icâzet formülleri (tasdik ibareleri) kullanmışlardır (Akgündüz & Oğuz, 1998: 447). Tetkik ettiğimiz tahrir defterlerinde;

Kadılar tarafından icâzet verilen hüccetlerde bu formüller;

“el-emru hasbemâ hurrirre fîhi, nemmekahû el-fâkir ileyhi te'âla, İbrahim bin Receb el-kadı bi-Gölbazarı, ufiye anhumâ”,

“el-emru kemâ-rukime fîhi, nemmekahû el-fakîr ileyhi sübhânehû ve te'âlâ, Mehmed el-kadı bi-kazâ-i Koçhisar-ı Gerede, gufira lehû” vb. biçimindedir.

Kazaskerler tarafından icâzet verilen hüccetlerde bu formüller;

“Ta'allaka bimâ-fîhi nazaru'l-abdi'l-fakîri ileyhi sübhânehû Yahya el-kadı bi-askeri Anadolu” vb. biçimindedir.

Akabinde, hüccetin metin bölümü bulunmaktadır. Bu bölümün de kendi içinde birbirinden farklı üç alt bölümü vardır. Bu alt bölümlerden ilki “başlangıç” bölümüdür. Tetkik ettiğimiz hüccet türü belgelerde bu bölüm; *“Sebeb-i tahrîr-i kitab budur ki”*, *“Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı şerî budur ki”*, *“Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı sıhhat-nisâb budur ki”* vb. biçimlerde verilmektedir (Kütükoğlu, 2018: 352).

Bu bölümün akabinde davaya konu olan “ tarafların kimlikleri” tek tek verilirdi. Akabinde, davaya konu olan durum teferruatlı bir biçimde verilirdi. Bu bölüm temelde “birinci tarafın beyan ve ikrarı”, “ikinci tarafın beyanı” ve “kitabet kaydı” olmak üzere, üç farklı bölümden tekevvün etmektedir (Akgündüz & Oğuz, 1998: 447-448). Burada, birinci tarafın ikrarını bildiren bölüm, hüccetin temel bölümüdür. Zira, bu hüccetlerin tanzimine sebep olan durum, burada verilmektedir. Bu bölüm, hüccetlerin ihtiva ettiği konulara nazaran, farklı biçimlerde tanzim olunabilirdi (Kütükoğlu, 2018: 355). Tetkik ettiğimiz defterlerde bulunan hüccetlerin büyük bir bölümü, toprakların intifa hakkı ile alakalı olup, taraflardan birinin ikrarını, öbür tarafın bu ikrarı kabulünü bildirmektedir. Hüccetlerin “hâtıme” bölümü, “tarih” ve “şühûdü'l-hâl” olmak üzere, iki alt bölümden tekevvün etmektedir (Akgündüz & Oğuz, 1998: 448).

Arazi ihtilaflarının önemli bir bölümünü, birbiriyle “hemhudut” olan ünitelerde vukû bulan hudut ihtilafları teşkil etmektedir. Bu tür ihtilaflar, umumiyetle bir üniteye bağlı olarak bulunan çayır, yayla, yaylak, otlak vb. hayvancılıkla alakalı olan topraklar üzerinde vukû bulmaktadır. Bunlara ilaveten, iki üniteye “hemhudut” olan bir ormanın “*fuzûli odun ve kerestesin kat’ etmeleriyle*” ihtilaf vukû bulabilirdi. Yine, iki ünitenin topraklarından akan bir nehir üzerinde, bir tarafın mevcut bir harkı varken açtığı başka bir hark (açılan arık, ark) ihtilafa neden olabilirdi. Çünkü böyle bir durum, öbür tarafın “*bağ ve bağçe ve hubûbât ve mezrû’âtının itlâfına...*” neden olabilirdi. Bu tür ihtilaflar, temel olarak, taraflardan birinin öbür tarafın intifa (kullanım) hakkına müdahaleleri ile vukû bulmaktadır. Yine iki ünitenin, “hudut üzerinde kalan toprakları ekip biçmeleri” veya “birbirlerine yol vermemeleri” vb. birçok farklı durum bu tür hudut ihtilaflarına neden olabilirdi. Yukarıda “hudûdnâme” bölümünde de belirttiğimiz üzere, bu hudut ihtilafların çözümü, mahallinde yapılan tetkik ve tahkikat nihayetinde mümkün olurdu. Belgeler üzerinde, “mahâll-i münâzi”, “mahâll-i nizâ” veya “münâza’aün-fih” vb. biçimlerde verilen bu ihtilaf alanları üzerinde vukû bulan bir ihtilaf durumunda, “*ma’lumü’l-hudûd arâzî üzerine varılıb*” tetkik ve tahkikat yapılırdı. Bu tür tetkikler belgelerin üzerinde, “*...akd-i meclis-i şer’-i hatîr olundukda...*”, “*...akd-i meclis-i şer’-i nebevî kılunub...*” vb. biçimlerde ifade edilirdi. Yine bu tetkik ve tahkikat ifâ olunurken, bölgede bulunan “bî-garaz” ve “ehl-i vukûf”lara başvurulurdu. Bu durum belgeler üzerinde, “*ehl-i vukûf ve bî-garaz Müslimîn ve ihtiyâr kimesnelerden...*”, “*müslimûn-ı muvahhîdûn’dan*” vb. biçimlerde ifade edilmektedir (KKA., TD 35: 417). Bunun akabinde, toplanan veriler ile, davaya konu olan hudutlar bir hüccet biçiminde tanzim olunan bir belgeye yazılır ve tarafların ellerine “hudûdnâme” verilirdi. Akabinde, bu belgeler Merkeze yollanarak defterhânedeki bulunan müteallik tahrir defterine ilave olunurdu (Kütükoğlu, 1998: 304).

Mezkûr belgeler, tahrir defterlerine “vassâle” biçiminde ilave olunan belgelerin büyük bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu tür belgeler, temel olarak tahrir defterlerinde bulunan kayıtların üzerinde zuhur eden kazâî vak’aları ihtiva etmektedir. Bu vak’aların temelini toprak ihtilafları teşkil etmektedir. Defterlerde, “mahâll-i münâzi” biçiminde verilen ihtilafa konu olan topraklar üzerinde zuhur eden ihtilaflar, umumiyetle bunların “*intiifa hakları*” ile alakalı olup, bir toprak üzerinde iki veya daha fazla tarafın kullanım taleplerini bildirmektedir.

Arazi ihtilafları temel olarak timar, mülk veya vakıf toprakları üzerinde vukû bulmaktadır. Afyoncu, bu tür toprak ihtilaflarını;

“sınır anlaşmazlıkları, bir timar üzerinde birkaç kişinin hak iddia etmesi, timar sahipleri ile vakıf mütevellileri arasında bazı toprak veya vergilerin sahipliği hususu, timar sahibi ile köylü arasındaki vergi meseleleri, timar veya vakıf arazilere dışardan yapılan müdahalelerin önlenmesi vb. (Afyoncu, 2014: 48).”

biçiminde vermektedir.

Afyoncu'nun da belirttiği üzere, mezkûr toprakların üzerinde vukû bulan ihtilaf durumlarında, toprakların ve bunlara tâbi olarak bulunan muhtelif varidat kalemlerinin kullanım hakları ile hâriç ve dâhilden gelen müdahaleler, iki temel etkindir. Bu türden topraklar üzerinde, belli bir mükellefiyete mukabil tarım yapan halk, belli bir kullanım hakkı bulunan timarlılar ve muvakkat olarak idarede bulunan vakıf mütevellilerinin, aralarında zuhur edebilecek muhtemel ihtilaf durumlarını, temel olarak bu iki etkene dayandırabiliriz (Afyoncu, 2014: 48).

Mezkûr belgeler tahrir defterleri üzerine, hüccete konu olan taraflar (*timarlılar, vakıf mütevellileri vb.*) tarafından, divâna takdim olunan bir arzuhal ile ilave olunurdu. Burada ilk olarak, müteallik kalemlerden derkenâr edilen arzuhal ile mezkûr hüccet, tetkik etmeleri için kazaskerlere havale edilir ve kazaskerler bu hüccetin defterhâne'ye *kaydını uygun görürse* bu cihette defterhâne'ye hitaben bir buyuruldu yazılırdı. Bunun akabinde arzuhal ve hüccet, bu buyuruldu ile birlikte konu ile alakalı zuhur edebilecek muhtemel ihtilaf durumlarında başvurulmak üzere, tahrir defterindeki müteallik alanlara konulurdu. Nihai olarak, mezkûr hücceti defterhâne'ye bildiren *sâhib-i arza defter sûreti* verilirdi. Arazi ihtilaflarında, aynı idarî birim veya varidat kalemleri hakkında, farklı tarihlerde birden fazla hüccetin verildiği de vâkidir. Bunlar bütün bir biçimde, *sâhib-i arz* tarafından, kayıt ettirmek üzere defterhâne'ye verirdi. Mezkûr belgelerin, başka bir kalem ile bağlantılı olduğu durumlarda, orijinal nitelikteki belge müteallik kaleme verilirdi. Tahrir defterlerinin üzerine de *orijinal belgelerin birebir suretleri* konurdu (Afyoncu, 2014: 48-49). Hüccetlerin bizzat orijinal bir halde deftere ilave olunmaları, hüccete konu olan topraklar üzerinde çıkabilecek muhtemel ihtilaf durumlarına mukabil bir tedirdir. Bu itibarla taraflardan biri, hüccet ile kazanılan belli haklarını kanunî bir zemine oturtmak veya teminat altına almak için, bu hüccetleri defterlere raptını talep edebilirdi.

Tahrir defterlerine ilave edilecek olan mezkûr belgelerin, birkaç farklı birim veya kalem ile alakalı olduğu durumlarda, bunların buldukları müteallik bölümlere, özet biçiminde birer vassâle konularak, lüzum oldukça orijinal belgelere başvurmak için, bu mezkûr belgelerin mevcut konumlarına atıf yapılırdı. Bu konu ile alakalı bütün muamelelerin bitiminin akabinde, mezkûr belgelere konu olan arazi ihtilafları devam edebilirdi. Hücçetin ihtiva ettiği davanın taraflarından biri, tekrar divâna bir arzuhal takdim ederek, tetkikatın tekrar tatbikini talep edebilirdi. Bu durumda, defterhâne'ye verilen hücçet de öbür kayıtlar ile beraber, derkenâr edilirdi. Defter kayıtlarına ve kanuna hilâf olarak bulunan hücçetlerin de defterhâne'ye takdimi de vâkidir. Bu türden hücçetlerin, taraflardan birinin davanın akabinde, divâna takdim ettiği arzuhalleri üzerinde yapılan tetkiklerde, defterlere hilâf bulunan hücçet kayıtları terkin olunarak defterlerden çıkarılırdı. Defterden çıkarılan mezkûr hücçet, *fermân kisesi*'ne konularak *fermân sandığı*'nda hıfz olunurdu. Bunun akabinde, defterhâne memurları tarafından, defterlerdeki müteallik bölümlere mezkûr hücçetin terkinini bildiren bir *şerh düşülür* ve oranın kimin olduğu hakkında davacı olan tarafın arzuhali ile bu konudaki vesikalar (*hücçet, fermân vb.*) defterlere konurdu (Afyoncu, 2014: 49).

5.1.1.2.5. İlmühaber Kâimleri

Osmanlı bürokratik düzeninde bir daireden, öbür dairelere bir hükmü ve kararı bildirmek veya bir konu hakkında bilgi vermek üzere, defterhânedeki hazırlanan belgeler “ilmühaber” biçiminde tabir olunurdu. Bu tür belgeler, tezkire türü belgelerden tertibat bakımından farklıdır. Tezkirelerin büyük bir bölümünde elkâb bulunurken, bu belgeler üzerinde elkâb bulunmamaktadır. Yine bu belgelerde, umumiyetle bir irade, buyuruldu veya Arzuhalden bahisle, direkt konu verilirdi (Kütükoğlu, 2000: 151; Kütükoğlu, 2018: 295) Bizim konumuzu teşkil eden “ilmühaber kâimleri” bu belgelerin bir türü olup, bunların aralarında tertip tarzı bakımından, hiçbir fark bulunmamaktadır. Tek farkları, ilmühaber kâimelerinin önemli bir bölümünde altta mühür bulunmamaktadır. Fakat, divan kalemlerinden çıkan diğer bazı belgelerde görülen, yazının ilk kelimesi üzerinde “sahihdir” biçiminde bir ibare vardır. Bu ilmühaber kâimelerinin tanzimine neden olan konuya nazaran uzunlukları değişse de bitiş daima, “...işbu ilmühaber kâimesi verildi” biçiminde olup, altta mutlaka bir tarih bölümü bulunmaktadır (Kütükoğlu, 2018: 299).

Tanzimat'a kadar bu belgeler umumiyetle, divanî yazı ile yazılmıştır. Elimizde mevcut bulunan ilmühaber kâimleri de bu malumata paralel olarak, divanî yazı ile yazılmıştır. Bu belgeler, umumiyetle “hüve” formülü ile başlamaktadır. Belgelerin, uzunluklarına nazaran kullanılan kâğıtlarda farklılık göstermektedir. Bu durumu, tahrir defterlerine ilave olunan, ilmühaber kâimleri kanıtlar niteliktedir. Bu belgelerin, özet mahiyetinde olanları “müzekkirelik” adı verilen ince ve küçük kâğıtlara yazılırken uzun olanlarda umumiyetle büyük boy takrirlik kâğıt kullanılmıştır (Kütükoğlu, 2000: 152).

Tahrir defterleri üzerine, “vassâle” biçiminde ilave olunan belgelerden biri de “ilmühaber kâimleri”dir. Bu belgeler, bizzat orijinal belgeler ve bu orijinal belgelerin konumunu bildiren özet biçimindeki belgeler olmak üzere, iki farklı biçimde defterlere ilave edilmiştir. Bu orijinal “ilmühaber kâimleri”nde, konular teferruatlı bir biçimde verilirken, “müzekkirelik” kâğıtların üzerine derç olunan belgelerde, konu özet olarak verilir ve lüzum oldukça başvurulmak üzere (*hîn-i iktizâda mürâca'at oluna*) bu belgelerin orijinallerinin nerelerde hıfz olunduğu (*Mülknâme fermân sanduğunda bermûceb-i kâime zabt olunmuşdur, ...fermân kisesinde hıfz olunmuşdur vb.*) belirtilirdi (KKA., TD 19: 82).

Bu türden belgeler temelde, tahrir defterlerindeki kayıtlar üzerinde vukû bulan muhtelif toprak ihtilaflarını ihtiva etmektedir. Toprak ihtilaflarına ilaveten, bir vazife veya muafiyetin kabulü, kayıtlar üzerinde zuhur edebilecek muhtelif durumlar veya daha önce verilen bir hücceti terkin ve ilgâ ettirmek için de bu belgeler tanzim olabilirdi. Bu belgeler, defterhâne'ye ilaveten divân ve diğer kalemlerde de (haslar, başmukataa, başmuhâsebe ve mevkufât vb. kalemler) kullanılmaktaydı. Bu nedenle bu tür konular hakkında verilen fermân veya bir karar bildiren öbür vesikalar müteallik başka bir kaleme kaydedildiğinde defterhâne'ye de aynı konu hakkında durumu izah eden “ilmühaber kaimeleri” verilirdi. Bu durumu belgeler üzerinde, “...fermân-ı âlî Dîvân kaleminde alıkonulub Defterhâne'ye gelen ilmühaber kâimesi...”, “asl-ı fermân-ı âlî kalem-i mezbûrda hıfz olunmağla Defterhâne-i âmire'ye işbu ilmühaber kâimesi verildi” vb. biçimlerde belirtilirdi (KKA., TD 19: 82).

Defterhâne'ye verilen kaimeler, konu ile alakalı tahrir defterlerinde müteallik bölümlere konulurdu. Bunun akabinde, mezkûr kaimeler'in başka yerleri de alakadar

ettiği durumlarda, oraya da “müzekkirelik” bir kâğıt eklenerek, deftere eklenen bu “ilmühaber kaimelerine” lüzum hasıl oldukça, *müracaat edilmesi şerhi düşülürdü*. Tahrir defterlerine ilave olunan kaimeler umumiyetle orijinal nitelikteki belgelerdir. Bu mezkûr belgelerin, başka bir kalem ile alakalı olduğu durumlarda, kaime ile alakalı müteallik kalemlere de “*sûret-i defter-i hakanî*” verilirdi. (Afyoncu, 2014: 49-50)

5.1.1.2.6. Temliknâme (Mülknâme)

Temlik, köken itibari ile Arapça bir kelime olup, lügatta “mülk olarak vermek” anlamına mukabil olarak kullanılmaktadır. Terim olarak, bir hükümdarın mîrî araziden veya birilerinden devlete intikal eden arazi ve binalardan bazı yerleri devlete hizmette bulunan birine mülk biçiminde tevcihini ifade etmektedir. Bunlara müteallik belgelere temlik-nâme (mülk-nâme) denilir. “Temliknâme”, “temlik” ve “nâme” kelimelerinden tekevvün etmekle birlikte, bu terkipli biçimi ile “mal kâğıdı” anlamına mukabil olarak kullanılmaktadır (İpşirli, 2011: 430; Pakalın, II. 1993: 455). Temliknâme türü belgeler, hükümdarların kendi yetkilerine dayanarak ve kuvvetle muhtemel mîrî topraklardan, özel kişilere belli bir “bedel mukabilinde” veya bir “bedel alınmadan” mülkiyet üzere, yapılan toprak veya mülk devri durumlarında tanzim olunurdu (Sahillioğlu, 1969: 57-66). Osmanlı Devleti’nde, “beylik dönemi”nden itibaren devlete yararlılıkta bulunan birçok vazifeliye muhtelif vesileler ile mülkler verildiği bilinmektedir. Fakat, mezkûr dönemde ve onu takip eden devirlerde, “temlik” tabiri kullanıldığı halde “temliknâme” terimi pek kullanılmamaktadır. XVII. yüzyıla kadar bu durum devam etmiştir. Ancak, bu yüzyıldan itibaren “mülknâme” veya “temliknâme” tabirleri yaygın bir biçimde kullanılmıştır ve bunun beraberinde bu biçimde tabir olunan birçok bürokratik belge tanzim edilmiştir (İpşirli, 2011: 431).

Temlik kural olarak ya direkt bir biçimde ya da vezîriâzam veya beylerbeyi vb. vazifeliler yoluyla hükümdara başvuruda bulunarak başlamaktadır. Bu tür başvurular yapılırken umumiyetle başvuruda bulunan kişiler, dinî bir vakıf aracılığıyla “*hayrat*”, “*hasenat*” yapmak için, talepte bulunurdu. Bu başvuruda, temliknâme ile talep olunan toprak veya mülk, açık seçik bir biçimde tarif olunmalıydı. Burada, umumiyetle ekilip biçilmekte olan bir toprak (re’âyâsıyla birlikte bir veya birkaç köy), ya da terkedilmiş tarım toprağı veya otlak ve çayırlar ya da çorak topraklar yahut talepte bulunan kişiler tarafından şenletilip malikâne kurulan topraklar da, temliklere konu olabilirdi (İnalçık, 2000: 987-991).

“*Temliknâme*”yle hükümdar, talep olunan toprakları mülk olarak tevdi ederdi. Mülk biçiminde verilen bu toprakların hudutları temliknâme’de dikkatle çizilerek, tarif olunurdu. Yine, temlik muamelelerinin akabinde, kişilere mülk toprakların hudutlarını tayin ve tarif eden belgeler verilirdi. Bu belge, tertibat bakımından berâta benzemekte olup, “*hududnâme*” biçiminde tabir olunurdu. Bu belgeler, belirtilen toprakların mülk olarak kabulünü teminat altına alarak, topraklara yerel makamlar da dahil olmak üzere her türlü dış müdahaleyi önlerdi. Bu belgelerin ihtiva ettiği hudutlar içinde kalan tarım toprakları, çorak topraklar, tepeler, ormanlar, nehirler, göller ve pınarlar dahil her şey üzerinde, temlik sahibinin özel mülkiyeti tesis edilmiş olurdu. Devlet, vergi toplamak dahil olmak üzere, bu topraklar üzerindeki bütün haklarını mülke haiz bulunan kişilere devrederdi. İmparatorluk devrinin tipik toprak temliklerinde toprak, “*bilcümle hukuku şer’iye ve rüsumu örfiyesiyle ve serbestiyet üzere*” temlik edilmiş olduğundan dolayı, bu tür malikânelere devlet memurları herhangi bir vesileyle girmeye, vergi toplamaya mezun olmadığı gibi, mülknâmeyle tayin edilen ve arazi temlik edilirken tespit edilmiş bulunan varidattan fazla zuhur edip etmediğini tahkik ve teftiş edebilmek için defter soramamaktadır (Barkan, 1941: 912; Barkan, 1980: 253). Devlet’in denetimine karşı dokunulmazlık, bu toprakların “*tam serbestiyet üzere*” verildiğini, bu topraklara ait tüm kayıtların “*divan kalemlerindeki defterlerden çıkartıldığını*” ve mahalli vazifeliler ya da başka birinin bu buralara “*ayak basmasının*” yasaklandığını belirten özel bir formülle vurgulanırdı (İnalçık, 2000: 987-991). Barkan bir mülkü üzerinde bulunduran kişilerin haklarını şu şekilde açıklamaktadır;

“mülklerini isterse satar, dilerse bağışlar, murad edinirse vakfedebilir. Bu nevi toprak mülkleri, menkul ve gayri menkul diğer mülkleri gibi mirasçılar arasında şer’î miras kaidelerine göre taksim edilmekte, borç için haczedilip nikâh mukabilinde zevceye kalmakta ve cihaz olarak kız evlâtlara terkedilebilmektedir (Barkan, 1941: 911).”

Cinci Hoca’nın mülklerini ihtiva eden 406 numaralı Vakıf defterinde bulunan, “*envâ-ı vücûh-ı mülkiyyet üzere mutasarrıf olub diler ise sata ve diler ise bağışlaya ve murâd edinirse vakfeyleye...*” biçimindeki kayıt, Barkan’ın yaptığı bu tanımı doğrular niteliktedir. Bu minvalde, bu mülk topraklarını üzerlerinde bulunduran kişilerin haiz oldukları haklar mutlakdır (BOA, TD 406: 1b-85b). *Temliknâme*, mülk sahiplerini vergi toplayabilme haklarını temin bakımından tam bir “muafiyet veya muhtariyet” içinde bırakmaktadır (Barkan, 1941: 916). Yukarıda da belirtildiği üzere, temlik devlet hâzinelerine akmaları gereken bütün vergilerin tahsilini önlediğinden dolayı bu yolla kurulan malikâne veya evkafa *vergi tahsildarları giremezdi*. Temliklere konu olan varidat kalemleri, umumiyetle “öşür” ile “örfî” vergi kalemlerinden oluşurdu. Çoğu

durumda toprak sahibi, yalnız bir vekilharç veya kethüdalarını yollayarak, devlet ait vergilerden ibaret olan bu kazancını toplatırdı. Kethüdaların buradaki vazifeleri, defterde kayıtlı vergileri toplamak; köylü ailelerinin toprağın konumunu ve kullanım tarzını değiştirmemelerini kontrol etmek; köylü aile çiftliği birimlerini korumak ve arttırmak vb. biçimdedir (İnalçık, 2000: 987-991).

Devletin toprak temlik'indeki temel çıkarı, terk olunan veya çorak topraklarda tekrar tarım yaptırmaktır. Bu itibarla, bazı bayındırlık işleri için yeni varidat kalemleri yaratmaktı (İnalçık, 2000: 987-991). Osmanlı Devleti'nin daha ilk devirlerinde verilen mülklerin büyük bir bölümü, devlete yararı dokunan kişilere verilmiştir. Bu dönemde, *hakki feth* olarak yapılan birçok temlik vâkidir. Bunlara ilaveten, Osmanlı Padişahları, keyfi bir biçimde birtakım toprakları bütün "*hukuk ve rüsumile ebediyet ve serbestiyeye*" üzere hiçbir karşılık almadan temlik etme hakkını daima kendilerinde bulmuştur. Bazı boş toprakların, tapu bedeli ile verilerek para alındığı da vâkidir. Ancak, bu temliklerin temelde bir bağışlama ve hibe etme biçiminde yapıldığı muhakkaktır. Yine, bu kişilere *fütuhata bizzat iştirak etmeden* veya devlete hizmetleri dokunmadan da topraklar mülk verilebilirdi. Çok defa padişahlar, kendi vazifelilerine ve hatta evlenmek üzere bulunan kızlarına cihaz olarak köy temlik ettikleri de vakidir (Barkan, 1941: 922). Padişahların kendi konum ve yetkilerini kullanarak, yaptıkları bu tür keyfi temliklerin en bilindik örnekleri, Cinci Hoca'ya hibe olunan köy topraklarıdır. *Sultan İbrahim*'i nüfuzu altına alarak, 66.925 *akçelik* bir miktara haiz muazzam büyüklükteki toprakları kendine mülk olarak tevcih ettiren Cinci, kuvvetle muhtemel kendine mülk olarak verilen toprakları da bizzat kendi belirlemiştir. Zira, Cinci'nin mülk topraklarının büyük bir bölümünü, memleketi olan Taraklıborlu'da vaki köyler teşkil etmektedir. Cinci Hoca'ya bu denli büyük bir alanın tevcihi tamamen keyfî temlik olup, Hoca bu mülk topraklardan elde ettiği kazançla muazzam bir birikim yapmıştır. Zira, Hoca'nın temel amacı da bu mülk topraklardan kazanç elde etmek olup, kendine mülk verilen topraklar, bu tevcihâtın akabinde *Nisan 1647* vakıf halini almıştır. Bu mülkleri tetkik etmede fâide mülâhaza vardır. Yukarıda da belirtildiği üzere, mülk talebinde bulunan kişiler başvuru yaparken umumiyetle, dinî bir vakıf kurup hayır yapmak için bu mülk toprakları talep ettiklerini bildirmişlerdir. Ancak, buradaki temel amacın, aile vakfi denen bir kurum yoluyla aile ve ahfadına daimî emin bir kazanç elde etmek olduğu da muhakkaktır (İnalçık, 2000: 987-991).

Osmanlı Devleti'nde bidayette topraklar, hakiki bir aile mülkü veya kişilerin bir nevi geçinme vasıtası olarak temlik edilirdi ve uzun müddet şahısların elinde kalıp, vakfedilmez iken; bilâhare yapılan temliklerde, toprakların hemen vakfedilmek amacı hâkim bulunmaktadır. Bu tür temlik biçimlerinde temlik, temel olarak bir formaliteden ve vakıf muamelelerinde bir merhaleden ibaretti (Barkan, 1941: 923). Bu doğrultuda, Osmanlı Devleti'nde birçok kişi temlik almıştır. Yani, Mîrî arazi konumunda bulunan tarla, çiftlik, köy vb. büyük alanların birçoğu verilen temliknâmelerle özel mülk haline dönüştürülmüştür. Özellikle, Merkezde vazifeli olarak bulunan kişiler, bilahare vakfa dönüştürdükleri toprakların mülkiyetini elde etmek için, temliknâmeler yoluyla mülk edinmişlerdir. Bu kişiler vakfiyelerinde, vakf ettikleri toprakları bir temliknâmeler ile temellük ettiklerini beyan etmekteydiler (Taşkın, 2012: 22). Bu durumun farkında olan Devlet, mülk toprakların vakfa dönüştürülmelerini önlemek amacı ile, bu konuyu belli şartlara bağlamıştır. Zira, mülk toprakların vakfa dönüştürülmeleri *şer'an* ve *hukuken* ihtilâfa konu olmuştur (İpşirli, 2011: 431).

Temlik olunan mülk topraklarının kazandıkları özerklik ve dokunulmazlıklara, yalnız Padişahların müdahale hakkı vardı. Bu minvalde, Padişahlar zamanla büyüyen zenginliklerine kıskanç bir gözle bakmakta oldukları vakıf ve mülk topraklara teftiş ve murakabe haklarını kullanarak müdahale etmekteydiler. Özellikle, belli tarihlere kadar muntazam bir biçimde yapılan tahrirler ile, mülkler denetim altında tutulmuştur. Yine bu tahrirler ile, bu mülklere havi bulunan temliknâmeler de tecdid olunmuştur (Barkan, 1941: 918). Bu duruma, 1568 tahririnin hemen akabinde bu defterler üzerinde yapılan, Şemsi Ahmed Paşa'ya temlik olunan mülklere havi temliknâmelerin tecdidini bildiren düzeltmeleri, örnek olarak verebiliriz.

Yukarıda verilen malumattan da anlaşılacağı üzere, mülk tevcihi ve kullanımı ile alakalı olarak temlik düzeninde, bilahare bozulmalar başlamıştır. Bunun akabinde, temliknâmeler ile temlik olunan ve “malikane” biçiminde tabir olunan mülk topraklara müteallik tevcihât, Tanzimat'ın hemen akabinde kaldırılmıştır. Akabinde, temliknâme dahilinde bulunan malikane toprakları bedelleri verilerek, kişilerin ellerinde alınmıştır. Yine, Tanzimat'ın hemen akabinde 1847'den itibaren, temliknâme biçiminde tasarruf olunan yerlerden makul olanlar için temliknâme mukabilinde Defterhâne-i Âmire'den “*matbu tapu senetleri*” verilmeye başlanmıştır. (İpşirli, 2011: 431; Pakalın, II. 1993: 455).

Mezkûr belgelere diplomatik açıdan bakıldığında, bu belgeler temelde “berât” türü olarak bilinmektedir. Ancak, bunların erken tarihlilerinde altta, tıpkı hüccetlerde veya vakfiyelerde olduğu gibi “*şahitler*” kayıtlıdır. Bu özellikleri bakımından da diğer berâtlardan ilk bakışta ayrılabilirler (Kütükoğlu, 1992: 473). Bu belgelerin tanziminde, ilk olarak “*davet formülü*” kullanılmaktadır. Bunun akabinde, bu temliknâmenin bizzat Padişah hükmüyle yazdırıldığı ifade etmek için belgenin başına, padişaha ait “tuğra” çekilirdi (Taşkın, 2012: 28-30).

Çalışmamızda veri olarak kullanılan, “Cinci Hoca”nın mülk topraklarını ihtiva eden temliknâme, temelde iki farklı vesika biçiminde tanzim edilmiştir. Bu belgelerin üzerinde, I. İbrahim’e ait altın yaldızlı ve bezeli birer tuğra bulunmaktadır. Bu tuğralar, tarz bakımından birbirinden farklı olmakla beraber, bunların üzerinde bulunan bezeler, oldukça dikkat çekicidir. Bu mülklerin teferruatlı bir biçimde verildiği 406 numaralı evkaf defterinin her bölümün başında birer tuğra bulunmaktadır. Bu tuğralar beze veya yaldız bulunmamaktadır (bkz. EK B.17).

Mezkûr belgelerin “başlangıç formülleri”, XVI. yüzyılın ortalarından itibaren, belli bir biçime kavuşmuştur. Bu tarihe kadar bu temliknâmelerin başlangıç formülleri, ferman ve hüccet türü belgelerin, başlangıç formüllerine benzer formatta yazılmıştır. Cinci Hoca’nın mülklerini ihtiva eden 406 numaralı evkaf defterinin üzerinde bulunan başlangıç formülü;

“Hamd-i nâ-mahdûd ve senâ-i gayr-ı ma’dûd ol hazret-i vâcibü'l-vücûd ve müfizu'l-hayr ve'l-cûd cenâbına sezâvâr oldur ki...” biçimindedir.

Bu bölümün akabinde elkâb ve dua bölümü bulunmaktadır. Ancak, temliknâme türü belgelerde “elkâb” berâtlarda olduğu gibi, vesikanın başında bulunmaz “nakil ve iblağ” bölümünün içinde bulunurdu. Burada, muhatapların adları ve elkâbın akabinde, “*selâm*”, “*dua*” ve “*temenni*” formülleri yazılırdı. Duâ cümlelerinin bazıları makam ve rütbe bakımından farklı, fakat birbirine yakın olan kişiler için ortak kullanıldıkları için, elkâb formülleri kadar çok çeşitli olmamakla birlikte, elkâblara nazaran oldukça kısa formüllerdir (Taşkın, 2012: 33). Cinci’nin mülklerini ihtiva eden, 406 numaralı evkaf defterinin üzerinde bulunan elkâb ve dua bölümü dikkat çekicidir. Bu bölümde, Hoca için iki farklı elkâb kullanılmaktadır. Cinci, bu dönemde padişaha hocalık ve böyle bir

vazifeye ek olarak, “*Anadolu kâdı'asker*”liği vazife olarak üzerinde bulundurmaktadır.

Kazaskerlik makamına hitaben kullanılan elkâb formülü;

“*A'lemü'l-ulemâ'i'l-müteverri'in efdalü'l-fuzalâ'i'l-mütebahhirîn yenbû'u'l-fazli ve'l-yakîn, keşşâfî'l-müşkilâti'd-dîniye, hallâlî'l-mu'dilâti'l-yakîniye, el-mahfûfu bi-sunûf-i avâtîfi'l-Meliki'l-mu'ayyen, Rumili pâyesiyle bi'l-fi'il Anadolu kâdı'askeri olan celîlü'l-şân faziletli Hüseyin Efendi*” biçimindedir.

Cinci'nin *hocalık* makamına mukabil olarak kullanılan elkâb formülü, oldukça farklı bir tarz ile tertip olunmuştur. 406 numaralı evkaf defterinin üzerinde 34. sahifede bulunan, elkâb formülü;

“*Havâlî-i zât için tahrîr ve merâsim-i ma'rûfâtдан ârî ve bîrûndur, vürûd-ı Dürûd ve sürûd-ı memdûd, ol hâce-i sadr-ı şuhûd, ve sâhib-i makâm-ı mahmûd resûl-ı hüdü, Şefî'i Rûz-i Cezâ, Hazret-i Muhammed Mustafâ, aleyhim mine's-salevâti efdalühâ îsâr ve nisârdır ki...*” biçimindedir.

406 numaralı evkaf defteri üzerinde bulunan müteallik bölümlerde, Hoca için birçok dua formülü kullanılmıştır. Bu defter üzerinde bulunan dua formüllerinden en dikkat çekici dua formülü; “...*edâmallâhu te'âlâ meyâmin-i devletihû ve eyyede mehâsin-i 'izzetihû*” biçimindedir.

Bu bölümün akabinde “unvan” bölümü bulunmaktadır. Bu formül, umumiyetle “çün” biçiminde bir ibare ile başlar ve temlikname verilen kişinin bağlı buldukları mevkileri yüceltecek bir ifade kullanılırdı. Bu unvanlar, temliknâme verilen kişilerin mevki ve makamlarına nazaran farklılık bildirebilirdi. (Taşkın, 2012: 34) 406 numaralı evkaf defterinin üzerinde bulunan unvan formülü;

“*Çün hazret-i hüdü-yı mâlikü'l-mülk ve vâcibü'l-vücûd azze şânühû ve cenâb-ı Rezzâk-ı mu'tî el-memâlik-i vâhibü'l-vücûd...*” biçimindedir.

Bu bölümün akabinde, “temlik kaydı ve hudut tespiti” bölümü bulunmaktadır. Osmanlı temliknâmelerinde, ferman ve beratlardan farklı olarak nakil ve iblağ bölümü yerine mülk olarak verilen topraklar ve bunların hudutlarının belirtildiği bölümler bulunurdu (Taşkın, 2012: 35). 406 numaralı evkaf defterinin üzerinde bulunan mezkûr formülü;

“*Zikr olunan kurâ ve mezâri'iden için tuğrâlu sınırnâme-i hümâyûn verilmek bâbında istid'âyı inâyet ve istircâ-yı âtîfet etmekle mücebince işbu sınırnâme-i hümâyûn-ı sıhhat meşhûnu verdüm ve buyurdum ki*” biçimindedir.

Temliknâmelerde de ferman ve beratlarda olduğu gibi nakil ve iblağ bölümünün akabinde “tekid” ve “tehdid” bölümü bulunur. Bu bölümde, verilen emrin hükmünü kuvvetlendirmek için tekid ve tehdid ibarelerinin beraberinde, “müeyyide” (yaptırım) ve “lanet” ifadeleri de yer alır. Bu bölüme, Osmanlı diplomatikasında vaîd (ihtar etme) de denirdi. Temliknâmenin tekid ve tehdid bölümünde, temliknâme metninin emir ve hüküm rüknünde verilen talimat ve buyruklara riâyat olunmamak ve hilafına harekette bulunulmamak tembih olunurdu. Bunun için daha çok mülknâmede bulunan mülklere *dahl ü taarruz* da bulunma yönünde bir ihtar yapılırdı (Taşkın, 2012: 36). 406 numaralı evkaf defterinde bulunan tenbih formülleri;

“Şöyle bileler alâmet-i şerîf-i 'âlem-ârâya i'timâd ve i'tikâd kılalar”,

“Şöyle bileler deyû mülknâme-i hümayûnumun mazmûnu mukarrer bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd ve i'tikâd kılalar”,

“Şöyle bileler alâmet-i şerîf-i âlem-ârâya mutâla'a kılalar mazmûn-ı hümayûnum muhakkak ve musaddak bilüb i'timâd-ı tamm ve i'tikâd-ı mâlâ-keâm kılalar” biçimindedir.

Temliknâmelerin “tekid” ve “tehdid” bölümlerinde umumiyetle, bu mülklerin duruma bağlı olarak, hibe ve vakfedilmelerine müteallik tabirler bulunurdu. (Taşkın, 2012: 36) 406 numaralı evkaf defterinde bu durum;

“envâ'-ı vücûh-ı mülkiyyet üzere mutasarrıf olub diler ise sata ve diler ise bağışlaya ve murâd edinirse vakfeyleye” biçiminde verilmektedir.

Yine bu bölümde, mülk topraklarına müdahale olunmamak ve temliknâmeleri iptal etmemek tembih olunurdu. Bu mülkleri bozanlara ve mülknâmeleri iptal edenlere lanet okunurdu. 406 numaralı evkaf defterinde bu formül;

“Mine'l-esbâb mine'l-envâ' mâni' ve dâfi' olmayub dahl ve ta'arruz kılmaya her kim tebdîl ve tağyîr ve tahrîk ve ta'tîl etmek isterse, -femen beddelehû ba'demâ semi'ahû fe-innemâ ismuhû ale'l-lezîne yübeddilûnehû inna'llâhe semî'un alîm- mefhûmuna mazhar olub inda'llâhi'l-meliki'd-dâim mücrim ve âsim olalar...” biçiminde, lanet için bakara'dan bölüm verilmiştir.

Temliknâmeler üzerinde, kadılar tarafından hazırlanan hüccet ve vakfiyelerde bulunan, “şühüdül-hal” bölümü bulunmaktadır. Yani bu belgeler, tanıklar tarafından imzalanırdı. Temliknâmelerde bulunan bu bölüm, belgelerin düzenlendikleri tarihlerde vazifede bulunan devlet erkanını hakkında da bilgiler vermektedir. 406 numaralı evkaf defterinde de, dönemin devlet erkanının kimlikleri ve bunların merâtibine dair bilgiler bulunmaktadır (Taşkın, 2012: 39-40).

406 numaralı evkaf defterinde bulunan bilgilere nazaran, 1644 yılında vazifede bulunan devlet erkanı;

“*Vezîr-i a'zâm Mehmed, Defterdâr Salih, Vezîr Kenan, Vezîr Ahmed, Vezîr Musa, Vezîr Yusuf, Vezîr Siyavuş, Tevki'î Ahmed*” biçimindedir.

Yine bu defter üzerinde bulunan 1644 yılı kayıtlarına nazaran, bu tarihte vazifede bulunan devlet erkanı;

“*Vezîr-i a'zâm Mehmed, Kapudân Yusuf, Defterdâr Salih, Vezîr Musa, Vezîr Ahmed, Vezîr Musa, Vezîr Mustafa, Vezîr Ahmed, Rumeli Kazaskeri Mehmed, Tevki'î Ahmed, Defteri Mehmed ve Defteri Rıdvan Efendi*” biçimindedir.

Mezkûr defter üzerinde bulunan bu iki farklı kayıt bize, 1644-1645 tarihlerinde vazifede bulunan devlet erkanının kimlikleri ve Osmanlı Devleti teşkilat tarihinin bir dönemdeki merâtip düzenine dair bilgi vermeleri bakımından hiyerarşik yapı hakkında da bilgi vermektedir.

Bu bölümün hemen akabinde “tarih” bölümü bulunmaktadır. Temliknâme türü belgelerde temel alınan tarih hicrî tarihtir. Bu minvalde, aylar kamerî takvimine, yıllar Arapça'ya nazaran verilmiştir. Bu tarihler umumiyetle, “tahriren fi” veya “hurrire fi” biçiminde ibareler ile başlardı (Taşkın, 2012: 41) 406 numaralı evkaf defteri üzerinde bulunan tarihlendirmeler;

“Tahrîren evâhir-i şehri Cemâziyelâhir li-sene erba'a ve hamsîn ve elf mine'l-hicreti'n-Nebeviyye aleyhi efdâlü's-salati ve ekmelü't-tahiyye”,

“Tahrîren evâhir-i şehri Rebî'ü'l-evvel min-şuhûr-i sene hams ve hamsîn ve elf min hicret-i men lehü'l-izzu ve'ş-şeref” biçimindedir.

Temliknâmelerde nihai bölüm olarak, “mahâll-i tahrir” bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm, belgelerin alt bölümünde bulunur ve belgelerin nerede kaleme alındıklarını bildirirdi. Temliknâmelerdeki, bu tür kayıtlar tertibat itibari ile, ferman ve beratlardaki kayıtlara benzemektedir. Bu itibarla, yer adları umumiyetle, “be-makâm” biçimindeki bir ibare ile verilir, bunun hemen akabinde, “Edirne...” vb. biçimindeki ibare ile tanzim olduğu yerler belirtilirdi (Taşkın, 2012: 42). TD 406 numaralı evkaf defterinde bu

bölüm bulunmamaktadır. Ancak, orijinal temliknâme'ye nazaran, belge merkezde hazırlanmıştır.

Elimizde bulunan temliknâmelerin tamamı, Cinci Hoca'ya temlik olunan mülk topraklarını ihtiva etmektedir. "Cinci Hoca"ya temlik olunan mülk topraklarını ihtiva eden bu tür belgeler, "kenar vassâleleri" biçiminde defterlerde müteallik alanlara derç edilmiştir. Buna ilave olarak, Hoca'nın mülklerini teferruatlı olarak belirten bir vakıf defteri bulunmaktadır. Ancak tahrir defterlerinin bölgeler için, temel başvuru kütüğü olma durumları bakımından, bu belgeler defterlere eklenmiştir. Bu bölümde, elimizde bulunan belge örneklerinden de faydalanarak, temliknâme türünden belgeler hakkında malumat vermeye çalıştık. İleriki bölümlerde, 406 numaralı Vakıf defteri ve çalışma konumuzu teşkil eden TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterleri üzerine derç olunan belgeler özelinde, temliknâme türünden belgeler hakkında daha teferruatlı bir malumat verilecektir.

5.1.1.2.7. Vakıfnâme (Vakfiye)

Arapça kökenli bir kelime olan *vakf*, "dondurmak" ve "alikoymak" anlamlarına mukabil olarak kullanılmaktadır. Buna ilave olarak, "bir malı veya mülkü -satılmamak kaydıyla- bir hayır işine bağışlama, bırakma" anlamlarına karşılık olarak da bu kelime kullanılmaktadır. Bu kelimedenden türemekte olan "vakfiyye", lügat anlamı bakımından, "bir vakfın şartlarını bildiren resmî senet" anlamına mukabil olarak kullanılmaktadır. (Devellioğlu, 2015: 1321-1322).

Vakfiyye, Vakfa dair "vâkıf"ın tahrir ve hâkimin (kadının) tescilini havi tanzim olunan "hüccet" hakkında kullanılan umumî bir tabirdir (Pakalın, III., 1993:576) Bu tarife ilave olarak, vakfiyye, vakıf akdinin, daha doğru bir tabirle vakıf kullanımlarının "senet" ve "hüccet"idir ki, bu itibarla vücûd bulan vakıf hükmî, bir vakıf kurumuna ait "nizâmnâme tüzüğü" demektir (Gökbilgin, 1977: 92). Yine bu tanımlara paralel olarak Kütükoğlu vakfiyeleri şu şekilde tanımlamaktadır;

"Terim olarak vakıf bir kimsenin Allaha yakın olmak gayesi ile menkul veya gayr-i menkul mal veya mülkünü dini ve sosyal bir gaye için tahsis etmesidir. Vakfiye ise vakf edilen şeyin vasıfları ve vakf edilme şartlarını ihtivâ eden ve kadı tarafından tasdik edilen bir belgedir... (Kütükoğlu, 2018: 359)"

“Vakfiyye”, “Vakfiye” ve “Vakıfnâme” biçimlerinde tabir olunan bu belgeler, vakfedilen mal ile kurulan vakfın idare biçimini, vakıftan nerelere ve ne tür harcamalar yapılacağı, vakıfta kaç kişinin vazife alacağı, bu vazifelilere yapılacak olan ödemeler, bu vakfın harcamaları karşılayacak varidat kalemleri, bu vakıftan kimlerin ne biçimde faydalanacağı vb. konuları ihtiva etmektedir. Bu tür konular, ilk olarak vâkıf tarafından tek tek belirlenir, akabinde teferruatlı biçimde vakfiyeler tanzim olunurdu (Özgüdenli, 2012: 466; Pakalın, 1993: 576-579).

Bu tür belgeler, temelde üç farklı biçimde olup, bunlardan “orijinal vakfiye”ler, vâkıf tarafından tanzim olunan ve orijinal metni bugüne kadar intikal eden belgelerdir. Bu tür belgeler, umumiyetle tomar biçimindeki kağıtların üzerine derç olunurdu. İkinci vakfiye türü olan “vakıf kitabeleri”, temel olarak orijinal vakfiye metnlerinin bir özeti konumundadır. Bu tür kitâbeler umumiyetle, bu vakfın kurulumunun hemen akabinde, tertip olunarak ait oldukları binalar üzerine konulurdu. Nihai olarak “vakfiye sûretleri” vakfiyelerin muhtemel tahribatına mukabil olarak tanzim olunurdu. Yine bu minvalde, orijinal vakfiyelerin “birebir kopyaları” tahrir defterlerine ilave olunmuştur. Elimizde bulunan tek vakıfnâme örnekleri de bu türden örnekler olup, 1647 tarihinde defterlerin üzerine derç edilmiştir. Bu vakıfnâme kopyaları, Cinci Hoca’nın kendine temlik olarak verilen mülk topraklarını, bilahare vakfa devri ile müteallik defterlere derç edilmiştir. Bu vakfiyenin orijinali elimizde bulunmamaktadır. TD 35 ve TD 19 numaralı defterler üzerine de vakfiyenin bir özeti konulmuştur. Bu vakfiyenin birebir orijinal halini ihtiva eden kopyaları TD 547 numaralı evkâf defterinde bulunmaktadır.⁵² Ancak, vakfiyenin orijinal metnini ihtiva eden belge elimizde bulunmamakla beraber, bu vakıf toprakları 1648 yılında Cinci’nin elinden alınarak, *üslûb-ı sâbık üzere tumâra tashîh olunmuştur*. Bu minvalde, Cinci Hoca’nın vakfı da kuvvetle muhtemel bozulmuştur. (Yüksel, 2012: 468; KKA., TD 35). Vakıf kütükleri, kadı defteri ve tahrir defterlerinin üzerinde bulunan kopyalara ilave olarak, vakıfnâmeler “rulo” veya “kitap” biçiminde de tanzim olabilirdi. XVI. yüzyıla kadar umumiyetle, vakfiyeler rulo halinde yazılmıştır. Kitap biçiminde kaleme alınan vakfiyeler, bu yüzyıldan itibaren kullanılmıştır. (Yüksel, 2012: 468).

---

⁵² Mülk name için bkz.

Mezkûr belgeler, tertibat bakımından hüccetlere benzemektedir. Bu minvalde, bir icâzet formülü ile başlamaktadırlar. Veliyyü'l-emr tarafından yetkili kılınan kadılar vakfın lüzumuna ve tesciline karar verirdi. Bunlara ilaveten, “kadıaskerler”in icazetleri de belgeler üzerinde vâkidir. Bunun akabinde, davet formülü verilmektedir. Akabinde, vakfa dair umumî bilgiler verilirdi. Akabinde, “mevkuf”un bir tanımı verilirdi (Yüksel, 2012: 469). Vakıf terimi olarak, vakf edilen mallar “mevkuf” biçiminde tabir olunurdu. Bu bölümde, vakfedilen mal ve mülklerin bir tanımı ve tarifi yapıldı (Kütükoğlu, 2018: 362). Bu bölümün akabinde, “vakıf şartları” verilirdi. TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde bulunan vakfiyelerde bu bölüm;

“...Vakfiyenin içinde olan şurût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vâkıf üzere kim mütevellisi olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola...” biçiminde verilmektedir.

Bunun akabinde mütevellinin tanıtıldığı bölüm verilir. Mütevellî bu vakıflarda, yönetici olarak bulunan vazifelilere denir. TD 35 ve TD 19 numaralı defterler üzerinde bulunan vakıfnâme kopyalarında, bu bölüm bulunmamaktadır. Bu bölümün akabinde, Vakıftan rücû bölümü verilmektedir. Vâkıf, kadı'nın huzurunda, vakıftan vazgeçtiğini beyan ederdi. Bu bölüm, vâkıf'ın bu beyanı kabulünü bildirir ve kanıtlar. Bu bölümün akabinde, “beddua bölümü” vardır. Bu bölümde, vakfî muhalif olanlara ve müdahale edecek olanlara lânetler ve beddualar okunurdu. Bu bölümün akabinde, “tarih bölümü” bulunmaktadır. Arapça olmak üzere, harfler ile tertip olunan bu bölümünün akabinde, “şühudü'l-hal” bölümü bulunmaktadır. Vakıf kurulumunda, aleniyet kavramı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu itibarla, vakıfnamenin tanziminde hazır olarak bulunan kişilerin, vakfın kurulumuna tanıklık etmeleri oldukça mühimdir (Kütükoğlu, 2018: 361-366; Yüksel, 2012: 469). TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerin üzerinde bulunan vakıfnâmelerde bulunan beddua bölümü;

“Şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar” biçimindedir.

Tahrir defterleri üzerine, “vassâle” biçiminde eklenen veya derç olunan vakfiye türü belgeler, temelde orijinal vakıfnâmelerin kopyalarıdır. Bu kopyalar, umumiyetle orijinal belgelerin bir özeti biçimindedir. Özellikle, evkâf defterlerine ilave olunan bu belgeler, bazı durumlarda bölgeye müteallik bütün defterlerin üzerine de derç ve ilave

olabilirdi. Çalışmamızda veri olarak kullanılan Cinci Hoca vakıflarına ait, vakıfnâme sûretleri de mufassal defterler üzerine derç olunmuştur.

Mufassal veya *evkaf* defterlerinde bulunmayan, teferruatlı bir biçimde kayıt edilmeyen veya bu defterlerin tertibinin akabinde hibe ve teberru olunan mallar ile büyüyen vakıflara ait vakfiyelerin bilahare defterlere ilave edildiği de malumumuzdur. Bu tür belgelerin defterhâne'ye kayıt edilmelerindeki bir başka neden olarak, müteallik vakfiyenin mütevellî elinde zâyi olabilme ihtimalini de zikredebiliriz. Bu minvalde, vakfiyelerin defterhânedeki hıfz olunmaları, mütevellilere mukabil bir tedbir idi. Vakıf mütevellileri kendi ellerinde olan vakfiyelerin defterhâne'ye kayıt ve hıfz olunmaları için arzuhal verirlerdi. Bu arzuhalin akabinde, vakfın kayıtları defterhâne ile müteallik kalemlerden derkenâr edilir bunun akabinde vakfiye *kazaskerler* veya *taht kadılarınca* tetkik edilmek üzere havale olunurdu. Bu tür evraklar üzerindeki tetkikler, umumiyetle *Rumeli kazaskeri* tarafından yapılmaktaydı (Afyoncu, 2014: 46-48).

Vakfiye ve müteallik diğer evrak tetkik edilerek, “*vakfiyenin mazmunun şerle muvafık ve mucibiyle amel ve ihticâca salih*” olduğu bildirilir, bunun hemen akabinde, vakfiyelerin defterhâne'ye ilâm mücebince kayıt olunmaları cihetinde bir buyuruldu yazılırdı. Bunun üzerine vakfiye ile muameleye maruz kalan ve üzerinde buyuruldu bulunan arzuhaller *mufassal* veya *evkaf* tahrir defterlerinde müteallik alana konulurdu. Bu vakfiyeler, “*bir-iki sahife olabildiği gibi bazen sekiz-on sahifelik*”, küçük bir defter biçiminde de tahrir defterlerine ilave olunabilmekteydi. Fakat, bu vakfiyelerin tomar halinde veya deftere konulamayacak kadar büyük olduğu durumlarda, vakfiye bir *kise* içine konulup *fermân sandığı*'nda hıfz olunurdu. Vakfiyenin defterhâne'ye kaydı için verilen arzuhalin üzerine vakfiyenin *fermân sandığı*'nda olduğu *şerhi düşülerek* tahrir defterine rapt olunurdu. Defterhânedeki bulunan tahrir defterlerine konulan (*vasl edilen*) vakfiyeler, umumiyetle orijinal nitelikteki belgelerdir. Bu nedenle mütevellilere bütün bu muamelelerin akabinde, “*sûret-i defter-i hakanî*” verilirdi. Bazı defterlerin üzerine, kuvvetle muhtemel orijinal belgelerin zâyi olmalarına bağlı olarak, *defter sûretleri* de konulabilmekteydi. Bazen de orijinal belge küçük evkaf kaleminde hıfz edilir, defterhâne'ye de bu *vakfiyenin bir sûreti* verilirdi. Buna ilaveten, küçük evkaf kaleminde bulunan bazı vakfiyelerin defterhâne'ye ihraç edilerek, müteallik defterlere ilave olundukları da vâkidir (Afyoncu, 2014: 47-48).

5.2. Vassâlelerin Tahlili

Çalışmanın bu bölümünde, bu çalışmada veri olarak kullanılan ilave belgelerin (vassâle) bir tahlili yapılacaktır. Bu çalışmada, temelde 109 adet vassâle kullanılmıştır. Vassâlelerin büyük bir bölümü, Cinci Hoca mülklerine müteallik olup, defterin üzerine “kenar vassâleleri” biçiminde tevkiî'nin kalemi ile kayıt ve derç olunmuştur. Bunların, “40'ı hududnâme”, “40'ı temliknâme özeti” ve “29'u vakıfnâme özetleri” olmak üzere, toplamda 109 adet olup, bunlar TD 19 ve 35 numaralı defterlere ilave olunan belgelerin büyük bir bölümünü teşkil etmektedir. Çalışmada kullanılan, 40 adet vassâlenin büyük bölümü, bu defterlerde kayıtlı bulunan ünite ve kalemlerin üzerinde vukû bulan ihtilaf durumları ile alakalı olup, Arzuhal ve hüccet türü belgelerdir. Bunların yanında, berât, fermân, kaime ve muhtelif defterlerden çıkartılan kayıtlar da, defterlere vassâle olarak ilave olunmuştur. TD 35 ve 19 numaralı defterlerin üzerine ilave olunan ilk vassâleler, “Haziran 1645” tarihli olup, bizzat tevkiî Ahmed'in kalemi ile, varaklara ilave olunan parça kağıtların üzerine derç olunmuştur. Mezkûr defterlerin üzerine ilave olunan nihai vassâle örnekleri “29 Mart 1869” tarihli olup, bizzat tevkiî Mehmed Raif'in kalemi ile, tatbik olunmuştur.

5.2.1. Cinci Hoca Mülklerine Dair Vassâleler

Çalışmamızda veri olarak kullanılan belgelerin büyük bir bölümünü teşkil eden vassâleler, mülk toprakların hudutlarını tayin ve tarif eden “hududnâme”ler, mülklerin kaide ve muafiyetlerini tayin ve tarif eden “temliknâme özetleri” ve mülk toprakların Cinci Hoca'nın Taraklıborlu dahilinde kurduğu, imâret vakfına bağlandığını bildiren “vakıfnâme özetleri” olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Bunların üzerinde bulunan kayıtlar vakıfnâme ile alakalı kayıtlar hariç, TD 406 numaralı vakıf defterinin üzerinde kayıtlı bulunmaktadır. TD 19, TD 35, TD 250 ve TD 547 numaralı tahrir defterlerinin üzerinde bulunan, Cinci Hoca mülklerinin “hudûd ve muâfiyeti”ni bildiren ilk kayıtlar, “Haziran 1645” ve “Eylül 1645” tarihlerinde, tevkiî Ahmed tarafından derç edilmiştir. Mülklerin, Cinci vakfına ilhakını bildiren vakfiyye kayıtları, tevkiî Mustafa tarafından, “21 Nisan 1647” tarihinde kayıt ve derç edilmiştir. Nihai olarak, bu mezkûr vassâleler, “Aralık 1648” tarihinde Tevkiî Mehmed'in kalemi ile tatbik olunan düzeltimler ile ref olunarak, her birinin üzerine çizgi çekilmiştir. Mezkûr düzeltimlerin üzerinde bulunan, “hudûd ve mu'âfiyeti sehven yazılmıştır” ve “sehven çalınmıştır” biçimindeki kayıtlar oldukça dikkat çekicidir.

Hududnâme

“Hudûdnâme” türü belgeler, mülk olarak temlik olunan toprakları teminat altına almak ve bu topraklar üzerinde, zuhur edebilecek talep ve muhalefete mâni olmak için, tanzim olunabilirdi. Mülk olarak verilen topraklara müteallik hudutlar, temliknâmenin üzerinde verilerek, hudutlar dahilinde bulunan toprakların, ifrâzı ve ihrâcının mümkün olmadığı; devletin, vergi toplamak dahil olmak üzere hudutları tarif olunan toprakların üzerinde hiçbir hakkının kalmadığı belirtilirdi. Nitekim böyle bir durum, temlik olunan toprakların hudut ve mu’âfiyetlerin tayin ve tarifini zorunlu kılmaktadır. Bu minvalde, Cinci Hoca’nın bu mülk topraklarına müteallik defter düzeltimlerinin hemen akabinde, “hudûdnâme” tanzim olunmuştur. Cinci Hoca’ya temlik olunan bu topraklar, Hoca’nın i’lâmı üzerine belirlenip, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerinde, bu toprakların Cinci Hoca’nın üzerine hibe ve temlik olunduklarını bildiren düzeltimler, kayıt ve derç olunmuştur. Bunun hemen akabinde, kazâ-i Bolu, Taraklıborlu ve Viranşehir dahilinde bulunan bazı topraklar; vüzerâ-yı izâmın mübeyyin imzâları ile bir temliknâme tanzim olunup, Cinci Hoca’nın yedine verilmiştir. Bunun akabinde, temlik olunan toprakların hudutları, keşif ve tebyîn olunmak babında, başta Mevlânâ el-Hâc Abdülvehhab olmak üzere bölgede vazifeli bulunan kadılara hitaben bir fermân tertip olunarak, toprakların “bî-garaz ve ehl-i vukuf kimesneler ile tahrîr ve tescîl...” olunup, bir hüccet biçiminde, Merkez’e bildirmeleri yönünde emir verilmiştir. Bu fermânın akabinde, bölge kadıları, vilâyet ahâlîleri ile birlikte, bu kurâların (köyler) üzerine varıp, buralardaki toprakların hudutlarını tahrir ve temyîz etmiştir. Bu konu ile alakalı kayıtlara nazaran hîn-i teftişte, “â’yân-ı memleket” de hazır bulunmuştur. Neticede, her karye mahallinde titizlikle ve dikkatlice tahrir yapıp, ahâlî-i vilâyet ta’ayyün ve â’yân-ı memleket, mülk toprakları, tahakkuk ve tebeyyün edip, toprakların “hudutları”, buralarda bulunan vergi mükellefi nüfus ve bunların “mu’âfiyyet”leri, tertip olunan hüccet üzerine kayıt ve derç olunarak, Merkez’e bildirilmiştir. Bunun hemen akabinde hüccet temel alınarak, tanzim olunan “Tuğrâlu Sınurnâme-i Hümayûn” Cinci’nin yedine verilmiştir. Yine, mülk toprakların, “hudûd ve mu’afiyetleri”nin, tahrir defterleri üzerine kayıt ve derç olunmaları yönünde defterhâne’ye bir hüküm verilmiştir. Akabinde, bu hudutlar, tevkî Ahmed tarafından, “Haziran 1645” tarihinde, TD 35 numaralı tahrir defterinde, 37 farklı ünitenin üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Bunların “5’i kazâ-i Bolu’da”, “8’i kazâ-i Viranşehir’de” ve “23’ü Taraklıborlu’da” olup, TD 35 ve TD 406 numaralı defterlerde bunların hudutları verilirken, hemhudut biçimde bulunan ünitelerin hudutları, büyük ölçekte bütün olarak verilmiştir. (BOA, TD 406: 1-85).

Şekil 9: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Dağılımı

Kaynak: (http-2, 10.09.2021).

Yukarıda örnek olarak verilen parça harita, Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunan toprakların konumunu bildirmektedir. Hoca'nın ilâmı üzerine temlik olunan topraklar, temelde bir malikânenin bütünlüğünü bozacak biçimde, dağınık olarak bulunmaktadır. Mülk toprakların büyük bir bölümü bugün Karabük iline bağlı olup, muayyen bir küme teşkil etmemektedir. Yani, temlike konu olan hemen her köy, farklı bir konumda olup, bütün bir malikane oluşturmaktan uzaktır. Yukarıda verilen parça harita, bunu kanıtlar niteliktedir. Nitekim, temliklerde umumiyetle, zuhur edebilecek yerel bir muhtariyete mahal ve imkân vermemek için, bu yol izlenmiştir (Barkan, 1941: 906-942). Yukarıda verilen harita, Cinci'ye Taraklıborlu ve Eflani'den temlik olunan topraklara havi olup, “Pınarcıközü (Pınarözü), Ulugeçid (Ulugeçit), Körpe, Konarı, Kozyaka (Kuzyakaöte), Alpviran (Alören), Değirmencik, Yazı (Yazıköy), Kızılcaviran (Kızılcaören), Kapaklı, Akviran (Akören), Bulak, Kadıbükü, Çerçin (Çerçen), Karıt ve Bürnüük”ün, konumunu bildirmektedir (BOA, TD 406: 2-32).

Mülk topraklar üzerinde yapılan teftiş ve tahkikat, büyük bir dikkat ve titizlikle yürütülmüştür. Bunun akabinde, tayin ve tarif olunan muayyen hudutlar, temlik olunan toprakların konumunu bildirmeleri veçhile mülk toprakların üzerinde zuhur edebilecek ihtilaf ve müdahaleleri önlemek üzere, mutlak delil kabul olunan defterler üzerine derç olunmuştur. Mülke malik olanlar, temliknâmede verilen hudutların dışına çıkmamakla yükümlüdür. Temliknâme’de belirtildiği üzere, verilen muayyen hudutlar mutlak olup, hudutların tebdîl, tağyîr ve tahrîk olunmaması, yani bunların tahavvül olunmaması, (değiştirilmemesi) tenbih olunmuştur. Nitekim bu mülk topraklar, üzerlerinde kayıtlı bulunan bütün vergi kalemleri ile birlikte hibe ve temlik olunmuştur. Bu itibarla, vergi toplamak için vazifelendirilenlerin, bu topraklara müdahaleleri katî olarak önlenmiştir. Hudûdnâmelerin üzerinde bulunan padişaha ait “tuğra”, belgelerin konum ve önemini kanıtlamaktadır.

Cinci Hoca’ya temlik olunan mülk toprakların hudutlarını teferruatlı bir biçimde tayin ve tarif eden hududnâmeler, Cinci Hoca’nın üzerine bütün olarak, hibe ve temlik olunan ünitelerin hudutlarını ihtiva etmektedir. Mülknâme’nin üzerinde bulunan parça toprakların hudutları verilmemiştir. Bu mülk toprakların hudutları verilirken ilk olarak, belli bir nokta belirlenerek, betimleyici bir biçimde verilmiştir. Bu hudutların tarifinde, bölgede bulunan dere, nehir, dağ vb. dikkate alınmıştır. Bunların bulunmadığı yerlerde “dikilitaş”lara başvurulmuştur.⁵³

Temliknâme

Tahrir defterlerinin üzerindeki, muafnâme olarak tabir olunan belgeler temelde, Cinci Hoca’nın mülk topraklarına müteallik tanzim olunan temliknâmenin bir özetidir. Bu belgeler, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerine, “hudûdnâme”ler ile birlikte, kayıt ve derç edilmiştir. Bunlar, hudûdnâmelere konu olan ünitelerde bulunan ahalinin, muafiyetlerini ve haklarını bildirmektedir. Bu minvalde bu muafnâmeler, temlike konu olan topraklarda bulunan ahalinin, haiz buldukları bütün hak ve muafiyetleri teminat altına almaktadır. Bu belgelerin orijinaleri, temlik muamelelerinin hemen akabinde, Cinci’nin yedine verilmiştir (bkz. EK B.17).

⁵³ Cinci Hoca’ya temlik olunan ünitelerin hudutları ve bunlara verilen muafiyetler için bkz.; [5.2.], [6.2.], [11.1.2.], [13.2.2.], [35.1.2.], [35.2.2.], [37.2.], [38.1.2.], [38.2.2.], [38.3.2.], [39.2.], [41.2.], [44.2.], [53.2.], [54.2.], [57.2.], [58.2.], [59.2.], [61.2.], [62.1.2.], [62.2.2.], [63.1.2.], [63.2.2.], [64.2.], [66.2.], [67.1.2.], [67.2.2.], [67.3.2.], [68.2.], [69.2.], [73.2.], [74.2.], [75.2.], [76.1.4.], [77.1.2.], [77.2.2.], [78.2.], [86.2.], [119.2.], [120.2.] numaralı vesikalar.

Cinci Hoca'ya temlik edilen mülk topraklara havi bulunan, bu temliknâmelerde dikkat çeken ilk konu, Cinci Hoca'ya temlik ile birlikte verilen muafiyetlerin, mahiyeti ve muhteviyatıdır. Cinci'ye mülkler, Osmanlı Devleti'nde benzeri bulunmayan, büyük yetki ve muafiyetlerle temlik olunmuştur. Barkan; Cinci Hoca'ya bu mülk toprakların, “birçok hak çığnenerek”, hibe ve temlik olduğunu belirtmektedir. Merkez'in burnu dibinde tam ve bütün bir mâlikâne oluşturmak, hiç kolay olmamıştır. Ancak, Cinci'nin, hükümdarın üzerinde kurduğu nüfuz ile, temlik kanun ve kaidelere mutabık bir zemine oturtulmuştur. Akli bozuklukları bulunan bir hükümdarı cinlerle ve büyücülükle avucu içine alan bir molla için mülknâme “büyük âlimlerin âlimi” vb. biçiminde kullanılan lakaplar, Cinci üzerine yapılan bu temliki, kanunlara mutabık bir zemine oturtmak için kullanılmıştır. Bu itibarla, mülknâme üzerinde verilen lakaplara imtina ile bakılmalıdır (Barkan, 1941: 926-928). Mezkûr mülk topraklar, Cinci Hoca'nın üzerine ebedî olarak (ebediyet kaydile), büyük imtiyaz ve muafiyetler ile “emvâ'-ı vücûh-ı mülkiyet” üzere, “*serbest*” ve bütün bir mülk olarak temlik olunmuştur (Barkan, 1941: 925). Mülknâme üzerinde vâki' kayıtlara nazaran, hükümdar; kendinin (taraf-ı aliyyemden) evlatlarının (evlâd-ı emcâd) ve akrabalarının (şecere-i keyânî); vezirlerin (vüzerâ-yı âlî-mikdâr) ve devlet erkanının (zümre-i ekâbir); beylerbeyinin (mîr-i mîrân-ı âlî-i makâm); defterdar olanların (defterdârân), ümerâ-i kirâm (beyler), ümenâ (eminler) ve ummâl (idarî amir) vb. zâbitân-ı memleketin ve bölgede bulunan kadıların (kuzât) ve hâkimlerin (hükkâm) ve nâiblerin (nüvvâb) Cinci'nin mülk topraklarına dahl ve taarruzda bulunmayacağına, bulunanların men' olunacağına dair bir teminat vermiştir. Bunun devamında, bu mülkü “tebdîl, tağyîr, tahvîl, tahrîk ve ta'tîl” etmeye yeltenenlere hitâben, beddua ve lânetler okunmuştur (BOA, TD 406: 2-32). Mülknâme ilk olarak, temlik olunan bu topraklar verilmiştir. Bunun akabinde, hudutları tayin ve tarif olunan, bu toprakların içinde kalan bütün tarımla alakalı topraklar, çorak topraklar, tepeler, ormanlar, nehirler ve pınarlar; buralarda bulunan halk; bu toprakların âmme-i hukûk (kamu hakları) ve kâffe-i tevâbi' (bütün maiyyeti ile) ve levâhıkı (ilaveleri) mülknâme ile, Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunmuştur. Yine, toprakların üzerinde bulunan beytûlmâl-ı âmme (devlete ait mallar), “yave, kaçgun, bâd-ı hevâ, cürm ü cinâyet” vb. vergiler, hayvan ve tahıllardan toplanan vergiler, tayyarâtı ve bâkî müteveccihât ve müteallikâtı ile birlikte, Cinci Hoca'ya hibe olunmuştur. Neticede, bu toprakların üzerinde ikamet eden ahalinin, bütün dinî hakları (*kâffe-i hukûk-ı şer'iyye*) ve mülk toprakların üzerinden toplanacak bütün örfî vergiler (*rüsûm-ı örfiyye*), Cinci Hoca'ya hibe ve temlik olunmuştur (Barkan, 1941: 926; BOA, TD 406: 2-32).

Tahrir defterlerine ilave olunan “muafnâme” türü belgelerde ve vakıf defterinde, Cinci Hoca’ya tanınan bütün bu hak ve mu’âfiyetler, teferruatlı bir biçimde verilmiştir. Bunlara nazaran, temlik olunan köylerde bulunan halk, haymanalar, kefere ve bunların çocukları, “avâriz-ı dîvâniye” ve “tekâlîf-i örfiye” biçiminde toplanan birçok vergiden, muaf tutulmuştur. Buna nazaran, Cinci Hoca’nın üzerine temlik olunan bütün üniteler, “bedel-i güherçile, bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından, bedel-i mekkârî, bedel-i lağımçı, bedel-i mütekâid” vb. vergilerden muaf tutulmuştur. Yine, bunlara ilave olarak, köyler, “kil, odun, şap, post (sansar ve zerdeva) evşeng” teftişinden ve “ümenâ, nâzır-ı nuzzâr, ummâl ve mübâşirîn-i emvâl” vb. vazifelilerin tekliflerinden muaf tutulmuştur. Burada dikkat çeken konu, kayıtlara nazaran, “kürk devri” olarak bilinen bu dönemde köylerde *post teftişi* yapılmaktadır. Cinci Hoca’nın *post muafiyeti* talep etme durumu, Cinci’nin kürk merakı ile alakalıdır. Malum olduğu üzere, Cinci’nin el konulan mallarının içinde kürkler mühim bir yer tutmaktadır. Bu durum, muafiyeti açıklamaktadır. Yine, bunlara ilave olarak, mülk köylerin ahalileri, idarî amirler tarafından alınan, na’l bahâ ve devir akçelerini vermekten, *Subaşı* ve *Çeribaşı* harcı için alınan, yağ, bal, arpa, odun, koyun, kuzu, tavuk ve ördek vb. tekliflerinden muaf tutulmuştur. Yine, mülk toprakların halkı, “Tersâne-i Âmire” için kereste, zift, kürek ve direk; top arabaları için alınan mühimmât teklifinden ve buralarda mütemekkin olan halk, “konuk, göçük ve öşr-i diyet” nâmına, akçe alınmaktan muaf tutulmuştur. Nihâî olarak, buralarda mütemekkin bulunan halk, “ulak, cerâhor, suhre ve kulağûz” olarak alınmaktan, keferenin oğulları yeniçeri olarak alınmaktan muaf tutulmuştur. Bu muafiyetlere ilaveten, Cinci Hoca’ya temlik olunan ünitelerde mütemekkin olan ahalinin, “yerlerinden kaldırılmayarak rencîde ve remîde” olunmamaları ve halktan, bennâk, çift ve çift bozan nâmına bir akçe ve bir habbe talep olunmayacağı da teminat altına alınmıştır. Akabinde, ahalinin bu mezkûr vergilerden, “envâ’-ı vücûh serbestiyet üzere mu’âf” tutuldukları, tahrir defterlerinin üzerine kayıt olunmuştur. Muamelelerin akabinde, Cinci’nin yedine, “tuğrâ-yı şerif ile mu’anven ve vüzerâ-yı izâm ve divân-ı âlî-i makâmın imzâları ile müzeyyen mülknâme-i hümayûn” verilmiştir (BOA, TD 406: 2-32). Cinci’nin yedine verilen temliknâme’nin üzerinde, vüzerâ heyetinin imzaları bulunmaktadır. Bu imzalar, bu temlikin heyette bulunanlarca kabulünü bildirmektedir. TD 406 numaralı vakıf defterine nazaran heyette, Vezîriâzam Mehmed ve Kapudân Yusuf başta olmak üzere, dönemin defterdarları, kubbe vezirleri, Rumeli kâdî’askeri Mehmed, Tevki’î Ahmed, Kâtip Mehmed ve Kâtip Rıdvân Efendi, hazır olarak bulunmaktadır.

Özetle, Cinci Hoca'ya temlik olunan topraklar, mülknâme ve defter kayıtları ile, koruma altına alınmıştır. Bu kayıtlarda, bu toprakların, Cinci'nin mülk-i mahzı olduğu, “envâ'-ı vücûh-ı mülkiyyet üzere mutasarrıf” olduğu ve bu toprakları, dilediği müddet “bağışlayabileceği ve vakfedebileceği” belirtilmiştir. Cinci Hoca, bu hakkını kullanıp, toprakları vakf etmiştir.

Vakfiyye

Tahrir defterlerinin üzerindeki, “vakfiyye” olarak tabir olunan belgeler temelde, Cinci Hoca'ya temlik olunan mülk toprakların, Cinci Hoca'nın Taraklıborlu dahilinde yaptırdığı hayrat vakfına ilhakını bildirmektedir. Bu vakfiyye özeti defterlerin üzerine, “21 Nisan 1647” tarihinde, tevkî Mustafa tarafından derç olunmuştur. Yine, bu tarihte yapılan bir düzeltmede, vakfiyenin mahiyetine dair bilgi verilmektedir. Buna nazaran, Cinci Hoca'nın memleketi olan kazâ-i Taraklıborlu dahilinde kendi malı ile yaptırdığı, “câmi'-i şerîf, medrese ve imâret-i cedîd-i âmirenin” harcamaları için, bütün topraklar, vakfa ilhak olunmuştur. Akabinde, “vakfiye-i ma'mûlün-bihâda” da belirtildiği üzere, her ünitenin defterde mahallerine, ünitelerin vakfa ilhak olunduklarını belirten kayıtlar derç olunmuştur. Vakfiye özetlerine nazaran, temlik olunan toprakların varidatı, yalnız Taraklıborlu'daki ibadethâneye, mekteplere, imârete ve fukaraların konaklamaları için yapılan tavhâneye bağlanmamıştır. Varidatın belli bir bölümü de, yine Cinci Hoca'nın “Gedik pınarından, Koç pınarına ve andan Ulukavak (Taşköprü) ve yeni ta'mîr olunan Kaçak pınarlarından” *su* akıtarak, yaptırdığı hayratın (çeşme) ve *nefs*-i Taraklıborlu'da yaptırdığı kaldırımların, lazım olan harcamalarına (mühimmat masârifî) ve tamîrlerine vakıf olunmuştur. Vakfiye'ye nazaran varidat, bina olunan hayratların lüzumlu işlerine (mühimmât-ı mesâlih) ve bu yapılan hayrat binaları için alınacak olan lüzumlu mallara (mükemmelât levâzım) kullanılmak üzere vakıf olunmuştur. Vakfiye'ye nazaran mülk topraklardan elde edilecek olan varidatın tümü, hayrat binalarının harcamalar için vakf olunmuştur⁵⁴

Cinci Hoca'nın yaptırdığı hayrat binalarının akıbeti meçhuldür. Bugün bölgede “Cinci Hanı” ve “Cinci Hamamı”nın, Cinci'nin vakfına ait olma ihtimali vardır. Yine, deprem veçhile yıkılmaları da muhtemeldir.

⁵⁴ Cinci Hoca'ya temlik olunan köylerin, vakfa ilhakını bildiren kayıtlar için bkz. [5.3.], [11.1.3.], [35.1.3.], [35.2.3.], [38.1.3.], [38.2.3.], [38.3.3.], [44.3.], [47.2.], [54.3.], [57.3.], [59.3.], [61.4.], [62.1.3.], [62.2.3.], [63.1.3.], [63.2.3.], [64.3.], [66.3.], [67.1.3.], [67.2.3.], [67.3.3.], [69.3.], [73.3.], [74.3.], [75.3.], [77.1.3.], [78.3.], [120.3.] numaralı vesikalar.

Vakfiyye üzerinde, mevkuf (vakf olunan mallar) ve yapılan hayrata dair mühim bilgiler verilmiştir. Burada dikkat çeken ilk konu, vakıf harcamalarından kalan paranın evlâda ve utekâya (azadlı köleler) verilme durumudur. Bildiğimiz kadarı ile, Hoca'nın oğlu veya kızı bulunmamaktadır. Bu minvalde, Cinci kuvvetle muhtemel, utekâlarının yoluyla varidatı kendi toplamıştır. Zira, topraklardan elde edilecek olan toplam kazanç, hayrat harcamalarından çok daha fazladır. Bu durum bu hayrat vakfının formalite icabı kurulduğunu ve vakfın kurulumundaki temel amacın, vakıf yoluyla kazanç elde etmek olduğunu kanıtlar niteliktedir. Yine, vakfiyenin üzerinde hayrat binalarının ta'mîrlerinin, Mütevellî tarafından yaptırılacağı belirtilmiştir. Mezkûr vakfa, kadı, nâib ve hükkâmın hilaf harekette bulunmamaları, hilaf harekette bulunmaları halinde mütevellilerin amel etmemeleri tenbih olunmuştur. Akabinde vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edecek olanlara beddua ve lanetler okunmuştur.

5.2.2. Mâden Kömürünün Zuhuru

Tahrir defterinin üzerinde, mâden kömürünün zuhuru ile alakalı iki farklı kayıt bulunmaktadır. Bunlardan ilki, temelde bir defter düzeltimi olup, konu ile alakalı ikinci kayıt olan ve oldukça teferruatlı malumat veren, "vassâle"nin özetini ihtiva etmektedir. Bu iki kayıt, Tevkiî Ahmed'in (Keşşâf) kalemi ile, "Haziran/Temmuz 1849" tarihinde, kayıt ve derç olunmuştur. TD 19 numaralı defter üzerinde bulunan bu kayıtlar temelde, "Ereğli ve Amasra ve tevâbi-i sevâhil ve cibâlinde" mâden kömürü zuhurunu ve kömür çıkan bu alanların, büyük bir bölümünün padişaha ait topraklar olduğunu ve bu itibarla, "evkâf-ı hümayûn-ı mülûkâneye ilhâk" olunduklarını ve bunun akabinde iltizam olarak verildiklerini bildirmektedir. Bu bölgelerdeki kömür madenleri ile alakalı ilk kayıtlar, "29 Temmuz 1843" tarihli olup, buralardan çıkarılan vapur kömürü ile alakalı mühim bilgiler vermektedir. Bu belgeye nazaran bu vapur kömürü, kalite tayini için ilk olarak teferruatlı bir tetkike tâbi' tutulmuştur. İngiltere kömürü baza alınarak yapılan tetkikte, "kömürün İngiltere kömürüyle farkı olup olmadığı bilinmek üzere..."⁵⁵, bu kömür vapur üzerinde tecrübe olunmuştur. Ancak bu deney nihayetinde mezkûr kömürün daha hızlı yandığı belirlenmiştir.

⁵⁵ "...kömürün İngiltere kömürüyle farkı olup olmadığı bilinmek üzere kapan canibinde olan Dakik Vapuruna bir miktar kömür itâsıyla tecrube olundukda, mezkûr kömür İngiltere kömüründen ziyadece sarf olunup... (BOA., İ.DH., 78/3874)."

Mezkûr belgenin devamında, yapılan birtakım kontrol ve tetkikler nihayetinde, Ereğli'den çıkan vapur kömürünün, İngiltere'nin orta kalitedeki kömüründen çok daha kaliteli olduğu belirlenmiştir. Belgenin devamında mezkûr vapur kömürüne müteallik, kullanımı ve pazarlama konuları hakkında, oldukça mühim kayıt ve bilgiler verilmiştir (BOA., İ.DH., 78/3874).

Bu tetkikatı müteakip kayıtlara nazaran, Ereğli madenlerine tâbi olarak bulunan Bartın'da bulunan mâdenlerden çıkan kömürün kükürlü olduğu, bu itibarla vapurlarda kullanılmadığı ve yalnız, “Tophane-i Amire ve Tersane-i Amire”de kullanılabileceği belirlenmiştir. Buna ilaveten, buradan çıkarılan kömürlerin, Ereğli'nin madenlerinden çıkarılan kömürden kalite bakımından farkı bulunmaktadır. Bu konuya havi belgelerde buradan çıkarılan kömürün taşlı, tozlu ve topraklı olduğu; bu minvalde, bunların ancak “Kara vapurları, Demirhane ve Baruthane”de kullanımının iktiza ettiği belirtilmektedir (BOA., HH.İ., 12/2).

Mâdenlerden çıkan numunelerin tetkiki ve kontrolünün akabinde, bu mâdenleri, kontrol ve idare etmek üzere, Darphâne-i Âmire Nâzırı olan Mehmed Tahir tarafından, “21 Temmuz 1846” tarihinde, Ahmed Nazif vazifelendirilmiştir. Darphâne-i Âmire'de vazifeli olarak bulunan Ahmed Nazif (dergâh-ı muallamda kapucu) bu mezkûr bölgeye “Ereğli kömür me'mûru” olarak tayin olunmuştur. Bu vazifeye ilaveten, bölgede zuhur eden diğer madenlere atanan vazifeliler de Ahmed Nazif'in nezaretinde bulunmaktadır (BOA, A.}DVN., 17/14).

Kumpanya tarafından her iki havzadan çıkarılan, bu mâden kömürlerinin nakli, Ereğli ve Bartın'da bulunan limanlar üzerinden yapıldı. Bunlara ilave olarak, 1865'te “Bahriye Nezâreti”nin idare ve kontrolüne verilen bu madenlerde, kömür üretimindeki büyümeye bağlı olarak 1897 yılında, II. Abdülhamid tarafından Zonguldak'ta da liman yaptırılmıştır (Karadeniz & Çelikoğlu, 2010: 165).

Tahrir defterlerinin üzerindeki, bu mâdenlerle alakalı kayıtlara konu olan belge, “7 Eylül 1848” tarihli olup TD 19 numaralı defter üzerinde bulunan mâden kayıtlarının temelini teşkil etmektedir. Buna nazaran, *büyük bir bölümü emlâk-ı hümmâyûndan olan*, “Ereğli ve Amasra ve tevâbi-i sevâhil ve cibâlinde”, kömür bulunmuştur. Bu mâdenler,

“*evkâf-ı celîle-i mülûkâneye*” ilhak olunarak, akabinde idare ve kontrol olunmak üzere, “1849 Mart başından” itibaren iltizâm olarak, bir kumpanyanın kullanımına verilmiştir (BOA. D.DRB.İ. 24/27). Mezkûr kumpanya kuvvetle muhtemel, 1841 yılında kurulan, “*Ereğli Kömür Madeni Kumpanyası*” olup, 1846’da I. Abdülmecid de, bu kumpanyaya ortak olmuştur (Genç, 2013: 501). TD 19 numaralı deftere nazaran iltizâm bedeli yıllık “*otuz bin guruş*” olarak belirlenmiştir. Mezkûr kumpanya tarafından, bu tutarın her yıl, “*Vâkf-ı celîl-i şâhâneye*” ilhâkı iktiza etmekteydi (bkz. Vesika. [94.], [95.]). Madenin kontrolü, Kırım harbinde donanmaların yakıt ihtiyaçları için, İngiltere’ye bırakılmıştır. Bunun akabinde, 1865 yılı içinde, Bahriye Nezâreti’ne bağlanan bu madenin kontrolü, 1908 yılına kadar, nezâretin üzerinde kalmıştır. Nezâret, 1867 yılında Dilâver Paşa’yı “*Ereğli Mâden-i Hümayun Nâzırı*” olarak vazifelendirmiştir. Dilâver Paşa bu yıl içinde yapılan bir idarî düzenleme ile mâden kontrolüne ilaveten, kazâ-i Ereğli’ye kaymakam olarak atanmıştır. Yani, mülkî ve malî bakımdan Bolu ve Viranşehir’e tâbi olan Ereğli, buradan ayrılarak, Bahriye Nezâreti’ne bağlandı (Genç, 2013: 501). Mezkûr madenler, I. Meşrutiyet’in ilanından birkaç ay evvel, “Ticaret ve Nafia Nezareti”ne bağlanmıştır. “22 Haziran 1909” tarihinde de, “Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti”ne devredilerek, Cumhuriyete kadar, bu mezkur nezâret tarafından idare ve kontrol altında tutulmuştur (Genç, 2007: 92).

Tahrir defterlerinin üzerinde bulunan bu mâdenlere müteallik kayıtlara nazaran, “Mahkeme-i Teftiş-i Evkaf” tarafından, kömür alanlarını tahkîk ve tedkik etmek üzere, “Evkâf-ı hümayûn müfettişi” olarak Mehmed Efendi ve bir Muvellâ tayin olunmuştur. Mehmed Efendi, mezkûr vazifenin nihayetinde, kömür alanlarına (havzalar) müteallik hudutların teferruatlı bir biçimde, tarif ve tayinini ihtiva eden, bir defter tanzim ederek, “Darphâne-i Âmire Nazırı Tahir Paşa”ya bildirilmiştir. Bu kömür çıkan alanlar bizzat, “*erbâb-ı vukûf ma’rifetiyle*” tayin ve tarif olunmuştur. TD 19 numaralı defterin üzerine vassâle biçiminde ilave edilen kayıtlara nazaran, Ereğli’de bulunan kömür yataklarının kapladığı alan, bugünkü Bartın ili dahilinde bulunan, havzalardan daha büyük bir alana tekabül etmektedir⁵⁶. Akabinde, kömür çıkan bütün mahaller, *vâkf-ı celîl-i mülûkâneye* kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [94.], [95.]).

⁵⁶ Ereğli ve Amasra’da vâki’ kömür madenlerinin hudut ve sınırları için bkz.; [94.], [95.] numaralı vesika örnekleri.; KKA., TD 35, v. 70a, 70b.

5.2.3. Çeltük Zirâ'ati

Çeltik-Çeltük (چلتوك) tabiri, kabuğu ayıklanmamış pirince ve bitkisine mukabil olarak kullanılmaktadır (Emecen, 1993: 265). Çeltik, tarladan yeşil haldeyken toplanır, demetler halinde kurutulur ve kuruyan başaklardaki taneler kolayca kopardı. Bu halde, çeltik taneleri, “dink” biçiminde, tabir olunan değirmenlerde, çekilerek kabuklarından çıkarılır ve nihayet “pirinç” elde edilirdi (Taş, 2020: 1254-1255). Osmanlı Devleti’nde “ehemm-i mühimmâtan” veya “ehemm-i umurdan” mahdud, hububat zirâatine büyük önem verilirdi. Bunlardan çeltik, her bakımından oldukça kıymetli bir tarım ürünüdür. Bu doğrultuda, çeltik üretimini özel bir yapılanma dahilinde, devletin izni ve takibiyle yapılmıştır. Özellikle, devlet tarafından verilen birtakım muhafiyetler ile çeltik üretimi daima teşvik olunmuştur. Çeltik zirâati, daha ziyade devletin mülkiyeti altında bulunan topraklarda veya vakıf ve mülk toprakların üzerinde tatbik olunurdu. Mezkur topraklar umumiyetle, “mukâtaa” yoluyla kiraya verilerek kullanılır veya “ortakçılık” yoluyla ekilip biçilirdi. Bolu dahilinde bulunan çeltik alanları “mukâtaa” yoluyla kiraya verilen “*pâdişâh hasları*”ndan olup, “Konrapa” başta olmak üzere Bolu’da vâki çeltik alanları, “*Bursa Mukâtaa Kalemî*”ne kayıtlı olarak bulunmaktadır. Bütün mukatâaların başında çeltik emini bulunurdu. Çeltik eminleri çeltik zer’ eden (eken) çeltikçilerden belirlenen tarihlerde mutâlebe teklifinde bulunarak zer’ olunan çeltikleri toplardı. Çeltik eminine, “çeltükçü re’âyâ” ve kanalları temizlemek ile vazifeli “çeltük kürekçileri”, bağlı olarak bulunmaktadır. Çeltikçilik babadan mahduma intikal olan dâimî bir vazife olup, bunlar “re’âyâ-yı çeltükciyân” biçiminde tabir olunurdu. Bunlar, imtiyazlı bir konumda olup, “avârız”dan muaf tutulurdu. Kanunnâmeler’e nazaran, “10-15 kile”den yukarı ekenler “çeltükçü re’âyâ” olarak kabul olunmaktadır. Yine, “10 kile”den daha az tohum ekenler rençber olarak kabul edilirdi. Çeltikçiler umumiyetle “ortakçılık veya mukatâa” düzeni dahilinde, çeltik tohumunu devletten veya çeltik eminlerinden alıp, toplanan çeltikleri, belirlenen ölçülerde pay ederlerdi. Çeltikçiler, vermekle yükümlü oldukları vergilerini paylarından öderlerdi. Bu çeltik zirâatinin yapıldığı alanlar, ekim ve dikim yapılmayan pınar, dere veya nehir vb. yakınında bulunan ziyade verimli topraklardır. Bu topraklara “nehr-i çeltük” (kanal) veya hark yönlendirilerek çeltik üretimi için zemin hazırlanırdı. Tahrir defterlerinin üzerinde çeltik zer’ olunan alan ve topraklar verilirken umumiyetle Nehr-i Efteni veya Enhâr-ı Konrapa vb. biçimde yanlarında bulunan nehirlerle birlikte, mütalaa olunmaktadır (KKA., TD 19: 124b, 197b, 215a; Emecen, 1993: 265-266; Taş, 2020: 1257-1259).

Çeltik üretiminde, Anadolu'nun büyük merkezlerinden biri olan Livâ-i Bolu'ya müteallik kayıtlar, burada yapılan çeltik üretimi hakkında mühim bilgiler vermektedir. Bu kayıtlara nazaran, Livâ-i Bolu dahilinde yapılan çeltik üretiminin büyük bir bölümü “Kıbruz”⁵⁷, “Konrapa” ve “Yedidivan” kazâlarında bulunan topraklarda yapılmaktadır (Taş, 2020: 1257-1262).

Bu topraklar, devlete ait topraklardan olup, “mukatâa” yoluyla üretim yapılırdı. Yapılan çeltik üretimi, ekilen tohuma paralel olarak belirlenirdi. Bu bölgelerde toplam, “580 müdd 23 kile”, tohum zer' olunmaktadır.⁵⁸ Bunun, “516 mudd 2 kile”lik bölümü, Konrapa dahilinde zer' olunmaktadır. Bu minvalde, mezkûr kazâlarda yıllık ortalama, “122.260 kg”, takriben “122 ton tohum” zer' olunmaktadır. XVI. yüzyılda, 1 kile çeltik “8-14 akçe” tutarındadır. Bolu pirincini, “8 akçe” olarak baza alalım, bu dahi toplamda “92.984 akçe” bir yekûna haizdir. Bu kazâlardan toplanan pirinç toplamını tayin etmek oldukça zordur. Ancak yalnız çeltikçilerin paylarından alınan vergi tutarı, bize bu konu hakkında fikir vermektedir. XVI. yüzyılda, Bolu dahilindeki çeltükçülerden toplamda, “222.250 akçelik öşür” toplanmaktadır. Bu doğrultuda, Bolu dahilinde yıllık takriben, “4.445.000 akçe”lik bir pirinç üretimi yapılmaktadır. Bu rakam, Bolu'da vâki' bulunan timarların kazanç toplamından çok daha fazladır. Bu minvalde, Livâ-i Bolu'nun temel varidat kalemlerinden biri olarak, çeltük üretimini verebiliriz. Yukarıda verilen rakam, bizim tahminlerimizden ibaret olup, hakiki rakamlara yakındır. Konrapa'da bir köyün, “30.000 akçe”ye mukatâa olarak verilme durumu bunu kanıtlamaktadır. Buna ilaveten, çeltik, “dink” olarak bilinen değirmenlerde çekilirdi. Livâ-i Bolu'da büyük bir bölümü, Konrapa'da bulunan değirmenlerden 1568 yılında toplamda “11.250 akçe”lik bir vergi toplanmaktadır (Taş, 2020: 1257-1262).

Netice olarak, yukarıda rakamlar bize, Bolu dahilinde yapılan çeltük üretiminin ehemmiyetini kanıtlar niteliktedir. Bu veriler, XVI. yüzyıla ait olup bu tarihin akabinde yapılan çeltik üretiminin muhteviyatını bilmiyoruz. Tahrirlerin terki ile elimizde, tahrir nihayetinde tutulan defterler kadar, Bolu çeltik üretimine müteallik teferruatlı malumat veren bir kaynak bulunmamaktadır. Ancak, bu tahrir defterlerinin üzerine ilave olunan, birtakım belge, Bolu'da yapılan çeltük üretimi hakkında, bize muhtelif konularda bilgi vermektedir.

⁵⁷ Vassâlelerin üzerinde Kıbruz, “Kıbruz” olarak verilmiştir.

⁵⁸ 1 çeltik müddü 210 kg olarak alınmıştır. 1 müdd 20 kile karşılığıdır. 1 kile takriben 20 kg'dır.

Tahrir defterlerine ilave olunan belgelerden, çeltük üretimi ile alakalı ilk belge, “27 Eylül 1706” tarihinde Tevkiî Ebubekir tarafından, TD 19 numaralı defterin üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Bu belge, Konrapa’ya tâbi bulunan Efteni’ye müteallik olup, Efteni halkının muafiyet taleplerini ve taleplerin kabulünü bildirmektedir. Mezkûr köy “Nehr-i Efteni üzerine 14 müdd 14 kile”, çeltük tohumu zer’ ekmekte olup, kanallarını “25 nefer kürekçi” temizlemektedir. Buna ilave olarak, Efteni halkı, “feth-i hâkânî” den berû köprücüler olup”, Nehr-i Milan’ın üzerinde vâki’ büyük köprünün ta’ mîrine tayin olunmuşlardır. Köy halkı, bu köprüyü “iktizâ etdikçe ve nehr-i Milan tuğyân eyledikçe binâ ve ta’ mîr” edüp, bu hizmetlerine mukabil olarak, emirlere çeltük vermekten muaf tutulmuşlardır. Mezkûr köy halkı vazifeye tayin olunduıkları halde, defterlerin üzerinde bulunan kayıtları ref’ olunmamıştır. Bu itibarla, “Konrapa ve tevâbii çeltik-i enhârını” üzerinde bulunduran, Abdullah (çeltük emîni) ve Ali, Efteni halkından çeltük talebinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine, Efteni halkı Merkeze vararak, durumu bildirmişlerdir. Merkez’de yapılan kontrolün nihayetinde, köprü hizmetinde buldukları, tohumlarını devletten almadan çeltük üretimi yaptıkları belirlenmiştir. Bu itibarla, Efteni ahalileri, “hâne-i avârizdan ve mîr-i livâ maktû’undan” vb. vergi teklifinden, muaf tutulmuştur. Yine çeltik emirlere ve Konrapa voyvodalarına çeltik teklifinde bulunmamak tenbih olunmuştur. Neticede, tahrir defterlerinin üzerine, Efteni’nin nihai konumu ve durumu, “çeltükçilik’den ref’ ve çeltük teklifi ile rencide olunmamak üzere...” kayıt olup, köy halkına hüküm verilmiştir (bkz. Vesika. [107.]).

Yukarıda verilen kayıtlar ve konu ile alakalı belgeler, XVIII. yüzyılda Konrapa dahilinde yapılan çeltik üretimi hakkında bize, oldukça teferruatlı bilgiler vermektedir. Bu kayıtlara nazaran, kazâ-i Konrapa’nın dahilinde vâki bulunan bütün çeltük alanları, “366.000 akçe”lik bedelle, Abdullah (çeltük emîni) ve Ali üzerine, malikâne biçiminde verilmiştir.⁵⁹

Tahrir defterlerinin üzerine bulunan, çeltük üretimine müteallik bir diğere belge, “Ocak 1789” tarihli olup, TD 19 numaralı tahrir defteri üzerine kayıt ve derç edilmiştir. Bu belge, Kıbruz’a tâbi’ bulunan ve 1785 yılında iltizam olarak verilen çeltik alanının, “maktû’u ref’”, olunarak, tekrar ze’âmete ilhakını bildirmektedir. Bu belgeye nazaran,

---

⁵⁹ Konrapa ve Tevabii Çeltik-i Enharına müteallik, “11 Temmuz 1705” tarihli muhasebe defteri için bkz.; BOA., AE.SAMD.III., 118-11603.

“*karye-i Sarıalan*”, kadim muharrir kalemi ile, “yedi mudd çeltük zirâ’at olunur deyû”, kayıt olunmuştur. Mezkûr köy, 1785 yılında Mehmed Çavuş’a her yıl devlete (mîrîye) “30.000 akçe” mukâtaa bedeli vermek üzere iltizam olmuştur. Ancak, Mehmed Çavuş, Merkeze varıp, iltizam olarak aldığı toprakların çürük ve kurak olduğunu iddia ederek, “*maktû'unun ref*”ini talep etmiştir. Bu itibarla, Defterdâr Ali Efendi’nin i’lâmı üzerine, “vech-i meşrûh üzere maktû’unu ref’ ve ze’âmete ilhâk...” olunmak üzere defter üzerine derç olunmuştur. Akabinde, köy mukâtaa kalemine, “*mîrîye nef’i (yararı) vardır deyû*” kayıt olunmuştur (bkz. Vesika. [113.]).

Tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan, çeltik üretimi ile alakalı nihai kayıtlar, “11 Eylül 1811-16 Mart 1812” tarihli olup, TD 19 numaralı defter üzerine ilave olunan birkaç belgeden ibarettir. Bunlara nazaran, Kıbruz’a tâbi’ bulunan bazı çeltik alanlarını “30.000 akçe”ye mukabil olarak, iltizam biçiminde (ber-vech-i mâlikâne) üzerine alan Mültezim, Merkez’e varıp üzerinde bulunan mukâta’a-i mezbûrun ihtilâline müteallik, Arzuhal tanzim ederek, konun hallini talep etmiştir. Arzuhale nazaran, iltizam yoluyla verilen çeltük alanlarında bulunan muaf çeltikçilerin, mükellef olarak bulunan halk ile, “*nizâ’dan hâlî olub*”, bu durum mukâta’anın ihtilâline neden olmuştur. Mezkûr alanlar üzerinde kullanım hakkında bulunan mültezim, çeltik üretmek ile vazifeli çeltikçilerin, vazifelerini ihmal edip, nizâ’da bulduklarını bildirmiştir. Mültezim, burada konunun halli için ilk olarak, vergiden (avarız) muaf çeltükçülerin, mükellef olan ahaliden tefrik olunmaları (ayrılmaları) iktiza etmektedir. Nitekim ihtilafa konu olan durum, mükellef ve çeltikçi ahalinin, hin-i tahrirde katî bir biçimde tefrik olunmamaları ile alakalı olup, aralarındaki ihtilaf, mükellef ahalinin vergi vermemek için kendilerini çeltükçü olarak, takdimleri ile zuhur etmiştir. Bu yüzden, konunun bizzat mahallinde tahriri ve tahririn neticelerini ihtiva eden belgelerin, defter-i hakânî’de hıfzı talep olunmuştur. Arzuhalin akabinde, “21 Ağustos 1811” tarihinde, bölgede vâki’ bulunan kadılara hitâben ferman tanzim olunarak, bu durum bildirilmiştir. Arzuhalin üzerine, bu verilen ferman da derç olunarak, bu çeltük alanlarına müteallik kayıtlar tahrir defterlerinin üzerinden alınarak, Arzuhalin üzerine, kayıt ve derç olunmuştur. Bunun hemen akabinde, iltizam yoluyla verilen çeltük alanlarında bulunan çeltikçiler tek tek belirlenip, “Ekim 1811” tarihinde, Merkez’e bildirilmiştir (bkz. Vesika [118.]). Akabinde, bu çeltikçilerin mu’âfiyyetleri, Mukâta’a kaleminden bakılarak, 16 Mart 1812 tarihinde, Arzuhal üzerine kayıt ve derç olunmuştur (bkz. Vesika. [117.]).

5.2.4. Muafiyet Berâtına Bir Örnek

Yukarıda belirtildiği üzere berât türü belgeler, umumiyetle vazife ve muafiyete müteallik hazırlanırdı. Bu belgeyi ellerinde bulunduranların, belgeye konu olan vazife veya muafiyete haiz bulduklarını bildiren belgeler, birçok farklı vazife ve muafiyete mukabil olarak verilebilirdi. Tetkik olunacak berat, “vergi muafiyeti”ne müteallik olup “6 Ekim 1655” tarihinde tanzim olunmuştur. Yağluca ahalilerinin talepleri ve bölgede vazifeli bulunan kadıların, bu durumu Merkez’e haber vermeleri üzerine verilen berat, Yağluca halkının köprü hizmetlerine mukabil olarak, vermekle mükellef buldukları “1.000 akçe”lik maktû’dan muaf tutulmuştur. Yağluca ahalilerine verilen bu muafiyet, Yağluca dahilinde bulunan kadim köprünün, tamir ve bakımı mukabilinde verilmiştir. Bu belgeye nazaran, köprüye bakım yapacak bir köprücü bulunmamakla beraber, nehir “tuğyân eyledüğünde”, köprü harap olmuştur. Yağluca halkı durumdan muzdarip olup, vergiden (üç ayda bir alınan) muaf tutuldukları taktirde, köprünün tamirini ve bakımını yapabileceklerini bildirmişlerdir. Merkez tarafından kabul olunan bu önerinin üzerine, Yağluca ahalileri, lüzum oldukça bu köprünün bakımını yapmak üzere, köprücü olarak vazifelendirilmiştir. Bu vazifeye mukabil olarak, “üç ayda bir toplanan 1.000 akçelik”, vergiden muaf tutulmuşlardır. Muafiyet bildiren bu berât, Defter Emîni Efendi aynîyle, “7 Kasım 1655” tarihli bir buyuruldunun akabinde, tahrir defteri üzerine birebir kopya olarak derç olunmuştur (bkz. Vesika. [48.]).

5.2.5. İkâme-i Bâzâr

Pazar, anlam bakımından “hem pazarlamayı hem de pazarlama yapılan mekânı” ifade etmektedir. Yılda bir kere veya birkaç defa kurulan, büyük pazarlar da, “panayır” biçiminde tabir olunmaktadır. Yine, bazı bölgelerde “panayır” tabirine mukabil olarak, “mâhya, mâhiye, mâhiyye” vb. tabirler kullanılmaktadır. Bu tertiplerin, temelini teşkil eden mâhiyye, “aylık” anlamına karşılık olarak kullanılmakta olup kuvvetle muhtemel panayırların, “yılda bir ay kuruluma binaen”, bu mezkûr panayırlara mukabil olarak kullanılmıştır. Bu tertiplerden türetilen “mayha” tabiri, bugün Dörtdivan ve Gerede’de kurulan panayırlar için hala daha kullanılmaktadır. Arşiv kaynak ve belgeleri üzerinde, yapılan tetkikler, mahya tabirinin, yalnız bu bölgede panayırların yerine kullanıldığını kanıtlar niteliktedir (Devellioğlu, 2015: 653, 659).

Osmanlı Devleti'nde kurulan bu pazar ve panayırlar, ahalinin ihtiyaçlarına bağlı olarak, üretim ve tüketim mallarını pazarlamak üzere ikâme olunurdu. Pazarlar, talebe bağlı olarak ikame olunurken, büyük panayırlar, umumiyetle bahar veya yaz aylarında, bazı bölgelerde (Dörtdivan panayırı Eylül ayında), ahalinin kışlık erzakını temin etmek üzere, kışa doğru ikâme olunurdu. XIX. yüzyılda Avrupa'daki devrime ve kapitalizme bağlı, üretimdeki büyümeyle, Balkanlar'daki panayırlar, Avrupa mallarının dağıtıldığı merkezler olmuştur. Yine, devrime ve kapitalizme paralel olarak Tanzimat döneminde hafta pazarları ve panayırların kurulumu yaygınlaşmıştır. Pazar ve panayırın kurulumu Divânın kabulü ve iznine bağlıydı. Bu konuda, ahalinin talebi dikkate alınır ve bölgede bulunan kadı ve merkezin izniyle, bu pazar veya panayırın kurulumuna karar verilerek, tarihi tayin olunurdu. Bu pazar veya panayırların kurulacakları alanlar, bölge halkının talepleri dikkate alınarak belirlenirdi. Bu pazar ve panayırlar umumiyetle, halkın ortak kullanım alanları olan han, hamam, kaplıca veya ibadethânelere yakın, alanlarda ikâme olunurdu (Özcan, 2007: 206-208).

Pazar ve panayırların ikâme olunmalarına müteallik muhtelif belge ve kayıtlar, umumiyetle, bölgeye ait tahrir defterleri üzerine ilave olunurdu. Bu durum, defterlerin temel başvuru kaynakları olma durumu ile alakalı olup, bu kayıtlar; pazar ve panayırlar hakkından mühim bilgiler vermektedir. Bu pazar ve panayırların denetim ve kurulumu hakkında malumat veren kayıtlar, defter üzerine "vassâle" biçiminde, ilave olunmuştur (KKA., TD 19: 208).

Tahrir defterlerinin üzerindeki pazar ve panayırlara müteallik belge ve kayıtlar, Dörtdivan'da ikâme olunan panayır ile alakalı olup Tevkiî Mehmed Raif'in kalemi ile, "4-5 Eylül 1868" tarihinde, TD 35 numaralı defterin üzerine, kayıt ve derç olunmuştur. *Kıbrıs*'da ikâme olunan pazar ile alakalı kayıtlar, yine Tevkiî Mehmed Raif kalemi ile "29 Mart 1869" tarihinde, TD 19 numaralı deftere, kayıt ve derç edilmiştir. Bu kayıtlar, bunların kurulumu hakkında mühim malumat vermektedir. Bunun yanında bu kayıtlar, defterlere yapılan nihai kayıtlar olup TD 19 ve TD numaralı defterler üzerinde bir daha muamele yapılmamıştır.

Tahrir defterlerinin üzerinde, pazar ve panayırlara müteallik yapılan ilk kayıtlar, “4 Eylül 1868” ve “5 Eylül 1868” tarihinde, TD 35 numaralı tahrir defterinin üzerinde, “Karye-i Dörtdivan”ın hemen altına kayıt ve derç edilmiştir. Mezkûr kayıtlara nazaran, Nâhiye-i Dörtdivan miyânında (orta yerinde) kurulan mahiye (mayha) denilen panayır, Zilhicce’ye karfîb *bir gün* toplanıp, akşama kadar kurulu kalmaktadır. Ancak, panayırın kurulumu ve tarihinden memnun olmayan Dörtdivan halkının talebi üzerine, panayırın kaplıcalar yanına nakil olunarak, her yılın Eylül ayının başında kurulup, iki hafta kadar hizmet verecek biçimde, kurulumuna karar verilmiştir. Dörtdivan halkının bu talepleri, “Maliye Nezâret-i Celîle” ve “Defter Emânet-i Behiye”de kabul olunarak, bu durumu tahrir defterlerinin üzerine kayıt etmek üzere, Mehmed Raif’e hitâben bir hüküm tertip olunup, panayırın bu tertibat dahilinde kurulumu, TD 35 numaralı deftere kayıt ve derç olunmuştur (KKA., TD 35: 140) (bkz. Vesika. [33.], [34.]). Bu panayırın kurulumu ile alakalı ilk talep “10 Ekim 1863” tarihinde yapılmıştır. Dörtdivan ve Gereede’de kurulan panayırların müddetini biraz daha uzatmak için yapılan talep, Merkez tarafından kabul olunmuştur (BOA., MVL., 657/88). Günümüzde, Gereede, Çağa ve Dörtdivan illerinde, Eylül’ün başında kurulan ve birbirine bağlı olarak toplamda, 1 ay kadar kurulu biçimde kalan panayırlar, XIX. yüzyıldan itibaren kurulan panayırların devamı olup halen daha “mâhya/mâhiye/mâhiyye” tertiplere binaen, “mayha” biçiminde telaffuz olunmaktadır (bkz. Vesika. [33.], [34.]).

Tahrir defterlerinin üzerinde, pazar ve panayırlara müteallik yapılan ikinci kayıt, “29 Mart 1869” tarihinde TD 19 numaralı defterde kazâ-i Kıbruz’a tâbi olarak bulunan “Karye-i Karadoğan”ın hemen üzerine kayıt ve derç olunmuştur. Bu kayıtlara nazaran, mezkûr kazâ dahilinde, ahalinin ihtiyaçlarını karşılayacak, bir pazar bulunmamaktadır. Bu itibarla, kazâ halkı Bekbazarı (Beypazarı) ve Bolu kazâlarında bulunan pazarlardan “levâzımât-ı zarûriyelerini” tedarik etmekteydi. Pazarların, kendilerine uzak olmaları veçhile halk, kazâ dahilinde bir haftalık pazarın kurulumunu talep etmiştir. Bu pazarın, “Karadoğan”da vâki bulunan meranın dahilinde kurulumuna karar verilmiştir. Burada, “beher hafta Çehâr-şenbe günlerinde” ikame olunacak, bu pazar ile alakalı bir mazbata tanzim edilerek, pazarın kurulumu Merkeze bildirilmiştir.⁶⁰ Merkez dahilinde bulunan,

⁶⁰ “Kıbriscık kazâsı vasatında bulunan Karadoğan karyesinde beher hafta Çehâr-şenbe günleri bâzâr güşâdı hakkında istîzânı şâmil Bolu meclisinden vârid olup Meclis-i Vâlâya havâle buyurulan mazbatası leffen tesyir-i savb-ı âlîyeleri kılınmağla meâline ve usûl ve emsâline nazaran iktizâsının icrâ ve ifâde buyurulması bâbında emr ve irâde efendimindir.”; BOA., MVL., 737/85.

“Maliye Nezâret-i Celîle” ve “Defter Emânet-i Behiyye” tarafından, pazarın kurulumu kabul olunarak, konu müteallik tahrir defterlerinin üzerine kayıt ve derç olunmak üzere Mehmed Raif’e hitâben bir hüküm tanzim olunup, haftalık pazarın bu tertibata nazaran kurulumu, TD 19 numaralı tahrir defterine kayıt ve derç edilmiştir (KKA., TD 19: 208) (bkz. Vesika. [114.], [115.]).

5.2.6. İhtilaf Durumları

Vassâle biçiminde, defterlerin üzerine ilave olunan belgelerin büyük bölümünü, defterlerde kayıtlı bulunan ünite ve kalemlerin, üzerinde zuhur eden ihtilafları bildiren, “hüccet” veya “kaime” türü belgeler teşkil etmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, tahrir defterlerinin ihtiva ettiği bölge için, bir tür temel başvuru kütükleri olma durumu veçhile, bu ihtilafları havi hüccet ve kaimeler defterlere ilave olunmuştur. Bu belgeler, zuhur edebilecek yeni bir ihtilaf durumunda, mutlak kanıt olarak kabul edildikleri için, tahrir defterlerine ilave olunmaktadır. TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerlerinde bulunan ihtilaf durumlarına müteallik tanzim olunan belgeler, umumiyetle hüccet türü belgeler olup, bunlar taraflardan birinin veya Merkezden vazifelendirilen muvellâların yediyle defterhâneye vârid olup, müteallik defterlerin üzerine ilave olunurdu. Belgeler, Merkez’de belli bir tetkik ve tahkikata tâbi’ tutulurdu. Kontroller, Merkez’de bulunan rûznâmçe ve tahrir defterlerine bakılarak yapılırdı. Mezkûr defterler üzerinde, hüccete hilaf bir durum belirlendiğinde, hüccet kabul olunmayarak, davanın tekrarı veya defter kayıtları yönünde hüküm verilirdi. Bu malumat bize, tahrir defterleri üzerinde bulunan verilerin, her konuda mutlak delil olarak kabul olunduğunu kanıtlar niteliktedir. İhtilaf durumlarının çözümü (kat’-ı nizâ’) hakkında mühim bilgiler veren bu belgeler, hukuk tarihini aydınlatacak bilgiler de vermektedir. Bu belgelerin büyük bölümü, toprakların kullanım (intifa) hakkı ile alakalı ihtilaf durumlarını konu almaktadır. İhtilaf durumları umumiyetle, defterlerde kayıtlı bulunmayan, (hâric ez-defter) topraklar üzerinde vukû bulmaktadır. Bu kayıt, deftere kayıt olunmanın önemini kavramak adına bize yardımcı olmaktadır. İhtilaf durumlarında tertip olunan kaimeler, umumiyetle davaya müteallik orijinal belgelerin konumunu bildiren müzekkirelik kağıtlar biçiminde, defterlere ilave olunmaktadır. Bu kaimeler, bazı durumlarda tahrir defterlerine ilave olunan belgelerin defterlerden ref olunmaları için de tanzim olunmaktadır. Bu belgeler, ref’i talep olunan hüccete konu olan ihtilafın devamı ve nihai mahkemede alınan kararların, farklı olduğu durumlarda deftere ilave olunurdu.

İhtilaf durumlarına müteallik, tahrir defterlerinin üzerine ilave olunan ilk belge, “24 Şubat 1696” tarihinde derç edilip, TD 19 numaralı defter üzerine ilave olunmuştur. Mezkûr belgeye konu olan ihtilaf, Ereğli’de timarı (iki mevzi’den 110 dönüm) bulunan “İbrahim Bey” ve yine Ereğli’de ze’âmete (iki yüz dönümden mütecâviz) haiz bulunan “el-Hâc Dervîş”in aralarında vukû bulmuştur. Bu belgeye nazaran, el-Hâc Dervîş Bey, “İbrahim Bey’in re’âyâlarının fuzûlen” topraklarını ihlal ettiğini belirterek, bu konuyu kadiya bildirmiştir. Bu itibarla, Defterhâne-i Âmire’de mahfûz olan tahrir ve rûznâmçe defterlerine başvurulmuştur. Neticede ihtilafın, tarafların üzerinde bulunan toprakların hudutlarının belirli olmadığı veçhile zuhur ettiği belirlenmiştir. Akabinde, mahallinde, yapılan tetkikat ve teftiş ile, davalı ve davacının üzerinde bulunan toprakların muayyen hudutları tayin olunmuştur (bkz. Vesika. [103.]). Ereğli’de vukû bulan diğer bir ihtilaf, “27 Eylül 1703” tarihli belgenin üzerine derç olunmuştur. Bu belgeye konu olan ihtilaf, Ereğli’de timara (3.000 akçelik) haiz olan, “Mustafa bin Abdülkerim” (davacı) ve yine Ereğli’de ze’âmete (29.737 akçe) haiz olan, “Mehmed Bey”in (davalı) aralarında vukû bulmuştur. Buna nazaran davacı haiz olduğu timara, (iki mevzi’den 110 dönüm) davalı tarafından taarruz ve müdahalede bulunulduğunu iddia ederek, bu ihtilafın hallini talep etmiştir. Bunun akabinde, Merkez’den vazifelendirilen bir Muvellâ ve toprak kadıları, “mahâll-i nizâ’ın üzerine varub” konuyu mahallinde teftiş ve tetkik etmiştir. Neticede, “Müdde’î-i mezburun iddiâsı hilâf-ı vâki’ (olana zıt) olup”, Mehmed Bey, davada haklı bulunmuştur. Bu durumu, Defterdar Efendi’ye hitaben yazılan i’lâm üzerinde bulunan, “*Mehmed dahi mezkûr yüz on dönüm yere muâraza ve müdâhalesi yoktur*” biçimindeki ibare kanıtlar niteliktedir. Müddeî Mustafa’nın yedinde bulunan hüccette, Mustafa’nın “110 dönüm”lük timarının olduğu kabul olunmuştur. Ancak, Mehmed Bey’in üzerinde bulunan topraklarda hiçbir hakkının olmadığı, yine bu hüccetin üzerinde belirtilmiştir. Bu davaya konu olan belgelerin orijinaleri tahrir defterlerine konulup, bunlardan birer kopya çıkarılarak taraflara verilmiştir (bkz. Vesika. [98.], [102.]). Ereğli’nin dahilinde zuhur eden bu iki ihtilaf, bize toprak ihtilaflarının çözümünde izlenen merhale ve yolu tarif etmektedir. Bu ihtilaflar, umumiyetle nizâ’ mahallinde yapılan teftiş ve kontrolün akabinde, hudutların tayini ve Merkez’de hıfz olunan defterlerin tetkik ve kontrolü ile, çözülmektedir.

İhtilaf durumlarına müteallik, defterlerin üzerlerine ilave olunan bir diğer belge, “8 Mayıs 1701” tarihinde tertip edilip, TD 19 numaralı defter üzerine ilave olunmuştur. Mezkûr belgeye konu olan ihtilaf, Mehmed Çavuş (davacı) ve Yahya Bey’in aralarında

vukû bulmuştur. Belgeye nazaran, Mudurnu'ya tâbi' karye-i Çepni dahilinde bulunan "50 kıt'a tarla" ihtilafa konu olmuştur. Müddeî Mehmed, timarı dahilinde olan tarladan toplanacak olan vergileri, Yahya Bey ve ortaklarının topladığını, bu minvalde konunun hallini talep etmiştir. Yapılan kontrolün akabinde, Yahya Bey hîn-i davada bu vergileri "ahz u kabz eyledim deyû ikrâr ve itirâf edüb", bu tarlanın kendi timârlarının dahilinde olduğunu belirtmiştir. Defterhâne'de hıfz olunan, "tahrir ve rûznâmçe" defterlerinden, "26 Mayıs 1701" tarihinde çıkartılan kayıtlar, bu tarlanın müdde'î-i mezbûrun üzerinde olduğunu kanıtlamaktadır (bkz. Vesika [112.]). Belgenin üzerinde, Müddeî Mehmed'e verilen "fetva"dan da, bölümler bulunmaktadır. Neticede, bütün bu tetkik ve kontrolün akabinde, davaya konu olan ihtilaf, Yahya Bey'in bu tarla üzerinden topladığı vergileri "Mehmed Çavuşa teslim etmek üzere" kapanmıştır. Akabinde bu belge, Defterhâne'de hıfz olunan TD 19 numaralı tahrir defterine ilave olunup, belge üzerinden birer kopya çıkartılarak taraflara verilmiştir. B davanın akabinde, tarafların elinde bulunan berâtlar tecdit olunmuştur (bkz. Vesika [111.]).

İhtilaf durumlarına müteallik, defterlerin üzerinde dikkat çeken bir diğer belge, "Eylül/Ekim 1702" tarihinde tanzim olunup, TD 35 numaralı deftere ilave olunmuştur. Mezkûr hüccete konu olan ihtilaf, kazâ-i Gerede'ye tabi olarak bulunan "karye-i Kayı" (bugün Gerede'de Kayıkiraz) ahalipleri ile, "Bazlama köyü" (bugün Ilgaz'da Belsöğüt) ahaliplerinin beyninde vukû bulmuştur. Bu belgeye nazaran, davacı olan Kayı ahalipleri, davalı köy ahaliplerinin, kûh-ı Ilgaz'dan akan büyük nehir üzerinde bir harkları var iken, yeni bir hark açtıklarını ve bu minvalde bağ, bağçe, hubûbât ve mevrû'âtlarının itlâfına yol açtıkları veçhile, davacı olmuşlardır. Bu harkın, fuzuli biçimde açılıp açılmadığını, belirlemek üzere. bölge ve toprak kadıları vazifelendirilmiştir. Bu tetkikatın akabinde, Kayı ahaliplerinin yedlerine "hüccet" ve "fetva" verilmiştir. Ancak, davalı köy ahalipleri, bunları kabul etmeyerek, harkı kullanıma devam etmiştir. Bunun akabinde, Kayı halkı, "Vezîriâzam Mustafa Paşa"ya başvurarak, konunun hallini talep etmiştir. Merkez'den, vazifelendirilen Muvellâ, bu durumu mahallinde tetkik ve teftiş edip, Kayı ahaliplerinin yedlerinde olan belgelere bakarak, harkı, "şer'-i kavîm ile kadîmî üzere", Kayı halkına vermiştir. Buna ilave olarak, bu karara muhalefette bulunanları, Merkez'e bildirmiştir. Nihayet, hin-i mahkemede, davalı köy halkı açtıkları harkı, Kayı halkının kullanımına vermiştir. Yukarıda verilen bilgiler ve davayı ihtiva eden mezkûr belge, Vezîriâzam'ın "4 Kasım 1702" tarihinde, derç ettiği "buyruldu"nun akabinde, TD 35 numaralı deftere vasl olunmuştur (bkz. Vesika. [31.], [32.]).

Tahrir defterlerinin üzerine ilave olunan toprak ihtilafına müteallik belgelerden, “Turnayaylak” üzerinde zuhur eden ihtilaflara havi bulunan belgeler, toprak ihtilafları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Mezkûr yaylak üzerinde çıkan ihtilaflar, buranın “hâric ez-defter” olma durumu ile alakalı olup, yaylağın muayyen bir köy üzerine kayıt olunmama durumu, bu yaylak üzerinde birçok köyün intifa taleplerinde bulunmalarına mahal vermiştir. Mezkûr yaylak üzerinde çıkan muhtelif ihtilaflar, tahrirlerin ve tahrir defterine kayıt olunmanın lüzumu ve ehemmiyetini bildirmektedir. Tahrirlerin terkiyle daimî bir hal alan toprak ihtilafları, bunu kanıtlar niteliktedir. Yaylakla alakalı ilk belge “Aralık 1705” tarihli olup, TD 35 numaralı deftere ilave olunmuştur. Belgeye nazaran, “Taraklıborlu’ya tâbi’ karye-i Bulak” dahilinde vâki’ yaylak, Bulak ve Kızılcaviran’ın aralarında ihtilafa konu olmuştur. Bu ihtilaf, Kızılcaviran ahhalilerinin toprak kadılarına “yaylak-ı mezkûr bizimidir deyû...” başvurup, hüccet almaları zuhur edip, Kızılcaviran halkının bu hüccete dayanarak, Bulak halkının koyun ve hayvanatlarını yaylak üzerine çıkarmamalarıyla devam etmiştir. Bunun üzerine Bulak ahhalileri ahvallerini, der-i adle i’lâm edip, mahallinde yapılan tetkikin akabinde, Bulak ahhalilerine fermân verilmiştir. Ancak, Kızılcaviran halkı buna itibar etmeyip, Bulak halkının yaylak üzerinde hakları olduğunu inkâr etmiştir. Bunun üzerine ihtilafın halli için Merkez’den muvellâ ve Bolu voyvodalarından Ahmed Ağa vazifelendirilmiştir. Yapılan tetkik ve kontrollerde bölge köylerde bulunan “bî-garaz ve ehl-i vukûf”lara da başvurulmuştur. Bunlar ikrarlarında, “Yaylak-ı mezkûr müşterektir ... bizler bu husûsa bu vech üzere şahidleriz” biçiminde, ifade vererek, Turnayaylak’ın, iki köy halkının kullanımında olduğunu belirtmişlerdir. “7 Mayıs 1731” tarihli diğer belge, bu iki köy halkının aralarında vukû bulan ihtilafın hala kapanmayıp, devam ettiğini bildirmektedir. Belgeye nazaran, karye-i Bulak halkı, Arzuhal edip, daima ihtilafa konu olan, Turnayaylak’ın karye-i Bulak’ın tahtına, tevkiî kalemi ile kayıt ve dercini talep etmişlerdir. Bu belge üzerinde bulunan kayıtlar evvelki davaya müteallik bilgiler vermektedir. Buna nazaran, Kızılcaviran ahhalilerinin, buraya yaylamak üzere çıktıkları belirlenmiştir. Yine belgeye nazaran, yukarıda verilen belge “27 Aralık 1705” tarihli buyruldu ile, defter üzerine ilave edilmiştir. Ancak, bu durumu Kızılcaviran halkı yine kabul etmeyip, “vaz’ u hareket”te bulunmuştur. Buna ilaveten, “Dergâh-ı Mu'allâm’dan Müteferrika İbrahim” ve birçok farklı köy halkı, Turnayaylak üzerinde hak talebinde bulunmuştur. Bu ihtilafların kökten halli için, Bulak ahhalilerine nazaran Turnayaylak’ın, defterden üzerlerine kayıt ve derci iktiza etmektedir. Nitekim, Tevkiî Ahmed’e hitaben tanzim olunan bir hüküm ile, yaylak; karye-i Bulak’ın üzerine yazılmıştır (bkz. Vesika. [69.4, 70.], [71.], [72.]).

Tahrir defterlerinin üzerine ilave olunan belgelerde dikkat çeken bir diğer ihtilaf, “Haziran 1740 tarihinde, Ahmed Ağa’ya iltizam (ber-vech-i malikâne)⁶¹ olarak verilen “bâc-ı bazâr-ı Devrek” ile alakalı olup, TD 19 numaralı defterin üzerine, kayıt ve derç olunmuştur. Ahmed Ağa ve pazarın dahilinde vâki vakıfta mütevellî olan Abdullah’ın, “mukâta’aya müteallik münâza’aları olub kat’-ı nizâ’ için”, yani bu ihtilafın halli için, kadıya hitaben bir fermân tertip edilip, bu fermân dahilinde; “mahâll-i münâzi” üzerine varılıp, durum tetkik ve teftiş olunmuştur. Bunun akabinde, kurulan hîn-i mahkemedede, “23 Temmuz 1743” tarihinde tanzim olunan belgeye nazaran, pazar dahilinde bulunan, “bâc u ubûr ve hân ve dekâkîn ve menâzil bedel-i zemînleri”, Ahmed Ağa’ya, berât ile verilmiştir. Vakıf mütevellîleri, bu durumu kabul etmeyip, bu pazardan alınan vergileri toplamıştır. Ancak, hîn-i mahkemedede ikrarda bulunanlar bu pazardan alınan vergilerin, Ahmed Ağa’nın hakkı olduğu yönünde ifade vermiştir. Bunun akabinde, Ahmed Ağa, Arzuhal edip, “menzil ve hân ve dekâkîn”in, mâlikâne dahilinde bulunduğunu bildiren hüccetin, Defterhâne-i Âmire’de vâki defterlerin üzerine kayıt ve dercini talep etmiştir. Arzuhalin üzerine, hüccetin doğruluğunu kanıtlayacak delillerin takdimi için buyruldu çekilmiştir. Buyuruldu ile, rûznâmçe ve tahrir defterlerinden, pazar ile alakalı kayıtlar, “22 Ekim 1743” tarihinde çıkarılmıştır. Akabinde, kayıtların birbirine paralel olduğu, “26 Ekim 1743” tarihli i’lâm üzerinde belirtilmiştir. Bunun akabinde, i’lâm mücebince hüccet, TD 19 numaralı deftere kayıt ve derç olunup, belgeden birer kopya çıkarılarak, taraflara verilmiştir. Pazar yeri ihtilafı ile alakalı nihaî kayıt, Defterhâne-i Âmire’den, “3 Temmuz 1744” tarihinde çıkarılmıştır. Bu kayıt, “mâlikâne kaydı derkenâr oluna...” biçiminde tertip olunan ibarenin altına kayıt ve derç olunmuştur. Buna nazaran, iltizam olarak verildiği kanıtlanan bu pazar Ahmed Ağa üzerine, tevkîi kalemi ile kayıt ve derç olunmuştur (bkz. Vesika. [95.], [96.]).

İhtilaf durumlarına müteallik, defterlerin üzerinde dikkat çeken bir diğer belge, “27 Mart 1761” tarihinde tertip edilip, TD 35 numaralı defter üzerine ilave olunmuştur. Mezkûr belgeye konu olan yaylak (Yaylagöynük) ihtilafı, kazâ-i Bolu’ya tâbi bulunan, “karye-i Göl” ve “karye-i Ömerler” ahalilerinin aralarında vukû bulmuştur. Bu belgeye nazaran, Yaylagöynük demekle ma’rûf olan yaylak, karye-i Ömerler’in dahilinde olup, yedlerinde bunu kanıtlar nitelikte olan, fetva ve defter kayıtları bulunmaktadır. Ancak,

---

⁶¹ Ber-vech-i malikâne: “Mukâtaaların ömür boyu devam etmek üzere iltizama verilmesi”; Mehmet, Genç, “Malikane”, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, ss.516-517.

“Göl ahâlîleri cebel-i mübâh iddiâsıyla” yaylak üzerine kuruya (odun hazırlama) çıkıp, “*fuzûli odun ve kerestesin kat*” etmiştir. Bunun akabinde, karye-i Ömerler’in ahâlîleri, konunun halli (kat’-ı nizâ) ve bu yaylağın kullanımının tamamen kendilerine devri için Arzuhal edip, lüzumlu olan tetkik ve tahkikatın tatbikini talep etmiştir. Bunun üzerine, mahallinde tetkik ve tahkikat yapıp çevre köylerde bulunan, “bî-garaz ve ehl-i vukûf” konu hakkında ifade vermiştir. Neticede, belge ve ifadelere bakılarak yaylak, Ömerler halkının kullanımına bırakılmıştır (bkz. Vesika. [19.]). Akabinde, davacı köy ahâlîleri, “11 Nisan 1761” tarihinde, Arzuhal edip hüccetin defterhâne’de vâki’ defterler üzerine kayıt ve dercini talep etmiştir (bkz. Vesika. [18.]).

Tahrir defterlerinin üzerine ilave olunan belgelerde dikkat çeken bir diğer ihtilaf, “Yağluca’ da timarı olan, Ahmed Bey” ve “Akviran’ da timarı olan, Eyüb ve Yahya”nın beyninde (aralarında) vukû bulmuştur. Mezkûr ihtilaf (intifa hakkı) ile alakalı ilk belge “9 Ekim 1763” tarihli olup, TD 35 numaralı defter üzerine ilave edilmiştir. Bu belgeye nazaran, bu ihtilafa konu olan tarlalar, Kâtip Ahmed’in nazarında karye-i Yağluca’nın, Yahya ve Eyüb Bey’e nazaran Akviran dahilinde bulunmaktadır. Bu minvalde, taraflar tarlaların üzerinden toplanacak olan bütün vergilerin, kendilerine ait olduğunu bildirip, konunun hallini talep etmiştir. Akabinde, Eflani nâibine hitaben hüküm tanzim olunup, “ma'lumü'l-hudûd arâzî üzerine varılıb” tetkik ve tahkikat yapılmıştır. Belge üzerinde, tarlaların konumu tayin ve tarif olunup, davada hazır bulunanların ikrarları verilmiştir. Bunlara nazaran tarlalar, Akviran’ın dahilinde olup tarlaların vergilerini toplama hakkı Yahya ve Eyüb Bey’in üzerinde bulunmaktadır. İkrarlar, Yahya ve Eyüb’ün talepleri üzerine verilen fetvaya paralel olup tarlaların, karye-i Akviran dahilinde bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. Bunun akabinde, Yahya ve Eyüb Bey, bu hücceti doğrulamak için, “24 Ağustos 1765” tarihinde, Arzuhal tanzim etmiştir. Arzuhale nazaran, bu tarlaların tayin ve tarif olunun konumları, Akviran’ın dahilinde olup, defterhâne’de vâki bulunan defterlerin üzerine, bunun kayıt ve derci talep olunmuştur. Arzuhalin üzerinde, davaya konu olan tarlalar üzerinde yapılacak olan tetkike müteallik hüküm de derç olunmuştur (bkz. Vesika. [49.], [51.]). Akabinde, davaya konu olan köylere ait rûznâmçe ve tahrir defterlerinde bulunan kayıtlar, Arzuhal üzerine derç edilmiştir. Bu tetkikatın akabinde, “27 Ekim 1765” tarihinde bu davaya müteallik belge ve kayıtların, defterhâne’de vâki’ bulunan tahrir defterlerine kayıt olunmaları talep olunmuştur. Bunun hemen akabinde, “30 Ekim 1765” tarihinde, bu müteallik belgeler, TD 35 numaralı deftere kayıt ve derç olunmuştur (bkz. Vesika. [50.], [52.]).

Tahrir defterlerinde kayıtlı olan, ünite ve kalemlerin üzerinde vukû bulan ihtilaf durumlarında tanzim olunan belgelerden biri de, “kaime” türü belgelerdir. Bu belgeler, defterlere umumiyetle, orijinal “ilmühaber kaimeleri”nin, özet ve konumlarını bildiren “müzekkirelik” kağıtlar olarak ilave olunmuştur. TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin üzerinde, toplamda iki adet orijinal nitelikte olan kaime bulunmaktadır. Bunlardan ilki, “8 Haziran 1728” tarihli olup, defterhânedeki hıfz olunan bir belgenin ref’i ile alakalıdır. Bu belgeye nazaran, Ereğli’ye tâbi’ kârye-i Mekruz ve dahilinde bulunan topraklardan toplanacak olan zemînler, Ali Efendi’nin üzerine, Defterhâne’ye “1716/1717” yılında, kayıt edilen belge ile kayıt ve derç olunmuştur. Ancak, davalı vekîli Ahmed Efendi’nin talepleri üzerine, yeni bir hüccet tanzim edilerek, Ali Efendi üzerine bırakılan zeminler ref’ olunmuştur. Bu itibarla, Defterhâne kayıtlarının da, terkin ve ref’ olunmaları iktiza etmektedir. Bu tarihte, kârye-i Mekruz’un üzerine ilave olunan, bir müzekkirelik kâğıt, atık belgenin defterhânedeki ref’ ve terkin olunarak, lüzum oldukça başvurulmak üzere, “*fermân kisesinde hıfz*” olunmuştur (bkz. Vesika [99], [100.]). Bir diğer orijinal kaime, “Mart 1754” tarihli olup, TD 35 numaralı deftere ilave edilmiştir. Bu belgeye nazaran, “Mehmed Efendi” ve “Musa Paşa evlatları”nın beyinde vukû bulan bu ihtilaf durumu, “Şahin der-kârye-i Melikiddin nâm karyede vâki zemînler” ile alakalı olup, davacı olan Mehmed Efendi, zeminlerin kendi timârı dahilinde olduğunu bildirip, konunun hallini talep etmiştir. Bunun akabinde, mahallinde yapılan tetkik ve tahkikat ile, bu zeminlerin “Musa Paşa mülkü” dahilinde bulunduğu ve bu itibarla, Paşa’nın evlatlarının yedlerine verilmelerine hüküm verilmiştir. Bunu kanıtlayan mülknâme, “Aralık 1753” tarihinde, “*fermân sanduğunda*” hıfz olunmuştur (bkz. Vesika. [20.], [22.]). Defterlerin üzerinde bulunan diğer kaimeler müzekkirelik kağıtlar biçiminde olup, orijinal belgenin konum ve özetini bildirmektedir. Defterlerde bulunan, bu tür kaimelerin büyük bir bölümünü, “kârye-i Alpagud” ile alakalı olan belgeler teşkil etmektedir. Bunların da ilk örnekleri, “1741/1742” yılında tanzim edilip, defterin üzerine ilave olunmuştur. Bunlara nazaran, “kârye-i Alpagud ile Sofi ve Çömlekçiler” beyinlerinde vukû bulan ihtilafı havi belge, “hîn-i iktizâda mürâca'at” olunmak üzere, defterhâne’de bulunan evkaf defterinde hıfz olunmuştur (bkz. Vesika. [15.], [21.]). Bu tür belgelere müteallik olan diğer bir belge, “Haziran 1726” tarihli olup, Ereğli’nin dahilinde vukû bulan bir ihtilafa havi hüccetin, “terkîn ve ilgâsîçün” defterhâne’ye vârid olan kaime mücebince hüccetin, mahallinden ilkâ olduğunu bildirmektedir (bkz. Vesika [101]). “31 Aralık 1781” tarihli kaimeler, Çukurviran’da vukû bulan yaylak ihtilafı ile alakalı olup, konu olan köylerin üzerinde bulunmaktadır (bkz. Vesika. [10.1], [12]).

Tahrir defterlerinin üzerine ilave olunan belgelerde dikkat çeken bir diğer ihtilaf, “Temmuz 1653” tarihli hükmün üzerinde kayıtlı olup bu belge, TD 35 numaralı deftere Tevkiî Mustafa’nın kalemi ile kayıt ve derç olunmuştur. Bu belgeye nazaran, Mudurnu dahilinde bulunan “otuz yedi” pare karyenin, “53.300 akçe”lik varidatı toplamak üzere Mirlivâ’nın üzerine verilmiştir. Bu tevcihâtın akabinde, Mudurnu’da ze’âmeti bulunan “Piyâde Beği Yusuf”, Mirlivâ’ya maktû’ olarak bağlanan karyelerde bulunan ahalinin, “Mîrlivâya âid olan maktû’nuzu edâ eylen deyû”, kendi timarı dahilinde bulunan halka zorluk çıkarmaları üzerine Arzuhal edip, timarı olan köylerin maktû’a dâhil olmadığını bildirip, bu konunun hallini talep etmiştir. Bu belge üzerinde bulunan bilgilere nazaran, yapılan kontrol ve tetkiklerde, mezkûr otuz yedi pare kuranın dahilinde bulunan ahali, Yusuf Bey’in timarı dahilinde bulunan halka te’addîde bulunmadıkları yönünde, ifade vermiştir. Bu davaya ait kayıtlar kadı defterine kayıt olunmuştur. Neticede, Merkez’de bulunan defterlere ve kadı defterlerinde bulunan kayıtlara bakılarak, ze’âmet köyelerine “min-ba’d ta’arruz olunmamak” yönünde karar verilerek, bu dava ile alakalı kayıtların defterlere, bizzat tevkiî kalemi ile kayıt ve derç olunmaları yönünde, tevkiî’ye hitaben hüküm verilmiştir (bkz. Vesika. [2.]).

6. SONUÇ

Çalışmamızda, “problem” başlığı altında tarif ve tayin olunan iki temel problem, aydınlatılmaya ve bu problemlere çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Burada ilk olarak, Osmanlı Devleti’nde tatbik olunan, “umumî tahrirlere”, bu tahrirlerin temeli olan timar düzenine ve bu tahrirlerin nihayetinde tutulan defterlere dair, Bolu tahrir defterlerinden yararlanılarak, umumî bir malumat verilmiştir. Tezin ikinci bölümü, çalışma alanımız “Livâ Bolu”nun dahilinde yapılan tahrirlere ve bu tahrirlerde tutulan tahrir defterlerine ayrılmıştır. Burada ilk olarak, TD 19 ve TD 35 numaralı defterlerin havi buldukları, alanı tam olarak idrak edebilmemiz adına, Livâ-i Bolu’nun “livâ hudutları” verilmiştir. Bunun akabinde, burada yapılan veya yapımı planlanan tahrirlere ve tahrirlerde tutulan defterler hakkında önemli kayıt ve belgeler verilmiştir. Özellikle, bu bölümde çalışma konumuzu teşkil eden 1568 yılı tahriri ve defterlerine dair teferruatlı ve orijinal bilgiler verilmiştir. Bu bölümde nihaî olarak, Bolu’nun elimizde bulunan yegâne kanunu olan, “Kanunnâme-i Livâ-i Bolu”nun bir tahlili ve analizi verilmiştir. Bunun akabinde, tezin üçüncü bölümünde, TD 35 ve TD 19 numaralı tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan, düzeltim (defter tashîhi) örnekleri temel alınarak, defterlerin üzerinde tevkiî kalemi ile yapılan düzeltimlerin kaideleri, fiziki özellikleri ve yapıldıkları durumlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde verilen bilgiler tamamen orijinal olup, konuyu aydınlatmaya yöneliktir. Bunun akabinde, defterlerin üzerinde bulunan düzeltme örneklerinin tahlili yapılmıştır. Bu bölümde, “Cinci Hoca”, “Ahmed Paşa” ve “Köprülü Mehmed Paşa”ya temlik olunan mülk topraklara dair mühim bilgiler verilmiştir. Burada, Cinci Hoca’nın varlığının temeli olan mülk topraklara dair bulgular oldukça dikkat çekicidir. Bölümün devamında, Bolu’ya tâbi bulunan ünite ve kalemlere havi düzeltme örneklerinin tahlili yapılmıştır. Tezin dördüncü bölümünde, TD 35 ve TD 19 numaralı defterlerde bulunan ilave belgeler temel alınarak, tahrir defterlerine ilave olunan bu ek belgelerin (vassâle); tanımı, tarifi, fiziki özellikleri ve türleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun akabinde, tahrir defterlerinin üzerlerinde bulunan vassâlelerin bir tahlili yapılmıştır. Bu bölümde, “Cinci Hoca’nın mülk topraklarına”, “Ereğli ve tevâbiinde çıkan kömür madenlerine”, “Bolu’da yürütülen çeltük üretimine”, “Bolu’da ikame olunan pazarlara” ve “bölgede vukû bulan bazı ihtilaflara” dair, mühim bilgiler verilmiştir. Tezin beşinci bölümünde, çalışmamızın temel kaynaklarını oluşturan düzeltme (tashih) örnekleri ve ek belgelerin çevirileri verilmiştir.

Neticede, Bolu tapu tahrir defterlerinin üzerinde bulunan kayıt ve belgeler bize, tahrirlerin terkine bağlı olarak, defterlerin üzerinde tatbik olunan muamelelerin, devlet ve bölge halkı için hayati önemde olduğunu kanıtlamaktadır. Merkez, tahrirlerin yerini muhtelif tarihlerde, defterlerin üzerine derç ettiği kayıtlar veya ilave ettiği belgeler ile, doldurmaya çalışmıştır. Buna ilaveten, bölge halkı için her konuda mutlak delil olarak kabul olunan tahrir defterine kayıt olunmak mühimdi. Halk, belli bir konuda aldığı hak veya muafiyetlerini defterlere kayıt ettirip, kendilerini teminat altına alırdı. Yine, tahrir defterine kayıt olunmak, Merkezin icazetini ifade ederdi. Bu itibarla, bölge halkı taraf olduğu bir ihtilafı karara bağlatıp, davanın neticelerinin defterlere kayıt olunmaları için talepte bulunabilirdi. Bu talep üzerine, deftere kayıt olunan davaya ait belgeler, davayı kazanan tarafın hakkını teminat altına alıyor ve konu ile alakalı zuhur edebilecek başka bir ihtilafı önlüyordu. Bu yüzden halk; kendini, hakkını, muafiyetini ve intifa hakkını teminat altına almak ve bunlar ile alakalı çıkabilecek bir ihtilafı önlemek için defterlere kayıt olunmak üzere talepte bulunabilirdi. Özetle, tahrirlerin terkine bağlı olarak, nihai tahrirlere havi bulunan defterler, “temel başvuru kütükleri” olarak, XIX. yüzyıla kadar, kullanılmıştır. Merkez, bölge ile alakalı hemen her konuda, mutlaka tahrir defterlerine başvurarak, bölgenin envanterine bakardı. Bu durum, XIX. yüzyıla kadar böyle devam etmiştir. Mart 1869 tarihinde, kurulumuna karar verilen pazarlar ile alakalı belgelerin, defterlere kayıt ve derç olunmaları bize, tahrir defterlerinin ehemmiyetini hala kayıp etmediğini kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2002a). Celâli İsyânları (1591-1611), *Türkler*, C. 9, 695-710.
- Acun, F. (2002b). Klasik Dönem Eyalet İdare Tarzı Olarak Timar Sistemi ve Uygulaması. *Türkler*, C. 9, 899-908.
- Afyoncu, E. (1994). Defterhane. *TDVİA*, C. IX., 100-104.
- Afyoncu, E. (1999). Osmanlı Devleti'nde Tahrir Sistemi. *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. VI, *Yeni Türkiye Yayınları*, 311-314.
- Afyoncu, E. (2007). Nişancı. *TDVİA*, C. XXXIII, 156-158.
- Afyoncu, E. (2010). Şemsi Ahmed Paşa. *TDVİA*, XXXVIII, 527-529.
- Afyoncu, E. (2014). *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII. Yüzyıllar)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Akdağ, M. (1995). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyânları"*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akgündüz, A. (2006). *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri: 1. Kitap, Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnâmeleri*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Akgündüz, A. ve Oğuz, M. (1998). Hüccet. *TDVİA*, C. XVIII, 446-450.
- Alandağlı, M. (2014). Üsküdar'ın Detayda Gizli Tarihini Aralamak (Vassale ve Derkenarlar Işığında XVII. Yüzyılda Üsküdar. 8. *Uluslar arası Üsküdar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, C. 1, İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 157-165.
- Alkan, M. (2014). Osmanlı Devleti'nde Hudûdnâmelerin Kaynak Değeri Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Akademik Bakış*, C. 11, S. 23, 99-109.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1567-1568). *Mühimme Defteri*, Defter No: 7
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1571). *Mühimme Defteri*, Defter No: 16
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1572). *Mühimme Defteri*, Defter No: 19
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1578-1579). *Mühimme Defteri*, Defter No: 36
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1579-1580). *Mühimme Defteri*, Defter No: 41
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1579-1581). *Mühimme Defteri*, Defter No: 42
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1581). *Mühimme Defteri*, Defter No: 45
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1581-1582). *Mühimme Defteri*, Defter No: 46
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1582-1583). *Mühimme Defteri*, Defter No: 48
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (1592-1593). *Mühimme Defteri*, Defter No: 70

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Divan Kalemi Evrakı*, 17/14
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri, II. Mehmed*, nr. 1/3: 1-16.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri, III. Mehmed*, nr. 118-11603.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Bab-ı Defteri, İradeler*, (D.DRB.İ.) nr. 24/27.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Hazine-i Hassa, İradeler*, (HH.İ...) nr. 12/2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *İrade, Dahiliye*, (İ..DH..) nr. 78/3874.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *İrade, Dahiliye*, (İ..DH..) nr. 187/10417.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Meclis-i Vala*, (MVL.) nr. 657/88.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Meclis-i Vala*, (MVL.) nr. 737/85.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı*, nr. 794/29.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı*, nr. 819/3.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 51
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 86
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 88
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 406
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 425
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 438
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 460
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 463
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahrir Defteri*. Defter No: 504
- Barkan, Ö. (1940). Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri (I). *İÜİFM.*, C. II/1, 20-59.
- Barkan, Ö. L. (1941). İslam-Türk Mülkiyet Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu’nda Aldığı Şekiller III, İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıfların Hususiyeti (I). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.7, S. 4, 906-942.
- Barkan, Ö. L. (1941). Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri (II). *İÜİFM.*, C. II/2, 214-247.
- Barkan, Ö. L. (1943). *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları I, Kanunlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.
- Barkan, Ö. L. (1953). Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi. *Türkiyat Mecmuası*, C. X, 1-27.

- Barkan, Ö. L. (1977). Kanunnâme. *İslam Ansiklopedisi (İA)*, C. V, 185-195.
- Barkan, Ö. L. (1980). Timar. *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I.* içinde (s. 805-872) İstanbul: Gözlem Yay.
- Barkan, Ö. L. (1980). *Türkiye'de Toprak Meselesi: Toplu Eserler I.* İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Barkan, Ö. ve Meriçli, E. (1988). *Hüdâvendigar Livası Tahrir Defterleri I.* Ankara: TTK Yay.
- Baydar, N. (2017). *Kâğıt Sanatları ve Kalender Paşa: I. Ahmed Albümü.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayraktar, N. (2011). Şemsi Ahmed Paşa: Hayatı ve Eserleri. *Tarih Dergisi*, S. 33, 99-114.
- Binark, İ. (1968). Kitapçılık Tarihimizden Bir Sayfa: Eski Türk Kitapçılık Sanatları. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, C. XVII. S. 3, 143-150.
- Bülbül, Y. (1999). Klasik Dönem Osmanlı Muhasebe Sistemi. *Dîvân*, S. 6, 151-182.
- Canbulat, İ. ve Asar, M. (2020). Hamide Hatun Vakfı: Osmanlı Devlet Arşivleri Belgelerinden Kargir Han ve Çifte Hamam. İ. Canbulat (Ed.), *Safranbolu Çarşısı* içinde (s. 194-220). Safranbolu: Türkiye İş Bankası Yay.
- Çetin, A. (1994). Derkenar. *TDVİA*, C. IX, 179-180.
- Değirmenci, T. (2007). *Resmedilen Siyaset: II. Osman Devri (1618-1622) Resimli Elyazmalarında Değişen İktidar Sembolleri.* Basılmış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Derin, F. Ç. (1993). *Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi'nâme'si: Tahlil ve Metin Tenkidi.* Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Devellioğlu, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.* Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- Emecen, F. M. (1993). Çeltik. *TDVİA*, C. VIII., 265-266.
- Emecen, F. M. (1993). Çift Resmi. *TDVİA*, C. VIII., 309-310.
- Emecen, F. M. (1989). *XVI. Asırda Manisa Kazâsı.* Ankara: TTK Yay.
- Emecen, F. M. (1992). Bennâk. *TDVİA*, C. V., 458-459.
- Emecen, F. M. (2011). Mufassaldan İcmale Osmanlı Tahrir Defterlerinin Türleri. A. Koçal (Ed.), *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum.* içinde (s. 316-324). İstanbul: Timaş Yayınları.

- Emecen, F. M. (2011). Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri. A. Koçal (Ed.), *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*. içinde (s. 325-340). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Esiner Özen, M. (1985). *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları
- Evliya Çelebi. (2005). *Seyahatnâme*, (Haz. N. Özön). İstanbul: Kabcacı Yay.
- Fekete, L. (1947). Türk Vergi Tahrirleri. (Çev. Sadrettin Karatay). *Belleten*, C. XI, S. 42, 299-328.
- Genç, H. (2007). *Ereğli kömür madenleri (1840-1920)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genç, H. (2013). Zonguldak. *TDVİA*, C. XLIV., 501-502.
- Genç, M. (2003). Malikane. *TDVİA*, C. XXVII, 516-518.
- Gökbilgin, T. (1977). *Osmanlı Müesseseleri Teşkilâtı ve Medeniyeti Tarihine Genel Bakış*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Gökpınar, B. (2020). Osmanlı Kronikleri Işığında Sultan İbrahim ve Dönemi (1640-1648). *ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.10, 1-22.
- Gümüştü, O. (2010). Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Sınır Kavramı. *Bilig Dergisi*, S. 52, 79-104.
- Gümüştü, O. ve Küçükkaştı, M. S. (2019). Köy. *TDVİA*, EK-2, 85-87.
- Güngör, F. N. (2014). *Cinci Hoca (Hüseyin Efendi)'nin Safranbolu'daki Hayratı: Hamide Hatun Vakfı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlden, S. (2009). Tahrir Olmuş El Yazmalarının Onarım ve Tedavi Teknikleri, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 1, 65-86.
- İlgürel, M. (2002). Köprülü Mehmed Paşa. *TDVİA*, C. XXVI., Ankara, 258-260.
- İnalcık, H. (1959). Osmanlılarda Raiyyet Rüsûmu. *TTK Belleten*, C. XXIII, S. 92, 575-610.
- İnalcık, H. (1954). *Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*. Ankara: TTK Yay.
- İnalcık, H. (1959). İslâm Arazi ve Vergi Sisteminin Teşekkülü ve Osmanlı Devrindeki Şekillerle Mukayesesi. *AÜ İlâhiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S. 1, 29-46.
- İnalcık, H. (1980). Osmanlı Bürokrasisinde Aklam ve Muamelat. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. I, 1-14.

- İnalcık, H. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600)*, (Çev: H. Berktaş). C. I, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnalcık, H. (2001). Kanunnâme. *TDVİA*, C. XXIV, 333-337.
- İnalcık, H. (2012). Timar. *TDVİA*, C.41, 168-173.
- İnbaşı, M. (2005). Şemsi Paşa Vakfiyesi. *Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 27, 257-270.
- İpşirli, M. (1991). Arzuhal. *TDVİA*, C.III, 447-448.
- İpşirli, M. (2005). İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri, 1009/1600 Târihli, İstanbul'un 550. Fetih Yılı İçin. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 3, S. 5, 823-828.
- İpşirli, M. (2011). Temliknâme. *TDVİA*, XXXX, 430-431.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi (İBK). MC. B/15
- Karadeniz, V. ve Çelikoğlu, Ş. (2010). Kömür Üretimine Bağlı Olarak Kurulmuş Bir Liman: Zonguldak Limanı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 15, S. 24, 157-176.
- Katgı, İ. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ulema Yozlaşmasının Tipik Bir Temsilcisi Olarak Safranbolu'lu Hüseyin Efendi: Nam-ı Diğer Cinci Hoca. *Hikmet Yurdu*, C. 5, S. 2, 197-235.
- Katip Çelebi. (2007). *Fezleke Tarihi Tahlil Ve Metin, I-III*, (Haz. Zeynep Aycibin). Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: MSGSÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kâtip Çelebi. (2009). *Kitâb-ı Cihânnümâ*, Tıpkıbasım C. I, Ankara: TTK Yayınları.
- Kırzioğlu, F. (1975). Osmanlı Mülki İdaresinde 'Akar-Bakar'a Göre Sınırların Çizilmesi ve Devlet Sınırlarında 'Korgan'lar, 'Deliktaş'lar. *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 26 , 106-117.
- Köprülü, M. F. (1986). *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kurt, Y. (1999). Osmanlı Toprak Yönetimi. Güler Eren (Ed.), *Osmanlı Ansiklopedisi* içinde (C.3, s. 59-65). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Kütükoğlu, M. (1992). Berât. *TDVİA*, C. V., 472-473.
- Kütükoğlu, M. (1998). Hududnâme. *TDVİA*, C. 18., 303-304.
- Kütükoğlu, M. (2000). İlmühaber. *TDVİA*, C. XXII., 151-152.
- Kütükoğlu, M. (2018). *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Mehmed Neşri. (2014). *Kitâb-ı Cihan-nümâ (Neşri Tarihi)*, C. II., (Haz. F. Reşit Unat ve M. Altay Köymen). Ankara: TTK yayınları.

- Naîmâ Mustafa Efendi. (1968). *Naîmâ Tarihi*, C. IV., (Çev. Z. Danışman). İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- Oflaz, M. (2002). Osmanlı Dirlik Sistemi. *Türkler*, C. X., 695-708.
- Öz, M. (1991). Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler. *Vakıflar Dergisi*, S. 22., 429-439.
- Öz, M. (1999). *XV-XVI. Yüzyıllarda Canık Sancağı*. Ankara: TTK Yayınları.
- Öz, M. (2000). Tahrir. *TDVİA.*, C. 39, 425-429.
- Özcan , A. (1998). Hüseyin Efendi, Cinci Hoca. *TDVİA.*, C. XVIII., 541-543.
- Özcan, T. (2007). Pazar. *TDVİA.*, C. XXXIV, 206-208.
- Özgüdenli, O. (2012). Vakfiye. *TDVİA.*, C. XLII, 465-467.
- Özkılınç A. vd. (1995). *438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530) II.: Bolu, Kastamonu, Kengırı ve Kocaili livâları: Dizin ve tıpkıbasım*. Ankara: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I. İstanbul: MEB Yay.
- Sahillioğlu, H. (1969). İkinci Keykavus'un Bir Mülknamesi. *Vakıflar Dergisi*, C. VIII., 57-65.
- Sahillioğlu, H. (1991). Avarız. *TDVİA.*, C. IV., 108-109.
- Sertoğlu, M. (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Sümer, F. (1987). Kör Oğlu, Kızır Oğlu Mustafa ve Demirci Oğlu ile İlgili Vesikalar. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.46, 9-46.
- Şemseddin Sâmî. (1978). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şimşek, H. (2005). *Peçevî Târihi, (355b-364b, Zeyl 365a-393a Metin, Dizin, Özel Adlar Sözlüğü)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Tabakoğlu, A. (2015). *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Taş, K. Z. (1993). *Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taş, K. Z. (1996). Fatih Devrine Ait Bir Tahrir Defteri. *OTAM*, S. 7, 427-471.
- Taş, K. Z. (2017). *Osmanlı'nın Arka Bahçesi Bolu Sancağı*. İstanbul: Post Yayınları.
- Taş, K. Z. (2020). Osmanlı Çeltik Üretimsahası Olarak Konrapa ya da "Osmanlı Sarayının Nadidesi Konuralp Pirinci". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 23, S. 44, 1253-1268.

- Taşkın, N. (2012). *Osmanlı Diplomatasında Mülknameler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Tevkiî Abdurrahman Paşa. (1331). Osmanlı Kanunnâmeleri. *Millî Tetebbular Mecması*, C.I., S. III., 497-544.
- TKGM. KKA. *Tahrir Defteri*. Defter No: 19
- TKGM. KKA. *Tahrir Defteri*. Defter No: 35
- TKGM. KKA. *Tahrir Defteri*. Defter No: 250
- TKGM. KKA. *Tahrir Defteri*. Defter No: 257
- TKGM. KKA. *Tahrir Defteri*. Defter No: 547
- Yıldırım, M., ve Kadioğlu, S. (2010). *Defterhane'den Tapu ve Kadastro'ya Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Tarihçesi*. Ankara: Tapu ve Arşiv Dairesi Başkanlığı Yay.
- Yiğit, İ., & Demirtaş, H. (2019). "Osmanlı dönemi köy sınırlarının haritalanmasında vakfiyeler ve vakıf hududnâme defterleri". *II. Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi Bildirileri, C. 1, Ankara*, 567-576.
- Yüksel, H. (2012). "Vakfiye". *TDVİA, c. 42, İstanbul*, 467-469.

http-1:

<https://yearofthefly.org/9237/bati-karadeniz-yol-haritasi> (Erişim Tarihi: 10.09.2021)

http-2:

<https://www.google.com/maps/place/Safranbolu,+Karabük/@41.2592896,32.6449146,13z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x409caac51abbad83:0x6b7db3ac7a87e93d!8m2!3d41.249306!4d32.683128> (Erişim Tarihi: 10.09.2021)

EKLER

EK A: Vesikalar

[1.]

[1.1.]

Der-Livâ-i Bolu

Defter Emîni Efendi aynıyle işbu defter Defterhâne-i âmire'de mufassala kayd olunub fîmâ ba'd bu defter düstûrû'l-amel olub bundan ziyâde bir akçe ve bir habbe alınmaya ve subaşılar dahi dâhildir ana göre kayd ola deyû "Buyuruldu".

Fî 10 Zi'l-kâde sene 1051. (10 Şubat 1642)

[1.2.]

Kazâ-i Mudurnu ve Tevâbi'hâ

Andan şerh olunduğu üzere evkâf ve serbest zeameti ve piyâde beği zeameti karyelerinden gayri otuz yedi pare karyelerden mîrlivâyâ tashîh olunmuşdur.

Fî't-târîhi'l-mezbûr.

[Sahh]

[1.3.]

Kazâ-i Za'ferânî Borlu ve Eflani ve Kızılbel

Za'ferânî Borlu ve Eflani ve Kızılbel cürm ü cinâyeti ve bâd-ı hevâsı ve subaşılığı Rumeli Kâdîaskeri payesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan Mevlâna Hüseyin edâmallâhu fezâ'ilehû'ya beytü'l-mâliyle temlik olunmuşdur. Mîrlivâ taraf(lar)ından müdâhele olunmamak üzere tashîh olunmuşdur.

Fî şehri Zi'l-kâde sene 1054. (Aralık/Ocak-1644/1645)

El-hakîr Ahmed et-tevki'î

[1.4.]

Bundan akdem Bolu Sancağında bâd-ı hevâ nâmiyle her kazâdan ziyâde akçe alınmağla fukarâyâ gadr ve te'addî olunmağın ziyâdesi dahi olunub ehl-i vukûf ihbârıyla bâlâda tahrîr-i defter olunduğu üzere karar verülüb Mir-livâ ve kazâ'ya

birer sûret gönderilmekle Âsitâne-i saâdet'de olan defter-i mufassala dahi bu sûret vaz' olunmuştur ki fîmâ-ba'd vech-i meşrûh üzere olunub ziyâde ve noksân alınmaya.

Fî evâil-i Zi'l-kâdeti 'ş-şerîfe sene ihdâ ve hamsîn ve elf. (1051), (Şubat/1642)

[1.5.]

Bolu Sancağında sonradan mahallerinde olan Dîvân ağırlığı ve subaşılığı ref' olunmak üzere hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn vârid olmağla tashîh için bu hakire emr-i şerîf vârid olmağla sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-evvel sene 1158. (Nisan 1648)

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[2.]

Dergâh-ı Âlî müteferrikalığıyla Piyâde Beği olan Yusuf -zîde mecduhû- der-i Devlete arzuhâl sunub mîrlivâ için Mudurnu kazâsına tâbi' otuz yedi pare karyelerden mukaddemâ elli üç bin üç yüz akçe maktû' bağlanub mûmâileyhin mutasarrıf olduğu ze'âmet karyeleri serbest olmağla maktûa dâhil olmamış iken zikr olunan kurâ ahâlîsi siz dahi bizim ile ma'an mîrlivâya âid olan maktû'umuzu edâ eylen deyû mûmâileyhin re'âyâsına te'addî edüb lâkin tahrîr olunan otuz yedi pare karyelerden elli üç bin üç yüz akçe maktû' mîrlivâya evkâf ve serbest ze'âmeti ve piyâde beğleri ze'âmeti karyelerinden mâ'adâ sen kayd edüb sebt-i sicil edüb ancak Âsitâne-i sa'âdetimde mahfûz olan defter-i mufassala nahiye-i mezbûreden elli üç bin üç yüz akçe kayd olunub vech-i meşrûh üzere tafsîl olunmamağla ol takdîrce mûmâileyhin ze'âmet karyeleri ahâlîsine te'addîden hâli olmadıklarını bildirüb zikr olunan otuz yedi pare karyeler sicillât mûcebince defter-i mufassala bâlâda zikr olunduğu üzere kayd ve tahrîr olunması ricâ etmeğın vech-i meşrûh üzere evkâf ve serbest ze'âmeti ve mûmâileyhin ze'âmeti karyelerine min-ba'd ta'arruz olunmamak üzere sûret-i sicillât mûcebince kayd ve tahrîr eylesin deyu bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-mûceb-i emr-i şerîf kayd olunmuştur.

Tahrîren fî evâhir-i şehr-i Ramazani'l-mübârek li-sene selâse ve sittin ve elf. (1063)

El-fakîr Mustafa et-tevki'î

[3.]

Karye-i Çepni, Hâssa-i Mirlivâ-i Bolu.

[3.1.]

Mukaddemâ havâss-ı hümayûn olub ba'dehû vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya verilüb bi-hâsıl olmağla hala Yusuf nâm za'ime verilmişdir, [...] zâyi' olmağın bermûceb-i emr-i şerîf bu mahâlle şerh verildi.

Fî gur-re-i Muharrem sene seb'a ve elf.

El-fakir Mehmed et-tevki'î.

[3.2.]

Kadîmi hâss iken sonradan timâr olub hazineye üslûb-ı sâbık üzere hâss olmak fermân olunmağın hâss olmak üzere kayd ve tashîh olundu.

Tahrîren fî evâsıt-ı Şabani'l mu'azzam sene 1044.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î

[3.3.]

An-ih-tisâb ve ihzâriye-i Bolu: 6000,

Zikr olunan ihtisâb ve ihzâriye emr-i şerîf ile defter-i icmâlden timâra tashîh olunub lâkin sehven defter-i mufassaldan mahalle tashîh olunmayub kalmağın bermûceb-i emr-i şerîf fermân ile mufassalda dahi timâra tashîh olunmuşdur.

Târih-i hükm Fî 15 Cemâziyelâhir sene 60. Kayd-ı şud sene 61.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î

[4.]

Karye-i Akkoçlar hâssa-i Mehmed Beg mîrlivâ-i Bolu.

[4.1.]

Üç yüz seksen beş akçe yazusu olan Akkoçlar Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan sâlifü'z-zikr Berk nâm karye [...kopuk...] olmağla müşârünileyh hazretlerine on yedi dönüm yeri [...kopuk...] defter-i icmâl ve mufassal'da kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın bermûceb-i emr-i âlî on yedi dönüm yeri(de) mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

[4.2.]

Yine timara tashîh olunmuştur. El-fakir Mustafa et-tevki'î

[5.]

Karye-i Berk ve Çanşa, timâr-ı Camasb Beg el-kâtib ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Bolu.

[5.1.]

Karye-i mezbure defter-i icmâlden tashih olunduğu üzere Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemul-'ulemâ'il-mütebahhirîn azimetlü ve fazîletlü Mevlâna Hüseyin Efendi edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû hazretlerine temlik olunmuştur.

Fî 25 Cemâziyelâhir 1054.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[5.2.]

İşbu Berk nâm karyenin sınuru Üçkavak köprüsü demekle meşhûr olan köprüden Hâcî Bâli nâm müteveffânın vakıf tarlasına ve andan Bahşi oğlu köprüsüne ve andan tarîk ile Kemal ve Kerç köprüye ve andan cânib-i kiblesi Dere pınarından Tırpan andan su sıra Kıbraş(?) el-Hâc Mehmed'in evi yerine ve andan şehre giden Alaca yoldan Üçkavak'dan gelen Ulu yola ve andan yol sıra Çatal zokağa ve andan kibleye doğru tarîk-i âmm sıra Demürcüküreği demekle ma'rûf mevzi'e ve andan kibleye doğru giden Herekli zokağından Mudurnu suyuna ve yine su sıra Vildân yeri kurbuna ve andan yine kibleye doğru Akkocalar'dan gelen suya varınca ve andan gün doğusuna doğru su sıra Hacı Yahya köprüsüne varınca ve andan şehre doğru tarîk-i âmm sıra Savrı suyu üzerinde vâki' tahta köprüye varınca ve andan su sıra [...kopuk...] yeri demekle ma'rûf mevzi'e varınca ve andan Ortaöz'den Taş köprüye yol sıra Göksu köprüsüne ve andan su sıra Sokuluca demekle ma'rûf mevzi'e ve andan Küçük su sıra Karasakal oğlu köprüsüne ve andan Ilcaya giden su sıra Mehmed nâm kimesnenin Berk timarına müteallik tarlası kurbundan yol kenarından Kayalar mevzi'ne ve andan şimale doğru Çiçekli tarlaya ve Rişte depesinden İsa nâm kimesnenin tarlası içinde vâki' meşe ağacından [...kopuk...] köprüye varınca köprü üzerinden Kara Asar'da vâki' hendek sıra Mu'arrifler çalılığına ve andan garba doğru giden ince hendek sıra Şeyh yeri demekle meşhûr tarlanın kenarından hendek sıra kibleye doğru Küçüksuyu'na ve su sıra Cafer İmamın bağçesi kurbunda Cönkbaşı nâm mevzi'e ve andan Kızılca demekle ma'rûf tarlaya ve [...kopuk...] suyuna ve andan su

sıra Aşçı Muslu'nun evi kurbundan şehre doğru bâlâda zikr olunan Üçkavak köprüsü demekle ma'rûf ulu köprüye ve Çağış nâm karyenin dahi şehre giden yol üstünde vâki' Olukpınar demekle ma'rûf pınarın kurbunda Kireçlitaş'dan bir dönüm [...kopuk...] hendek sıra iki büyük meşeden Bolu müfettişi Mevlana [...kopuk...] tarlası kenarından Sultandepesi demekle ma'rûf yola varınca ve andan seksen beş adım kableye doğru indikde Rumbegli şimaline ve andan Hüseyin bin Abdulmumin tasarrufunda olan tarlaya ve andan [...kopuk...] tarlası kenarında vâki' taşlar sırasınca Berk timârına müteallik yerine muttasıl hendek'e varınca ve andan hendek sıra Akarsu'ya ve andan su sıra Taşköprü'ye ve andan yol sıra Yakalı ve andan kableye karşı Ahibaba tarlasına ve andan Ahibaba'nun hendeğine ve özüne varınca andan hendek sıra Sarıoğlu Tokuş yoluna ve yol sıra Kavaklar ortasından Üçkavaklar'dan gelen ulu yola ve andan hendek sıra el-Hâc Bâli vakfına varınca ve andan su sıra pınara andan su sıra Yol çayı demekle ma'rûf mevzi'e ve andan hendek sıra Balık oğlu bağçesine ve andan Kızılbayır demekle meşhur çayıra varınca ve andan bâlâda zikr olunan Oluklu pınara ve Kerç taşa varınca olduğu ahâlî-i vilâyet ve â'yân-ı memleket mahzarında sicil ve hüccet olunmuştur.

Ve mezbûr karyenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefare ve evlâd-ı kefare ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahulundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve sansar teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd

yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[5.3.]

Bolu Sancağında Bolu Nahiyesinde karye-i Berk ve Çanşa mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdâskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi dahi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi Kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavnâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Gedik pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât masarîfine ve şehrin kaldırımalarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şurût ve kuyûd mûcebince amel oluna ba'dehû şart-ı vâkîf üzere kim mütevellisi olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 şehri Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[5.4.]

Yine timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[6.]

Karye-i İlmet, timâr-ı Camasb Beg el-kâtib-i vilâyet ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Bolu.

[6.1.]

Bu dahi bâlâda şerh olunduğu üzere mûmâileyh azimetlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunmuşdur. Fî't-târihi 'l-mezbûr.

El-fakir Ahmed et-tevki 'î.

[6.2.]

İşbu karye-i İlmet ve Kozkebir ve Yunuslar nâm karyelerin hudûdu Büyük Çalica nâm depeden yaylak yerlerine ve andan yol sıra Köy pınarına ve andan Piyade toprağı sınırında vâki' yol sıra Hüseyin bin Ali çayı tarlasına ve andan anca yol sıra Kaçak pınarına ve andan pınar oluğu sıra Muharrem tarlası sınırından Dikilitaş'a ve andan Türüd Sofu tarlası sınırından Vakıf tarlası sınırı sıra İsmail Çavuş oğlu tarlasına ve andan yine Vakıf tarlası sınırından Büyük Ahlat'dan Kıldırkışla'ya ve andan geniş sıra Oluklu pınara ve andan Göksu'da vâki' Katranböğerti demekle ma'rûf mevzi'e ve andan su sıra Kuş kayasına ve andan Asarlık taşına ve andan Dedemçamı'na ve Ak topraklık başına ve andan Sekili bahçe nâm mevzi'e ve andan Selahaddin Beğ mezârının ensesinden Somun sırtına ve andan Eyübi köyüne ve andan Timârgöz'üne ve andan Akyar'e ve andan Baş tarlasına ve andan Gökçen pınarına ve andan Ulusu'ya ve su sıra Bazarcık değirmenine ve Hamid yolu sıra Ebe köprüsüne ve andan dere sıra Saçılan kayasına ve andan Kara Receb ve Karaca nâm kimesnelerin kiblesi tarafından Göçyol'a ve andan yol sıra Ahar kayasına ve andan Vakıf tarlası sınırı sıra Şâh Mehmed harmanına ve Meşegöleği'ne ve andan Şâh Mehmed tarlasının kiblesi tarafından su harkına ve andan hark sıra Koca pınarına ve andan değirmen yolundan Savrı kayaya ve andan Abdullah göleğine ve andan Mühürlü Beğ deresine ve andan dere sıra Cebeli değirmenine ve andan Çatalözü ve andan yol sıra Gök kayaya ve andan yol sıra Abdulkerim çalıcısı eteğinden Kozluğa ve andan Sarmaşık tarlasından Sarucayer'e ve andan iki köyün batusu (tarafından) Uluç köprüsüne ve andan Göç yolu sıra Kedioğlu'na ve andan Gök deresinden Dazır evi altından dere sıra Hacı Mehmed'in evi altından dere sıra Çam ziyaretine ve andan Aladere'sine ve andan yol sıra Yakalı oğlu el-Hâc Mehmed'in köyüne ve andan Kalem oğlu harmanına ve andan sınır sıra bâlâda zikr olunan Çalica depe nâm mevzi'e varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve sansar teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti kayd ve sebt eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[6.3.]

Yine timâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[6.4.]

Emr-i şerîf vârid olmak ile üslûb-ı sâbık üzere vakfa kayd olundu.

Fî 15 Şa'bân sene 1119.

El-fakîr Hasan et-tevki'î.

[7.]

Karye-i Çaygökpınar timâr-ı Mustafa ve İbrahim veledân-ı Kulak Beg.

[7.1.]

Dört bin dokuz yüz akçe yazusu olan Gökpınar nâm karye Mehmed ve Mustafa nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan sâlifü'z-zikr İlmec nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların on dört dönüm yerleri olub müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere ihsân buyurulub defter-i icmâl ve mufassal'da mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber müceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[7.2.]

Yine tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[8.]

Karye-i Dadiç ve Yozgat, timâr-ı Davud Beg ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Bolu.

[8.1.]

Beş bin altı yüz otuz yedi akçe yazusu olan Dadiç ve Yozgat nâm karye Mehmed Çavuş ve diğêr Mehmed Çavuş ve Müteferrika Çâker tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan Mevlânâ Hüseyin Efendi edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya temlik olunan Berk nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların elli iki buçuk dönüm yerleri olub müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere Berk nâm karyesi toprağına zam ve ilhâk olmak üzere defter-i icmâl ve mufassal'da tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf mücebince zam ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[8.2.]

Bu dâhi tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[9.]

Veled-i Sofihızır, timâr-ı Ahmed, tâbi'-i Bolu.

[9.1.]

İki bin yedi yüz kırk dokuz akçe yazusu olan mezbûr Veled-i Sofihızır nâm karye Mehmed Çavuş ve Hüseyin nâm kimesnelerin üzerlerinde olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalü'l-fuzalâ'i'l-müteverri'in Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya temlik olunan sâlifü'z-zikr İlmet nâm karyenin hudûdu ve sınuru dâhilinde mezbûrların yirmi yedi dönüm yerleri olub müşârinileyhin hudûdu dâhilinde olmağla İlmet nâm karyesi toprağına mülkiyyet üzere zam ve ilhâk olunub defter-i icmâl ve mufassal'da tashîh olunmak için bu hakire hitaben hükm-i şerîf hükm-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf mücebince mülkiyyet üzere tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[9.2.]

Bu dâhi tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[10.]

[10.1]

Karye-i Eynesi: 400

Çukurvıran karyesi tahrîri mahâllinde mahdûd yaylak-ı cemâ'at-i Yakalu ve yaylak-ı Kurucak ile diğêr Çukuryurd ve yaylak-ı Çukurlar için vürûd eden ilmühaber kâimesi Çukurvıran karyesi mahâlline hıfz olunmağla yaylak nizâ'ına dâir Eynesi karyesi ahâlîleri tarafından derkenâra arzuhâl vürûd eden kâime-i mahfûzaya mürâca'at olunmadıkça derkenâr olunmaya.

Fî evâsıt-ı Muharrem sene 196.

Sahh.

[11.]

[11.1]

Karye-i Kuğum nâm-ı diğêr İzzet, timâr-ı Ahmed ve Mehmed, tâbi'-i Bolu.

[11.1.1.]

Altı bin yüz altmış altı akçe yazusu olan mezkûr İzzet nâm-ı diğer Kuğum nâm karye Mehmed ve Süleyman ve Mustafa nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdâskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu fezâ'ilehû'ya temlik olunan sâlifü'z-zikr İlmet nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların iki yüz yirmi dönüm yerleri olub müşârünileyh Hüseyin Efendi Hazretlerine mülkiyyet üzere İlmet nâm karyesine zam ve ilhâk olunub defter-i icmâl ve mufassala kayd ve tashîh olunmak bâbında bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın mücebince karyesine (zam ve ilhâk) olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î

[11.1.2.]

İşbu Kuğum nâm-ı diğer İzzet nâm karyenin sınırı Kozalan deresinden Davud oğlu evine ve andan Ağa ve Koca Alay Beğinin evi üzerinden Kulağuz çayırına ve andan yol sıra Hâcî Namaz köyüne ve andan Hâcî Pîr Emin evine ve andan yol sıra Erenler çamına ve andan yol sıra Kara pınarı deresine ve andan Çele yoluna ve andan yol sıra Kuzgun deresine ve andan dere sıra Kızılca suya ve andan su sıra Başlı(?) köyüne ve andan dere sıra Hâcî Musa değirmenine ve andan Çeperdek gölüne ve andan Yarbaşına ve andan Yazar yolu sıra Göl deresine ve andan dere sıra bâlâda zikr olunan Kozalan deresinde müntehî olur.

Karye-i mezbûre mukâbelesinde ashâbına timâr verilüb ve mülknâme-i hümayûna kayd olunub bu hakîrin kalemiyle iki yüz yigirmi dönüm yeri mukaddemâ bâlâda tashîh olunub mâ'adâsı kalmağla cümlesi hibe-i temlik olunub tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber-müceb-i emr-i âlî mâ'adâsı dahi kayd ve tashîh olunmuşdur.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefare ve evlâd-ı kefare ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahilından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve

ümenâ ve ummâl ve mübâsirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemlub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir ve havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuşdur.

Fî evâil-i Şa'bân sene 1055.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î

[11.1.3.]

Bolu Sancağında ve Nahiyesinde karye-i İzzet nâm-ı diğerk Kuğum mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi dahi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi Kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavnâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Gedik pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şurût ve kuyûd mûcebince amel oluna ba'dehû şart-ı vâkıf üzere kim mütevellisi olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola bi-vech-i kadılar ve

nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulüniün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[11.1.4.]

Bu dahi tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[11.2.]

Karye-i Kiraz Divan-ı Gökpınar, timâr-ı Kasım, tâbi'-i Bolu.

[11.2.1.]

Üç bin akçe yazusu olan Kiraz Divan-ı Gökpınar nâm karye Ferhad ve İbrahim nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan sâlifü'z-zikr Berk karyesinin hudûdu dâhilinde mezbûrların sekiz buçuk dönüm yerleri olub müşârünileyh hazretlerine ihsân olunub Berk nâm karyesi toprağına zam ve ilhâk olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere defter-i icmâl ve mufassala kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[11.2.2.]

Yine üslûb-ı sâbık üzere tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[12.]

Karye-i Sofi; 5000

Çukurviran karyesi tahrîri mahâllinde yaylak nizâ'ına dâir Çukurviran karyesi mahâlline kâime hıfz olunmağla Sofi karyesi ahâlîleri tarafından derkenâra arzuhâl

vürûd eden kâime-i mahfûzaya mürâca'at olunmaksızın derkenâr olunmaya. Fî evâsıt-ı Muharrem sene 196.

Sahh.

[13.]

[13.1.]

Karye-i İzzet timâr-ı Kerim kethüda-i mîrlivâ-i Bolu, tâbi'-i Bolu.

[13.1.1.]

Beş bin beş yüz akçe yazusu olan İzzet nâm karye Mehmed ve Abdulkadir nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan sâlifü'z-zikr İlmet nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların iki dönüm yerleri olub müşârünileyh hazretlerine (ihsân buyurulub) defter-i icmâl ve mufassalla kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf bu hakîrin kalemiyle kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[13.1.2.]

Bu dahi timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[13.2.]

Karye-i İlmet timâr-ı Osman ve Haydar Beg tâbi'-i Bolu.

[13.2.1.]

Bolu Sancağında Bolu ve Taraklıborlu ve Viranşehir ve Kızılbel ve Eflani ve Onikidivan ve Şahabeddin kazalarından hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn mûcebince mülknâme sıhhât hitâma Rumeli pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn, efdalü'l-fuzalâ'i'l-müteverri'in Mevlana Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya temlik olunan kurâ ve mezâri'nin hudûd ve sınırında tahrîr ve zikr olunan kurâ ve mezâri'nin hudûd ve sınırları dâhilinde olan arâzî-i harâciyye tesvid olunmak bâbında toprak kâdılarına hitâben emr-i celîlü'l-kadrim irsâl olunmağın her bir karyenin üzerine varılıb hudûd ve sınırlarında keşf ve tahrîr olundukda hudûdları içinde vâki' olub ifrâz ve ihrâcı mümkün olmayan arâzî'den Bolu Sancağında ve

Nahiyesinde mezbûr İlmet nâm karye ki defter-i icmâl'de iki bin yedi yüz yedi akçe yazar. Mehmed Çavuş ve Anadolu çavuşlarından Ömer Çavuş ve Mustafa ve temlik mutasarrıflarından olub müşârünileyhe temlik olunan Diğer İlmet nâm karyesi sınırının dâhilinde olan on dönüm yerleri olmağla zikr olunan on dönüm yer müşârünileyh Mevlâna Hüseyin Efendi'ye temlik olub Diğer İlmet nâm karye toprağına tashih olunmak için defter-i icmâl ve mufassalı getürdüb bu hakîrin kalemiyle tashih olunmak için hükm-i şerif vârid olmağın emr-i şerif mûcebince tashih olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[13.2.2.]

İşbu karye-i İlmet ve Kozkebir ve Yunuslar nâm karyelerin hudûdu Büyük Çalica nâm depeden yaylak yerlerine ve andan yol sıra Köy pınarına ve andan Piyade toprağı sınırında vâki' yol sıra Hüseyin bin Ali çayı tarlasına ve andan anca yol sıra Kaçak pınarına ve andan pınar oluşu sıra Muharrem tarlası sınırından Dikilitaş'a ve andan Türüüd Sofu tarlası sınırından Vakıf tarlası sınuru sıra İsmail Çavuş oğlu tarlasına ve andan yine Vakıf tarlası sınırından Büyük Ahlat'dan Kıldırkışla'ya ve andan geniş sıra Oluklu pınara ve andan Göksu'da vâki' Katranböğerti demekle maruf mevzi'e ve andan su sıra Kuş kayasına ve andan Asarlık taşına ve andan Dedemçamı'na ve Ak topraklık başına ve andan Sekili bahçe nam mevzi'e ve andan Selahaddin Beğ mezârının ensesinden Somun sırtına ve andan Eyübi köyüne ve andan Timârgöz'üne ve andan Akyar'e ve andan Baş tarlasına ve andan Gökçen pınarına ve andan Uлуу'ya ve su sıra Bazarcık değirmenine ve Hamid yolu sıra Ebe köprüsüne ve andan dere sıra Saçılan kayasına ve andan Kara Receb ve Karaca nâm kimesnelerin kiblesi tarafından Göçyol'a ve andan yol sıra Ahar kayasına ve andan Vakıf tarlası sınuru sıra Şâh Mehmed harmanına ve Meşegöleği'ne ve andan Şâh Mehmed tarlasının kiblesi tarafından su harkına ve andan hark sıra Koca pınarına ve andan değirmen yolundan Savrı kayaya ve andan Abdullah göleğine ve andan Mühürlü Beğ deresine ve andan dere sıra Cebeli değirmenine ve andan Çatalözü ve andan yol sıra Gök kayaya ve andan yol sıra Abdulkerim çalıcısı eteğinden Kozluğa ve andan Sarmaşık tarlasından Sarucayer'e ve andan iki köyün batusu tarafından Uluç köprüsüne ve andan Göç yolu sıra Kedioğlu ve andan Gök deresinden Dazır evi altından dere sıra Hacı Mehmed'in evi altından dere sıra Çam ziyaretine ve andan

Aladere 'sine ve andan yol sıra Yakalı oğlu el-Hâc Mehmed'in köyüne ve andan Kalem oğlu'nun harmanına ve andan sınır sıra bâlâda zikr olunan Çalica depe nâm mevzi'e varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefer ve evlâd-ı kefer ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahulundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir ve havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olunmuştur.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[13.2.3.]

Bu dahi timara tashîh olunmuştur.

Fî sene 58.

Hudûd ve mu'âfiyeti sehven yazılmıştır.

[14.]

İlmet hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh.

Karye-i mezbûrenin nisfi hâss ve nisfi timâr tarafından zabt olmak üzere defter-i icmâlde tafsîline şerh verilmiştir. fî't-târihi'l-mezbûr.

[15.]

Karye-i Çömlekçiler.

[Sahh]

İşbu Çömlekçiler karyesi ile Lala Şahin Beğ vâkfından Alpagud karyesi ile nizâ'ları husûsunda taraf-ı şer'den verilen hüccet-i şer'iyye vâkıf-ı merkûm mahâlline bâ ferman-ı âlî hıfz olunmuştur. hîn-i iktizâda mürrâca'at oluna. Der sene 1154 (1741/42)

[16.]

Karye-i Yağluca timâr-ı Piyale ve Halil tâbi'-i Bolu.

Ve işbu karye defter-i atîkden yer olub iki bin beş yüz on üç akçeye mukayyed (olunub) tahrîr cedîd'den altı bin dört yüz yirmi akçeye kayd olunub beş nefer sipâhiye tevcîh olunub icmâl olduktan sonra vilâyet katibi Yağluca [...] deyû ba'zı re'âyâsı ta'rîf (veya tefrik) edüb mufassaldan üç bin iki yüz yirmi akçe kayd edüb bu husûs mürekkeb(?) olunub arz olundukda defter-i atîk (mûcebince) bir karye olub icmâl mûcebince altı bin dört yüz yirmi akçelik üzere tashîh olunmak fermân olunub mürekkeb(?) üzere emr kayd olmağın ber mûceb-i emr-i şerîf (sebt) olundu. Bî-ma'rifet-i vüzerâ ve'l-hükkâm.

Fî 8 Saferü'l-muzaffer sene 987.

Harrerehü'l-fakîr Mahmud et-tevkî'i

[17.]

Karye-i İlmet timâr-ı Davud Beg ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Bolu.

[17.1.]

İki bin yüz elli üç akçe yazusu olan İlmet nâm karye Mehmed Çavuş ve diğêr Mehmed Çavuş ve Müteferrika Çâker tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu

kazaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehü'ya temlik olunan diğer İlmet nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların yedi dönüm yerleri olub müşârünileyhin hudûdu dâhilinde olmağla zikr olunan yedi dönüm yeri müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere defter-i icmâl ve mufassal'da bu hakîrin kalemiyle tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf mücebince mülkiyyet üzere tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[17.2.]

Bu dâhi tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[18.]

Karye-i Feleküddin nâm-ı diğer Ömerler timâr-ı ... tâbi'-i Bolu.

[18.1.]

[Sahh]

[Sadr-ı rûm izzetlü faziletlü efendi hazretleri hüccet-i mezkurenin mazmunu muvâfık-ı şer'-i enver olub ihticâca salih midir görüb i'lâm eyleye deyu buyuruldu.]

Ma'rûz-ı dâ'î-i Devlet-i aliyeleridir ki; Sâdır olan fermân-ı âlilerine imtisâlen Anadolu'da Bolu kazâsına tâbi'-i etrâf-ı şehr kurâları ahâlîlerinden ashâb-ı arzuhâl ashâb-ı arzuhâl Feleküddin nam-ı diğer Ömerler karyesi ahâlîlerinin yedlerinde olub bin yüz yetmiş dört senesi Şa'bânü'l-muazzamın yirmi beşinci günü târihiyle müverraha ol vakitde Bolu nâibi Nevkânê es-Seyyid Ali Haşim Efendi imzâ ve hatmini hâviye yaylak nizâ'ı(na) nâtık bir kıt'a hüccete nazar olundukda mazmûnu muvâfık-ı şer'-i enver olub sübût buldukda ihticâca sâlih ve iltimâs olunan mahâlle kayda şâyeste olduğı ma'lûm-ı devletleri buyruldukda merâmlarına müsâ'ade-i aliyye buyurulmak bâbında fermân men-lehü'l-emr hazretlerininindir.

Fi'l-yevmi's-sâdis min-şehr-i Ramazani'l-mübârek li-sene erbâ' ve seb'in ve mi'e ve elf.

[Mühür: Bismillah hâtemü'l-Ahmed]

[18.2.]

[*Sahh*]

[*İ'lâmı mucébince hüccet-i mezkûre ihticâca salih olmağla defterhâne-i âmirede hıfz olunmak buyuruldu. 7 Ramazân sene 1174.*]

Devletlü inâyetlü sultânım Hazretleri sağ olsun; Bu kulları Bolu kazâsı muzâfatından etrâf-ı şehr kurâlarından Ömerler karyesi ahâlileri olub Feleküddin nâm-ı diğér Ömerler karyesinin toprağında vâki' "Yayla Göynük" demekle ma'rûf yaylak ile kuruya geldiğimiz kurumuz nizâ'î faslı ve Bolu nâibi ba'de't-terâfu' yedimize hüccet-i şer'iyye verilmekle hüccet-i mezkûre Defterhâne'de hıfz ve ihticâca salâhiyeti var ise, Sadr-ı rûm faziletlü efendi hazretleri nazar ve ihticâca sâlih olunduğün i'lâm ve manzûr-ı devletleri buyruldukda Defterhâne-i âmire'ye kayd olunmak bâbında emr-i fermân.

[19.]

Karye-i Feleküddin nâm-ı diğér Ömerler timâr-ı Hürrem tâbi'-i Bolu.

*El-emru hasbemâ zükire fih, nemakahu'l-fakîr ileyhi azze şânuhû, es-Seyyid Ali
Haşim Nevkânî el-müvellâ hilâfeten bi-medîneti Bolu.*

-gufira lehû-

...mühür...

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı şer'î budur ki;

Husûs-ı âti'l-beyânın mahâllinde fasl ve istimâ' olunmak bâbında tarafın yedlerinde olan evâmir-i 'aliyyelerine imtisâlen medîne-i Bolu kâzası muzâfatından etrâf-ı şehr kurâlarından işbu bâ'isü hâze'l-kitâb Ömerler karyesinden Eyüb Beşe ibn el-Hâc Mustafa ve karındaşı Ali Beşe ve imâm molla Abdullah ibn Ali ve Culukoğlu Ali Beşe ataoğlu Mehmed ve Seyyid ibn Hüseyin ve Mehmed bin İbrahim ve molla İbrahim bin Mehmed ve Ali bin Mehmed ve sâirleri bâ-cem'ihim meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde Göl karyesi ahâlilerinden imâm molla Abdullah Efendi ve Deveci oğlu Mustafa ve Hüseyin Beşe ibn Mustafa ve Ümîd oğlu Mehmed ve Mûsâ Bey oğlu Ahmed ve sâirleri mahzarlarında şöyle takrîr-i kelâm ve bast-ı ani'l-merâm eylediler ki yedimizde olan evâmir-i aliyye ve sûret-i defter ve sâhib-i arz temessükâtı mucébince Resmli yaylak ta'bîr olunan karye-i Feleküddin nâm-ı diğér Ömerler karyesinin toprağında vâki' "Yayla Göynük" demekle ma'rûf mevzi' öteden berû sâhib-i arz ma'rifetiyle resmli yaylağımız olub civârında kuruya geldiğimiz dağların odun ve

kereste kat' ve intifâ' üzere iken işbu Göl ahâlîleri cebel-i mübâh iddiâsıyla fuzûli odun ve kerestesin kat' etmeleriyle savb-ı şer'den üzerine varulub yedimizde olan fetvâ-yı şerîf ve emr-i hümâyûn ve sûret-i defter mücebince müdâhaleleri men' ve kasr-ı yedlerine tenbîh olunmak matlûbumuzdur dedikleri savb-ı şer'i enverden Mevlâna-yı Ömer Efendi irsâl olunub ol dahi Feleküddin nâm-ı diğeri Ömerler karyesi yaylak'ı derûnunda akd-ı meclis-i şer'-i nebevî eyledikde mezbûr Göl ahâlîlerinden civâr karye ihtiyârlarından hüsn-i ihtiyâr kimesnelerinden istifsâr olundukda Ömerler karyesinin sol tarafından kible cânibinden Bozcaemrûd demekle ma'rûf dereden nihâyeti yaylak-ı Göynük nâm mahâlle varınca müntehî(biten) olub andan garb-ı cânibesi Koyunağılı nâm mahâllin alt yanı Karadere suyu ve Ilıcak pınar ve andan Ömerler karyesi tarlalarının ittisâline(bitişme) gelince Ömerler karyesinin sâhib-i arz ma'rifetiyle yaylak ve kuruya geldikleri kurularından olduğu defterhâne'den ihrâc olunan sûret-i defterlerinde mestûr(satırılanmış) ve temessüklerinde dâhil olduğu mahâllinde mu'âyene ve müşâhid eylediğimiz Mevlâna-yı mûmâileyh ba'det-tahrîr mahfel-i kâzaya gelüb ma'an ba's olunan ümenâ-i şer'le alâ-vukû'ihî ihbâr eyledikten sonra Göl karyesi ahâlîlerinden meclis-i şer'den istifsâr (sorulma) olundukda Ömerler karyesi ahâlîlerinin resmli yaylaklarıdır, lâkin cebel-i mübâh olub elli altmış seneden berû müşterek odun ve kerestesin kat' ede geldiğimizden, kat' ederiz deyû îade-i kelâm eylediklerinden mezbûr Ömerler karyesi ahâlîleri bir kıt'a fetvâ-yı şerîf ibrâz edüb Zeyd-i za'imîn ze'âmeti (zaim olan zeydîn zeameti) aklâmından bir karyenin kuruya gelüb mahsûs ve müstakil dağ ve yaylakları olan mevzi'den civârında vâki' âher karye ahâlîleri bi gayri hak fuzûlen(usulsüz) eşcâr ve kereste kat' eyleseler karye-i ulâ ahâlîleri âher karye ahâlîlerini men' ü def'e kâdir olurlar mı? el-cevâb: olur deyû buyurulmağın bu sûretde âher karye ahâlîleri mücerred bir müddettir biz dahi ol dağa ve yaylak'a çıka geldik ve eşcâr ve kereste kat' ede geldik yine çıkarız eşcâr ve kereste kat' ideriz deyüb hilâf-ı emr-i defter müdâhaleye kâdir olurlar mı? olmazlar deyû buyurulmağın ber-müceb-i fetvâ-yı şerîf ve ber-müceb-i sûret-i defter ve ber-müceb-i temessükât sâhib-i arz Göl karyesi ahâlîlerinin kasr-ı yedlerine tenbîh birle işbu vesîka-i enîka alâ mâ hüve'l-hakîka bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hamîs ve'l-ısrîn min-Şabani'l-mu' azzam li-sene erba' ve seb'in ve mi' ete ve elf.

Şuhûdü'l-hâl: Muslu bin Hızır, el-Hâc Mehmed Efendi, Ceyib Mustafazâde el-Hâc Ahmed Efendi, el-Hâc Ali Attâr, Abdullah Beşe ibn-i Veli Beşe, Monla İbrahim bin Müsellem Arif Paşa köle, Namazzâde el-Hâc Abdullah, Monla Feyzullah, Mehmed

(bin) Kara Hamid, Laz Ali Beşe, Kara Veli Beşe, Na'lbend Ali usta, Na'lbend Halil usta ve gayruhum mine'l-hâzırîn.

[20.]

Karye-i Şahin der-karye-i Feleküddin müteferrika-i dergâh-ı âlî ber-vech-i ze'âmet.

[Sahh]

Bolu Sancağında Bendereğli Nahiyesinde Marsa nâm karye ve gayrıdan beş bin akçe timâra mutasarrıf olan erbâb-ı timârdan Mehmed nâm sipâhî timârım aklâmından Bolu kazâsına tâbi' Şahin der-karye-i Feleküddin nâm karyede vâki' zemîn-i Musa Bey veled-i Ahmed Bey der-yed-i Piri Bey ve Davud Bey evlâdı Musa Paşa deyû mukayyed zemîn-i aded zemînler ile karye-i mezbûrenin hâsılıyla mahsûb ve kayd ü berâtıma dâhil iken Musa Paşa evlâdı zemîn-i mezbûr için iki yüz seneden berû yedimizde olan mülknâme-i hümayûn mücebince mülkümüzdür ve mülkiyyet üzere zabt ede gelmişizdir deyû iddi'â ve tarafeynin yedlerinde olan senedâta alâ-vech-i't-tahrîri nazar ve vech-i şer'i üzere muktezâsı i'lâm olunması için sâdir olan fermân-ı âlişâna imtisâlen tarafeynin yedlerinde olan senedâta nazar olundukda Bolu Sancağında Bendereğli Nahiyesinde Marsa nâm karye ve gayrıdan beş bin akçe timâra bâ-berât-ı âlişân mutasarrıf olan Mehmed sipâhînin Bolu kazâsına tâbi' Karaköy nâm karyede vâki' müteveffâ Musa Paşa evlâdından kebîrler olan es-Seyyid Musa ve Şerife Şerif ve Şerife Ayşe ve Şerife Fatma'nın vekîl-i şer'iyyeleri İbrahim bin Halil ile sagîrleri olan es-Seyyid Ahmed ve diğer Şerife Ayşe ve Şerife Hayriye ve Şerife Saliha ve Şerife Rukiye ve Şerife Hayriye'nin tesviye-i emirlerine vasîleri es-Seyyid Hüseyin ibn Receb muvâcehelerinde zikr olan Karaköy sınuru dâhilinde vâki' hudûdu ledel-ahâlî ma'lûm arâzî için timârım mülhakâtından olub kayd ü berâtım(d)a dâhildir deyû merkûmân İbrahim ve es-Seyyid Hüseyin işbu temliknâme-i hümayûn mantûkunca Musa Paşa evlâdından merkumûnun kadîmden yedlerinde mülkleridir deyû mahâllinde nizâ'ları ve işbu altmış yedi senesi şehri Rebî'ülâhirinin dördüncü günü Bolu nâibi Mehmed Emin -zîde ilmühûmâ-huzûrunda dahi ber-minvâl-i muharrer nizâ'larında arâzî-i merkûme iki yüz seneden berû müteveffâ-yı mûmâileyh Musa Paşa evlâdının mülkiyyet üzere yedlerinde ve tasarruflarında olub timâr-ı mezkûr mutasarrıfları taraflarından zabt ve tasarruf olunmamışdır deyû bî-garaz mevsûku'l-kelim cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr kimesneler sipâhî-i merkûm muvâcehesinde haber verdiklerini nâib-i merkûmun mührü mutâbık

arzi nâtik ve mazmûn-ı i'lâm-ı mezkûru ve öteden berû arâzî-i mezkûreye müteveffâ-yı mûmâileyh Musa Paşa evlâdı mülkiyyet üzere mutasarrıflar olub timâr-ı mezkûr mutasarrıfları taraflarından zabt ve tasarruf olunmaduğunu merkûm Mehmed sipâhî mu'terif olduğundan mâ'adâ ber-vech-i muharrer mülkiyyet üzere tasarruf-ı kadîmelerini Bolu ahalisinden altı nefer mazbûtü'l-esâmî ve mevsûku'l-kelim kimesneler dahi sipâhî-i merkûm muvâcehesinde ihbâr edüb lâkin arâzî-i mezkûre kayd ü berâtında dâhil olub merkûmûnun sened(i) olmak üzere yedlerinde olan temliknâme-i hümayûnunun kaydı yokdur demekle husûs-ı mezkûr arâzî nizâ'ı olub -El-kadîmü yütrakü alâ-kıdemihî- mefhûmu üzere arâzî-i mezkûre merkûmûnun yedlerinde kemâ-kân ibkâ olunmasıçün alemü'l-ulema'i'l-mütebahhirîn bi'l-fîil Rumeli kazaskeri olan Mevlânâ Mehmed Said -edâmallâhü te'âlâ fezâilehû- i'lâm etmeğin mevlânâ-yı müşârunileyhin i'lâmı mücebince münâza'un-fihâ olan arâzî Musa Paşa evlâdı tarafından zabt ve bu husûs için mukarrer nâme-i hümayûn defterhâne-i âmirede hıfz ve sûreti verilmek bâbında fermân-ı âlî sâdır ve sâdır olan emr-i şerîf mücebince arâzî-i merkûmenin zabtıçün Bolu nâibine hitâben Dîvân-ı Hümayûn tarafından emr-i şerîf tahrîr ve asıl-ı fermânı hıfz olunmağla ber-minvâl-i meşrûh yedlerinde olan mülknâme-i hümayûn defterhâne-i âmirede hıfz ve sûret verilmesi için işbu ilmuhaber kâimesi verildi.

Fî evâli Cemâziyelevvel sene 1167.

[21.]

Karye-i Sofî timâr-ı Yusuf Beg tâbi'-i Bolu.

[Sahh]

İşbu Sofî karyesi ile Lala Şahin Beğ vâkfından Alpagud karyesi ile nizâ'ları (kavgaları) husûsunda taraf-ı şer'den verilen hüccet-i şer'iyye vâkıf-ı merkûm mahâlline bâ fermân-ı âlî hıfz olunmuşdur, hîn-i iktizâda mürâca'at oluna. Der sene 1154 (1741/42)

[22.]

Karye-i Şahin der-karye-i Feleküddin müteferrika-i dergâh-ı âlî ber-vech-i ze'âmet.

[Sahh]

Mülknâme fermân sanduğunda ber-müceb-i kâime zabt olunmuşdur. 12 Cemâziyelevvel sene 1167/ 9 Aralık 1753.

[23.]

Karye-i Gökçesu timâr-ı Mehmed ve Yakub.

[23.1.]

İki kalemden dört bin beş yüz kırk bir akçe yazusu olan Gökçesu nâm karye Müteferrika Ömer ve Osman ve İhsan ve Serasker Hasan ve Mustafa ve Ali nâm kimesnelerin timârları olub Rumeli pâyesiyle Anadolu kazaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya temlik olunan sâlifü'z-zikr İlmet nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların on üç dönüm yerleri olub müşârünileyhin hudûdu dâhilinde olmağla zikr olunan on üç dönüm yer müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere defter-i icmâl ve mufassal'da tashîh olunmak için bu hakîr(e) hitâben emr-i şerîf sâdır olmağın mücebince tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[23.2.]

Bu dâhi timâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[24.]

Karye-i Göynük nâm-ı diğêr Kır, hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh, tâbi'-i Bolu.

Karye-i mezbûrenin nisfi hâss ve nisfi timâr tarafından zabt olmak üzere defter-i icmâlde tafsîline şerh verilmişdir.

[25.]

Karye-i Yundbend timâr-ı Abdullah Çelebi.

[25.1.]

Bin iki akçe yazusu olan Yundbend nâm karye Siyavuş ve Hacı Mehmed nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu kazaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan Berk nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların yigirmi dört dönüm yerleri olub müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere ihsân buyurulub

defter-i icmâl ve mufassal'da mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[25.2.]

Bu dâhi tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[26.]

Karye-i Bozarmud harâciye ekilür, resm-i çift alınmaz, ellerinde pâdişah hükmü vardır arûsiyye ve yaylak ve koyun ve otlak resmi ve bir müdde üç kile galle veregelmişler ellerinde pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinin hükm-i şerîfleri (bulunmağın) ber-mûceb-i defter-i atîk ve hükm-i şerîf defter-i cedîde sebt olundu.

Karye-i Bozarmud'da sâkin olan kimesneler karye-i mezburede medfûn velâyet ve kerâmet ile meşhûr Ümmî Kemal hazretleri'nin evlâdının türbelerine hizmet etmekle defter-i atîkde resm-i çift ve bennâk olmayub defter-i cedîde dahi ihrâc için bu fakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın mahâlle ihrâc olunub sebt-i defter olunmuşdur.

Fî evâhir-i Rebî'ü'l-evvel sene 1029.

Harrerehü'l-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[27.]

Karye-i Gökpınar vâkf-ı ebnâ-i veled-i Mehmed Paşa.

Resm-i Ganem: 50;

Defâtir-i kadîmeden resm-i ganem vakf'a hâsıl kayd olunmuş bulunub cedîde yazılmayub Defâtir-i kadîme üzere tashîh olundu.

Fî 22 Safer sene 998. (31 Aralık 1589)

Harrerehü'l-fakîr Mehmed et-tevkî'î.

[28.]

Karye-i Yamanlar hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Çağa.

Bu dahi nisf-i hâss ve nisf-i timâr olmak üzere tashîh olunmuşdur.

[29.]

Karye-i Kuldan, Oruç Beğ oğlu Mustafa oğulları Yusuf Beğ ve Mehmed Beğ'in vâkıf-ı ebnâları imiş hâliyen ebnâsından Hızır Beğ oğulları İbrahim Beğ ve Abdi Beğ mutasarrıf ba-berât-ı hümâyûn.

Karye-i mezbûreye evlâd-ı vâkıfdan olanlar mutasarrıf olmağla -Hazret-i Ebî Eyyûb el-Ensârî -aleyhi'r-rahmeti'l-Bârî-'nin evkâfına ilhâk olunmak üzere mukaddemâ hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn sâdır olmağın hâlâ vech-i meşrûh üzere defter-i evkâfdan mahâlle tashîh olunmak bâbında bu fakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın imtisâlen li'l- emri'l-me'âlî karye-i mezbûre müşârünileyh hazretlerinin evkâf-ı şerîfine ilhâk olunmak üzere sebt-i defter olunmuşdur.

Fî 2 Rebî'ü'l-evvel sene 1023.

El-fakîr Hasan et-tevki'î.

[30.]

Küpçü Divanı nâm-ı diğer Hızırilyas, tâbi'-i Mengen.

Zikr olunan karye(yi) Vilâyet kâtibi icmâlden Ali nâm sipâhîye verüb sûret-i defter dahi verüb sehven mufasssala kayd etmeyüb kayd olan fermân olmağın kayd ile kayd olundu.

Fî 11 Zi'l-kâde sene 979. (26 Mart 1572)

El-fakîr Mehmed et-tevki'î.

[31.]

Karye-i Kayı Divanı, timâr-ı Şaban ve Nuh ve Ali ve Haydar ve Halil evlâd-ı Ali Beg cebelü eşdürürler tâbi'-i Gerede.

[Sahh]

Mûcebince defterhâne-i âmirede kayd ve sûreti (verilmek) ve hıfz oluna deyû buyruldu. 13 Cemâziyelâhir sene 1114.]

[32.]

Karye-i Kayı Divanı, timâr-ı Şaban ve Nuh ve Ali ve Haydar ve Halil evlâd-ı Ali Beg cebelü eşdürürler tâbi'-i Gerede.

El-emru kemâ-rukime fîhi, nemmekahû el-fakîr ileyhi sübhânehû ve te'âlâ, Mehmed

el-kadı bi-kazâ-i Koçhisar-ı Gerede

-gufira lehû-

...Mühür...

Sebeb-i tahrîr-i kitab budur ki;

Koçhisar-ı Gerede kazâsına tâbi' Kayı nâm karye sükkânından ashâb-ı hâzâ'l-kitâb Mustafa Fakih ibn-i Ahmed Efendi ve Salih Çelebi ibn-i Abdurrahman Efendi ve el-Hâc Bayram ibn-i el-Hâc İbrahim ve el-Hâc İbrahim Ağa ibn-i el-Hâc Abbas ve el-Hâc Mahmud ibn-i el-Hâc Ahmed ve Mehemed ibn-i Abdurrahman ve Mehemed Çelebi ibn-i Osman Efendi namun kimesneler vesâirleri bâ-cemi'him devletlü ve semâhatlü amme-i fuķarâ ü zu 'afâya merhametlü Sadr-ı a'zam(Sadrâzam) Mustafa Paşa hazretleri saâdetle kazâ-i mezbûreden mürûrlarında yine kazâ-i mezbûriyye muzâfâtından Bazlama nâm karye ahâlîleri ile nizâ' eyledikleri iki yüz seneden mütecâviz mahsûs ve müstakil Kûh-ı Ilgaz'dan nâzil nehr-i kebîrden müfrez harkımızdan kendü harklarına kanâ'at etmeyüb bir muhdes hark peydâ edüb bize küllî hayf ve gadr ve elli altmış seneden berü sakî olunan bağ ve bağçe ve hubûbât ve mevrû'âtımızın itlâfına bâ'is olmamaları ile bi'd-defa'ât mürâfa'a olundukda kadîmî üzere bize hüküm ve yedimize hüccet şer'iyye ve mücebince evâmir-i latîfe verilmiş iken yine nizâ'dan hâlî olmadıkları ecilden(?) tekrâren ahvâlimizi unvâna i'lâm eylediğimizde müekked fermânlar ihsân olunmuşdur. Hâlâ ber-müceb-i şer'-i Muhammedî ihkâk-ı hak olunmak bâbında fermânları recâ olunur deyû arzuhâl verdiklerinde bi'l-fi'l Çankırı Sancağında ber vech-i arpalık mutasarrıf olan sa'âdetlü, mekremetlü Süleyman Paşa hazretlerine karyetân-ı mezbûretânın münâza'aün-fih olan (tartışma konusu-anlaşmazlık konusu olan mevzi'leri üzerine varub tarafeynin yedlerinde olan hüccet-i şer'iyye ve fetvâ-yı şerîfelerine nazar edüb şer'-i kavîm ile kadîmî üzere zabt etdirüb muhâlefet edenleri der-devlet-i medâre(?) vukû'ı üzere i'lâm eylesin deyû buyurmaları ile imtisâlen-li'l-emri'l-âlî bu fakîr dahi zeyl-i vesîkada mastûrî'l-esâmî olan müslimîn ile Paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri nefsi-i kazâ-i mezbûra tâbi' Bozan nâm karye kurbunda cârî olan Bozan çayı demekle demekle ma'rûf nehr-i kebîrden me'hûz Kayı harkı bendine varulub akd-i meclis-i şer'-i nebevî olundukda meclis-i ma'kûd-ı mezbûrda müdde'iyûn-ı mezkûrûn Kayı ahalileri büisrihim karye-i mezbûre Baslama sâkinlerinden el-Hâc Mehmed ibn-i el-Hâc Musa ve el-Hâc Yusuf ibn-i el-Hâc Fahreddin ve el-Hâc Şaban ibn-i el-Hâc Ahmed ve Abdülazîz ibn-i Emrullah ve Muhammed Fakih el- imâm ve Muslu ibn-i el-Hâc Ahmed

ve Sefer ibn-i Hüseyin nâmûn kimesneler ve sâirleri mahzarlarında her biri üzerlerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb işbu mu'âyene ve müşâhede olan hark-ı mezbûrun muvakkatle(geçici olarak) vâki' olan hark karye-i mezbûre Baslama ahalilerinin mahsûs harkı olub kanâ'at etmemeleri hasebi ile(nedeni ile) tahmînen sekiz dönüm mikdârı İstî'âbla(genişlik) (?) vâki' olan hark bizim mahsûs ve müstakîl iki yüz seneden mütecâviz bağ ve bağçe ve hubûbât ve mevrû'âtımızı sakî edegeldiğimiz harkımız iken andan dahi bir muhdes hark alub bizi sakîden men' etmeleriyle târih-i kitâbdan iki sene mukaddem ahvâlimizi der-unvâna arz ve i'lâm eylediğimizde(n) Tosya kadısı Ahmed Efendi ve Toprak kadısı Mustafa Efendiye hitâben fermân-ı şerîf sâdir olmağla kâdiyân-ı mezbûran mahall-i nizâ'ın üzerine varub ba'de'l-müşâhede yedlerimizde olan hüccet-i hüccet-i şer'iyye ve fetvâ-yı şerîfe mûcebince istimâ' eylediklerinde müsinin ve ihtiyâr kimesnelere cem'-i kesîr ihbârıyla yine bize kadîmî üzere hükm ve yedimize hüccet şer'iyye verilmiş iken yine itâat etmeyüb nizâ'dan hâlî değıllerdir suâl olunub takrîrleri tahrîr ve yedimizde olan hüccet-i şer'iyyeler mantûku üzere mu'ârazadan men' ve hark-ı muhdesleri hedm olunmak matlûbumuzdur dediklerinde, gıbbe's-suâl karye-i mezbûre Baslama ahalileri cevâblarında mârrü'z-zikr harkın ikisi dahi bizimdir ancak kendi rızâmız ile İstî'âbla olan harkı anlara verdik mahsûs harkları değıldir deyû cevâb verdiklerinde müdde'iyûn-ı mezbûrûn Kayı ahalisinin yedlerinde olan hüccet-i şer'iyyelerine nazar ve bi'l-muvâcehesinde feth ve kırâat olundukda hark-ı mezbûr kadîmü'l-eyyâmdan mahsûs ve müstakîl harkları olduğı zâhir ve nümâyân ve mazmun hüccet sâbit olmağın merkûm Kapı ahâlîsine kadîmî üzere hükm ve Baslama ahâlîsine ihdâs eyledikleri harkı hedme tenbîh-birle mâ vaka'a bi't-taleb ketb olunub yed-i tâlibe vaz' olundu.

Tahrîren fî-şehr-i Cemâziyevvel li-sene erba'a aşer ve mi'e ve elf.

Şuhûdü'l-hâl: Fahr-ül-Kudât Muslu Efendi ibn-i Selman Efendi, Ali Efendi an-karye-i Bozan, Fahr-ül-kırân Hasan Ağa Silahdâr, Mehmed Ağa ibn-i el-Hâc Şâh, Muslu Ağa an-karye-i Yerkuyu, Musa Beg an-karye-i Çayır, Kalaycı Mehmed an-karye-i Atgüden, Şaban an-Kastamonu ve gayruhüm mine'l-hâzırîn.

[33.]

Karye-i Dörtdivan timâr-ı Sami veled-i Ali, tâbi'-i Gerede.

Vassâlede tafsîlen şerh olunduğı üzere Dörtdivan Nahiyesi miyânında mahya denilen panayırın kaplıcalar yanına nakliyle beher sene eylül ibtidâsından

bed'(başlama) ile on beş gün güşâdı husûsuna irâde-i aliyye-i vekâlet-penâhî şeref-sudûr buyrulmuş olmağın ol bâbda sâdır olan fermân-ı âlî mücebince tashîh ve sebt-i defter olundu.

Fî 16 Cemaziye'l-ûlâ sene 1285.

El-fakîr el-Hâc Mehmed Raif et-tevki'î.

[34.]

Karye-i Dörtdivan timâr-ı Sami veled-i Ali, tâbi'-i Gerede.

Güşâd -ı panayır-ı Mahya tâbi'-i nahiye-i Dörtdivan der kazâ-i Gerede beher sene eylül ihtidasından on beş gün müddeti.

Bolu Sancağına tâbi' Gerede kazâsında Dörtdivan Nahiyesi miyânında senede bir defa rûz-ı Kâsım'a karîb bir gün tecemmu' edüb ahşama kadar ahz ve itâ olunan ve mahya (veya mahiye) denilen panayırın kaplıcalar yanına nakliyle beher sene eylül ibtidâsından bed'(başlama) ile on beş gün güşâd ve imtidâd olunması bâ-mazbata ve tahrirât inhâ olunmuş olmakdan nâşî kuyûd-ı lâzimeye mürâcaat olundukda mahâll-i mezkûr ze'âmet dâhilinde olduğu cihetle panayır-ı mezkûrun eyyâm-ı mezbûrede güşâd olunması husûsuna müsâ'ade-i aliyye erzân kılındığı hâlde Defterhâne-i âmire'de olan kaydı mahâllî bâ-hatt-ı tevkî'i tashîh olunmak üzere başka ve mahâlline ifade-i hâli mutazammın başka iki kıt'a emr-i şerîf ısdârı ve Vâridât Muhâsebesine ilmühaberi verilmek üzere tesviyesi Maliye Nezâret-i Celîlesiyle Defter Emânet-i Behiyyesi'nden ifâde ve i'lâm olunmuş ve ol vechile icrâsı husûsuna irâde-i aliyye müteallik olarak mücibince ifade-i hâli mutazammın diğer emr-i şerîf tastîr kılınmış olmağın mücebince kazâ-i mezbûrda beher sene eylül ibtidâsından on beş gün müddetle güşâd olunmak üzere Defterhâne-i âmire'de olan kaydı mahâllî müceddeden tashîh olunmak için bu hakîre hitâben sâdır olan fermân-ı âlî mücebince tashih olundu.

Fî 17 Cemâziyelevvel sene 285.

El-fakîr El-Hâc Mehmed Raif et-tevki'î.

[35.]

[35.1.]

Karye-i Kartak timâr-ı Mehmed tâbi'-i Viranşehir.

[35.1.1.]

Rumeli Kâdîaskeri (bi-askeri) pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehü'ya bundan akdem Bolu Sancağından kendüye temlik olunan kurâ ve mezarînin için verilen mülknâme-i hümayunda mukayyed olub livâ-i mezbûrdan Taraklıborlu Nahiyesinden altı bin akçe yazusu olan mezra'a-i Oylu Mülkü ve üç bin altı yüz beş akçe yazar karye-i Kartak ve Semail nâm karye ve mezra'a kendüye temlik olunub mülknâme-i hümayun verilüb lâkin defter-i icmâlde(n) mahâlleri tashîh (içün) bu hakîre verilen hükmda tasrîh olunmamağla mülknâme-i hümayun mücebince tashîh için emr-i şerîf verilüb sair temlik bu hakîrin kalemiyle tashîh olunmak fermân olunmağla ber-müceb-i emr-i âlî'ye bunlar dahi mülkiyyet üzere tashîh olunub sebt ve kayd olunmuşdur.

[35.1.2.]

Karye-i mezburûn hudûdu Yarboşan değirmeninden ve Büyüктаş'dan yol sıra Kız pınarına andan yol sıra Esircikini'nden Kalınca dağından Uzun Ardıç'a andan yol sıra arıktan(su yolu) andan hark sıra Kara Receb bağına andan Alacadepe'ye andan Çelen yazısına andan Alar(Eler) çukura andan Yörükmenât(Menât: Asma yeri)kurusunun ortasından Alar(Eler) kavağa andan yol sıra Nevruz çayına andan yol başından Yalak çayına andan çay sıra Maşadlı beline andan hark sıra Ilica dereye ve Küçük Kızıl depeye (andan) Musluk Gerişine andan Nallidere bazarı yolu sıra Kireçlik'den Tura deresine ve Yormuşdeğirmeni bendine andan hark sıra Karakızak'a ve andan Çorakbaşı'ndan ve Kara Hüseyinler kavağından Musluk Gerişine ve Kavacığa andan Kedi deresine ve Eyneser(veya -şir) sınırına ve andan Gün dağına ve andan Gökçe ağaca ve Çukurgöynük'e andan bâlâda zikr olunan Yarboşan değirmenine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefer ve evlâd-ı kefer cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden

ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellem olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir ve havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Fî evâil-i Şa'ban-i muazzam sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[35.1.3.]

Bolu Sancağında Viranşehir Nahiyesinde Kartak nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi dahi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi Kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Gedik pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şurût ve kuyûd mûcebince amel oluna ba'dehû şart-ı vâkıf üzere kim mütevellisi olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola bi-vech-i kadılar ve

nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene 1057.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[35.1.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Sene 58.

[35.2.]

Karye-i Simail (veya Semail) timâr-ı Mehmed tâbi'-i Viranşehir.

[35.2.1.]

Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'il-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya bundan akdem Bolu Sancağından kendüye temlik olunan kurâ ve mezâri' için verilen mülknâme-i hümayunda mukayyed olub livâ-i mezbûrdan Taraklıborlu Nahiyesinden altı bin akçe yazusu olan mevrâ'a-i Oylu Mülkü ve üç bin altı yüz beş akçe yazısı olan karye-i Kartak ve Semail nâm karye ve mevrâ'a kendüye temlik olunub mülknâme-i hümayun verilüb lâkin defter-i icmâl ve mufassalda mahâlleri tashîh için bu hakîre verilen hükmdede tasrîh olunmamağla mülknâme-i hümayun mücebince tashîh için emr-i şerîf verilüb saîr temlik'i bu hakîrin kalemiyle tashîh olunmak ber-mûceb-i emr-i âlî'ye bunlar dahi mülkiyyet üzere tashîh olunub sebt ve kayd olunmuşdur.

[35.2.2.]

Karye-i mezburûn hudûdu Yarboşan değirmeninden ve Büyüктаş'dan yol sıra Kız pınarına andan yol sıra Esircikini'nden Kalınca dağından Uzun Ardıç'a andan yol sıra arıkdan(su yolu) andan hark sıra Kara Receb bağına andan Alacadepe'ye andan Çelen yazısına andan Alar(Eler veya Eled) çukura andan Yörükmênât(Menât: Asma yeri) kurusunun ortasından Alar(Eler veya Eled) kavağa andan yol sıra Nevruz çayına andan yol başından Yalak çayına andan çay sıra Maşadlı beline andan hark sıra Ilıca dereye ve Küçük Kızıl depeye andan Musluk Gerişine andan Nallidere bazarı yolu sıra Kireçlik'den Tura deresine ve Yormuşdeğirmeni bendine andan hark sıra Karakızak'a andan Çorakbaşı'ndan ve Kara Hüseyinler kavağından Musluk Gerişine

ve Kavacığa andan Eyneser(veya -şir) sınırına ve andan Gün dağına ve andan Gökçe ağaca ve Çukurgöynük'e andan bâlâda zikr olunan Yarboşan değirmenine varıncadır. Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâırız-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahlından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı hâricden gelmişdir ve havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Fî evâil-i Şa'ban sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[35.2.3.]

Bolu Sancağında Viranşehir Nahiyesinde Simail (veya Semail) nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve

mezarî ve arazi müşârinileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdukları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Gedik pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şurût ve kuyûd mücebince amel oluna şart-ı vâkıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-müceb-i emr-i şerîf vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Şehr-i Rebî'ü'l-evvel, sene 1057.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[35.2.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Sene 58.

[36]

Karye-i Viranşehir timâr-ı Mustafa tâbi'-i Viranşehir.

[Mahmud Çelebi müsveddesinde dahi yazılmışdır.]

Viranşehir bazarında nebâtât'dan beş akçe alınur mukayyed der-defter-i atîk. Resm, fî sene 480.

[37]

Karye-i Yalak ez-Divan-ı Semail (Simeil), timâr-ı Kadri Beg tâbi'-i Viranşehir.

[37.1.]

İşbu karye-i Yalak a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalü'l-fuzalâ'i'l-müteverri'in Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan Mevlâna Hüseyin Efendi edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile temlik olunan Semail

nâm karyenin hudûd ve sınuru dâhilinde olmağla karye-i mezbûre dahi müşârinileyh Hüseyin Efendi'ye hatt-ı hümayûn temlik olunub defter-i icmâl ve mufassalda zam ve ilhâk ve tashîh olunmak bâbında bu hakire hitâben hükm-i şerîf vârid olmağın bermûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere tashîh ve ilhâk olunmuşdur.

Fî evâhir-i Zi'l-kâde sene 1054.

[37.2.]

İşbu karye-i Yalak ve Semail nâm karyelerin hudûdu suâl olundukda Yarboşan değirmeninden ve Büyüktaş'dan yol sıra Kız pınarına andan yol sıra Esircikini'nden Kalınca dağından Uzun Ardiç'a andan yol sıra arıkdan(su yolu) andan hark sıra Kara Receb bağına andan Alacadepe'ye ve Çelen yazısına(Yazı: ova, düz yer) andan Alar(Eler veya Eled) çukura andan Yörükmenât(Menât: Asma yeri) kurusunun ortasından Alar(Eler veya Eled) kavağa andan yol sıra Nevruzhâneye andan yol başından Yalakhâneye andan çay sıra Maşadlı beline andan hark sıra Ilıca dereye ve Küçük Kızıl depeye Musluk Gerişine andan Nalhdere bazarı yolu sıra Kireçlik'den Tura deresine ve Yormuşdeğirmeni bendine andan hark sıra Karakızak'a ve andan Çorakbaşı'ndan ve Kara Hüseyinler kavağından Musluk Gerişine ve Kavacığa andan Kedi deresine ve Eyneşer(veya -şir) sınırına ve andan Gün dağına ve andan Gökçe ağaca ve Çukurgöynük'e andan bâlâda zikr olunan Yarboşan değirmenine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzül-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve sansar teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan

(cerâhor) ve kulağûz alınmakdan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmakdan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î

[37.3.]

Bu dahi timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[38]

[38.1.]

Karye-i Dodaş timâr-ı Süleyman Çavuş an çavuşân-ı Dergâh-ı âlî ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Viranşehir.

[38.1.1.]

Bu dahi bâlâda şerh olunduğu üzere müşârünileyh azimetlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunmuşdur. Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakir Ahmed et-tevki'î

[38.1.2.]

İşbu karye-i Dodaş Divanında Dodaş ve Çomaklar ve Kökez nâm karyelerin sınuru Çomaklar nâm karyenin kurbunda vâki' Dedekuyucak pınarından ve karye-i mezbûrenin evleri kurbundan yol sıra Hasan ve İsa nâm kimesnelerin evleri altından yol sıra Işıklı Gürgen'e andan Gülce pınara ve andan Mundarağaç deresine ve andan Köy damına ve andan Koyunbucak nâm mevzi'e ve andan Yürsu inine ve andan Kızıleğriş'e ve andan Gevheri dereye ve andan Halil oluğuna ve andan Kızıyarbaşına

ve Eğrik kerak'a (Eğrik Giran?) ve andan Kara harmana ve andan Kanalçık Gerişine ve andan Dikili tarlaya ve andan Çomakdede altından Çalica dağına ve andan Kara Geyikli ve andan Ala Gerişe ve andan Sarıkoza ve Çay harmanına ve Makbare deresine ve andan Pinar deresine ve andan Kavacığa ve Kara pınara ve andan bâlâda zikr Dedekuyucağına varındadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[38.1.3.]

Bolu Sancağında Viranşehir Nahiyesinde Dodaş nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-fiil Rumeli kazaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâyâ ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâyâ verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdil ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şurût ve kuyûd mücebince amel oluna şart-ı vâkıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mir etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı müteveli elinde ola bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf sâdır olmağın ber-müceb-i emr-i şerîf (vakfiyeti) kayd ve sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 şehr-i Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[38.1.3.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[38.2.]

Karye-i Kökez der-divân-ı Dodaş, timâr-ı Süleyman Çavuş el-mezbûr, tâbi'-i Viranşehir.

[38.2.1.]

Bu dahi müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunmuşdur.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[38.2.2.]

İşbu Dodaş Divanında ve Çomaklar ve Kökez nâm karyelerin sınuru Çomaklar nâm karyelerin kurbunda vâki' Dedekuyucak pınarından ve karye-i mezbûrenin evleri kurbundan yol sıra Hasan ve İsa nâm kimesnelerin evleri altından yol sıra Işıklı

Gürgen'e andan Gülce pınara ve andan Mundarağaç deresine ve andan Köy damına ve andan Koyunbucak nâm mevzi'e ve andan Yürsu inine ve andan Kızıleğriş'e ve andan Küçük Gürgen'e ve Halil oluğuna ve andan Kızılyarbaşına ve Eğrik kerak'a(Eğrik Girana?) ve andan Kara harmana ve andan Kanalcık Gerişine ve andan Dikili tarlaya ve andan Çomakdede altından Çalıcı dağına ve andan Kara Geyikli ve andan Ala Gerişe ve andan Sarıkoza ve Çay harmanına ve Makbare deresine ve andan Pınar deresine ve andan Kavacığa ve Kara pınara ve andan bâlâda zikr olunan Dedekuyucağına varıncadır. Ba'dehû zikr olunan Kökez nâm karyenin sınırı tefahhus olundukda Kına kayasından Birhan çukuruna ve andan Kozlu çukuruna ve andan Urman Gerişine andan Yurtan'a ve andan Akerikli ve andan Çal tarlaya ve andan sıra Erenler ve andan Koz arasından bâlâda zikr olunan Kına kayasına varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet

üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î

[38.2.3.]

Bolu Sancağında Viranşehir Nahiyesinde karye-i Kökez mukaddemâ hatt-ı hümmâyûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-fül Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf üzere vakfiyyeti kayd ve sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 şehr-i Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[38.2.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[38.3.]

Karye-i Çomaklar ez-divan-ı Dodaş, timâr-ı Süleyman Çavuş el-mezbûr, tâbi'-i Viranşehir.

[38.3.1.]

Bu dahi müşârinileyh Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunmuştur. Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[38.3.2.]

İşbu karye-i Divan-ı Dodaş ve Çomaklar ve Kökez nâm karyelerin sınuru Çomaklar nâm karyenin kurbunda vâki' Dedekuyucak pınarından ve karye-i mezbûrenin evleri kurbundan yol sıra Hasan ve İsa nâm kimesnelerin evleri altından yol sıra Işıklı Gürgen'e andan Gülce pınara ve andan Mundarağaç deresine ve andan Köy damına ve andan Koyunbucak nâm mevzi'e ve andan Yürsu inine ve andan Kızıleğriş'e ve andan Küçük dereye ve andan Halil oluşuna ve andan Kızıyarbaşına ve Eğrik kerak'a(Eğrik Giran?) ve andan Kara harmana ve andan Kanalçık Gerişine ve andan Dikili tarlaya ve andan Çomakdede Çalica dağına ve andan Kara Geyikli ve andan Ala Gerişe ve andan Sarıkoza ve Çay harmanına ve Makbare deresine ve andan Pınar deresine ve andan Kavacığa ve Kara pınara ve andan bâlâda zikr olunan Dedekuyucak pınarına varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avârız-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmakdan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmakdan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmakdan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri

re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î

[38.3.3.]

Bolu Sancağında Viranşehir Nahiyesinde karye-i Çomaklar mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-füil Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta olalar tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlefet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın lâ'neti ve Resulüniün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf üzere vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 şehr-i Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[38.3.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[39.]

Karye-i Semail (Simeil), timâr-ı Süleyman Çavuş an çavuşân-ı Dergâh-ı âlî ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Viranşehir.

[39.1.]

Bu dahi bâlâda tahrir olduğu üzere mûmâileyh azimetlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunmuşdur. Fî't-târihi 'l-mezbûr.

El-fakîr Ahmed et-tevki 'î

[39.2.]

İşbu Semail ve Yalak nâm karyelerin hudûdu suâl olundukda Yarboşan değirmeninden ve Büyüktaş'dan yol sıra Kız pınarına andan yol sıra Esircikini'nden Kalınca dağından Uzun Ardiç'a andan yol sıra arıktan(su yolu) andan hark sıra Kara Receb bağına andan Alacadepe'ye ve Çelen yazısına(Yazı: ova, düz yer) andan Alar(Eler veya Eled) çukura andan Yörükmenât(Menât: Asma yeri) kurusunun ortasından Alar(Eler veya Eled) kavağa andan yol sıra Nevruz hâneye andan yol başından Yalak hâneye andan çay sıra Maşadlı beline andan hark sıra Ilıca dereye ve Küçük Kızıl depeye Musluk Gerişine andan Nallidere bazarı yolu sıra Kireçlik'den Tura deresine ve Yormuşdeğirmeni bendine andan hark sıra Karakızak'a ve andan Çorakbaşı'ndan ve Kara Hüseyinler kavağından Musluk Gerişine ve Kavacığa andan Kedi deresine ve Eyneşer(veya -şir) sınırına ve andan Gün dağına ve andan Gökçe ağaca ve Çukur köyüne andan bâlâda zikr olunan Yarboşan değirmenine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı

teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmilerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuştur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki 'î.

[39.3.]

Bu dahi timara tashîh olunmuştur.

Fî sene 58.

[40.]

Karye-i der-Divan-ı Dodaş timâr-ı Mustafa ve İskender el-mezbûr, tâbi'-i Viranşehir.

[40.1.]

Yedi yüz kırk altı akçe yazusu olan Dodaş nâm karye Abdülcilil ve Alihan ve İbrahim Çavuş nâm kimesnelerin tasarruflarında olup Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehü'ya hatt-ı hümayûn ile temlîk olunan Berk nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezbûrların mezkûr karyeleri taraflarında on yedi dönüm tarlaları olup müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere defter-i icmâl ve mufassal'da kayd ve tashîh olunmak bâbında emr-i şerîf vârid olmağın mücebince bu hakîrin kalemiyle kayd ve tashîh olunmuştur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki 'î.

[40.2.]

Bu dâhi timâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[41.]

Karye-i Semail (Simeil), timâr-ı Mustafa Çeri, bu dahi tâbi'-i Viranşehir.

[41.1.]

Sekiz yüz akçe yazusu olan Semail nâm karye Mehmed ve Muslu nâm kimesnelerin timarları olub Rumeli pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya temlik olunan karyelerin hudûd-ı sınuru dâhilinde olmağla müşârünileyh hazretlerine temlik olunub defter-i icmâl ve mufassala kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın mücebince bu hakîrin kalemiyle kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[41.2.]

İşbu Semail ve Yalak nâm karyelerin hudûdu suâl olundukda Yarboşan değirmeninden ve Büyüктаş'dan yol sıra Kız pınarına andan yol sıra Esircikini'nden Kalınca dağından Uzun Ardiç'a andan yol sıra arıkdan(su yolu) andan hark sıra Kara Receb bağına andan Alacadepe'ye ve Çelen yazısına andan Alar(Eler veya Eled) çukura andan Yörükmênât(Menât: Asma yeri) kurusunun ortasından Alar(Eler veya Eled) kavağa andan yol sıra Uzun çayına andan yol başından Yalak Yalakhâneye andan çay sıra Maşadlı beline andan hark sıra Ilıca dereye ve Küçük Kızıl depeye Musluk Gerişine andan Nallıdere bazarı yolu sıra Kireçlik'den Tura deresine ve Yormuşdeğirmeni bendine andan hark sıra Karakızak'a ve andan Çorakbaşı'ndan ve Kara Hüseyinler kavağından Musluk Gerişine ve Kavacığa andan Kedi deresine ve Eyneşer(veya -şir) sınırına ve andan Gün dağına ve andan Gökçe ağaca ve Çukur köyüne andan bâlâda zikr olunan Yarboşan değirmenine varıncadır. Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem

yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuştur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[41.3.]

Bu dahi timara tashîh olunmuştur.

Fî sene 58.

[42.]

Karye-i Boyalu hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Viranşehir.

[42.1.]

Karye-i mezbûre hâlâ vezîr-i a'zam Mehmed Paşa (Koca Mehmed Paşa) hazretlerinin hâslarından olub bî-hâsıl olmağın zirâ'at edüb sipâhi oğullarından yirmi iki akçe ulûfesi olan Yusuf'a verilmeğın hükm-i hümayûn vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf kayd olundu.

Fî 15 Muharrem sene seb'a ve elf. (18 Ağustos 1598)

El-fakîr Mehmed et-tevki'î.

[42.2.]

Kadîmi hâss iken sonradan (timâr) bir târik ile timâr olub hazineye üslûb-ı sâbık üzere hâss olmak fermân olunmağın gerû hâss olmak üzere kayd ve tashîh olundu.

Tahrîren fî evâsıt-ı Şabani'l mu'azzam sene 1044.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î.

[42.2.]

Karye-i mezbûre emr-i şerîf ile defter-i icmâlden timâra tashîh olunub lâkin sehven defter-i mufassaldan mahalle tashîh olunmayub kalmağın ber müceb-i emr-i şerîf fermân ile mufassalda dahi timâra tashîh olunmuşdur.

Târih-i hükm Fî 15 Cemâziyelâhir sene 60. Kayd-ı şod sene 61.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[43.]

Karye-i Belenvirani, timâr-ı Mehmed ve Zülfikar, tâbi'-i Viranşehir.

[Mahmud Çelebi müsveddesinde kayd olmağın tashîh olundu.]

Âsiyâb altı ay yürür, Emrullah ve Nurullah veledân-ı Hacı Mîr Tatar.

[44.]

Karye-i Dodan timâr-ı Süleyman Çavuş an çavuşân-ı Dergâh-ı âlî ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Viranşehir.

[44.1.]

Bu dahi bâlâda şerh üzere minvâl olan müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunmuşdur. Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[44.2.]

İşbu mezra'a-i Dodan ve Dodaş Divanında Dodan ve Çomaklar ve Kökez nâm karyelerin sınuru Çomaklar nâm karyelerin kurbunda vâki' Dedekuyucak pınarından

ve karye-i mezbûrenin evleri kurbundan yol sıra Hasan ve İsa nâm kimesnelerin evleri altından yol sıra Işıklı Gürgen'e andan Gülce pınara ve andan Mundarağaç deresine ve andan Köy damına ve andan Koyunbucak nâm mevzi'e ve andan Yürsu inine ve andan Kızıleğrişe ve andan Küçük Gürgen'e ve Halil oluğuna ve andan Kızıyarbaşına ve Eğrik kerak'a(Eğrik Girana?) ve andan Kara harmana ve andan Kanalçık Gerişine ve andan Dikili tarlaya ve andan Çomakdede altından Çalica dağına ve andan Kara Geyikli ve andan Ala Gerişe ve andan Sarikoza ve Çay harmanına ve Makbare deresine ve andan Pınar deresine ve andan Kavacığa ve Kara pınara ve andan bâlâda zikr olunan Dedekuyucağına varıncadır. Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzir-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[44.3.]

Bolu Sancağında Viranşehir Nahiyesinde karye-i Dodan mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-füil Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda olalar tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlefet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf üzere vakfiyeti kayd ve sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 şehr-i Rebî'ü'l-evvel, sene 1057.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[44.4.]

Bu dahi timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[45.]

[45.1.]

Karye-i Kumlu tâbi'-i Viranşehir timâr-ı Divane İlyas.

Çiftlik-i Sevindik der-zemîn-i Pîrî, Hâsıl: 95

Çiftlik-i Sevindik Ahmed oğlu Pîrî, Hâsıl: 45

Çiftlik-i Defa Sevindik Osman yeri, Hâsıl: 85

Yekûn: 1000.

Zikr olunan çiftlikler defter-i atıkde mevcûd ve mukayyed olub lâkin defter-i cedîd'den sehven kayd olunmayub hâric kalmağın Dergâh-ı Âlî çavuşlarından Hâcî Mehmed bin akçalık üzere kabûl edüb recâ etmeğın Nişâncı kalemiyle tashîh edüb kayd eylesin deyû Sene selâse 'aşere ve elf Şa'bânî'nın evâili târihiyle hükm-i şerîf ibrâz etmeğın kayd olundu.

Fî 11 Şa'bânü'l-mu'azzam sene selâse 'aşere ve elf. (1013)

El-hakîr Mustafa et-tevki'î.

[45.2.]

Ömer nâm kimesne südde-i sa'âdet'e gelüb Bolu Sancağında Viranşehir nahiyesinde yüz on altı yazusu olan Çayırözü der-Divan-ı Çift ez-Divan-ı Dodaş mukaddemâ selâtîn-i mâziye zamânından bu âna gelince Hâcî Ahmed'e temlik olunub mülk-nâme-i hümayûn virildüğü defter-i atık-i mufassalda mastûr ve mukayyed olub lâkin muharrir-i vilâyet hîn-i tahrirde defter-i cedîd-i mufassala kayd eylememekle defter-i cedîd-i mufassala dahi kalemlle kayd olunmak bâbında inâyet recâ etmeğın bu hakîre hitâben hükm-i şerîf vârid olmağla ber müceb-i emr-i şerîf sebt-i defter olundu.

Tahrîren 14 şehr-i Cemâziyelâhir sene 1057.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î.

[46.]

Mahalle-i Gebran.

[Hâssa -i mîrlivâ-i Bolu.]

Niyâbet-i Nefs-i Borlu ve bâc u bazar ve bozahâne ve resm-i ağnâm ve resm-i kovan ve bağ ve bağçe ve resm-i arûsâne ve niyâbet-i şehürlıyan ve hâsıl-ı zemîn-i bağ-ı kend ve yâve ve kaçgun müjde-i abd-i âbık müzevvecîn ve ispençe-i gebrân-ı nefsi Borlu ve meyhane.

Fî sene 19.963.

[46.1.]

Bolu Sancağında vâki' Borlu kasabasının bâc u bazâr ve bozahâne ve resm-i ağnâm ve resm-i kovan ve bağ ve bağçe ve resm-i arûsâne ve niyâbet-i şehr ve hâsıl-ı zemîn-i bağ-ı kend ve yâve ve kaçgun müddet-i örfiyesi tamâm olan abd-i âbık ve

müjde-i abd-i âbık ve müzevveç ve ispençe-i gebrân-ı nefsi-i Borlu ve meyhaneden Bolu Sancağı Beyine hâsıl kayd olunan on dokuz bin dokuz yüz altmış üç akçe Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalü'l -fuzalâ'i'l-müte'ahhirîn Mevlâna Hüseyin Efendi edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya temlîk ve salb ve siyâset ve cürm ü cinâyet ve bâd-ı hevâ kendüye temlîk olunmağla defter-i icmâli mufassalı getürdüb kendü kaleminle eyleyesün deyû hükm-i şerîf olunmağın mülk-i mahzı olub mîrlivâ olanlar taraflarından müdâhale olunmaya deyû [...kopuk...] için sâdır olan fermân-ı âlileri üzere tashîh olunmuşdur.

Fî evâil-i şehri Zi'l-kâde sene 1054.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[46.2.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[47.]

Karye-i Bostan Bükü hâssa-i Mehmed mîr-livâ-i Bolu, tâbi'-i Borlu.

[47.1.]

Bu dâhi bâlâda zikr (olduğu) üzere Hüseyin Efendi 'ye temlîk olunmuşdur.

[47.2.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde karye-i Bostan Bükü mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli payesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdîl ve tağyîr ellerinde vakfiyyenin içinde olan şürût ve kuyûd mucibince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa

muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın emr-i şerîf üzere vakfiyyeti kayd ve sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[47.3.]

Bu dâhi timâra tashîh olmuştur.

Fî sene 58.

[48.]

Karye-i Yağluca timâr-ı Mustafa Beg tâbi'-i Tarakluborlu.

[Sahh.]

Defter Emîni Efendi aynî ile (ayniyle) Defterhâne'ye kayd eylesin (deyû) Buyruldu. Fî 7 Muharrem sene 66.

Sûreten menkûletun an-aslihâ es-Sultâni-dâme nâfizen 'ale'l-kâsî ve'd-dâni bi-ma'rifeti'l-fakîr ilâ-rabbihî'l-kadîr Mehmed Esad el-Kadı bi'l-askeri'l-mansûr li-Vilayet-i Anadolu.

-ufiye anhu-

Sûret-i berât-ı şerîf-i âlîşân budur ki, ayniyle nakl olundu.

Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmü oldur ki...

Bi'l-fi'l Tarakluborlu ve Yörükân-ı Tarakluborlu ve Borlu (Boyalı) kadıları -zîde fazlulum- südde-i sa'âdetime arzlar gönderüb Borlu kazâsına tâbi' Yağluca ma'a İn Bartın nâm karye sükkânından Maksûd ve Mehmed ve Osman ve Mehmed Beşe ve gayrileri meclis-i şer'e gelüb sâkin olduğumuz karye-i mezbûrede vâki' Soğanlu suyu demekle meşhûr olan nehr-i azîmin üzerinde kadîmden köprü olub lâkin muayyen köprücülere olmamağla bahâr faslında su tuğyân eyledüğünde zikr olunan köprüyü basub harâb eyleyüb lâzım geldikde kimesne ta'mîr eylememekle bir seneden ziyâdedir ki âyende ve revende mürûr ve ubûr edemeyüb ebnâ-i sebin nicesinin cânlarına ve mâllarına küllî zarâr isâbet eylemekle ehl-i örftâifesi gelüb karyelerinde olan köprüden geçer iken suya düşüb adem gark ve helâk olmuş deyu dem-i diyet talep eylemekle hilâf-ı şer' zulm ve te'addî eyledikleri ecilden tahammül edemeyüb her

birimiz perâkende ve perîşân olmağın eğer zikr olunan köprü kendü mâlümüz ile lâzım geldikçe ta'mîr ve meremmet eyleyüb mukâbelesinde üzerlerinde olan altı avâriz hânesinin bedel-i nüzûl ve avâriz akçeleri her sene cânib-i mirîden me'mûr olanlara verüb her üç ayda bir Mirlivâ subaşlarına maktû' olan bin akçe üzerimizden def' olunub mukâbelesinde cemâ'atimiz ile köprücüler olmak bâbında berat-ı âlişân verilmek recâsına ahvâlimizi Dersaâdet'e arz ede deyû ilhâh eylediklerin ilâm eyledüğün ecilden zikr olunan köprüye lâzım geldikçe kendü mâlları ile ta'mîr ve meremmet eylemek üzere köprücüler almak(?) emr edüb bu berat-ı hümayûnu verdim ve buyurdum ki karye-i mezbûra [...görünmüyor...] varub zikr olunan köprüye kendi mâlları ile ta'mîr ve meremmet olub üzerlerinde olan altı avâriz hânelerin(in) bedel-i nüzûl ve avâriz akçeleride emr ü defter mücebince her sene cânib-i mirîden cem'ine me'mûr olanlara edâ edüb kusûrları olmaya hizmetleri mukâbelesinde Mirlivâ subaşlarına maktû'undan muâf olub vech-i meşrûh üzere olan köprücülüklerine ve mu'âfiyetlerine dahl ve ta'arruz kılmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfeye i'timâd kılalar.

Tahrîren fi'l-yevmi'l-hâmis Zilhiceti's-şerîfe sene hamîs ve sittîn ve elf.

Be makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse.

...Mühür...

[49.]

Karye-i Yağluca timâr-ı Mustafa Beg tâbi'-i Taraklıborlu.

El-emru hasbemâ hurrîre fîhi, nemekahü'l-fakîr ileyhi azze şânühu ve te'âlâ,
es-Seyyid Mustafa el-kadı be-kazâ-i Eflani El-me'mûr bi-istimâ'-i hazîhi'l-kaziyye
bi-emr-i âlî

-gufira lehû-

El-emru hasbemâ hurrîre fîhi, nemekahü'l-fakîr ileyhi azze şânühu, es-Seyyid
Mehmed Emin el-muvellâ hilâfe bi-Eflani-i Bolu el-me'mûr, Bi'l-emri'l-'âlî.

-gufira lehû-

[Sahh]

Ancak mührü mutâbıkdır.

...mühür...

[Sahh]

Muvellâ mührü mutâbık mıdır?

Mutâbıktır.

...mühür...

Husûs-ı âti'l-beyânı mahallinde istimâ' ve fasl-ı husûmet olunmak bâbında bâ-ışâret-i hazret-i şeyhülislâm-ı sellemehü's-selâmî bu fakîr ile Eflani-i Bolu Kazâsı nâibine hitâben ısdâr buyurulan fermân-ı âlîşâna imtisâlen bu fakîr Eflani-i Bolu nâibi es-Seyyid Mehmed Emin Efendi ile ma'an kazâ-i mezbûra tâbi' Yağlıca nâm karye kurb-ı civârında vâki' Bağdik Akviran nâm karye mülhakâtından lede'l-ahali ve'l-cirân ma'lumü'l-hudûd arâzî üzerine varılıb zeyl-i vesîkada muharrerü'l-esâmî ve müsinn (ü) ihtiyâr müslimîn huzûrunda akd-i meclis-i şer'-i nebevî kılındıkda erbâb-ı tımârdan Taraklıborlu nâhiyesinde Kızılcasu nâm karye ve gayrıdan dokuz bin sekiz yüz akçe tımâra mutasarrıf olan Âsitâne-i aliyye sâkinlerinden Ahmed Sipâhî tarafından husûs-ı âti'l-beyân da'vâya vekil olduğu Karabük nâm karye sükkânından Mustafa Beşe ibn-i Ahmed ve Kocacık nâm karye sükkânından es-Seyyid Halil bin Osman nâm kimesneler şahâdetleriyle vekâleti sâbit ve sübut-i vekâletine hükm-i şer'i lâhik olan fahrü'l-kuzât es-Seyyid İbrahim Efendi ibn-i el-Hâc Halil Efendi meclis-i ma'kûd-ı mezkûrenin yine Taraklıborlu nâhiyesinde Bağdik Akviran nâm karye ve gayrıdan üç bin akçe ber-vech-i iştirâk tımâra mutasarrıf es-Seyyid Yahya ve es-Seyyid Eyüb ibn-i Ömer nâm sipâhîler muhızlarında bi'l-vekâle üzerlerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb işbu mua'yene ve akd-i meclis olunan karye arâzîsi müvekkilim mezbûr Kâtib Ahmed Bey bâ-berât-ı âlîşâna mutasarrıf olduğu tımârı mülhakâtından Yağlıca nâm karye arâzîsinden olub karye-i mezbûr ahâlisinden bazılarının zirâatlarıyla hâsıl eyledükleri mahsûlün sekizde bir öşür ile sâlâriyelerin hukûk ve rüsûmu kânûn üzere müvekkilim mezbûr Kâtib Ahmed'in olub bir dürlü dahl olunmak îcâb etmez iken mezbûran es-Seyyid Yahya ve es-Seyyid Eyüb tımârları olan Bağdik Akviran mülhakâtındandır deyû öşür resmini ahz u kabz edüb müvekkilim mezbûr Kâtib Ahmed'e gadr ederler suâl olunub kasr-ı yedlerine tenbîh olunmak bi'l-vekâle matlubumdur dedikde gibbe's-suâl mezbûran es-Seyyid Yahya ve es-Seyyid Eyüb nâm sipâhîler cevâblarında müvekkil-i mezbûr Ahmed sipâhînin mutasarrıf olduğu Yağlıca karyesinin muayyen ve mümtâz hudûdunun bir taraftan Düzkart yola

ve Yılanlı geçidi ve Resul pınarından Bazar tarîki ve Kumluk göle gelince ve yine tarîki-
i âmmdan Kuruca oluşuna varınca ve andan Çatal ahlada varınca garb tarîkenden
Nazırlar Bolu ve andan Sarnıç çukurluğu ve Dağ tarla ile mahdûd olub bu hudûd ile
mahdûd olan Yağlıca karyesine müvekkil-i merkûm Kâtib Ahmed mutasarrıf olub ve
haricinde vâki' işbu münâzi' kayd olan arâzînin kible-i cânibi Çarukluyurda varınca
ve şark-ı cânibi sıra kayalara varınca cânib-i şimâli Kuşdağına varınca bu hudûd ile
mahdûd olan arâzî hîn-i tahrîrden bu âna gelince kadim'ül-eyyâmdan berü Bağdik
Akviran mülhakâtından olub eben-an-cedd kırk elli seneden berü öşür ve resmini
bizler ahz u kabz edegelmışizdir deyû def'le mukâbele edecek gibbe'l-istintak ve'l-
inkâr mezbûran es-Seyyid Yahya ve es-Seyyid Eyüb nâm sipâhîler'den def-i
meşrûhuna mutâbık beyyine taleb olundukda udûl-ı ahrâr-ı ricâl-i Müslimîn ve
müsinn (ü) ihtiyârdan Çatak karyesinden es-Seyyid Hüseyin Çelebi ve İbrahim veled-
i Halil bin İbrahim ve İbrahim bin Mustafa ve el-Hâc Süleyman ve el-Hâc İbrahim ve
Paşabey(veya bek) karyesinden el-Hâc Mustafa ibn-i Ahmed ve Abdullah Bey ibn-i
Mustafa Bey ve Zülfikar Bey ibn-i el-Hâc İbrahim ve nefis-i Eflani karyesinden Hatîb
Osman Efendi ibn-i Mustafa ve Hâcî Abdullah bin el-Hâc İbrahim ve Ahmed Beşe ibn-
i Mustafa Morik(evkaf!) karyesinden el-Hâc Mustafa bin Osman ve Hacı Hasanlar
karyesinden Osman Bey ibn-i Resul ve Yağlıca karyesinden Mustafa Beşe ibn-i
Abdullah ve Hâcî Halil oğlu İsmail Bey ve es-Seyyid Hüseyin bin Mustafa ve İbrahim
bin Lütfullah ve Ömer bin Mehmed ve Yağlıca hatîbi Yusuf Halife ibn-i Yakub ve Bedil
karyesinden es-Seyyid Salih bin es-Seyyid İbrahim ve Ömer bin Mahmud ve Çeribaşı
es-Seyyid Halil Bey ibn-i Hasan nâm kimesneler li-ecl-iş-şahade meclis-i ma'kûd-ı
mezkûre hâzırûn olub isre'listişhâd fi'lhakîka bâlâda hudûd-ı muayyenesi muharrer
olan Yağlıca karyesinin haricinde vâki' kible-i cânibi Çarukluyurda varınca ve şark
tarafı sıra kayalara varınca ve şimâl tarafı Kuşdağına varınca bu hudûd ile mahdûd
ve münâzi' kayd olan tarla ve mezrâ'lar Bağdik Akviran hudûdu dâhilinde olub kırk
elli seneden mütecâviz a 'şâr ve rüsûmâtı eben an-cedd'den bu âna es-Seyyid Yahya ve
es-Seyyid Eyüb nâm sipâhîler ahz u kabz ediüb bilâ-nizâ' deyû her birileri edâ-
i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkiye şehâdetleri hayyiz-i
kabûlde vâki'a oldukdan sonra merkûm es-Seyyid Yahya ve es-Seyyid Eyüb hala
Şeyhülislâm-ı sellemehü's-selâmî inâyetlü veliyyü'n ni'âm
hazretlerinin imzâlarıyla mûmzâ bir kut'a fetvâ-yı şerîf ibrâz ve nazar
olundukda Zeyd sipâhi bir mikdâr arâzîli timârı arâzîsinden olmak üzere kurbunda
bir tumâra mutasarrıf Hamdullah muvâcehesinde kırk seneden mütecâviz zabt ve

tasarruf edüb ömr ve bu müddetde bilâ-özü-i sükût etmişken hâlâ Ahmed ve ol arâzîsinin merkûmdan mukaddem benim timârım arâzîsindendir deyû da'vâ eylese mesmû'a olur mu cevâb-ı bâ-savâbında "olmaz" deyû buyurulmağın ber-mûceb-i fetvâ-yı şerîf vekil-i merkûm es-Seyyid İbrahim Efendi bi-vech-i şer'i mu'ârazadan men' olunub mâ vâkı' bi't-taleb ketb olundu.

Tahrîren fî gurre-i Rebî'ü'l-âhir li-sene seb'a ve seb'în ve mi'ete ve elf. (1177)

Şuhûdü'l-hâl: es-Seyyid Hüseyin Çelebi ibn-i es-Seyyid Ahmed, Osman Efendi ibn-i Ali Efendi, Müfti Efendi-zâde es-Seyyid Osman, es-Seyyid Salih ibn-i Mustafa Efendi, Kırımî Mehmed Usta, Ahmed Beşe ibn-i Receb, Hâcî Süleyman ibn-i Hâcî Mehmed, Hafız Ağa ibn-i Hüseyin, ...görünmüyor... ibn-i Kara Mustafa Beşe, Şeyh Ömer ibn-i Şeyh Mustafa, Mustafa Beşe ibn-i Hüseyin, Abdülkerim ibn-i Tur Ali(?), Hüseyin ibn-i İbrahim.

[50 ve 52.]

Karye-i Yağluca timâr-ı Mustafa Beg tâbi'-i Taraklıborlu.

*Bin beş yüz akçesi merkûm Yahya veled-i Ömer'in ve bâkîsi müşterekleri kaydında ve yine karye-i mezbûra tâbi' karye-i Yağluca otuz beş nefer re'âyâ ve iki hâriç zemin ve hâsıl-ı resm-i çift ve bennâk ve hinta ve şa'îr yekûn ma'a gayruhû sekiz yüz akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde yine nâhiyesinde Kızılcasu nâm karye ve ma'a gayruhû birikdirilüb altı bin altı yüz akçe ber-icmâl ve icmâl-i mezbûrun üç bin üç yüz akçesi yine karye-i Kızılcasu el-mezbûre ve gayriden dokuz bin sekiz yüz akçe timâra mutasarrif Ahmed'in ve bâkîsi müşterekleri kaydında ve yine nahiye-i mezbûra tâbi' karye-i Yağluca yüz üç nefer re'âyâ ve on beş hâriç zemin ve hâsıl-ı resm-i çift ve bennâk ve hinta ve şa'îr yekûn ma'a gayruhû iki bin yüz elli sekiz akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr defter-i icmâlde bin altı yüz elli sekiz akçesi ifrâz ve yine nahiye-i mezbûra tâbi' Kavak nâm karye ve gayruhû ile birikdirilüb on üç bin yüz yetmiş dokuz akçe ber-icmâl ve icmâl-i mezbûrun yedi bin seksen akçesi yine karye-i Kavak el-mezbûre ve gayriden on bin altı yüz on iki akçe timâra mutasarrif Abdullah veled-i Hüseyin'in ve bâkîsi müştereklerinin kaydlarında olduğu mestûr ve mukayyed bulunmağın vech-i meşrûh üzere emr-i şerîfin sudûrunu bi'l-fi'l Şeyhü'l-İslâm olan Hâdîzâde Mustafa edâmallâhu te'âlâ fezâ'ile işâret etmeleriyle işâretleri mûcebince amel olunmak için fermân-ı âlîşân yazılmışdır. **Fermân devletlü sultânımındır.***

Fî evâsıt-ı Muharrem sene 1179.[Sahh]

Eflani-i Tatay Kadısına ve Eflani kazâsı nâibine hüküm;

Erbâb-ı timârdan Ahmed nâm sipâhî südde-i sa'âdetime arzuhâl edüb Tarakluborlu nahiyesinde Kızılcasu nâm karye ve gayriden dokuz bin sekiz yüz akçe berât-ı şerîf ile mutasarrıf olduğu timârı mülhakâtından nahiyeye-i mezbûra tâbi' sekiz yüz akçe yazı ile mukayyed ve müşterekiyle kayd ve berâtına dâhil Yağluca karyesi hîn-i tahrîrden berü timârı tarafından zabtına ve a'sâr ve rüsûmâtı ahz ve kabz oluna gelüb bir vechile dahl îcâb etmez iken yine nahiyeye-i mezbûreden Bağdik Akviran nâm karye ve gayriden üç bin beş yüz akçe timâra mutasarrıf Yahya veled-i Ömer timârının baş kalemi olan sâlifü'l-beyân Bağdik Akviran nâm karyesini müşterekiyle zabtına kanâ'at etmeyüb bunun müşterekiyle kayd u berâtına dâhil sâlifü'z-zikr Yağluca karyesi için müşterekiyle kaydına dâhil Bağdik Akviran karyesidir deyû hilâf-ı defter-i hâkâni fuzûlî müdâhale ve mârrü'z-zikr Bağdik karyesi ve Yağluca karyesine iki buçuk sâ'at mesâfe ve mâbeynleri(?) âharın üç aded karyeleri fâsıl ve katî iken mezbûr ahâlî şahâdetden men' ve ber-takrîb ile zabtı için envâ'-ı hileyi irtikâb ve ahâlî-i karye-i mezbûrelere iddi'â ile siz ki Mevlânâ-yı mûmâ-ileyhimsiz müvellâ nasb ve ma'an istimâ' eylemek bâbında bâ-işâret-i Şeyhü'l-İslâmî emr-i şerîf ısdâr ettirmekle gıyabından gadr edeceği meczûm olduğun inhâ mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîf mücebince kendüye dahi emr-i şerîf i'tâsı istid'â ve Defterhâne-i âmire'mde mahfûz rûznâmçe-i hümayûn ve defter-i icmâl ve mufassala mürâcaat olunduk da Tarakluborlu nahiyesine tâbi' karye-i Yağluca otuz altı nefer re'âyâ ve iki hâriç zemin ve hâsıl-ı resm-i çift ve bennâk ve hunta ve şa'ir yekûn ma'a gayruhû sekiz yüz akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde yine nahiyesinde Kızılcasu el-mezbûre ve gayruhû ile birikdirilüb altı bin altı yüz akçe ber-icmâl ve icmâl-i mezbûrun üç bin üç yüz akçesi merkûm Ahmed'in ve bâkîsi müşterekleri kaydında ve mezbûr Ahmed sâbıkâ sâbıkâ Rumeli vâlisi vezirim Ali Paşa-edâmallâhu te'âlâ iclâlehû-nun hizmetinde oldukça timârına zarâr gelmemek üzere kaydı meşrûh ve yine nahiyeye-i mezbûra tâbi' Bağdik (Ak)viran yetmiş bir nefer re'âyâ ve beş âsiyâb ve on iki hâriç zemin ve hâsıl-ı resm-i çift ve bennâk ve hunta ve şa'ir yekûn ma'a gayruhû üç bin akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde(n) müstakill ber-icmâl ve icmâl-i mezbûrun bin beş yüz akçesi mezbûr Yahya veled-i Ömer'in ve bâkîsi müşterekleri kaydında olduğu mestûr ve Dîvân-ı Hümayûnumda mahfûz kuyûd-ı ahkâma mürâcaat olundukda mezbûr Yahya veled-i Ömer timârının baş kalemi olan sâlifü'l-beyân Bağdik Akviran karyesi toprağında zirâ'at edenlerin hâsıl ettikleri terekelerinden kanûn üzere sekizde bir öşr

ile sâlâriyelerin taleb eyledikde mezbûrlar bu karye Bağdik Akviran değildir Yağluca karyesi toprağındandır deyû ta'allül ve nâibleri itmâ' ile gadr murâd ederler deyû husûs-ı mezbûra siz ki Mevlânâ-yı mûmâ-ileyhimsiz müvellâ nasb ve ma'an istimâ' olunmuş istid'â eylediklerine binâen tarafeynden kuyûdunun defter-i hâkâni'den ba'de'l-ihrâc işâret-i şeyhülislâm mûcebince müvellâ nasb ve ma'an ref'iyyet (veya ru'yet) eylemeniz için işbu sene-i mübâreke evâsıt-ı Muharrem'inde emr-i şerîf verildiği mastûr ve mukayyed bulunmağın mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîf mûcebince amel olunmak için fermân-ı âlîşân yazılmışdır. **Fermân devletlü sultânımındır.**

Fî evâhir-i Muharrem sene 1179.

[50.]

[Sahh]

İ'lâmları mûcebince yedinde olan hüccet-i şer'iyede olan hudûd ve snur defter-i hâkâni'ye mutâbık ise hıfz olunmak buyruldu, 15 Cemâziyelevvel sene 1179.

Ma'rûz-ı dâ'î-i Devlet-i aliyyeleridir ki;

Sâdır olan fermân-ı âlîlerine imtisâlen izzetlü Reisülküttâb Efendi dâ'îlerinin i'lâmına sahib-i arzuhâl es-Seyyid Yahya ve es-Seyyid Eyüb'ün yedlerinde olub işbu tarih-i i'lâm senesi Rebî'ilâhiresi gurresi târîhiyle müverrah ve Eflani-i Tatay kazâsının kadısı es-Seyyid Mustafa Efendi ve Eflani-i Bolu nâibi es-Seyyid Emin Efendi dâ'îlerinin imzâ ve hatmlerini haviye arâzî nizâ'ına mûte'allik olan hüccete nazar olundukda üslûb-ı resm-i sakke muvâfık ve mazmûnu şer'-i şerîfe mutâbık olub ihticâca salâhiyyet olduğu ma'lûm devletleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehu'l-emrindir.

Fî 14 Cemâziyelevvel sene 1179.

...Mühür...

[52.]

[Sahh]

Sadr-ı Rûm izzetlü fazîletlü efendi hazretleri işbu i'lâma nazar ve yedlerinde olan hüccet-i şer'iyeleri mûcebince sâliha ise iktizâsını i'lâm eylesin deyû buyruldu, 12 Cemâziyelevvel sene 1179.

Ma'rûz-ı bendeleridir ki;

Sâdır olan fermân-ı âlileri üzere kuyûdlarına ve defter-i hâkâni derkenârı ve hüccete nazar olundukda sahib-i arzuhâlinin Bolu Sancağından Taraklıborlu nahiyesine tâbi' timârlarının baş kalemi olub iştirâken kayd u berâtlarına dâhil Bağdik Akviran karyesinin arâzi nizâ'ı zımında yine nahiyeye-i mezbûra tâbi' Yağluca nâm karye(-i) kezâlik iştirâken mutasarrıf olan Ahmed nâm sipâhînin tarafından vekîl-i sâbitü'l-vekâlesi [...] mahâll-i nizâ' üzerinde Dîvân-ı Hümâyûn tarafından tarafına verilüb derkenâr olunan iki kıt'a evâmîr-i şerîfe nâtik olduğu üzere bâ-işâret aliyye müvellâ ta'yîn olunan Eflani-i Tatay kadısı ve Eflani nâibi huzûrlarında ehl-i vukûf kimesneler mahzarlarında münâza'un fihâ olan mahâll üzerinde ma'kûd meclis-i şer'de murâfa'a olduklarında karyeteyn-i mezkûreteynin tahrîr hudûdlarını münâza'un fihâ olan yerler sâhib-i arzuhâl(den) mârrü'z-zikr timârları karyesinin mümtâz ve muayyen hudûdu dâhilinde kadîmden öşr ve resmi timârları tarafından alınagelen yerlerden olduğunun sübûtunu nâtik Mevlânâ-yı mûmâ-ileyha'nın verdikleri bir kıt'a hüccet ibrâz etmeleriyle karye-i Bağdik Akviran el-mezbûre mümtâz ve muayyen hudûdu dâhilinde kadîmden berü öşr ve resmi alınagelen yerleriyle sâhib-i arzuhâl(den) timârları tarafından ve mârrü'z-zikr Yağluca karyesi dahi kezâlik müşterekle mezbûr Ahmed'in timârı tarafından zabt ve vâki' olan mahsûl ve rüsûmu kanûn ve defter mücebince ahz ve kabz etdirilüb hilâf-ı defter-i hâkâni ve kanûn-ı kadîme mugâyir âhêr tarafını âherin karyesine mümtâz ve muayyen hudûdu dâhilinde kadîmden berü öşr ve resmi alınagelen yerlere dahl ü ta'arruz etdirilmemesi muvafık-ı defter-i hâkâni ve kanûn olmağla muktezâ-yı defter-i hâkâni ve kanûn üzere emr-i şerîf verilmesi iktizâ eder. Ancak istid'âlari üzere hüccet-i mezbûrenin Defterhâne-i âmire'ye hıfz etdirilmesi husûsu hüccet-i mezbûrenin ihticâca sâlih olduğuna Sadr-ı Rûm fazîletlü semâhatlü efendi hazretlerinin huzûr-ı âlilerine i'lâm eylemelerine muhtâc hâllerinden idüğü ma'lûm âsafâneleri buyruldukda her ne gûnâ fermân-ı âlileri erzân buyrulur ise ol bâbda emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindedir. [Sahh]

[51.]

Karye-i Yağluca timâr-ı Mustafa Beg tâbi'-i Taraklıborlu.

[51.1.]

[Sahh]

Müvellâ ile verilen fermândan (fermân müsveddesi)

Eflani-i Tatay Kadısına ve Eflani kazâsı nâibine hüküm;
Erbâb-ı timârdan Yahya veled-i Ömer nâm sipâhî südde-i sa'âdetime arzuhâl edüb Bolu Sancağında Tarakluborlu nahiyesinde Bağdik Akviran nâm karye ve gayrıdan üç bin beş yüz akçe berât-ı şerîf ile mutasarrıf olduğu timârının baş kalemi olub üç bin akçe yazusu olan müşterekleri kendü berâtına dâhil sâlifü'l-beyân Bağdik Akviran karyesi toprağında zirâ'atları ile hâsıl eyledikleri terekelerinden kanûn üzere sekizde bir öşr ile sâlâriyelerin taleb eyledikde mezbûrân bu karye Bağdik Akviran karyesi değildir Yağluca karyesi toprağındandır deyû hilâf-ı defter-i hâkânî ve mugâyir-i kanûn ta'allül ve nâibleri itmâ' ile gadr murâd eylediklerini bildürüb husûs-ı mezbûr civârında dâhil siz ki Eflani-i Tatay kadısı ve Eflani kazâsı nâibi Mevlânâ-yı mûmâ-ileyhimsiz müvellâ nasb ve ma'an istimâ' olunmak bâbında emr-i şerîf recâ ve Defterhâne-i âmire'mde mahfûz rûznâmçe-i hümayûn ve defter-i icmâl ve mufassala mürâcaat olundukda Tarakluborlu nahiyesine tâbi' karye-i Bağdik Akviran altmış yedi nefer re'âyâ ve beş âsiyâb ve on iki hâriç zemin ve hâsıl-ı resm-i caba ve bennâk ve hinta ve şa'ir yekûn ma'a gayruhû üç bin akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde(n) müstakill ber-icmâl ve icmâl-i mezbûran.

[51.2.]

Deftherhânesi:

İcmâldir:

Timâr-ı der livâ-i Bolu, Karye-i Bağdik Akviran tâbi'-i Tarakluborlu.

Akçe:3000 (an icmâl)

Mufassaldır:

Nahiye-i Tarakluborlu der livâ-i Bolu karye-i Bağdik Akviran tâbi'-i mezbûr.

Neferân: aded 71, Âsiyâb: aded 5, Hâriç zemin: aded 12 (Bir buçuk evlek yeri hâriçden ekilir.)

Hâsıl:

Resm-i caba ve bennâk 944, Resm-i hâriç zemin 262, Hinta müd 5: Akçe 500, Şa'ir müd 5: Akçe 400, Resm-i âsiyâb 100, Resm-i zağferan 65.

Yekûn ma'a gayruhâ: 3000 (an mufassal)

Vech-i Meşrûh üzere mukayyedir:

Nahiye-i Tarakluborlu der livâ-i Bolu, Yahya veled-i Ömer, an tahvîl-i hod bâ-berât-ı Âsitâne. Karye-i Bağdik Akviran tâbi'-i mezbûr akçe: 3000/1500.

Yekûn ma'a gayruhâ: 3500

Fî sene 178.

Bu dahi:

Nahiye-i Tarakluborlu der livâ-i Bolu, Eyüb, An tahvîl-i hod bâ-berât-ı Âsitâne. Karye-i Bağdik Akviran tâbi'-i mezbûr akçe: 3000/1500.

Yekûn ma'a gayruhâ: 3500

Fî sene 177.

İcmâldir:

Timâr-ı der livâ-i Bolu, Karye-i Kızılcasu tâbi'-i Tarakluborlu, Karye-i Yağluca tâbi'-i mezbûr.

Yekûn ma'a gayruhâ: 6600 (an icmâl)

Mufassaldır:

Nahiye-i Tarakluborlu der livâ-i Bolu karye-i Yağluca tâbi'-i mezbûr

Neferân: aded 36, Hâriç zemin: aded 2 (İki evlek yeri boz.)

Hâsıl:

Resm-i caba ve bennâk: 494, Resm-i hâriç zemin: 44, Şa'îr müd 1: Akçe 80, Resm-i meyve: 1.

Yekûn ma'a gayruhâ: 800 (an mufassal)

Vech-i Meşrûh üzere mukayyedir:

Nahiye-i Tarakluborlu der livâ-i Bolu, Ahmed, An tahvîl-i el-Hâc Ahmed bila veled'il-tevkî, Karye-i Kızılcasu tâbi'-i mezbûr.

Fî sene: 6600/3300

Yekûn ma'a gayruhâ: 9008

Fî sene 177.

[51.2.]

[Sahh]

İzzetlü Re'isü'l-küttâb efendi kuyûdâtına ve Defter-i Hâkânî'ye ve hüccete ba'de'n-nazar iktizâsını i'lâm eylesin deyü buyuruldu. 10 Cemâziyelevvel 179. (25 Ekim 1765)

Devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun.

Bolu Sancağında Tarakluborlu Nahiyesinde Bağdik Akviran nâm karye ve gayrıdan üç bin akçe timâra mutasarrıf olub karye-i merkuma mümtâz ve muayyen hudûduna âherden müdâhale iktizâ etmez iken yine livâ-i mezbûrdan yine Nahiyeye-i merkûmeden Kızılcasu nâm karyeden dokuz bin sekiz yüz akçe timâra mutasarrıf Âsitâne-i aliyye sâkinlerinden Ahmed sipâhînin timârı karyelerinden Tarakluborlu Nahiyesinden Yağluca nâm karyenin muayyen hudûdu dâhilinde olan arâzî zabtına âdem-i kanâ'at ve karyemiz hudûduna tecâvüz gadrden hâlî olduğundan bâ-işâret-i aliyye müvellâ ta'yîn buyurulub Tatay Eflanisi kadısı es-Seyyid Mustafa Efendi ve Bolu Eflani(si) kadısı Seyyid Mehmed Emin Efendi ve merkûm Ahmed sipâhînin vekîli ve vekâleti mahâllinde sâbit olan kuzâtdan Seyyid İbrahim Efendi ibn-i el-Hâc Halil muvâcehesinde tarafeyn(den) mercûd iken karyemizin hudûdu tahrîr ve yedimizde hudûdumuzu mübeyyin hüccet-i şer'iyye i'tâ olunmağla merâhim-i âliyyelerinden mercûdur ki yedimizde olan hüccet-i şer'iyyeye nazar ve ihticâca sâlih idüğü(?) Sadr-ı Rum fazîletlü efendi hazretleri huzûr-ı âlilerine ba'de'l-i'lâm Defterhâne-i âmire'ye kayd ve sûreti ihsân buyurulmak bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretlerindir.

Bendegân-ı Seyyid Yahya ve Seyyid Eyüb veledan-ı Ömer.

Derkenâr şüüd, Fî 7 Cemâziyelevvel sene 179. ...imza ...

[53.]

Karye-i Pınarcıközü timâr-ı Camasb Beg ber-vech-i ze'âmet.

[53.1.]

*Bu dahi müşârünileyh Hazretlerine temlik olunmuştur, Fî't-târihi'l-mezbûr.
El-fakîr Ahmed et-tevki'î.*

[53.2.]

İşbu Pınarcıközü nâm karyenin hudûdu Kastamonu sınırına muttasıl Yılan geçidi nâm mevzi'den yol sıra Örtme köyüne varınca ve andan Karan yolu Köseler

kurbunda yine yol sıra Yalnızçam 'a varınca ve andan Gevişlügil(veya Köşelügil) ve andan Hüseyin depesine ve andan Firk sıra Kandaş kurbunda Sefer değirmenine ve andan Kırcık ziyâretine ve andan Derbendlik nâm mevzi'e ve andan Müriüvvetli çıkırığına ve andan Donuzlar pınarına ve andan Osman çıkırığına ve andan Kuşburnu nâm mevzi'inde vâki' Kırcık ziyâretine ve andan Doyulu makberesine ve andan Sôfi oğlu sınırundan Firk yolu sıra Kavaklıca sırtına ve andan Vakıf dağına varınca ve andan Babaçamı'na ve andan Arab köyüne ve andan yol sıra Katibler nâm karyenin sınırına muttasıl sınır üzerinde vâki' Sofraçamı'na kütüğüne ve andan Hâcı Receb tarlasından Halit değirmenine varınca ve andan çay sıra bâlâda zikr olunan Yılan geçidine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahlından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine

defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[53.3.]

Yine timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[54.]

Karye-i Alpviran, timâr-ı Mehmed merdüm-i Mehmed Beg mîr-livâ-i Bolu, tâbi'-i Taraklıborlu.

[54.1.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde altı bin dokuz yüz yigirmi dört akçe yazusu olan Alpviran nâm karye a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalü'l-fuzalâ'i'l-müteverri'in Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan Mevlâna Hüseyin Efendi hazretlerine hatt-ı hümayûn ile livâ-i mezbûrda(n) temlik olunan kurâ'ya muttasıl ve bazı yerleri müşâ' ve müşterek olmağla sâhiblerine düşenden buna bedel-i timâr verilmek üzere zikr olunan karye dahi müşârünileyh Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunub defter-i mufassalda mülkiyyet üzere mahâlle tashîh olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî evâhir-i Muharrem-ül-harâm sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[54.2.]

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vüücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve

sansar teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemîyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[54.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Alpviran nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavnâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyade hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde vakfiyyenin içinde olan şürût ve kuyûd mûcebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakf üzere kim mütevellisi olursa zabt

edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd ve sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[54.4.]

Bu dahi timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[54.5.]

Defter-i evkâfda tafsîlen şerf olunduğu üzere Davudobası ve Köprübaşı ve Karacadepe ve (Ömersofu) nâm Dörd aded kuralar ber-vech-i timâr Alpviran karyesi mutasarrıfları tarafından zabt olunmak üzere şerh verildi.

Fî 6 Cemâziyelâhir sene 1156.

[54.6.]

Defter-i evkâfda tafsîlen şerf olunduğu üzere Davudobası ve Köprübaşı ve Karacadepe ve (Ömersofu) nâm kuralar Alpviran karyesi mutasarrıfları tarafından zabt olunmak üzere verilen kaydı ref' ve terkin [...] olunmak için tashîh olundu.

Fî 11 Ramazân sene 1156.

[55.]

Karye-i Zora, timâr-ı Şahin Beg ber-vech-i ze'âmet tâbi'-i Borlu.

Öşr-i bağ: 10,

Öşr-i bağ mufassal-ı atıkde mukayyed olmağın bunda dahi yazılmak fermân olmağın bi-ma'rifet-i mefâhirü'l-vüzerâ ve'l-hükkâm sebt-i defter olundu.

Fî-gurre-i Recebi'l-mürecceb sene 984.

Harrerehü'l-fakîr Mahmud et-tevki'î.

[56.]

Karye-i Gökviran timâr-ı Mehmed ve Hasan ve Yusuf Beg, tâbi'-i Borlu.

[56.1.]

Altı bin altı yüz altı akçe yazusu olan Gökviran nâm karye Hasan ve Ali ve Halil ve Hüseyin nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan efdalü'l-fudalâ'i'l-müteverri'în Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan Öküzviran nâm karyenin hudûdu dâhilinde mezkûrların yirmi beş dönüm bağ ve tarlaları olub müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere ihsân buyurulub defter-i icmâl ve mufassal'da kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber müceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[56.2.]

Yine timâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[57.]

Karye-i Öküzviran timâr-ı Süleyman Çavuş an çavuşân-ı Dergâh-ı âlî tâbi'-i Borlu.

[57.1.]

*Bu dahi müşârünileyh hazretlerine temlik olunmuşdur, Fî't-târihi'l-mezbûr.
El-fakîr Ahmed et-tevki'î.*

[57.2.]

İşbu Öküzviran nâm karyenin sınuru derûnunda vâki Kasaba köprüsünde su harkı sıra Büyükler bağa varınca andan Büyük ırmak sıra diğer derûnunda vâki Büyük köprüye ve andan Köklü genişinden Kapan genişine varınca andan Ortayayla dimekle meşhûr tarlanın alt kenarından Doğanburnuna ve Akmeşe'ye varınca ve andan Gümgüm kayaya ve andan Begdilli pınarına ve andan Geranlı pınarına ve andan Çatal çaya ve andan Doğ(m)urşuk yuvarlanduğuna ve andan Öküim erenlerine ve andan Çürük deresine ve andan Çambağçe'ye ve andan yol sıra Büyük dereden [...]⁶² ve Gerişine andan bâlâda zikr olunan Salık Gerişine ve andan tevâbi' olan Belenviran

nâm karyenin sınuru Koç çukuru kenarından Doğan oluşuna ve andan Akerik'e ve andan Çulucaçam'a ve andan Anbarlığa ve andan Taşlı çukuruna ve andan Öz bağına ve Bük dereye ve andan Hüseyin Ağa'nın bağı kenarından Koç çukuruna varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve keferre ve evlâd-ı keferre cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve sansar teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[57.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Öküzviran nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta olalar tağyîr ve tebdil ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale ederse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlefet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın lâ'neti ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf sâdir olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[57.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashih olunmuştur.

Fî sene 58.

[58.]

Karye-i Değirmencik timâr-ı Hasan Beg ve Kadir Beg ve Mustafa Beg, tâbi'-i Taraklıborlu.

[58.1.]

Dört bin yedi yüz yirmi dokuz akçe yazusu olan Değirmencik nâm karyenin hâsılında zemîn-i açma-i Memekli bir buçuk çiftlik yer Mustafa ve Ahmed ve Ali ve Hasan ve İsmail nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile temlik olunan Konarı ve Keçibeğli tevâbi'inden (ve) Memekli nâm karyenin hudûdu dâhilinde ve re'âyâsı tasarrufundan olmağla

müşârinileyh efendi hazretlerine temlik olunub defter-i icmâl ve mufassala kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054.

El-hakîr Ahmed et-tevki 'î.

[58.2.]

İşbu karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve sansar teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârinileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki 'î.

[58.3.]

Bu dahi timâra tashîh olunmuştur.

Fî sene 58.

[59.]

Karye-i Bürnük der-Divan-ı Manay timâr-ı Mehmed Beg ve Şaban Beg, tâbi'-i Borlu.

[59.1.]

Bu dahi müşârünileyh hazretlerine temlik olunmuştur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[59.2.]

İşbu karye-i Bürnük ve Kızılçaviran ve diğer Kızılçaviran ve Karıt nâm karyelerin hudûdu Elekler erenlerinden Çıkrıcak Geriş altından Kafşak kayaya ve andan dere sıra ve Dikmen'e ve Bâlî deresine Akpınar deresine ve andan dere sıra Taşahur bağçesine ve andan Pir Ali tarlası deresinden Yörükler bağlarına ve andan Çelebi bağından yol sıra Süleyman harâbesine(?) ve Çevikler bağına ve andan Kaklak kayaya ve Akalan tarlasına ve Maden Göynüğüne ve andan Güherçile kayasına ve Musa Çavuş değirmenine ve Soğanlu suyuna ve andan su sıra Cemal köprüsüne ve andan su sıra Karabük köprüsüne ve andan iki ırmak kavuşduğuna ve andan Araç ırmağı sıra Oyludiline ve andan yine su sıra Bostan Bükü köprüsüne andan Erenlerin dibinden mezarlık kurbunda olan Sarı köprüsüne andan su sıra Kemertaş köprüye ve andan yine su sıra Kozluk suyuna ve Elekler Erenlerine varıncadır. Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve

arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eyleyesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olunmuştur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[59.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Bürnük nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mûcebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakf üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlîf vaz'u hareket edenler edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar

deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[59.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[60.]

Karye-i Saruyani timâr-ı Zülfikar Beg, tâbi'-i Borlu.

[Zikr olunan iki nefer Mahmud Çelebi müsveddesinde olmağın kayd olundu.]

Veled-i Murad Han: (nîm), Halil veled-i Veli: (k).

[61.]

Karye-i Konarı timâr-ı Süleyman Çavuş an Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî, tâbi'-i Borlu.

[61.1.]

Bu dahi müşârünileyh Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunmuşdur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[61.2.]

İşbu karye-i Konarı ve Keçibeklü nâm karyelerin sınuru Göğercinlik deresinden çay sıra Göl köprüsüne ve andan Araç ırmağı sıra Çerçin köprüsüne ve andan Darıca boğaza ve Akviran arkalarına ve andan Kenz(define) kayası demekle ma'rûf kayanın altında vâkî Eymür pınarına giden yolun altından Tekeli kurumu nâm mevzi'e ve andan Delikli kayaya ve andan Kara Mustafa tarlasının üstünden Mürsel eyneciğine ve andan Kara eyne ve köprü arkalarına ve andan bâlâda zikr olunan Göğercinlik deresine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-

ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmilerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[61.3.]

Bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalu'l-fuzalâ'i'l-müteverri'în yenbû'u'l-fezâ'ili ve'l-yakîn keşşâfu'l-müşkilâti'd-dîniyye el-mahfûf bi-sunûf'l-meliki'l-ala Mevlana Hüseyin Efendi edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû südde-i saâdete arz-ı hâl gönderüb mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile Bolu Sancağında kendiyeye temlik olunan kurâ ve mezârî kendüniün mülkü olmak üzere mahâllinden tashîh ve mülknâme-i hümayûn verilmekle haliyen livâ-i mezburdan müceddeden kendü malıyla bina ve ihdâs eyledüğü câmi'-i şerîf ve medrese ve imâretinin masârifine vakfiyye-i ma'mulün bihâsında ta'yîn ve

tasrîh olunduğu üzere her karyenin defterde mahalleri senin(?) kaleminle tashîh olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ etmeğin vech-i meşrûh üzere tashîh eylemek fermân olmağın fermân-ı şerîf üzere Defterhâne-i Âmire'de kayd (doğrusu mahfuz) olan icmâl ve mufassal evkâf ve emlâk ve müsvedde defteri getirdüb müşârünileyhin emlâkı olan kurâ ve mezarînin medrese ve imâret ve câmi'-i şerîfin ma'mulün bihâsında ta'yîn eylediği masârifine vakıf olmak üzere karye-i Konarının üzerine kendi kaleminle kayd-ı tashîh eylesin deyû hatt-ı şerîf vârid olmağla ve vakfiyyeti kayd-ı tashîh olundu.

Tahrîren fî 16 şehri Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[61.4.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde karye-i Konarı mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı müteveli elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz'u hareket edenler edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-müceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[61.5.]

Bu dahi yine timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[62.]

[62.1.]

Karye-i Körpe timâr-ı Süleyman Çavuş an Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî, tâbi'-i Borlu.

[62.1.1.]

Bu dahi temlik olunmuştur.

[62.1.2.]

İşbu Körpe nâm karyenin hudûd ve sınırı Uluderbend nâm mevzi'den dere sıra Davud Eyneciğine varınca ve andan Seklemeçe ve andan Çalica deresi demekle ma'rûf vadiye ve andan dere sıra Kârbânsaray demekle ma'rûf mahâll'e ve andan iki su kavuşduğuna ve andan su sıra Karacakız deresine ve andan Serçelü pazar yolu sıra Körpe deresine ve andan dere sıra bâlâda (zıkr) olunan derbende varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefare ve evlâd-ı kefare ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avârız-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmir'e'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencide ve remide olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemîyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan

kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[62.1.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde karye-i Körpe mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-fil Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koca pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta olalar tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı müteveli elinde ola kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlefet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın lâ'neti ve Resulüniün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla vakfiyeti sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[62.1.4.]

Bu dahi yine timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[62.2.]

Karye-i Çerçin timâr-ı Süleyman Çavuş an Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî, tâbi'-i Borlu.

[62.2.1.]

Bu dahi temlik olunmuşdur.

[62.2.2.]

İşbu Çerçin nâm karyenin hudûdu Hamza Fakih arkalarından Hisarlığa ve andan Depesidelik kayaya ve Çalica nâm mevzi'e ve andan Saka deresine ve Eğrik deresine ve andan Asmalu kayaya ve andan Çerçin savağına ve Kozyaka nâm karyelerin ber-vech-i iştirâk mer'âları olan Köprübaşı nâm mevzi'e andan Araç ırmağı sıra Eyne Hatun geçidine ve andan kibleye doğru Kadî bükü nâm karyenin sınuru olub bâlâda (zîkr) olunan Hamza Fakih arkalarına varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye (ve) meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükmi şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-evvel sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki 'î.

[62.2.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde karye-i Çerçin mukaddemâ hatt-ı hümmâyûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-fül Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koca pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta olalar tağyîr ve tebdil ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlefet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın lâ'neti ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla vakfiyeti sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[62.2.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[63.]

[63.1.]

Karye-i Akviran timâr-ı Süleyman Çavuş el-mezbûr, tâbi'-i Borlu.

[63.1.1.]

Bu dahi temlik olunmuşdur.

[63.1.2.]

İşbu karye-i Akviran hudûd ve sınuru Gökler pınarından Karagedik deresi demekle mâ'ruf derede vâki' merhum Cafer Efendi tarlasına varınca ve andan dere sıra Davud obası nâm karye sakinlerinden Rahmeti oğlu Abdulhalil nâm kimesnenin tarlasının sınırına ve andan Fethi Efendi tarlasının karşısında Savrı ...silik... ve andan Üçsıra kayaya varınca ve andan dere sıra Eğridoruk nâm mevzi'e ve andan

Yazıbürnük ortasından kibleye doğru Cafer Efendi değirmeninin eski savağına(Değirmene akan suyun yönünü değiştiren düzenek) ve andan Araç ırmağı sıra Darıca boğaza ve andan Akviran arkalarına ve andan Konarı sınırı üzerinden Eymür pınarına ve andan Tekeli kurusuna ve andan el-Hâc Mehmed değirmeni bendinden Bacı deresine ve Gökalma 'ya ve andan bâlâda zikr olunan Gökler pınarına varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmmе ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avârız-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-evvel sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki 'î.

[63.1.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Akviran nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda olalar tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz'u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla vakfiyeti sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene seb'a ve hamsîn ve elf.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[63.1.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[63.2.]

Karye-i Kozyaka tâbi'-i Konarı, tâbi'-i Borlu.

[63.2.1.]

Bu dahi temlik olunmuşdur.

[63.2.2.]

İşbu Kozyaka nâm karyenin sınuru Çerçin nâm karyenin sınırında vâki' Çalica nâm mevzi'den Geriş sıra Sarıpare ve andan Kızıldereye ve andan dere sıra Araç ırmağına ve andan Kozyaka köprüsüne ve andan su sıra Çerçin köprüsü kurbunda vâki' Saz(?) ve Çerçin ve Kozyaka nâm karyelerin ber-vech-i iştirâk mutasarrıf oldukları mer'alarına ve andan dere sıra zikr olunan Çalica nâm mevzi'e varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefer ve evlâd-ı kefer ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmakdan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmakdan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmakdan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[63.2.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Konarı ve Kozyaka nâm karyeler mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü mahıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve

kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-müceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[63.2.4.]

Bu dahi timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[64.]

Karye-i Yazı, timâr-ı Süleyman Çavuş an Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî, tâbi'-i Borlu.

[64.1.]

Bu dahi müşârünileyh hazretlerine temlik olunmuşdur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[64.2.]

İşbu Yazı nâm karyenin hudud ve sınuru evvela şehirden gelen Ulu yol altından vakıf deresi sıra [...] ⁶³deresine ve andan yine dere sıra Çörpekcik nâm mevzi'e varınca ve andan yine dere sıra Araç ırmağına ve andan yine ırmak sıra Gökgöl köprüsüne ve andan Değirmen deresi çayı sıra Göğercinlik deresine ve andan yine çay sıra Karapınar dere bendine ve andan Arkad yolu sıra bâlâda zikr olunan vakıf deresine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmmе ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avârız-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükmi-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[64.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde karye-i Yazı mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyile Anadolu Kâdâskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavnâne ve mekteb ve kendü

malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda ola tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlifet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[64.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[65.]

Yekûn-ı Borlu Nikola veled-i Yorgi ve Murad veled-i Rumpaşa (ve) Nikola-i diğêr veled-i Yahşi ve Bahşayış veled-i Murad ve Güstere veled-i Süleyman.

[Müsvedde defterinde olub sehven kayd olunmayub kayd olundu.]

Mezkûrların sâbık defter-i atîkde olan nîm çift yerleri hîn-i tahrirde mevrâ'a olunub(?) der-i devletden emr-i şerîf ibrâz etmeğın vilâyet kadıları ile üzerlerine varılıb ölçülüb yedi buçuk evlek zemîn bulunub bir evleği boz kayd olunub altı buçuk evleği evvelden tasarrufları olunmağın defter-i cedîde kayd olundu.

[66.]

Karye-i Kızılçaviran tâbi'-i Derviş Beg, tâbi'-i Borlu.

[66.1.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde üç bin dört yüz yirmi altı akçe yazusu olan Kızılçaviran nâm karye a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile livâ-i mezbûrdan temlik olunan kurâ'ya muttasıl ve bazı yerleri müşâ' ve müşterek olmağla düşende(n) sâhiblerine buna bedel-i timâr

verilmek üzere zıkr olunan karye müşârünileyh Hüseyin Efendi Hazretlerine hatt-ı hümayûn ile temlik olunub defter-i mufassalda mülkiyyet üzere tashîh olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerif varid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî evâhir-i Muharremü'l-harâm sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki 'î.

[66.2.]

Karye-i Bürnük ve Kızılçaviran ve diğer Kızılçaviran ve Karıt nâm karyelerin hudûdu Elekler erenlerinden Çıkrıcak Geriş altından Kafşak kayaya ve andan dere sıra ve Dikmen ve Bâlî deresine Akpınar deresine ve andan dere sıra Taşahur bağçesine ve andan Pir Ali tarlası deresinden Yörükler bağlarına ve andan Çelebi bağından yol sıra Süleyman harâbesine(?) ve Çevikler bağına ve andan Kaklak kayaya ve Akalan tarlasına ve Maden Göynüğüne ve andan Güherçile kayasına ve Musa Çavuş değirmenine ve Soğanlu suyuna ve andan su sıra Cemal köprüsüne ve andan su sıra Karabük köprüsüne ve andan iki ırmak kavuşduğuna ve andan Araç ırmağı sıra Oyludiline ve andan yine su sıra Bostan Bükü köprüsüne ve andan Erenlerin dibinden mezarlık kurbunda olan Sarı köprüsüne ve andan su sıra Kemertaş köprüye ve andan yine su sıra Kozluk suyuna ve Erenler Eleklerine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyası ve evlâd-ı re'âyası ve gayrı re'âyası ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzül-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve zerdava ve sansar teftişindennâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve

kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmilerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlak re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olunmuştur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[66.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Kızılcaviran nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi'ye temlik olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavnâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımalarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz'u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[66.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[67.]

[67.1.]

Karye-i Diğ̃er Kızılcaviran timâr-ı Dervîş Beg tâbi'-i Borlu.

[67.1.1.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde işbu iki bin altı yüz akçe yazusu olan Diğ̃er Kızılcaviran nâm karye a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahirîn Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan Mevlana Hüseyin Efendi edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümayûn ile livâ-i mezbûrdan temlik olunan kurâ'ya muttasıl ve bazı yerleri müşâ' ve müşterek olmağla düşende(n) sâhiblerine buna bedel-i timar verilmek üzere zikr olunan karye müşârünileyh Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunub defter-i mufassalda(n) mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmak bâbında bu hakire hitaben emri şerifvarid olmağın ber-mûceb-i emri âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî evâhir-i Muharremü'l-harâm sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[67.1.2.]

Karye-i Bürnük ve Kızılcaviran ve Diğ̃er Kızılcaviran ve Karıt nâm karyelerin hudûdu Elekler erenlerinden Çıkrıcak Geriş altından Kafşak kayaya ve andan dere sıra ve Dikmene ve Bâlî deresine Akpınar deresine ve andan dere sıra Taşahur bağçesine ve andan Pir Ali tarlası deresinden Yörükler bağlarına ve andan Mehmed Çelebi bağından yol sıra Süleyman harâbesine(?) ve Çevikler bağına ve andan Kaklak kayaya ve Akalan tarlasına ve Maden Göynüğüne ve andan Güherçile kayasına ve Musa Çavuş değirmenine ve Soğanlu suyuna ve andan su sıra Cemal köprüsüne ve andan su sıra Karabük köprüsüne ve andan iki ırmak kavuşduğuna ve andan Araç ırmağı sıra Oyludiline ve andan yine su sıra Bostan Bükü köprüsüne ve andan Erenlerin dibinden mezarlık kurbunda olan Sarı köprüsüne ve andan su sıra Kemertaş köprüye ve andan yine su sıra Kozluk suyuna ve Elekler Erenlerine varıncadır. Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve keferre ve evlâd-ı keferre ve cizye

ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[67.1.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Diğer Kızılcaviran nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezârî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşkoprü suyu ve müceddeden

ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârîfinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-mûceb-i emr-i şerîf ve vakfiyet kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakir Mustafa et-tevki'î.

[67.1.4.]

Timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[67.2.]

Karye-i Bulak timâr-ı Mehmed Beg, tâbi'-i Borlu.

[67.2.1.]

Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya Bolu Sancağından hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile temlik olunan kurâ ve mezâri'den Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde on altı bin iki yüz doksan iki akçe yazar. Bulak ve Karaca(veya Kırca) Bulak ve Diğer Bulak ve Diğer Bulak ve Ulugeçüd nâm karyelerin dörd bin dört yüz kırk bir akçesine mutasarrıf olan Mustafa nâm kimesneye kendünün Kastamonu'dan temlik'i olan kurâdan beş bin akçe bedel verilüb karye-i mezbûrenin bâkîsi olan on bir bin sekiz yüz elli bir akçesine dahi müşârünileyhe temlik olunan timardan bedel verilmek üzere kendüye temlik olunub mülk nâme-i hümayûna kayd olunmuş iken sehven defter-i icmâl ve mufassalda mahalleri tashîh olunmayub livâ mezbûrun defter-i icmâl ve mufassaldan müşârünileyhe temlik için bu hakirin kalemiyle tashih olunmak üzere hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî tashih olunmuşdur.

[67.2.2.]

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve sansar ve evşeng ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-ya müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuşdur.

Tahrîren fî evâil-i Şa'bân sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[67.2.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Bulak nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezârî ve

arazi müşârinileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârîfinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-müceb-i emr-i şerîf ve vakfiyet kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakir Mustafa et-tevki'î.

[67.2.4.]

Bu dahi timara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[67.3.]

Karye-i Bulak -ı Karaca (Kırca) timâr-ı Hacı Mehmed Beg tâbi'-i Borlu.

[67.3.1.]

Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhîrîn Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya Bolu Sancağından hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile temlik olunan kurâ ve mezâri'nin livâ-i mezbûreden Taraklıborlu Nahiyesinden on altı bin iki yüz doksan iki akçe yazar. Bulak ve Karaca(veya Kırca) Bulak ve Diğer Bulak ve ve Ulugeçüdü nâm karyelerin dörd bin dört yüz kırk bir akçesine mutasarrıf olan Mustafa nâm kimesneye kendiünün Kastamonu'dan temlik'i olan kurâdan beş bin akçe bedel verilüb karye-i mezbûrenin bâkîsi olan on bir bin sekiz yüz elli bir akçesine dahi Kastamonu'dan müşârinileyhe temlik olunan timârdan bedel verilmek üzere kendüye temlik olunub mülknâme-i hümayûna kayd olunmuş iken sehven defter-i icmâl ve mufassalda mahalleri tashîh

olunmayub livâ mezbûrun defter-i icmâl ve mufassaldan bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere mâhalleri(ne) tashîh olunmak için hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd ve tashîh olunmuşdur.

[67.3.2.]

Ve karye-i mezbûrun re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Tahrîren fî evâil-i Şa'bân sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki 'î.

[67.3.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Bulak nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümâyûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezarî ve arazi müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdukları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarîfine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbî mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-müceb-i emr-i şerîf ve vakfiyet kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[67.3.4.]

Bu dahi timara tashîh olunmuştur.

Fî sene 58.

[68.]

Karye-i Karit timâr-ı Süleyman Çavuş an Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî, tâbi'-i Borlu.

[68.1.]

İki bin beş yüz seksen altı akçe yazusu olan Karit nâm karye Mehmed ve İbrahim ve Mustafa nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli (pâyesiyle) Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümâyûn ile temlik olunan Yazı nâm karyenin hudûdu dâhilinde olub müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere ısdâr buyurulub defter-i

icmal ve mufassalda kayd ve tashih olunmak bâbında hükm-i şerif vârid olmağın cümleten mülkiyyet üzere tashih olunmuştur.

Fî 20 Zi'l-kade sene 1054.

El-fakîr Ahmed et-tevki 'î.

[68.2.]

İşbu karye-i Karit ve Bürnük ve Kızılçaviran ve diğer Kızılçaviran nâm karyelerin hudûdları Elekler erenlerinden Çıkrıcak Geriş altından Kafşak kayaya ve andan dere sıra Dikmen'e ve Bâlî deresine Akpınar deresine ve andan dere sıra Taşahur bağçesine ve andan Pir Ali tarlası deresinden Yörükler bağlarına ve andan Mehmed Çelebi bağından yol sıra Süleyman harâbesine(?) ve Çevikler bağına ve andan Kaklak kayaya ve Akalan tarlasına ve Maden Göynüğüne ve andan Güherçile kayasına ve Musa Çavuş değirmenine ve Soğanlu suyuna ve andan su sıra Cemal köprüsüne ve andan su sıra Karabük köprüsüne ve andan iki ırmak kavuşduğuna ve andan Araç ırmağı sıra Oyludiline ve andan yine su sıra Bostan Bükü köprüsüne ve andan Erenlerin dibinden mezarlık kurbunda olan Sarı köprüsüne ve andan su sıra Kemertaş köprüsüne ve andan yine su sıra Kozluk suyuna ve Elekler Erenlerine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefare ve evlâd-ı kefare ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve saman ve arpa ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmir'e ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmina akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları

alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâfın ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencide ve remide olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezârî'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyetleri sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olundu.

Tahrîren fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[68.3.]

Bu dahi timara tashîh olunmuştur.

Fî sene 58.

[69 ve 70.]

Karye-i Bulak-ı Diğer, timâr-ı Behram Beg ve Cemâl Beg ve Hasan Çavuş, tâbi'-i Borlu.

[69.1.]

Rumeli pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya Bolu Sancağından hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile temlik olunan kurâ ve mezârî'nin livâ-i mezbûrdan on altı bin iki yüz doksan iki akçe yazar Bulak ve diğer Bulak ve Karaca Bulak ve diğer Bulak ve Ulugeçüd ve Oylumülkü nâm karyelerin dört bin dört yüz kırk bir akçesine mutasarrıf olan Mustafa nâm kimesne kendünün Kastamonu'dan temlik olunan kurâdan beş bin akçe bedel verilüb karye-i mezbûrenin bâkîsi on bin sekiz yüz elli bir akçesine dahi Kastamonu'dan müşârünileyhe temlik olunan timardan bedel verilmek üzere kendüye temlik olunub mülk nâme-i hümayunda kayd olunmuş iken sehven defter-i icmâl ve mufassalda mahalleri(ne) kayd olunmayub livâ-i mezbûrun defter-i icmâl ve mufassalda bu hakirin kalemiyle mahalleri(ne) tashih olunmak için hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âli kayd ve tashih olundu.

[69.2.]

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâırız-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmakdan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmakdan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmakdan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[69.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Bulak-ı Diğer nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-fîil Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezâri' ve

arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masarifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-müceb-i emr-i şerîf ve vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[69.4.]

Yine timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[69.4 ve 70.]

Bulak-ı Diğer nâm karye ahâlîsi südde-i sa'âdetim'e arzuhâl edüb karye-i merkûmenin muhtâr ve muayyen hudûdu dâhilinde Turna yaylağı demekle ma'rûf yaylağın resmi kimesneye hâsıl yazılmayub lâkin bunların karyelerine mahsûs yaylak olmağla zikr olunan yaylakda bunlar ile nahiye-i merkûma tâbi' civârlarında vâki' Kızılcaviran nâm karye ahâlîsi ile iştirâk zamânında koyun ve sâir davar ile yaylalu gelmişler iken bundan akdem sâlifü'z-zikr Kızılcaviran nâm karye ahâlîsi zikr olunan yaylak bizim müstakil yaylağımızdır sizin alâkanız yokdur deyû iddia ve bunlar dahi müstakillen Bolu nâibi (ve) müvellâ ve Bolu voyvodası mübâşeretiyile mahâll-i nizâ'in üzerinde bi'l-muvâcehe şer'le görüldükde ma'an yaylalu geldikleri sâbit olmağla kemâ-fî'l-evvel iştirâk zabt ve tasarruflar için verilen hüccet-i şer'iyeye defter-i hâkânîde hıfz olunmağla hilâfına vaz' u hareket iktizâ' etmez iken hâric ez-defter olduğundan kâh liva-i mezbûrda ve nahiye-i mezkûrede Konarı ve Kozyaka nâm karye

ve gayriden elli üç bin sekiz altmış bir akçe ze'âmete mutasarrıfıdır kâh (Dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından müteferrika Ahmed veled-i müteferrika İbrahim yaylak-ı mezkûr ze'âmetim karyelerinden Konarı ve Kozyaka nâm karyenin defterde mukayyed Kurba ismiyle müsemmâ olan yaylak mülhakâtındandır deyû ve kâh ba'zı kurâ ahâlîsi tarafından müdâhale olunmağla kat'-ı nizâ' için bunların karyeleri toprağında Turna yaylağı demekle ma'rûf yaylak'ın resmi tahammüllerine göre kanûn üzere karyeleri mutasarrıflarına edâ olunmak üzere karye-i mezbûre hâsılı tahtına yaylak-ı mezbûr tevki'î kalemiyle sebt-i defter olunmak bâbında inâyet recâ ve Taraklıborlu nahiyesine tâbi' yetmiş altı nefer re'âyâ ve on beş zemîn ve dört âsiyâb ile karye-i Bulak-ı Diğer ve hâsılı tahtında resm-i çift ve bennâk ve resm-i zemîn ü hâric ve hinta ve bâd-ı havâ yekûn ma'a gayrihâ sekiz bin akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde gine yazı-yı mezkûre ile karye-i Bulak deyû tahrîr ve iki bin akçesi ifrâz ma'a gayrihâ yedi bin dört yüz kırk iki akçe ber-icmâl ve icmâl-i mezbûrun dört bin akçesi Receb(?) bâkîsi müstereki kaydında ve yine nahiyeye-i mezbûra tâbi' karye-i Konarı ve karye-i Kirpe(Körpe) ve karye-i Medhâl ve karye-i Akviran ve yüz doksan sekiz nefer re'âyâ ve bir âsiyâb ve kırk akçe resm ile yaylak-ı Kurba ve altı aded yaylak sâire ve on üç aded zemîn-i hâric ile karye-i Kozyaka tâbi'-i Konarı ve hâsılı tahtında resm-i çift dönüm ve resm-i yaylakhâ ve hinta yekûn ma'a gayrihâ on sekiz bin beş yüz akçe yazı ile ol dahi defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde ma'a gayrihâ kırk(?) bir bin otuz altı akçe ber-icmâl ve icmâl-i mezbûr Dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından müteferrika Ahmed veled-i müteferrika İbrahim kaydında ve derûn-ı arzuhâlde zikr olunan Turna yaylağı demekle ma'rûf yaylak Bulak nâm karyenin hudûdu dâhilinde ve Kızılçaviran nâm karye ahâlîleri ile ber-vech-i iştirak zabt ve tasarruf beher sene resimli sipâhîlerine edâ edüb ber-vech-i iştirâk-ı zabt olunmak için yüz on yedi senesi şabanının on altıncı günü tarihiyle Bulak nâm karye ahâlîsi tarafına hudûdu ve sınuru ile verilen hüccet derkenârda mestûr olduğu bâ-fermân-ı âlî Defterhâne-i Âmire'de hıfz olunub ve defter-i mufassal tetebbu' oldukda sâlifü'z-zikr sekiz bin akçe yazar Bulak nâm karyenin mahsûlâtı yazıldığı mahâllde Turna ismiyle yaylak kaydı bulunmamışdır deyû bi'l-fi'l defter emîni olan iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim Mehmed -dâme mecduhû- arz etmeğın defter-i mufassalı getirdüb Turna yaylağı demekle ma'rûf yaylak hâric ez-defter olub kimesnenin kayd ü berâtına dahil olmamağla sâlifü'z-zikr sekiz bin akçe yazar Bulak nâm karye-i el-mezbûrenin hâsılı tahtına Turna yaylağı

ismiyle müceddeden kılmakla sebt-i defter eyleyesin deyû bu hakîre hitâben vârid olan emr-i âlî mücebince tashîh olundu.

Fî 29 Şevvâl sene 1143.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î, el-Vezîr hâlâ.

[71 ve 72.]

Karye-i Bulak-ı Diğer, timâr-ı Behram Beg ve Cemâl Beg ve Hasan Çavuş, tâbi'-i Borlu.

Ta'allaka bimâ fîhi nazaru'l-abdi'l-fakîri ileyhi celle şânuhû Abdullah el-kâdî bi-askeri Rumili

-gufire lehû-

...Mühür...

El-emru kemâ zükire fîhi harrerehû el-fakîr ileyhi sübhânehû ve te'âlâ, Hasan el-müvellâ hilâfe bi-medîne-i Bolu, el-me'mûr bi-istimâ'-i hâzihi'l-kazıyye min kıbeli men-lehü'l-emr,

-gufire lehû-

...Mühür...

Vesika(?) nâibi nemmekahu'l-fakîr ileyhi sübhânehû ve te'âlâ, Musa bin Ali el-kâdî bî-Mekketi'l-Mükerreme sâbıkâ.

...Mühür...

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı şer'i budur ki;

Husûs-ı âti'z-zikri mahâllinde istimâ' ve fasl-ı husûmet için fermân-ı âlî bu fakîri müstakillen müvellâ ve Bolu hâssı voyvodası olan Ahmed Ağa'yı ihzâr-ı husemâ için mübâşir ta'yîn buyurulmağın imtisalen li'l-emri'l-âlî medîne-i Taraklıborlu muzâfâtından Bulak nâm karye hudûdu dâhilinde Turnayaylak'ı demekle ârif yaylak'a varilib zeyl-i vesîkada muharrerü'l-esâmî ve karye-i mezbûre sipâhî(leri) vekîli olan Mehmed Halîfe huzûrunda akd-i meclis-i nebevî kılındıkda karye-i mezbûre ahâlîlerinden İmâm Abdullah Efendi ibn eş-Şeyh Abdülvahab Efendi ve Müezzîn Abdülhalil ibn Halil ve Mehmed Halîfe ibn Hızır ve el-Hâc Ali bin el-Hâc Hasan ve

diğer Hasan bin Musa ve Abdullah bin Süleyman ve Hasan bin Mahmud ve İsmail bin Ömer ve Mustafa bin Şaban ve Hâcı Hüseyin bin Halil ve Abdülmümin bin Cemâleddin ve Mehmed bin Hâcı Osman ve Ömer Halîfe bin Ali ve Mehmed bin el-Hâc Süleyman ve Mehmed Ağa ibn el-Hâc Ahmed ve Ali Bey bin Ömer ve Pehlivan Mustafa bin Hüseyin Beg ve İhsan bin Hâcı Ahmed ve diğer Ahmed bin Kara Mehmed ve Ayvaz bin Hüseyin ve Ahmed Beşe bin el-Hâc Ömer ve Seyyid Mehmed Halil bin İbrahim ve Mehmed bin Abdulkadir ve diğer Abdulkadir bin Hamid ve Seyyid Ömer bin el-Hâc Abdülfettâh nâm kimesneler meclis-i ma'kûd-ı mezbûrda yine medîne-i mezbûre mülhakâtından Kızılcaviran ahâlilerinden Mustafa Ağa ibn Mahmud Beg ve Hasan Beg bin Mustafa ve Osman Beg bin Ali ve Şaban ibn Hüseyin ve Osman bin el-Hâc Abdulkadir ve diğer Abdulkadir bin Halil ve Mehmed bin Abdurrahman ve Ömer bin Receb ve Mustafa bin Hasan ve Hüseyin bin Mehmed Dede nâm kimesneleri ihzâr ve mahzarlarında üzerlerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb işbu müşâhid ve mu'âyene ve münâzi' kayd olan yaylak kadîmü'l-eyyâmdan bu anâ gelince yedimizde olan dokuz yüz doksan iki senesi târihiyle müverrah hüccet-i şer'iyemizde karyemize mahsûs olan arâzî ve mer'a ve dağ ve yaylak karyemiz hudûdunun hadd-i evvelisi Sülük gölünden Ağzıkara Gerişine andan Karakütük deresi andan Çal erenleri andan Uzunsaban findıcağı(fındık yetiştirilen yer) andan Gökçeagaç andan Şahinyuvası ve Yayla deresi andan Ermiş deresi andan ...Görünmüyor... kayası andan Bostanbükü yolu kurbunda Bulak suyu andan Emiroğlu köprüsü ile mahdûd olan arâzî ve mer'a ve dağ ve yaylak karyemize mahsûs ve müstakil olub lâkin zikri mürûr eden Turnayaylak'ına mezkûr Kızılcaviran ahâlileri ile yüz yirmi beş seneden mütecâviz müşterek tasarruf edüb otundan ve suyundan koyun ve hayvânâtlarımız intifâ' ve karyemiz sipâhîsine beher sene resmin edâ eder iken ba'zı ashâb-ı agrâzın ilgâsı ile toprak kâdısına istinâd edüb müstakillen yaylak-ı mezkûr bizindir deyû da'vâ etdiklerinde bizim tevâtür ile müşterek şâhidlerimizi istimâ' etmeyüb karye-i mezkûr Kızılcaviran ahâlîsinin istiklâl-ı şâhidlerin istimâ' edüb yedlerine hüccet verüb bizi yaylak-ı mezkûrun tasarrufundan ve koyun ve hayvânâtlarımızı otundan ve suyundan intifâ'dan men' eylediklerinde bizler dahî ahvâlimizi Der-i adle i'lâm ettiğimizde husûs-ı mezkûrun üzerine varılıb şer'le görülmek için yedimize verilen fermân-ı cihân-mutâ'ın derûnunda mezbûr Kızılcaviran ahâlîlerinin yedlerinde olan hüccetleri ile ta'allül ve te'addî etdirmeyüb şer'le men' ve def' eyle(me)yesin deyû ta'yîn ve tasrîh olunmağın ve bizim yedimizde olan atîk hüccet-i şer'iyeye ve fetvâ-yı münîfe ve fermân-ı âlî'mizi icrâ olunmasın taleb ederiz dediklerinde gibbe's-suâl mezkûr Kızılcaviran ahâlileri vech-i muharrer üzere

mezkûr Bulak karyesi ahâlîlerinin zikri mürûr eden Turnayaylak'ına kadîmü'l-eyyâmdan ber-vech-i müşterek zabt u tasarruf ve koyun ve hayvânlarının otundan ve suyundan intifâ' eylediklerin inkâr ile mukabele edecek med'uvvîn-ı mezkûrun Bulak karyesi ahâlîleri yedlerinde olan fetvâ-yı şerîfelerin ibrâz edüb bi'l-muvâcehe kırâ'at olundukda mefhûm-ı fetvâ-yı şerîfelerde bir karye ile karye-i âheri âhir mâbeyninde olan yaylak'a kadîmi karyeteyn-i mezbûreteyn ahâlîleri iştirâk üzere yaylakları olmak üzere kadîmden zabt u tasarruf ve böyle olduğu meşhûr ve mütevâtir iken hâlâ hilâfına ikâmet-i beyyine eyleseler mesmû'a olur mu, cevâbında "olmaz" deyû buyurulub ve bu sûretde bu sûretde mürâfa'a oldukları kâdî karye-i evvel ahâlîsinin da'vâların istimâ' ve meşhûr ve mütevâtirin hilâfına ikâmet eyledikleri beyyinesini kabûl edüb ol yaylak karye-i evvel ahâlîsinin olmak üzere hükm edüb hüccet verse hükm nâfiz ve hücceti mu'teber olur mu, cevâbında "olmaz" denilüb ve yine bir karye ahâlîleri bir yaylak'ı kadîmden âher karye ahâlîleri ile ale'l-iştirâk zabt u tasarruf edegelmişler hâlâ ol karye-i âher ahâlîleri yaylak-ı mezkûr müstakillen bizimdir deyû da'vâ ve ikâmet-i beyyine eyleseler karye-i evvel ahâlîleri sizin ile bizim yedimizde müşterekdir deyû da'vâ ve iştirâka ikâmet-i beyyine eyleseler hangisinin beyyinesini evvelidir? cevâbında iştirâk beyyinesi evveldir deyû buyurulmağın ber-mûceb-i fetvâ-yı şerîfe med'uvvîn-ı mezkûrdan Bulak karyesi ahâlîlerinden müdde'âlarını mübeyyin beyyine taleb olundukda udûl-i ahrâr-ı ricâl-i Müslimîn ve müsinn-i ihtiyârlardan medîne-i mezbûre karyelerinden Dane nâm karye sükkânından es-Seyyid Hüseyin bin Oruç ve Hasan bin Derviş ve Mustafa bin Ayyaz ve Abdullah bin Receb ve es-Seyyid Ali bin Muharrem ve Ahmed Beşe ibn Mustafa ve Abdülmümin bin Mehmed ve diğer Abdülmümin ibn Receb ve Şaban bin Nurullah ve Abdülmümin bin Abbas ve Osman bin Ali ve es-Seyyid Şaban bin Hüseyin ve es-Seyyid Receb bin Muharrem ve Murtaza nâm karye sükkânından Mehmed bin Abdullah ve Ahmed ibn Mustafa ve es-Seyyid İbrahim Halîfe ve Şaban bin Mustafa ve İbrahim bin Cafer ve Receb bin Derviş ve Tokatlı nâm karye sükkânından Satılmış bin Muslu ve Baş nâm karye sükkânından Ahmed bin Muslu ve Ayyaz bin Ebubekir ve Şaban bin Abdülkerim ve Receb bin Abdülkerim ve Melise nâm karye sükkânından Yusuf bin Mehmed ve Ağaçkesa nâm karye sükkânından Mehmed bin Mustafa ve Çiftlik nâm karye sükkânından İbrahim bin Halil ve yaylak-ı mezkûrun civârında vâki' Geçnos(veya Keçinos) kazâsından Keçideresi nâm karye sükkânından es-Seyyid Mustafa bin Satılmış ve Mustafa ibn Şaban ve Ömer bin Ramazan ve Ahmed bin Abdurrahman ve İbrahim bin Şaban ve Receb bin Mehmed ve Halil bin Hüseyin ve İsmail bin Mahmud ve Sadık Halil bin

Mehmed Çavuş ve Kızılbel kazâsı kurâlarından Ödemiş nâm karyeden el-Hâc Halil bin Mustafa nâm kimesneler bâ-cem'ihim meclis-i şer'e hâzırûn olub istişhâd olunduklarında isrû'l-istişhâdi's-şer'i her birileri cevâblarında fi'l-hakîka med'uvvîn-ı mezkûrdan Bulak karyesi ahâlîlerinin mahsûs zirâ'at olunur arâzî ve mer'a ve yaylak ve dağ yedlerinde olan hüccetleri mücebince zabt u tasarruf üzerelerdir lâkin kendülere mahsûs olan dağlarının dâhilinde zikri mürûr eden Turnayaylak'ına Kızılcaviran ahâlîleri ile kadîmü'l-eyyâmdan ber-vech-i iştirâk zabt u tasarruf ve beher sene karyeleri Sipâhîsine resmin edâ ediüb eben an cedd ber-vech-i iştirâk zabt u tasarruf etdiklerin bilürüz ve yaylak-ı mezkûr müşterekdir kendi zamânımız dahi bu vech üzere bilürüz ve bizler bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz ve şehâdet dahi ederiz deyû her birileri edâ-i şehâdet-i şer'îye eylediklerinde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkiye şâhidûn-ı mezkûrenin şehâdetleri hayyiz-i kabûlüne vâkı'a olmağın karye-i mezbûre Bulak ahâlîlerinin zikri mürûr eden Turnayaylak'ına ber-vech-i iştirâk zabt u tasarruflarına hükm ve mezkûr Kızılcaviran ahâlîlerine sâlifü'z-zikr sâdır olan fermân-ı âlî ve hüccet-i şer'îyye ve yedlerinde olan fetvâ-yı münîfeleri şâhidûn-i mezkûrunun şehâdetleri mücebince mezkûr Bulak karyesi ahâlîlerinin ber-vech-i iştirâk zabt u tasarruflarına mu'ârazadan mezkûr Kızılcaviran ahâlîlerine tenbîh-i şer'î birle mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu.

Tahrîren fi'l-yevmi's-sâdis aşer min şehri Şabani'l-mu'azzam, li-sene seb'a ve aşere ve mi'e ve elf.

Şuhûdü'l-hâl: Fahrü'l-kuzât el-Hâc Mehmed Efendi ibn-i Yusuf Efendi, Fahrü'l-kuzât Mehmed Efendi ibn-i el-Hâc Ahmed Efendi, eş-Şeyh Mehmed Efendi ibn-i Mustafa, Ahmed Efendi ibn-i Abdullah Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi ibn-i eş-Şeyh Mustafa, es-Seyyid el-Hâc Mehmed ibn-i es-Seyyid Osman, es-Seyyid el-Hâc Mustafa ibn-i Receb, Ayvaz ibn-i Osman, Pîrî Beşe ibn-i Mustafa, Hüseyin ibn-i Mehmed, İbrahim ibn-i Hasan, es-Seyyid Receb Efendi ibn-i Abdullah Halîfe, Topal Hâcî Mustafa ibn-i Rıdvan, es-Seyyid el-Hâc Mehmed ibn-i Rıdvan, Mehmed Celil ibn-i Halil ve gayruhum mine'l-huzzâr.

[72.]

[Sahh]

Mücebince Defterhâne-i Âmire'de hıfz olunmak buyruldu. 11 Ramazân 1117.

[73.]

Karye-i Bulak-ı Diğer timâr-ı Mehmed Beg, tâbi'-i Borlu.

[73.1.]

Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdâskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlana Hüseyin Efendi edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya Bolu Sancağından hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile temlik olunan kurâ ve mezârî'nin livâ-i mezbûrdan Taraklıborlu Nahiyesinde on altı bin iki yüz doksan iki akçe yazusu bulunan Diğer Bulak ve Karaca(veya Kırca) Bulak ve Diğer Bulak ve Ulugeçüd nâm karyelerin dörd bin dört yüz kırk bir akçesine mutasarrıf olan Mustafa nâm kimesneye kendünün Kastamonu'dan temlik'i olan kurâdan beş bin akçe bedel verilüb karye-i mezbûrenin on bir bin sekiz yüz elli bir akçesine dahi Kastamonu'dan müşârünileyhe temlik olunan timârdan bedel verilmek üzere kendüye temlik olunub mülknâme-i hümayûna kayd olunmuş iken sehven defter-i icmâl ve mufassalda kayd olunmayub livâ mezbûrun defter-i icmâl ve mufassaldan bu hakirin kalemiyle mülkiyyet üzere mahâlleri tashîh olunmak için hükm-i şerîfvârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî tashîh olunmuşdur.

[73.2.]

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefare ve evlâd-ı kefare ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmir'e'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları

alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtin ve ze'âmet ve timâr ve emlak re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencide ve remide olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[73.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Bulak-ı Diğer nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezâri' ve arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masârifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve (Resulünün) lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-mûceb-i emr-i şerîf ve vakfiyet kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[73.4.]

Yine timara tashih olunmuştur.

Fî sene 58.

[74.]

Karye-i Kulağuzlar, hâric ez-defter, timâr-ı Şaban, tâbi'-i Borlu.

[74.1.]

Bu dahi müşârünileyh hazretlerine temlik olunmuştur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[74.2.]

İşbu Kulağuzlar nâm karyenin sınuru Kulağuzlar nâm karyenin sınuru Kulağuzlar pınarından ...silik... Receb Fakih pınarına ve andan seğir sıra Çal depesine ve andan ...silik... nâm mevzi'e ve andan Araç ırmağına ve andan Yalkalası kayasından Seyl deresinden ve Dayad bendi yola ve andan dere sıra Yahya pınarına ve Muradoğlu tarlasına ve andan Yakub sûfî tarlasına ve andan el-Hâc Hüseyin tarlasına ve andan bâlâda zikr olunan Kulağuzlar pınarına kadar olub ba'dehû suâl olundukda Kemine ve Karakoz nâm açmalar⁶⁴ Kulağuzlar çayırı demekle ma'rûf mezra'a Kulağuzlar nâm karyenin toprağındandır deyu karye-i mezbûreye tahrir olundu.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymâna ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefer ve evlâd-ı kefer ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi

⁶⁴ Açma: Ham topraktan yeni tarlaya tahvil olunmuş yer.

kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklifinden ve konuk ve göçük akçesi teklifinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet (üzere) tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki 'î.

[74.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde Kulağuzlar nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bil'l-fül Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezâri' ve arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masârifine ve şehrin kaldırımalarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mûcebince amel oluna (ba'dehû) şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf ve vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[74.4.]

Bu dahi tîmara tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[75.]

Mezra'a-i Oylu Mülkü hâric ez-defter timâr-ı Mehmed, tâbi'-i Borlu.

[75.1.]

Bundan akdem Bolu Sancağında Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan Mevlana Hüseyin Efendi Hazretlerine temlîk olunan kurâ ve mezâri'nin içinde mukayyed olub Bolu Sancağında Taraklıborlu nahiyesinden altı bin akçe yazusu olan mezra'a-i Oylu Mülkü kurbunda vâki' yine Mevlana müşârünileyhe temlîk olunan Kızık ve Şimâl nâm karyelerin içinde olmağla [...silik...] kendüye temlîk olunub lâkin zikr olunan kurâ ve mezâri' Mevlana-yı müşârünileyhe temlîk olunmak üzere bu hakire verilen emr-i şerifde tasrîh olunmamağla muâf-nâme-i hüümâyun mûcibince altı bin akçe yazusu olan mülkiyyetin dahi mahalli kalmakla tashîh olunmak bâbında sâdır olan emr-i şerif mûcibince sebt-i defter olunmuşdur.

Fî evâil-i Receb sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[75.2.]

Karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymâna ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefare ve evlâd-ı kefare ve cizye ve ispençe ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüüzûl ve nüüzûl tahulından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin

(göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmakdan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmakdan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmakdan mu'âf ve müsellemlub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet (üzere) tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî kayd olundu. Ve karye-i mezbûrun hudûdu Elekler erenlerinden Çıkrıcak Gerişi altından Kafşak kayaya ve andan dere sıra Dikmen ve Bâlî deresine ve Akpınar deresine ve andan dere sıra Taşahur bağçesine ve andan Pir Ali tarlası deresinden Yörükler bağına andan Mehmed Çelebi bağından yol sıra Süleyman harâbesine(?) ve Çevikler bağına ve andan Kaklak kayaya ve Akalan tarlasına ve Maden Göynüğüne ve andan Güherçile kayasına ve Musa Çavuş değirmenine ve Soğanlu suyuna ve su sıra Cemal köprüsüne ve andan su sıra Karabük köprüsüne ve andan iki ırmak kavuşduğuna ve andan Araç ırmağı sıra Oylu Mülkü ve andan yine su sıra Bostan Bükü köprüsüne andan Erenlerin dibinden mezarlık kurbunda olan Sarı köprüsüne andan su sıra Kemertaş köprüsüne ve andan su sıra Kozluk suyuna ve Elekler erenlerine varıncadır.

Fî evâil-i Şa'bân sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[75.3.]

Bolu Sancağında Taraklıborlu Nahiyesinde mezra'a-i Oylu Mülkü nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyile Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezâri' ve arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek

pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masârifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına veriliüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim müteveli olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse müteveli amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-müceb-i emr-i şerîf ve vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel sene 57.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[75.4.]

Bu dahi üslûb-ı sâbık üzere timâra tashih olmuştur.

Fî sene 58.

[76.]

[76.1.]

Mülk-i hazret-i Hüseyin Efendi pâye-i Rumeli Kâdîaskeri Anadolu.

[76.1.1.]

Cemâ't-i Yörükân-ı Kabaklu (Kapaklu) der-sâkin karye-i Bürnük tâbi'-i

Tarakluborlu.

Hâsıl-ı hâric ez-defter, ber-vech-i tahmîn: 500

el-Hac Mehmed veled-i Hüseyin, Hasan veled-i Şaban, Bali veled-i Mevlüd, Abidin veled-i Memi(ş), Musa veled-i Mustafa, Mahmud veled-i Süleyman, Yakub veled-i İlyas, Hüseyin birâder-i o, Abdullah veled-i İbrahim, Mehmed veled-i Veli, Mustafa veled-i Ali, Mustafa veled-i Ahmed, Hacı Mehmed veled-i İbrahim, Musa veled-i Ahmed, Yusuf veled-i Yakub, Salim veled-i Ali, Mehmed veled-i Osman, el-Hac Mehmed veled-i İbrahim, Abdülkerim veled-i Mehmed, Osman veled-i Hüseyin, Zülfikar veled-i Hüseyin, el-Hac Şaban veled-i Yakub. Yekûn neferân; 22 (22 neferdir.)

[76.1.2.]

Cemâ'at-i Yörükân-ı Safraalanı tâbi' der-sâkin karye-i Bürnük der-kazâ-i Taraklıborlu.

Hâsıl-ı hâric ez-defter, ber-vech-i tahmîn: 500

Ahmed veled-i Selim, Mehmed veled-i o, İbrahim veled-i el-Hac Süleyman, Mehmed veled-i Fazlı, Hasan veled-i Hüseyin, Mustafa veled-i Hüseyin, Ahmed birâder-i o, İsmail veled-i İbrahim, İsmail veled-i o, Hüseyin veled-i o, Mustafa veled-i o, Lütfullah veled-i Yusuf, Osman veled-i Yakub, Mehmed veled-i Salih, Ahmed veled-i Hüseyin. Yekûn neferân; 15 (15 neferdir.)

[76.1.3.]

A'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn efdalü'l-fudalâi'l-müteverri'in Rumeli Kâdiaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan Mevlâna Hüseyin Efendi hazretlerine hatt-ı hümâyûn ile temlik olunan Taraklıborlu kazâsına tâbi' Bürnük nâm karyede sâkin Kapaklı Yörük ve Konarı'ya tâbi' Safraalanı Cemâ'at-i Yörük, defter-i icmâl ve mufassalda hâric ez-defter olmağın, zikr olunan yörük cemâ'atleri Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin efendi hazretlerine temlik olunmak üzere ber-vech-i tahmîn beş yüz akçelik üzere defter-i icmâl ve mufassala kayd ve tahrîr olunmak bâbında fermân-ı âlîşân sâdır olup, zikr olunan yörük cemâ'atleri Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin efendi hazretlerine temlik olunmak üzere hâric ez-defter, ber-vech-i tahmîn beş yüz akçelik üzere mahalline kayd olunmak için bu hakire hitaben emr-i şerifvarid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olumuşdur.

Fî evâili Muharremi'l-harâm sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[*Sehven çalınmıştır.*]

[76.1.4.]

Karye-i Bürnük'de sâkin işbu Cemâ'at-i Kabaklı (Kapaklı) ve Safraalanı re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vüçûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olup avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve

nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemlub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümâyûn ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümâyûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olunmuşdur.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[76.2.]

Hark-ı Dede veled-i Tanrıvermiş kendü çiftliği ile ki tahminen dört mud luk yer imiş Padişah beratıyla Kastamonu hisarına buryaçlık eder imiş mezkûr Dede Beğ oğulları Tahir ve Tayyib ve Yusuf veled-i Rıdvan merkûm Sultan Bayezid -tâbe serâhû- beratıyla Kastamonu hisarı çeşmesine buryaçlık hizmetin edâ ederlerimiş Padişahımız -azze nasruhû- hazretlerinden hükm-i cedîd sadaka olunmuş zikr olunan su yoluna ber-karâr-ı sâbık buryaçlar olub ne vech ile hizmet edegelmişler ise ve yine mutasarrıf ola gelmişler ise gerü ol minvâl üzere hizmet edüb ol minvâl üzere mutasarrıf olalar ve avâriz-ı dîvâniyeden mu'âf olub kimesne mâni' ve müzâhim olmaya deyû ve ol hükm-i şerîf görölüb deftere kayd olundu.

Mehmed veled-i Tahir (Hacılar). Hocaverdi veled-i Tayyib (Hacılar). [Sah]

Hâsıl: 312

Resm-i zemîn; 55, Hınta; 1 müdd 20 kile 128, Sair; 1 müdd 5 kile 50, Kabluca; 1 müdd 8,5 kile 43, Öşr-i Meyve; 36.

Zikr olunan hark defter-i atık'den mukayyed olub vilâyet kâtibi defter-i atık mûcebince ashâbının eline mühürlü suret-i defter verüb amma defter-i cedîde kayd etmeyüb bi'l-fi'il hizmet-i lâzımelerini edâ ederler deyû kayd ola ki dizdârı Hacı Mehmed arz edüb kayd olunan fermân olmağın kayd ederleri (veya ederlerse) bi-ma'rifeti hazerat-ı vüzerâ ve'l-hükkam.

Fî 3 Safer sene 985.

El-fakîr Mahmud et-tevki'î.

[77.]

[77.1.]

Karye-i Ulugeçid-i Diğer timâr-ı Süleyman Çavuş an çavuşân-ı Dergâh-ı âlî ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Onikidivan.

[77.1.1.]

Bu dahi müşârünileyh hazretlerine temlik olunmuşdur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[77.1.2.]

İşbu Ulugeçüd nâm karyenin hudûdu Küçük Ahmed Efendi türbesinden tarîk-i âmm sıra İsa yerine ve andan tarîk-i âmm sıra Çoban mezarlığına ve andan Manastır depesine ve andan Halil harmanına ve andan Turahânlar tarlası sınırından Ahmed Pîrî kurbunda vâki' dereye ve andan dere sıra Receb bin Yunus nâm kimesnenin evi altında vâki' köprüye ve andan dere sıra Kozlara ve andan dere sıra Seyfeddin köprüsüne ve andan Davud şehr'ine(şehir) ve andan yine tarîk-i âmm sıra İzzeddin mezârına ve andan Kulfallı Gerişine ve andan bâlâda zikr olunan Küçük Ahmed Efendi türbesine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefer ve evlâd-ı kefer ve cizye ve ispence ve beytül-mâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire

evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eyleyesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[77.1.3.]

Bolu Sancağında Onikidivan Nahiyesinde karye-i Ulugeçid mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli Kâdîaskeri pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezâri' ve arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masârifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye

ve mâdem ki hayatda ola tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart-ı vakıf üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlif vaz' u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın lâ'neti ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-mûceb-i emr-i şerîf üzere vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakir Mustafa et-tevki'î.

[77.1.4.]

Bu dahi timâra tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[77.2.]

Karye-i Ulugeçid-i Diğer timâr-ı Hüseyin, tâbi'-i Onikidivan.

[77.2.1]

Rumeli pâyesiyle bi'l-fi'l Anadolu Kâdîaskeri olan a'lemu'l-'ulemâ'il-mütebahhirîn Mevlana Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya Bolu Sancağından hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile temlik olunan kurâdan livâ-i mezbûrdan ve nahiyesinden on beş bin iki yüz on beş akçe yazar Bulak nâm karyenin dört bin dört yüz kırk bir akçesine mutasarrıf olan Mustafa nâm kimesne kendüye Kastamonu'dan temlik olunan kurâdan beş bin akçe bedel verüb karye-i mezbûrun bâkîsi olan on bin sekiz yüz elli bir akçesine dahi Kastamonu'dan müşârünileyhe temlik olunan timârdan bedel verilmek üzere kendüye temlik olunub ve Bolu Sancağında Onikidivan nahiyesinden işbu beş bin akçe yazusu olan Ulugeçüd nâm karye dahi kendüye temlik olunub ve mukâbelesinde sâhibine âher timâr verilüb mülk nâme-i hümayuna kayd olunmuş iken sehven defter-i icmâl ve mufassal tashih olunmayub mülknâme-i hümayuna kayd olunub bu hakîrin kalemiyle mahallerine tashîh olunmak için hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âli tashîh ve kayd olundu.

Fî evâil-i Şaban sene 1055.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[77.2.2.]

Ve karye-i mezbûrenin hudûdu Küçük Ahmed Efendi türbesinden tarîk-i âmm sıra İsa yerine ve andan tarîk-i âmm Çoban mezarlığına ve andan Manastır depesine ve andan Halil harmanına ve Turahânlar tarlası sınırından Ahmed Pîrî kurbunda vâki' dereye ve andan dere sıra Receb bin Yunus nâm kimesnenin evi altında vâki' köprüye ve andan dere sıra Kozlara ve andan dere sıra Seyfeddin köprüsüne andan Davud şehir'ine(şehir) ve andan yine tarîk-i âmm sıra İzzeddin mezarına ve andan Kulfallı Gerişine ve andan bâlâda zikr olunan Küçük Ahmed Efendi türbesine varıncadır. Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzül-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuşdur.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[77.2.3.]

Bu dahi timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[78.]

Karye-i Ulugeçid-i Diğer timâr-ı Piri, tâbi'-i Onikidivan.

[78.1.]

Bu dahi müşârünileyh hazretlerine temlik olunmuşdur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.]

[78.2.]

İşbu Ulugeçüd nâm karyenin hudûdu Küçük Ahmed Efendi türbesinden tarîk-i âmm sıra İsa yerine ve andan tarîk-i âmm sıra Çoban mezarlığına ve andan Manastır depesine ve andan Halil harmanına ve andan Turahânlar tarlası sınırından Ahmed Pîrî kurbunda vâki' dereye ve andan dere sıra Receb b. Yunus nâm kimesnenin evi altında vâki' köprüye ve andan dere sıra Kozlara ve andan dere sıra Seyfeddin köprüsüne ve andan Davud şehr(şehir) ve andan yine tarîk-i âmm sıra İzzeddin mezarına ve andan Kulfallı Gerişine ve andan bâlâda zikr olunan Küçük Ahmed Efendi türbesine varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymânası ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı

teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmilerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olup ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt-i defter olunmuştur.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[78.3.]

Bolu Sancağında Onikidivan Nahiyesinde Ulugeçid nâm karye mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi hazretlerine temlik olunan kurâ ve mezâri' ve arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Kepenek pınarından Koç pınarına ve andan Ulukavak denen Taşköprü suyu ve müceddeden ta'mîr olunan Kaçak suyu pınarlarından getirdiği sular ve mühimmât ve masârifine ve şehrin kaldırımalarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatta ola tebdîl ve tağyîr ellerinde ve vakfiyenin içinde olan şürût ve kuyûd mücebince amel oluna ba'dehû şart-ı vakf üzere kim mütevellisi olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlîf vaz'u hareket edenler Allâh-ü Teâlâ'nın ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakir Mustafa et-tevki'î.

[78.4.]

Bu dahi timara tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[79.]

Karye-i Ulugeçid-i Diğer, timâr-ı Abdulkadir ve Yusuf merd-i Kal'a-i Amasri, tâbi'-i Onikidivan.

[79.1.]

Bin beş yüz on dokuz akçe yazusu olan Ulugeçid-i diğer nâm karye Amasri(Amasra) kal'ası müstahfizları üç gedik timar kayd olunub Abdulkadir ve Mehmed ve Mustafa nâm kimesnelerin tasarruflarında olub Rumeli pâyesiyle Anadolu kazaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu te'âlâ fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümâyûn ile temlik olunan karyelerin hudûdları dâhilinde mezbûrların iki çiftlik zemînleri olub müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere ihsân olunub defter-i icmâl ve mufassal'da mülkiyyet üzere tashih olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın mücebince kayd ve tashih olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[79.2.]

Bu dâhi timâra tashih olunmuşdur.

Fî sene 58.

[80.]

Karye-i Ulugeçid-i Diğer, timâr-ı Ali merd-i Kal'a-i Amasri, tâbi'-i Onikidivan

[80.1.]

Bin dört yüz beş akçe yazusu olan Ulugeçid-i diğer nâm karye Amasri(Amasra) kal'ası'nın müstahfizlarına kayd olunub Rumeli pâyesiyle Anadolu Kâdiaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlâna Hüseyin Efendi edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümâyûn ile temlik olunan karyelerin hudûdları dâhilinde iki kalemden iki çift zemînleri müşârünileyh hazretlerine mülkiyyet üzere ihsân olunub defter-i icmâl ve

mufassal'da mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmak bâbında hükm-i şerîf vârid olmağın ber mûceb-i emr-i âlî mülkiyyet üzere kayd ve tashîh olunmuşdur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î

[80.2.]

Bu dâhi tumâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[81.]

Karye-i Kalinevlü hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Onikidivan.

İşbu dört bin akçe yazar Kalinevlü nâm karye Düstûr-i ekrem müşîr-i efram vezîr-i â'zam Mehmed Paşa edâmallâhu te'âlâ iclâlehu'nun câmi'-i şerîf vakfî olan Helküm(e) nâm karyeye muttasıl olmağla zikr olunan karyeyi müşârünileyhe hibe ve temlîk temlîk edüb câmi' vâkfina ilhâk olunmak fermân olmağın vech-i meşrûh üzere defter-i mufassala tashîh eylesin deyû bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber mûceb-i fermân-ı âlî vakfiyyet üzere tashîh olunmuşdur.

Fî evâsıt-ı şehr-i Şa'bân sene 1070.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î.

[82.]

Karye-i Kalinevlü hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Onikidivan.

*Cerâ el-emrî hasbemâ hurrîre fîhi, nemekahü'l-fakîr ileyhi sübhânehü te'âlâ, Kemaleddîn el-kadı ba(-bi) Onikidivan, el-me'mûr bi-istimâ'-i hazîhi'l-kaziyye bi-emr-i men-lehu'l-emri'l-âlî
-ufiye anhu-*

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı sıhhat-nisâb budur ki;

Merhûm ve mağfûrun-leh cennet-mekân ve firdevs-âşiyân vezîr-i â'zam sâbık Mehmed Paşa hazretlerinin zamân-ı saâdetlerinde Bolu Sancağında kasaba-i Taraklıborlu'da müceddeden binâ ve ihyâ buyurdıkları câmi'-i şerîfe vâkf eylediği Onikidivan kazâsından müfriz Güçnos(?)(vâkıf kayıtlarında Gücnoz) kazâsında vâki' Kalinev nâm

karyenin hîn-i vakıfdan hudûd ve sınuru ta'yîn ve tahsîs olunmağla imdi kendin bizzât müsin ve ehl-i vukûf kimesneler ile evkâf-ı mezkûrenin üzerine varub ba'de't-teftîş ve't-tefahhus zikr olunan vâkıf karyenin hudûd ve sınuru her ne mahalden ise sicil ve hüccet edüb Dersaâdetime irsâl edesün deyû kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed Ağa-zîde kadruhû- yediyle bu fakîre hitâben emr-i celîlü'l-kadr vârid olmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî vâkıf-ı mezbûrun üzerine gelüb akd-ı meclis-i şer' edüb ber-mûceb-i fermân-ı âlî kazâ-i mezbûrun ehl-i vukûf ahâlîsinden el-Hâc Ali Beşe ve Mustafa Beşe ve el-Hâc Bayram Bey ve İbrahim Efendi ve Yusuf Dede ve el-Hâc Bayram bin el-Hâc Mehmed ve Hüseyin Dede ve eş-Şeyh Ahmed Dede ve Şaban halifetü'l-imâm ve Oruç bin Mehmed ve kazâ-i mezbûrun sâir isim ve şahısları ma'lûm ve mahsûr ahâlisi bi-ecmaihim(hepsi) makâm-ı şer'-i mutahhara ihzâr olunub istihbâr olunduklarında zikr-i mürûr eden Kalinev nâm vâkıf karyenin hadd-i evveli Eskicuma kurbunda vâki' nehr-i cârî üzerinde Bedreddin Dede mezârlığından eş-Şeyh Nuh Dede mezârlığına ve andan Dikilitaş'dan geniş sıra tarîk-i âmmla Kenanlar Gerişine ve andan Aşılık Karakteren'e ve andan Avlağı yeri sıra Akharman'a ve Yarbaşına ve andan Sülük gölüne ve andan vâdî sıra nehr-i mezkûr kurbunda Hacı Ali Beşe'nin değirmeni kurbunda tasarruf etdüğü yerler ile ma'an mezbûr değirmen hizasında vâki' Muslu Bey mezârlığından Evcet vâdisine ve andan Alef tarlasına ve andan Eğdillü'den ve andan geniş sıra Esin pınarına ve andan Ağıcak pınarına ve andan tarîk-i âmmla sıra Pürnar oluşuna ve andan Merkebviran vâdisine ve andan Ayla pınara ve Odçalı demekle ma'rûf nehr üzere Kara vâdiye ve yine mezkûr Esin pınarına ve andan şehid mezârina ve andan Düzyayla'dan ve andan Gelin yerine ve andan vâdî çatına ve andan Emirce vâdisine ve andan Ağıcak pınarına ve andan Göl depesine ba'dehû Otluk meşesine ba'dehû Büyük Duzbaşına ve andan Bozlarla burnuna ve Samanhâne tarlasının burnu sıra Feriksuyu vâdisine ve andan Demürciler vâdisine ba'dehû Nusret göleti altından iki su çatına ve andan Samanhâne geçidine ve Hamza Sofu geçidinden Gökçe ağaç pınarına ve Uç pınardan tarîk sıra Kertli buğarına ve andan Kara ağaç vâdisi üzere Kösel vâdisine ve vâdî-i mezbûr sıra hadd-i evvel ile mahdûd olan nehr-i cârî ve câmi'-i atîk kurbunda vâki' mezbûr Bedreddin Dede mezârlığı ile mahdûd ve mümtâzdır deyû her birileri alâ-tarîki's-şehâde ihbâr eylediklerinden evvel ki vâki'-i hâldir ber-mûceb-i emr-i âlî kebt ve terkîm olundu.

Tahrîren fi evâhir-i Cemaziye'l-ülâ li-sene isnâ ve seb'in ve elf. (Ocak 1662)

Şuhûdü'l-hâl: eş-Şeyh el-Hâc Şaban Efendi bin el-Hâc Gökçe, eş-Şeyh Ali Efendi el-Hatîb, eş-Şeyh Musa Dede, Mehmed Halîfe el-Hatîb, Mustafa Bey el-Cüindî,

Halil Kethüdâ bin Şaban Dede, Osman Bey el-Cündî, el-Hâc Ramazan bin el-Hâc Şaban, el-Hâc İbrahim bin Muslu Bey, Nuh bin Şaban Sofu, Mustafa Bey ez-Zaîm, Muslu bin Ali Efendi ve gayruhüm mine'l-hâzırîn.

[83.]

Karye-i Karaevlû-i Diğêr, hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Onikidivan.

[Sahh]

[Şurût ve kuyûdu üzere mahâlle kayd ola buyruldu.]

Evkâf-ı hazret-i Vezir-i â'zam Mehmed Paşa

Sınurnamedir

[84.]

[84.1.]

*El-emru hasbemâ hurrîre fîhi, nemmekahû el-fâkir ileyhi te'âla, İbrahim bin Receb el-kadı bi-Gölbazarı.
-ufiye anhumâ-*

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı sıhhat-nisâb oldur ki.

Hâlâ sadr-ı a'zam saâdetlü vezîr-i rûşen-zamîr Mehmed Paşa -tâle bekâhu ve yesserallâhu mâ-yetemennâhu- Taraklıborlu kasabasında müceddeden binâ ve ihyâ buyurdıkları câmi'-i şerîf'e bâ-hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn Gölbazarı kazâsında(n) vakf ve temlik buyurulan Asıl-ı Karakoç ve Diğêr Karakoç ifrâz-ı cedîd mukâta'ası'ndan ifrâz olunub savb-ı şer'-i mutahhardan üzerine varılıb keşif ve müşâhede ve hakîkati tahrîr olunması için bu fakîre hitâben emr-i celîlü'l-kadr vârid olmağın imtisâlen li'l-emri'l-âli husûs-ı mezbûre taraf-ı saltanat-ı aliyye'den mübâşir nasb ü ta'yîn buyurulan fahrü'l-eşbâh dergâh-ı âli çavuşlarından Memi Ağa -zîde kadruhû- ma'rifetiyle karye-i merkûme Karakoç ahâlilerinden el-Hâc Yusuf bin Durmuş ve Arzumend bin İslam ve Bayram bin Osman ve Sefer bin Arslan ve İbrahim bin Mehmed ve Receb bin el-Hâc Süleyman ve İslam bin Durdu vesâirleri ve Diğêr Karakoç nâm karyeden Mehmed bin Ali ve Bazarlı bin Pîr-i İlim ve Osman bin Hanefî ve Mehmed bin Hüdaverdi ve el-Hâc Yusuf bin Halil vesâirleri bâ-cem'ihim karye-i

mezbûrede akd-i meclis-i şer'-i mübîn kılınub Müslimûn-ı mezbûrundan suâl olundukda karye-i mersûmenin havâss-ı hümayûn toprağı Manasdır'dan gelen büyük dere demekle ma'rûf vâdî üzerinde mebnâ Emir köprüsünden Yukaruahlad tarlası karşusundan Natır ormanı ve Eski tarlasından Aydınevi yerinden Ağinek(?) deresinden gelen mâ-i cârî'den(akarsu) Tekeler depesinden Kurd yeri sınırından Aktoprak demekle ma'rûf mahalden Gürgen(?) pınarından gelen tarîk-i âmdan Doğancılar karyesinde mebnâ mescid-i şerîfin cânib-i şimâlinde vâki' olan dereden tarafa ve andan Depecük tarlasıyla mahdûd Emirköy'ün cânib-i garbîsinden Emir çayırından sâlif-üz-zikr Manasdır suyuna varınca bu hudûd ile mahdûd olan havâss-ı hümayûn arâzisindedir dediklerinden sonra Diğer Karakoç nâm karye üzerine müslimûn-ı merkûmûn ile varılıb mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle yine akd-i meclis-i şer'-i nebevî kılınub müslimûn-ı muvahhîdûn'dan suâl olundukda karye-i merkûme dâhilinde Ebe pınarı demekle ma'rûf pınardan cârî olan vâdî'den Engelli(?) deresinden köyden tarafa ve vâdî-i merkûmdan Cubullar nâm mahal altında cârî olan sudan ve Karabükden Kapam(?) tarlası ve Akçaemrud tarlası ve kinîseden ve Ebû-yar harmanına andan Ebe pınarına varınca bu hudûd ile mahdûd olan arâzi dahi havâss-ı hümayûn arâzisindedir deyû cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ihbâr ve şehâdet etdiklerinde mâ vâki' gıbbe't-taleb ketb ve terkîm olunub, yed-i tâlibe vaz' ve def' olundu.

Hurrîre fi'l-yevmi't-tâsi' min Recebi'l-mürecceb li-sene seb'în ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviye aleyhi efdalü't-tahiyye.

Şuhûdü'l-hâl: Fahrü'l-kuzât Abdülatîf Efendi bin Salih el-kâdı Bolu, Fahrü'l-eşbâh Halid Beg bin Mahmud Beg el-Cündî, Fahrü'l-cüyûş el-Hâc Ahmed Beg bin Yusuf el-Cündî, Abdurrahman Beşe bin İbrahim, Muslu Beşe bin Osman Efendi er-râcil, Bayram Beşe bin Osman Efendi er-râcil, Receb bin Hasan er-râcil, Ömer Ağa bin Mustafa el-Cündî ve gayruhum mine'l-huzzâr.

[84.2.]

Karye-i Karakoç-ı Diğer, hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Onikidivan.

Havâss-ı hümayûndan Onikidivan nahiyesinden iki bin akçe yazar Karaevlû-i Diğer nâm karye düstûr-ı ekrem müşîr-i efram nizâmü'l-âlem vezîr-i â'zam Mehmed Paşa edâmallâhu te'âlâ iclâlehu'ya hibe ve temlik olmağın Taraklıborlu kazâsında binâ eylediğü câmi'nin vakfı olmak üzere defter-i mufassaldan mahâlli tashîh

eyleyesin deyû bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber mûceb-i fermân-ı âlî kayd ve tashîh olunmuşdur.

Tahrîren fî-evâil-i şehr-i Cemâziyelevvel sene 1070.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î

[85.]

Karye-i Emir İsa, timâr-ı Mustafa, tâbi-i Onikidivan.

Karye-i mezkûre vilâyet kâtibinin iki yüz yetmiş akçe yazı (ile) İsa nâm sipâhîye hibe verüb İsa'ya verdiği karye mufassala kayd etmeğın Onikidivan ve Gölpazarı kâdılarını karye-i mezbûrun bin dört yüz kırk iki akçe mütehammillerinden buyurulması dahi ber-vech-i iştirâk mutasarrıf olmak buyurulub deftere kayd olunmak fermân olmağın bi-mefâhirü'l-vüzerâ ve'l-hükkâm sebt-i defter olundu.

Fî 15 Rebî'ü'l-evvel sene 984.

Harrerehü'l-fakîr Mahmud et-tevki'î.

[86.]

Karye-i Anahtra timâr-ı Piri ve Ali veled-i Ahmed, tâbi'-i Onikidivan.

[86.1.]

Bu dahi müşârünileyh Hazretlerine temlîk olunmuşdur, Fî't-târihi'l-mezbûr.

El-fakir Ahmed et-tevki'î.

[86.2.]

İşbu Anahtra nâm karyenin hudûdu Koçakkulak'dan su sıra Yarılmacapayak'ına ve andan dere sıra Kirman kışlasına ve andan Ağrışik değirmenine ve andan Hinta çökeğine(çukur) varınca ve andan Çatalca göle ve andan keri sıra Ulu göle varınca ve andan kere Uzak kışlasına ve andan Hamzakışlası deresine ve andan dere sıra Saru kışlasına ve andan dere sıra Yas geçide varınca ve andan Aksu'ya ve andan Almaluca köprüsiüne ve andan çay sıra bâlâda zikr olunan Koçakkulağına varıncadır.

Ve karye-i mezbûrenin re'âyası ve evlâd-ı re'âyası ve gayrı re'âyası ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytül-mâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-

ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılundan ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teklîfinden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmilerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashîh olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt ve kayd eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sebt ve kayd olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-fakîr Ahmed et-tevki'î.

[86.3.]

Bu dahi timâra tashîh olunmuşdur.

Fî sene 58.

[87.]

Karye-i Yurtan Divanında Sofioğlu Çiftliği vâkıf-ı mensûh, hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh.

Çiftlik-i mezkûr hâssa'ya edâ olub defâtir-i atîk mücebince hâlâ vâkıf yazılmak buyurulub hükm-i şerîf verilmeğın ihrâc olunub ref'en kayd olundu.

Fî 22 Safer sene 998

Harrerehü'l-fakîr Mehmed et-tevkî'î.

[88.]

Karye-i Çapayutar timâr-ı Cafer tâbi'-i Devrek.

Üç evlek yeri hâricden ekilir.

Zikr olunan zemîn(in) beyne'n-nâs İlyas Korucu bağ'ı demekle ma'rûf olduğu ehl-i vukûf ve ihtiyâr kimesneler haber verdiklerinden gayri Bolu müfettişi ve Devrek kâdısı Ataullah(?) ber-kayd-ı defteri vech-i meşrûh üzere tashîh edesin deyû bu hakîre hitaben hükm-i şerîf verilmek ile sebt-i defter olundu.

Fî 7 Zi'l-kâde sene 1018.

Harrerehü'l-fakîr Mehmed et-tevkî'î.

[89.]

Mezra'a-ı Değirmenözü altı mud'luk yerdir, hariçden ekilir. Tâbi'-i Hızırbeğ ili. Timâr-ı Kapucu Hüseyin.

Ömer veled-i Yusuf; nîm, Şehriyar veled-i Hasan; dîk, Mehmed veled-i Süleyman; dîk,

Hâsıl; nîm ve dîk ve gallât ve gayruhû.

Müsvedde defterinde kalmış nakl olunmak buyrulmağın sebt olundu.

Fî 19 Muharrem sene 983.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkî'î.

[90.]

[90.1.]

Bâc-ı bazar-ı Devrek ve sergü-yi zemîn ve (ihtisâb) ve bâd-ı hevâ ve cürm ü cinâyet ve mezkûr bazara gelen bezin yirmi zirâ'ına bir akçe alınur fî sene.

Hâsıl: 6000.

Timâr ki Hasan Çavuş

*Defter-i icmâlde tefahhus olduğu üzere tashih olundu.
Fî 7 Cemâziyelâhir sene 1174.*

[90.2.]

Mezrâ'a-i Korkudan Çiftliği tâbi'-i Hızırbeg ili, timâr-ı Osman.

*İbrahim veled-i Yusuf, nim; Osman veled-i Yusuf, k; Mehmed veled-i Yakub, k;
İbrahim veled-i Hızır, nim; Şaban veled-i Yunus, k; Zemîn-i Açma-i İbrahim ve
Zülfikar ve diğer İbrahim ve Hacı şürekâ, nim; Açma-i Mustafa, nim; Açma-i Abdi ve
Hacı veledân-ı Şah Veli, nim.*

Hâsıl: 500

*Resm-i çift ve bennâk: 141, Hinta: müdd 13/150, Sair: müdd 1/80, Kapluca:
müdd 3/50, Alef: kile 10/40, Resm-i Deştâni: 10, Resm-i arûsiyye ma'a tapu-yı zemîn:
29.*

Müsvedde kalmağın nakl buyuruldu.

Fî 19 Muharrem sene 983.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkî'î

[91.]

***Bâc-ı bazar-ı Devrek ve sergü-yi zemîn ve (ihtisâb) ve bâd-ı hevâ ve cürm ü cinâyet
ve mezkûr bazara gelen bezin yirmi zirâ'ına bir akçe alınur fî sene hâsıl: 6000.***

[*Anadolu kazaskeri efendi görüb i'lâm eyleye recâ olunur.*]

...mühür... Mutabık mıdır?

Mutabıktır.

El-emru hasbema hurrire fihi, nemakahü'l-fakir ileyhi azze şânuhu, es-Seyyid

Mehmed el-muvellâ hilafehu, be-kaza-i Devrek.

-gufire lehû-

Nefs-i Bolu kazâsı sükkânından merhûm Şemsi Mustafa Paşa vâkfinin ber-vech-i meşrût mütevellîsi ile Devrek kazâsına tâbî Bazaryeri demekle ma'rûf sergü-yi zemîn mâlikânesine berât-ı pâdişâhî ile mutasarrıf olan işbu sâhibü'l-kitâb es-seyyid Ahmed Ağa ibn es-seyyid İbrahim nâm kimesnenin hudûd ve rüsûm(u) mukâta'aya müte'allik münâza'aları olub kat'-ı niza' için bu fakîre hitâben sâdır olan fermân-ı âlîye imtisâlen mahâll-i münâzi' fi hâ varub huzûr-ı Müslimîn'de akd-i meclis-i şer'-i hatîr olundukda vâkıf-ı müşârun-ileyhin evlâd-ı utekâsı'ndan ber-vech-i meşrût('a) vâkıf-ı mezkûra mütevellî olan Abdullah ibn Abdürrahim kimesne işbu mahâll-i mersûmda hân ve dekâkîn ve menzillere mutasarrıf olan Süleyman Ağa ibn Ahmed Ağa ve Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi ibn Ahmed ve Berber Mehmed ibn Abdullah ve Osman Ağa ve İsmail Ağa ibn Mehmed Ağa ve Ahmed Ağa ibn Mehmed ve Melekoğlu Mehmed ve Koca Mekik(?) ve Kara Mustafa ve Fazıl oğlu el-Hâc Mustafa ve Ahmed Halid ve Kara Halil oğlu Tatar Ahmed ve Mutaf Ali ve Mutâf ...mürekkebe... Mutâf Ahmed ve Terzi Halil Halid ve Emir Mehmed ve Mehmed Ağa ibn el-Hâc Akman(?) Abdullah Çelebi ibn İbrahim Çelebi nâmûn kimesneler hazır(lar) oldukları hâlde mâlikâne-i mezbûreye ber-mûceb-i berat-ı âlî-kadr mutasarrıf olan es-seyyid Ahmed Ağa'nın tarafından husûs-ı mezkûre ale'n-nehci'ş-şer'î da'vâya ve redd-i cevâba vekîl olduğu Ali Ağa ibn Ahmed Ağa ve Ömer Beşe ibn Ali nâm kimesneler şahâdetleriyle sâbit ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer'î lâhık olan el-Hâc Mustafa ibn Oruç nâm kimesne mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb kazâ-i mezbûrede vâki' işbu Bazaryeri bir taraftan Bolu cânibinden cereyân eden nehr ve bir taraftan el-Hâc Mehmed oğlu tarlası ve bir taraftan Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi'nin tarlası ile mahdûd ve bir tarafı tarîk-i âmm ile mahdûd bâc ve ubûr ve hân ve dekâkîn ve menâzilin arsaları vâkıf-ı mezbûrun müstegallâtından olmağla mukâta'a-i ma'lûmesi taraf-ı vâkıfdan alınagelüb bi't-tevliye zabt u tasarrufumda iken müvekkil-i mezbûr es-seyyid Ahmed Ağa ibn es-seyyid İbrahim Ağa ber-vech-i mâlikâne mutasarrıf olduğu mâlikânesine tevâbi'dir deyû zabta mümâna'at eder şer'an suâl olunub kasr-ı yedine tenbiye olunmak matlubumdur dedikde gıbbe's-suâl vekîl-i mezbûr cevâbında işbu mahdûd-ı mezkûr bâc ve ubûr ve hân ve dekâkîn ve menâzil bedel-i zemîn mukâta'aları berât-ı pâdişâhî ile müvekkilimin mutasarrıf olduğu mâlikânesi hudûdu dâhilinde dâhil olub mukâta'aları tarafımıza verilmek iktizâ ederken vâkıf-ı mezkûr mütevellîsi vâkıfımız mülhakâtındandır deyû zabt u mukâta'asını alub hilâf-i meşrû' müvekkilime arz etmekle kasr-ı yedine tenbiye olunmak matlubumdur dedikde ba'de's-suâl ve'l-inkâr husûs-ı mezkûre mutâbık

beyyine taleb olundukda kazâ-i mezkûrede vâki' ehl-i vukûf ve bî-garaz Müslimîn ve ihtiyâr kimesnelerden Molla Ahmed ibn Ali ve Molla İbrahim ibn Yusuf ve Osman ibn Hüseyin ve Hızır Beşe ibn Mehmed Beşe ve Ali Ağa ibn Ahmed ve İbrahim Beşe ibn Ömer ve Abdullah ibn Ömer ve İbrahim ve Osman Beşe ibn Hüseyin ve es-Seyyid İbrahim ibn es-Seyyid Ali ve Osman ibn-i Salih ve Ali ibn Mehmed Beşe ve İbrahim Beşe ibn Berber Mehmed nâm kimesneler li-ecl-i şehâde meclis-i şer'-i şerîfe hâzırûn olub isre'l-istişhâd fi'l-hakîka işbu mahdûd-ı mezkûr bâc ve ubûr ve hân ve dekâkîn ve menâzil ve hân bedel-i zemîn arsaları mâlikâne-i mezbûre toprağı arz-ı mîrî olub mukâta'a-i ma'lûmeleri dahi kadîmden mâlikâne-i mezbûre mutasarrıfları tarafından alına gelmişdir biz bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz şehâdet dahi ederiz deyû her biri edâ-yı şehâdet-i şer'iyeye etdikde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkiye şehâdetleri makbule olub mücebiyle ba'de'l-hükm mâ hüve'l-vâki' bi'l-ibtigâ sebt ve imlâ olundu.

Hurrîre fî-gurre-i Cemâziyelâhir li-sene sitte ve hamsîn miete ve elf. (1156/23 Temmuz 1743)

Şuhûdü'l-hâl: Ahmed Ağa ibn Hüseyin Ağa, Halil ibn Abdullah, Ali Ağa ibn Mehmed Ağa.

[92.]

Bâc-ı bazar-ı Devrek ve sergü-yi zemîn ve (ihtisâb) ve bâd-ı hevâ ve cürm ü cinâyet ve mezkûr bazara gelen bezin yirmi zirâ'ına bir akçe alınur fî sene hâsil: 6000.

[92.1.]

Defterhâne'den:

Zikr olunan ihtisâb kadîmden timâr olmayub hâlâ kılıç timâr olub kendü ihtisâb timârı olmak üzere tashîh olunmak fermân buyurulmağın min ba'd sâhib-i timâr dahl etmeyüb ihtisâba zabt olunmak üzere sebt-i defter olundu.

Fî 22 Cemâziyelevvel sene 57.

Ba-hatt-ı et-tevki'î

[92.2.]

İcmâldir:

Timâr-ı der livâ-i Bolu

Karye-i Devrek tâbi'-i Hızırbeğeli: 8000 akçe

*Karye-i Değirmenözü tâbi'-i mezbûr: 5999 akçe
Bâc-ı bazar-ı Devrek ma'a ihtisâb mezkûr bâzâra gelen bezin yirmi zirâ'ına iki akçe
alınur, 6000.*

Yekûn: 19999. (an İcmâl)

Mufassaldır:

*Nahiye-i Hızırbegeli der-livâ-i Bolu, Bâc-ı bazar-ı Devrek ve sergü-yi zemîn
ve ihtisâb ve bâd-ı hevâ ve cürm ü cinâyet ve mezkûr bazara gelen bezin yirmi
zirâ'ına iki akçe alınur.*

Fî sene hâsıl: 6001. (an mufassal)

[92.3.]

Timâr-ı tâbi'-i Voyvodalık der-livâ-i Bolu:

*Mukâta'a-i Hashâ-i Devrek, bâzâr ân der-livâ-i Bolu bâc-ı bazar-ı Devrek ve
sergü-yi zemîn ve ihtisâb ve bâd-ı hevâ ve cürm ü cinâyet ve bazar-ı mezbûra gelen
(bezin) yirmi zirâ'ına iki akçe alınur, mâh-ı Ramazân sene 1156 der uhde-i es-Seyyid
Ahmed Ağa hâne-i seferli malikâne.*

Yekûn guruş: 50.

[92.4.]

Mâlikâne kaydı derkenâr oluna

*Vech-i meşrûh üzere işbu elli guruş dahi Bolu voyvodalarına verilmek şartıyla
mukâta'a-i mezbûr ber-vech-i malikâne mûmâ-ileyhin uhdesinde olduğu defterde
mastûrdur emr ü fermân devletlü izzetlü sultânım hazretlerininindir.*

Fî 8 Ramazân sene 1156. [Kuyruklu İmza]

[92.5.]

Sahh

***İ'lâmları mücebince mahâlline kayd olunub sûret verilmek buyuruldu. 17 Ramazân
sene 156.***

Ma'rûz-ı dâ'i-i devletleridür ki;

*Fermân-ı âlîlerine imtisâlen Bolu Sancağında Hızırbegili nahiyesinde nefis-i
Devrek mâlikânesine bâ-berat-ı âlişân mutasarrıf olan sahib-i arzuhâl es-Seyyid*

Ahmed Ağa'nın yedinde olub Devrek kadısı es-Seyyid Mehmed'in imzâsıyla mumzât ve bin yüz elli altı senesi Cemâziyelâhir târihiyle müverraha nefsi-i kasaba-i Devrekde vâkı' Bâzâr yeri kadîmden berü mâlikâne tarafından zabt oluna geldiğini nâtika olan hüccete nâzır olundukda sebki sahîh ve mazmûnı bade's-sübûtları lede'l-hâce ihticâc sâliha ve kayda şâyân olduğu ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 4 min-Ramazani'l-mübârek 156

...Mühür...

[92 ve 93.]

Bâc-ı bazar-ı Devrek ve sergü-yi zemîn ve (ihtisâb) ve bâd-ı hevâ ve cürm ü cinâyet ve mezkûr bazara gelen bezin yirmi zirâ'ına bir akçe alınur fi sene hâsıl: 6000.

Sadr-ı rûm izzetlü faziletlü efendi hazretleri yedinde olan hüccete nazar ve mazmûnu muvâfık-ı şer' olub kayd ve ihticâca sâliha ise i'lâm eylesin deyu buyuruldu.

Devletlü sa'âdetlü ve himmetlü Sultânım hazretleri sağ olsun;

Bolu Sancağında Hızırbegeli nahiyesinde Devrek kazâsında nefsi-i Devrekde vâkı' Pazar yeri elli üç senesi rebîü'l-evvelinin dokuzuncu günü târihi ile bâ-emr-i âlî ile Pazar-ı merkûmenin tevâbi' ve levâhıkıyla bu kullarına ihsân ve ba'dehû bin yüz elli beş senesinde bâ-berât-ı âlîşân ile mâlikâne şurûtuna kayd-ı ser-best üzere Pazar-ı merkûm tevcîh ve ihsân olunub küllî Pazar-ı merkûmenin hudûdu defterhâne-i âmire'de kayd olunmağla mahallinde ahâlisinden şer'le suâl olundukda menzil ve hân ve dekâkin ve arâzî mâlikâne hudûdu dâhilindedir deyu cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr haber vermeleriyle sıhhati ve hakikati sâbit ve kibel-i şer'iyyede hüccet-i şer'iyye verilmekle merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki yedimde olan hüccet-i şer'iyye ihticâca sâlih olduğunu sadr-ı Anadolu fazîletlü efendi hazretleri görüb huzûr-ı aliyyelerine i'lâm ve i'lâmları mücebince hüccet-i şer'iyye defterhâne-i âmire'ye kayd olunmak bâbında emr-i fermân Sultânımındır.

Bende-i es-Seyyid Ahmed Saray-ı cedîd hâne-i seferli hâlâ.

Der-kenâr şüd Fî 14 Rebî'ü'l-evvel sene 1156. [Kuyruklu İmza]

[94.]

Nefs-i Ereğli timâr-ı Mehmed Beg Mirlivâ-i Bolu, her hânedan ikişer akçe resm alurlar.

Vassâlede tafsîlen şerh olunduğu üzere Ereğli ve Amasri(Amasra) ve tevâbi-i sevâhil ve cibâlinde vâki hudûd-ı muharrere ile mahdûd mâden kömürü zuhûr eden mahâllerin evkâf-ı hümayun-ı mülûkâneye ilhâk-ı tashîh husûsuna irâde-i seniyye-i şâhâne müte'allik ve şeref-sudûr buyrulmuş olmağla mücebince mahâll-i merkûme bâ-fermân-ı 'âlî vâkıf-ı hümayûna tashîh olundu.

Şa'bâni'l-mu'azzam sene 1265.

El-Hakîr el-Hâc Ahmed Keşşâf et-tevki'î hâlâ.

[95.]

Nefs-i Ereğli timâr-ı Mehmed Beg Mirlivâ-i Bolu, her hânedan ikişer akçe resm alurlar.

Ereğli ve Amasri(Amasra) ve tevâbi-i sevâhil ve cibâlinde mâden kömürü zuhûr eden mahâllerin ekserisi emlâk-i hümayunda bulunmuş olduğundan o misillü emlâk-i hümayundan olan mahâllerin evkâf-ı celile-i mülûkâneye bâ-ma'rifet-i şer'i şerîfe ilhâk ve tashîhiyle sal-ı hâle Martından i'tibâren senevî otuz bin gurus bedel ile kömür kumpanyasına iltizâm olunarak bedel-i mezkûr beher sene kumpanya cânibinden bi'l-istihsâl vâkıf-ı celil-i şâhâneye irâd kayd olunub mahâll-i merkûmeye Ereğli kömür me'mûru Dergâh-ı muallâ kapucu başlarından İftihârü'l-emacid ve'l-ekârim Ahmed Nazîf -dâme mecduhû- ile ebniye-i hâssa hulefâsından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hasan Halîfe -zîde kadruhû- me'mûr ve ta'yîn olarak zikr olunan emlâk-i hümayundan olan mahâller erbâb-ı vukûf ma'rifetiyle tahkîk ve tedkîk berren(?) hudûd ve sınırını mübeyyin-i mûmâileyhâ taraflarından tanzîm ve i'tâ olunmuş olan bir kit'a defter takdîm kılınmış olduğu beyânıyla icrâ-yı icâbı husûsu hâlâ Darbhâne-i Âmire nâzırı düstûr-ı mükerrrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müşîr-i sadâkat-semîr es-Seyyid Mehmed Tahir Paşa -edâmallâhu te'âlâ iclâlehû- tarafından bâ-takrîr inhâ olunmaktan nâşî keyfiyyet hâlâ evkâf-ı hümayûn müfettişi akzâ kuzâtü'l-müslimîn Mevlânâ es-Seyyid Mehmed Sâdeddin -zîdet fezâ'iluhû- 'ya lede'l-havâle mahâll-i merkûmeden Amasri kazâsında kömür mâdeni olan mahâllerin hudûdu sâhil-i bahrde Tarlaağzı nâm mahâlliden berren ile Tarlaağzı deresi tarîkiyle Karakuşdibi nâm mahâlle ve andan Taburhâne deresi ve andan Çömlekkaran ve Sofalı çeşme

tarîkiyle Kuşkayası nâm seng-istâna(taşı çok olan yer) ve andan Amasri limanına karîb sâhil-i bahrde Doğanburnu nâm mahâlle ve andan leb-i deryâ ile mârrü'z-zikr Tarlaağzı nâm mahâlle müntehi ve Ereğli kazâsında kömür mâdeni olan mahâllin hudûdu dahi sâhil-i bahrde Hisarönü nâm mahâlliden berren ile Göl deresi demekle arîf dereye ve andan kazâ-i mezkûr kurâsından Kurd karyesi arâzîsine ve andan yine kurâ-i mezkûrenin Değirmenözü nâm karyeye ve andan Çaharşanba kazâsı dâhilinde Sofiler deresi tarîkiyle Sofiler karyesi arâzîsine ve andan Güroğlu(?) karyesi arâzîsine ve andan Halicioğlu karyesi arâzîsine ve andan Çalica (veya Halıca) karyesi arâzîsine ve andan Tasmacı(günümüzde Bartın) karyesi arâzîsine ve andan Bazarcık karyesi arâzîsine ve andan Elvan deresine ve andan Karıt karyesi arâzîsine ve andan Husunlar (günümüzde Zonguldak) karyesi arâzîsine ve andan mezkûr Ereğli kazâsı dâhilinde Dalma ve Karadere tarîkiyle Abacioğlu karyesi arâzîsine ve andan Namazlar dağı tarîkiyle Garklar karyesi arâzîsine ve andan Kavak geniş tarîkiyle Küçücek(veya Göçücek) karyesi arâzîsine ve andan Elmacı(günümüzde Ereğli) karyesi arâzîsine ve andan Büyükdere tarîkiyle Hammaz (veya Hamaz) nâm cebele ve andan Kordivan çiftliğe ve andan Sohullu karyesi arâzîsine ve andan Cebeci karyesi tarîkiyle Kırca karyesi arâzîsine ve andan Tavukoturağı nâm mahâlle ve andan Gürgen pınarına ve andan Cebülerin(?) pınarına ve andan Bâlioğlu karyesi arâzîsine ve andan sâhil-i bahrde Değirmenağzına ve andan leb-i deryâ ile mârrü'z-zikr Hisarönü nâm mevzi'e müntehî olduğu me'mûren mûmâ-ileyhimânın takdîm eyledikleri merbût defter-i mezkûr müfâdından müstebân olmağla bu sûretde bir mantûka(söz, kelam) takrîr mahâl-i mezkûrenin ber vech-i muharrer hudûd ve sınır ile vakf-ı celîl-i mülûkâneye tashîhi zımnında icâbının icrâsı husûsunu Mevlânâ-yı mûmâileyh ilâm etmiş ve kuyûd-ı lâzimesi Defterhâne-i Âmire'den ba'de'l-ihrac Bendereğli nahiyesine tâbi' neferân-ı aded ile Nefs-i Bendereğli ve hâsıl(-ı) bâd-ı hevâ ve resm-i arûs ve hakk-ı(?) abd-i âbık ve yava ve resm-i duhân ve bâc-ı bazâr Nefs-i Ereğli ber-vech-i maktû' fî sene: iki bin iki yüz doksan dokuz akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle tahrîr ve defter-i icmâlde tamâm yazı-yı mezkûresi ma'a gayrûhâ biriktirilüb yekûn kırk yedi bin kırk yedi akçe ze'âmet deyû ber-icmâl ve icmâl-i mezbûrun yirmi beş bin beş yüz yirmi bir akçe Dîvân-ı Hümâyûn kalemi ketebesinden Seyyid Mehmed Zeki veled-i Seyyid Mehmed Keşfi'nin bâkîsi müşterekleri kayıtlarında ve Ulus ma'a Amasri nahiyesine tâbi' kıst-ı iskele-i Amasri hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh fî sene: beş bin akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrir kalemiyle hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh deyû tahrîr-i defter ol(un)muş olmağla bu takdirce ber-muktezâ-yı Defter-i Hâkânî

sâlifü'z-zikr Nefs-i Ereğli el-mezbûrenin fî sene: ber vech-i maktû' mahsûlât ve rûsûmâtı mûmâileyh Seyyid Mehmed Zeki veled-i Seyyid Mehmed Keşfi ile sâir müşterekleri taraflarından ve kıst-ı iskele-i Amasri el-mezbûrenin fî sene müteveccihâtı hâssa-i hümayun tarafından zabt olunmak iktizâ edüb ancak sâlifü'z-zikr Ereğli ve Amasri ve tevâbi-i sevâhil ve cibâlinde vâki' hudûd-ı muharrere ile mahdûd mahâlleyin-i mezkûreyin bir mantûka takrir evkâf-ı hümayun-ı mülûkâne'ye ilhâk olunmak üzere Defterhâne-i Âmire'ye sebt ve tashîhi için Dîvân-ı hümayûn'dan tashîhi emr-i şerîf isdârı muktezâ-yı maslahatdan idüğü e'âzım-ı ricâl-i Devlet-i aliyyeden hâlâ defter emini iftihârü'l-e'âlî ve'l-e'âzım müstecmi'u cemî'i'l-me'âlî ve'l-mefâhim Mustafa Kanî Bey -dâme ulüvvuhû- tarafından arz ve ilâm olunmuş ber-vech-i muharrer emr-i şerîf isdârı iktizâ eylediğini e'âzım-ı ricâl-i Devlet-i aliyyeden hâlâ Mâliye Nâzırı iftihârü'l-e'âlî ve'l-e'âzım muhtârü'l-ekâbir ve'l-efâhim Hüsnü -dâme ulüvvuhû- dahi bâ-takrîr ve telhîs(e) ifâde eylemiş ve ol vechile icrâsına irâde-i seniyye-i şâhâne ta'allukıyla ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı şâhâne şeref-efza-yı sahîfe sudûr olmuş olması için ber-minvâl-i muharrer kalmakla(?) sebt ve tashîh eylesin deyû vârid olan emr-i âlî mücebince tashîh ve sebt-i defter olundu.

Şa'bâni'l-mu'azzam sene 1265.

El-Hakîr el-Hâc Ahmed Keşşâf et-tevki'î hâlâ.

[96.]

Kıst-ı İskele-i Nefs-i Ereğli ve Akçaşehir ve Amasra, fî sene 5484.

[96.1.]

Zikr olunan kıst-ı İskele-i Nefs-i Ereğli ve gayruhâ emr-i şerîf ile defter-i icmâlden timâra tashîh olunub lâkin mufassaldan mahalle tashîh olunmayub kalmağın ber müceb-i emr-i şerîf fermân ile mufassalda dahi(?) timâra tashîh olunmuşdur.

Târih-i hükm Fî 15 Cemâziyelâhir sene 60, Kayd-ı şud sene 1061.

El-fakîr Mustafa et-tevki'î.

[96.2.]

Kadîmi hâss iken sonradan timâr olmağın hazineye üslûb-ı sâbık üzere hâssa olunmağın gerû hâss olmak üzere kayd ve tashîh olundu.

Tahrîren fî evâsıt-ı Şabani'l mu'azzam sene 1044.

Harrerehü'l-hakîr Mustafa et-tevki'î.

[96.3.]

Zikr olunan kalem hâlâ vezîr-i a'zam hâslarından olub bî-hâsıl olmağın zirâ'at edüb sipâhi oğullarından yirmi iki akçe ulûfesi olan Yusuf'a verile deyû hükm-i hümayûn vârid olmağın kayd olundu.

Fî sene seb'a ve elf. (18 Ağustos 1598)

El-fakir Mehmed et-tevki'î.

[97.]

Karye-i Soğanlu ve Diğer Soğanlu, timâr-ı kâtib Ahmed velde-i Mahmud, tâbi'-i Ereğli.

Zikr olunan karye defter-i atîk-i mufassal (ve) icmâlde iki karye olub hâsılı dokuz bin yedi yüz on beş akçe yekûnu hâlâ bir karye edüb iki bin dört yüz on beş akçesi edüb mufassal-i atîk'den olduğı zâhir olduğından ma'âdâ icmâl-i 'atîkde dokuz bin yedi yüz on beş akçeye mukayyed olmağın defâtir-i atîk mûcebince gerü dokuz bin yedi yüz on beş akçe üzere tashîh olunmak fermân olmağın bi-ma'rifet-i vüzerâ ve'l-hükkâm sebt olundu.

Fî 24 Cemâziyelevvel sene 987.

Harrerehü'l-fakîr Mahmud et-tevkî'î.

[98.]

Karye-i Soğanlu ve Diğer Soğanlu, timâr-ı kâtib Ahmed velde-i Mahmud, tâbi'-i Ereğli.

Sakk-ı sâni nemekahu'l-fakîr ileyhi sübhânehû ve te'âlâ Osman el-mutasarrıf bi-kasaba-i Bendereğli.

-gufira lehû-

Mühür: Osman

Ehâta ilmî bi-mazmûnihi nemekahu'l-fakîr ileyhi te'âlâ Mehmed el-kadı bi-askeri Rumili.

-gufira lehû-

...mühür...

*El-emru hasebe mâ rukıme fıhi nemekahu'l-fakîr ileyhi sübhânehû ve te'âlâ
Mehmed bin Ahmed el-müvellâ hilâfe(hu) bi-kazâ-i Bendereğli.*

-gufıra lehumâ ve ufiye anhumâ-

...mühür...

Ta'allaka bimâ-fıhi nazaru'l-abdi'l-fakîri ileyhi sübhânehû Yahya el-kadı bi-askeri Anadolu.

-ufiye anhu-

...mühür...

Husûs-ı ati'l-beyânın mahâllinde fasl ve istimâ' iltimâs olunmağın bu fakîr dahi zeyl-i vesîka' da muharrerü'l-esâmî Müslimîn ile Bendereğli kazâsına tâbi' Soğanlı nâm mahâll-i nizâ'ın üzerine varub akd-i meclis-i şer'-i mübîn olundukda Sultân hazretleri kal'ası müstahfızlarından çiftlik-i mi'mâr(?) Hacı Murad yerine ve gayrıdan üç bin akçe yazı ile gedik timâra mutasarrıf olan Mustafa bin Abdulkerim nâm kimesne meclis-i ma'kûd-ı mezkûrda zu'emâdan olub Bolu Sancağından kazâ-i mezbûr Bendereğli nahiyesinden Soğanlı ve diğeri Soğanlı nâm karye ve gayrıdan yirmi dokuz bin yedi yüz otuz yedi akçe icmâllü zeâmet'e berât-ı şerîf-i âlişân ile mutasarrıf olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Osman Ağa bin Zülfikarın vech-i âtî üzere vekîl(i) olub Süleyman bin Ahmed ve Ali bin Abdürrahim şahâdetleriyle sâbit ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan işbu bâ'isü'l-kitâb Mehmed Ağa bin Ahmed mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb berât-ı şerîf-i âlişân ile mutasarrıf olduğum mârrü'z-zikr gedik timârın arâzîsinden olub Soğanlı nâm karyede vâki' mahdûd ve mu'ayyen iki aded çiftlik arâzîsine karye-i Soğanlı ve Deliler ve Kocabelen (günümüzde Aydınlar'a tâbi' mahalle) ve Aydınlar(günümüzde Ereğli) ve Yörükler ve Hacullu(günümüzde mahalle) ve Sücüllü(günümüzde köy) ve Kocaoğlu ve Gökler nâm karyeler ahâlileri zirâ'at ve hırâset eyledikleri arâzîlerin a'şâr-ı şer'iyye ve rüsûm-ı örfiyyesini vekîl-i mezbûr ahz u kabz etmekle suâl olunub kasr-ı yedine tenbîh olunması matlûbumdur dedikte gibbe's-suâl vekîl-i mezbûr Mehmed Ağa cevabında zikr olunan kurâ müvekkilim mûmâileyh Osman Ağa'nın zeâmeti olan mârrü'z-zikr Soğanlı ve Diğeri Soğanlı mülhâkatından olub defter-i icmâl ve mufassala Ereğli nahiyesinde Soğanlı'da [...görünmüyor...] yerine ve Martlı yerine iki mevzi'de(n) çiftlik ta'bîri ile bir çiftlik elli dönüm ve bir çiftlik altmış tahmînen iki mevzi'de yüz on dönüm olmak üzere iki aded çiftlikden mâ'adâ da müdde'î-i mezbûrun

alâka ve medhali olmadığını müş'ir yedinde olan fermân-ı şerîf ve berât-ı âlişânda ve hudûdnâmesi'nde dahi tastîr-i tahdîd olunmağla ve bundan akdem bâ-fermân-ı âlî müvellâ ve tobrak kadısı efendiler mahâll-i nizâ'un üzerine varub akd-i meclis-i şer'-i mübîn eylediklerinde mezbûr Mustafa'nın mahzarın(d)a yedinde olan berât-ı şerîf-i âlişân ve bir kıt'a sûret defterhâne'ye tastîr olunan çiftlik-i Soğanlı'da Martlı yerine yüz altmış altı akçe yazı ile ve yine çiftlik der karye-i Soğanlı Çağışlar yerine üç yüz otuz iki akçe mukayyed bulunub zeâmet-i mezkûr kurâsından bâlâda zikr olunan Soğanlı ve Deliler ve Kocabelen ve Aydınlar ve Yörükler ve Hacullu ve Sücüllü ve Kocaoğlu ve Gökler nâm karyeler müdde'î-i mezbûrun yedinde olan berâtında ve sûret-i defterinde isimleri mukayyed bulunmamağla müdde'î-i mezbûr bî-vech-i mu'ârazadan men' birle kibel-i şer-i mutahharadan yedime verilen hüccet-i şer'iyye Defterhâne-i âmireye(veya -de) bâ-fermân-ı âlî hıfz olunub sûreti ile taraf-ı şehri bârîden müdde'î-i mezbûr mu'ârazası men' birle fermân-ı cihân-mutâ' dahi i'tâ olunmuşdur deyû def'-i mukâbele edüb bir kıt'a hüccet-i şer'iyye suret(i) ile fermân-ı şerîfibrâz eyledikde ba'de'n-nazar müdde'î-i mezbûr Mustafa Ağa'nın müvâcehesinde feth ü kırâat olunub gıbbe'l-istintak müdde'î-i mezbûr Mustafa Ağa cevabında kazıyye bâlâda vekîl-i merkûm Mehmed Ağa'nın takrîr eylediği vech üzere olunub mazmûn-ı hüccet-i şer'iyye min külli'l-vücûh vekîl-i merkûm Mehmed Ağa'nın kelimât-ı meşrûhasında mutâbık olduğu bi't-tav'i's-sâf ve'r-rızâ ikrâr ve i'tirâf etmeğin müdde'î-i mezbûrun iddiâsı hilâf-ı vâki' olub sûret-i defter ve berât-ı şerîf ve hüccet-i şer'iyye nâtik olduğu üzere vekîl-i merkûmun takrîri vâki'a mutâbık olmağla bir def'a şer'le görölüb kanûn üzere istimâ olunan da'vânın bir daha istimâ' hâiz olmadığını müş'ir kütüb-i fikhiyyeden sadrû's-şerî'a kitâbında izâ kadâ el-kadı ve refea(veya rafea) hükme hû ilâ âhirin yecibu aleyhi adaiühü ve kezalike Mühimmâti'l-Müftû ulu kitâbda velâ yasîru mâdiyen fi'l-müstesnâ deyû buyurulmağın bâde'l-yevm sâlifü'l-beyân Soğanlı ve Deliler ve Kocabelen ve Aydınlar ve Yörükler ve Hacullu ve Sücüllü ve Kocaoğlu ve Gökler nâm karyeler müdde'î-i mezbûr Mustafa Ağa müdâhale etmemek üzere bî-vech-i mu'ârazadan men' birle mâ hüve'l-vâki' bi't-taleb ketb olundu.

Fi'l-yevmi's-sâdis aşer min-Cemâziyelâhir hamse aşer ve mie ve elf. (1115)

Şuhûdü'l-hâl: Ali Ağa bin el-Hâc Süleyman, Mehmed Ağa bin Halil Ağa, Ali Ağa bin Ahmed, Ahmed bin Yusuf, Durmuş bin Muslu, Hüseyin Beşe (bin) Şaban, Ali bin Şaban, Mehmed bin Ali, Ahmed Beşe bin Ahmed, Ahmed el-Harâm, İsmail el-Harâm ve gayruhüm.

[99.]

Karye-i Gebe-i Diğer timâr-ı Piri Beg tâbi-i Ereğli.

[Sahh]

Bolu Sancağında Bendereğli Nahiyesinde Mekruz nâm karye ve gayrîden ze'âmete mutasarrıf olan Gedikli Dergâh-ı Âlî çavuşlarından Hüseyin Çavuşun ze'âmetinin baş kalemi olan sâlifü'z-zikr Mekruz karyesi ve mülhakâtından olan Melikiddin ve Söküler-i Diğer nâm karyelerde(n) defterde mukayyed zemînler için yine livâ-i mezbûrda Gerede Nahiyesinde Kandak nâm karye ve gayrîden yirmi üç bin altı yüz yirmi iki akçe ze'âmete ber-vech-i tekâ'üd mutasarrıf olan Müteferrika Ali bundan akdem yüz yirmi dokuz(1716/1717) senesinde Defterhâne-i Âmire'de hıfz etdirdiği hüccet ile ze'âmet karyeleri arâzîsinden olmak üzere müdâhale etmekle sâdır olan emr-i âlişân mücebince mahâllinde(n) mûmâileyh Hüseyin Çavuş'un vekîli Ahmed Efendi demekle ma'rûf kimesne merkûm mütekâ'id Ali ile mürâfa'a-i şer' olduklarında(n) mûmâileyh Hüseyin Çavuşun müsterekleriyle mutasarrıf olduğu sâlifü'z-zikr ze'âmet karyelerinin defterde mukayyed zikri mürûr eden zemînler ber müceb-i defter-i hâkânî mûmâileyh Hüseyin Çavuş ile müstereklerinin ze'âmetleri aklâmından olub hasımları merkûm mütekâ'id Ali'nin benim ze'âmetim baş kalemi olan Kandak karyesinin aklâmından Bendereğli kazâsında vâki' Gebe Divan ve Gebe-i Diğer karyesinin hudûdları dâhilindedir deyû a'şâr ve rüsûma ahz ve kabzı hilâfdır deyû Bendereğli kazâsından yetmiş iki nefer kimesneler meclis-i şer'de alâ-tarîki'ş-şehâde inhâ ve ihbâr etmeleriyle mezkûr Ali'nin ol zemînlerden kasr-ı yedine tenbîh ve fuzûlî ahz ve kabz edüb güzeşte mahsûlün mezkûr Ali'den şer'an tahsîli lâzım geldikde Bendereğli nâibi Mevlânâ Mehmed -zîde ilmühû- arz etmekle merkûm Hüseyin Çavuşun hasmı tarafından mukaddem kayd olunan hüccetin kaydı terkîn ve ilgâ ve bu def'â verilen arz ve hüccet mücebince zabt ettirülüb hasmı mezbûru mu'âraza ve müdâhale ettirmek bâbında sâdır olan fermân-ı âlî mücebince Dîvân-ı Hümâyûn tarafından emr-i şerîf tahrîr olunmağla vech-i meşrûh üzere Defterhâne-i Âmire'de olan hüccet-i mezbûrenin kaydı terkîn ve ilgâ olunmak üzere işbu ilmühaber kâimesi verildi.

Fî 27 Şevvâl 1140. (8 Haziran 1728)

[100.]

Karye-i Gebe-i Diğer timâr-ı Piri Beg tâbi-i Ereğli.

Mekruz nâm karyeden ze'âmete mutasarrıf Hüseyin Çavuşun ze'âmet-i mülhakâtından Melikiddin ve Söküler-i Diğer nâm karyelerde olan ze'âmetleri için Kandak nâm karyeden ze'âmete mutasarrıf tekâ'üd Müteferrika Ali'nin Gebe Divan ve Gebe-i Diğer karyesinin hudûdu dâhilidedir deyû yirmi dokuz senesinde hıfz etdirdiği hüccet Defterhâne'den ilgâsı için Dîvân tarafından emr-i şerîfısdâr ve işbu ilmühaber kâimesi verilmekle hüccet-i mezbûr mahâllinden ilgâ ve fermân kisesinde hıfz olunmuştur.

Fî 27 Şevvâl 1140. (8 Haziran 1728) [Sahh]

[101.]

Karye-i Soğanlu ve Diğer Soğanlu, timâr-ı kâtib Ahmed velde-i Mahmud, tâbi'-i Ereğli.

Sultan Hisarı mustahfazân gedik timârları mutasarrıflarından İsmail ibn-i Mehmed nâm sipâhi ile Bolu Sancağında ze'âmete mutasarrıf Osman ibn-i Zülfikar nâm za'imîn beyenlerinde nizâ'-ı kesîreleri olduğundan Defterhâne-i âmire'ye Benderegli nahiyesinden Soğanlu nâm karye mahâlline kayd etdirdikleri hüccet(in) terkîn ve ilgâsıçün verilen fermân-ı âlî Dîvân kaleminde alikonulub Defterhâne'ye gelen ilmühaber (İlm-i haber) kâimesi mücebince hüccet-i merkûm mahâllinden ilkâ olunmuştur.

Fî evâhir-i Şevval sene 1138. [Sahh]

[102.]

Karye-i Soğanlu ve Diğer Soğanlu, timâr-ı kâtib Ahmed velde-i Mahmud, tâbi'-i Ereğli.

[Sahh]

İ'lâmı mücebince amel olunub Defterhâne'de hıfz oluna (deyû) buyruldu.

Ma'rûz-ı dâ'î-i Defterdar oldur ki;

Müddeî Mustafa'nın yedinde olan hüccet-i şer'iyyesi mücebince yüz on dönüm yeri vardır. Hasım olan Mehmed dahi mezkûr yüz on dönüm yere mu'âraza ve müdâhalesi yoktur, fermân men-lehü'l-emrindir.

...Mühür...

[103.]

Karye-i Soğanlu ve Diğer Soğanlu, timâr-ı kâtib Ahmed velde-i Mahmud, tâbi'-i Ereğli.

Ta'allaka bimâ fihî, nazarü'l-fakîr es-Seyyid Ali el-kadı bi-askeri Rumeli

-gufîra lehû-

...Mühür...

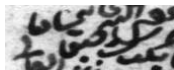
El-emru kemâ zükire fihî nemekahü'l-fakîr ileyhe te'âlâ Receb el-kadı bi-Bendereğli.

-gufîra lehû-

...Mühür...

El-emru hasbema zükire fihî nemekahû el-fakîr ileyh Sübhânehû ve te'âlâ Ramazan bin Bekir el-kadı [...] ⁶⁵ el-me'mûr bi rü'yethî hâzihi'l-kaziyye bi'l-emri'l-âlî -ufiye anhu-

Husûs-ı âti'l-beyânı mahallinde bi-hasebi's-şer'i's-şerîf istimâ' ve fasl için gedik(-i) mensûh timâra mutasarrıf İbrahim Bey yediyle bu hakîr Bendereğli Kâdısı efendiye hitâben emr-i şerîf-i cihân-mutâ' vârid olub imtisâlen li-emri'l-âlî Bendereğli kazâsına tâbi' karye-i Soğanlu'da mensûh yeri demekle ma'rûf mevzi'de zeyl-i kitâbda mastûru'l-esâmî-i müslimîn akd-i meclis-i şer'-i mutahhar olunub karye-i Soğanlu'dan ve gayrîden yirmi dokuz bin yedi yüz otuz yedi akçe eşkinci [... Görünmüyor...] ze'âmete mutasarrıf el-Hâc Dervîş nâm zaîm gelüb mahâll-i mezkûr mensûh yerinde kadîmden mûmâileyh İbrahim Bey'in re'âyâlarının fuzûlen üzerine konub da'vet-i şer' için Mevlânâ Hâfız Abdullah Efendi ve Ahmed Beşe ibn-i Mehmed ve Ali bin Ahmed

irsâl olunub da'vet-i şer' olundukda adem-i itâ'atini geliüb mahâllinde ihbâr eylediklerinde(n) ba'de't-tescîl li-küllî(?) mazmûn-ı fermân-ı şerîf Defterhâne-i âmire'mde mahfûz olan rûznâmçe-i hümayûn'a ve defter-i icmâl ve mufassala mürâcaat olundukda mensûhat icmâlinde ve kuyûdunda olan çiftlik yerlerinde eşkinci timârının alâkası yokdur nizâ'ları sınır nizâ'ı olduğu taktîrce mahallinde(n) ehl-i vukûf ve bî-garez(-i) müsinn ü ihtiyâr ve mu'temedün-aleyh âdemlerin alâ-tarîki's-şehâde ihbârları ile amel olunur deyû bi'l-fi'l Defter Emîni iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim Ahmed Nazmî -dâme mecdühû- arz ve i'lâm etmeğin Defter Emîni i'lâmî mücebince amel olunmak emrim olmuşdur deyû buyurulmağın imtisâlen-leh karye-i mezkûr Soğanlu'da mûmâileyh İbrahim Bey gedikli timârı mülhakâtından kadîmden zabt edegeldüğü çiftlik-i Kazılı der-karye-i Soğanlu ve çiftlik-i Çağışlar der-karye-i Soğanlu ve çiftlik-i Kısır Turali tâbi'-i Soğanlu deyû berât ve sûret-i defterinde mukayyed çiftliklerinin sınırları ahâlî-i vilâyetden mu'temedun aleyh bî-garez(-i) müsinn ve ehl-i vukûf doksan beş yaşında el-Hâc Süleyman bin el-Hâc Mehmed ve yine müsinn Mustafa Efendi eş-Şeyh ve Şaban bin Osman ve Mehmed Ağa ibn-i Mahmud ve Hafîb Mehmed Efendi ve Receb bin Muslu ve Ahmed bin Mahmud ve Ali bin Ahmed ve Mustafa Beşe ibn-i Mahmud ve Halil bin Şaban ve Mehmed Ağa ve Ramazan Halife ve Mustafa Bey ve Halil Halid vesâir cemm-i gafîr ve cemm-i kesîrden istihbâr olundukda mensûh-i mezkûr çiftlik arâzîsinin hudûdu taraf-ı garbîsi Soğanlu deresinden Büyük ırmağa inüb andan Büyükyörükler içinde Büyükmeşeden Karkın köprüsüne andan Öz sıra sınır meşesine andan Gûristân kayasına andan Yayabeyi toprağı sınuru andan Yağız deresine andan Karlık Gerişine andan hudûd-ı evvel ile muayyen yer tahmînen elli dönüm yerdir ve karye-i Soğanlu'da mevzi'-ı âhirde hudûd-ı evveli magrib tarafı geniş sıra aşağı taraf Karasu deresine dere sıra Karaman köprüsüne andan Burnaz sınırına andan Eski Ramak yerine andan Çayırklar çördlenine andan Kara Ahmed evi yerine andan geniş sıra Gökler değirmenin arkına yukarı Karapınar Gerişine andan hudûd-ı evvel ile muayyen ve mahdûd tahmînen almış dönüm yer cem'an iki mevzi'de yüz on dönüm yerler ve bir mikdâr ...görünmüyor... mensûh timâr toprağındandır kadîmden bu ana değin mensûh timâr tarafından mûmâileyh İbrahim Ağa'nın gedik timârına mutasarrıf olan eslâfi ve kendi mutasarrıf olub eşkinci tarafından ve yayabeği tarafından dahl ve taarruz olunmaz ve yine karye-i mezkûre Soğanlu'da iki yüz dönümden mütecâviz sınuru muayyen zâim-i mezbûrun ve tahmînen yirmi dönüm mikdârı sınuru muayyen yayabeği yeri olub ve dahi muayyen sınırlı âher sipâhîleri yerleri olub cümlesine karye-i Soğanlu deyû

ta'bîr olunur ve meşhûr ...görünmüyor... olan minvâl-i meşrûh üzeredir deyû her birileri alâ-tarîki's-şehâde ihbâr etmeleriyle alâ vukû'ihî bi'l-ibtigâ ketb olundu.

Tahrîren fî'l-yevmi'l-hâmîs ve'l-işrîn min Recebi'l-mürecceb li-sene seb'a ve mi'e ve elf. (1107)

Şuhûdü'l-hâl: Hafız Abdullah el-imâm, İbrahim Beşe ibn-i Mahmud, Ahmed bin Mehmed, Hüseyin bin Mustafa, Oruç bin Ramazan, Ramazan bin İsa, Monla Receb ibn-i Hasan, Himmî Beşe ibn-i Abdullah, Durmuş Kethüda, Ali Beşe ibn-i Ahmed, Mustafa bin Ali, Receb bin Halil, Osman bin Muslu, Sefer bin Ömer, Mehmed bin İsa, Halil bin İsa Bâlî, Sefer Beşe Bâlî, Sefer bin Mehmed, Mustafa Beşe ibn-i Abdullah, Mehmed Beşe ibn-i Mehmed, mine'l-huddâm ve gayruhüm mine'l-huzzâr.

[104.]

Karye-i Eğerciler timâr-ı Ahmed Paşa ber vech-i tekâ'üd, tâbi'-i mezbûr.

Zikr olan karye Rumeli Beğlerbeğisi iken mütekâid olub vefat eden Şemsi Ahmed Paşa merhûma temlik olunub mülknâme-i hümayun mücebince sebt-i defter olundu.

Fî 9 Rebî'ü'l-evvel sene 990.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkî'î.

[105.]

Karye-i Karapınar, hâssa-i Ahmed Paşa -yessera'llâhü mâ-yeşâ'- tâbi'-i Konrapa.

Zikir olunan karye Rumeli beylerbeğisi iken mütekâ'id olub vefât eden Şemsi Ahmed Paşa'ya hüdâvendigâr Sultan Selim Hân hazretleri temlik ediüb mülknâme-i hümayûn verilüb zikir olan mülknâme tecdîd olunub deftere sebt olunmak fermân olmağın sebt olundu.

Fî-Rebî'ü'l-evvel sene 990.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkî'î.

[106.]

Basdik nâm-ı diğer Paçık, hâssa-i Ahmed Paşa ber-vech-i tekâ'üd tâbi'-i Konrapa.

Mezbûr karye merhûm hüdâvendigâr Sultan Selim hazretleri Rumeli beylerbeyiliğinden mütekâ'id Şemsi Paşa merhûma temlik edüb mülknâme-i hümayûn vermiş dahi mülknâme tecdîd olunub deftere sebt olunmak fermân olmağın sebt olundu.

Fî-Rebî'ü'l-evvel sene 990.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkî'î.

[107.]

Enhar-ı Çeltük der-Kâza-i Konrapa hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh.

Nehr-i Efteni tohum aded-i(?) büzük.

24 müdd 14 keyilçe

Kürekçi nefer: 25, Hâsıl: 8995

Efteni nâm karye ahâlîsi südde-i sa'âdet'e gelüb Konrapa çeltüğü enhârından olmak üzere hîn-i tahrirde nehr-i karye-i Efteni üzerine yirmi dört müdd ve on dört kile çeltük tohumu ile yirmi beş kürekçi kayd olunmağla mezbûrlar dahî çeltük-i zer' ve emînlere verilür iken merhûm ve mağfürun-leh Sultân Orhân -tâbe serâhû-zemânlarında karye-i mezbûre re'âyâsını nehr-i Milan'ın üzerinde vâki' cisir-i kebîr ta'mîrine ta'yîn ve iki yüz elli seneden mukaddem yerlerine muafnâme verilmeyüb bu âna gelince karyelerinde mîrî çeltük zer' olunmayub iki yüz seneden berû cisir-i mezbûri karye-i mezbûre ahâlîsi iktizâ etdikçe müceddeden binâ ve ta'mîr lâzım geldikçe ta'mîr edüb bu âna değîn çeltük emînleri tarafından çeltük mutâlebesiyle müdâhale olunmaz iken köprü hizmetine ta'yîn olundukları vakitte defter-i icmâlde olan çeltük kaydı sehven üzerlerinden ref' olunmayub hâlî üzere kalmağla hâlâ çeltük emîni olan Abdullah ve müştarekleri çeltük mutâlebesiyle te'addî etmeleriyle mukaddemâ men' u def' için emr-i şerîf isdâr etdiklerinde yine mündefi' olmayub defter-i icmâlde kalan kayd-ı atîk mücebince ümerâ-i küb⁶⁶ têt'addî etmeleriyle hem cisir hizmetine ve hem çeltük vermekle bir vechile ızrârları olmamağla karye-i mezbûre ahâlîsi feth-i hâkânî'den berû köprücüler olub karyeleri kurbunda ve nehr-i Milan ile Efteni gölü müctemi' olduğı mahâllde(n) Arab ve Aceme giden tarîk-i âmmda Efteni

⁶⁶ Küb: hep, bütün, cümle. Kamûs-ı Türkî

cisr-i azîminin köprücülere olup nehr-i Milan tuğyân eyledikçe ...görünmüyor... ve senede müceddeden binâ ve müte'addiden ta'mîre muhtâç ve ziyâde asîr olmağla hizmetleri mukâbelesinde avâriz ve mîr-i livâ maktû ve subaşuları vesâir tekâlîfden bi'l-cümle muâf ve müsellemler olup yedlerinde atîk ve cedîd ahkâm-ı şerîfeleri olmağla cisr-i mezburun ta'mîri mîrîye ve ebnâ-ı sebîle lâzım ve mühim olmağla fîmâ-ba'd Konrapa voyvodaları tarafından çeltük teklifi ile rencîde olunmamaları için müekkid emr-i şerîf verilmek üzere baş defterdâr Mehmed i'lâm etmeğın defter-i icmâl (ve) mufassalı getürdüb Efteni nâm karye ahâlîsi Efteni köprüsü tesmiye olunan cisr-i azîminin köprücülere olup hizmetleri mukâbelesinde hâne-i avârizdan ve mîr-i livâ maktû'undan ve subaşularından vesâir tekâlîfden bi'l-cümle muâf ve müsellemler olmağla çeltükçilik'den ref' ve çeltük teklifi ile rencîde olunmamak üzere ber-mûceb-i emr-i âlî şerh verildi.

Fî 18 Cemâziyelâhir 1118 / 27 Eylül 1706.

Harrerehü'l-fakîr Ebubekir et-tevkîî

[...Görünmüyor...] Konrapa voyvodaları tarafından. [Sahh]

[108.]

Karye-i Tarakçı, hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh tâbi'-i Dodurga.

Mezbûr karye Şemsi Ahmed Paşa merhûma temlik olunub mülknâme-i hümayun mücebinde sebt-i defter olundu.

Fî-Rebî'ü'l-evvel sene 990.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkîî.

[109.]

Karye-i Gelmür tâbi'-i Dodurga.

Zikr olunan karye icmâle kayd olunub lâkin mufassalda yazılmayub kadı arz etdikde icmâlde bulunub mufassalda sehven yazılmayub vilâyet kâtibinin sual olunan müsveddesinde bulunmağın kayd olunmak fermân olmağın bi-ma'rifet-i mefâhirü'l-vüzerâ ve'l-hükkâm müsvedden sebt olundu.

Fî 18 Rebî'ü'l-evvel sene 985.

Harrerehü'l-fakîr Mahmud et-tevkîî.

[110.]

Karye-i Elmacık timâr-ı Ahmed ve Mehmed tâbi'-i Mudurnu

Hâsıl: 6000 [Sahh]

Zikr olunan karye icmâlde altı bin akçeye yazılıb mufassalda [...görünmüyor...] Bolu Beği ve Mudurnu kâdısı arzuhâl gönderüb zikr olan altı bin kile olduğun bildirdiği ecilden altı bin üzere deftere sebt olunmak fermân olundu.

Fî 12 Şevvâl sene 983.

Harrerehü'l-fakîr Feridun et-tevkî'û.

[111.]

Karye-i Çepni timâr-ı Mustafa Çavuş Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Mudurnu.

Ta'allaka bimâ fîhi nazaru el-fakir es-Seyyid Ali el-kâdî be-asker-i Rum eli.

...Mühür...

El-emru kemâ zükire fîhi, nemakahü'l-fakir ileyhi sübhânehû ve ta'âlâ, Ahmed el-Kırımî el-muvellâ hilafehu, bi-medîneti İznikmid, el-me'muru bi-istimâ' hazîhi'l-kasdu bi'l-emri'l-âlî.

-gufire lehû-

...Mühür...

Emir buyrulduğu üzere husûs-ı âtî'z-zikrin üzerine varulub ba'de'l-keşif ve'l-beyân erbâb-ı tîmardan olub Dîvân-ı Anadolu çavuşlarından râfî'u'l-kitab Mehmed Çavuş ibn-i Ömer Medîne-i İznikmid'de meclis-i şer'-i enver lâzîmü'l-münevverde(n) erbâb-ı timârdan olub Dîvân-ı Âlî çavuşlarından Süleyman Çavuş ibn-i İbrahim mübâşereti ile medîne-i mezbûreye ihzâr olunan es-Seyyid Yahya Bey ibn-i Mürsel mahzarında üzerine da'va ve takrîr-i kelâm edüb bâ-berât-ı âlişân mutasarrîf olub Mudurnu kazâsında vâki' Çepni nâm karye defter-i icmâl ve mufassal'da müstakil ve başka benim timârım olub ve merkûm es-Seyyid Yahya Bey'in dahi berât-ı âlişân gâib ani'l-meclis iki nefer şerîkleri ile mutasarrîf oldukları Çepni nâm karye mezbûrlara müstakil ve başka tahrîr ve icmâl buyurulub her birimizin âherin karyesinde bir vechile alâka ve medhalimiz olmayub lâkin zikr olunan karyelerimiz beynlerinde vâki' olub kadîmü'l-eyyâmdan bu ana gelince timâr-ı mezbûra mutasarrîf olanların hukûk ve rûsûmunu alugelmiş iken işbu kiblesi ve şarkî taraflarından Çağlayan nehri ve

şimâli tarafından hâlî dağlar ve garbi tarafından Kûh-ı Gev suyu ile mümtâz iki kıt'a tarlaların ve işbu mahsûs ve müşâhid etrâf-ı erba'ası hâlî dağlar ile mümtâz yirmi keyl tohum istî'âb eder tarlanın ve yine işbu mahsûs ve müşâhid şarki tarafından tarîk-i âmm ve kiblesi tarafından Cürmoğlu ve garbi tarafından Mahmud Efendizâde ve şimâli tarafından hâlî dağlar ile mümtâz tarlanın ve yine işbu mahsûs ve müşâhid kible ve garbi taraflarından tarîk-i âmm ve şimâli ve şarki taraflarından Mehmed bin Hüseyin tarlası ile mümtâz tarlanın ve yine işbu mahsûs ve müşâhid garb tarafından el-Hâc Haydar oğlu mutasarrıf Arif nâm tarla ve kiblesi tarafından mîrî çayır ve şarki tarafından bayır ve şimâli tarafından tarîk-i âmm ile mümtâz tarlanın ve yine işbu mahsûs ve müşâhid kiblesi tarafından hâlî bayır ve şark ve şimâli tarafından Sürmelü İmâm tarlaları ve garbi tarafından tarîk-i âmm ile mümtâz tahmînen kırk keyl tohum istî'âb eder tarlanın ve'l-hâsıl üzerine varulub keşf ve müşâhede ve etrâf-ı erba'aları tahdîd ve ta'yîn olunan elli kıt'a tarlaların hukûk ve rüsûmlarını kadîmü'l-eyyâmdan timâr-ı mezbûra mutasarrıf olanların alugelmiş iken ve bir vechile dahl îcâb etmez iken istishâb hâlâ mugâyir merkûm es-Seyyid Yahya Bey iki senedir hukûk ve rüsûmunu fuzûlen ahz u kabz edüb bana küllî gadr ve hayf etmeğın hâlen merkûm es-Seyyid Yahya Bey'den suâl ve zikr olunan ol mikdâr tarlalardan kasr-ı yed ve bana teslim olunmak üzere mezbûra tenbîh olunması matlûbumdur dedikte gibbe's-suâl merkûm es-Seyyid Yahya Bey'in cevabında karye-i mezbûre mukaddemâ babam bâberât-ı âlişân yirmi sene mutasarrıf ve ba'dehû on beş senedir ben dahi mutasarrıfım müddet-i mezbûrede babam ve ben müdde'î-i mezbûr Mehmed Çavuş'un minvâl-i muharrer üzere keşf ve tahdîd etdüdüğü elli kıt'a tarlalardan hukûk-ı şer'iyye ve rüsûm-ı örfiyye almadık ve lâkin şerîklerimiz ile ben mutasarrıf olduğumuz timârımız mülhakâtından imiş bilinmemek ile talep ve ahz olunmadı müddet-i medîde-i mezkûra bilâ-nizâ' zamân-ı mürûr ve merkûm Mehmed Çavuş mutasarrıf olduğu timâra mutasarrıf olanlar hukûk ve rüsûmunu ahz u kabz eylemişlerdir hâlen hakîk(a) hâlâ vâkıf olmağla iki seneden berû ol mikdâr tarlaların hukûk ve rüsûmunu ahz u kabz eyledim deyû ikrâr ve i'tirâf edüb bâkî kelâmı şer'an semâ' ve istimâ'a kâbil olmayub minvâl-i muharrer üzere bilâ-nizâ' müddet-i mürûr eden da'vânın şer'an ve kânûnen istimâ'ı memnû' olmağın ber-minvâl-i muharrer keşf ve tahdîd olunan elli kıt'a tarlalardan merkûm es-Seyyid Yahya kasr-ı yed ve seneteyn-i mezkûreteynde ahz u kabz eylediği hukûk ve rüsûmunu müdde'î-i merkûm Mehmed Çavuşa teslim etmek üzere merkûm es-Seyyid Yahya Beğ'e ba'de'l-tenbîh karye-i mezbûre etrafında

vâki' kurâlarda sâkin seneleri yetmiş ve seksen senelerini mütecâviz [...] ⁶⁷nâm karyede vâki' Câmî'-i şerîfnde hatîb olan Osman Efendi ibn-i Mustafa ve Akyokuş karyesinden el-Hâc Mustafa bin Ahmed ve Tosunlar nâm karye sükkânından Ali Bey ibn-i Mustafa ve Hatîb Hüseyin Efendi ibn-i Mehmed ve Hatîb Süleyman Efendi ibn-i Mustafa ve Mehmed Bey ibn-i Kenan ve Gav(u)s ibn-i Mehmed ve Süleyman ibn-i Mehmed ve Mehmed ibn-i İbrahim ve Mustafa ibn-i Mehmed ve Ali ibn-i Hüseyin ve Eyüb ibn-i el-Hâc Bayram ve sâir cem'-i kesîrden dahi bi'l-ihyât suâl olundukda fi'l-hakika ber-minvâl-i muharrer keşf ve herbirisinin etrâf-ı erba'ası ta'yîn olunan elli kît'a tarlaların hukûk ve rüsûmunu merkûm Mehmed Çavuş'un hâlâ mutasarrıf olduğu timârına bâberât-ı âlişân altmış sene mukaddem mutasarrıf olanlar bilâ-nizâ' ahz u kabz edüb merkûm es-Seyyid Yahya Bey'in hâlâ mutasarrıf olduğu timârını mutasarrıf olanların dahl ve hukûk ve rüsûmunu ahz u kabz eyledikleri istimâ' dahi etmedik deyû herbirileri bi-tarîki'-ş-şehâde ihbâr eylediklerinden sonra mezbûr Mehmed Çavuş'un yedinde Şeyhülislâm -sellemehü's-selâmî- hazretlerinden fetvâ-yı şerîf olub ibrâz eyledikde zeyd-i sipâhî'nin timârı arâzîsinden olmak üzere kadîmden zabt ve tasarruf olunub öyle olduğu meşhûr ve mütevâtir olan arâzî için kurbunda timâra mutasarrıf olan Ömer ve benim tîmârım arâzîsindendir deyû da'va ve meşhûr ve mütevâtirin hilâfına beyyine ikâmet eylese mesmû'a ve makhbûle olur mu? el-Cevab: olmaz. Ve bu sûretde mürâfa'a oldukları kâdı Amr'un da'va-yı merkûmesi istimâ' ve meşhûr ve mütevâtirin hilâfına ikâmet eylediği beyyinesini kabûl ve ol arâzî Ömer'un tîmârı arâzîsinden olmak üzere hükm edüb hüccet verse hükmü nâfiz ve hücceti mu'tebere olur mu? el-Cevab: olmaz deyü buyurulmağın mâ vaka 'a bi't-taleb ketb olundu.

Fî selh-i Zi'l-kâdetü'ş-şerîfe li-sene isnâ 'aşere mi'ete ve elf. (1112)

Şuhûdü'l-hâl: el-Hâc Mahmud ibn-i Halil, el-Hâc Mehmed ibn-i el-Hâc Muslu, İbrahim Efendi Kıyemîzâde, Ali Ağa ibn-i Mehmed Ağa, Yahya Çelebi Karakızade, Murad Ağa ibn-i Abdülkerim, Ali Beg ibn-i Mustafa, Ahmed Ağa ibn-i Mustafa, Mehmed Beg ibn-i Mustafa, Halil Koca ibn-i Fethi, el-Hâc Mehmed ibn-i İbrahim, Muhib Mehmed Çelebi ibn-i Abdalbaki, İmam Mustafa Efendi ve gayruhüm.

[112.]

Karye-i Çepni timâr-ı Mustafa Çavuş Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî ber-vech-i ze'âmet, tâbi'-i Mudurnu.

⁶⁷ ازدای

[Sahh]

Hüccet-i şer'iyesi mücebince amel olunmak için Defterhâne'ye kayd olunub sûret verilmek buyruldu. Fî 18 Zilhicce sene 112.

Defterhânesi görüle.

İcmâldir:

Timâr-ı der-livâ-i Bolu, karye-i Çepni tâbi'-i Mudurnu fî sene: 1150

Yekûn ma'a gayrihâ: 6883 (an icmâl)

Vech-i meşrûh üzere mukayyedir:

Nahiye-i Mudurnu der-livâ-i Bolu, Mehmed Çavuş an-çavuşân-ı defter(dar)-ı eyalet-i

Anadolu, Karye-i Çerçin tâbi'-i Mudurnu fî sene: 1150

Yekûn ma'a gayrihâ: 6883

Yekûn ma'a gayrihâ: 9388 (sene 1112)

Mufassaldır:

Nahiye-i Mudurnu der-livâ-i Bolu, Karye-i Çepni-i Diğer,

Neferân: 5, Hâric zemîn: 13, üç evlek yeri tâbi'-i Mudurnu hâricden ekilir. (an

Mufassal)

Hâsıl:

Resm-i çift ve bennâk: 81, Resm-i zemîn: 330, Hınta: 63/300

Yekûn ma'a gayrihâ: 1150

İcmâldir:

Ze'âmet-i der-livâ-i Bolu, karye-i Çepni tâbi'-i Mudurnu fî sene: 3000, Karye-i

Çepni-i Diğer tâbi'-i Mudurnu fî sene: 3397

Yekûn ma'a gayrihâ: 20999. (an icmâl)

Vech-i meşrûh üzere mukayyedir:

Nahiye-i Mudurnu der-livâ-i Bolu, Yahya Bey veled-i Mürsel, Karye-i Çepni tâbi'-i

Mudurnu fî sene: 3000, Karye-i Çepni-i Diğer tâbi'-i mezbûr fî sene: 3397. (sene

1112)

Yekûn ma'a gayrihâ: 20999

20000 (icmâl)

6000 (akçesine mutasarrıf)

Mufassaldır:

Nahiye-i Mudurnu der-livâ-i Bolu, Karye-i Çepni, Neferân: 122, Âsiyâb aded: 5, Hâric zemîn: 17, bir evlek yeri tâbi'-i Mudurnu hâricden ekilir. (an Mufassal)

Hâsıl:

Resm-i çift ve bennâk: 1169, Resm-i zemîn-i hâric: 330, Hınta: 5/500

Yekûn ma'a gayrihâ: 3397

Bu Dahi:

Nahiye-i Mudurnu der-livâ-i Bolu, Karye-i Çepni-i Diğer, Neferân: 35, Âsiyâb: 2, Hâric zemîn: 28, bir evlek yeri tâbi'-i Mudurnu hâricden ekilir. (an Mufassal)

Hâsıl:

Resm-i çift ve bennâk: 489, Resm-i zemîn-i hâric: 528, Hınta: 3/300

Yekûn ma'a gayrihâ: 3000

Fî 18 Zilhicce sene 112.

[113.]

Karye-i Sarialan, timâr-ı Mustafa tâbi'-i Kıbrısçık.

Dergâh-ı âlî çavuşlarından Mehmed Çavuş mu'allâya gelüb Bolu Sancağında Mudurnu nahiyesinde Papas nâm karye ve gayrîden otuz dokuz bin dokuz yüz kırk bir akçe ze'âmet aklâmından Kıbrıs nahiyesinden yedi bin akçe yazusu olan Sarialan nâm karye-i kadîm muharrir kalemiyle yedi mudd çeltük zirâ'at olunur deyû hâsıl kayd olunmuş iken bin yüz doksan dokuz senesinde hâric ez-defter deyû beş akçe sipâhîlik ulûfesi mukâbelesinde karye-i mezbûre yeni mukâta'a olmak üzere beher sene mîrîye otuz bin akçe vermek şartıyla mukâta'a etmeğle mezbûr Mehmed Çavuş mâl-ı mukâta'asın kendüsü vermek üzere iltizâm edüb ze'âmet-i mezbûrun mâ'adası çürük ve bî-hâsıl olmağın maktû'unu ref' ve vaz'-ı kâdimi üzere mahâlle tashîh olunmak recâ etmeğın mufassal ve icmâlden Sarialan nâm karyenin hâsılı tahtında muharrir kalemiyle kayd olan yedi mudd çeltük dahi âherin bir dürlü müdâhalesi yokdur deyû

Defter Emîni kalemiyle arz ve karye-i mezbûre mîrî mukâta'alarından ol(un)mağla hâric ez-defterdir deyû Bursa kalemine müceddeden mîrîye nef'i vardır deyû kayd olunub ulûfesi yeri Zulfikar'a verildiğün Başdefterdâr Ali Efendi i'lâm etmekle defter-i icmâl ve mufassalı getürdüb vech-i meşrûh üzere maktû'unu ref' ve ze'âmete ilhâk olmak üzere maktû'unu ref' eyleyesin deyû bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla sebt-i defter olundu.

Tahrîren fî-evâhir-i Rebî'ü'l-âhir sene 1203.

[114.]

Karye-i Karadoğan der-Divan-ı Kayı, timâr-ı Piri tâbi'-i Kıbrus.

Vassâlede tafsîlen şerh olunduğu üzere Karadoğan karyesinde göl kenarında kâin mer'a-ı kadîm olan mahâllde beher hafta Çehâr-şenbe günlerinde müceddeden pazar güşâdı husûsuna irâde-i aliyye-i vekâlet-penâhî şeref-sudûr buyrulmuş olmağın ol bâbda sâdır olan fermân-ı âlî mücebince tashîh ve sebt-i defter olundu.

Fî 15 Zi'l-hicce, sene 285 (29 Mart 1869)

El-fakîr el-hâc Mehmed Raif, (et-tevki'î)

[115.]

Karye-i Karadoğan der-Divan-ı Kayı, timâr-ı Piri tâbi'-i Kıbrus.

İkâme-i Bazar-ı Karye-i Karadoğan 'da göl kenarında kâin mer'a-ı kadîm olan mahalde beher hafta yevmi Çehâr-şenbe.

Bolu Sancağı dâhilinde Kıbriscık kazasında bazar olmadığın ahâlîsi levâzımât-ı zarûriyyelerini mübâya'a ve tedârik etmek üzere mesafe-i baîde de bulunan Bekbazarı (Beypazarı) ve Bolu kazâları(na) gidüb gelmekde düçâr-ı meşakkat olduklarından zikr olunan Kıbriscık kazâsında vâki' Karadoğan karyesinde göl kenarında kâin mer'a-ı kadîm olan mahâllde beher hafta Çehâr-şenbe günlerinde müceddeden bazar küşâdı hususu ba-mazbata inhâ' olunmuş olmakdan nâşî kûyud-ı lâzımıyye '(ye) mürâca'at olunduk da mahâll-i mezkûr ze'âmet dâhilinde olduğu cihetle bazar-ı mezkûrun yevm-i mezbûrda ikâme olunması husûsuna müesâ'ade-i aliyye erzân kılındığı hâlde Defterhâne-i âmire'de olan kayd-ı mahâllî tevkî'î tashîhi olunmak üzere başka ve mahâlline ifâde-i hâli mütezammın başka iki kit'a emr-i şerîfisdârı ve Vâridât

Muhâsebesine ilm ü haberi verilmek üzere tesviyesi husûsu Mâliye Nezâret-i Celîlesi ve Defter Emânet-i behiyesinden ifâde ve i'lâm ol vechile icrâsı husûsuna irâde-i aliyye müte'allik olarak mücebince ifâde-i hâli mütezammın diğêr emr-i şerîf tasdîr kılınmış olmağın kâza-i mezbûrede beher hafta Çehâr-şenbe günleri müceddeden bazar ikâme ve küşâd olunmak üzere Defterhâne-i âmire'de olan kayd-ı mahâllî müceddeden tashîh olunmak için bu hakîre hitâben sâdır olan fermân-ı âlî mücebince tashîh olundu.

Fi 15 Zi'l-hicce, sene 285 (29 Mart 1869)

El-fakîr el-Hâc Mehmed Raif, (et-tevkî'î)

[116.]

Çeltük-i Kıbrus an hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh, Sarualan nâm karye çeltük zirâ'at ederler.

Tohum

26 müdd 9 kile

Hâsıl: 25000

[117.]

Çeltük-i Kıbrus an hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh, Sarualan nâm karye çeltük zirâ'at ederler.

[117.1.]

Devletlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun. Bolu Sancağında çeltük enhâr-ı Kıbrus mukâta'ası ber-vech-i mâlikâne bu kulları üzerine olub Defter-i Hakânîde çeltük-i mezbûru Sarualan karyesi ahâlîsi zirâ'at etmek üzere otuz altı mudd dokuz kile tohum kayd olunub karye-i mezbûrun kâdim(i) çeltük [... Görünmüyor...] re'âyâsıyla Pavlu ve Kozca ve Çeltükderesi karyeleri re'âyâlarından dahi el-yevm çektük-i mezbûru zer' eden re'âyâsından kura-i mezbûrenin sair hânekeş re'âyâsı beyninde münâza'ât-ı kesîreden [... Görünmüyor...] mezbûrede çeltük zer' eden re'âyâ hânekeş re'âyâdan tefrîk ve temyîzi için bundan akdem sâdır olan emr-i şerîf mücebince ma'rîfet-i şer' ile tahrîr ve tarîk-i şer'den memhûr ve mümzâ defter verilmekle mukaddemâ verilen emr-i şerîf derkenâr ve ma'lûm-ı devletleri buyruldukda fîmâ-ba'd kat'-ı nizâ' düstûrül-amel olmak için mahâllinde tahrîr (ve) defter-i Hakânîde hıfz ve sûret verilmek bâbında emr ü fermân devletlü Sûltanımıdır.

Bende-i el-Hâc İsmail.

[117.2.]

İzzetlû Defterdâr Efendi görüb i'lâm eylesin deyû buyruldu.

[Sahh]

Telhîs mûcebince hıfz olunub sûret verilmek buyruldu. Fî 20 Safer sene 1127.

Arz-ı bendeleri budur ki; Derkenar olunduğu üzere Bolu Sancağında vâki' senede otuz bir bin akçe olan çeltük enhâr-ı Kıbrus ve Sarıalan mukâta'ası ber-vech-i mâlikâne mutasarrıf olmak üzere sâhib-i arzuhâl kullarının uhdesinde olub mîrî tohum zirâ'at eden kadîm çeltük re'âyâsı avârizdan mu'âf olub mürûr-ı eyyâm ile çeltükcü ve hâricde olan avârizkeş re'âyâ ile mülhakât ve birbirleriyle nizâ'dan hâlî olu(nu)b mukâta'anın ihtilâline bâ'is olmağla mîrî tohum zirâ'at eden kadîm çeltükcü re'âyâsı Bolu voyvodası ma'rifetiyle tahrîr ve defteri mahâlline kayd ve kat'-ı nizâ' olunmak üzere yüz yirmi altı senesinde emr-i şerîf verilüb sâdır olan emr-i âlî mûcebince ma'rifet-i şer' ile tahrîr ve müzmâ defteri verilmekle düstûr'l-amel olmak üzere defteri defter-i hakânîden hıfz olunub sûret verilmek bâbında istid'â-yı inâyet eder, ma'lûm-ı devletleri buyruldukda emr ü fermân devletlû sultânım hazretlerininindir.

[Kuyruklu İmza]

[117.3.]

Verilen fermân derkenâr

Defterhâne'den derkenâr

Pavlu ve Mudurnu kâdisına ve Bolu Voyvodasına hüküm ki;

*El-Hâc İsmail -zide kadruhû- dîvân-ı hümayûnuma arzuhâl edüb çeltük enhâr-ı Kıbrus ve Sarıalan mukâta'asına ber-vech-i mâlikâne uhdesinde olub mukâta'a-i mezbûr mutasarrıf mîrî tohum zirâ'at eden kadîm çeltük re'âyâsı avârizdan mu'âf olub mürûr-ı eyyâm ile çeltükcü ve hâricde olan avârizkeş re'âyâ ile mülhakât(?) ve birbirleriyle dâimâ nizâ'dan hâlî olmayub mukâta'anın imtisâlen leh(û) bâ'is olmağla mîrî tohum zirâ'at eden kâdim çeltükcü re'âyâsı Bolu voyvodası ma'rifetiyle tahrîr ve defter ve mahâlle kayd ve kat'-ı nizâ' olunmak üzere emr-i şerîfrecâ etmeğın Hazîne-i âmiremde mahfûz olan Bursa mukâta'ası defterlerine nazar olundukda mukâta'a-i mezbûrenin senede mâlî otuz bir bin akçe mâl ile ber-vech-i mâlikâne mutasarrıf olmak üzere el-Hâc İsmail Ağa'nın uhdesinde olduğu mukayyed olmağla vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf verilmek bâbında arz telhis(özet anlamında) oldukda telhis mûcebince fermân-ı âlî sâdır olmağın fî gurre-i Şa'bân sene 1126 târih-i mezbûrda emr-i şerîf verildiği mastûr ve mukayyedir, **Fermân devletlû sultânım hazretlerininindir.***

Fî 5 Safer sene 1127.

[Kuyruklu İmza]

[117.4.]

Mufassaldır:

*Nahiye-i Kıbrus der-livâ-i Bolu, Çeltük-i Kıbrus an hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh,
Sarualan nâm karye çeltük zirâ'at ederler.*

Tohum: 36 mudd 9 kile, Hâsıl: 25000 (an Mufassal)

Bu Dahi:

Nahiye-i Kıbrus der-livâ-i Bolu, Karye-i Sarualan timâr, tâbi'-i mezbûr.

Neferân: 216, Zemîn-i hâric: 39, üç mudd ile dört mudd çeltük ekülür.

Hâsıl

Resm-i çift ve bennâk: 3967, Resm-i arûs ma'a tapu-yı zemîn ma'a bâd-ı hevâ: 559,

Yekûn ma'a gayrihî: 7000. (an Mufassal)

Bu Dahi:

*Nahiye-i Kıbrus der-livâ-i Bolu, Karye-i Pavlu nâm-ı diğêr Susuz timâr, tâbi'-i
mezbûr.*

Neferân: 13, Hâric zemîn: 11

Hâsıl

Resm-i çift ve bennâk: 94, Resm-i arûs ma'a tapu-yı zemîn: 80

Yekûn ma'a gayrihî: 2405 (an Mufassal)

İcmâldir:

*Hâshâ-i hümayûn der-livâ-i Bolu, Karye-i Güneyyakası tâbi-i Konrapa, Çeltük-i
Kıbrus, Sarualan nâm karye çeltük zirâ'at ederler.*

Tohum: 36 mudd 3 kile

Hâsıl: 25000

Yekûn ma'a gayrihî: (an İcmâl)

Derkenâr şüüd, Fî 11 Safer sene 1127.

[Mührü: Kuyruklu İmza]

[117.5.]

Çeltükcü re'âyâsının mu'âfiyyetleri var mıdır, derkenâr.

Çeltük enhâr-ı Kıbrus ve Sarialan mukâta'ası İsmail Ağa'nın ber-vech-i mâlikâne uhdesinde olduğu defterde mastûr olup mu'âfiyyetleri kaydı Bursa kaleminde ma'lûm değildir fermân devletlü sultânım hazretlerindir.

Fî 2 Rebî'ü'l-evvel sene 1127. [Kuyruklu İmza]

[118.]

Çeltük-i Kıbrus an hâssa-i pâdişâh-ı âlempenâh, Sarualan nâm karye çeltük zirâ'at ederler.

Bâ'is-i tahrîr-i kalem bâdî-i tastîr-i rakam oldur ki, çeltük enhâr-ı Kıbruz ve Sarialan mukâta'asına ber-vech-i mâlikâne mutasarrıf olan el-Hâc İsmail Ağa'ya bile bu fakîr Pavli kâdisına hitâben vârid olan emr-i âlînin mazmûn-ı münîfnde çeltükcü re'âyâsı avârizdan mu'âf olunmağın hânekeş re'âyâsı ile beyyinlerinde olan nizâ'ları mukâta'a-i mezbûrun ihtilâline bâ'is oldukları vâki' ise kadîm çeltükcü re'âyâlarından oldukları şer'an sâbit ve zâhir olanları ale'l-esâmî tahrîr ve defter ve hazîne-i âmire defterlerine kayd olunmak üzere memhûren Dersâadet'e irsâl olunmak buyurulmağın imtisâlen leh(û) mücebince(uyulması gereken buyruk gereğince) ale'l-esâmî tahrîr olunan çeltük re'âyâsı defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur.

Tahrîren el-yevmi's-sâbi' min-şehr-i Şevvali'l-mükerrem li-sene sene sitte ve ısrîn ve mieteyn ve elf.

Karye-i Sarialan: Eyyûb ibn-i Hacı Mustafa, Osman ibn-i Mehmed, Hüseyin ibn-i Resul, Diğer Osman ibn-i Hızır, Hüseyin ibn-i Mehmed, Yusuf ibn-i Veli, Mehmed ibn-i Mevlüd, Mustafa ibn-i İsmet Efendi, Hacı Bâli veled-i Deveci, Şaban ibn-i Hacı İbrahim, Hüseyin ibn-i Ali, İbrahim ibn-i Çatal, Mehmed ibn-i Şaban.

Karye-i Yalu: Mehmed ibn-i Ali, Mahmud ibn-i Dilaver, Mustafa ibn-i Hacı Ali, İsmail ibn-i Şaban, Abdülnebi ibn-i Abdullah, Mustafa ibn-i Receb, Veli Katranî ibn-i Mehmed, Resul ibn-i Mustafa.

Karye-i Kozca: *Hacı Mustafa ibn-i Hacı Emirhan, Abdülmuttalib ibn-i Yusuf, Süleyman ibn-i Mehmed, Diğer Süleyman ibn-i Gülmez, Seyyidî ibn-i Ahmed, Hüseyin ibn-i Ali, İbrahim ibn-i Hacı Mehmed, Mehmed ibn-i Süleyman Seyyidî.*

Karye-i Çalkır (veya Çalıkır): *Hacı Mustafa ibn-i Musa, Ali ibn-i Mehmed, Ali ibn-i Şaban, Mehmed ibn-i Abdullah, Sinan ibn-i Ebyed, Veli ibn-i Şaban, Ahmed ibn-i Hacı Mehmed, Mehmed ibn-i Turmuş, Halil ibn-i Yusuf.*

Karye-i Çeltükderesi: *Ali ibn-i Ebûbekir, Hüseyin ibn-i İbrahim, İsmail ibn-i Süleyman, Ahmed ibn-i Hacı Mehmed, Mehmed ibn-i Bektaş, Derviş ibn-i Hüseyin, Nasuh ibn-i Abdulkadir, Mustafa ibn-i Mehmed, Mehmed ibn-i Ali, Halil ibn-i Mehmed, İsmail ibn-i Hacı Mehmed, Mehmed ibn-i Halil, Ali ibn-i Mustafa, Ahmed ibn-i Mehmed, İbrahim ibn-i İbrahim, Ali ibn-i Mustafa, Mehmed ibn-i Mahmud, Ma'den ibn-i Hasan, Akça Mehmed, Hüseyin ibn-i Ganî, Hacı Mustafa Efendi ibn-i Eyyûb Efendi.*

Hurrîre hâze'd-defter nemekahü'l-fakîr ileyhi azze şânühû Ali el-müvellâ hilâfeten Medîne-i Mudurnu.

-ufiye anhu-

...Mühür...

...Mühür... Mutâbık mıdır

Mutâbıkdır

[119.]

Cemâ'at-i Yörükân-ı Horasanlu nâm-ı diğer Soğanlu, Bendereğli nahiyesinde kışlarlar.

[119.1.]

Dört bin beş yüz akçe yazusu olan Cemâ'at-i Yörükân-ı Horasanlu mîrlivâ hâssı olub Rumeli pâyesiyle Anadolu kazaskeri olan a'lemü'l-ulemâ'i'l-mütebahhirîn Mevlânâ Hüseyin edâmallâhu fezâ'ilehû'ya hatt-ı hümâyûn ile temlik olunan Simeil(Semail) nâm karye ve gayri karyelerin hudûdu dâhilinde olub cümleten cemâ'at mülkiyyet üzere müşârünileyh hazretlerine ihsân buyurulub defter-i icmâl ve

mufassala kayd ve tashih olunmak bâbında hükm-i şerif vârid olmağın ber müceb-i emr-i âli mülkiyyet üzere kayd ve tashih olunmuştur.

Fî 20 Zi'l-kâde sene 1054/18 Ocak 1645.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[119.2.]

İşbu Cemâ'at-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayri re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytûlmâl-i âmme ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyeye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklifinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklifinden ve konuk ve göçük akçesi teklifinden ve bedel-i siyâset ve öşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmişdir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashih olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerif vârid olmağın ber-müceb-i emr-i âli sebt ve kayd olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

[120.]

Cemâ'at-i Yörükkân-ı Keçibeglü ki Taraklıborlu nahiyesinde kışlarlar.

[120.1.]

Bu dahi cild-i evvelde tashih olunduğu üzere azametliü, faziletliü Mevlâna Hüseyin Efendi Hazretlerine temlik olunmuştur.

Fî 25 Cemâziyelâhir 1054.

El-fakîr Ahmed et-tevki 'î.

[120.2.]

İşbu Cemâ'at-i mezbûrenin re'âyâsı ve evlâd-ı re'âyâsı ve gayrı re'âyâsı ve haymâna ve evlâd-ı haymânası ve piyâde ve müslim ve evlâd-ı müslim ve kefere ve evlâd-ı kefere ve cizye ve ispence ve yâve ve kaçkun ve beytülmâl-i âmmе ve hâssa ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkûd ve bi'l-cümle hukûk-ı şer'iyye ve kâffe-i rüsûm-ı örfiyyesiyle mimmâ zükire evelem yüzker min külli'l vücûh mefruzü'l-kâlem ve maktu'u'l-kadem serbest olub avâriz-ı dîvâniye ve tekâlîf-i örfiye-i meşakkadan ve bedel-i mekkârî ve bedel-i sürsat ve bedel-i nüzûl ve nüzûl tahılından ve bedel-i güherçile ve bedel-i mütekâid ve kil ve odun ve şap ve post ve evşeng ve sansar ve zerdava teftişinden nâzır-ı nuzzâr ve ümenâ ve ummâl ve mübâşirîn-i emvâl teftişiden ve Beğler Beği (Beylerbeyi) ve Sancak Beği (Sancakbeyi) tarafından selâmiye ve na'l bahâ ve devr akçesi ve Subaşı ve Çeribaşı ve yağ ve bal ve arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve odun ve tavuk ve ördek ve güvercin (göğercin) teklîfinden ve Tersâne-i Âmire'ye müteallik Gemi kerestesi ve zift ve kürek ve seren(direği) ve top arabası mühimmâtı teklîfinden ve konuk ve göçük akçesi teklîfinden ve bedel-i siyâset ve oşr-i diyet nâmına akçe alınmaktan ve hisâr yapmaktan ve ulakdan ve suhre ve cerehordan (cerâhor) ve kulağûz alınmaktan ve devşürme oldukda yeniçeri için zimmîlerin oğulları alınmaktan mu'âf ve müsellemler olub ve mütemekkin olan re'âyâsı ve gayri re'âyâsı hâricden gelmiştir havâss-ı hümayun ve evkâf-ı selâtîn ve ze'âmet ve timâr ve emlâk re'âyâsıdır deyû min ba'd yerlerinden kaldırılmayub rencîde ve remîde olunmayub resm-i bennâk ve resm-i çift ve çift-bozan nâmına bir akçe ve bir habbeleri alınmayub yerlerinde iskân ve ibkâ olunub bir vechile dahl olunmaya deyû mufassal ve meşrûh mu'âfnâme-i hümayûn verilüb bu hakîrin kalemiyle mülkiyyet üzere Mevlâna-yı müşârünileyh Hüseyin Efendi hazretlerine mülkiyyet üzere tashih olunan kurâ ve mezâri'nin üzerlerine defter-i icmâl ve mufassalda hudûdu ve

mu'âfiyeti sebt-i defter eylesin deyû hükm-i şerîf vârid olmağın ber-mûceb-i emr-i âli kayd olundu.

Fî evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene 1055.

El-hakîr Ahmed et-tevki'î.

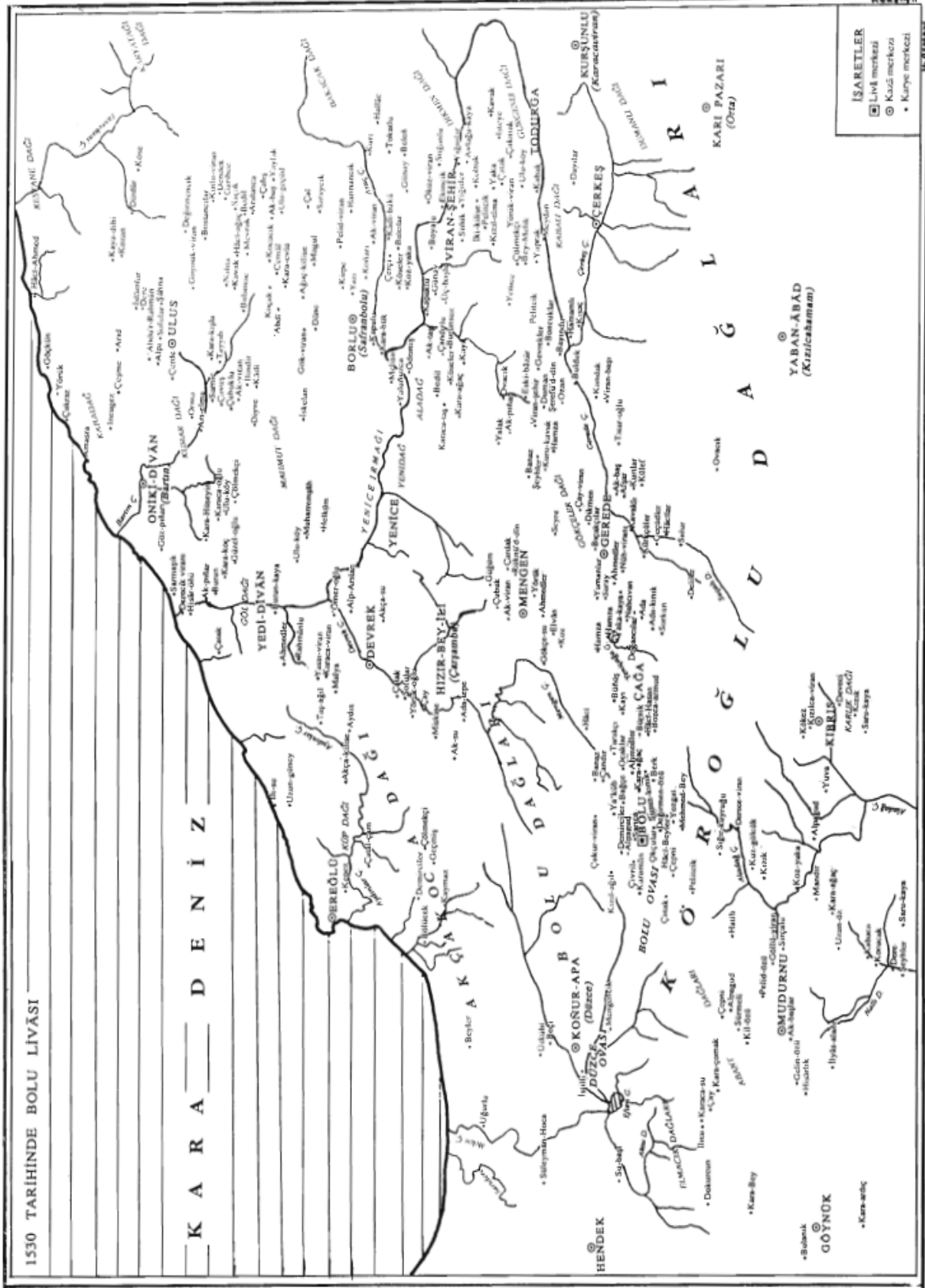
[120.3.]

Bolu Sancağında Cemâ'at-i Yörükân-ı Keçibeglü mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı saâdet-makrûn ile bi'l-fi'l Rumeli pâyesiyile Anadolu Kâdîaskeri olan fazîletlü Hüseyin Efendi'ye temlik olunan kurâ ve mezâri' ve arâzî müşârünileyh Efendi hazretleri dahi kasaba-i Taraklıborlu'da kendü malıyla binâ ve ihdâs buyurdıkları câmi' ve medrese ve imâretlerine ve tavhâne ve mekteb ve kendü malıyla cereyân ettirdiği mülk-i suya vakf etmeleriyle Koç pınarından ve Kepenek pınarından ve Kaçak pınarından getirdiği sular ve mühimmât ve masârifine ve şehrin kaldırımlarının mühimmat masârifinden ziyâde artarsa evlâd ve evlâd ve evlâda ve utekâya ve evlâdına verilüb amma ziyâde hâsıl olmazsa evlâda ve utekâya verilmeye ve mâdem ki hayatda olalar tağyîr ve tebdîl ellerinde ola ba'dehû şart olunan üzere kim mütevellî olursa zabt edüb ta'mîr etmeye cem'-i cihânın azl ve nasbı mütevellî elinde ola ve bi-vech-i kadılar ve nâibler ve hükkâm müdahale etmeye, ederlerse mütevellî amel etmeye şart-ı vâkıfa muhâlefet edenler Allâh-ü Teâlâ'nın lâ'neti ve Resulünün lâ'netine mazhar olalar deyû vakfiyeti defter-i icmâl ve mufassala kayd olunmak için bu hakîre hitâben emr-i şerîf vârid olmağla ber-mûceb-i emr-i şerîf vakfiyeti kayd olundu.

Tahrîren fî 16 Rebî'ü'l-evvel, sene 57.

El-fakir Mustafa et-tevki'î.

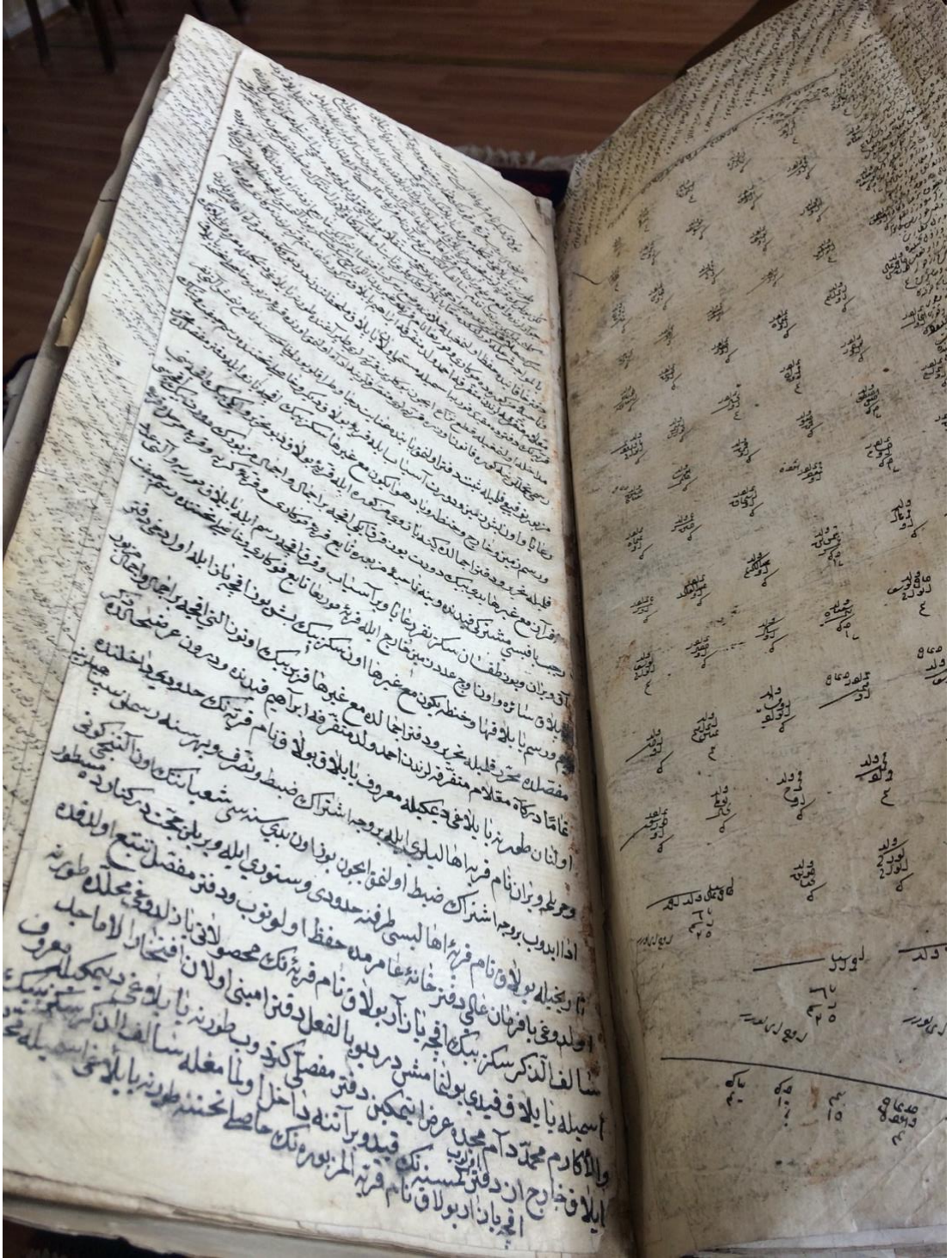
EK B: Diğer Ekler

EK B.1: 1530 Tarihinde Bolu Livâsı (Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı)

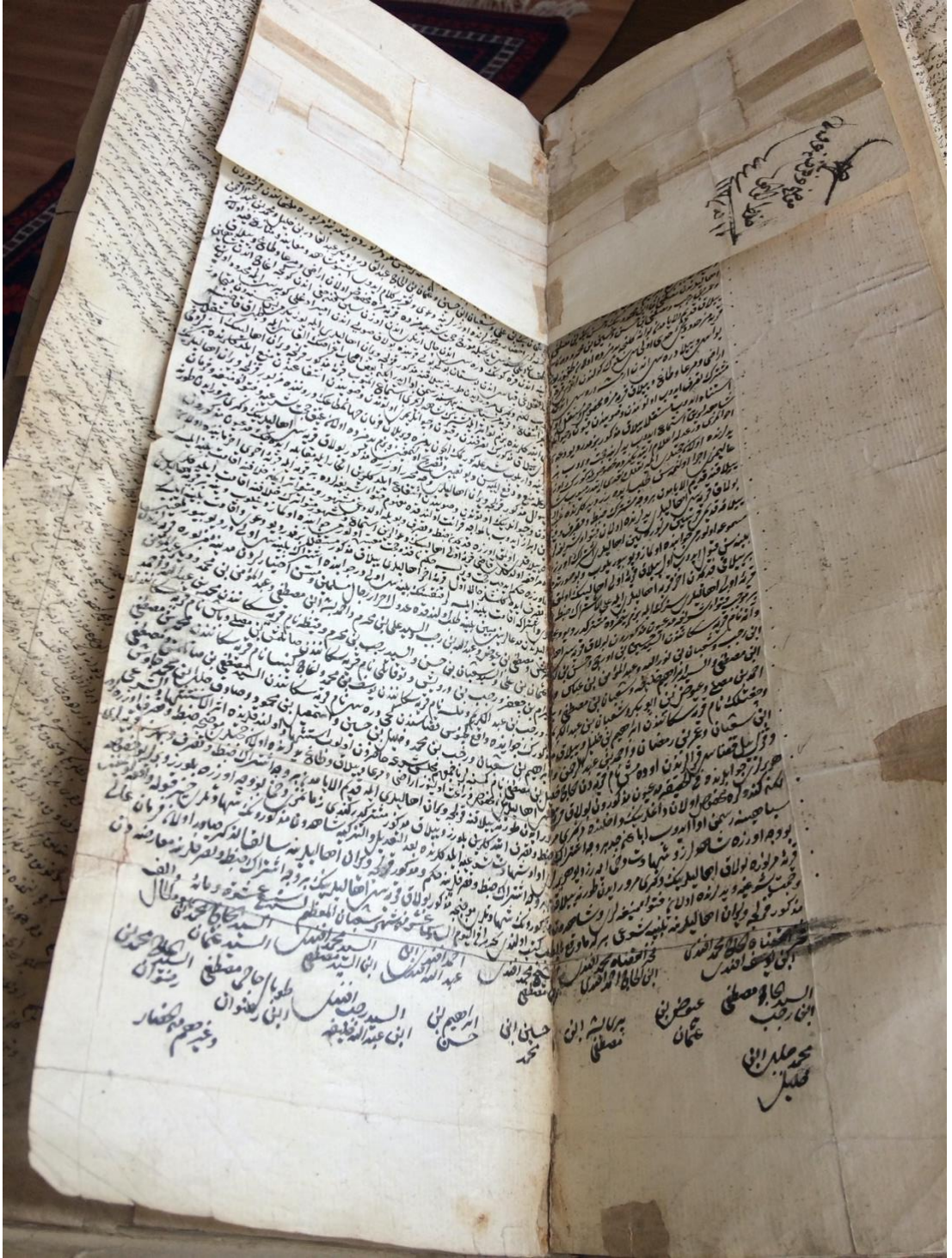

EK B.2: TD 19 ve TD 35 Numaralı Bolu Tahrir Defterleri (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

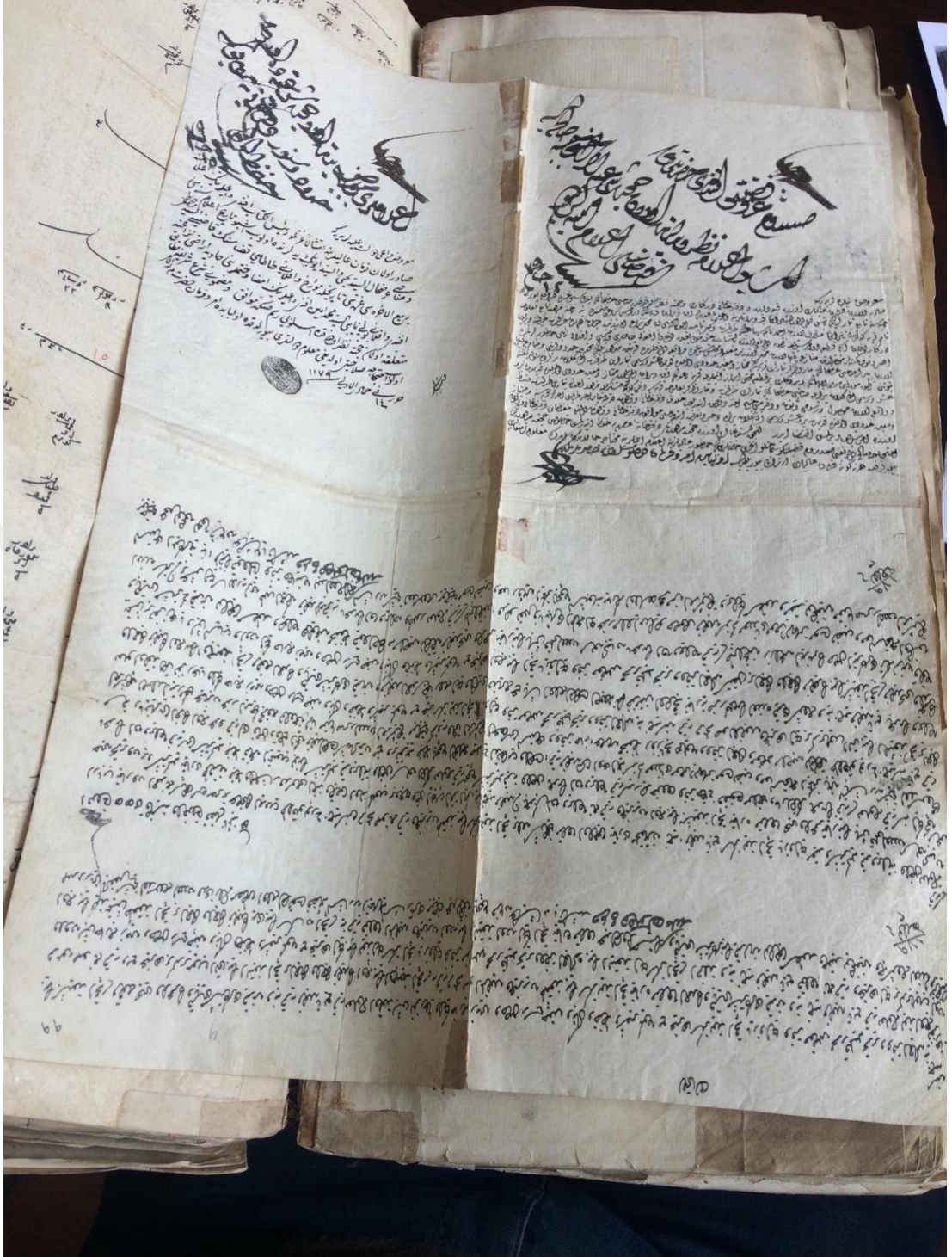

EK B.3: TD 19 ve TD 35 Numaralı Defterlerden Örnekler (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

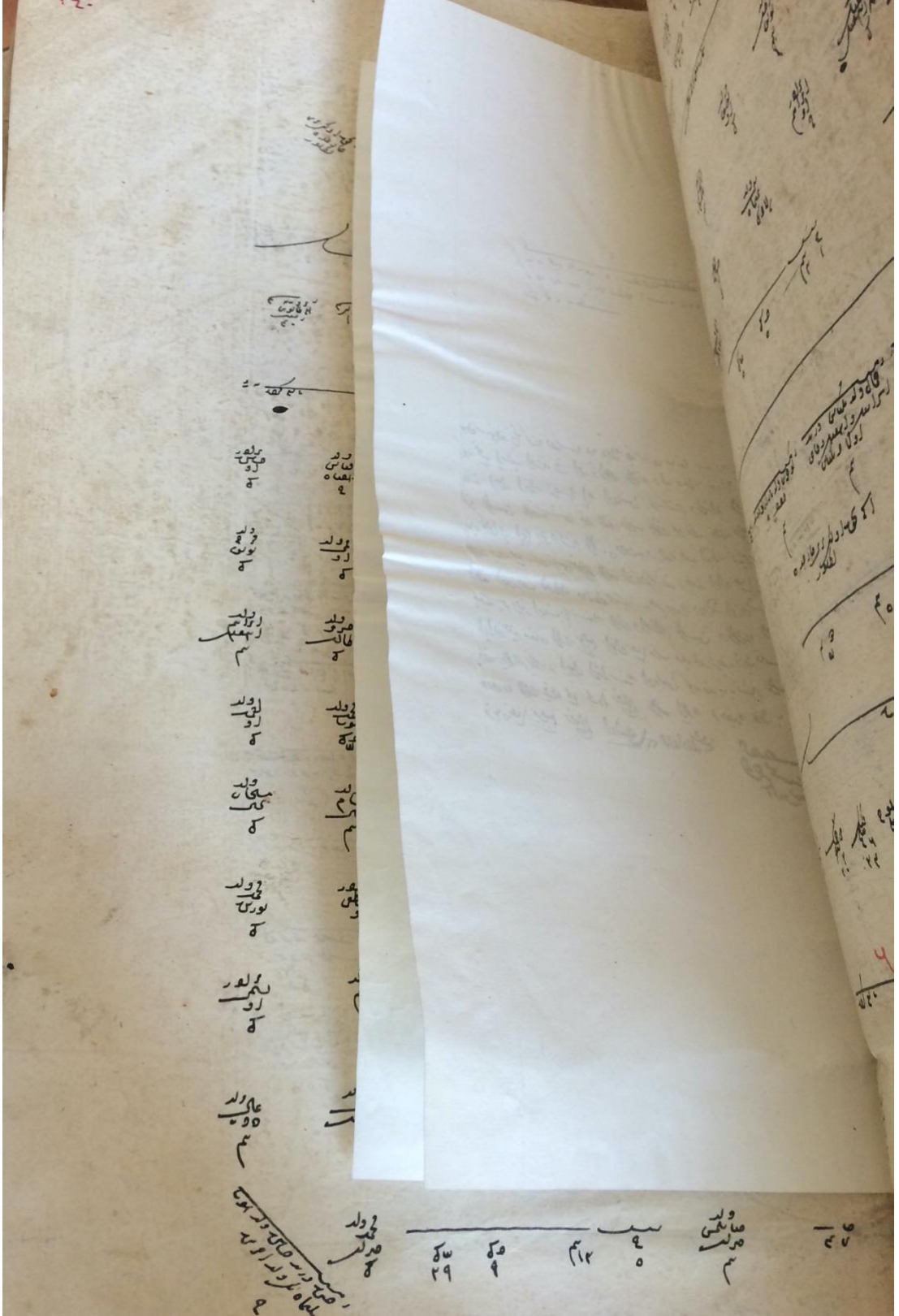

EK B.4: TD 19 ve TD 35 Numaralı Defterlerden Örnekler (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

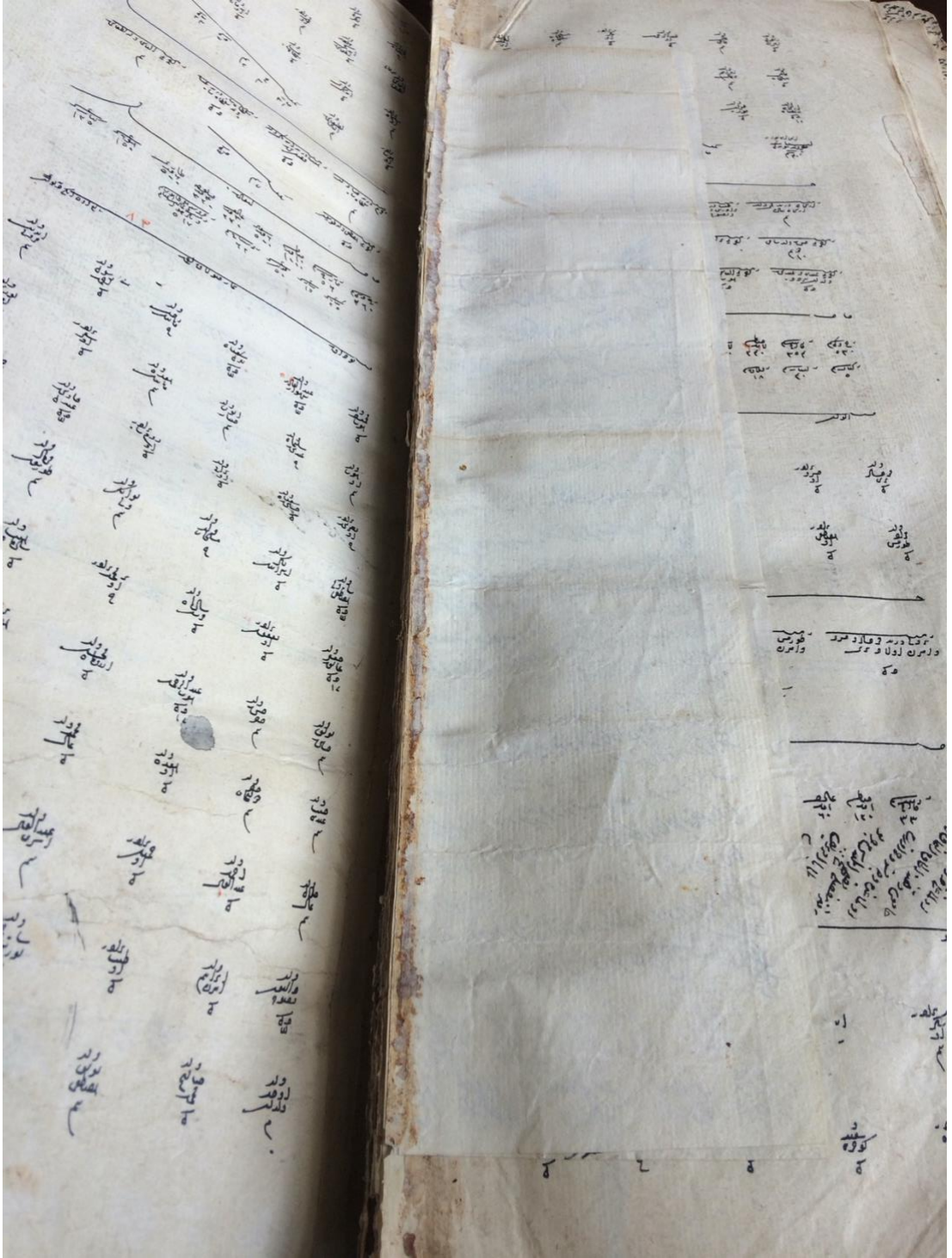
EK B.5: TD 19 ve TD 35 Numaralı Defterlerden Örnekler (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

EK B.6: TD 19 ve TD 35 Numaralı Defterlerden Örnekler (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

EK B.7: TD 19 ve TD 35 Numaralı Defterlerden Örnekler (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

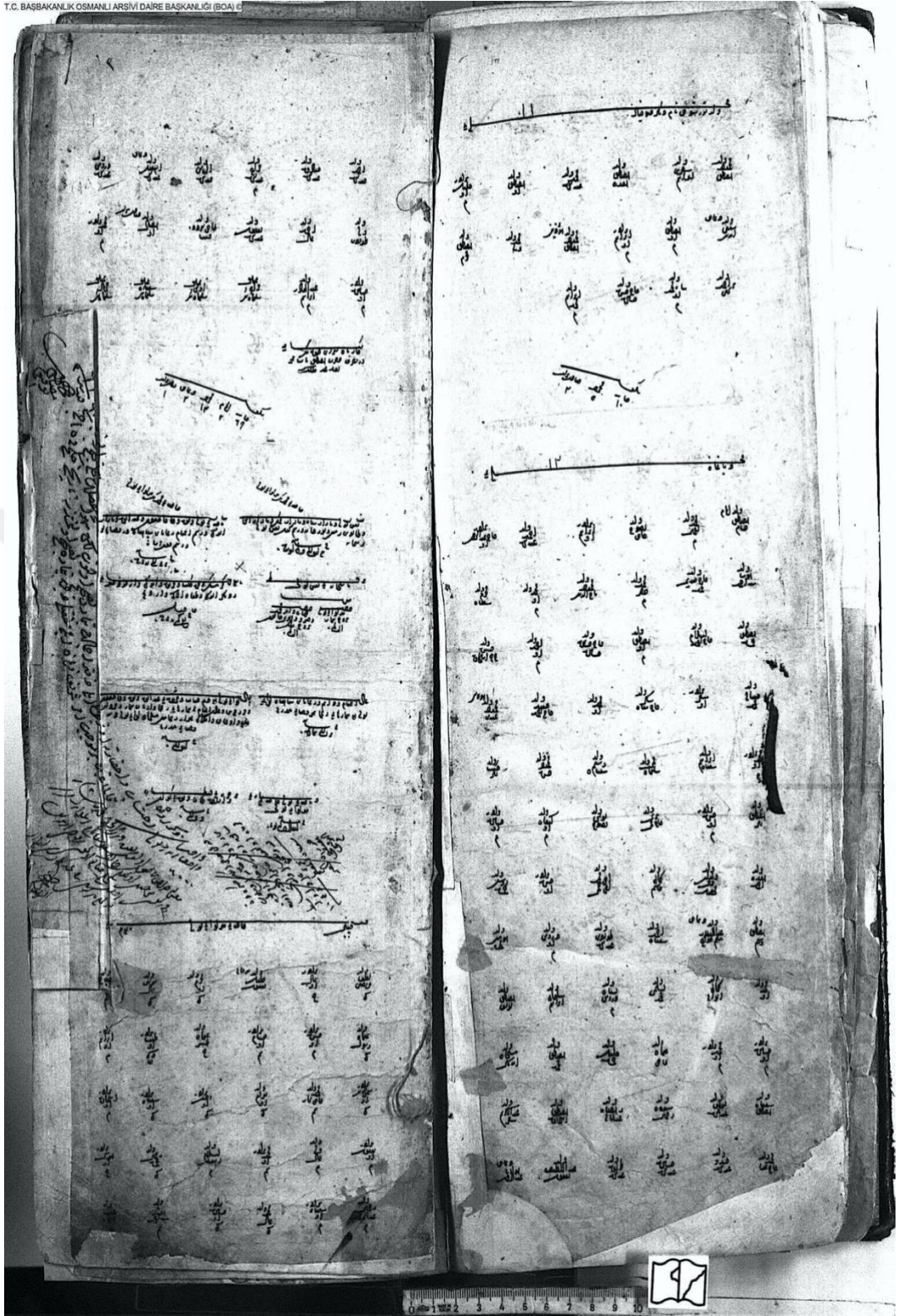
EK B.8: TD 19 ve TD 35 Numaralı Defterlerden Örnekler (Bu fotoğraf, TKGM Kuyûd-i Kadime Arşivi'nin izni ile çekilmiştir.)

EK B.9: Bolu Tahrir Defterinin Üzerinde Yapılan 26 Mart 1572 Tarihli İlk Düzeltme (Sağ alt)

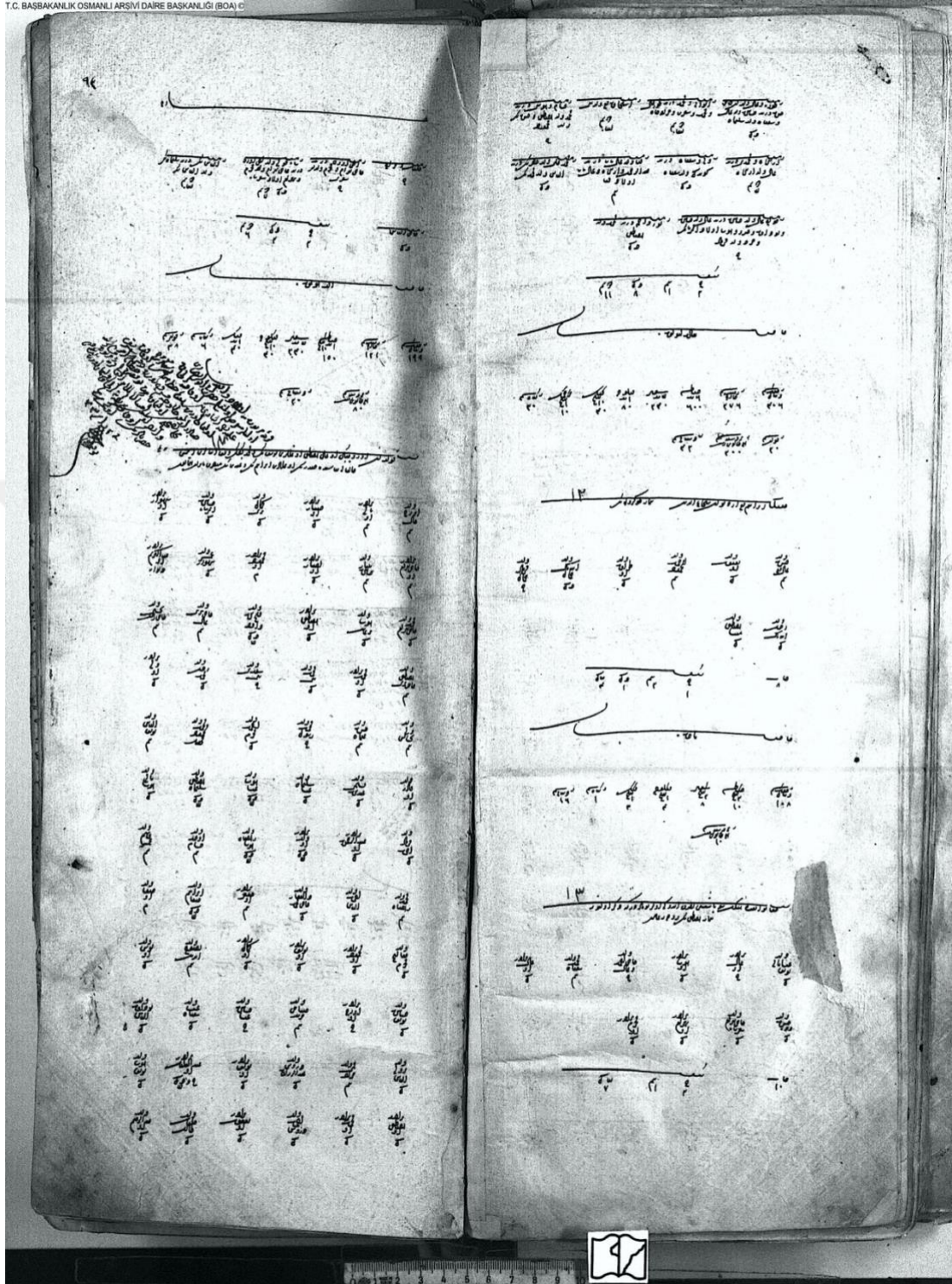

EK B.10: Livâ-i Bolu'ya Tâbi' Bulunan Kazâların Üzerlerinde Yapılan Bazı Düzeltimler

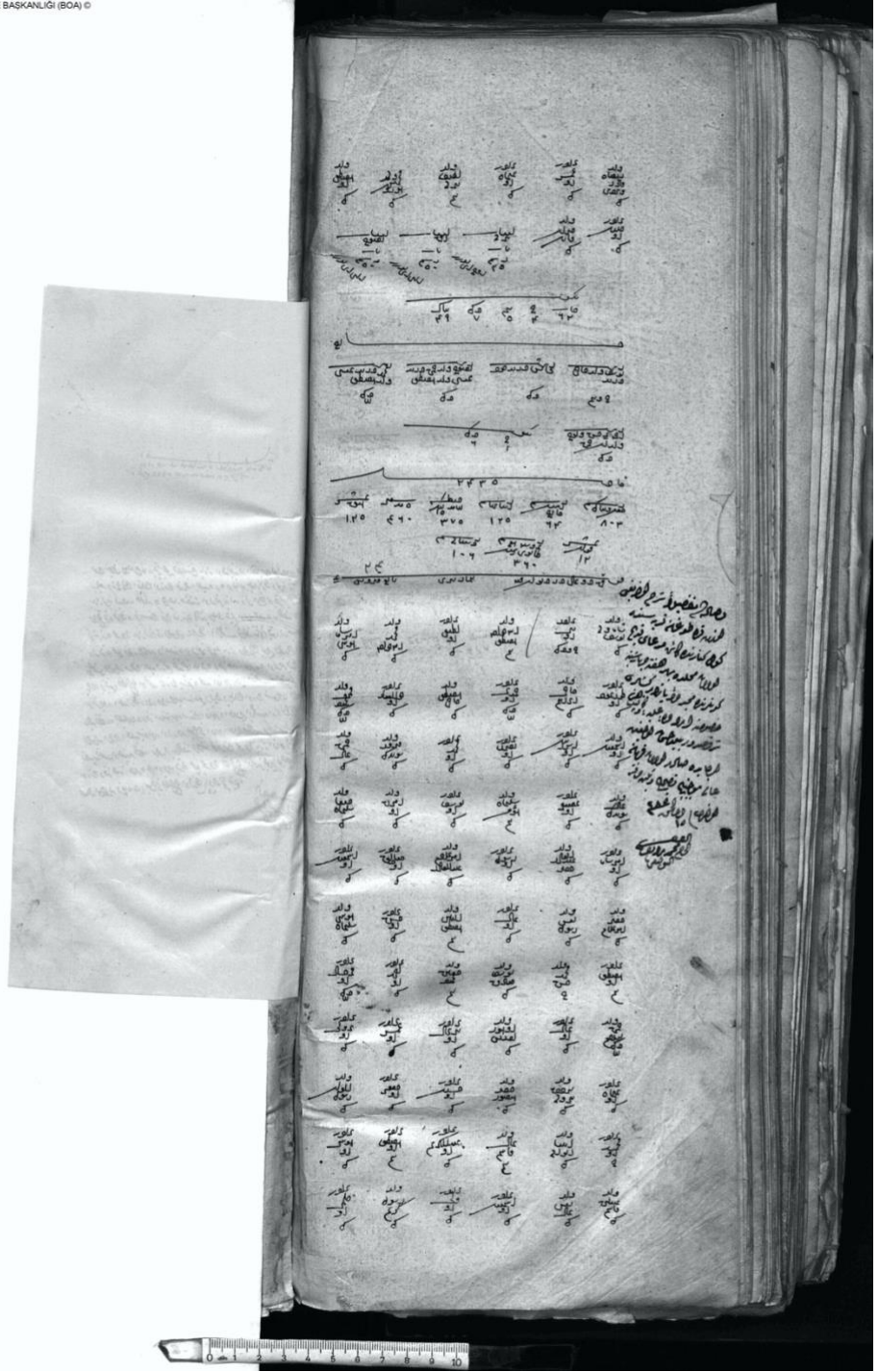

EK B.11: TD 35 Numaralı Defterin Üzerinde Birden Fazla Düzeltme Konu Olan Bir Ünite

EK B.12: TD 35 Numaralı Defterde, Karye-i Kuldân'ın Üzerine Derç Olunan Bir Düzeltim

EK B.13: Bolu Tahrir Defterinin Üzerinde Yapılan 29 Mart 1869 Tarihli Nihâî Düzeltme

ورع اولسون

و

پادشاه

۱۰۰۴ جنوری صیقل

عرض بن بیدار بود که سعادت تو و محتلو حال اغلظه

قاضی اولان حین افندی داعیلرینه اناطولی

قاضی عسکرکی صدقه و عنایت بویولق بایند

امروزه است و شوکتلو پادشاه کدر

TSMA -E

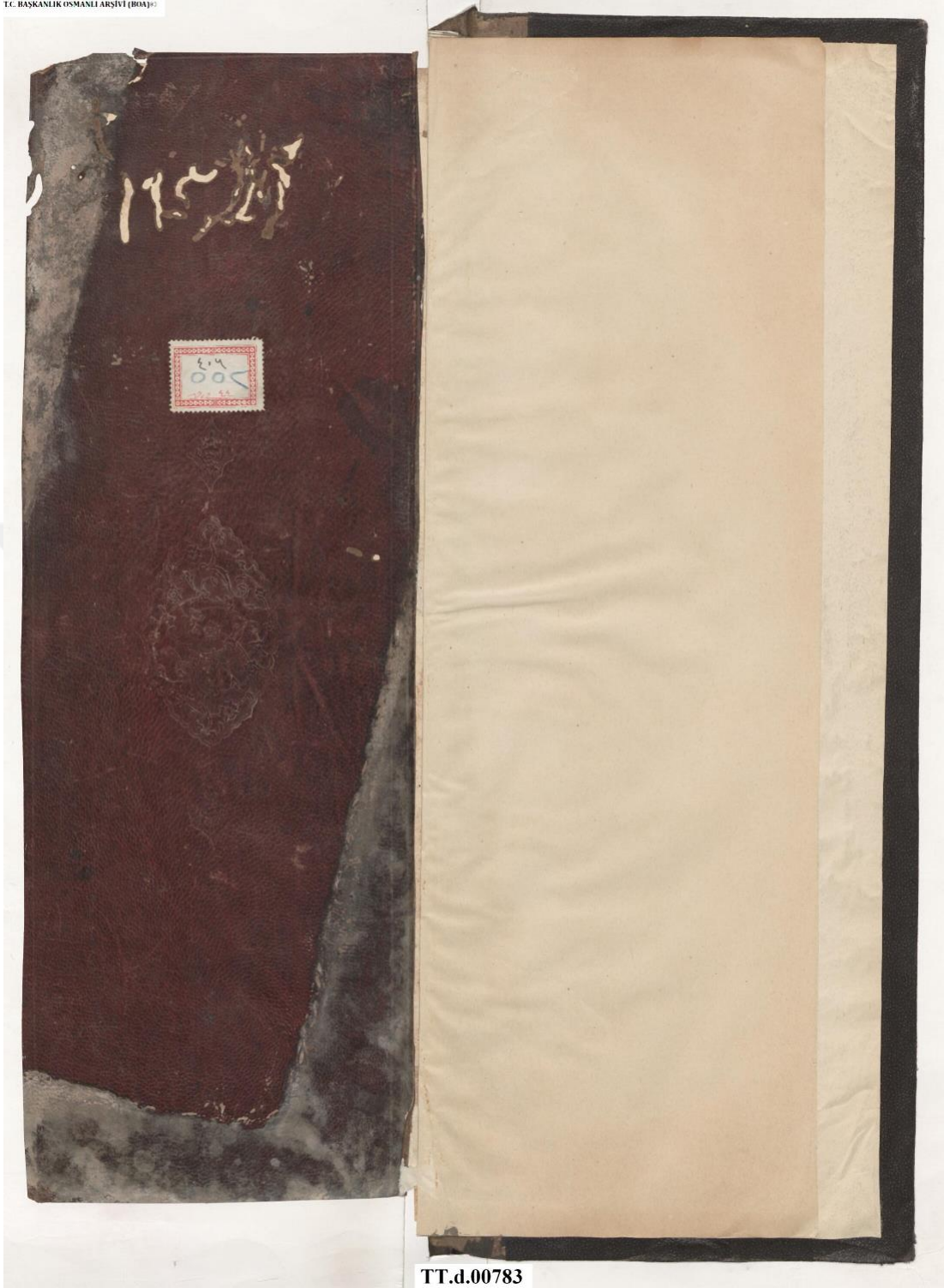
794/29

TSMA.E.0794

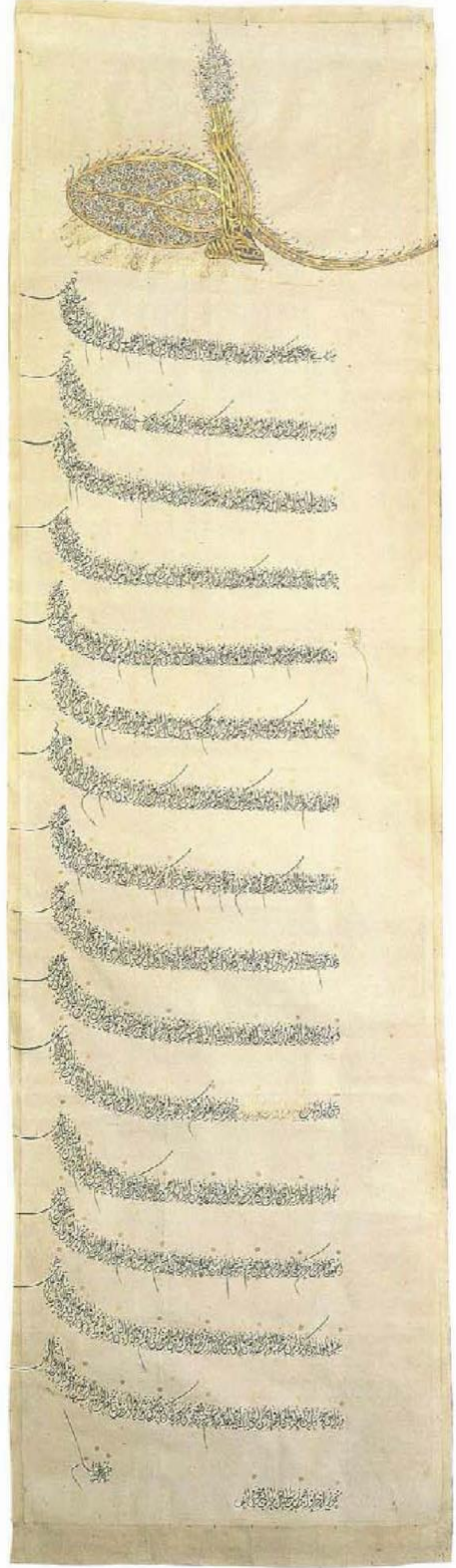
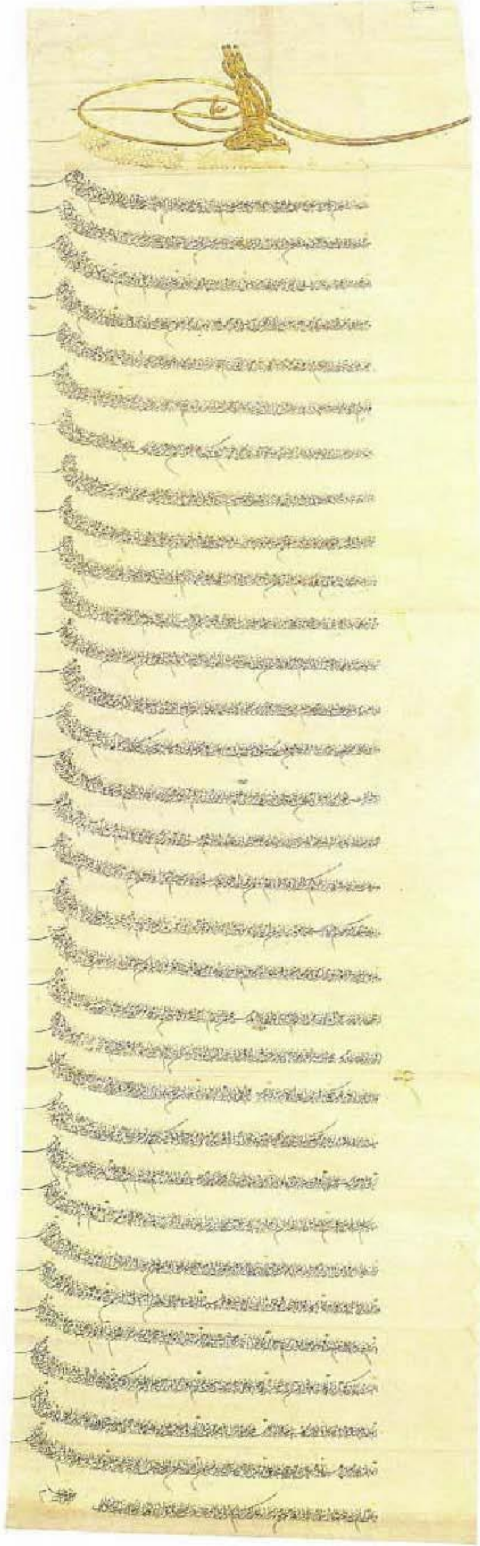
*EK B.14: Cinci Hoca'nın Anadolu Kazâskerliğine Tayinini Bildiren 26 Şubat
1645 Tarihli Arz*

EK B.15: Cinci Hamamı ve Hanı

EK B.16: Cinci Hoca'nın Mülk ve Vakıflarını Havi TD 406 Numaralı Tahrir Defteri

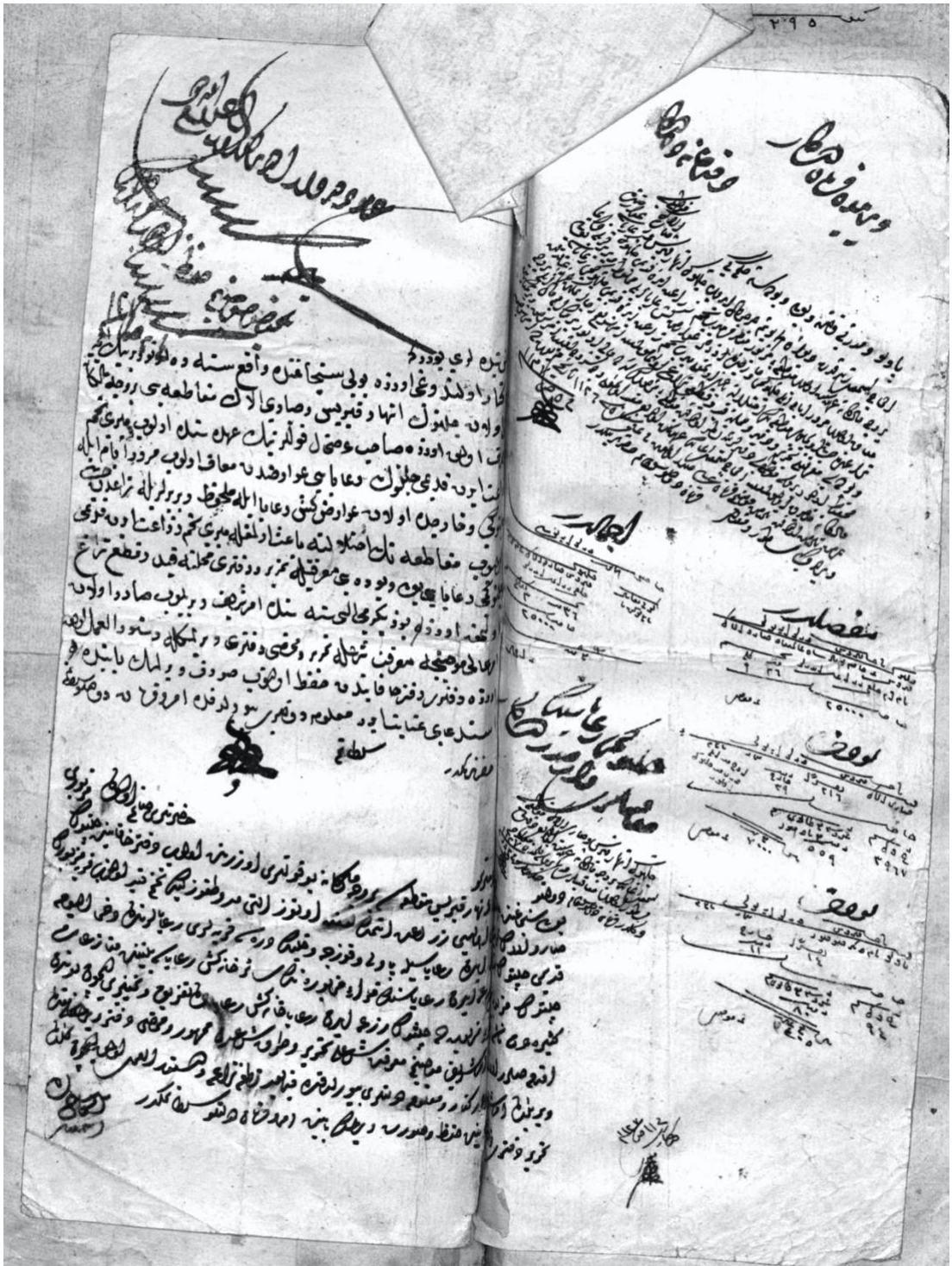

EK B.17: Cinci Hoca'nın Mülklerini Havi Haziran 1644 (Rebî'ü'l-evvel 1054)

Tarihli Mülknâmeler

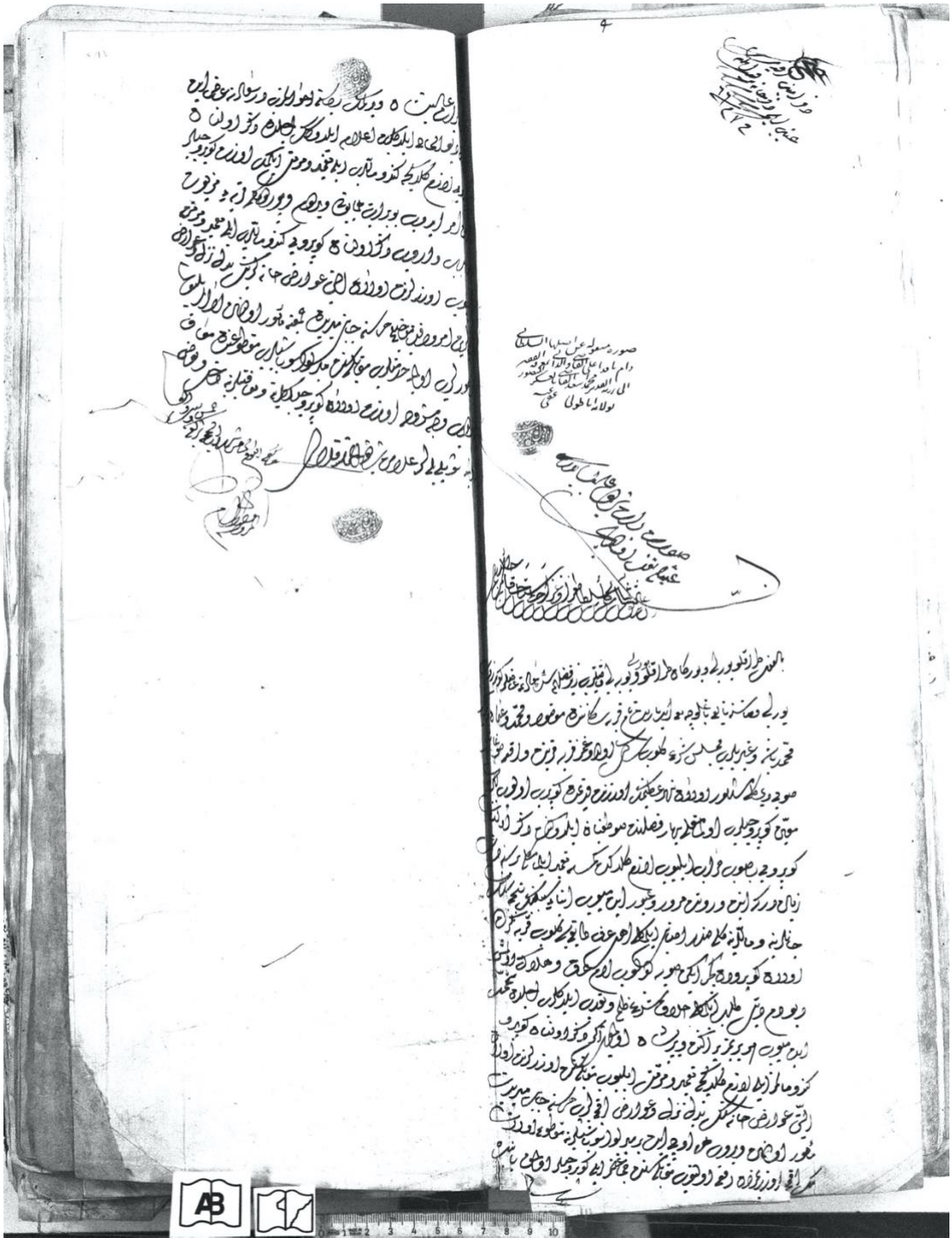
EK B.18: Köprülü Mehmed Paşa Camii

EK B.19: TD 19 Numaralı Deftere Rapt Olunan Bir Arzuhal

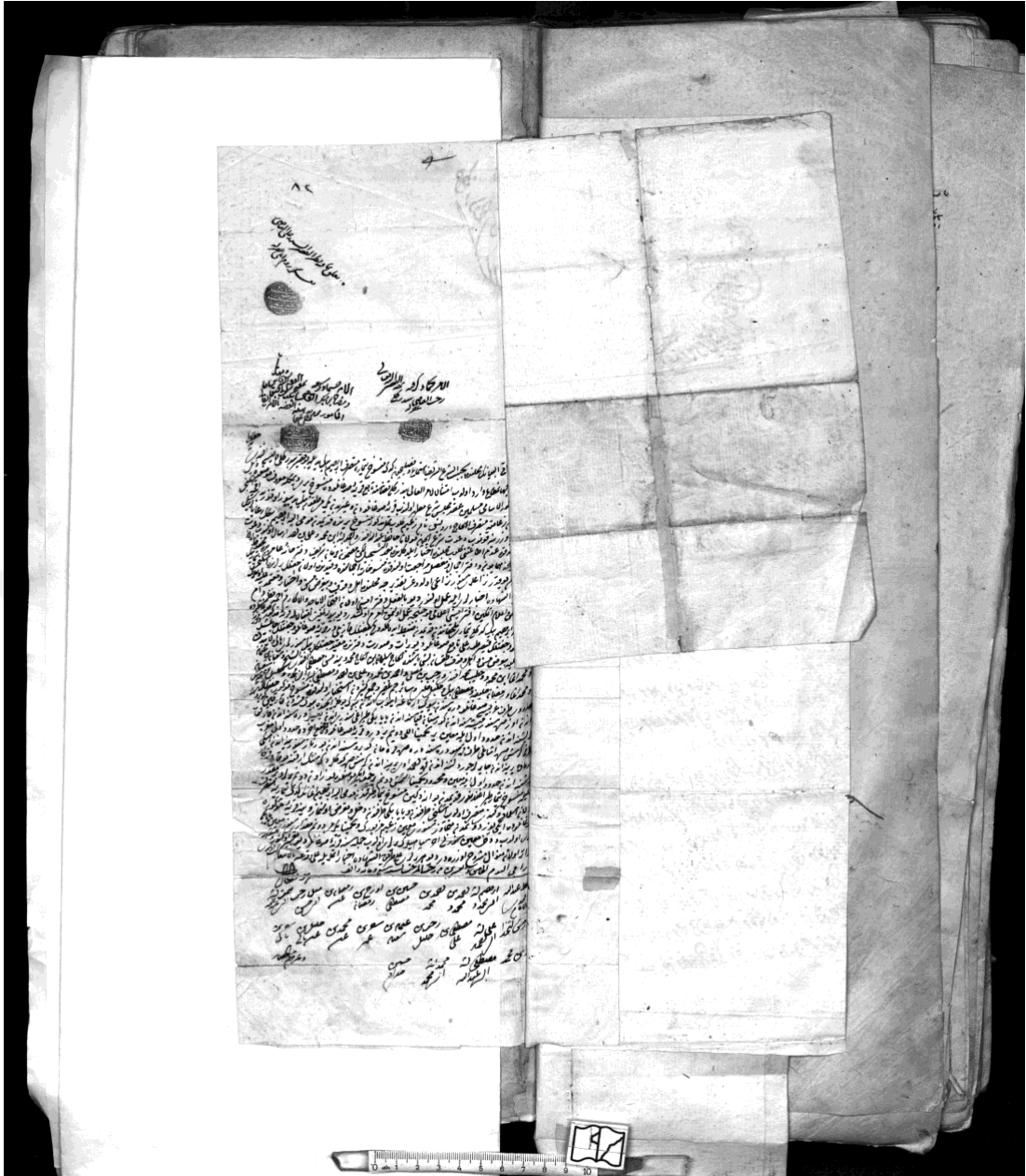

EK B.21: Deftere Derç Olunan Bir Berât

EK B.22: Köprülü Mehmed Paşa'nın Mülk Topraklarını Havi Hududnâme ve Toprakların Köprülü'ye Temlikini Bildiren Bir Düzeltme (Sol Taraf)

EK B.23: TD 19 Numaralı Deftere Derç Olunan Bir Hüccet

برای...

ملک عارفه نظر المصلحین علیهم السلام
عبدالعزیز بن محمد بن علی

الامیر کادوسه محمد بن علی
محمد بن علی بن محمد بن علی

وینفدائی المصلحین علیهم السلام
محمد بن علی بن محمد بن علی

Handwritten text in Ottoman Turkish script, covering the majority of the page. The text is dense and appears to be a formal document or a collection of letters. It includes various names and titles, such as 'امیر کادوسه' and 'محمد بن علی'. The script is in a cursive style typical of the period.

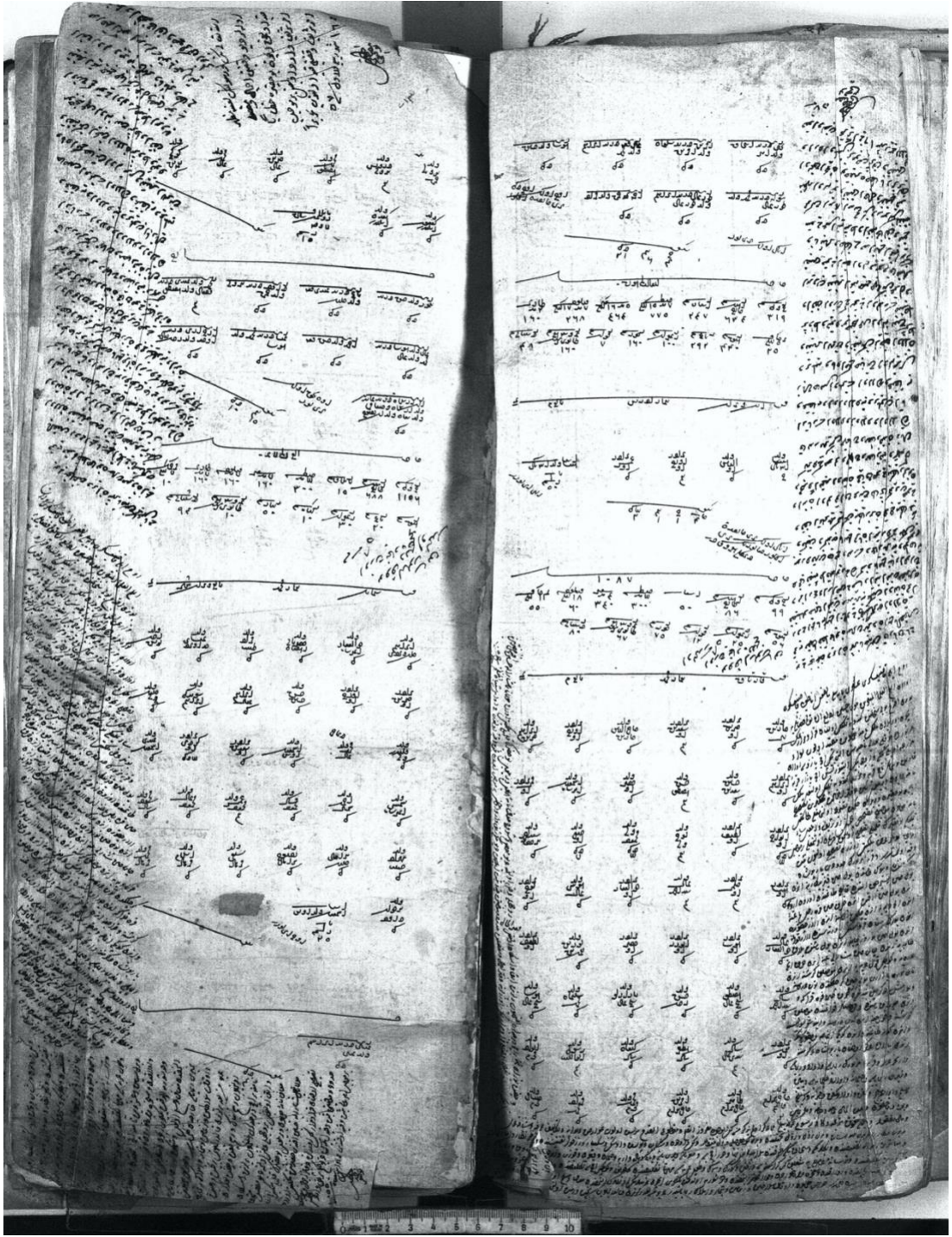
EK B.24: TD 35 Numaralı Deftere Derç Olunan Bir Hüccet

X

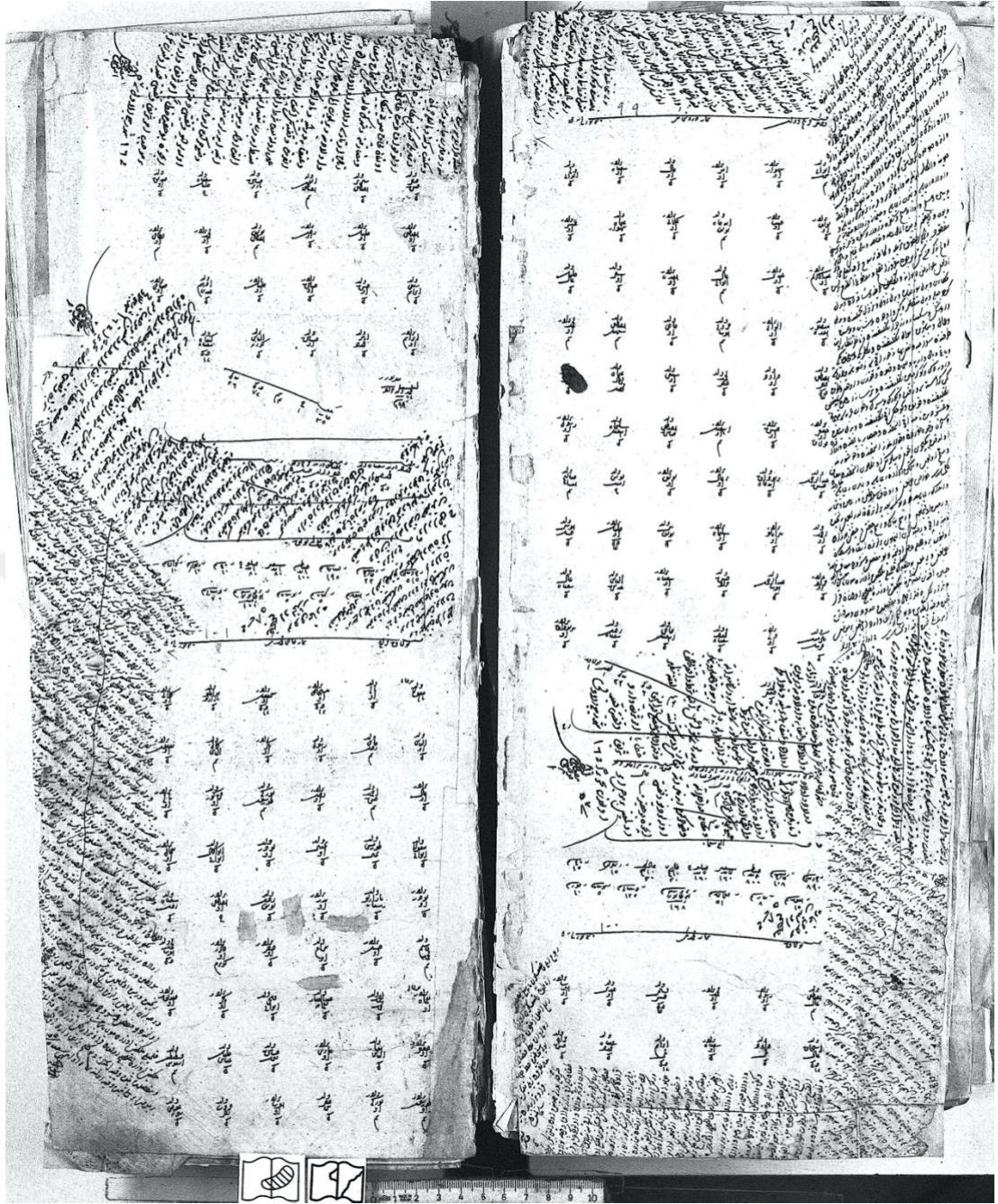
لشبو هونو قیسی ایلم ۵۵ شاهی با قنطاریق
الباغور قیسی ایلم نمل عاری خصوصینه مو
سرعین دیریللا محمد شعیبه و قنطاریق محلی
باقره قنطاریق محمد رجبی اقتضای
ملاحظه اوله
۱۱۵۴

EK B.26: Kaime (Müzekkirelik kâğıt)

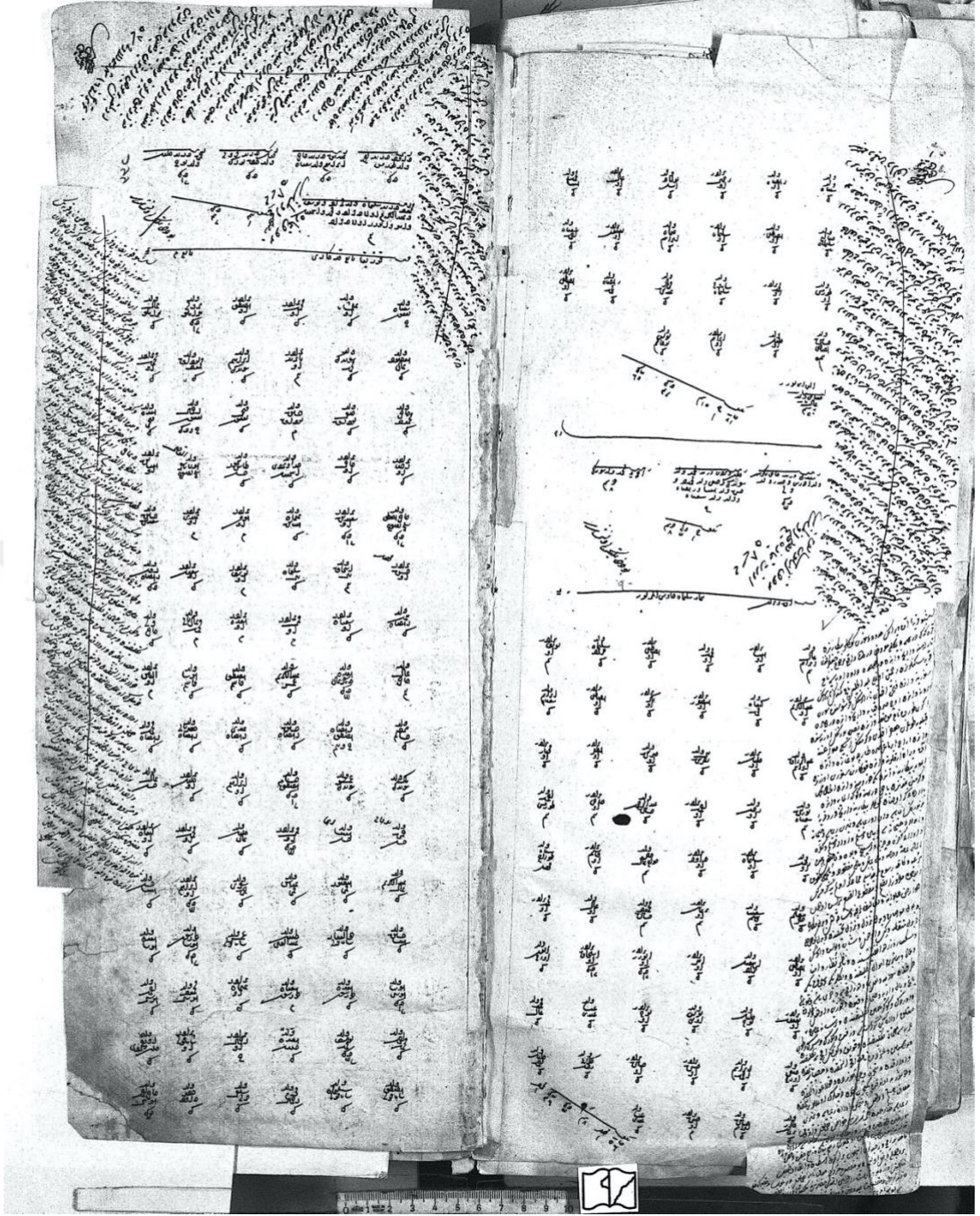

EK B.27: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Hudûd ve Muafiyetini Havi Vassâleler I. (1648 Yılında Üzerleri Çizilmiştir)

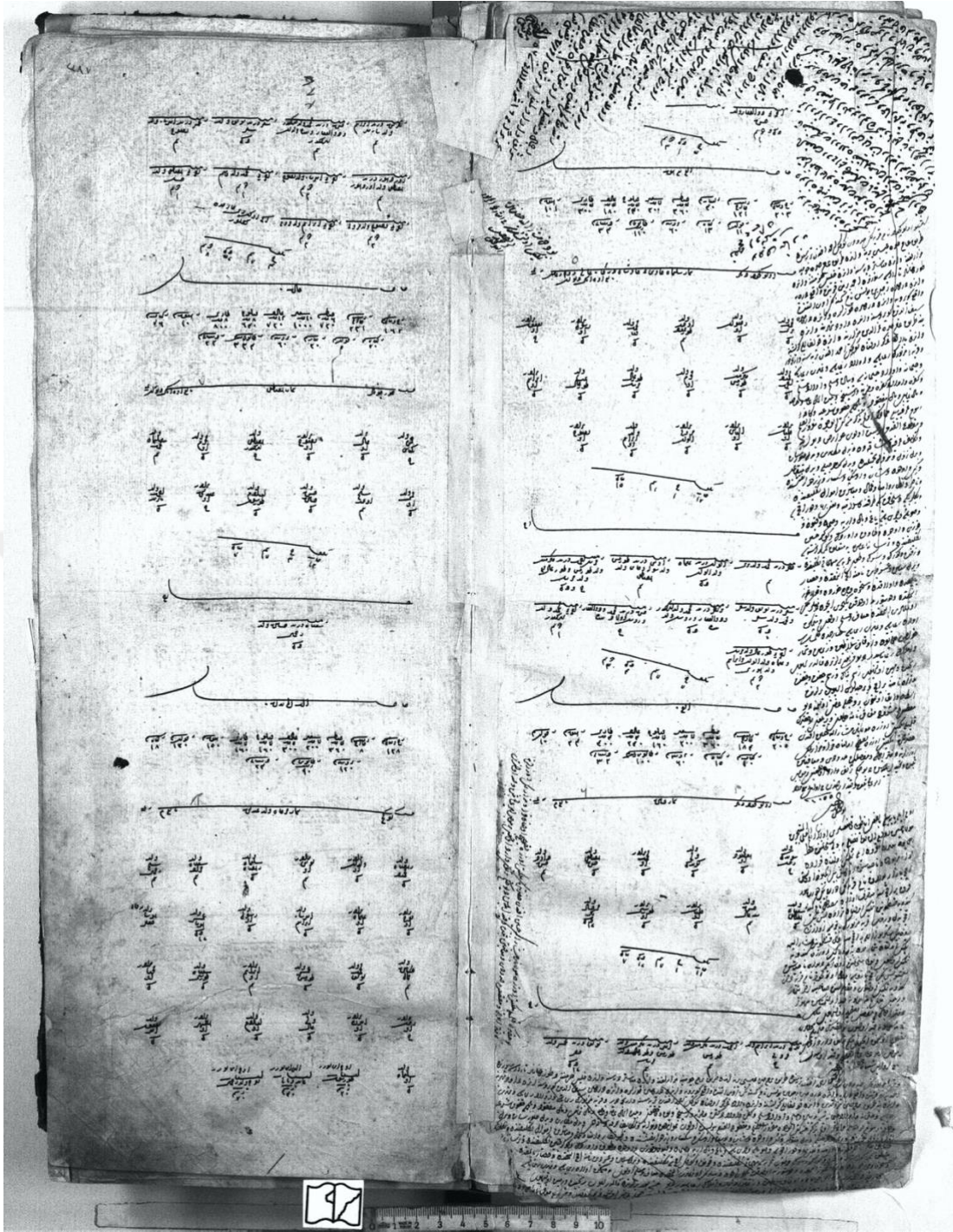

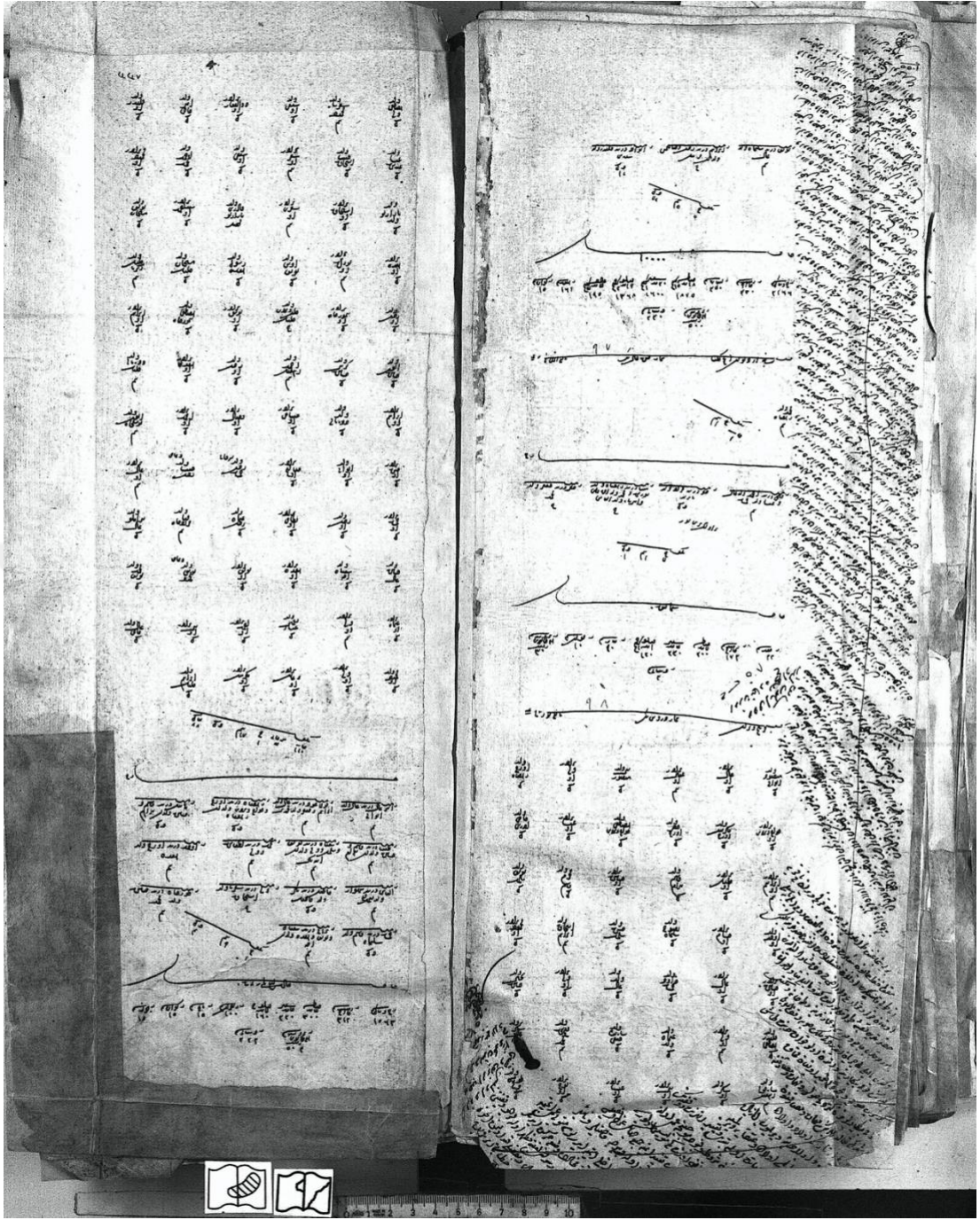
EK B.28: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Hudûd ve Muafiyetini Havi Vassâleler II. (1648 Yılında Üzerleri Çizilmiştir)

**EK B.29: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Hudûd ve Muafiyetini
Havi Vassâleler III. (1648 Yılında Üzerleri Çizilmiştir)**

EK B.30: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Hudûd ve Muafiyetini Havi Vassâleler IV. (1648 Yılında Üzerleri Çizilmiştir)

EK B.31: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Hudûd ve Muafiyetini Havi Vassâleler V. (1648 Yılında Üzerleri Çizilmiştir)

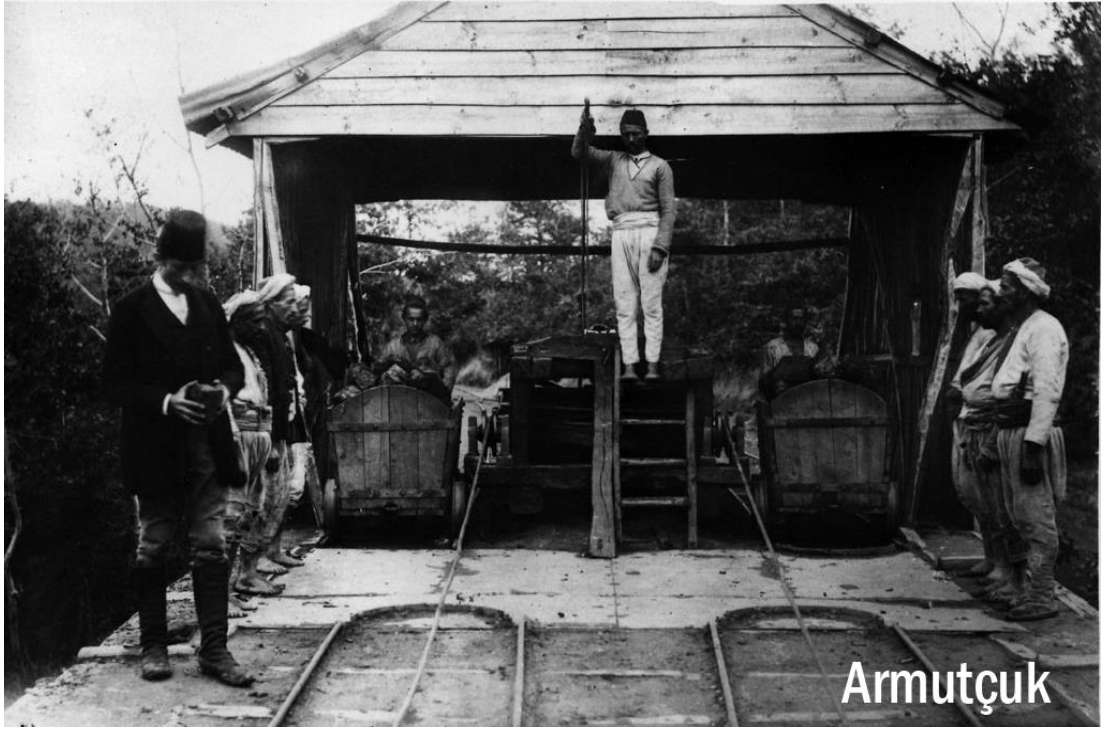
EK B.32: Cinci Hoca'ya Temlik Olunan Mülk Toprakların Vakfa İlhakını Bildiren Vakfiye Özeti ve 7 Mayıs 1731 Tarihli Vassâle (Sol Tarafıta)

بازار ده: حد طوغاس با طوغاس خانه رعای
قیم اولاه محله بر حقت یوم ۱۸۶۹

بوع ستمی اولاد کانه قریحه قرضت بازار اوله بخدمه القیسی لوارمده خردی
بیمه دتولیک اتمک اوزک مره بصدیه ده بولنا نه جباری و بولوت قضا
بازارین کدیب کلمده اوهار حقت اولدر ندره ذکر اظه قریحه قرض
دلاق قه طوغاس قریحه کانه کانه رعای قریح اولدر محله بر حقت
کوندره مجرول بازار کندی رهوی بخدمه اولاد کانه قریحه قرضت
اولدر قه من زور غرضه داخله اولدر قریحه بازار کونک بوع فلورم افام
اونسی رهوی مره علمه اولدر قریحه حاله دفتر حاله علمه م اولدر قریحه
بخدمه قریحه رهوی اونسه اوزک بشق و محله افام حاله قرضه بشق این قریحه
امتر بیه احمدی دظره رهوی علمه سنه علمه رهوی دیک اوزک سنهوی رهوی
ماله قریحه جلیدی دفتر امتنا به سنه افام و اعلام اولدر اوزک م افام
دظره افام علمه منعله اولدر قریحه موی افام حاله قرضه رهوی رهوی
نصیه قریحه اولدر قریحه قضا رهوی بر حقت کوندره مجرول بازار افام کندی
اوزک دفتر حاله علمه م اولدر قریحه موی مجرول رهوی اونسه بجمه اولدر قریحه
صدار اولدر قریحه علمه موی رهوی اولدر قریحه اوزک موی اولدر قریحه علمه

مصدق
اولدر قریحه
الکیمی

EK B.33: Bolu Tahrir Defterinin Üzerine Rapt Olunan 29 Mart 1869 Tarihli Nihâi Vassâle

EK B.34: Ereğli Kömür Madenleri

EK B.35: Konuralp (Konrapa) ve Kıbrısçık (Kıbrus) eltik Ekim Alanları